

Ayuntamiento de Madrid

62 f

Al. 1

B
12643

SAXONIA

ET

METROPOLIS

ALBERTI CRANTZII

HISTORICI DOCTISS. SACRAE

Theologiae & Iuris Canonici Doctoris

celeberrimi, ac Ecclesiae Ham-
burgensis quondam

Decani.

QUIBUS RES SAXONVM

ET ADIACENTIVM REGIONVM, AC

totius ferè Germaniae, in utroque statu, tam

Ecclesiastico quàm Politico, ab ovo,

quod aiunt, quàm luculentissimè

panduntur & expli-

cantur.

Cum gemino rerum memorabilium co-
piosissimo INDICE.

R. u. = 5764

COLONIAE,

Apud Gerwinum Calenium & heredes Quentelios.

Anno M. D. LXXVIII.

Cum gratia & Priuilegio Caesareo.

Ayuntamiento de Madrid

ILLVSTRIS
SIMO PRINCIPI AC
DOMINO, DOMINO FRIDERICO,
SAXONIAE, VVESTPHALIAE ET
*Angariae &c. Duci, Insignium Metropolitana-
narum Ecclesiarum, Colonien. Canonico,
ac Bremen. Praeposito, &c. Domino
ac Principi suo Clemen-
tissimo, S.P.D.*

VM artes omnes,
atq; adeò omnis co-
gnitio quæ ad hu-
manitatē pertinet,
meritò à doctis ple-
risq; viris magni fi-
at, Illustris. Princeps: tum illa, quæ
Maiorū res præclarè gestas memorię
posteritatiq; prodidit, quam indè Hi-
storiã dicimus, fieri debet maximi. Si
enim liberã animi oblectationē, gra-
uioribus studijs, vt fit, defatigati que-
rimus, nulla est ad eam aptior: si vsum
& vtilitatē, nulla vberior. An quicq̃
a 2 in

EPISTOLA

in rebus humanis iucūdius sit, quàm
 non modò illa quæ ante pedes sunt,
 cernere: sed & omnium temporum
 præteritorum varietates, imperiorū
 vicissitudines, tot populorū mores,
 instituta, disciplinas, leges, tot vrbiū
 expugnationes, tot pedestres naua-
 lesque pugnas, tot deniquè illustris-
 simorum Principum post deuictos
 hostes triumphos: dicam breuiter, in
 omnibus rebus diuinam prouiden-
 tiam quasi in vno conspectu videre?
 Ego quidem sentio, nec puto me er-
 rare, non modò nihil esse, ne fingi
 quidem posse quicquam iucundius.
 Sic enim ista, quæ dixi, à veteribus &
 nostris hominibus expressa politaq;
 sunt, vt si quis attentè legat, modò nō
 sit truncus aut faxeus, non minorem
 sæpè admirationem, lætitiā, mole-
 stiam, spem, timorem habeat, quàm
 si coràm omnia vel videret, vel audi-
 ret. Plutarchus author in primis bo-
 nus,

nus, ità se affectum fuisse, dum illustrium virorù res gestas describeret, in vita Pauli Aemilij refert, quasi cù ijs coniunctissimè viueret, domique suæ tales hospites audiret. Et deindè in hanc exclamationem erumpit: O dij boni, quid hoc dari potest iucundius? At delectare volunt & Poëte, vt Horatius scribit. Fateor, immò addã, & delectare possunt. id enim nemo, nisi in Poëtarum lectione hospes & peregrinus, negabit. Sed quia rebus falsis & fictis ferè voluptatem parât, vana illa est & infrugifera, nõ dicam nunc viris grauibus omninò indigna, quanquàm id tamè M. Porcius Cato vir grauisissimus, Cicerone teste, censuerit. Verùm mitto animi voluptatem, quam quisq; ex historiarù lectione se percipere, fat scio, modò ingenuus sit, fatebitur, éstne quicquam illa hominum generi vtilius? Miramur Platonis, Aristotelis & cæ-

terorum Philosophorū monumen-
 ta, & mirari fati debemus: Præter-
 quàm enim quòd omnium rerū di-
 uinarum & humanarū naturam cau-
 sasque inuestigauerint: quod ego
 propè diuinum iudicare soleo: etiam
 post Socratis tēpora, alteram Philo-
 sophiæ partē, quæ agit de vita & mo-
 ribus, quæq; vsu est vberrima, ita pro-
 secuti sunt, vt nemo sit hodiè paulò
 humanior, qui non fateatur se ab ijs
 & ad iudicandum, & ad benè beateq;
 viuendum plurimùm adiutum: Sed
 tamē dicam hoc bona Philosopho-
 rum venia, nec, vt mihi persuadeo,
 adeò repugnabunt, ad vitam commu-
 nem historici accommodatiùs ple-
 raque literis mādârunt. Subtilia sunt
 Philosophorum placita, & quia ple-
 rique illorum nullum sequūtur ora-
 tionis florem, fit vt multum ab opi-
 nione populari discrepent. Historici
 etsi eadem dicant, eleganti tamen &
 popu-

DEDICATORIA.

populari oratione efficiunt, vt quæ alioquî incredibilia videbantur, probentur tamen in vulgus. Vndè faciliùs nos Liuius, Halicarnasseus, & cæteri rerum Romanarum scriptores, vt de Græcis taceã, Scipionis, Fabricij, Curij, Coruncani, Deciorum exemplis, ad iustitiam, moderationem, fortitudinem, aliasque virtutes incitabunt, quàm vllus Philosophorum rationibus etiam efficacissimis. Fidẽ hosti seruandam, etsi præter Philosophos etiam Iureconsulti nostri suadeant, vehemẽtiùs tamen persuadebit M. Attilius Regulus, (vt ex multis mirabilibus exemplum hoc vnũ adferam) qui ad supplicia, & ea quidem exquisitissima redire maluit, quàm fidẽ hosti immanissimo datã fallere. Nostræ, id est, sacræ historiæ, an non multos ad Ecclesiæ Catholicæ, & quod ipsius certissimũ fundamentũ est, verbi Dei defensionem, ad pietatem,

tem, ad cęlestium rerum contemplationem, breuiter, vt Deo duce & auspice vitam imitarętur Angelorum, accęderint? inflammārint? Affirment id fanę, si nunc supereffent sanctissimi nostri Maiores: neq; negare possunt, qui nostra memoria eas, vt Poętę verbis vtamur, nocturna diurnaq; manu versarūt. Rectę itaq; Antonius apud Ciceronem historiā debitis suis laudibus, quod illi facilimū erat, exornans, **MAGISTRAM** vitę appellauit. Porrō ad gubernandum Respub. quo quidę ferę nihil, quod in terris fiat, Deo est acceptius, multum adiumenti historiarū notitiā adferre, ex eo, si alia nobis deessent testimonia, cognosci potest, quod summi Imperatores, cū de re vel militari vel ciuili cōsultarēt, nullos libentiū, nullos sępiū, quā antiquitatis peritos adhibuerint. Plato in suo **Timeo**, & ex illo fortę Cicero ad **M. Brutum**,

Brutum, nescire, inquit, rerum gestarum & memoriæ veteris ordinē, id est semper puerum esse: quod ego interpretor, ad res magnas gerendas esse ineptum. Quid enim est puerū esse, nisi consilio, autoritate, prudentia, quibus, vt Cato Cēforius dicebat, florentissimæ Respublicæ, & hætenū conseruatae sunt, & etiam nū hodiè cōseruantur, carere? Nihil itaq; mihi videri solet Regalius, quàm historiarum studium: neque tamen decet Reges & Principes solum, quanquàm eos tamen maximè, sed omnes, qui se non sibi tantum, sed & patriæ, parētibus, amicis, ac toti hominum generi natos putant, isto occupari. Inter historias verò is erit habendus eruditorum iudicio delectus, vt etsi lubenter omnes legamus, nullas tamen lubētius domesticis & vernaculis. Turpe enim est nôsse externa, domi verò & in patria qd actū

a 5   sit,

fit, ignorare. Deindè verò domestica, quo cariora sunt externis, (nō enim possunt non esse carissima, cū patria nihil neque iucūdius, neque carius esse debeat) eo maiore vim habent ad virtutum studia nos incitandi. Quæ cū ita se habeant, putavi me in primis nostris hominibus, tū omnibus antiquitatis studiosis pergratum facturum, si Alberti Crantzij Germani, libros historiarū SAXONIAE & METROPOLIS, (ita enim illos inscripsit) iam multo tempore à viris doctis desideratos, quàm fieri posset diligentissimè recuderem, & omnibus communes facerem. Describit enim is accuratè & eleganter, quantum illa ætas tulit, & quod historicum maximè decet, liberè absq; vllō affectu, quæ ab Imperatore CAROLO re & nomine Magno, eiusq; Nepotibus, ad optimum Principem Maximilianum Austriacum vsq; regnan-

DEDICATORIA.

gnantibus, in utroque statu Ecclesiastico & Politico acciderunt. Quæ si quis præclara, si quis scriptione & lectione digna neget, hunc ego, nisi mente captus sit, improbum iudicarem. Christiano enim homini, cui, ut omnibus esse debet, salus cordi est, nihil potest gratius vel utilius accidere, quam nosse, quanto studio pijsissimus ille Imperator, quem dixi, CAROLVS, Catholicam nostram religionem, ab Apostolis eorumque successoribus acceptam, in Saxonia propagauerit. Quos item labores, quæ pericula subierit, prius quam efficeret, ut Saxones relicta idololatria, qua nullum scelus capitalius, verum Deum & quem ipse misit IESUM Christum unicum nostrum Seruatore & Mediatorem agnoscerent. Extrema prius & sustinere & perferre parati erant, quam fateri, quæ summa est nostræ religionis, non esse aliud nomen sub celo

EPISTOLA

cælo datum hominibus, in quo saluum fieri quenquam oporteret, præter nomen illius, qui propterea voluit vocari IESVS, vt saluum faceret populum suum à peccatis eorū. Reliqua etiā mysteria & exercitia Christianæ religionis, etsi, demone callido isto veteratore per suos administratos incitante, haud secus ac pestem aliquam fugerent, non tamen putauit sibi optimus Princeps, quē nunc sæpè dixi, Carolus, quiescēdum, donec suauissimo Christi iugo colla submitterent. Quod cū tandem feliciter effectum, piissimos ac in fide Christiana & propaganda & defendenda constātissimos Principes, rectè dixerō, propugnacula Reipub. Christianæ, lumina & ornamenta totius humani generis, si vlla alia, Saxo nū certè familia nobis dedit. Non dicam nunc, quibus legibus, quibus consilijs Respub. apud Saxones fundatæ

data

DEDICATORIA.

datae fuerint. Pulcherrima certè & prudentissima fuisse noster Crantzius testabitur.

Voluì autem Illustris. Princeps, hanc historiam sub I. C. T. auspiciatissimo nomine in lucem prodire, cum quia ex illa familia C. T. genus & originem ducit, quam illustrissimorum heroum foecundissimam fuisse, illa ipsa commemorat: tum quia iisdem virtutibus C. T. quibus Maiores sui, ad perpetuam nominis gloriam, & quod caput est, perpetuam felicitatem adspirat. Agnoscunt enim in C. T. omnes, quod non sine magna animi voluptate refero, ardentissimum quoddam & singulare istius religionis studium, quam Carolus Magnus, quàm illius successores, C. T. autem charissimi Maiores, D. D. Imp. Romani Ottones, Henrici, tanta constantia animi defenderunt, ut prius fortunas omnes, prius uxores, liberos,

EPISTOLA

beros, & quicquid deniquè homini
 in hac vita carum esse potest, quàm
 illam deferere voluissent. Et quia C.
 T. hoc suum erga auitam religionem
 studium, tota sæpè Republica Colo-
 niensi spectante, in quo animus ve-
 rè generosus elucet, declarauit, non
 pauci, dicam quod res est, se in eadè
 C. T. exemplo confirmatos gaudent.
 Cæteras virtutes, quibus C. T. orna-
 tissima est, dum animo complector,
 (nihil hîc C. T. auribus suis tribui pu-
 tabit, ab adulatione enim sum alie-
 nissimus) magna cû laude C. T. Ma-
 iorum vestigijs insistere, lubenter fa-
 teri & agnoscere soleo. Nihil em̄ est
 C. T. senili maturitate & prudentia,
 in hac præfertim ætate, admirabilius.
 Nihil T. C. in litteras & litteratos fa-
 uore illustrius. Vt interim omittam
 T. C. voluptates, & si quæ sunt alia,
 quorum blanditijs non facîle ob-
 stimus, quanquàm animi lumen ex-
 tin-

DEDICATORIA.

tinguāt, viris equisque, vt in prouer-
 bio est, fugere. Omitto multa alia,
 neq; enim ego is sum, qui C. T. debi-
 tis laudibus efferre possim: neque si
 possem, epistolæ breuitas pateretur.
 Id vnum, vt finem faciam, precor, vt
 DEVS C. T. eam mentem, quā pro
 sua diuina beneficētia T. C. dedit, ve-
 lit esse perpetuam. Itā enim futurū
 prospicio, vt C. T. quæ prima & præ-
 cipua omnium piorū debet esse cu-
 ra, Ecclesiæ Catholicæ, hominū per-
 ditorum scelere afflictæ & extremū
 laboranti, succurrere non parū pos-
 sit & velit: Ac CHRISTVS, cui nullū
 officiū prius vel antiquius est, quàm
 quod charissimæ suæ sponsæ Eccle-
 siæ præstatur, C. T. ad maximos in
 Repub. Christiana honores euehat,
 immò, quod potissimum, æternam
 felicitatem, ad quam C. T. pleno gra-
 du contendere omnes videmus, li-
 beralissimè conferat. Postremò Tuā
 Cel.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Celsit. Illustrissime Princeps etiã
atq; etiam oro, vt hoc meum quale-
cunque erga C. T. obseruatiã signũ,
in bonã partem accipere velit. DEVS
OPT. MAX. C. T. nobis ac Reipub.
suã quã diutissimè incolumem
& felicem tueatur. Datum
Coloniã Idibus Au-
gusti, Anno
1574.

I. C. T. Officiosissimus

Geruinus Calenius Lippi-
ensis, LL. Licentiatus.

ALBER

ALBERTI
 KRANTZ IVRIS CA
 NONICI ET SACRAE
 PAGINAE DOCTORIS, VIRI
 FAMOSISSIMI,
 IN SAXONIAM PROEIVM.

Entis Saxonum
 primordia & o-
 riginem, & quas
 putant, antiqui-
 tates, apud no-
 stros relegentem,
 pudor occupat et
 confusio faciei:
 ita puerilibus fa-
 bulis & anilibus
 deliramentis o-
 mnia scatent, ut
 nihil in his sibi constet, nihil quadret. Vna est omnibus
 sententia, aliunde profectam gentem, nauibus à mari
 aduentasse. Sed vnde, & quo tempore, non inter scriben-
 tes conuenit. Alij à Britania aduectam putant: in quo
 fallit illos, quod audierint vel fortè legerint, Britonibus
 atque Saxonibus aliquandò fuisse inuicem militandi
 commercia: Sed non attendunt, Saxones transfisse in
 Britanniam, non Britones migrasse in Saxoniam. Tempora
 suis locis signabimus. Alij à Danis aut Normannis, &
 regionibus aquilonis, gentem deriuant: Sed ignorant il-
 li, quod in Dania nostra ostendimus, ab annis ante Chri-
 stum mille, inextricabile fuisse odium gentis Danorum

A ad

ad Saxones: vt facile quiuis agnoscat, non profectos ex
 Danis Saxones, quos velut perpetuos hostes, implaca-
 bili odio sint semper infectati. Alij à Macedonibus ortos
 ferunt, de militia Magni Alexandri: Nā illo cadentē, ve-
 lut omnibus inuisos, Macedones nauibus vrdecūq; que-
 sitis, aufugisse: & partim in Prusiā, partim per Albim
 fluuiū ascendentes, in eā, quæ nunc est, Saxoniam commi-
 grasse contendūt. Sed huius fabellæ fictores, ignorāt du-
 ces Alexandri Magni post eius exitū in se versos, omni-
 bus indignisse copijs militū, quas ille reliquit: nam totis
 incubuere viribus pro se quisq; terras occupare. Quē ve-
 rō formidarent milites, qui quoquē verteretur, erāt du-
 cibus, qui studerēt augendis viribus, acceptissimi? Et est
 Babylon, in qua Alexander occubuit, longē à mari sub-
 mota: vt nō sit verisimile, indē profectos milites, mari-
 timo itinere abiisse: siue enim Caspiū sinum peterem, si-
 ue pontū Euxinum, longissimū iter terra fuit: Nec vsq;
 lectū, aut compertū est, à mari Caspio, ad occiduas pre-
 sertim mundi partes, vllam fuisse nauigationē, obstante
 mari congelato post Riphæos mōtes, qui longē procurrūt
 in boreā. Nam quod Mela cōmemorat, testō faciens Q.
 Metellum Celerē, ex Cor. Nepote, in mare Germanicum
 venisse Indos, illos ego Indico mari profectos accipio,
 per meridionalem plagam post omnem Aphricam petiisse
 partes occiduas: & indē circumnauigata Mauritania,
 & Gadibus ipsis, & omni Hispania, peruenisse in Bri-
 tanicum: vndē facilis illis cursus fuit in mare Germa-
 nicum. Sed & fabella de temporibus sese confodit. Nam
 illa commemorat in aduentu primo Saxonum contigisse,
 quæ post natum Christum annis non minūs quingen-
 tis facta docebimus: cū tempora Magni Alexandri,
 quæ assignant Saxonum aduentui, pertingant ad annos
 quin-

quingentos ante natum Christum : aiunt enim tum aduentasse Saxones, cum Theodericus rex Francia, Ermifridum Thuringum persequeretur : quod omnino stultum est, & veri inane : nam diu ante ea tempora in sua prouincia demorati sunt Saxones : Testis est Ptolemæus, qui scripsit sub Imperatore Adriano : Is enim nominat Saxones, ostenditq; iam tum habitasse ad Cimbrorum dorsa : hoc est, ab austro Cimbrica regionis, quæ, eodem reffe, Iutia est Chersonesus, procurrens inter duo maria, Britannicum, & Germanicum. Sunt præterea qui scribant, Arionistum, qui in Gallijs Casari se obiecit, regem fuisse Saxonum. Et ipse Saxo Sialandicus, Danica antiquitatis memorabilis scriptor, iam inde ab initio et memoria prima Danorum, Saxones nominat : testaturq; semper ab omni memoria in nationibus Danorum & Saxonum fuisse inuicem implacabile odium. Possum mille introducere testes, iam dudum fuisse Saxones in hac sua prouincia, priusq; Theodericus Francus Ermifrido Thuringo colluctaretur : Nam & Teutones, qui cum Cimbris ante natum Christum profecti sunt in Italiam, multis ex rebus Saxones fuisse contendo : idq; suo tempore multipliciter ostendam. Reiecta igitur fabula de temporibus Theoderici Franci, & ea confutata, quæ de Alexandro Magno Saxones primos producit, ineptiores ceteris sunt, qui tempora illa coniungunt, quæ non minus mille distant annis, quod Alexander ante Christum quingentis, & Theodericus post natum Christum plus quam quingentis annis regnauerint. Ex Danis autem non prodijisse Saxones, vetustum & inextricabile odium inuicem prodit nationum. Britones autem non in Saxoniam, sed Saxones in Britanniam commigrasse, ostendit errorem ex gentium ortum commixtione :

4
 Quid enim causa fuerit, Britones ex fertilissimis agris et
 mitiore celo, ad steriles campos & immitem aethera com-
 migrare? Igitur reiectis frivolis aliorum sententijs, quos
 tandem ab origine prima Saxones esse dicemus? indi-
 genas, an aduenas? Ego tibi candidè lector super his re-
 bus existimationes meas aperio: Tu ex his meliora, &
 veritati propiora conijcito, occasionem per ea consequen-
 tus circumspectiendi, & verisimiliora rimandi. Nam in
 rebus obscuris, vbi nulla ex annalibus præcessere adiu-
 menta, oportet ex probatissimis authoribus per coniectu-
 ram diuinare potius, quàm certa tradere. Ego Ptolema-
 um & Tacitum præfero, testes, vt credo, omni exceptione
 maiores: Vtinamq; tam nostri fuissent vigilantes in sua,
 quàm fuit Tacitus in aliena regione describenda. Ger-
 maniam enim diligentissimè peruagatus, descrip-
 sit: in eius gentis laudes plura testatus, quàm vllus au-
 sit Germanus super congenitibus suis: Et vocant Itali
 verso nomine loquacem: Credo, quia nimius illis visus
 sit & profusior, quàm vellent, in laudes Germanorum,
 quos vocant illi barbaros, & Græci vicissim illos. Red-
 dant, vtinam reddant, in Augusta integrum historia Ta-
 citum, quem recondunt: Reddant nobis Plinium in libris
 XX. rerum Germanicarum: Recognoscant nobiscum
 præclara Germanorum facinora, quæ nunc obliuione se-
 pulta iacent. Sed ad originem Saxonum redeo. Testatur
 Ptolemaeus, in Asia illa boreali supra montes Alanos in
 vastissima illa Scythia, citra tamen Imaum montem, ha-
 bitare Sâfones: Sed illi an aliquandò populariter emi-
 grantes, quærendis nouis sedibus venerint in Germani-
 am, nullus authorum, quos viderim, tradit. Alanos qui-
 dem origine Scythas fuisse, primùm in Germania, indè
 in Gallijs & Hispanijs militasse, ibique confedisse cum
 Sueuis,

Sueuis, nonnullosq; transgressos in Aphricam cum Wandalis, tradunt & Romani, & Gallici scriptores, qui temporum illorum recordantur, post natum Christum circiter quadringentos annos, & infra. Sed quandò ex Asia, & quibus ducibus transierint, nemo commemorat: Et nisi tetigissent Alani Romanas prouincias, perpetuum latuissent, quòd in Germania nulli fuerint ea tempestate scriptores. Sasones igitur an cum Alanis, an ante illos transierint in Germaniam, quo tempore, quibus ducibus, nulli sunt authores: quanquam vetustior sit Saxonum, quam Alanorum, in hac prouincia memoria. Sed quod de Alanis compertum est, aliundè illos immigrasse, si quis ausit de Sasonibus contendere, ego non reluctor: venisse scilicet illos de Scythia, petitum nouas sedes: quomoddò ante illos fecère Huni, fecère Heruli: nam de Gothis & Gepidis alia ratio est, quam in Suedia nostra ostendimus. De Hunis quoque significabimus, quid veteres sentiant. Et de Wandalis compertum est, non esse aduenas: quia Gothi, Gepidæ, & Wandali, prima origine sunt Germani. Sed ex eadem Scythia longè post transierunt Bulgari, qui nunc tenent Mysiam: Indè etiam Hungari, qui tenent Pannonias. Deindè venère Turci, quos Mela Turcas appellat: Nouissimè prodière Tartari, in solitudinibus Sarmaticis & vastissimis campis potius tendentes, quam habitantes: pastoralem enim vitam agunt. Sed Turci minorem Asiam cum omni Græcia occupauère, nunc Venetis configentes de Cypro & Candia. Senserit igitur qui volet, Saxones, pridem Sasones, (facilis enim fuit pro consuetudine superiorum Germanorum, illa vnius elementi immutatio, qui crebrius & pro s commutant) ex Asia Scythica venisse in Germaniam: requirat tempora, qua probatis non dissonent authori-

bus : nam de ducibus fortè nulla erit memoria. Saxonem verò Grammaticum virum Sialandicum, Danicæ scriptorem historiæ, testem optimum, nolim submotum, qui supra mille annos ante Christum, nomen Saxonum introducit : hoc siue per anticipationem faciat, siue quòd compertum habeat, in authoribus suis, illa vetustissima memoria gentē eo nomine censitam, non satis firmiter enuncio. Hac interim prima de Saxonum origine coniectura sit. Succedit altera, quæ Aeneã Syluium, indè Pium papam II. in historia Bohemica præfert authorem : is in descriptione terræ Bohemiæ, flumina pandit quæ se in Multatiam exonerant, Saxonam, & Lusuntium, & Misam nominat : quos Multauiam in se receptos, secum deuoluit in Albim. Compertum est ex Tacito, Boios ab origine gentē Gallicam, tenuisse regionem inter mōtes, quæ nunc Bohemia est : indè verò pulsos à Marcomannis, hoc est, & vandalis, qui vsq; hodiè tenent : nā Bohemi & vandali sunt : remanente veteri nomine in prouincia, vt nūc Bohemi dicantur, qui pridem Marcomanni, & generali vocabulo & vandali : vnā enim esse gentē, vna lingua prodit : vnde etiā manauit nomen in tota nationem & vandolorū, vt apud Ptolemæū appelletur gens magna Bœmi : nec enim vnq̄ habuit Germania maiorem gentē, quàm sit etiā hodiè & vandolica, cōplectens, Russos, Polonos, Bohemos, Dalmatas. Testis est, quod diximus, vna lingua, quadā varietate, vt sit, per diuersas regiones alternata : sed tamen vna est. quod facile perpendit auscultās. Pulsis ergò ex Bohemia fluminū accolis, nomina fluminū, ad quæ pridem incolebāt, secū, vt creditur, extulerūt : vt qui in proximis regionibus ad Lusuntium incoluere, partem Silesiæ nunc tenentes, quæ Lusatia dicitur, marchioni parens Brandenburgensi, Lu-

satiij

fatij dicantur: Qui Misam, ad proxima transeuntes,
 appellentur vsq; hodiè Misnēses: Qui verò ad Saxoniam,
 paulò vltra progressi, Saxones sunt vocitati: qui paula-
 tim diuionē ampliātes, in latū sunt diffusi, pulsus retrò
 ðwandalis, qui omnia confinia olim tenuerūt. Tenemus
 tēpora, suo loco designāda, quibus Saxones, pulsus ðwan-
 dalis, regionē occupauēre quam nunc tenent. Verum
 est tamen, quòd ea qua nūc est ðwestphalia, prius quā
 cetera terra vltra Visurgū, teneret Saxoniam nomē: sed
 poterat in lōgis seculis vicissitudo esse pellentiū ac repel-
 lentiū inuicē nationū. Hassones verò qui ab Hercynio
 saltu ad Rhenū plana incolunt, si sint aliqua Saxonum
 portio, vt mutata, pro consuetudine Græcorū, blitera in
 s, aut ecōtra, pro Saffonibus Hassones sint dicti, nō diffi-
 nio. Et hæc interim secunda sit de gentis origine conie-
 ctura. Vndè appāret, si rectè cōiicimus, ab origine remo-
 tissima, fuisse Gallos Boios Saxonū patres: Et his duabus
 ex rebus aduenas in suā regionē Saxones esse, fatendum
 videretur. Sed mihi tertia, quā dicam, sententia, magis
 sedet animo: multū enim tribuo testimonio Taciti, Ger-
 mania diligentissimi inq̄sitoris, qui indigenas putat esse
 gētes Germanorū: verba ipsius ponēda sunt: Ipsos, inq̄t,
 Germanos indigenas crediderim, minimeq; aliarū gen-
 tiū aduentibus & hospitij mixtos: quia nec terra olim,
 sed clasibus aduehebātur, qui mutare sedes querebant:
 & immensus vltra, vtq; sic dixerim, aduersus Oceanus,
 raris ab orbe nostro nauibus aditur: Quis porrò p̄ter pe-
 riculū horridi & ignoti maris, Asia, aut Aphrica, aut Ita-
 lia relicta, Germaniā peteret, informē terris, asperā ce-
 lo, tristē cultu, ad spectūq; nisi sibi patria sit? Hūc ego se-
 quutus authorē, Saxones indigenā esse gentē credo: sed
 alio ab authorib. nomine appellatā, q̄ vetustissimis scri-

sère tēporibus. Et Ptolemæus quidem primus suo nomine Saxones dignatur, vir Aegyptius Alexādrinus. Caterū, q̄ ante illū, Strabo, & qui post eum, Tacitus, scripsere, Catos appellauere gentem, quæ ab Hercynijs montibus in plana descendit, & vsque ad Rhenum propagatur. Taciti verba contemlemur: *Vltra hos, inquit, Catti, initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusis, & palustribus locis vt cetera ciuitates, in quas Germania patefcit, durant: siquidem colles paulatim rarefcunt: & Cattos suos saltus Hercynius prosequitur simul atq; deponit. Duriora genti corpora, & stricti artus, minax vultus, & maior animi vigor, multa, vt inter Germanos, solertia & rationis, praeponere electos, audire praepositos, nōsse ordines, intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare. Hac certè Saxonibus congruere, & de illa esse gente per scripta, qui animum aduertit, & sine inuidia iudicat, protinūs intelliget. In Hercynia enim regio incipit, & cū rarefcientibus mōtibus natio deducitur, vsq; in Hasiā atq; dwestphaliam: nam quanūc Saxonia apud nos potissimū dicitur terra Brūswicccensis, Magdeburgēsis, & Halberstadēsis, ex d̄wandalia capta accessere prouincia Saxonia: quod suis locis mōstrabitur. Durant eadem montes ad Visurgū: & illo etiam transcenso, in d̄westphaliā perueniūt, in terrā vsq; ducatūs Mōtensis: Et vt quandoq; per errorem transcribentium, quandoq; per stridorem externæ linguae, nōminum fiunt infractiones, non est longè à veri similitudine, si quis contendat pro Saxi vocabulo esse vsurpatum Catti: multas enim similes mutationes esse factas reminiscimur. Ergò quæ multa Tacitus de Cattis commemorat, gentis Saxonum propria esse contendendo.*

tendo. Liberum sit lectori iudicium : ego tamen, quod magis propendet animus, indicare debui. Sunt præterea, qui à Saccis, gente Scythica, Saxonum nomen & gentem oriri arbitrentur : sed quando prodierint in Germaniam, nobiscum ignorant. Alij etiam ab Assenez filio Gomer, nepote Iaphet, pronepote Noæ, gentem nostram deriuant, illa veri similitudine, quod testentur aucthores filios Noæ diuissse terrarum orbem, vt Sem Asiam, Cham Aphricam, Iaphet Europam, tenuerint : nec longinqua fuerit nominum deriuatio, Saffones ab Assenez, si qua interim mediorum temporum monumenta, si qualibet extarent probatorū testimonia aucthorum, quæ nulla extant : nisi, quod testantur sacræ literæ, Assenez cum cæteris fratribus per Gomer à Iaphet esse natum : & ex ijs insulas gentium esse inuensas. Sed ad arcam vsque Noæ ascendere, vt quibusdam videri ridiculum sit, sic potest esse alijs religiosum. In manibus est hodiè Berofus Babilonicus, vetustissimorum temporum scriptor: quem hæc ætate quidam Viterbiensis, cum multis alijs antiquitatum monumētis interpretatus est, ad ostendendas Italia antiquitates, & præsertim Viterbij sui : quo multorum testimonio aucthorum docere contendit, sub nomine Iani peruenisse omnium antiquissimum patrem noui seculi Noe, quem Berofus Noam appellat : & quod Germaniam nostram contingit, ostendit idem Berofus, Tusconem Noæ post diluuium primogenitum filium, esse parentem omnium Germanorum à Tanai ad Rhenum : In qua latissima prouincia Sarmatas, & Adalos, & omne genus cæterarum in Europa per vastissimam terram, nationum, inter limites duorum fluminum, vno Germanorum nomine comprehendit : Nominat autem inter Tusconis filios Mannum, Hunum, Sueuum, Marsum, Gambriuum,

briuium, Teutanem, & quos Plinius attigit, Istaunem, Hermionem, Ingaunem, quos & Tacitus in Germania sua commemorat: plures deo ortos testatus Germanorum proceres, qui carminibus eorum celebrentur: quod vnum esse genus seruanda antiquitatis, & Saxo post Tacitum commemorat in ea gente borealis Germania. In quo Berosi testimonio duo illa precipua tenemus, quae nemo Latinorum, aut Graecorū attigit, Teutanem fuisse Germanorum ex Tuiscone parentem, qui posteris nomen suum reliquerit: Et quod Huni, gens antiqua, ex Huno patre, Tuisconis filio, citra Tanaimnati, in gente numerentur magna Germania: quod neque Strabo, neque Ptolemaeus, neque Mela, neque Tacitus, sed neque Plinius, nec aliorum quisquam commemorat: omnes enim refugiūt in vastam illam Asiae solitudinē, & Scythiae latitudinem, quotiēs ignota gentis originē requirunt: Indē falsō producant Gothos & Hunos, cū sint notissimo omnium borealium testimonio Gotbi ex Suediae regno, in quo etiam hodiē stirps gentis cum nomine perseuerat. Huni quoque Berosi attestazione, patre nati Huno, Tuisconis filio, inter Europeos citra Tanaim, etiam cum Germanis annumerantur: quomodo Sueui (vetustissima Germania gens) & Marsti, quorum reliquia sedent ad exitum Albi fluminis Thietmarsti, cum vicinis, qui Marforum referūt vocabulum. Sed haec cū sit pars Saxonia, ad Saxonie tamen nomen, quod iam dudum requirimus, nihil pertinent. Haeremus ergo in sententia Taciti, Catos ipsos vocari Saxones, quando & regionis termini, & gentis mores consentiunt eius testimonio.

LIBRI

LIBRI PRIMI

CAPVT PRIMVM.

At æstimatiõe freti, repetamus à vetustissima memoria, qua Saxo Sialandicus, Danica antiquitatis scriptor, inter sue gentis præclara facinora, etiã de Saxonibus commemorat: nam apud nullum reperimus authorem Saxonum priorem memoriam. Sed limites prouinciæ designare par erit. Ab aquilone quidem Saxonum prouinciæ ab omni memoria annumeratum est, quicquid ab Eidora fluuiio (qui limes est Dania atque Teutoniæ) in austrũ vergit: Holsatiam, Thietmarsiam, Stormariam complectens: quas tres terræ partes vno Nordalbingiæ nomine veteres amplexi sunt: quod etsi vocabulum non sit satis Latinum, venia tamen danda est longinquis Latio regionibus, si sua lingua mixtis nominibus, regionum vocabula faciant: quod & Itali, & Galli, & plerunque omnes faciunt. Hæc autem Saxonie pars ad oriẽtem habet terminum Veterem urbem, olim inclytam, nunc solas casas rusticas præferens oppidulum, Stargard ðandalico nomine, quod sonat Aldenborg lingua Saxonũ, Latine urbem veterem: Ex qua Orientẽ versũs, per littora maris Germanici vsq; in Prusiam, ðandalica gens omnia ditione tenebat: nunc verò Saxones impleuere, exturbatis per tempora vetustis habitatoribus: nisi q̄ clara vrbes per hoc littus sparse, à Saxonũ gente exædificata: parèt tamen principibus antiquæ gentis Pomeraniæ, atque Magnopolis: lingua autem tota est Saxonica, vix paucis reliquijs antiquæ gentis per rura dispersis. Initium ergò Saxonica nationis

tionis est trans Albim ab Holsatia: inde transfiliens Albim, per dioecesim Bremensem in Westphaliam usque ad Rhenum ferè peringit: ab inde verò in Hassiam peruenit, ad Hercyniam (qui nunc Hertici montes dicuntur) pertingens ad confinia Thuringiae: in qua olim non contemendam partem Saxones militiae stipendium à Francis, quibus militauere, susceperat. Inde iterum sub montibus longo tractu peruenit in regionem Albi non longinquam, complectens Wittenbergum & confinia eius, quae nunc superior Saxoniam dicitur, duobus principatibus Saxoniae titulum sibi vendicantibus, legitima quidem successione ad principes inferioris Saxoniae omnis regio pertinet: Sed superiorem apprehenderunt Misnenses Marchiones, cum dignitate Electurae, quae illi inseritur principatui. Meditullium autem huius, quam descripsimus, prouincia, totum ex Wandalico solo redactum est in linguam & mores Saxonum, terra videlicet Brunswicensis, Luneburgensis, Magdeburgensis, Halberstadenfis. Ad eandem verò nationem pertinet omnis Marchia Brandenburgensis, ex eodem Wandalico solo capta, ac versa in linguam Saxonum & mores: quae utique lingua, si ad lucem veritatis res inspiciatur, sola seruat sinceritatem suae vocalitatis, ut verba omnia puro sono denunciet, non inuersa stridoribus, non contorta diphthongis, quomodo Francorum (Germanos, non Gallos, dico) Suenorum, Bauarorum, Australium, in quorum stridoribus Hunos, Auares, & reliquos barbaros, qui illis diu incubere prouincijs, audire mihi videor, cum fremunt potius quam eloquantur, eadem quidem quae & nos verba, sed Tartareo sono contorta, stridoribus immixta, & multis diphthongis dissonantia, proloquuntur: Et iam, si dijs placet, etiam nostri student stridores superiorum imitari Ger-

ri Germanorum, quomodò & illi, vt ferunt, iam lingua sua pertasi, Italicã frequentant, & Flamingi Gallicam: Itã passim Germanorum lingua in angustum deducitur: Sed nostris in Marchia ea ratio est, vt studeant suis iam principibus Franci generis, qui auorum memoria Marchiam sunt cum dignitate Electura consequuti: Et in superiori Saxonia Misnensibus veri Saxones linguam coaptant, quod alienigena principes, veris Saxonibus exclusis, nacti sunt memoratos principatus. Viderint superiores Germani, & qui curiã sequuntur regis Romanorum, cur Italorum sibilos patria lingua, vt fertur, pratulerūt. Sed omisis querimonijs de iniuria lingua Germanica, ad Saxones reuertamur: qui & si à limite Eidora ab aquilone in mediterranea longè procurrāt, tamen à vetustissima memoria ante natum Christum annis supra mille, etiam maria perquirentes, nauigabant per Albim, per Visurgum, perq̃ Amasim in mare Britanicum, quod nostri vocant occiduum, cùm interim Germanicum appellent orientale: & cum Danis, Suedis, etiam Phinnis, qui ad aquilonem penè sunt mortalium vltimi, non modò commercia rerum & bellorum incurfus, sed etiam nuptiarum & fœdera conciliabant: Nam bella intercessisse Saxonibus & Danis, indè certum est, quod Iulia, quæ est Chersonesus Cimbrica, nunc parens Danis, tum Saxonum ditio tenebatur: quo tamen duce, & quo tempore Saxones eam ceperint, non tenemus: sed tempora, & regem, qui illam prouinciam Saxonibus ademit, tenemus: & in cõmemorationem vocabimus, si rem, quæ precessit, prius attingamus.

CAPVT II.

Cum Danis regnaret Gram, rex atate sua clarissimus, & in pralijs manu promptus, qui ducis ac militis

litis strenuam operam sapè coniungeret: cum & ordinibus vt dux præffet, & multa præclara facinora ipse pugnans ederet, erat Phinnis rex Simblus, qui filiam spectabilis formæ, & singularis pudicitie puellam, iam annis nubilem, ad nuptias collocare disponderet, vbi primum sua fortuna dignum procum comperisset: Gram rex iam regno Suediam tenebat cum Dania: indè de finibus controuersia quoquè illi incesit cum rege Phinnorù: vtrinq; arma parantur, & ducunt in aduersum: sed tamen priusquàm explicaretur acies, colloquium fuit de legibus pacis: per quam occasionem rex Dania vidit spectatæ formæ regis Phinnorum filiam: & primo statim ad spectu ità animo percussus est, vt amaret, paciscereturque cum hoste, si filiam illi coniugem permitteret, & arma positurum, & prioris copulæ se vincula soluturum: tenebat enim iam coniugem filiam regis Suedia, per arma quesitam: ea autem fuit gentis huius etiã in paganismo continentia, vt non multis, quomodò Turcæ & Saraceni, coniugibus lasciuirent: sed vna contenti contorali, iam tunc Christianum coniugium implere viderentur. Simblus, qui potentioris arma regis non contennebat, pacta comprobans, filiam illi desponderat: Cum autè rex Dania bellum in Norwagiam suscepisset, implicitusq; magnis difficultatibus teneretur, quibus etiam non facillè expediendus putaretur, Simblus Phinnorum rex prioris pœnitens pacis, quod metu quodam concussus inierat, eandem suam filiam Henrico Saxonum regi vxorem dare constituit: apparatibusq; pro regia fortuna factis, iam proximè nuptiarum diem demorabatur: Facillè enim fidebat, vbi Saxonum illi arma accederent, Danorum regem etiam potentissimum, sustinere. Tenebant autem tum Saxones Chersonesum Cimbricam, quæ est Iutia, vt
facillè

facile Danos, si in Phinnos inuenerent, à tergo adorirentur, Daniamq; aded facerēt infestam, vt suis rebus Dani consulere coacti, hostem Phinum obliuiscerentur. Sed tum nuptiæ in Phinnia apparatus, regio luxu feruescebant, cum superueniens Gram Dania rex nihil metuentibus conuiuus, omnia disturbabat: nam exercitum quem in Norwagiam armabat, in Phinnos conuertit: ibiq; sponsum regem Saxonum Henricum, inter sacra nuptiarum oppressit, abstractamq; patri filiam abduxit. Hæc prima in Danicis antiquitatibus Saxonum mentio. Cum autem idem rex Dania susceptum in Norwagios bellum prosequeretur, Saxones iniuriam occisi regis animo volentes, arma iungere Norwagijs, non tam illorū charitate, quàm occisi regis sui ultione: quo in bello, Saxonū præcipuè armis, idem rex Dania oppressus, occubuit: nec enim erat difficile Saxonibus, iā nautico populo Iutiam tenenti, in Norwagiam illi non longinquam, arma conuertere. Quid non etiam valet mutare longæua vetustas? Tam tum Saxones ibi bella gessere, & ibi conciliauere sibi nuptias, quò nunc florentibus per littora Germaniæ mercaturis Saxonum, vix nauigant qui pauperiem in vltimis fluctibus tentant effugere. Sed inde molem & vires gentis metiaris, de longinqua militia, & de repositis gentibus, ad fœdera nuptiarum euocatis.

CAPVT III.

Sifidus rex Saxonibus rebus præerat ea tempestate, qua Haddingus Daniam regno teneret: Exoritur quidam vir audetior quàm fortuna ferret, qui Daniam è Iutia infestam habuit, territans Danorum regem viribus Saxonum: nam ipse Iutiam, quæ tum parebat Saxonibus, patriam habebat: eadem audacia versus in Saxoniam, inde prædas agebat, Danorum arma

Saxo-

Saxonibus pretendens. Erat ea tempestate Sifridus Saxonum rex alijs implicitus bellis, quodd pacem ab Tostone (id erat enim viro nomen) qualicunque conditione emere cogebatur. Pacti conuenti placitū fuit, vt regem Dania Haddingum socijs armis oppugnarent: Firmantur inuicē pacta, iunguntur arma. Iulia atque Saxonie viribus rex Dania praelio congressus vincitur, fuga sibi per mare consulere cogitur: Insequutus fugientem Tosto, propē erat vt comprehenderet: sed elabitur, & reparatis viribus, hostem nihil tale opinantem aggreditur. Tosto accepto graui vulnere, vix se tutatus ab hoste, in fugam rebus conuersis se conijcit: Indē cum iam omnia sua suorumq; praelijs absumpsisset, vtpotē qui regi par esse non posset, piraticam, quae tum iusti quaestūs nomen habuit, aggressus, opes reparauit: & indē iam auctior rebus & animo, patriam reuifit: Danorum regem, cuius exercitibus par esse non posset, (quodd Saxonia princeps iam illum auxilio destitueret) in duellum prouocauit. Tantus erat regi animus, vt etiam si ob generis imparitatem iustē recusaret, contemneretq; prouocantem, accepit tamen oblatam conditionem, & congressum Tostonem strauit. Hæc altera in Danicis antiquitatibus Saxonum commemoratio. Silet interim nobis Cornelius Tacitus, silet & Plinius in libris XX. rerum Germanicarum: de quibus ne fragmina quidem, vt de Cornelio, extant: quanquam si superessent, tantam antiquitatem non attingerent, quodd ante Iuliū Cæsarem, & Gallie, & Germanie satis essent Romanis incognita. Testatur tamen Cornelius Tacitus Batauos, nunc Geldrenses, esse genus Cattorum, hoc est, Saxonum: ipsum audiamus: Omnium, inquit, harum, gentium, nimirum, ad ripam Rheni incolentium, præcipui sunt Bataui, non multum ex ripa, sed insulam Rheni

annis

annis colunt : Cattorum quondam populus, & seditione
 domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Roma-
 ni Imperij fierent : Manet honos, & antiquæ societatis
 insigne : nam nec tributis conteruntur, nec publicanus
 atterit : exuti oneribus & collationibus, & tantum in v-
 sum prætorum sepositi, velut tela atque arma bellis re-
 seruantur. Sic Bataui, id est, Geldrenses, ex Cattis, hoc
 est, Saxonibus prodièrunt : Nam & Brabantini, & Flan-
 drensès mixtum ex Saxonibus sanguinem ducunt. Sed
 hoc ad tempora Magni Karoli pertinet : qui multa mil-
 lia Saxonum (quod dicemus) cum liberis & coniugibus
 transtulit vltra Rhenum : Nunc ea commemoratione
 contenti sumus ex Cornely testimonio, Batauos, quorum
 ille multa præclara attigit in Augusta historia, origine
 Cattos, hoc est, Saxones esse. Iuvat & illud huic inserere
 loco, quanti faciant Transrhenani homines, suã in Ger-
 manos referre originem : ipse Tacitus loquatur : Treui-
 ri, inquit, & Heruli, circa affectationem Germanæ ori-
 ginis vltra ambitiosi sunt, tanquam per hanc gloriam
 sanguinis, à similitudine & inertia Gallorum separen-
 tur. Audiant Galli, tumidum genus hominum, testimoni-
 um Romani authoris : Agnoscant hodiè Franci genus su-
 um ex Germania, & ipsi ambitiosi sunt ab hac origine,
 gloriam sanguinis à patribus Germanis mutuantes, vt se-
 parentur ab inertia natiua Gallorum. Sed nõni homi-
 num cor altum, non recipient Taciti testimoniũ, non glo-
 riabuntur de Germana origine, magis, scilicet, erube-
 scent : nec immeritò, quia sanguis ille dudum exaruit
 cum robore præco, emolliuit iam dudum viros clementia
 celi, quod & patribus eorum Gallis remur conti-
 gisse.

HVndingus Sifridi filius rem Saxonum administra-
bat, quo tempore Danis regnabat Roë, is qui Ro-
schildiam suo de nomine, claram quondam in Dania vr-
bem fundabat: cuius regis Germanus Helgo, maris im-
perium sortitus, victricem vbiq̄ classē cum circumtu-
lisset, per Albim fluuiū ascendens, Saxoniam ipsam ferro
flammisq̄ vastabat. Hundingus Saxonum princeps,
inopinato hostis aduentu turbatus, tumultuarias vires
contraxit, quas Danis opponeret. Apud Stadium exerci-
tus conuenēre: stabant parati in armis, & copiā pugnan-
di fecerant vtrique. Tum rex Dania ferocior animo:
Quādo, inquit, in magnis exercitibus praclara virtus sa-
pē non eminet, tecum ego Hundingē manus consero: spe-
ctent vtrinque exercitus pugnantes duces suos, & illo-
rum se fortuna metiantur, vt victum se sciat exercitus,
cuius dux superatur. Nō erat decorum detrectare: nam
ignominia tum suprema habebatur, si euocatus recusa-
ret. Conuenēre paribus armis in circum medio campo de-
signatum, acribus odijs incurrunt, sed tum cessit Saxo-
num ductor: victoria Danorum erat. Vndē factum est,
vt Iutia decedere Saxones cogentur. Reuersa est igitur
hoc tempore Chersonesus Cimbrica in Dania ditio-
nem: nec post eum diem Saxonibus legitur paruisse. Ar-
ma quidem Saxonum saepē illata sunt in prouinciam, sa-
pē vastata Iutia: Aliquandō prima pars eius, qui ducatus
est Slesuicensis, Saxonibus suberat, sed nūquam ex il-
lo die Saxonicum iugum Iutia tota recepit. Rex Dania
victor, recepta prouincia gubernatores praefecit, qui ab
incurSIONIBUS Saxonum illam terra mariq̄ tutarentur.
Magnum ea res Stadio vetustatis perhibet testimonium,
quandō nullius reliqua vrbis memoria celebratur ex illo
tempo-

tempore. Ptolemæus quidem multarum de suo tempore per Germaniam urbium nomina commemorat, quarum hodiè vel nulla extant vestigia, vel nomina sunt immutata. Stadio tum fuisse nomen quod nunc est, cum duorum regum insigni pugna locus illustraretur, hic locus restatur: Dorstadium tamen vocant oppidum priscum, vnde Stadio testantur esse originem. Huius autem Cimbrica Chersonesi iustior posthac mentio erit, cum ad ea tempora ventum fuerit, quibus Cimbri patria egressi, per Gallias se in Italiam contulerunt: inuestigandumque nobis erit, quæ tum fuerit gens Cimbrorum, quando constat hac tempestate victos Saxones prouincia discessisse.

CAPVT V.

Gelderus Saxonum princeps erat eo tempore, cum inter Hotherum Suediæ regem, & Balderum inter eius regni proceres nobilissimum (cui admiratione virtutis, aut præstigijs magicarum rerum delusa vetustas, opinionem iniecerat diuinitatis, quod dijs genitus, propicios haberet sui generis authores) bellum esset ob nuptias puellæ, quam vterque coniugem deposcebat: alium regia dignitas in spem adduxit, vt indignum duceret, si imparis fortunæ qualiscunque illi præponeretur. Alium opinata diuinitas animo extulit: sed exitus docuit ementitam famam, fuisseq; mortalem quem diuum ferebant. Res in apertum bellum processit: congerunt arma magnis conatibus. Balderus, qui suis viribus par esse regi non poterat, ad externa respexit auxilia: Gelderum Saxonie principem in societatem belli etsi longinqui deuocabat: nam Saxones nauigationibus assueti, etsi Iutiã modò non tenerent, nauale tamen operã non intermisere. Conuenere nauales exercitus, & pugna atrocem

B 2 diu

diu paribus sustinuere viribus: sed Balderus falsa à popularibus diuinitate donatus, tum sibi fuga consulere coactus est: non enim valuit opinata diu diuinitas aduersus arma mortalium: Testis Belliportus, Balderi fugam vocabulo refert: Sed non idem fugiendi animus Saxonibus. perseuerare in pugna pertinaciter, donec ad unum cæsi sunt omnes. Generosi animi viuax virtus vinci potest, fugari non potest. Gelderum Saxonie principem prælio consumptum, remigum suorum cadaueribus superiectum, ac rogo nauigijs extracto impositum, pulcherrimo funeris obsequio hostes extulerunt: Est enim virtus ipsa venerabilis, etiam apud hostes. Cineres eius perinde ac regij corporis reliquias, non solum insigni tumulo rex hostis tradidit, verum etiam plenè veneratione obsequijs in funere decorabat: nihil inferior Pæno Hannibale, qui cæsum Marcellum venerabiliter remisit ad Romanos.

CAPVT VI.

Intercesere ex hinc anni non pauci, donec ad Ævermundum regem Danie sceptrum perueniret. Is cum florens æuum sterilis sine prole peregisset, in senectâ filium sustulit Vssonem, ingenio tamen, vt videbatur, crasso, vt non homo, sed statua putaretur: pater aliquanto se felicioreratus est, si filium non haberet, quam ea stoliditate belluam humana forma nutrirer. Accessit senectæ incommodis oculorum defectio: cuius rei fama peruenit ad Saxones, assiduos Danorum hostes, quos deturbatio antiquæ possessionis in Iutia continuò perurebat. Qui genti tum præerat, nomen in annalibus non habet, sed tamen quoddam sublimi fuerit vir animo, legatio quam misit ad regem Danorum, ostendit: cuius hæc summa fuit, Vir grandæuus, & qui senio deficit, etiam cæcitate percussus, spontè regno cederet Saxonibus, nec

in discrimen mitteret exercitum suum : regē Saxonum, ubi sceptrā Dania, illo tradente, acciperet, facturum vt non illum pariteret adoptionis, meliorem se illi futurum filium, quā illam belluam, quam sub imagine oris humani nutrirer in aula. Superba legatio regem senio fractum vehementer commouit: ateq; ducens suspiria, contemptum sui non leuiter ferebat: respondit tamen, modestius facturum Saxonum regem, si paucos, qui seni superessent, dies prestolatus, tum sceptrā inuaderet Dania, cum ille in fata concessisset: non esse satis modestum, senectutem probris exaggerare: leuius se arma, quā ignominiam, ferre: si tamen ille arma inferat, inuenturum in Dania militiam, qua occurrat venienti. Ad hæc legati: Nihil opus esse totis rem exercitibus peragere, ad compendia transeundum: Filium suum Saxonum rex, regis filio opponet in duello. Tum senior: Quid opus est cumulare probra probris? fati hiscentem irrifistis etatem, nunc exprobratis etiam ignauia filij, quasi mea ex me culpa talis sit editus. Adstabat legationi Vffo filius, & inexpectata omnibus voce confidentissimè à patre veniam loquendi poposcit. Senior, quis eam à se loquendi licentiam deposceret, rogat. Proceres, esse Vffonem filium, responderunt. Tum ille: Non satis visum est vobis ad calamitatem meam, ab exteris mihi insultari, quando etiam à domesticis probrū irrisionis cumulatur. Illi quā sanctè iurant, esse, qui loqueretur, Vffonem filiū. Quisquis est, inquit, liberè quod sentit proloquatur. Tum Vffo: Quando, inquit, tam superba legatione & patriam maiestatem, & regiam dignitatem Saxones contaminastis, agnoscite regi Danorum superesse filium, qui geminos ex vobis prouocet in certamen: regis vestri prodeat filius, armigero quem velit comitatus: ego duos

vnus excipiam. Accepere conditionem legati, abeuntes.
 Ævermundus propius iubet adesse filium, vt manuum mi-
 nisterio discat, si ille sit quem esse testentur. Grandia fi-
 lij membra complexus pater, credidit esse quem volebat,
 Tum ad filium: Cur, inquit, fili tam diu latuisti, taci-
 turnitate & ignauia simulatione absconditus? Ad quod
 ille: Quandiū tu pater integris viribus regnum admini-
 strasti, nihil opus fuit aut vocis meæ ministerio, aut vlla
 forti in rebus gerendis opera: Nunc quoniam te virium
 tenet defectio vsque ad contemptum exterorum, credidi
 esse vicis meæ, & superbiam verbo retundere, & forti
 opera te patre dignum filium ostendere. Cur ergo, refert
 ille, vnus duos prouocasti? Vt abolerem, inquit, gentis
 Danicæ nuper obiectam ignominiam, quod duo vnum A-
 tislum Suediæ regem deiecerunt. Exultans pater, arma
 filio iubet expediri: nulla enim aut patris, aut ceterorum
 procerum grandibus eius artibus poterant coaptari: di-
 scissa tamen ad locum tegentis clypei, vtcunquē illi pa-
 terna sunt arma coaptata: Gladium vnū ceteris incom-
 parabilem pater in delicijs habebat, hunc solum filio pa-
 rem sperabat, quādd ceteri ad primam vibrationem dis-
 filiērunt. Eidoræ fluius limes antiquus Danicæ atque
 Saxonice ditionis, locus pugna deputatur. Prodiere hinc
 Dani, indē Saxones: medius in flumine locus qui exta-
 bat, deligitur. Pater Ævermundus etsi cæcus, pugna dees-
 se non patitur: certus de ponte in fluium se mergere, si
 filius vinceretur. Proceßere pugnatūri Saxo cum armi-
 gero, quibus vnus Vffo opponitur: Prouocat ille vtrunq;
 Nec minores animis Saxones, diuisis operis, non vnā,
 concurrebāt. Primus armiger ictum ferens incurrit, sed
 frustratus est: nam hostis declinabat: sublatæque dex-
 tera caput Saxonis Vffo diffidit. Cæcus pater ictum
 gladij

gladij ipso sono dijudicans, qua parte hostem, rogat, ceciderit. Illi respondent, vno ictu totum peremisse. Redibat seni spiritus, & equatis iam viribus, quod vnus vni confingeret, certior illum victoria spes comprehendit. Succedit in pugnam Saxonum regis filius, & elusis aliquandiu altrinsecus ictibus, idem fuit regio iuueni exitus, qui armigero. Iam & pater victoris sonitum vibrati gladij cautiùs agnouit, & plenam iam filio constare victoriam latus accepit. Hic tum erat exitus superba Saxonum legationis. Nam iugum quod tum Danis imponere sat agebant, ipsi accepere.

CAPVT VII.

SVb hoc rerum statu non diu Saxonia permanebat: Sexcusso enim tributaria subiectionis iugo, populus ad libertatem natus, se in illam protinus vendicauit: & aliquot Danorum regibus in medio detritis, cum idem regnum ad regem Dan, eius nominis III. peruenisset, continuatis bellis Saxones cum gente Danorum decertantes, statuerunt aliquandò totis viribus de summa rerum decernere: Vrebat Saxones erepta dudum Iutia memoria, siquandò virium intenta conflictatione ad eam redire possent. Rex Dania Dan puer, duodecimum etatis agebat annum, cum legationem mitteret Saxonum princeps in Daniam: aut tributa Saxonibus Danipensitent, aut bellu de reru summa expectarent. Bellum maluerunt proceres: quod tanto apparatus est omnium regnicolarum studio, vt ante expectatum hostibus in Albi occurrerent, tanta nauium multitudine, vt annem nauigabilem diu ita implerent ratibus, quod velut ponte facto nauibus, de ripa transiret in ripam. Nec Saxones segniores, & ipsi vndecunq; contractis viribus, obuiam hosti proficiscuntur, & collatis armis is fuit exi-

tus qui esse plerunquē solet: nam qui ad praelia alacriores hostibus in sua occurrunt, feliciter comperti sunt dimicare, quod melius res in hostico, quam in suo solo, usu compertum est procedere. Vincuntur Saxones, & tributa quae Danis intentauerāt, ipsi coguntur suscipere. Hoc mihi loco inter sandum putauī, nē quis miretur solas eas Saxonū res sermone perstringi, quae illis fuere cum Danis, nihil verò ex mediterraneis attingere. Sed & illud mouebit fortē lectōrē, in cunctis quas memorauimus controuersijs, Danos semper Saxonū victores ostendi: quod contrā posterioribus seculis usu compertum est: Vtriusq; autem rei vna causa est, quod ex antiquitatibus tanta vetustatis nullus nobis praeter vnum Saxonem Sialandicum Daniae illustratorem, author est: & idē rerum mediterranearum, quas ille non attigit, quae tamen non minores, etiam illustriores putari possint, nulla nobis memoria est: nec in ea parte habent ceterae nationes quod illis inuideamus, aut quod nostrae antiquitatis obliuione possunt obtendere: nam pauci, mille annorum memoriam vix explicant: ineptias enim plures praefereunt, quae somnijs similis sunt: quod nos de Francis gentilibus nostris, ab olim Germanis, suo loco ostēdemus. Iam verò quis mirabitur Danicum scriptorem, Danicis rebus multum tribuere, quod & Romani suis, & Graecis Graeculi fecerūt? Quod si eadē prae diti dicēdi facultate Saxonicas res vir genere Saxo commemorasset, aliam rerum formam narrando praetenderet. Studet enim quisq; suae nationi illustrandae.

CAPVT VIII.

Ipsae temporum, quae attigimus, ordo nos commonet, vt Cimbrorum mentionem hoc loco introducamus: Iam enim peruenimus ad vicina eius seculi, quo veritas de ter-

ra orta est, & iustitia de calo respiciens, obuiauerunt sibi in osculo pacis, in mediatore Dei & hominum Christo Domino omnium seculorum Saluatore: Ante cuius ortum annis plus quinquaginta, Cimbri cum Teutonibus, Amburones cum Tigurinibus, magnis exercitibus per Gallias mouentes, in Italiam contenderunt: & occurrentes sibi, Romanorum varijs in locis consulares exercitus, cum ducibus suis obtriuerunt: Nouissimè & ipsi à Q. Catulo, & C. Mario Romanis consulibus, ad internecionem, vt ferunt Romani, deleti. Hac de Romanis historijs nobis testatissima sunt. Sed non ità compertum nobis est, quæ gens fuerint Cimbri: Dani, Saxones, an & Wandali? aut promiscua omnes, aut ex his quedam: quod presentis loco nobis pro viribus explanandum. Nam Romani scriptores sola Cimbrorum commemoratione contenti, nihil super eius gentis sedibus & origine attigerunt. Cimbrorum autem habitare in Chersoneso, quæ à Saxonibus procurrit in boream, inter duo maria, Britanicum, & Germanicum, (Nostri vocant Orientale & Occidentale) ipsius Ptolemei descriptione certū habemus. Idem Strabo & Tacitus asseuerant. Nam Tacitus atate sua, ad vtranque ripam castrorum vestigia cerni commemorat, ad magnæ rei fidem, & molem gentis metiendam. Hac est prouincia, quam nunc Iutiam vocamus: in qua præter ducatum Slesuicensem quatuor sunt Episcopatus, non Italicis angustijs dimensi: & magna eius portio regi Dania censualis paret. In hac habitasse Cimbrorum, trium, quos diximus, testimonio est certissimum: Sed quæ gens fuerit, Dani, Saxones, aut & Wandali, (oēs illi per vices eam tenuere prouinciam) hoc querimus. De Cimbris quidem testatur Strabo his verbis: Peninsulam habitantes, ingenti quadam inundatione compulsi,

si, natalia loca deseruêrunt: nunc verò consuetam prioribus annis regionem inhabitant: Augusto quoquè Cæsari lebetem, plurima sibi sanctitate consecratum, dono miserunt, eius amicitiam postulantes, vt iniurias quæ prius subierant, obliuione delerent, compotesq; votorum facti, remeârunt. Dictu profectò ridiculum, vt homines ad maris æstus, quos perpetuò natura efficit, per dies singulos bis accedentes, indignati, è patrio solo digrederentur. Tacitus quoquè in descriptione Germaniæ: Eundem, inquit, Germaniæ sinum haud dubiè ad mare Balticum, proximi Oceano Cimbri tenent, parua nunc ciuitates, sed gloria ingens, veterisque famelate vestigia manent: vtraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoquè metiaris molem, manusq; gentis, & tam magni exitûs fidem. Ptolemaus, vt diximus, qui sub Hadriano scripsit Imperatore, testatur Chersoneso, quæ in mare Germanicum excurrit, habitasse Cimbros. Sed quod genus hominum fuerit, cui ea sit appellatio, hoc requirimus. Strabo Posidonium facit testem, Cimbros latrocinando incertis errabundos sedibus, ad paludem vsque Meotim militiam agitare. Inde contracto vocabulo, quodd Cimbri, veteri Gallorum lingua, latrones vocitentur: ab eis vocitari Cimmericum Bosphorum quasi Cimbrum: cùm Græcorû lingua Cimmericos, Cimbros vocitet. Plutarchus autem in Mario de Cimbris testatur in hunc modum: Populos esse Germanicos, ex his qui ad boreum Oceanum sedem haberent, quodd homines magno corpore, horrendisque oculis essent. Nam apud Germanos, ait ille, Cimbri prædones appellantur: quod Strabo de Gallica, Plutarchus de Germanica interpretatur lingua: In hoc tamen consentiunt, quodd vterq; latrones eo vocabulo adstruit significari,

ficari. Quidam ferunt Celticam terram propter magnitudinem regionis, ab extremo mari, à septentrionalibus climatibus ad Orientem versùs Meotim fluuium conuersam, Ponticam Scythiam attingere, & hinc factam gentium commixtionem. Homerus quoque gentem Cimmericam ab extremis occidui mundi aduenisse, Bosphorumq; Cimmericum de suo nomine fecisse, testatur. Consona triũ testimonia illuc vergunt, vt suspicemur ðandalorum gentem olim Cimbricam à rapinis appellatam, eam esse quæ à vetustissima memoria, ab occidua mundi regione, quam diximus, habitasse Cimbros, per maritima Germanici Oceani versùs Orientem, per Prusiam atq; Poloniam, per Sarmatiam, nunc Tartariam, vsque ad paludes Meotidas tenuisse medias prouincias: Testis est lingua, quæ etiam nunc veteribus ðandalis, quorum apud nos sunt reliquia, Bohemis, Polonis, Russis, latissima genti vna est.

CAPVT IX.

NAm & pro alijs faciunt cõiectura, quòd aut Saxones fuerint, aut Dani, q; sunt dicti Cimbri. Quòd enim Dani fuerint, qui sub Cimbrorũ nomine pfecti sunt cum Teutonibus, & alijs Tigrinis, & Amburonibus, inde apparet, quòd per atatem illam, Dani eam prouinciam tenuerunt: Dudum enim Saxones eiekti fuere, & iã sub potētissimo rege Frotone Iutia quieuit circa natũ Christum. Strabo, vt diximus, suspicionem induxit cum contestibus suis, quòd fuerint ðandali, qui Cimbri sunt appellati: Nam latrocinando incertis errabundi sedibus, Cimbri ad paludẽ vsq; Meotim militiam agitãrunt. Sed qui poterant agitare militiam tam longinquã, nisi ðandali extitissent, qui per gentiles suos ðandalos, omnia media tenentes, facillẽ ad Meotim attingerent: Nam
alienam

alienam nationem ita vagari intra sua prouinciae limites, & andali non tulissent. Ptolemæus autem cogitationem iniecit, Saxones ea appellatione censerî : est enim non gentis, vt diximus, proprium, sed à mala iniecta qualitate appellatiuum, quòd Cimber latronem sonat. Saxones autem sic tum à vicinis appellatos credi potest, quòd ferocia genti sit cognata. Sed auget suspicionem, quòd Ptolemæus nominat Cimbro mediterraneos, qui à mari recedant in Austrum : hi autem fuere Saxones : qui cum diu Iutiam tenuerint, ibi à Ptolemæo credi poterant etate sua habitare : Nam quòd in mediterranea recedant, compertissimum est. Quid igitur in hac varietate censemus ? Ego sine controuersia Danos Iutas fuisse existimo : qui tum appellatione Cimbrorum, cum Teutonibus, hoc est, Saxonibus, & ceteris nationibus Italianam petière : Nam Dani, vt diximus, ea tempestate tenuere Iutiam prouinciam, & poterant hi militiam agere vsque ad Cimmericum : cum Gothis enim dudum exibat ea gens, & habitabat ad Cimmericum, deinde ad Danubium : vbi de suo nomine Daciam fecit vocari prouinciam : quod in Suedia nostra ostendimus : & in mediterranea processit, ea potissimum etate, qua Danorum proceres Saxoniam suam fecere ditionis. Nec iniurium est, Iutas Danos, appellari Cimbro, id est, latrones, quòd militiam late agitauerint, per maria, per littora, per terras, vsque ad eò, vt nauigantes, aliquandò Constantinopolim pulsauerint : longissima circuituone vsi : quod in Norwagia ostendimus. Nec iniuriam quis putare debet, si aut Dani, aut Saxones, aut & andali, Cimbrî (hoc est, latrones) appellentur, cui in mentem venerit, quid Alexandro responderit princeps piratarum : cum ille rogaret, quidnam illi esset quòd mare teneret

in-

infestum? Hoc ipsum, inquit, rex, quod tibi, qui terrarum orbem fatigas: Sed quia ego pauculis nauibus remperago, pirata dicor: Tu quia magnis exercitibus vim facis, Imperator diceris. Itã prorsus se res habet: Verum dixisse libera voce rex comprobabat, impunẽ dmittens. Quid, oro te, Romanos adigit, infestum sibi facere mundum, nisi libido dominandi, & amor habendi? Ea fuit causa Danorum, quæ illis inscriptionẽ faciebat, vt Cimbri, hoc est, latrones dicerentur.

CAPVT X.

EA Cimbrorum gens annis ante virgineum partum supra quinquaginta, sedibus suis egressa cum vxoribus & paruulis, nouas petere sedes annexa, per Gallias, teste in commentarijs Casare, iter tenuit in Italiam. Profectos autem patria, duxisse, per Saxoniam, que nunc Westphalia est, & indẽ transmissa Rheno, in societatem belli, ex Gallijs acceperunt Amburones & Tigurinos. Gallici autem scriptores solita leuitate, Cimbro vocant Brabantinos, aut Flandrenses: & alios alijs, pro suo arbitrio deputant populis. Sed Ptolemæus, Strabo, Tacitus, Plinius, grauisissimi testes, submouent Gallorum leuitatem, ostendentes qui fuerint Cimbri, habitantes in Chersoneso duorum marium. Accedit testis alius, omnibus auctoritate incomparabilis C. Casar, qui in commentarijs testatur de Cimbris: Cùm enim de Aduaticis Gallorum ciuitate loqueretur, inter alia dicit: Ipsi erant ex Cimbris Teutonisque prognati, qui pertranseuntes Gallias, impedimenta cum inualidis ad arma sub præsidio reliquerunt: Qui, inquit, cùm iter in Italiam & prouinciã nostram facerent, his impedimentis, quæ secum agere & portare non poterant, citra Rhenum flumen depositis, custodiam ex suis ac præsidia, sex hominum millia,

vna

vna reliquerant : priusquam tamen Italiam per alpes
 attingerent, longo circuitu sub ipsis alpihus transeuntes,
 Macedoniam vastauerunt : Ibi Papyrius Romanus con-
 sul cum exercitu fusus : Inde vero Aurelius Scaurus con-
 sulis alterius legatus, cum exercitus eius deleteretur, ipse
 viuus in manus Cimbrorum peruenit : & cum in conci-
 lium ab his euocatus, deterreret eos, ne alpes transirent,
 Italiam petitori, quod diceret Romanos vinci non posse,
 a Bolo rege feroci iuvene occisus est. Ab eisdem Cimbris,
 C. Manlius & Q. Seruilius proconsules, victi praelio, ca-
 strisque binis exuti sunt, octoginta millia militum ceci-
 derunt, calorum atque lixarum quadraginta millia :
 Secundum populi Romani iusionem, Cepionis (cuius te-
 meritate clades accepta erat) damniati bona publicata
 sunt, primoque post regem Tarquinium, ei Imperium
 abrogatum est : Caio Mario (qui nisi illi seculo conti-
 gisset, actum fuisset de nomine Romano) propter Cim-
 briticum bellum, consulatus per plures annos prorogatus
 est : Secundo & tertio consulatu absens creatus est :
 Quartum consulatum dissimulanter captans, conse-
 quutus est. Cimbri vastatis omnibus circa Rhodanum,
 per Pyrenaicum sunt saltum in Hispaniam transgressi :
 ibique multa populati, a Celtiberis retroacti sunt :
 reuersique in Galliam, bellicosos se Teutonis con-
 iunxerunt, prius tamen vastata Hetruria, cum Ro-
 mani interim transmarinis impliciti bellis, matrem Ita-
 liam defendere ab Cimbris nequiuerunt. Hanc autem
 Cimbrorum expeditionem, nec Cimber quidem glorio-
 sus efferreret, quam est a Cor. Tacito commemorata : Sex-
 centesimum, inquit, & quadragesimum annum vrbs
 nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt ar-
 ma, Caelio Metello ac Papyrio Carbone consulibus. Ex
 quo,

quo, si ad alterum Imperatoris Traiani consulatum computemus, ducenti fermè & decem anni colliguntur: Tandem Germania vincitur: medio tam longi cui spatio multa inuicem damna: non Samnis, non Pæni, non Hispaniæ, Gallie, ne Parthi quidem sæpius admonere: quippe regno Arsacis acrior est Germaniæ libertas. Quid enim aliud nobis, quàm eadem Crassi, & ipse Ventidio victus Pacorus, nobis Oriens obiectarit? At Germani, Carbone & Cassio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Scipione, M. quoque Manlio fufis, vel captis, quinq; simul consulares exercitus populi Romani abstulerunt. Sed huius tam indomitæ virtutis hic tum erat exitus, vt cum diuisis copijs Teutones cum Amburonibus ex Gallijs, Cimbri verò seorsum per Vindelicos, alpes penetrarint in Italianam, Teutones victi sub alpibus ad aquas Sestias à Mario, Cimbri verò, cum postulas à Romanis sedes non acciperent, apud Athesim pugnantes, duorum consulum iunctis copijs, Romana virtuti concesserunt: quam victoriam, etsi Mario magis inscribendam Romani putauerunt, virtute tamen militum Catuli consulis rem actam, alij scriptores non silent. Non tamen ad interuentionem tum casam gentem crediderim, etsi multa sint millia interempta. Strabo quoque testis accedit, qui, vt supra meminimus, sub Augusto pacem petentes testatur impetrasse. Postea verò, quia Romanis ab ea gente pax fuit, nemo gentis facit vllam mentionem: nec inter nostros Cimbros inuentus est, qui literis mandaret rerum successiones, in magna veterum, quòd ad literas pertinet, inopia: malebant enim fortiter facere, quàm aut doctè loqui, aut eruditè scribere ad memoriam posterorum.

CAPVT

HAC de Cimbris non iniucunda interposita commemoratione, ad Saxones nostros reuertamur : qui crebris colluctationibus congressi Danis, varia fortuna vsi fuere : nunc superiores, nunc deiecti. Nam Frothoni Magno, cuius tempora ad natum Saluatorem pertigerat, & filio eius Fridlauo, aequè ad arma victorioso, regibus tributa pependerunt. Sed iam regno deuoluto ad Fridlaui filium Frothonem puerum duodennem, Saxones iugum excutere maxima vi armorum contenderunt. Principes tunc Saxonia fuerunt, Swertingus & Hanefus : qui contractis vndecunq; auxilijs, magno pralio hostibus non imparatis concurrerunt. Tam difficili labore diu sudatum est in acie, vt magnitudine stragis vtrinq; facta, vtraq; sibi pars victoriam reputaret. Dani Saxones, & illi Danos prosligasse sunt arbitrati : Contentio ad duellum peruenit : Fidebant Dani Starcatero, monstrosa magnitudinis & roboris homini : cuius proceritati virium acrimonia responderet, cuiusq; de fortitudine plura in Suedia scripsimus. Saxones pugilem praeferebant Hamam, aequè inter suos fama illustrem : cui, vt discrimen non recusaret, tantum se auri congesturos pollicentur, vt molem corporis eius superaret. Virum fortem virtutis & gloria maior, quam auri, cupido tenet. Operas pollicetur : nec terretur gigantea mole pugilis cum eo congressuri : poterat enim maior in exiguo regnare corpore virtus. Ab initio quidem Saxones regem iam etate adultum, iam rebus fortibus promiucto habitum, ad monomachiam deposcebant : Sed Dani indignum rati, regem imparis fortuna obiectare homini, Starcaterum illi fecere vicarium. Venitur in capum qui pugna metatus est : Hama fiducia virium, quod iuuenili

uenili floreret robore, virum atate iam fractum, ad luctamen deposcebat: aggressusque prior hostem, pugno petitem ita impulit, vt terra adegerit nutabundum. Palluerunt Dani: ita enim impellentis Hama pugno deiectus est Starcaterus, vt genibus nixus, humum mento contingeret. Sed vbi senior collegit vires, sese erigens, ad gladium decurrit: non iam luctamine, sed ferro remperaturus: nam toto amissus corpore, gladium distinxit in aduersum: nec illum sefellit impetus: nam medium Hama caput ictum diffidit. Ita peracta victoria Dani tripudiauere. Hunc ego insignem exitum tribuisse loco nomen soleo suspicari, in quo peracta sit pugna: vt ab eo victo Hama diceretur: vnde postea de propinquo erecta vrbs, Hamburgum nuncuparetur: non ab Hammonne Libyco: nam eius memoria quomodo potuit ad nostros permanere? Hac elati victoria Dani, iugum aggrauabant in capita Saxonum: Sed non deerat Saxonibus animus, pro libertate, qua fortibus viris vita charior est, vitam pacisci. Itaque Hanefus alter ex principibus, non destitit liberande patrie per dies & noctes operam impendere: auxilia vndecunque contrahit: auctisq; in bonum modum copijs, bellum Danorum regi denunci- at. Ille vero paratum deduxit exercitum: quem idem Dani rex semper expeditum habebat: Nam nauibus traiecit Albim: qua enim vltra fluiuium fuere, priori victoria Danis cesserunt. Congressi, conseruere manus: Ibi dux Saxonum cadens, victoriam hosti reliquit: & loco pugnae nomen suum indidit: Hanefro iussit appellari, quod Hanefi semen ibi moraretur: Nam fro Dani semen vocant. Eum autumo locum, qui nunc Hanofer, detorto parum, vt fit, nomine, vocitatur. Quae res ad coniecturam accedit, Hamam quoque, quod dixi-

C

mms,

mus, suo loco nomen indidisse. Sed in rebus obscuris fit locus coniectura.

CAPVT XII.

Swertingus alter ex Saxonum principibus, cum ad liberandam probro patriam omnibus rebus contenderet, nec armis hosti par esset, nec fortuna, non quieuit tamen omnes intentare vias recuperanda libertati: dolum parabat, quando dolus, an virtus, quis in hoste requireret? Dania regem simulata fiducia accepit in sua: nil dubitantem quod armis suorum praemunitus, nihil hostile formidaret: Medio in conuiuio ignem iussit triclinio admoueri: paratis omnibus ex composito, quae conflagranda domui inferuissent.

--- Ut cunquē ferent ea fata minores,

Vincet amor patria.

Non dubitauit ipse cladi accedere, dummodò secum hostem opprimeret. Ea est Deciorum apud Romanos insignis gloria, caput suum pro suorum incolumitate deuouere. Nam & in sacris literis eares laudis suae habet exemplum. Samson ille gentis Hebraeae propugnator, cum genti suae non alio se vidit futurum vsui, concutiens, cui omnis imminabat regia, columnam, hostes oppressit, ipse commoriens. Filij autē Swertingi, ut vltionem paternam necis in filio, regni Danici successore, praenirent, adulescentem nuptijs germanae sororis conciliarunt: ex qua ille filios suscepit patrij regni successores. Stetit hoc in rerum statu diu quieta Saxonia. Versati sunt fratres reginae Danorum in regia Daniae: & tranquillitati rerum suarum sic consulebant: Regem conuiujs, & ceteris illecebris deuinctum habentes, donèc Starcaterus vir fortissimus aduentaret: qui, vt in Dania scripsimus, in Dania regem sermone velut igne inflammauit, vt sacra ho-

spitij

spiritij ac mensa sua temeraret: occisis in conuiuio leuiris, hoc est, vxoris germanis fratribus. Sed tamen tributa in Saxoniam cessauere: iam Saxonibus libertatem suam pulchrè per arma tuentibus.

CAPVT XIII.

QUæ interim in mediterraneis Saxoniam gesta sunt, silentio tegantur: ipse Tacitus Augustæ scriptor historia, nimium super his rebus tacitus est. Plinius autem in viginti rerum Germanicarum libris totus nobis obmutuit: Nã qua per hæc tempora à Druso Nerone Augusti priuigno gesta sunt in Germania, in qua ille diu feliciter rem gessit, penitus nõ tenemus: nisi quod Strabo narrat, eundem ducem in Amasi rem nauali prælio gessisse aduersus Bructeros. (pars fuit illa Saxonum) Nã Amasis Saxoniam perlabitur, in Chaucis, hoc est Phrisijs, mari mixtus. Quis igitur neget mediterraneis Saxonibus ducem Romanum cõseruisse manus: quando etiã à mari tonans, in Amasi Bructeros, hoc est, fluminis accolas, nunc dictos Westphalos, olim Saxones, & antè Bructeros, pdomuit: Cuius per omnem Germaniam diu inter proceres tam celebre nomen fuit, vt cum ingenti desiderio memoriam illius repeterent. Testatur Petrarcha extitisse sua etate Romæ triumphalem arcum Drusi Neronis, cum inscriptione, cuius caput dissectum legi non poterat: sed tamen hos versiculos tum à se lectos in illo:

--- Ad diuortia Rheni

Peruasi, hostiles depopulatus agros,

Dum tibi Roma decus, aternaque sudo trophæa:

Hister pacatis lenior ibit aquis.

Tantique fecit res in Germania gestas, vt filium exinde Germanicum iusserit appellari. Ad Salã usque fluiuium, quod constat, peruenit: Albim an tetigerit, incomper-

tum est: Nam ultra Albim vetuit Augustus legiones suas transire: satis ducens, gentem intra eum limitem in fide continere: in quibus sine controuersia Saxones erant: siue tum Saxi, siue Catti dicerentur. Germanicus quoque Drusi filius, bono patri in Germania optimus natus filius, patriam ditionem cum summa laude regebat: exemplo patris in mansuetudine & lenitate plura in Germanis quam severo imperio procurans. Meminerat periculum Quintilij Vari: qui sub eodem Augusto cum insolentius liberæ genti imperare contenderet, cum tribus legionibus à Germanis est ad interuentionem delatus. Quam rem fertur idem Augustus tam tulisse indignè, ut insanientis more caput illidens parieti, exclamaret: Redde Germaniam Quintili Vare, redde Germaniam. Reddidit Drusus Nero, priuignus eius, ut diximus, vir mansueti animi: quem Roma expectabat Augusto successorem, nisi illum mors ante Augustum abstulisset. Eadem fuit expectatio de filio Germanico, ut Tiberio succederet: sed illa quoque frustrata est. Ad Saxones redeamus.

CAPVT XIII.

Swarus per ea tempora quidam ex nobilitate Saxonum eò prouectus est, ut cum regia Danici generis stirps prælijs excisa, ad vnã Geritam puellam deuenisset, iamque procerum voluntate, eum regem Dani sibi deposcerent, quem illa dignaretur maritum: hoc certè decernentes, suæ quisque spei seruiebant, existimantes vnum aliquem ex suo numero deligendum à puella maritum. Sed sordebant nobili puellæ natales omnium procerum suorum, quibus ipsa regina iusto emineret principatu. Swarus aut Saxo & ipse interpositis amicis, rem statuit pertentare. Non recusauit puella, sed gratiam

uem ac difficilem conditionem placito inuexit: obtinens, procanti, futurum spondens quod peteret, si ille regni Danici membra per proceres distracta, adunaret. Equidem rege deficiente, cum iustum vacaret imperium, quisque partem sibi desumpsit quam pro sua defensitaret. Egit tum Sirovarus cum regni primoribus: alijs are nundinatis, alijs per arma deterritis, alijs etiam per promissu ad se inclinatis, vt vni sibi pars magna cederet regnatura. Parantur regio luxu regales nuptia: nec deerat aliquid spei prater expectatum nuptiarum diem. Erat quidam Norica stirpis regio de sanguine nobilis adolescens Haldanus, qui ad easdem nuptias adspiraret: Nam eadem illi puella nonnihil spei fecerat: sed quod tum diuturnam & longinquam militiam ageret, iam dudum nihil ex eo certi compertum esset, fato functus credebatur: apud Russos enim militabat. Fama verò nuptiarum, quod Saxo virgine regia & regno donaretur, ad aures vsque perlabitur Haldani: Deseruit quæ tractabat omnia: & raptim exercitu contracto, ipsis nuptijs interuenit: & dispositis per opportuna loca militum presidijs, scauebat in conuiuantes. Primum verò sponsum ferro percussit: inde resistentes sine discrimine repulit. Habebat verò non paucos in regno & regia, vt sit, qui occultè illi fauerent: & vbi peruentum est ad rem, etiam partes eius adiuuarent. Ad extremum ergo omnes qui votis eius aduersarentur, perdidit: sponsam abduxit: qua ad legitimas nuptias cum regno est potius. Hæc sunt, quæ de Saxonum antiquitate Danicus scriptor, solo nomine Saxo, (quod in ea gente nonnunquam vertunt in proprium) commemorat: cætera iacent sepulta.

PER tempora autem Vespasianorum principum, Bataui, Cattorum, qui & Saxonum, congentiles, grauisimum bellum in Romanos praesides gessere, tribus per ea tempora ducibus fisci. Nam Iulius Ciuilis rebellionis author, Clasicum & Tutorem, duos in vicina gente praestantissimos duces, in societatem belli acciuit: multaque gessere praecleara facinora, quae facundissimus scriptor Cornelius profequitur: sed minime in fragminibus, quae ex illo tenemus, exequitur: Exitum tamen illum aduertimus, ut post multa, quae varia inter partes fortuna gesta sunt praelia, reconciliatio interuenerit: cum ostenderet Cerealis Dux Romanus Ciuili impunitatem, & populo factorum abolitionem. Sed neque Batauorum res exequi in professo nobis est, neque si velimus, bona nobis facultas suppetit, quod nulli rerum extant annales. Saxonum res suscepimus aliquantum e tenebris in lucem eruere: quorum si teneremus fideli testimonio res gestas, cerneremus primordia eius gentis esse digna clarissimis rebus, quas per sequentia secula peregerunt. Quis enim sperare debet quotidie ad mare luctantes Saxones, qui in Phinniam, Suediamque arma protulerunt, domi fuisse quietos: & nihil cum Thuringis, nihil cum Goandalis vicinis rerum habuisse? Inuidit autem fortuna minoribus, quod Maiorum suorum praecleara facinora nullis literis excepit. Non defuisse Saxones crediderim maximo illo Romani Imperatoris Marci Antonini in gentem Marcomannorum bello: quod omnibus Romani Imperij viribus gestum, nihil terroris & laboris minus habebat Punicis illis bellis, quae inter maxima Romani populi solent numerari. Sed neque Marcomannorum, neque Saxo-

74777

num aliquis rem in literas misit : hoc solum tenemus, quod Romani scriptores ad Imperij gloriam extulerunt : fortia hostium facta silentur. Hominem cernimus imminere leoni, quia pinxit homo : si nõisset pingere leo, aliam picturæ formam cerneremus. Sed hæc interim queri possumus, emendare non possumus.

CAPVT XVI.

VSque ad hæc tempora, circiter annos post natum Christum trecentos, in Romana historia nullam comperio Saxonum mentionem sub eo vocabulo : sed quod sæpè querimus, si Tacitus & Plinius loquerentur, qui aut laceri, aut nulli extant, ex montibus & fluminibus designatis facillè intelligeremus gentem Saxonum, etiamsi alijs vocabulis inscriberetur. Sed vtamur concessis. Primus Eutropius, & eum sequutus Orosius, temporibus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, hanc gentem nominauit. Carausius, inquit Eutropius, cum apud Bononiam (illam dicit Gallicam in Picardia) per tractum Belgicæ & Armorici, pacandum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabant : multis barbaris sæpè captis, nec præda integra, aut prouincialibus reddita, aut Imperatoribus missa, cum suspicio esse cepisset, consultò ab eo admitti barbaros, vt transeuntes cum præda exciperet, atque hæc occasione se ditaret, à Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit. isdem penè verbis id testatur Orosius, & in sua Britannia commemorat Beda. Audiant Gallici scriptores, qui Fræcos producant à Meotidis paludibus sub Valentiniانو Imperatore, necdum hoc tempore nato. Audiant & Saxonum primordia à temporibus Theoderici regis Francorum repetentes, qui ex hoc tempore in ducentos annos necdum edebatur in lucem. Agnoscant Francos & Saxones

iam nunc sub Diocletiano littora Galliarum infesta habuisse. Quamquam de Francis maiores etiam ineptis memorantur, quod originem ducant à Troianis, & confederint ad paludes Meotidas in Sicambria. Quid autem per tot egerint secula, quos duces haberint, ne somniari quidem possunt. Et quidem Sicambria non ad Meotidas paludes in Oriente, sed ad Rheni fluenta fuit in Occidente, teste Cesare, Strabone, Ptolemaeo, & omnibus Cosmographis. Inepti homines eò confugiunt, ut dicant aliam Sicambriam fuisse hic & ibi: nec tamen unum ex Geographis testem producunt: & ut mille tergiversationibus utantur, conuincit eos propria fabella de mendacio, quod aiunt sub Valentiano Francos migrasse in Germaniam: Nam testes omni exceptione maiores quos nominauimus, conuincunt sub Diocletiano Francos habitasse in Germania, cum excurrerent ad prædam in mare Britannicum cum socijs Saxonibus. Accedit alius testis Diuus Hieronymus, qui in Hilarionis vita testatur sub Constantio Imperatore venisse nobilem iuuenem ex genere Francorum: Ea, inquit, gens media inter Sueuos atque Saxones habitat. Quid potest expressius dici? quid ad confutandam fabulam validius? Inuentus est ex Gallicis scriptoribus, homo qui confingeret cornicum oculos, quique, vnde prodisset fabula, aperiret: cuius hæc verba sunt: Valentianus, inquit, Cibaliensis ex filia Genebaldi Sicambrorum regis, quem alio nomine dixere Priamum, natus, peruenit ad Imperium: Sicambriani, id est, Franci, ab eo inuitati sunt ad debellandos Saxones supra Lanum habitantes (à quo fluuius Alani dicti sunt) in Oceani littore residentes supra Rhenum: qui Romanum aliquandò Imperium incursum bant:

bant: & quia debellari commodè non possent à Romanis, ad paludes intransibiles, quibus se tutabantur, promisit, si gens Sicambriana dicta, Saxones debellaret, quòd tributo decemali laxarentur.

CAPVT XVII.

HAec sunt Gallici scriptoris verba: in quibus attende prudens lector: Alanos Asiaticos esse populos in vasta Scythia, quos in Romanis prouincijs aliquandò legimus diuersatos: sed quãdò transierint, incompertum habemus: nisi quia legimus eos cū ðandalis venisse primum in Gallias & Hispanias, indè Gothis adhaesisse in Betica. Quem autem fluuium dicit Lanum, non agnoscimus: nullus enim est in Saxonum regione hoc nomine riuus: Si tamen diceret Salanos, hoc est, habitantes ad Salam, possemus Saxones agnoscere: Sed tamen hoc compertum est, Saxones à Francis debellandos, iussu Valentiniiani designari: Nam & Orosius expressè de eodem Imperatore ait: Valentimianus Saxonum gentem in Oceani littoribus & paludibus inujs sitam, virtute atque agibilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, eruptionem magna mole meditãtem, in ipsis Francorum finibus oppresit. Hic videant fabulatores, vndè sit nata erroris occasio. Saxones erant, non Alani, nisi Salanos dixeris, in paludibus Oceani occidentalis, non Meotidis orientalibus. Annumerat autem Chaucorum, hoc est, Phrisonum, gentem Saxonibus, quòd multa illis bello societas esset: illi enim palustribus locis habitant: Nam Saxones campis habitãt apertis. Subnectit: Quos in Francorum finibus (quæ nuuc Franconia dicitur, olim Sicambria) adiutus gentis illius armis, Imperator represit. Nã quòd decemalem fabula commemorat à tributo immunitatem, & exacto decennio rebellionem ad Imperium,

C 5

vanum

vanum arbitror : Nam Valentianus solis annis vnde-
 cim fuit in Imperio : nec Sicambri, hoc est, Francis suis,
 vlla arma ostendit. Hæc quadam digressionem de Francis
 non inutili, sint satis : quando Saxonum Francorumq;
 societas in maritimis spolijs nos euocauit : diutius tamen
 quam vellem, me fabella detinuit : mállem enim res ge-
 stas tibi lector obtendere, quam cum laruis pugnare. Sed
 quid faciemus superbia Gallorum? qui fabellas tales ad-
 orant in gremio : nec tamen infructuosum erit errores
 dimouere, in quibus commemorãdis magno flatu se Gal-
 lici scriptores sonoros & esse putant, & gloriantur. Sa-
 xonum autem primordia scribentes, antea retudimus :
 & iam se conuictos agnoscant : quando tot sunt testes
 grauisissimi, diu sedisse hanc gentem in sua prouincia, pri-
 usquam Theodericus Francorum rex, cuius temporibus
 Saxones ferunt aduentasse, nasceretur. Fabulam autem
 vnde cõpegere de mercata à Thuringis terra, & disse-
 minato puluere, postea attingemus. Hoc autem nunc in-
 telligant, longè vetustiore esse gentem, quam sint illi
 arbitrati : Credant Saxoni, Ptolemæo, Eutropio, Hie-
 ronymo, Orofio, qui vna voce testantur, Saxones in sua
 prouincia diu ante Theodericum consedisse.

CAPVT XVIII.

Quid domi potuerit ea tempestate gens Saxo-
 num, ex his rebus conijciamus, quas foris gesse-
 rit. Nam circa annum Christi quadringentesimum qua-
 dragesimumnonum cum Britones, gens insulam Oceani
 præclaram incolens, qua nunc Anglia dicitur, à Pictis &
 Scotis premerentur : nec à Romanis, iam magno bello im-
 plicitis, vltra auxilium impetrarent, aliquandiũ suis se
 viribus sunt tutati : sed cū impares hostibus & videren-
 tur & essent, ab proximis Germania littoribus Saxones
 ad

ad stipendia deuocabāt, vt propugnatores eorum fierent in hostes: quod quo ordine gestum sit, pauld altius repetemus, testem introducentes illius gentis domesticum, & apud omnes authoritatis non vulgaris, venerabilem Bedam Anglicum, Anglicanas res perscribentem: Picti, inquit, gens, vt putatur, Scythica, longis nauibus aduehitur Hyberniā, sedes ibi petitura: eam tunc Scoti tenuēre: qui super hac re ab aduenis interpellati, respōderunt, locum aduenis in prouincia non esse, sed humanitatis se habere consilium, quod illis impertiantur: esse non longinquam insulam, quam ipsi sereno calo videre consueferent, habitatoribus non admodū plenam, agris suis longē feraciorem, calo mitiorem, quam comprehendere contendant: si armis suis indigeant, venturos auxilio. Hac respōsione placati Picti, abiēre: & aquilonares partes monstratē insula non magno negotio apprehēderunt, ibi sedentes. Scoti autē non longē post ea tempora & ipsi in Hybernia sibi non diutiū manendum, ex quibuscunq; causis, putauerunt: vtentes consilio, quod antē Pictis ostenderant, nauigabant in eandem insulam: & Pictis aliquandū resistentibus, numero & armis praestantes, praeualuerūt: itā vtraq; gens eam insederat prouinciam, quae iā diū Scotia est appellata: quā a Britania in crescēs maris aestus dirimit: ceterū obseruato tēpore maris refluētis, sicco vestigio peruenitur ab altera in alterā. Cū ante ^{viii.} genti angusta prouincia esset, ampliandas sedes cōmūnibus ^{viiii.} decreuerunt. Itaq; apparatis nauibus, & vada & portus Britaniae reliqua tentauerunt: & copijs militum suorum ^{compositis}, incolas in anteriora retrudere sunt conati.

CAPVT XIX.

BRitones cū iādudū Romanis paruissent ab Iulij Caesaris tēporibus, qui primus classe ab Gallis insulā
introi-

introituit: deindè sub Claudio per ministerium Vespasiani tunc ducis, postea imperantis, eam deditam pro Imperio recipientis: quam rem tanti fecit Imperator, vt filium ex ea Britanicum iusserit appellari: Deindè sub Imperatore Seuero, qui grandi fossato prouinciam in ea Romanam diremit ab hostica terra: qui etiam in ea vitam finiuit: & continuato in ea Imperij iure, etiã Constantius Magni Cõstantini pater, iam Augustus, ibi clausit diem extremum: tumultus Eboraci. Cũ ergò, vt dicere coepimus, ad hæc vsque tempora Romanis paruisset prouincia, iã Britones pressi à Pictis & Scotis, auxilium Romanorum implorauère: Præsuit Gallijs pro Romanis ea tempestate Aetius patritius sub Imperatore Valentiano eius nominis III. Is implorãtibz socijs legionem militum ex Gallijs misit: cuius præsidio ab hostibus securi defensiq; Britones quieuerũ. Sed cũ grauioribus motibus Gallie quateretur, reuocabat eam Aetius legionem, vt Gallijs consuleret. Per quætẽpora Picti & Scoti cernentes Romano præsidio nudatos Britones, grauius inuasere. Illi ad solita recurrentes consilia, miserabiliter ab Aetio postulauerunt legionem remitti: quodd iam præter libera corpora, quæ ipsi Romanis deberent, nihil reliquum haberent: Si tueretur, esse spem recuperandorum omnium: si minus, iam præter miseram animam, quam pro libertate ponerent, habere se nihil. Aetium etsi calamitas sociorum grauius permoueret, maior tamen cura animum perurebat, quodd Huni, & Wandali, Sueti, Saxones, Alani, & multa præterea barbaræ nationes, Gallijs imminerent: itã vt omnium militum copia ad tutandam regionem opus videretur, auxilium implorantibus Britanis mittere non potuit: ineundũ enim fuit grauisimũ illud & omni seculo memorabile præliũ in campis

pis Catalaunicis : Iubebat bono esse animo socios, & suis se aliquandiu viribus sustinere : quam primum poterit, se praesidia missurum. Operae precium putavi verba Bedae inserere : & ex epistola lachrymis plena partem ponere, quam Britones Aetio misere : Aetio ter consuli gemitus Britanorum : & prius interpositis quibusdam haec inferunt : Repellunt barbari ad mare, repellit mare ad barbaros : inter haec oriuntur duo genera funerum : aut iugulamur, aut mergimur. neque tamen per hoc quicquam auxilij impetrarunt. Nam Aetium in primis Gallicanae expeditionis cura totum occupauit : & Hunorum apparatus, qui diu nunciabatur, deterrebat, ne quas haberet copias, diminueret : qua ratione nequiuit Britanorum precibus satisfacere. Itaque Romani ciues qui Britanniam frequentes diuersis ex causis inhabitabant, & ipsi simul Britani cum se a Pictis & Scotis diutius tueri dissiderent, Anglos Saxones, datis in stipendium pecunijs, ex proximis Germania littoribus conduxerunt praesidio affuturos : qui quidem Saxones cognomento Angli, duce eorum Vortegerio insulam ingressi, Scotos atque Pictos praelio represserunt superatos : Sed ipsi postea mercenarij Saxones ambitione ducti, magis Britonibus, quam Picti aut Scoti hostes, nocuerunt : Romanos enim ciues, & Britanorum primores, maiori ex parte vario genere mortis interfecerunt : ex eorum tempore ceperunt Saxones Angli Britanniae dominari. Sic memorant Itali scriptores.

CAPVT XX.

BEdam indigenam, quem testem introduximus, his de rebus scribentem, quia multis incomperta res est, Saxones Britanniam de suo nomine, quod Angli dicerentur, dixisse Angliam, audiamus : vt erubescant inscitiam

scitiam suam, qui Saxones ex Britannia ortos fabulantur, nescientes, Britones ex Anglis Saxombus Anglorum nomen mutuâssel Verba eius ponenda sunt: Anno, inquit, ab incarnatione Domini CCCCXLIX. cum Orientis Imperium teneret Martianus, & Valentinianus Augustus Occidenti præffet, Anglorum siue Saxonum gens inuitata à rege Britonum Vitigerio, Britannia tribus longis nauibus aduehitur: & in Orientali parte insula, iu-bente eodem rege, locum accepit commanendi: quasi pro patria pugnatura: re autem vera hanc expugnatura suscepit. Inito ergò certamine cum hostibus, qui ab aquilone ad aciem venerât, victoriam sumpsere Saxones: quòd ubi domi nunciatum est, simul & insula fertilitas, & segnitia Britonum, mittitur confestim illo clasiss maior armatorum, ferens manû fortiorum: quæ præmissa adiuncta cohorti, insuperabilem fecit exercitum. Susceperunt ergò qui aduenerant, donantibus Britonibus, locum habitationis inter eos ea cõditione, vt pro patria pace & salute in hostes militarent: illis militantibus debita Britones stipendia ferrent. Aduenerant autem de tribus Germania titulis fortioribus, id est, de Saxonibus, Anglis, Iutis: De Iutarum origine sunt Cantuarij & Vectuarij, hoc est, ea gens quæ Vectam tenet insulam, & ea quæ vsq; hodiè occidentalium Saxonum Iutarum natio nominatur, posita contra insulam Vectam. De Saxonibus, hoc est, ea regione antiquorum Saxonum, venere orientales Saxones, meridiani, & occidui. Porrò de Anglis, hoc est, de illa patria quæ Anglia dicitur, & ab eo tempore vsq; hodiè manere deserta inter prouincias Iutarum & Saxonum perhibetur, orientales & mediterranei Angli, pariterq; tota Nordhumborum progenies, id est, earum gentium quæ ad boream fluminis Humbri inhabitât, ceteriq; Anglorum

glorum populi sunt orti. Duces fuisse perhibentur eorum
 primi, duo fratres Hingest & Horfa: è quibus Horfa post-
 eà occisus in bello à Britonibus, hactenus in orientibus
 Cantie partibus monumentum habet suo nomine insigne.
 Erant autem filij Dvetgisi, cuius pater Vecti, cuius pater
 Vecta, cuius pater Voden: de cuius stirpe per multarum
 prouinciarum genus regium, originē duxit. Nō mora er-
 gō cōfluentibus in insulā certatim gentiū memoratarum
 ceteruis, grādescere cœpit populus aduenarū, itā vt ipsis
 quoq; qui aduocauerant, indigenis essent terrori: cum
 subito inuito ad tempus fœdere cū Pictis, quos longius iam
 bellando pepulerunt, in socios arma vertere incipiunt: &
 quidē primū annonas sibi abundantius ministrare
 cogunt: protestantes, nī facerēt, se rupto fœdere omnem
 regionē vastaturos. Nec segnius exequuntur: Siquidem,
 vt breuiter dicā, accensus manibus paganorū ignis, iustas
 de sceleribus populi vltiones expetijt: non illius impar quis
 quondam à Chaldæis Hierosolymarū mœnia, immō & æ-
 dificia cuncta consumpsit. Sic enim & hic agente impio
 victore, immō disponente iusto iudice, proximas quasq;
 ciuitates agrosq; depopulans, ab orientali mari ad occi-
 dentale, nullo prohibente, suū continuauit incendiū: to-
 tamq; penē insulā pereuntis superficies obtexit. Ruebant
 ædificia publica simul & priuata: passim sacerdotes inter
 altaria trucidabantur: Præsules cum populis sine vllō re-
 spectu honoris, ferro pariter & flāmis absumebantur: nec
 erat qui crudeliter interēptos sepultura traderet. Igitur
 nonnulli de miserandis reliquis in montibus cōprehensi,
 acruatim iugulabantur: alij fame confecti, protendētes
 manus hostibus dabant, pro accipiendis alimentorū subsi-
 dijs, & eternū seruitiū subituri, si tamen nō continuō tru-
 cidarētur: Alij trās marinas regiones dolētes petebāt: Alij
 præ-

praestolantes pacem, in patria trepidi pauperem vitam in montibus & syluis & rupibus, maesta & afflicta mente semper agebant. At ubi hostis exterminatis dispersisq; insula indigenis, domum reuersus est, caeperunt & illi paulatim vires animosq; resumere, emergentes de latibulis quibus abditi fuerant: & vnanimi auxilium caeleste consilio petentes, ne ad interuencionem vsquequaquè deleterentur. Vtebantur eo tempore Ambrosio Aureliano duce, viro modesto: qui solus fortè Romanae gentis, tempore praefatae tempestatis superfuerat, occisis in eadem parentibus, regium nomen & insigne ferentibus. Hoc ergò duce pugnam capessunt Britones: & victores prouocantes ad praelium, victoriam Deo fauente suscipiunt: & ex eo tempore nunc hostes, nunc ciues vincebant, vsque ad annum obsessionis Badonicij montis: quandò non minimas eisdem hostibus strages dabant, quadragesimo circiter & quarto anno aduentus eorum in Britanniam. Haec verbis venerabilis Bedae repetere volui, quo maior esset fides historiae.

CAPVT XXI.

HIs testimonijs Bedae adijciendum putavi: cum dicit ille, Anglorum in Saxonia patriam, ex illo eorum in Britanniam transitu vacuatam dici, non ita accipiendum, quasi ea regio habitatoribus indigeat, cum emittat quotidie qui per omnes se prouincias diffundant: sed quòd tum desiderare visa sit cultores, cum tam frequentes ad militiam commearent. Angli quidem, teste etiam Ptolemaeo, vocati ab olim, sed etatis processu corrupto (vt fit) vocabulo, pro Anglis Angiri dici caeperunt, quorum princeps Wedekindus posteris seculis toti prouincia dominabatur illo tempore, quo Magnus Karolus prouinciam omnem Saxoniae ad sacra Christi cogeret: hodieq;

dieq; principes Saxonia se duces Angria & Westphalia
 praeferunt in titulis. Coloniens. quoque Archiepiscopus ex
 die destituti Henrici Leonis, illum sibi assumpsit inscrip-
 tionis inter alios titulum. Hoc quoque non praetereun-
 dum, quod cum Beda genus regium commemorans, Vecti
 & Vectam nominet, hodie extare oppidum cum arce, &
 fluuium eius nominis, in testimonium antiquitatis. Sed &
 illud adijciendum, quod posteaquam Angli Saxones o-
 mnem insulae principatum cum translato etiam nomine
 desumpsere, Britones praeter eos qui bellorum tempore
 se tempestati subtraxere, populariter egressi, in conti-
 nentem Galliarum, ex aduerso Britanniae littore se collo-
 carunt: eamq; de suo nomine dixere Britanniam: quod
 etiam in hodiernum diem prouincia vocabulum serua-
 uit. Sed quam sua originis insulam seruare non poterant,
 Angli Saxones Angliam de suo nomine dixere: Britones
 vicissim apprehensam Galliae regionem, suo nomine si-
 gnarunt: inq; ea meliorem sortiti fortunam, in id robo-
 ris excreuerunt, vt qui pridem suam tueri non poterant,
 nunc alienam apprehensam non solum defenderant, sed
 ex ea reliquam etiam Fraciam regibus fecere infestam:
 semper contumaces, semper Francorum regibus infensi
 vsque adeo, vt cum sequentibus seculis Normanni Gallia-
 rum littora apprehendissent, eaq; ex foedere regum te-
 nerent, adiecta est eisdem Normanniae ducibus etiam
 prouincia Britannia: quam male sibi parente, vt pridem
 Franci, sic postea Normanni sunt experti: quod etiam in
 nostra Norwagia significauimus. Multis vero seculis du-
 cem suum sortita est Britannia vsque ad aetatem nostram,
 qua nouissimus dux Franciscus, sola filia relicta dece-
 dens, Romanorum regi Maximiliano, cum desponsa filia
 eius potiunda spem fecit: sed praeuenit eum rex Francia

D

Karolus

Karolus VIII. qui deductam puellam Romanorum regi, vbi Franciam pertransire constituit, detinuit: sibi iunxit, reginam vocauit: & ipse moriens sine prole, successori suo Ludouico pridem Aurelianensi duci, pridem sororio suo relictam coniugem habere fecit: monstrosis semper nuptijs infelicem feminam, nulli prouementem marito, nisi quem iure tenere non poterat. Ea nouissima stirps Britania, nunc alterum sortita thalamo regem, hodie est regina Francia.

CAPVT XXII.

Multa deinde multis seculis in Anglia sequuta sunt bella: saepe Galli incursarunt, saepius Picti & Scoti: sed Saxonibus gladio ius suum tuētibus, diuisa ceperunt esse gentium mansiones, vt Britones in sua patria manentes, qui iam ex magna parte Christi iugum susceperant, in suis finibus consisterent: Saxones vero gentilitia sordentes fœditate, suis etiam se terminis in insula capaci continerent: donèc miserante Christo, & illi per instantiã beatissimi Papæ Gregorij, Euangelicum iugum susciperent: cum ille, vt scribitur, Anglorum Saxonum fortè pueros ex Britania captos Romæ cerneret venales. Quares indicio est, Romanos in Gallijs duces, non destitisse ab infestatione Britania, in qua captos Anglorum Saxonum filios Romæ venundarent. Hanc ergo gentis Saxonum in Britanniam, quam de suo dixere nomine Angliam, transitionem, in præclaris gentis facinoribus numerantes, hoc loco amputabimus: relinquentes quæ illic gesta sunt annalibus Anglicorum: quos, vt audio, habent expeditissimos. Quod autem inuitati in prouinciam, sedes acceperant, sed perfidia vsi, arma verterant in socios, non laudo perfidiam: nec excuso in sociam nationem violentiam: sed pro illorum ingenio temporum,

porum, magnificum erat in aliena prouincia sedes tueri: quod fecere Frāci in Gallijs, Gothi in Hispanijs, & item Saxones in Britania: & ipsi rerum domini Romani, quid aliud fecere in orbe Romano, magnū regibus beneficium præstantes, si illos regio nomine dignarentur: non abripientes quod non poterant adimere, & beneficium de eo facientes, quod per vim armorum non inuasere: vbi non tam sapè voluntas defuit, quàm facultas. Sed hac interrim: in Saxoniam reuertamur.

CAPVT XXIII.

Saxonès igitur qui, alijs in Britaniā migrātibus, domi federāt, interea nō omnino quieta tempora habuere: inuitante Aetio Romano patritio, cum Hunorū bellū immineret, nō difficile paruerunt: Nam armatis copijs non paucis, tāto exercitui deesse non sunt passi. Tanti autem tum conuenere diuersarum nationū, & tam magni exercitus, quantos in Europam nunq̄ conuenisse in subiectis Tolosæ campis constabat: Catalaunicos tunc vocabant: cum Romanis, quorum dux Aetius, vir militari disciplina eruditissimus, & Wisgothæ, quorū rex Theodericus cum filio Thurismundo: Burgūdiones hac parte stabant. Franci iam recens ex Germania Rhenum transgressi in Gallias, quorum rex Meroueus, qui Clodium patri successit. Saxones genus hominum ea tempestate Romanis incompertū: Nam quid rerum cum illis habuerit Drusus Nero Augusti priuignus, iam in obliuionē transferat: magis verò quid cum Cimbris, quibus tum Teutones Saxones iunxere arma: Lutetiani quoq; Parisienses, in quem locum Franci non longè post regni sede constituerūt, hac acie militauere Romanis. Ab Hunorū autem parte stabāt cū gente tū validissima, & multarū victricem nationū, Gepidæ, Ostrogothi, tres fratres equè reges: in

D 2

quibus

quibus erat pater Theoderici, postea Italiam magnificè regentis: Marcomanni, Quadi, Heruli, & Thuringi: qui omnes ad quingenta millia numerum expleuere. Acies in hunc modum structæ sunt. Attila inbellem mulierum puerorumq; turbam inter carros, quorum vis maxima suo exercitui inerat, ad proximos colles primigeni semouit: & indè structa apertis campis acie, sese cum Hunis suis medium locauit: Ostrogothos reges sinistro, Ardaticum Gepidam dextro cornibus præfecit. Structuros autem Theodericum Aetiumq; tardauit cõperta Sigibaris Alanorum regis perfidia: quem rescuerunt ab Attila corruptum cõstituisse, cum primigeni conseri pugnam esset captum, ex cornibus, in quorum altero sperauerat locari, ad hostes transire, vt laborantibus in prælio Romanis & Ævisigothis à tergo instaret: Veriti tamen duces, nè, si in perfidum Sigibarem acerbius decernerent, Alanos pessimo loco & tempore abalienarent, & duplici damno eos quibus ipsi carerent, hostico adderent exercitui, dissimularunt: Sigibareq; quid fieret ignorate, municipij, quod Tolosa ille proximum tenebat, portas ab extra obice munièrunt: & stationes, nè Huni possent ingredi, addiderunt: ipsum verò regem cum Alanis curarunt acie media cum auxilijs contineri. Theodericus exindè cum Thurismundo filio & Ævisigothis, nè Ostrogothis concurrerent, sinistrũ, Aetius cum Romanis & Burgundionibus ac Meroueo Francorum rege, dextrũ cornu tenuere: Saxones cum Alanis media acie sunt Hunis obiecti. Fortè erat in campo tumulus vtrisque castris pari spatio proximus: de cuius opportunitate, vt apparuit, maxima, cum exercitũs duces certassent, occupauit Thurismundus: Concurrentibus indè cornibus, prælium vbiq; est initum pro numero & multitudine maximum
atro-

atrocissimūque: Sed in tanta barbarorum quæ utrisq;³ inerant castris colluione, ad eū multiplex, ad eū varium, ut nec ipsi qui aderant, pugnatōres intellexerint, quo sint ordine commissā certamina: Eadem verō inauditam, ac in medio campo riuos ac sanguinis torrentem fuisse, taliter scribētibus consentio: quod necesse fuit accidere, cum hinc inde armata legiones, in quam irata seuirent, in conditam ac propē inermem multitudinē hostium obiectam habuere: inde ardentē inter se summis odijs Scythæ, mutua feritate ac seuitia concurrissent. Dum autem recedentes Hunos, & in fugam verfos, ardentiori animo insequitur Theodericus & visigotha, suorum magis pressura allisus, quā hostium ferro interfectus occubuit: & tūc prælium, quod ad serum diei erat cœptum, in dubiamq;² noctem continuatum, interuentu vmbraarum vtrinque diremptum est. Attila postquam se magna cum clade superatum videt, intra carrorum septa cōfugit: scutatisq;³ in circuitu, ut valli speciem pro carris stantes exhiberent, dispositis, sagittarios adiungit: vim hostium, quæ improuisa fieret, quoad acies strueretur, propulsaturos: Et nē aut viuus in potestatem hostium veniret, aut mortuus careret sepultura, iumentorum clitellas in struem congesit: in qua, si durius quid accidisset, se gladio à domesticis confodi, ac subiectis ilicō flammis cremari iussit. Casa fuisse eo in prælio ex utroque exercitu CLXV. millia, qui minùs, qui plùs, CLXXX. scribunt. Hanc pugnā, quod omnium fuerit omni memoria maxima, hoc loco explicui: præsertim quia Saxones, quorum gesta prosequimur, stabant in parte victrice: oppositi medio agmine Hunis: in quo non mediocrem ad victoriam operam intelliguntur contulisse.

Per eadem tempora cum Franci, duce Clodione, transito Rheno Belgicam Galliam introissent, quod iam Gallia viribus exhausta, & crebra exterarum nationum incurfione extenuata, suis armis parum possent, Romanorum etiam exilibus praesidijs tutarentur, accipere imperia venientium. Ita factum est, vt Franci Germani, iam semel ac iterum ante transito Rheno, cum sedes in Gallijs quaerent, retro pulsi: nunc vero audentiores facti ab exemplo Burgundionum, qui iam provinciam suam inhabitandam acceperant, in qua perseverat nomen in hodiernum: & Gothorum monti fortuna, qui iam Hispanias occupauerant, & Vandolorum, qui iam in Apbricam transferant ex Betica, & ipsi Franci, explorato quod Gallia Romanorum modico praesidio tutaretur, transito Rheno, in Gallijs primam urbem Cameracum accipere: inde mouentes in Tornacum, quod valido Romanorum praesidio teneretur, vi urbem capere aggressi, frustrantur: sed elicitos ad pugnam Romanos proelio superant: illam perinde urbem sua fecere ditionis. Clodioni autem morietati in Gallijs successit Meroueus filius: qui magno illi, quod diximus, proelio intererat pro Romanis: cuius filius Childericus cum amplianda ditioni intendere, reperit Odoacrem Saxonum ducem Aurelianus imminere. Sic enim in praedam sibi praestitas Gallias cuncti putauerunt, vt suum esset, quod quisque occuparet. Sed Childericus tum superatum proelio ducem excedere coegit. Nec erat noua neque insolita Saxonum in Gallijs militia: Nam sunt ex Gallicis scriptoribus qui affirmant, magnos illos reges, qui Romanis, & praecipue Iulio Caesari conflictarentur, fuisse Saxones. Ferunt à veteri memoria Ansonem gentis Saxonum principem opportunitate inuitatum,

uitatum, de strage quam audierat patratam in Italia de Belgicis, qui profecti fuere cum Cimbris, cum iam Belgicam iuuentutem bello consumptam putaret, duxisse in prouinciam trans Rhenum, ut vindicaret & patris, & aui mortem, à Belgicis peractam, & andalos, Sueuos, Histrios, in societatem belli pertrahēs, mouit in hostem. Leo dux Belgicæ, quas potuit in aduersos hostes vires comparauit: & inito pralio, Leo dux cecidit. Gotfridus frater bellum renouans, cum vtrinque pertinacissimè dimicaretur, extraxit pugnam in noctem. Sed cum iam tertio manus confererent, ita intercepti sunt Belgici, à fronte Saxonibus pugnantibus, à tergo ab auxiliariis Saxonum circumuenti, inter media cæpta opprimuntur, vix elabente cum paucis duce Gotfrido. Victores, terra peruastata, vrbes capiunt: apud Valentianas trepidatum est: Vicit tamen instantia Saxonum, ut arcem fortissimè defensam occuparent. Omnem igitur regionem inter Rhenum & Scaldim, quæ nunc Lotharingia, Brabantia, & Leodiensis est, sibi tributariam fertur fecisse dux Saxonum: Deindè, cum Gallias ab Romanis permisissas Iulius Cæsar tueretur, Ariouistum regem, cuius est celebre in Romana historia nomen, ydem Gallici scriptores affirmant, Saxonum fuisse principem. Sed ego hæc, ut parùm comperta, non ausim affirmare: præsertim, quòd Ariouistus non ea parte Galliarum, copias suas, quas Cæsari opponeret, habebat, quæ responderet Saxoniam, sed magis, quæ Sueuiæ. Testatur hoc Vesontionum oppidum: quod vsque hodiè manet in finibus Burgundia imperialis, nunc vocant Bisontium, sedem archiepiscopalem. Id verò respondet superioribus Germaniæ partibus. Sed sit huius relationis fides apud authores suos.

Libet hoc loco exagitare eorum inscitiam, qui Iulium Cæsarem aiunt in Germania septem opportunis locis arces de nomine septem planetarum fundasse, quam velut sacram historiam stulti adorant. In ipsa quidem narrationis suæ fronte prodit fabulator inscitiam suam, cum tres tum extitisse reges commemorat, Iulium, Crassum, Pompeium: Ignorat bellua regium nomen tam fuisse Romanis inuisum, vt ne tū quidē Iulius Cæsar, cum monarchiā occupasset, auderet se regem nominare, sed Dictatorem, sed Imperatorem: non ergo reges, sed primi erant autoritate inter senatores, hi, quos fabula commemorat. Nec orbis imperiū diuisere, vt ille fabulatur: sed à ciuibus in prouincias missi, temporaliter gubernare: Vnde Iulius cum decennio Gallias administrasset, consulatum absens petebat: quo non impetrato, bellum excitauit ciuile in senatum & patriam: cuius tum partes defenderet Pompeius. Nec vnquam stetit idem Cæsar in Germania, vt imperium ibi gerens, arces fundaret: sed bis tantum facto ponte Rhenum ex Gallijs transiit in Germaniam cum exercitu. Testis est ipse Cæsar, qui res à se gestas in castris conscripsit. Extant Commentaria eius. Vix congressus hostibus, cum illi fugerent in syluas, reduxit exercitum. Qui ista requiris, in III. & VI. Commentariorum Cæsaris libris reperies: nihil perinde opus est verba ipsius Cæsaris introducere, quando passim Commentarij eius vbiquè leguntur. Si tamen de Augusti priuigno Druso Nerone, & eius filio Germanico, diu in Germania belligerantibus legissent, probabilius in eorum personas fabulam contulissent. Sed neque hoc crediderim, illos fuisse arcium, quas memorant, authores: alioqui Ptolemaus, qui Saxones inter

ter antiquos scriptores primus nominat, qui que satis erat propinquus temporibus dictorum Caesarum, scribens sub Hadriano Imperatore, cum commemorat omnia Germaniæ loca, non præterisset, quæ ibi Cæsares fundauissent: & si ille Alexandrinus homo, dissimulante gloriam Caesarum transisset, Cornelius Tacitus Germaniæ diligentissimus designator, & Italicarū laudum studiosus exequutor, non præterisset tot præclara Cæsarū opera per Germaniā. Igitur totam fabulā cū authoribus reijcimus, contenti veris narrationibus, quas testimonio pbatissimorum introducemus authorū. Hoc potius crediderim, aliquem ex Germaniæ proceribus militasse Romanis, & sacra illorum perdidicisse, domūque reuersum, Romanis idolis vel arces, vel templa consecrasse: quale aliquid de Maroboduo temporibus Augusti narrat Strabo. Et hæc ad superiora tempora referantur, hoc loco per rememorationem dicta.

CAPVT XXVI.

Ventum est ad ea tempora, quæ hætenus nostri prima Saxonum putauerunt, quibus hoc bellum inter Thuringos atque Saxones confertum est: quod vnde sit ortum, aliter nostri ac Franci memorant: vtraque seriem breuè exequemur. Annus erat post natum Christum quingentesimus, aliquot additis, cum moriens Clodoueus, primus Christo fidelis Francorum rex, quatuor reliquit filios, Theodericum, Childepertum, Clotharium, atque Clodomirum: qui inter se regni ditio- nem, quam pater mirificè ampliauit, sunt partiti: concordibus animis, in suo quisque, demorabantur. Thuringis ea tempestate Ermensfredus rex præerat: qui suasisse vxoris Amelbergæ, duos fratres, quod regnum affectasse dicerentur, Bertarium atque Baldricum necauerat: id

D 5 dolen-

dolentes Francia reges, quod eos sanguine contingerent occisi iuuenes, bellum indixere Thuringo: mouentq; in hoste. Ille dolos struens, qua parte intraturos sciebat, fossam grandem aperuit: eamq; viridatibus operit ramalibus atq; cespitibus. Ea re comperta, reges in hostem iritationes feruntur: occurrentem pralio fundunt, & fugant: insequunturq; fugientem ad fluuium vsq; Onstrit: Ibi praelium instaurant Thuringi, ex fuga subsistentes: Sed tanto sternuntur a Francis ardore, vt stragis magnitudo pontem e cadaueribus strauerit Francis transituris. Ermenfredus tum ex fuga se cum paucis in urbem recepit: vnde fide regia euocatus ab Theoderico in Tulbacum castellum, cum ambularent inuicem colloquentes, loco precipiti Theodericus ex latere ambulantem, & nihil tale formidantem, cubito impellens, precipitio collisit: regnumq; occisis eius liberis, in potestatem accepit. Hae Gallorum commemoratio, nulla ex parte Saxones contingit: Aliter autem nostri rem narrant. Ermenfredi, inquit, coniunx Amelberga, soror erat regum Francia: ea per Iringum militem, cui rex multa permiserat, & cui penè totus incubuerat, (talis enim erat manu & consilio) regi suggerit, Theoderici Metensium regis ditio- nem inuadat: quod notho minus quam legitima nata Amelberga, regnum deberetur. Theodericus ad Ermenfredum legatos mittens commonefacit, vt regibus Francia integritatem fidei conseruet, se illi futurum non dominum, sed amicum, quod regum esset sororius. Tum se insolens mulier occasionem putat esse nactam, qua mentis ardorem effundat: stimulat regem per Iringum militem, ferocius respondeat legatis, regnum iustiori titulo sibi deberi per coniugem, qua nata esset de regina matre, quam Theoderico, qui natales suos non agnosce-
ret;

ret : ferebatur enim ex concubina natus. Secundum hac verba Ermenfredus prius te in concilio discussa, cum omnes paci inclinarent, impares se Francorum viribus testarentur : Rex tamen instinctus ardore femina, per militem memoratum legatis respondit : Amicitiam & affinitatem regum se magnifacere : mirari tamen, quod Theodericus supra se dominij ius praeferat : compertos esse natales coniugis suae atque Theoderici, quod illum seruilis ex matre conditio afficiat : illam stirps regia ex utroque parente condecoret. Legati non leuiter accepere ignominiosa responsa, scientes ea magni cruoris effusionem portendere : quae tamen audiuerunt, ad regem suum pertulerunt. Ille etsi excanduit audiens, tamen iram vultu praesit, modestè respondens : Ergo seruilem Thuringo conditionem praeferamus, ostendamusq; ei qui geniti sumus. Nec moratus, validum conduxit exercitum ex omni ditione Francorum. Nec segnius Thuringus, sciens quale incendium conflagrauerit : arma vocat, venienti occurrit hosti. Conuenere exercitus hostiles in loco qui dicitur Rumberg : neuter pugnam detrectauit : illic magnis utrinque animis concursus est : Extracta est in noctem pugna, quae in vesperum caepa est : umbra dimouerunt praesaliantes : nox castris custodes adhibuit. Vix orta luce, magno animorum ardore ad pugnam redeunt : certi non cedere : integri saucijs submituntur : & per omnem, quae longissima fuit, diem, certamen extrahitur. Tanta utrinque caedes commissa est, ut incertum pugnantibus esset, qua parte staret victoria. Tertia demum lux prodidit Ermenfredum maiori parte copiarum esse nudatum : qui perinde se pro victo gerens, in urbem Chidinga ad amnem Onstrit fugiens, se recepit.

Theodericus verò cruentā ferens victoriam, dubitauit quid facto opus esset, hostem trepidum insequi fugientem, an renouatis viribus ex integro in illum ducere: Vocat procerum suorum concilia: ibi re pleniū discussa, erant quibus operaprecium videretur, feruentire vti victoria: & hostem conterritum, ac tantis viribus nudatum, vno nunc impetu opprimere: nam tempus illi respirandi permitttere, quid esse aliud quàm hostem in se armare? Esse praterea vicinam Thuringis gentem, quæ, si in societatem belli Thuringis accederet, magnum de integro Francis nasci laborem, nisi ilicò duceretur in hostem: Vel hoc prouidendum, nè tanta illis vires accederent: Saxones ante omnia pertentandos, si mora placaret, vt Francis armorum socij veniant: quòd facile in Thuringos gentili odio laborantes, ducerentur. Ea comprobata sententia, mittuntur qui Saxones ad communionem belli, agrorum promissione, deuocent: nec difficulter inuitati, sequuntur promissa. Armant exercitum validum: & Francorum partibus accedentes, feruntur in Thuringos. Cùm in conspectum venissent Francorum Saxones, collaudauère animorum alacritatem, mirati corporum proceritatem, diffusam per armos casariem, arma in promptu. Erant in Francis qui cauendum hoc genus militum predicarent, nè fortè prouecti alieno auxilio, intolerabiles fierent Francis. Mittuntur ad oppugnandam urbem, quæ hostium regem intus haberet. Illi non segnes, certant missilibus, vt mœnibus deturbent propugnatuos. Sed illi nihil territi, fortiter tuentur mœnia: at vbi de muris missilia multa frustra iacta perièrunt, statuunt obsessi erumpere: & nihil tale timentes, imparatos Saxones adoriri. Intus struunt aciem:

aciem: & ordine progrediuntur ad intentos oppugnationi. Turbauere primo impetu, quod necesse fuit, incompósitos: sed vbi in aciem coiére Saxones, valida paribus odijs pugna conferitur. Thuringi pro vxoribus & liberis, próque vita & libertate certarunt. Saxones sese Franciscis ostentaturi, pro gloria laborauere: Durum atq; cruentum praelium, quod nulla potuit vis dirimere, nox interueniens diremit: cedentibus vtrinque vel in urbem, vel in castra: campus detexit quid pertinax labor diei peregerit: strages magna partium apparuit. Sed qui in vrbe fuere Thuringi, quod magnam suorum manum amisissent, nec haberent vndè vires iam clausi repararent, hostibus omnia foris pro arbitrio esse cernentes, solatia commeatuum, supplementa non deesse militum: sibi omnium rerum in diem maiorem futuram inopiam. Igitur Ermenfredus Iringum suum petendæ paci ad regem Francorum mittit oratorem: facturum se ex æquo omnia, quæ reges Francia iubeant: modò affinem illi suum recognoscant: germanæ sororis ac liberorum eius misereantur germani: nihil peccasse paruulos, extra noxam imbecillem foeminam, illis pacem Franci reges impartiantur, si minùs Ermenfredus mereatur. Hæc legationis erat summa. Vicit, qui in concilio erant, proceres miserabilis oratio: pacem petenti dandam decreuerunt. Iringus placido regis ac procerum responso latus, ad dominum redit, iam anxium ad expectationem.

CAPVT XXVIII.

INtereà dum arma quiescunt vtrinque, dúmque deliberant reges de forma paciscendi, egressus Thuringus quidam vrbe, ad fluminis ripam accipitrem emitit capiendis, quas viderat, columbis: ille volans in aduersam ripam, insequitur volucres fugientes. Saxonum quidam
reuoca-

reuocatum ab alto accipitrem, manu prehendit. Stabat
 tristis dominus accipitris, quem ille magno licitaretur:
 clamabat, ut qui ceperat, propius ad colloquium veni-
 ret, habere se rem quam occultam insinuet, magno
 Saxonibus, si sapiant, coemendam. Propinquauit
 ille, & ubi fide data propius constiterant, pactus
 est Thuringus prius sibi reddi accipitrem, tum se de-
 tecturum in quo sit salus Saxonum constituta. Nec
 grauatè reddit, vir armis potius quàm venationi in-
 tentus. Ait Thuringus inter reges iam de pace conue-
 nisse: prouidendum Saxonibus, nè coniunctis inter se
 amborum armis opprimantur: proindè nox illis pro-
 xima ad salutem data, si sapiant, illa utantur. Hac
 siue dolo ficta, siue reuerà decreta, Saxo qui audie-
 rat, dissimulanda non putauit: vocato concilio rem
 aperuit: ibi perpensa in Saxones Thuringorum odia,
 nec satis comperta Francorum fides, respicere fece-
 runt in vires, quas nupèr commisso pralio amisere:
 Et cum se vtrisque impares arbitrarentur, coeperunt
 ad nocturnam fugam nonnulli pendere. Tum senior
 quidam: Quòd audio Saxones in vobis fugæ consi-
 lium præualere, non probo: qui ab ineunte etate mi-
 litans in gente nostra, ad hanc quam cernitis cani-
 ciem peruēni: Saxonum semper arma tractavi: in
 castris nostratum consenui: nunquam versa retrò no-
 strorum agmina commemini: vinci fortè nonnunquam
 Saxones potuerunt, fugari nunquam poterant: ego
 hanc ignominiam vel primus detestor: hoc cano capite
 primus, si iubetis, ingrediar, signa præferens: sequan-
 tur me qui gloriam gentis adauctam volunt: fortibus
 viris minimum semper fuit periculi: imparatos Thurin-
 gos, & ab antiquo, & nunc rectius hostes, aggrediamur:

&

& si fors velit, etiam Francos ex socijs adorituri. Incen-
 dit omnium animos senis oratio: arma corripunt: &
 nihil metuentem urbem aggressi, pertinaciter oppu-
 gnant: deinde aggressam scandere, capiunt: seuji gla-
 dius in omnes qui arma tulere: caduntur obuij ciues,
 milites sine discrimine: cum antè vrbs capta esset, quam
 intus intelligerent: incurrere multi in hostes, ciues ar-
 bitrati, & extinguuntur. Rex Ermenfredus cum paucis
 vrbe elabitur. Franci etsi ad pacem inclinabant, victores
 tamen Saxones collaudant. elapsam regem ed respicere
 rex Theodericus arbitratus, quod bellum resumptis vi-
 ribus renouaret. Igitur mitti legationem post illum, vt
 ad pacta inchoata reuertatur: nihil se imperante fa-
 ctum: Saxones sua voluntate tumultuantes nunc quie-
 scere. Credidit rex: & quod verum esse cupiebat, facile
 persuasum habuit. Iam egerat cū Iringo Theodericus, vt
 in suo conspectu dominū suum venientē perimeret: ma-
 gnis à se rebus munerādus. Vbi venit in regis presentiam
 Ermenfredus, victorem veneratus procidit, vt genua am-
 plecteretur. Iringus stricto gladio iacentē dominū con-
 fodit. Theodericus proditorē exosus, mox à se exire præ-
 cepit: Cui enim mortaliū fidum fore, qui dominum sua
 manu confodisset? Iringus furēs iā, certus mori, gladium
 intorsit, vt Theodericū caderet: sed frustratus, in se ver-
 tit ensē: & dominū, cadens, amplexu petiuit. Hic erat
 exitus proditoris. Theodericus pmissā Saxonib. terrā dona-
 uit: urbē quā expugnauere, ppetuū cōcessit habitandā.
 Hic est ager ille, quē ab Thuringis nō auro, sed sanguine
 mercatū Saxones accepere: nūq̄. n. Thuringi possedisse
 legūtur agros ad Hadeleriā: quos, vt fabula finxit, pro
 auro Saxonibus per arma sua defensos tradidisset. Sueui
 vsq̄, ad mare aliquandō dominati sunt, nunq̄ Thuringi.

Sue-

Sueui terram Saxonum, in Italiam cum Longobardis migrantium, aliquandò occupauère: quod suo tempore dicemus: in proximo circa hæc tempora res gerebatur.

CAPVT XXIX.

DUm in hoc rerum statu Saxones agerent, Franci pacati, Thuringis quibus Franci præerant, nõ molesti, quòd terras à Francis permissas incolerent, Albinus Longobardorum rex iam diu in Pannonijs sedens, per Narsetem Italiae præsidem, qui in ea deleuerat Gothorum reliquias, quòd iam insigni iniuria ab Imperatrice Constantinopolitana notaretur: illum velut eunuchum ad pensa inter puellas distribuenda reuocante: cum ille respondisset, Telam se orditurum, quam Imperatrix cum totius Imperij viribus non resolueret, vocassetq; Albinum in Italiam: vocatus ille venit cum gente sua, vxoribus & liberis vnà ductis. Prospexit tamen reditui, si quid aduersi contingeret: nam Hunis precariò suam attribuit prouinciam habitandam: Nec verò Albinus reditui solum prospexit, sed violentiæ cauit, quam eß fieri posse opinatus: Nam vt munitior intraret Italiam, XX. millia Saxones sibi adiunxit, qui, quòdmodum Longobardi, vxores, filiosque, cum omni supellectili carris impositos traxère: insuperq; duxère ad factus suscipiendos equarum boumq; armenta: præter iugandos aratro boues, & innumeram animalium multitudinem cibo mortalium suffecturam. Fuit verò migratio Saxonum alijs etiam populis accommoda. Clotharius nanque & Sigebertus Francorum reges, Sueuos ad Rhenum sedentes, in deserta à prædictis Saxonibus loca Germaniæ transtulerunt: cum nec illos nihil malè de se meritos delere vellent, neque Galliarum partibus sibi vicinis coalescere æquanimitèr tolerabant. Hæc est

est illa emigratio, & Sueuorum in Saxoniam introdu-
 ctio, quam Speculum Saxonum in textu & glossa com-
 memorat: cum reuersi Saxones, pulsus Sueuis, deterio-
 rem fecere conditionem sceminarum, quæ Sueuis coniu-
 gio, quod mox dicemus, copulari sunt passa: quod ibi
 (quisquis erat Speculi conditor) falsò tribuit emigra-
 tioni, quam in Angliam fecere Saxones: nam inde nun-
 quàm sunt reuersi, insulam semel apprehensam nun-
 quàm deinde relinquentes. Mira est autem illis seculis
 tam crebra gentium transmigratio, quæ neque antè, ne-
 que posterioribus seculis tam frequens acciderat. Quis
 autem sine nutu gubernantis omnia Dei illam, ut vo-
 cant Itali, barbarorum eruptionem accidisse crediderit?
 Quis non videt perindè retusam superbiam Romanæ di-
 tionis, quæ diù authorem suum distulit agnoscere? Nam
 ubi sanctorum martyrum abundantius, quàm Roma, fu-
 sus est cruor? quo in loco magis cfferbuit pro falsis dijs
 principum indignatio? Ergò quod Roma diù irrogauit
 innoxys, hoc passa est in ipsa vrbe, & Italia, & Romanis
 prouincijs ab illis nationibus, quas antè ignorauit vel
 contempsit.

CAPVT XXX.

SAxones cum aliquandiu sub Longobardis in Italia
 militassent, pertæsi alieni imperij, qui se ad liberta-
 tem natos arbitrarentur, in patriam respexere: Accessit
 Francorum regum non obscura suggestio, quid vellent
 in Italia seruire, qui in libertate nati, etiam alijs, si sa-
 tis niterentur, imperarent. Vrebat quidem Francos glo-
 ria Longobardorum, quòd locupletem prouinciam &
 dominam gentium tam facile cepissent, imminerentq;
 terrore vicinis gentibus. Quocirca volentes Longobar-
 dorum Franci potentiam minuere, tale aliquid Saxo-
 nibus

E

nibus per submissos instillauère. Facile persuaseris homini libero, suo iure viuere. Non surda aure Saxones accipere, in quod sua sponte propendebant. Cum ergo Longobardi essent bello Campania occupati, Saxones transcendere alpes constituerunt. Id cum Longobardi rescissent, non vltra differendum rati, periculis occurrere constituerunt, quæ eos multa manebant, si Saxones, tam magnum praesidium abissent. Sed quia Amatus prouinciae Romanae, & Francilio Aniciensis, praesides; ab regibus Franciae communiti, arma ostenderunt Longobardis, in illos ducendum fuit: Omisus igitur Saxonibus, edintenderant: cum interim Saxones suo itinere gradientes, per Gallias in Rhemenses sunt delati: & apud Strablonense rus castris positus, non paruo tempore quieti fuerunt: nec damna prouincialibus intulerunt: qui eos iussu regum commeatibus adiuuabant. Quamprimum Saxones intellexerunt Burgundiones cladem accepisse ab Longobardis, & Amatam prouinciae Romanae praesidem interfectum, & Longobardos in Italiam reuertisse, timore laxati, mutarunt mores: & omnia in Rhemensibus tumultu implentes, pradam vndique agebant. Emnius interea Mummulus Romanus ciuis Amato suffectus, quem in Longobardos Franciae reges multis copijs adiuuabant, Longobardos superauit: quare ab Arithparto Parisiorum rege iussus, quod facere optabat, duxit in Saxones nihil tale timentes, & haud secus quam si nihil hostile commisissent, omnem curam custodiae negligentes. Aggressus itaque Mummulus eos primo impetu fudit: dissipatosque persequutus, magnam in illos edebat cadem: colligentes tamen sese, & inuicem adhortati Saxones, praelio volebant & iusta acie cum Mummulo configere: sed multi
hinc-

hincindè missi à Francis regibus nunciij, virumq; exercitum perduxerunt ad pacem : cuius fuerunt conditiones, vt Saxones relicta præda, & certa auri summa in compensationè irrogati damni persoluta, in Italiam, quâ aduenerant, remearent : quandoquidem Sueti ab regibus Francia Saxonum terra donati, cedere loco noluerunt : ergò in Italiam remeârunt. Sed cum essent ad priora loca reuersi, Longobardos iam factos insolentiores offenderunt : iterum ergò remeare constituunt : & ad Sigebertum Metensium regem mittentes, certiora quàm prius fœdera iterunt : quibus innixi, cum vxoribus filijsq;, & omni supellectili Italia excessere. Nè autem quâ incederent prouincialibus nimis graues essent, & comitatibus indigerent, sese in duas partes diuiserunt : Eorum vna per Niceam, altera per Ebredunenses iter tenuit, & tamen omnes simul deducente amicablem Mummulo, ad Sigebertum regem peruenerunt. Conuenerat autem in fœdere, quod regem inter & Saxones ictum erat, vt eos ille in patrias sedes restitueret : quas anno antè quintodecimo reliquerant cum Longobardis in Italiam profecti : optaueratque Sigebertus id facere : & Sueuis suasit, vt regionem patrii paterentur, vellèntque æquo iure cum Saxonibus habitare. Saxones verò contrà, patriam sibi totam, non dimidiam, ex fœdere adiudicandam contenderunt. Et cum altercationibus aliquandiu res protracta esset, insitère Saxones, vt si nollet rex, aut nequiret Sueuos aliena deturbare terra, æquo ferret animo, si armis ipsi iustissimis quærent, quod tanta cum iniuria negabatur. Passus verò ille est Saxones in Sueuos ducere : neque intereà destitit pacem quærere inter eos, fœderaque componi : sed nullis verbis,

nullis pollicitationibus molliri Saxonum pectora potuē-
 re, qui ferro potius experiri, quàm pacto, vellent. Et
 ventum est ad praliū: in quo superatis & magna inter-
 necione castis Saxonibus, mansit regio Sueuis: quam,
 prout initio accessūs sui facere cœperant, Sueuiam ap-
 pellârunt. Sed tamen Saxonibus obnixè instantibus, cum
 Franciæ reges alijs impliciti bellis tenerentur, arma vn-
 decunquè contraxerant: & Sueuis de integro congres-
 si, exturbârunt regione: & recuperatæ per arma pa-
 triæ, filios & vxores inuexere. Crediderim qui inter
 Sueuos habitauere Saxones, cum ad prima pralia quiet-
 uissent, sperantes congentiles suos eorum viribus non in-
 digere: vbi viderant profligatos, & iam magno pralio
 victos, multis amisis, viribus opus esse, eorum accessisse
 partibus: & ità paribus animis à remanentibus & rede-
 untibus Saxonibus in Sueuos esse depugnatum. Eiectos
 prouincia Sueuos insuper contumelia, affecere: Nam
 legem sanxerunt, Mulieres Saxonici generis quotquot
 Sueuis denupserant, alienas à successione paterna habe-
 ri: & rursus in suis consuetudinibus, quas postea Spe-
 culo Saxonum indiderunt, cum Karolus Francorum
 rex, & Romanorum Imperator, autoritate, vt fe-
 runt, interposita confirmaret: mulierum conditio-
 nem in multis ob eam rem fecere deteriorem. Ve-
 rum est tamen, quod inscitia Glossatoris causam re-
 fert in eam profecionem, quam in Britanniam Saxo-
 nes fecere: ignarus quod indè nunquam egressi,
 perpetua ditione insulam seruauere: cum vxoribus
 & liberis ibi remanentes: sed ex hac Italica cum
 Longobardis expeditione, illa prouenerunt, quæ in fœ-
 minas sunt constituta.

CAPVT

Bertoldus tum Saxonibus dux præerat ad arma vir
 Bimpiger, cum Dagobertus rex Metensium (quod
 Aufrasiarum regnum nuncupauere) à viuento Clothar-
 rio constitutus patre, vicinam etiam Thuringorum pro-
 uinciam tenebat. Bertoldus autem cum potentiam vici-
 ni regis suspectam duceret, occasionem iamdudum qua-
 rebat eam imminuendi. Ortum est bellum, ut sit, inter
 vicinos de finibus. Dagobertus copijs validis in Metensi-
 um regione per armatis, Rhenum traiecit, ducturus in
 hostem. Nec segnis Bertoldus Saxonum dux iamdudum
 bellum sitiens, iuueni regi dux veteranus occurrit: Con-
 feruntur manus: & graui vtrinque praelio multi cadunt.
 Dagobertus acri certamine premitur ab opposito Saxo-
 ne: ut decussa galea, partem cutatam capitis, cum ad-
 hærentibus capillis in terram demitteret: nec leuis erat
 ictus, cuius impetu decidens iumento, regius iuuenis pro-
 pè erat ut caperetur, si non proximorum fidelium mani-
 bus eximeretur. Ergo attritis exercitûs sui viribus, pau-
 latim se retraxit rex Dagobertus, victoriam permittens
 hosti: quæ tamen non paruo illi quoque constabat. Insi-
 nuat per nuncium Dagobertus patri, quo sint res in sta-
 tu: orat quamprimum suppetias sibi ex Francia veni-
 re. Pater, comperto, quo in periculo sit filius, raptim
 contractis ex regno armis, & valido suorum conflatò
 exercitu, ipse proficiscitur filio venturus auxilio: &
 transpositis copijs per Rhenum, magnis itineribus con-
 tendit ad filium: & iunctis exercitibus vnà mouent in
 hostem. Castratum tenebat vltra Visurgum, nunc Æwi-
 feram vocant: qui limes est veteris Saxonie, hoc est,
 Æstphalia, & eius quæ nunc nomen Saxonie retinet.
 Habuit tamen etiam illa tempestate Saxonie prouinci-

am ultra Visurgum in Hercyniam ab olim: & eam quam nupèr stipendij vice promeruit ex Thuringia ab rege Francorum Theoderico, cui tum, ut diximus, Saxones militauère: in qua tum confederant vires ad praelium collecta. Franci ad motis flumini castris quoquè suis, insolito tripudiauère clamore. Miratus, quid hoc esset, Bertoldus, audit ab his, quos rerum hostilium misit exploratores, venisse Clotharium Dagoberti patrem Francorum regem, cum nouis ad filium Francorum militum copijs: Illa de re exhilaratos milites, insolitum præferre clamorem, alacritatis indicem. Mirum, inquit ille, si Francorum rex, quem nupèr vita functum ferebant, nunc ex mortuis redeat depugnare. Dum parantur utrinquè praelio, nunciatur Clothario, non credere Bertoldum adesse Francorum regem. Ad ripam ergò rex propiùs venit: & nudato cano capite, quo insignis noscebatur, videndum se Saxonibus præbuit. At Bertoldus rege conspecto, quem vita functum audierat, exclamat: Venisti vetulum caput, canumque pecus venisti, iuuenum te armis iterum immiscens. Franci autem, cum moram facere videntur Saxones, concepta de recentibus viribus fiducia, vel nauibus comparatis, aut vado (res enim in obscuro est) fluuium transierunt: & inuasit Saxonibus, magna armorum contentione praelium conserunt: Nec segnes restitère Saxones, diù aqua manu cum hostibus configentes. Sed vicit Francorum pertinax instantia, propter innouatas & multiplicatas vires: ceserèque Saxones hostibus victoriam, caso in medio pugnantium agmine duce Bertoldo: Quid enim facerent, sublato capite, membra? fuga sibi quisque consuluère. Sequuti Franci, omnem Saxonie prouinciam
 igni

igni ferroque vastauere : nec abiere prius, quam prodeuntes obuiam proceres, de pace agerent, quando bello tanta moli impares viderentur. Summa fuit, vt Saxonia annuo Francis penso tributo, dominos ac maiores suos agnosceret. Tributum constituitur quingentorum boum, annua solutio. Hoc autem genus tributi, aut ei non dissimile in equis, quandoque Saxones persoluerunt Danie, cum essent ab illis quoque armis & viribus superati.

CAPVT XXXII.

Stabat hoc in rerum statu Saxonia non diu: nam eodem regnante Francis Dagoberto, & vandali, quos nonnulli corrupto vocabulo & uinalos dixere, cum adhuc vicinam tenerent prouinciam, qua nunc terra Brunsvicensis est, cum vicinis ecclesiarum praedijs, dissimulantibus, nescio si etiam ad eam rem inuitantibus, Saxonibus, vt per occasionem excuterent iugum Francorum: irrupere in Thuringiam, tum Francis parentem. Gens erat viribus non contemnenda, exemplum sequuta congenitium suorum, qui saepe transito Rheno, res magnas peregerunt: quod in & uandalia nostra explicuimus. Sed tum Saxones, misso ad Dagobertum Francorum regem nuncio, cum illo egerant, vt si armis suis pellerent & uinulos gentem & uandalorum de Francorum prouincia, tributo liberi, & amici regis in reliquum tempus scriberetur. Accepere conditionem Franci: Saxonemque contractis ad eam rem armis, pro arbitrio sponsonem impleuerunt: siue aperta vi, siue per pactione res ageretur: obscurum enim permansit, qua via fieret, quod nulli tum in Saxonia scriptores haberentur, & in Fracia gloria gentis inuideretur, nemo dignatur re satis explicare. Sed tum Fracis per Saxones reddi-

ta est sua Thuringia : & in reliquum idem Saxones non tributarij, sed Francis fœderati habebantur. Quo tempore in Francia templum sanctis martyribus Dionysio & socijs exstructum, à Christo, vt ferunt, est consecratum : prodente homine leproso, qui intus pernoctabat : obtenta ab edituis venia : & in argumentum veritatis, mundatum se cunctorum oculis ingerebat : qui noscebatur passim à multis proximo vespere leprosus. Hac etiam tempestate institutum est ius publicarum sub diuo nundinarum inter Parisium & sancti Dionysij oppidum in Francia, quod peragitur in agris, in tota Francia celebre : quod Lenditum vulgus appellat, ab edicto, vt est verisimile, detorto vocabulo. Per hæc tempora rex Anglorum Saxonum ex Anglia, nomine Cedoaldus, qui multis bellis fortissimè in patria dimicauit, ad Christum conuersus est : & tendens Romam, venit ad Chunipertum regem Longobardorum, qui filiam eius tenebat vxorem : à quo cum magno honore susceptus, Romam perducitur : & à beato Sergio papa baptisatus, Petrus est nominatus : cumq; adhuc in albis esset, Romæ moritur : & in ecclesia sancti Petri sepelitur : iam enim paulatim Anglia tota cum omni gente sua ad pœnitentiam conuersa, credit Christo.

CAPVT XXXIII.

Asfiduum deindè bellum Saxonibus incessit de Thuringia Francorum prouincia : in cuius finibus iam, quia Saxones nonnihil iuris elaborando quæsierant, quotidiana de terminis quæstio erat. Sed & Franci Christianis principibus odiosum erat Saxonum nomen, quodd adhuc gentili sorderent errore : quocirca Karolus Martellus, Pipini Breuis filius, aula præfectus, qui Maior etiam

etiam domus dicebatur, non dissimilis potestate illi, qui olim Romano florente Imperio, Praefectus praetorio dicebatur: pro qua dignitate mira inter Francos proceres fuit contentio: Sed tamen Martellus variè à fortuna iactatus, cum carcere nouerca elapsus esset, ad eam dignitatem peruenit, ut regnum omne sub illo administraretur. Iam enim reges partim ob puerilem aetatem, partim ob socordiam, regni gubernacula permisere Maiori domus: Ipsi velut idola domi sedebant, semel in anno populis se exhibere visendos, reliquos dies in ocio & voluptatibus trivere, ut olim Persarum reges, qui nusquam se praeberere conspiciendos, sed per amantissimos sui solum adibantur, consulti de rebus gerendis: qui status semper fuit perditioni proximus: Sic enim periire Persarum reges, sic & Francorum regnum in alios per similem socordiam est translatum: & si verum fateri licet, sic perijt Romanum Imperium: quod quamdiu principes rem gerebant, omnia prosperè successere: quorum erat novissimus Magnus Theodosius: post cuius interitum, quia principes ipsi per se rem agere detrectabant, ducibus permisere, sub quibus primum declinavit, donec in eam concederet umbram, in qua vix cernitur hodie. Sed tum Francorum res administrabat Martellus, vir illi seculo felicissimus: qui nisi illi seculo contigisset, actum esset de vniuersis Gallijs, quas tunc infestas fecere de proximis Hispanijs, quas occupare numerosissimi Saraceni. Sed Martellus suo nonini respondens, ubique malleus hostium, ubique propugnator suorum, Aquitania & Vasconia primum, inde etiam Romana prouincia expulit Saracenos, mira virtute & incredibili felicitate ubique victor. Qui pacatis in Occidente rebus, cum Saracenos suis & Romanis prouincijs expulisset, conuersus in alterum latissimae ditiosis

angulum, etiam illum purgare sordibus constituit. Saxones erant ea tempestate demonicola, & qui Christianam religionem aspernarentur: in eos conuersus Martellus, bellum instituit, & bellum inchoauit, quod demum nepos eius ex filio, Karolus Magnus, peregit: Tanta molis erit Saxonica gentem patrijs ritibus auertere. Magno tamen tum bello pressi Saxones & exhausti, Karolo quidem Martello manus dedere, componentes cum illo per qualescunque conditiones, sed leges Christianas accipere necdum consenserunt. Et is quidem vir incomparabilis, ubi post mirifica quae ubique victoriosè peregit opera, iam etate fessus, priusquam vita excederet, filijs Karolomanno atque Pipino, ditionem distribuit, de rege nihil pensi faciens: nam armis quasitam dignitatem filijs relinquere disponens hereditariam, viuens inter filios ita partitur, ut Karolomanno Austrasiam, Franciã, & Thuringiam, Pipino verò Gallias permitteret: ubi tamen maior rerum moles incumberet, iunctis viribus fratres vnum iussit sentire. Ità communem fratrem Gryphonem bella germanis intentantem, quod pater illum testamento videbatur praterisse, capiunt: & honesta liberaq; custodia curant asseruari: ipsi iunctis armis in Alemannos, iuga derectantes, duxere. Aquitaniam, duce Hunoldo rebellantem, redegere in quietem: Odilonem Baioaria ducem, iam rebus nouis studentem, praeueniunt. Inter hæc Saxones quoque se commouerant, non satis propalata tumultuationis causa: Vna in propatulo fuit, quod non mini Christiano infestissimi, erant idololatra: quam rem fidelis & religiosus princeps Karolomannus animo exaceratus, in eos duxit exercitum: & eos quidem tum perdomuit, ut legibus seculi parerent ad æquabilitatem: sed Christi religionem neque verbis suadere, neque armis inducere

ducere poterat. Deinde autē vir cordatissimus, & quem seculi peniteret, iam dudum omissa regni administratione, fratriq³ Pipino permissa, Romam proficiscitur: ibiq³ aliquandiu versatus in monte Soracte, qui Siluestri dicitur, monasterium diui Benedicti sub regula, suis expensis erexit: seq³ inibi monachum fecit: sed frequentatione visitantium de Francia nobilium malè affectus, eorelictō loco, ad montem Casinum, quem sanctus quondā pater Benedictus incoluit, adiit, ibiq³ Domino seruiēbat.

CAPVT XXXIIII.

GRypho Pipini frater, iam altero demigrante, sperans in partem administrationis summo iure deuocari, vbi spe sua frustraretur, ad Saxones perpetuos Francorum hostes confugit: ibi collecto iusto exercitu, aduenienti Pipino occurrere ad Onacram annem, loco quem Horemum incolæ vocant, non dubitauit: Pipinus autem ad fluuium Misabam in vico Strahungo castra fecit: nullo tamen pralio commisso, in colloquium venēre fratres: sed tum infecta re inuicem discessēre. Grypho quidem Saxonum idololatriæ gentis præsidio non satis fidens, in Baioariam se recepit: ibi conciliatis qualitercunq^{ue} proceribus, Tasilonem hospitem suū ducatu proturbat. Ea re cognita, Pipinus cum magnis copijs in Gryphonem progressus, Tasilonem restituit: Gryphonem autem in eius potestatem venientem, in Gallijs donat non parua ditio: vt magnorum ducum par, etiam maior videri possit. Ea tamen re minimè contentus, ad ducem Aquitaniæ Gaisfrum, iam Francis inimicantem, defecit. Quo tempore regni Franciæ proceres, regis sui Hilderici perspecta ignauiā, & quidd nullis rebus idoneus videretur, solenni

solemni legatione apud Summum Pontificem Zachariam peregerunt, vt regnum Hilderico abrogatum, Pipino & successoribus illius in perpetuum proueniret. Oratores fuere Burchardus Bituricensis archiepiscopus, & Furadus, quem alij abbatem, alij sacerdotem scribunt. Ità regnum Pipino prouenit: & in eius successione diu permansit. Quam idè rem in commemorationem adducimus, quòd proximè de Karolo Magno, Germania & Galliarum principe, multa scripturi, teneamus quò ordine in lineam sui generis regalis principatus aduenerit. Iuuat inter hæc intueri, quibus se inuicem obsequijs extulerunt Domus Francia, & Summus Pontifex: nam Franci detulerunt Pontifici arbitrium declarandi regis: quasi sit per quem reges regnant, qui pridem in vrbe consistere vix potuit, quo minùs arbitrio Constantinopolitanorum Imperatorum aut captus, aut relegatus abiret. Vicissim Romana sedes hoc præstitit beneficium domui Pipini, vt regium nomen haberet: & deinde Karolum ad imperiale culmen prouexit. Nò parua cause durantis etiã hodiè fæderis inter Romanum Pontificem, & Franciæ reges, dicente Scriptura: Qui me glorificat, ego exaltabo. Ad Pipinum reuertamur. Prima huius regis post susceptam coronam opera fuit, arma in perfidos Christo Saxones vertere. Magno igitur in eos apparatu ducens, bellum eis intulit grauissimum: sed ea fuit gentis moles, vt non statim ad mutandam religionem posset armis cogi: Ea igitur expeditio frustra fuit. Cum autem vndiquè nouo regi & fauor & vires increuissent, (nam solennes ab Imperatore Constantinopolitano nuncios cum muneribus accepit) Baioaria dux Tasilo regem adiens, imperata se facturum pollicetur. Cum igitur in Saxoniam maiori apparatu ducere constituisset, audit

Saxones

Saxones omnes aditus communisse : Sed ille vi perfremit : & in hostico solo pugnaturus constitit : occurrentes, & iusta acie decertantes, vicit ; imposito tributo (id erat trecentorum per singulos annos caballorum) ad tempus Perliamenti soluendo, dimisit.

SAXONIAE
LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Magno Karolo non ab re nouo ordimur principio, quòd ille Saxonia salutem inuexit, cum religione Christi, maiorem prouincia inducens ciuitatem. Libet claram & religiosam Magni huius Karoli originem, & lineam generis per censere, à sancto Nodoaldo Treuirorum archiepiscopo sumpto principio. Is magna vir nobilitatis, princeps, ex Palatio rapitur ad ecclesiam : clarescens multis per sanctitatem miraculis. Sororem alteram Seueram consecrauit Christo monialem : aliam Ittam, clarissimo duci Pipino dedit coniugem : ex qua nascuntur Grimoaldus princeps, Gertrudis diua monialis, & Begga nupta principi Amfigiso, sancti Arnulphi ex Maiore domus, Metensis episcopi filio : Itta peperit Pipino Karolū Magnum cum fratre. Igitur Pipino rege facto de medio, ad filios eius Karolum & Karlomannum omnis paterna ditio peruenit. Karolus ðormatia, Karlomannus Suesione-
nere-

ne regni coronam accepere. Parebat Francis iam dicitur Aufrasia, (ea est Metensis prouincia: nam quae nunc Aufrasia dicitur, tunc Norica, diu post sortita est Aufrasia vocabulū) parebat Sueuia, Baioaria, & quae prima Francis nomen dedit, Francia Germania, nunc per iniuriam appellata Franconia, cum verum illi nomen Galli abstulerint. Seruant tamen nonnulli scriptores illi prouincia suum nomen & honorem, vt Franciam vocent Orientalem: Sed hoc vix patiuntur Galli, pro solita genti elatione: indignati, si dijs placet, quod Germanos patres, & regni sui fundatores iubeantur agnoscere. Et quoniam Karlomannus breui concessit in fata, relictis paruulis, quos vxor eius vidua ad Desiderium Longobardorum regem in Italiam deferebat, omne regnum in Karoli ditionem concessit: quia Germania & Gallijs pariter regnasse comperimus, & Saxonia scimus iura Christianae religionis inuexisse, iure optimo etiam regem nostrum Saxones consalutamus: praecipue quia Germanis supra omnes reges Francia deditissimum accepimus, lingua eorū crebrius vsus, & moribus vixisse comperimus. Monstrant hodie in Francia Germania locum natiuitatis eius, & celebri memoria conseruant: maiori nisu praecleara eius facinora in hac Saxonum historia pro viribus attollemus. Prima eius regis gloria, Romanam ecclesiam, tyrannide Longobardorum pressam, in libertatem vendicare, & multis praedijs ex victoria amplificare. Tribuunt nonnulli Constantino magnam illam donationem Italiae & Germaniae, & nescio quarum prouinciarum ecclesiae Romanae factam, de qua ipsi viderint: Karolus erat, qui ex victoria Longobardorum Romanam ecclesiam ditauit: cum pridē aliquanta & Gothi per sua tempora, & deinde Longobardi reges nonnulla contulissent:

in 2

inq̄, multa dominio vacantia, ecclesia introiuit, eius iure prænunita, cuius est omnis terra & plenitudo eius. Sed hæc aliàs. Tamen si pater Pipinus gemina in Italiam expeditione operosa, multa pro ecclesia fecerit, tamen rerū instabilitas humanarum non longauam fecit pacem ab illo compositam: simul quòd Longobardi, nisi omnibus viribus destituti, quiescere non videbantur. Audiuit rex oratores Summi pontificis Hadriani, & cum consilio suorum consolatione plenos dimisit: venturum se cum expeditione militari in Italiam, visurumq̄, pro viribus, si possit hostes ecclesiæ ab illius ceruicibus submouere. Nec segniùs arma parauit, exercitus conscripsit, commreatus prouidit, regni sui negocijs magna authoritatis viros preposuit: vbi omnia ex sententiâ constitère, mouit in Italiam: & magnis conatibus subuerso regno, Longobardorum regem captum, in Franciam adduxit. Quam rem quia plenius in Dania, vbi ad Longobardorum gesta descendimus, sumus exequuti, nunc breuiter attactam relinquimus, ed mittentes lectorem.

CAP. II.

Saxonicū verò bellū à memoria Karoli Martelli aui sui nunq̄ diu fuit intermissum: & in eo aliquid per Karoli duces, ipso alijs implicito, est attentatū, dum ille vel in Aquitania Hunoldo rebellanti occurreret, & Lupum Vasconia ducē, ad quem Hunoldus confugerat, deterreret, vt non solum perfugam Hunoldum, sed ipsum quoque se Lupus Karoli permetteret potestati. Quandiū etiam ille in Italia bellum ageret Longobardicum, duces eius Saxonibus sunt colluctati. Illo autem absoluto, reuersus in Franciam, totis se viribus animi & rerum conuertit ad Saxonicum bellum peragendum: quo neque prolixius, neque atrocius vllum vnquam gesit: quia Saxones, sicut omnes ferè Germania nationes,

nati-

natura feroces, & idolorum cultui dediti, ab eo quod semel apprehenderant, nulla poterant vi dimoueri. Susceptum est igitur aduersus eos bellum magna vtrinque animositate: maiori tamen Saxonum damno, per continuos triginta annos gerebatur. Poterat quidem citius finiri, ait Euardus Karoli scriba, si in sententia vna semper aut diu permansissent. Dictu difficile est, quoties superati, regi manus dederunt, imperata facturos polliciti: obsides qui imperabantur, absq; dilatione dederunt: legatos qui mittebantur, susceperunt. Aliquoties ita edomiti & emolliti, vt etiam cultum demonum dimittere, & Christi fidem suscipere pollicerentur: sed sicut aliquando prouisi ad ea pollicenda videbantur, ita mutato postmodum decreto, ad abijcienda videbantur precipites. Anno regni sui sexto, Karolus Saxones aut religioni subicere, aut omnino de terra delere constituit: ingressus prouinciam, arcem eiusdem munitissimam Siborch cepit: Eresborch a Saxonibus euersam praesidium muniuit: & in eo suorum validam manum collocauit: & multa strage peracta, obsides accipiens, est in regnum reuersus. Anno qui proximus erat, ingresso iterum rege in prouinciam Saxonum, multos iussit baptizari: & iam rebus confirmatoribus in regnum redibat. Post duos iterum annos Padeburnam veniens, omnem regionis nobilitatem iussit conuenire: Sed Dedekindus omnium primarius dux, egressus de terra, ad regem Danorum Sigefidum cofugit. Cum autem inde Karolus in Hispaniam conuersus, magno inibi bello implicaretur, Saxones duce, quem diximus, apud Tuitium Rhenum transgressi, vsq; ad Mosellam omnia igni ferroq; peruastabant. Rex per literas exciuit duces de prouincia Germania, hoc est, Sueuos, Francos, Batuaros, Thuringos: qui congressi, magnam

magnam in Saxones stragem peregerunt. Ipse verò Hispanico bello peracto, iterum copias traiecit in Saxoniam per Rhenum & Lupiam amnes, totam quæ nunc Westphalia est, peruagatus, rebelles subegit, fugauitq; contumaces: vt Visurgo, nunc Westera, transmissio, sedes sibi facerent inter Andalos, antiquis pulsus habitatoribus. Ex quo tempore coëpta est habitari à Saxonibus prouincia trans Visurgum, quæ nunc est terra Brunswiccenfis cum conterminis: vt fieret exindè discrimen Saxonum orientalium & occiduorum, qui vltra & citra Visurgum habitant: Vndè est etiam nata illa distinctio in vna natione Ostphalorum qui vltra, & Westphalorum qui citra Visurgum incolunt: Nam Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, atrum ante baptismum, post verò candidum. Indè Ostphali ac Westphali: Nam equinum pullum Saxones sua lingua dixere Basen. Hoc autem nomen in orientalibus euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonie, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis, ducatus est ortus Brunswiccenfis: postea & ille scissus in aliquot principatus: quod suo tempore cõmemorabimus. In occidua verò prouincia mansit appellatio Westphalorū, hoc est, occiduorum, qui equinum pullum prætulērūt. Ed tamen deuentum est, vt ea gens iam se Saxoniam appellari non patiat, probro ducens, si quis ex Westphalis hominem, appellare contendat Saxonem. Hoc autem superbia genus vndè processerit, non satis intelligo, præsertim cum rebus gestis ita claruerint orientales Saxones, vt Imperatoriam dignitatem, quam meruerunt, diutissime in sua domo fouentes, habuerint: & fortissimis semper viris pares, si non superiores, extiterint. Sed

F

prius-

priusquam ad alia transeamus, operae precium est illustriſſimi regis Karoli Magni optimè de nobis meriti, praclarata facinora ordine intueri.

CAPVT III.

Annus erat à Christo nato poſt ſeptingentefimum ſexageſimus nonus: cum mortuo, vt diximus, Pipino patre, Karolus & Karlomannus eius filij, omnium conſenſu procerum, regni gubernacula ſubeunt: non aliter partientes, quàm pater & patruus. Nam patri Pipino ſucceſſit in ditione ſua maior natù Karolus: Karlomanno autem patruo, Karlomannus. Erant qui præter natiuam inter fratres emulationem, de regni ſocietate excitare contenderent ſimultates: ſed ea fuère modèſtia fratres, vt arma in ſe non ſumerent, et ſi haberent qui aſiduè ſtimularent. Mors autem Karlomanni breui ſequuta, ſatis pandebat vndè eſſent ſtimuli ſimulatatum: Nam relicta eius fugiens Karolum, vel quòd malè ſibi eſſet conſcia, vel vt Karolo bellum excitaret, cõtendit in Italiam ad Deſiderium Longobardorù regem cum filijs & paucis ex proceribus. Karolus autem omne regnum ex illo die ſolus adminiſtrabat. Omniù autem bellorum qua geſſit, primum fuit Aquitanicum, à patre inchoatum, non ſinitum: quia citò peragi poſſe videbatur fratre adhuc viuo, & auxilium ferre rogato. Et licèt frater, malis quibusdam machinantibus, fruſtrà ſſet auxilio promiſſo, ſuſceptam expeditionem ſtrenuiſſimè exequutus, non priùs deſtitit, quàm hoc, quod perficere moliebatur, eſſiceret: Nam & Hunoldum, qui poſt mortem Doaiſfredi Aquitaniam occupauit, bellumq; iam penè peractum reparare tentauit, Aquitaniam relinquere, & in Vaſconiam ſurgere cõegit. Què tamen ne ibi conſiſtere ſuſtinens, tranſmiſſo Garumnae, Lupo Vaſconiae duci mandat, vt perſugans

per fugam reddat: quod n̄ statim faciat, bello expostulaturum. Sed Lupus saniori vsus consilio, non solum Hunoldum reddidit, sed etiam se cum prouincia, cui praeerat, eius potestati permisit. Quo bello finito, rogatu & precibus Hadriani Pontificis Romani, insolentiam Desiderij Longobardorum regis ferre non valentis, bellum in eam gentem suscepit: copiasq; quas in Italiam duxerat, diuidens, vnā partē cum Bernardo patruo per montem Iouis ire precepit: alteram ipse ducens, per montem Ciniſinum venit in prouinciam: nec prius destitit, quā Desiderium regem longa obsidione in Papiā fatigatū, in ditionem acciperet, & perpetuo exilio deportaret: filium verò eius Adalgisum, in quo omnis spes stare videbatur, non solum regno, sed etiam Italia abire cōpelleret: omnia Romanis ablata restitueret: Rodogisum Foroiulianum ducem noua molientem opprimeret: totamq; Italiā suae ditioni subiugaret: subactaq; filium suū Pipinum regem praeponeret.

CAPVT IIII.

Post cuius belli finem, Saxoniciū, quod à patre auog; gestū, diū erat intermissum, repetiuit: quo nullum neque prolixius, neque atrocius, Francorumq; populo laboriosius, susceptum est. Dictu difficile est, quoties superati, ac supplices se dederūt, imperata facturos polliciti: obsides qui imperabantur, absque dilatione dederunt: legatos qui mittebantur, susceperunt: aliquoties itā edomiti & emolliti, vt etiam cultum demonum dimittere, & Christianae religioni se subdere pollicerentur. Regis autem magnanimitas aut per se, aut per comites suos misso exercitu, perfidiam illorum semper vlciscebatur: donèc omnibus qui resistere volebant, profligatis, decem hominum millia ex his,

F 2 qui

qui vtrasque Albis ripas incoluere, cum vxoribus & par-
 uulis sublatis, transtulit: & per Galliam atq; Germa-
 niam multimoda diuisione distribuit: eaq; conditione
 bellum per tot annos tractum, esse constat finitum, vt
 abiecto demonū cultu, Christianae religionis sacra-
 menta susciperent. Hoc autem bellum licet tam diu protra-
 heretur, ipse tamen rex non amplius quàm bis acie con-
 fixit cum hoste: semel iuxta montem qui Asneggi dici-
 tur in loco Thietmelle nominato. Ità scribunt Galli, pro-
 prietatem lingua nostrae non tenentes: Ego montem ac-
 cipio, in quo à memoria Karoli erecta est capella Diuini
 auxiliij nominata: hoc referens posteris, quoddam propter
 caeleste praesidium in eo loco missum, memoria ibi magni
 miraculi consecrata est: Laici vocant montem Sancti ad-
 iutorij. Altera autem vice iuxta Hasam fluiuium: & hoc
 vno mēse, paucis interpositis diebus. Sed his duobus pra-
 lijs ita confractae vires Saxonum feruntur, vt vltra re-
 gem neque prouocare, neque venienti resistere, nisi ali-
 qua loci munitione defensi, auderent. Plures tamen eo
 bello & summi viri, & maximis functi honoribus, tam
 ex Francis, quàm Saxonibus, perierunt. Monstrant in-
 cola locum castrorū ad Hasam. Tandem anno XXXIII.
 finitum est bellum. Tempora suis locis signabimus. Hispani-
 am autem pacatā reliquit post edomitos Aquitanos &
 Vascones: Nam Britones imperata facere adegit, cum
 missis oratoribus pacem orarent: ipse postea cum exerci-
 tu Italiam ingressus, ac per Romā iter agens, Capuam
 Campaniae urbem petiuit: ibiq; positis castris, bellum Be-
 neuentanis, nisi dederentur, cominatus est. Praeuenit hoc
 dux gentis Agarifus, filios suos Rimoldum & Grimol-
 dum cum magna pecunia regi placando mittit obuiam:
 rogans, vt illos obsides accipiat, seq; cum sua gente fa-
 cturum

Æturum imperata: erant autem Longobardi. Permisit roganti principatum: & minore filio pro obside retento, maiorem remisit: legatosq; ad sacramenta fidelitatis à Beneuentanis exigenda, cum Agariso dimittēs, ipse Romanam redit: consumptisq; ibi in veneratione sanctorum aliquot diebus, in Galliam reuertitur.

CAPVT V.

BAuaricum deindè bellum & repentè ortum, & celeriter sine completum est. Baioarios dixere veteres, nos Bauaros. Hoc bellū superbia simul & excordia Tasilonis ducis excitauit: qui hortatu vxoris, qua filia erat Desiderij regis, patris exilium per maritum vlciſci posse putabat: inito fœdere cum Hunis, qui Bauaristum erant contermini, bello Karolū pertentabat. Cuius contumaciam, quia nimia videbatur, regis animositas ferre nequiuit: ac promdè contractis vndiquè copijs, Bauariam petiturus, ad Leccam annè peruenit: qui Bauaros Alemannosq; dirimit: cuius in ripa castris collocatis, priusquam prouinciam intraret, animum ducis statuit pertentare. Sed ille pertinaciter agere nec sibi nec genti vtile ratus, regi se supplex permisit: obsides qui imperabantur, dedit: inter quos & filium suum Theodonem: data insupèr fide cum iuramento, quòd ab illius potestate nemini suadenti defectionem consentiret. Sic bello, quòd quasi maximum videbatur futurum, celerrimus finis est impostus. Tasilo tamen postea euocatus ad regem, neque redire permissus est, neque prouincia quam tenebat, vlterius principari. Comitibus est commissa: Nam cum Tasilo reus læsa maiestatis iudicatus, capite damnetur, regis clementia vita illi concessa est: tonsuratusq; cum filio in monachum. His motibus ita compositis, & andalis, qui Gallorum consuetudine & uilsi, sua verò lingua

doeletabi dicuntur, bellum est illatum: in quo & Saxones velut auxiliares inter ceteras nationes, qualicumque deuotione militabant regi: vnaq; expeditione ijdē Dandali ita sunt domiti, vt vltcrius iussis regis non contradicerent.

CAPVT VI.

MAximum omnium, quae à Karolo gesta sunt, bellorum, praeter Saxonicum, huic successit, quod contra Auares, siue Hunos, gestum est: quod rex & animosius q̄ cetera, & longè maiori apparatu administrauit: vnā tamen per se in Pannoniam (nam illam prouinciam ea gens incolebat) expeditionem fecit: cetera Pipino filio, ac praefectis prouinciarum comitibus & legatis perficienda cōmisit. Quae cum ab his strenuissime fuissent impleta, octauo tandem anno idem bellum consummatum est. Quot praelia in eo gesta sunt, quātumq; sanguinis effusum, testatur Pannonia: omni tum penè habitatore vacuata: & locus in quo regia Cacani erat, ita desertus, vt vestigium quidem humane habitationis nullum appareat. Totā hoc bello Hunorum nobilitas periit: tota gloria gentis decidit: omnis pecunia, & cōgesta per tot annos supellex, & omnes thesauri erepti sunt: Nec vllū bellū exortū est in Frācos ab hominū memoria, quo sint illi magis locupletati: quippe cum in id tempus Franci penè pauperes viderentur, tantum auri & argenti in regia repertum, tot spolia preciosa ex prouincijs congesta, vt meritò credi possit Frācos summo iure Hunis abstulisse, quod prouinciarum damno per summam iniuriam congefferunt. Terra quidem Hunorum, vt antiquorum memoria concelebrat, nouem circulis, quos Teutonici Haga dicunt, cingebatur: quorum singuli ita quercinis roboribus, siue faginis, siue abiegnis erant extructi,

VI

vt de margine ad marginem viginti pedum spatium tenderetur in latum, & totidem subigerentur in altū. Concauitas autem vniuersa aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima replebatur. Porro superficies vallorū eorundem integerrimis cespitibus tegebatur: inter quorum cōfina plantabantur arbuscula, quæ, vt cernere solemus, abscissa atque proiecta, comas caudicum foliorumq; proferunt. De primo autem circulo ad secundum, viginti millia passuum Teutonice protendebantur: & inde similiter ad tertium: & ita deinceps vsque ad nonum: quantum ipsi circuli alius alio multo fierent cōtractiores, in orbem redeuntes. Inter hos igitur aggeres ita vici villaq; erāt collocati, vt de alijs ad alias humana vox posset exaudiri: contra eadem edificia inter inexpugnabiles muros, portæ non satis lata, per quas latrocinandi gratia non solum exteriores, sed etiam interiores solebant exire. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones & habitacula quaquaversum ordinata, vt clangor tubarum inter singula cuiuslibet rei significatiuus, posset aduerti. Ad has ergo munitiones per ducentos & amplius annos, qualescunque omnium occidentalium opes congregantes, cum Gothi & Vandali quietem hominum perturbarent, orbem occiduum penè vacuum dimiserunt. Quos inuictissimus rex Karolus ita perdomuit, vt de eis ne minima quidem reliquia permanerēt. A vulgaribus, quibus pepercit, idem manum retraxit, quia nobilitate extincta, Francorum regno minimè nocituri viderentur. Porro prædam in Pannonia repertam, per episcopia & monasteria largissimè distribuit. Duo tantum è proceribus Francorum eo bello periērent, Henricus dux Foroiulianus, in Liburnia iuxta Tarsicam maritimam ciuitatem insidijs oppidanorum interce-

ptus, & Geroldus Baioaria praefectus in Pannonia, dum contra Hunos praeliaturus aciem instrueret, (incertum à quo) cum duobus tantum, qui eum obsequitantes ac singulos cohortantes comitabantur, interfectus est: ceterum incruentum penè Francis hoc bellum fuit: & prosperum exitum habuit. Bohemicum quoque & Liburnicum, quae postea exorta sunt, durare non potuerunt: quorum utrunque ductu Karoli iunioris celeri fine completum est. Vltimum contra Normannos, qui Dani vocantur, primò piraticam exercentes, deinde maiori classe littora Galliae atque Germaniae vastantes, bellum est susceptum: quorum rex Gotfridus aded inflatus vana spe erat, ut sibi totius Germaniae promitteret potestatem. Phrisiam quoque atque Saxoniam haud aliter ac suas provincias aestimabat. Iam vicinos Obotritos in suam ditiorum redegerat: iam sibi vectigales fecerat: iactabat enim se breui Aquisgranum, ubi regis comitatus erat, cum maximis copiis aduenturum: nec dictis eius, quantumvis vanissimis, omnino fides aberat: quin potius tale aliquid inchoaturus, nisi festinata esset morte praeventus, putabatur. Nam dum ea moliretur, à proprio satellite, siue, ut quidam verius existimant, à proprio filio, cuius matrem repudiauerat, & aliam duxerat, interfectus, finem rebus fecit. Haec sunt bella, quae rex potentissimus per annos XLVI. (tot enim annis regnavit) in diuersis orbis partibus summa prudentia ac felicitate gessit: quibus Francorum regnum, quod à patre Pipino magnum quidem & forte suscepit, ita insigniter amplificauit, ut penè duplo maius fecerit.

CAPVT VII.

Qui cum tantus in ampliando regno, & subigendis exteris nationibus esset, & in huiusmodi exercitatio-

citationibus quotidie versaretur, opera tamen plurima
 ad regni decorem diuersis in locis inchoauit, & in non
 paucis terminauit: inter quæ præcipua non immerito vi-
 deri possunt basilica Dei Genitricis Aquigrani, opere ni-
 rabili constructa: & pons apud Moguntiam in Rheno,
 quingentorum passuum longitudinis: nam tanta est ibi
 fluminis latitudo: qui tamen vno anno ante regis mor-
 tem incendio conflagrauit: nec refici potuit propter fe-
 stinatum eius excessum, quanquam in ea meditatione
 esset, vt pro ligneo lapideum restitueret. Inchoauit & pa-
 latia operis egregij: Vnum haud longè à Moguntia ad
 villam Ingelheim: Alterum Nouimagio super fluuium
 & wahalem, nunc & walam seu & waalim vocant: Præcipue
 tamen ædes sacras, vbicunque in toto regno suo vetusta-
 te collapsas comperit, pontificibus & abbatibus, ad quo-
 rum curam pertinebant, vt restaurarentur, imperauit:
 adhibita cura per legatos, vt imperata perficerent. Ta-
 lem eum in ampliando, & tuendo, & simul ornando re-
 gno fuisse constat. Ad domesticam curam eius veniamus.
 Matrem summa pietate coluit: liberos vtriusque sexus
 literis erudiri curauit. Pipini filij filium Bernhardum, ac
 quinq; ab eo relictas filias, inter suas educauit. Nullam
 nuptui tradidit quoad viueret, dicens se suorum dome-
 stico contubernio carere non posse. Vnde factum est, vt
 felicissimi Imperatoris Octauiani fortunam æquè fortu-
 natus rex experiretur: Fuscata esse domum inconti-
 nentia quorundam: sed ille prudenter omnia dissimu-
 lauit. Erat ei filius ex concubina Pipinus, facie liberali,
 sed gibbo difformis. Is, cum pater Hunico bello teneretur
 implicitus, coniurationem iniit aduersus parentem cum
 quibusdam ex Francia primoribus, qui vanam illi spem
 regni fecerant. Sed coniuratione detecta, damnantur

F 5 conscij:

conscij : Pipinus volens tonsuratur , & in monasterium
 Prunna concluditur . Erat & alia in ipsum coniuratio
 prius in Germania : cuius consilij participes alij ocu-
 lis orbati , alij exilio proscripti , nemo ex his necatus : ni-
 si tres , qui nè caperentur , se gladio defenderunt : &
 occisis antè aliquot ministris , ipsi quoquè perempti
 sunt . Eas verò conspirationes quamplurimum peperit
 Fastrada reginae superbia , & impotens dominatio : qua
 regem natura mansuetum eò prouexit , vt aliquandò
 fieret per eam odibilis . Corpore fuit amplo atque ro-
 busto : statura eminenti , quæ tamen non excederet :
 nam septem suorum pedum proceritatem eius constat
 habuisse mensuram : Apice capitis rotundo : oculis præ-
 grandibus & vegetis : naso paulum mediocritatem ex-
 cedente : canicie pulchra : facie læta & hilari : vnde
 formæ authoritas ac dignitas , tam stanti quàm seden-
 ti , plurimum congruebat . Cervix quamvis obesa & bre-
 uior , ventèrque videretur projectior , tamen hoc cate-
 rorum membrorum celabat aequalitas . Incessu erat fir-
 mo , tantaq; habitudine virili : voce clara , sed quæ mi-
 nùs corporis formæ conueniret : valetudine prospera :
 præter quòd antequàm decederet , quadriennio crebris
 febribus corripiebatur : ad extremum etiam vno pede
 claudicabat . Erat eloquentia copiosus & exuberans : po-
 teratq; quidlibet decenter efficere . Nec patrio sermone
 contentus , etiam peregrinis linguis ediscendis studebat :
 in quibus Latinam ita perdidicit , vt ea à patria lingua
 orare sit solitus . Græcam verò meliùs intelligere , quàm
 pronunciare poterat . Artes liberales studiosissimè coluit :
 earumq; doctores plurimum veneratus , magnis extulit
 honoribus . In discenda Grammatica Petrum Pisanum
 diaconum senex audiuit : in cæteris disciplinis Albinum ,
 quem

quem alij Alcuinum, alium diaconum è Britania virum vndecunquè doctissimum præceptorem habuit : apud què & Rhetoricæ, & Dialecticæ, præcipuè tamen Astro- nomia discenda, plurimum & temporis & laboris impendit. Discibat & artem computandi : & intentione sagaci syderum cursum curiosissimè rimabatur.

CAPVT VIII.

TEntabat & scribere. Tabulas & codicillos ad hoc in lecto sub cervicalibus habebat, itemq; circunferre solebat, vt cum vacuum tempus esset, manum effigiandis literis consuefaceret. Sed parum successit labor præposterus, ac serò inchoatus. Assiduè exercitabatur equitando, ac venando : quod illi gentilitium erat : quia vix vlla in terris natio inuenitur, quæ in eo labore Francis possit æquari. Delectabatur etiã vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu se exercens : cuius ad eò peritus fuit, vt nullus illi certaret : ob hoc etiã Aquigrani regiam extruxit : ibique extremos vite annos vsque ad obitum duxit. In cibo & potu temperans : sed in potu præcipuè, ità vt supra cœnam raro plus quàm ter biberet. Sed cibi nõ ad eò moderator : vt sæpè quereretur, noxia suo corpori esse ieiunia. Conuiuabatur rarissimè : & hoc præcipuis tantum festiuitatibus, cum magna tamen hominum frequentia. Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur : præter carnem assam, quam venatores veribus inferre solebant : qua ille libentiùs quàm vllò ciborum genere vesceretur. Inter cœnandum autem admodum frequentissimè lectorem audiebat : Legebantur autem ei historie, & antiquorum res præclare. Delectabatur inprimis libris beati Augustini, præcipuè de Ciuitate Dei. Circa pauperes sustentandos, & gra-
tuitam

tuitam liberalitatem, quam Graeci vocant, & iam Latini eleemosynam, erat deuotissimus: vt qui in patrio regno non solum id fieri curauit, verum etiam trans maria: in Syria & Aegypto, atque Aphrica, Hierosolymis, Alexandria, Carthagine, vbi Christianos iam sub Saracenis paupertate premi compererat, penuria eorum compatiens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maximè transmarinorum regum amicitias expetens, vt Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod proueniret. Colebat praeter ceteris sacris locis apud Romam beati Petri Apostoli ecclesiam, in cuius donaria magnam vim pecuniae congescit: neque vllò sui regni tempore quicquam duxit antiquius, quàm vt vrbs Roma sua opera veteri polleret authoritate: & ecclesia sancti Petri per illum non solum tuta, sed etiam opibus suis praeter omnibus orbis ecclesijs esset ornata. Quam cum tanti penderet, intra XLVI. annorum, quibus regnavit, spatium, quater tantum votorum soluendorum, ac supplicandi causa profectus est: Vltimi tamen accessus sui non tantum haec fuere causa, verum etiam quoddam Romanum Pontificem Leonem multis affectum iniurijs, erutis, vt quidam sunt authores, oculis, linguaque praecisa, fidem regis implorare necessè fuit. Id circò Romam tum veniens ad reparandum ecclesiae statum, ibi totum hyemis tempus contraxit: Quo tempore Imperatoris & Augusti nomen accepit: quod primò intantum auersatus est, vt affirmaret ea die, quanuis praecipua festiuitas esset, ecclesiam se non intraturum, si praescire potuisset Pontificis consilium: inuidiam tamen suscepti nominis Constantinopolitanis Imperatoribus non dissimulantibus, magna superauit pecunia: vicitq; eorum contumaciam magnanimitate, qua Graeculis multum praestabat. Misit ed crebras

bras legationes, & in epistolis fratres eos appellauit. Post susceptam Augusti dignitatem, cum aduerteret legibus multa deesse, (nam Franci diuisis locis, duplicibus vruntur legibus) cogitauit, qua deerant, addere, & discrepantia concordare, praua corrigere: sed in ea re nihil perfectum est ab eo, nisi quoddam pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omnium nationum quae illi subessent, memorabilia gesta, quae scripta non erant, scribi & memoria mandari iussit. Inchoauit & Grammaticam patrij, hoc est, Germanici sermonis. Mensibus ad propriam linguam nomina imposuit: qui ante id tempus apud Germanos partim Latinis, partim barbaris nominibus enunciabantur. Et Ianuarium quidem appellauit Wintermaen: Februarium, Horning: Martium, Lentmaen: Aprilem, Ostermaen: Maium, Winne maen: Iunium, Bractmaen: Iulium, Herwmaen: Augustum, Arnemaen: Septembrem, Wynnmaen: Octobrem, Haruestmaen: Nouembrem, Zoremaen: Decembrem, Heilichmaen. Item ventos duodecim, suis nominibus insigniuit: cum non ante plurium, quam quatuor, nomina inuenirentur: Et Subsolanum quidem Ostenwinde: Eurum, Sudost: Euroaustrum, Sudsudost: Austrum, Suden: Austrophricum, Sudwest: Aphricum occidentale, Sudsudwest: Zephyrum, West: Corum, Nordwest: Circium, Nordnordwest: Septentrionem, Nord: Aquilonem, Nordost: Vulturum, Ostnordost. Haec idcirco commemorauit, ut agnoscant nobiscum Galli, Karolum & origine extitisse Germanum, & ea lingua tanquam patria potissime usum: quod ignorantes ipsi nobis contestantur: quia de illorum ista sumpsimus libris testimonia.

CAPVT

Religionis diuinae plurima illi cura fuit: psallendi legendique officia in ecclesia discreuit: ipse se choris psallentium immiscuit. Coram se, vbicunque esset, diuinū peragi religiosè curauit officium ac ministerium: Sermones patrum, Homilias sanctorum, nec minus Martyrologia diligenter inquiri atque conscribi iussit. Sed priusquam praecleara huius regis inuictissimi facinora ad exitum vertamus, vt grati in optimum principem, & benè de nobis meritum, animi indicia praeferramus, operae precium est, numerosas eius in Saxones expeditiones, in ordinem temporum redigere: vt feruentissimum eius in diuinam religionem zelum perspiciamus. Praeter illas autem superioribus annis per Karolum Martellum auum, & Pipinum patrem crebriores in Saxoniam detonationes, principium bellorum eius in nostram gentem, ab anno LXXII. hoc est, regni eius tertio: tunc enim Wormatia habito solenni regni conuentu, decreuit gentem Saxonum idololatram armis adoriri. Igitur transmissis Rheno ducit in Saxones, primaque fertur habuisse castra ad fontem Lupia, nunc Lippiam vocant: Cùmque Saxones & ipsi magna manu coacta, regi occurrerent, contulere manus non longè ab Osnaburga ad syluam Faginam: ibique magna strage casi, terga dederunt, fugeruntq; ultra Visurgum: & pulsus retrò Wandalis, qui terram tenuerunt, ipsi Saxones ibi sedes locauerunt: Ab illo die appellati Ostphali: quoniam qui patrijs in sedibus remansere, Westphali. Robur autem gentis, & omnis superstes nobilitas, emigravit: vt non remanerent nisi qui colendis agris insereuebant, vulgus inermis. Progressus autem cum exercitu victore Karolus, venit ad montem Martis: ibique phanum

phanum & idolum gentis, quod *Jrmensuel* appellauere, subuertit. *Eresberg* dictus est mōs, in quo *Mersborg*: nam & in eodem *Jrmensuel* à Saxonibus colebatur. Omnium rationem nominū reddere conantur veteres: probabiliora attingemus: arbitriū sit lectoris, quid sequatur. *Eresberg* ab *Hera Iunone* dictū accipiūt: quam etiam hodie volitare rustici fabulantur per aëra. Aut ab honore deorū nomen traducūt: Ibi *Hera Iuno*, ibi *Hermes Mercurius*, ibi *Mars Gradivus* colebātur. *Jrmensuel*, quasi *Mercurij* statuā interpretantur: is enim *Hermes* dictus est. Sed obtinuit *Martis* honor, vt nūc *Mersborg* vocitetur. Poterant idolorū ritus & nomina à memoria Romanorū Saxones tenuisse: cū *Drusus Nero*, & deinde *filius eius Germanicus*, sub *Augusto* prouinciam gubernarēt. Repertū est diū post in loco *Corbeia* simulacrū cū inscriptione hac: *Dux ego gētis Saxonū, victoriā certā polliceor venerantibus*. Sed an vicino quodā loco constitierit, qui de eius vocabulo *Martis* mons diceretur, an in vrbe *Mersborg* ad *Salam* fluuiū, partem nobis compertū est: nisi quōd Gallici scriptores omnia perturbantes, & *Germanicæ* linguae imperiti, confundunt omnia: *Jrmensuel* interpretantur nōnulli statuam publicam. Conyeci permittitur dictam *Jdermansuel*, quasi commune profugiū & asyllum omniū, & *Martē* cōmunem: qui in praelio diū vagatur incertus, diū dubius, quōd ponat victoriā. Erat armati toto corpore effigies: cuius in dextera signū militare, nostri vexillū vocant, præferens rosam: cuius breue momētū, et facilis ortus & interitus: ita euentus praeliorū. In sinistra librā expandit, dubiam pugnantū sortē, facile huc aut illuc inclinantē. Pectus inermis, vrsū præferbat, interritū bellatorū animū insinuans. In clypeo leo, qui bestijs imperitat, inuictum ad fortia

fortia facta impetum monstrat: floribus confito campo in quo stabat, quod nihil iucundius solet videri fortibus, quam in acie virtutem ostendere. Karolus autem, cum fugam inisset Saxonum maiores, ex remanentibus accipit obsides duodecim ad Weseram fluium, & regreditur in sua.

CAPVT X.

SED cum anno proximo rex in expeditione Lombardica, quam in Dania descripsimus, esset occupatus, Saxones iniuriam prioris anni vindicare volentes, mouerunt in Hassones, qui iam Francis paruerunt: & ad oppidum Frislariam pugnaverunt, magna interneccione cadentes qui obuiam prodierunt: Ecclesiam insignem eius oppidi, quam Bonifacius episcopus & martyr praedixit incremabilem, diu frustra tentauerunt incendere. Visi sunt in albis duo iuuenes, qui incendium restinguerent: vnde territi Saxones aufugerunt. Repertus est ad ostium adis sacrae genibus nixis Saxo extinctus, faucibus hians, quasi flammam excitaturus. Rex autem rebus in Italia compositis, aduolat cum Saxonum excursions audisset: perq; Hassiam misit diuisis agminibus quatuor copiarum ductores: Tres obuios aut deiecerunt, aut in fugam verterunt: Quartus autem cum neminem sese obiectantem haberet, spolijs onustus vt ceteri, reuersus est ad regem in Ingelheym. Inde vero maiore apparatu ducens rex in prouinciam, Siborg & Eresborg arces iterum a Saxonibus communitas, denuo expugnauit, & in arcem Brunsberg, qua omnium firmissima erat ad Visurgum fluium, duxit oppugnandam: Inerat autem validum Saxonum praesidium: Firmata est obsidio: Ferunt remanere in hodiernum villis nomina ex castris regis, quae tum erant tripartita:

tita: vt alio loco rex cum robore exercitûs, alio etiam auxiliares tenderent: & tertio loco suis erant in castris, qui stipendia mererent. Adijciunt Gallici: regem obsidionis pertasum, duxisse partem copiarum in Westphalos Anglarios: qui malis coacti, cum Brunone duce fecere deditiorem. Ceterum copiarum partem vltra Visurgum misit: qua vastatione grauisissima perpulit gentem, vt cum Hasino duce suo obsides darent, sacramenta adijcerent, se imperata facturos. Sed ipsi Gallici fidem narrationis sua voce alleuant: Quae enim sacramenta praestarent, perfidi Christo?

CAPVT XI.

CVM per annum LXXVI. rex in Italiam reuocaretur, firmis praesidijs arces Saxoniae, vt in fide plurimum contineret, antè communiuit. Saxones longè regem abesse scientes, ad libertatem pristinam respexerunt: arcem Siborg oppugnârunt: minisque grauisimis intentatis, terrere custodes Francos institerunt: sed neque minis, neque vi armorum prauauerunt. Ibi frustrati, ducunt in arcem Mersborg, quam in ripa Lupiae scribunt Galli exituisse: ibi oppugnatione instituta grauisissima, cum expugnari custodes iam iamq³ formidarent, apparuere duo supra ecclesiam loci, scuta sanguinea magno terrore velut flammantia. Id signum conspicati Saxones, terrore concussi, vertuntur in fugam: & nemine insequente, mutuis se incurfionibus prementes, magna ex parte confoderunt. Sed interim rex in Italia rebus pacatis, Wormatiam descendit: ibiq³ renouatis viribus tendebat in Saxoniam, magnis vbiq³ motibus obuia subuertens. Sed cum ad Lupiam fluuium peruenisset, fixis ibi castris substitit. Quo in loco oratores illum adeunt ex prouincia, pollicen-

tur quae imperaret, se facturos: Nihil ille nisi quod salu-
 tis, quod prosperitatis illorum sit, deprecari testatus, ro-
 gat, si volunt sacrū subire baptisma. Illi nihil recusant.
 Igitur tum magna multitudo virorū ac mulierū, cum
 paruulis, sacro fonte tingitur. Rex firmatis denudē,
 quae conquassatae erant, arcibus, & impositis pro tempo-
 rum necessitate militum praesidijs, redit in Frāciam. Et
 quia cordi eius penitus infederat, gentem in religione
 firmare, proximo anno redijt Padeburnam: ibiq; con-
 sedit: euocatis ad se gentis per Westphaliam primori-
 bus. Venēre non pauci: Sed Dwedekindus omnium pri-
 marius, cū videret suos à facie regis conterritos, nec
 tamen adhuc animum potuit inclinare religioni, pro-
 fugit ad regem Danorū Sigefridum, auxilia deprecans
 ex illo, quandō à suis desertus videretur. Interim rex
 multos iussit baptizari: & missa suorum manu, Angri-
 am praecipuam Dwedekindi arcem iussit in ditionem ac-
 cipere: Quae iam in potestatem redacta, in Osnaburgā
 primum constituit Saxonia episcopatum: vt haberet
 gens, se absente, diuinarum rerum praesidem, & salu-
 tis aeternae curatorem. Adhuc autem rex in Padeburna
 manebat, cū illum ex Hispania Saracenorum adie-
 runt oratores: quos cū audisset, datis ad currentium
 rerum ordinem responsis, dimisit: ipse proximo anno
 instructis copijs, cū Saxoniam abundē communiſse
 videretur, Hispaniam petiuit: pulsisque Saracenis,
 Vasconiam & Pampiloniam recepit. Dum autem il-
 le longius abijisset, Dwedekindus Danorum fultus auxi-
 lio, suos quoque Saxones ad rebellionem concitauit.
 Itaque in fines Hassonum vsque ad Rhenum vastae
 bundi pertenderunt: & quicquid à Tuitio ad Moganiū
 est prouincia, totum igne ferroque fœdauerunt. Sed
 rex

rex Alemannos Sueuos per literas excitans, illis immisit: qui cōserta pugna, magnam in Hafsia stragem peregerunt.

CAPVT XII.

PER proxima tempora Carolus in orientali Saxonia vltra Visurgum constituit genti episcopum in loco Salingstede, nunc Osterwyck: consecrari iubens ecclesiam in honorem sancti Stephani: qui episcopatus longè post in Halberstadium est translatus. In arce Hartesborg idolum coluere Saxones, cui nomen Krodo: Saturnum hunc dixere Latini: Senem in pisce stantem, qui rotam teneret & urnam: in rota vnionem populi, in urna rerum significans abundantiam. Sed Carolus subuertit. Remansit autem inter Saxones execrationis vocabulum, vt in detestationem rei pessimè dicant, Krodo. In loco autem vbi Ora & Albis confluent, euocatis Saxonum & Dandalorum primoribus, fœdera rex inter eos constituit, quæ per absentiam eius obseruarent. Inde rursus in Italiam transijt: & in ea peregrinatione ille exactus est annus, qui erat post septingentos LXXXI. Reuersus ex Italia Carolus, venit Wormatiam: ibique consistens, iussit adesse Tassilonem Bauariæ ducem: qui duodena manu regi fidelitatem iurauit: sed reuersus in prouinciam, non diu perstitit in fide. Rex verò in Saxoniam iterauit expeditionem: & ad Albim fluium in castello Megedeberg phanum subuertit, quod illi loco nomen dedit. Has ego reliquias crediderim Romana olim religionis, verius superstitionis: cum Drusus Nero, & deinde filius eius Germanicus, sub Augusto Casare præessent prouinciæ. Simulacrum tale fuit: Stabat in curru nuda femina, myrtea caput cincta corona: ardentem

faculam in pectore, in dexteram mundi figuram, in sinistra verò mala aurea tria praeferebat: post eam tres puella, Charites Graeci, Latini Gratias dixere, nexu manibus nudae singula poma gestabant: auersis inuicem vultibus dona porrigentes: iugales quadrigae erant gemini cygni, totidemque columbae. Venerem hac imagine figurabat gentilitas: quae in omni mundo dominatur. Gratias illa comites habet, quae alternis obsequiis iunguntur: hoc vult nexus ille manuum. Vultus auertunt: quia beneficia non improperant. Sed bono mysterio vana suberat religio, quam Carolus subuertit, instaurans in locum ecclesiam S. Stephani. Arcem autem eo loci fuisse comperio, cuius dominum postea dixere Burgrauium: nam illa etate incognitum erat hoc nomen. Crebristamen habitatoribus frequens erat locus: piscatores potissimum crediderim, qui Albim fluium scrutarentur. Sed auertente se Karolo, venere ðwādali: & odio nouae religionis omnia subuerterunt: & dispersis caesisque habitatoribus, ecclesiam subruerunt. Deinde fideles capellam, quae hodie quoque creditur extare, excitauerunt: permansitque locus in ditione episcopatus de Salinstede, nunc Osterwyck: quae ecclesia iam diu translata, floret in Halberstadio.

CAPVT XIII.

Annus erat LXXXII. post septingentos, cum Karolus iterum transmissio Rheno ad fontem Lupiae confedit, Saxonum constituens prouinciam ordinare. Conuenerunt ad eum frequentes ex utraque Saxonia proceres. ðwedekindus autem malè sibi concius, non aderat: quem in locum venere regum oratores Sigefridi Danorum & Cacanni Hunorum, qui & Auates. Dani miserant Alidem & Asmundum: quibus
pro

pro tempore dato responso redeunt. Cacannus autem & Bigarus, non tam pacata meruere responsa, quod genti bellum inferre rex destinasset. Sed cum rebus, ut putabat, bene constitutis, in Franciam rediret, Dwedekindus facile in sententiam suam retraxit congentiles ad rebellionem. Interea rex eius motus ignarus, Adelgisum, Grilonem, & Conradum duces suos, misit cum copijs in Sorabos & andalos, sisus Saxonum auxiliariibus armis, facile illis futurum, ut perduelliones superarent. Saxones vero iam aliam mentem induerant: & venientem Francorum legionem ad internecionem deleuerunt. Rex iusta indignatione permotus, magnis iterum copijs redit in Germaniam: populus Dwedekindum succlamabat malorum caput, in eum refundens quicquid acciderat. Sed atrocitati facinoris parem poenam constituens, quatuor millia noxiorum gladio ferriri iussit & quingentos: Magnus profecto numerus, qui legibus poenam daret. Sed voluit sceleratissimo facinori statuere exemplum, & suum non deesse supplicium. Sequenti anno cum se iterum commouerent Saxones toties victi, iterum comprimuntur: & ad Padeburnam iterum agmine congregato, misit filium Karolum in eos, qui aliquot praelijs feliciter in illos dimicauit: Et durauit ea rebellio in annum vsque octogesimum quintum. Quo tempore in Bardewicum descendens rex, interposita regia fide, euocauit Dwedekindum & Albionem, qui ultra Albim dominaretur: & mansuetudine sua rex fregit ambos, ut ceruicem Christo inclinarent: exinde iam rebus pacem sperans. Sed ne quid regi intentatum remaneret, misit naualem exercitum in Britanniam, quam dudum Angli Saxones occupauerunt: Dux erat nunc Adolphus mensae regiae praepositus: is vbi gen-

tem exterruit, acceptis obsidibus, quod in fide regis essent, redit ad dominum suum Wormatiam: qui inde Romam iam tertio ire contendit, quod ducem Beneuentanum ex Longobardis audiret rebellare. Natale Domini celebrauit apud Florentiam, à se renouatam urbem. Sed tum, quod antè significauimus, venienti cum exercitu dux obuiam misit obsides filios cum sacramentis, se deinde in potestate regis futurum. Exinde verò Saxonia, pacato Wodekindo, quietiora inuenit tempora.

CAPVT XIII.

CVM iam antè diuisis locis per Saxoniam rex aliquot constituisset episcopatus, in Osnaburga, in Salingstede, inq, Padeburna: anno tandè LXXXVIII. Bremensem erexit ecclesiam: vt esset suffraganea Coloniensi: in quam ordinatur episcopus Willehadus, natione Anglus: qui multis iam annis in maritimis eius regionis Christi Euangelium disseminauit. In persecutione, quam excitauit Wodekindus, vix ipse elabitur, cum discipuli eius diuersis locis occumberent pro Christo. Vnde Dei confessor maius sitiens lucrum animarū, Euangelicum compleuit praeceptum, de ciuitate fugiēs in ciuitatem: dispersisq, ad praedicandum socijs, ipse Romam cum Ludgero adyt: vbi sanctissimi Papae Hadriani consolatione releuati, Ludgerus ad professionē ordinis sancti Benedicti in montem Casinum, Willehadus in Galliam ad sepulcrū sancti repedauit Willebrordi. Itaq, biennio vterque conclusi, contemplationi institerant & orationi, magni Saxoniae futuri apostoli: orantes interim pro persecutoribus, & gente Saxonū, nē iactum in eos fidei semen, inimicus homo Zizanijs opprimeret. Quo tempore Wodekindus auctor, vt diximus,

mus, rebellionis, ad fidem, vt est dictum, venit, baptizatus cum alijs Saxonum magnatibus: Et tum demum subiecta Saxonia, in prouinciam est redacta: qua diuersis temporibus in octo episcopatus diuisa, Moguntino & Colontensi archiepiscopis est subiecta. Operæ precii iudicauit inserere priuilegium Caroli, quod tum contulit ecclesiæ Bremensi: vndè discant posteri, quid permouerit optimum, regem, episcopis, non ducibus suis, terram supponere: cernantq; de tēporum ratione complurima quæ alibi non legatur. Exemplar ergo eius priuilegij, Bremensi ecclesiæ à Carolo donati.

CAPVT XV.

IN nomine Domini & Saluatoris nostri IESV CHRISTI, Karolus diuina ordinante clementia rex: Si Domino DEO exercituum succurrente in bellis victoria potiti sumus, in illo, & non in nobis, gloriamur: & in hoc seculo pacem & prosperitatem, & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter nouerint omnes Christifideles, quòd Saxones, quos à progenitoribus nostris, ob suæ pertinaciæ perfidiam semper indomabiles, ipsique DEO & nobis tam diu rebelles, quousquè illius, non nostra, virtute ipsos & bellis vicimus, & ad baptismi gratiam DEO annuente perduximus, pristina libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subiugales deuotè addiximus: videlicet, vt qui nostræ potestatis iugum hætenus ferre detrectârunt, victi iam, DEO gratias, & armis & fide, Domino ac Saluatori nostro IESV CHRISTO, ac sacerdotibus eius, omnium suorum iumentorum & fructuum, totiusque cultu-

*ra decimas ac nutriturae, diuites ac pauperes legaliter
 constricti persoluant. Proinde omnem terram eorum
 antiquo Romanorum more in prouincias redigentes,
 & inter episcopos certo limite determinantes, septen-
 trionalem illius partem, qua & piscium vbertate ditis-
 sima, & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Chri-
 sto & Apostolorum suorum principi Petro, pro gratia-
 rum actione deuote obtulimus: sibiq; in Dwigmodia, in
 loco Bremen vocato, super flumen Weseram ecclesi-
 am & episcopalem constituimus cathedram. Huic pa-
 rochia pagis LXX. mansos cum suis colonis offerentes,
 totius huius parochiae incolas, decimas suas ecclesiae,
 suoq; prouisorum fideliter persoluere, hoc nostrae maiesta-
 tis praecepto iubemus, donamus, & confirmamus. Ad hoc
 etiam Summi pontificis, & vniuersalis papae Hadriani
 praecepto, necnon & Moguntinensis episcopi Lullonis,
 omniumque, qui assuere, principum consilio, eandem
 Bremensem ecclesiam, cum omnibus suis appendicijs,
 Dvillhado probabilis vitae viro, coram Deo & sanctis
 eius commissimus: quem etiam primum eiusdem eccle-
 siae III. Idus Iulij consecrari fecimus episcopum: vt po-
 pulis diuini semina verbi, secundum datam sibi sapien-
 tiam fideliter dispensando, & nouellam hanc ecclesi-
 am canonico ordine & monasteriali competentia in-
 struendo, interim plantet & riget, quousque precibus
 sanctorum suorum exoratus, incrementum det omni-
 potens Deus. Innotuit etiam idem venerabilis vir se-
 renitati nostrae, eam, quam diximus, parochiam pro-
 pter barbarorum infestatum pericula, seu varios euen-
 tus, qui in ea solent contingere, ad sustentacula sua
 stipendia Dei seruorum inibi militantium minimè suf-
 ficere posse. Quamobrè, quia omnipotens Deus in gente
 Phri-*

Phrisonum. sicut Saxonum, ostium suum aperuit, partem prænominata regionis Phrisia, quæ contigua huic regioni esse dinoscitur, eidem Bremensi ecclesiæ, suoq; prouisorio Willehado episcopo, eiusq; successoribus perpetuè delegauimus retinendam. Et quia casus præcedentes nos cautos faciunt in futurum, nè quis, quod non optamus, aliquam sibi in eadem diocesi vsurpet potestatem, certo eam limite facimus terminari: eiq; hos terminos, mare Oceanum, Albim fluuiũ, Liam, Stenbach, Hasalam, Wimmarcham, Snelbach, Ostam, Mulinbach, Motam paludem, quæ dicitur Sigefridesmoer, Quistinam, Chisemmoer, Ascbrock, Wiscbrock, Biuernam, Vternam, iterumq; Ostam. Ab Osta verò vsque dum peruenitur ad paludem quæ dicitur Kaldenbach: deinde ipsam paludem vsq; ad Wemmam fluuium: à Wemma verò Bitinam Farstinam, vsque ad Woeseram fluuiam: deinde ab orientali parte eiusdem fluminis viam publicam quæ dicitur Hesseweg, Sturmegor & Lorgoe: determinantem Sechbasam, Alapam, Caldeborra, iterumq; Woeseram. Ex occidentali autem parte viam publicam quæ dicitur Folkweg, quem incolæ loci Wildloch nominant: Finolam, Waldefmoer, Berckpol, Eddenri ad paludē, Emisgoer & Ostergoer, determinantem: Brudlocho, Biberlach, iterumq; mare: firmos & intransibiles scribi iussimus, & circumscribi: & ut huius donationis ac circumscriptionis auctoritas nostris futurisq; temporibus, Domino protegente, valeat inconcussa manere, manu propria subscripsimus: & annuli nostri impressione signari iussimus. Signum domini Karoli regis inuictissimi: Hildebaldu archiepiscopus Coloniensis, & sacri palatij capellanus recognoui. Data II. Idus Iulij, anno Dominicæ incarnationis

nis DCCLXXVIII. Indictione XII. Anno autem regni domini Karoli XXI. Actum palatio Nemetensi feliciter. Amen. Sedit igitur in ecclesia Bremensi beatus Willehadus post ordinationem suam annos duos, menses tres, dies XXV. predicauitq; tam Phrisijs quam Saxonibus post martyrium sancti Bonifacii omnes annos XXXV. Obijt autem senex & plenus dierum in Phrisia, in villa Pleccazze, nunc vocant Plexen: quae sita est in Rustria. Corpus eius Bremam deportatum, in basilica sancti Petri, quam ipse edificauit, sepultum est. Transitus eius celebratur festiuis gaudijs VI. Idus Nouembris. Ordinatio, III. Idus Iulij.

CAPVT XVI.

ANno deinde octuagesimonono rex bellum intulit Swilsis & Wandalis, factis duobus trans Albim pontibus, quod in Swandalia diximus. Bellum autem Auaricum, quod Hunis est illatum, capit anno nonagesimo primo: cum unam partem exercitus ad aquilonare latus Danubij ire iuberet: ipse cum altera per australe latus descendit: ueniensq; ad Anesum fluuium, qui est limes Pannoniae & Bauariae, ibi castra posuit. Huni diuinitus territi fugerunt. Karolus Pannonia ad Rabam fluuium deaestata, disposuit per Sabariam remeare. Hoc tempore rex sollicitus de diuina per Saxoniam religione firmanda, cum iam ecclesias, quas diximus, ordinasset, alium fundauit episcopatum in loco Kinutude, (Bardewicum arbitror) postea translatum in Verdum. Padeburna praefecit sanctum virum Liborium. Hi sunt primi Saxonum apostoli: qui verbo Dei strenue institerant. Per idem tempus in loco Mymyngrade in media Swestphalia fundauit episcopatum alium,

um, cui sanctum præfecit Ludgerum, virum incomparabili deuotione in Deum & religionem Christianam. Hic est Monasteriensis episcopatus: nam ciuitas, extructo ibi monasterio, Monasterij nomen accepit. Cùmque Æwedekindus primarius Saxonie dux ad fidem Christi peruenisset, permisit Imperatori ad fluuium Æwese-ram, veteres dixere Visurgum, arcem suam, ut in confirmaret episcopo locum: capax enim amborum fuit, ita ut episcopo diceret: Tua atque mea erit communi iure arx ista: ut inde Saxonum lingua Myndyn diceretur. Fundata est ecclesia intra muri septa, quod hodie quoque conspici potest: Nam veteris vestigia muri etiam nunc extant. Sunt authores qui tradant, Karolum hac tempestate peruenisse in Nordalbingiam, posteaquam Æwilsis iugum imposuit: euertisseq; in Hamburgo idolum Iouis, quem Hammonem dixere: cuius ea fingitur figura: Sedet rex in solio: & ex ore eius altera parte fulmina, altera uero tonitrua consurgunt: ipse sceptrum gladiumq; manu præfert: A dextris ueterum mascula numina, Apollo, Mercurius, Neptunus, Mars, Vulcanus, Pluto: à sinistris feminea, Iuno, Ceres, Venus, Minerua, Diana, Vesta. Sed caret apud me fide fabula huius subuersionis: nec enim crediderim tantum fuisse eruditionis ea tempestate in ea gente, ut præcipua Romanorum numina haberent comperta in regione Transalбина, ubi limes erat Romani Imperij. Hammon quidem arietis specie Iupiter, in arenis Libyæ colitur. Sed non est inde natum Hamburgi uocabulum. Quis enim ex Aphrica in extremas Saxonie partes hoc retulisset? Si obtendis Æwandalos Aphrica pulsos, in patriam attulisse, Non est probabile, gentem in peregrinatione longinqua et longæua natam, iterum emigrasse

grâsse in antiquas sedes. Sed capto rege & Constanti-
nopolim misso, et ipsa nobilitate in acie consumpta, vul-
gus sub Imperatoris praesidibus permansit in regione,
quam solam habuit natiuam: omnes enim qui tum vi-
xere, ibi nati sunt: nam Imperatore teste, centum quin-
que annis ðwandali Aphricam tenuerunt. Hammaburgi
autem vocabulum non ab idolo, sed à pugile ibi victo,
dictum esse conijcimus quodam supra loco, & in Da-
nia nostra, quod simili tum causa locis nomina sunt at-
tributa. Certum est tamen ex nostris annalibus, Karo-
lum habuisse singularem respectum in locum Hamma-
burgum: quem destinauit facere caput omnium regio-
num aquilonarium: quod infra memorabimus.

CAPVT XVII.

Nonagesimus erat secundus post septingentos,
cum detegeretur conspiratio Pipini filij in pa-
trem, per occasionem Fastradae reginae exorta. Sed Pi-
pinus in monasterium detruditur: conscij partim gla-
dio, partim proscriptione damnantur. Persuasum erat
tum Karolo, posse perfacile ex Danubio in Altimonam,
& inde in alterum vicinum, fluuios praecipuos coniun-
gi, si fossa duceretur nauium capax: quia horum alter
Rhenò, alter Danubio miscetur. In hoc opere labora-
tum est duum millium passuum longitudine, & ducento-
rum pedum in latitudine, sed frustra: quia palustri-
bus locis propter iuges pluuias, opus non poterat con-
summari. Interim nunciatur Karolo Saxonum iterata
defectio, quae inuito tum fieret ðwedekindo: & Fran-
corum ab altera parte à Saracenis plurima cades. Tum
verò duobus interpositis annis rem distulit: nec magni-
pendit in Saxonibus, quandò ðweldekindi integram si-
dem intellexit. Interea Saracenis opponitur: quibus
ad

ad quietem redactis, cum filio Karolo partitis agminibus, Saxoniam iterum inuadit: sed nemo se obuiam tulit: qui autem antè se commouerant, reddita ratione motuum suorum, etiam obsides dederant, se in fide regis & Christi permansuros. Sed & proximo anno cum noui motus ex eadem prouincia nunciarentur, immisit illis rex duces suos: & facile per fecerunt vt conquiscerent: datis etiam tunc obsidibus. Tanta molis erat, hanc Christo condere gentem: Lata prouincia, & multiplex in ea populus, concuuit varios motus sine principe. Hadeleri extremi Germanorum ad littus Albie extremum siti, quod fiderent inujs paludibus, detrectauere iugum. Sed rex nullo labore, nullo negotio potuit auocari, quo minus in eos duceret. Karlsand hodiè vocant locum ad mare, in quo rex castra fixit, gentemq; perdomuit. Ex die autem decedentis Willehadi, vnus ex discipulis eius Willeericus per annos L. administrauit episcopatum: per omne reliquum Karoli & filij eius Pij Ludouici tempus.

CAPVT XVIII.

Octauus erat post nonaginta septingentos annus, cum Transalbiani Saxones, quos nunc Holsatos, alij Nordalbingos vocant, versi in sensum malignum, Karoli prefectos obruncant. Rex in eos mouens, omnem intra Albim & Weseram fluuios prouinciam terruit: Antè tamen, quam ille veniret, ijdem Transalbiani Obotritis & dandalis regi foederatis, arma inferunt. Sed dux gentis Trasico illis aciem obiecit: collataq; manu, quatuor ex his millia cecidit. Interim Romani in ipsa vrbe tumultuantur: quæ res iterum regem euocauit. Cum igitur nonagesimus nonus ageretur, Leo papa grandi ab Romanis afficitur iniuria. Nam cum maiori litania procede-

cederet de Lateranis ad ecclesiam sancti Laurentij ad craticulam, Romani intra eandem ecclesiam eum equo deturbantes, cacauerunt: & amputata lingua, in media platea nudum ac semiuivum dimittunt, cognatis Hadriani Papae eam seditionem mouentibus: Papa enim superbia Romanorum restiterat, dum ea, quae Imperialis erant culminis, sibi vendicarent. Tradunt nonnulli, quod vnum illi eruerint oculum: alij, quod neutrum: sed rasorio per medios oculos inciderint, nec tamen visum abstulerint. Mittitur in monasterium sancti Erasmi: sed à *Eviligiso* duce Spoletano, qui audito facinore Roman aduolarat, suscipitur, & Spoletum deducitur. Karolus, re comperta, iussit Pontificem ad se deferri: Rhenoque transmissio, in locum qui dicitur Lippenheym se contulit: ibiq; Pontificem expectauit. Venit, & diebus aliquot cum eo permansit: post non multum temporis remissus Romam, cum honore suscipitur. Anno deinde proximo, qui erat à Christo octingentesimus, Rex Romam petit quarta vice. Leo illi Pontifex occurrit venienti: eoq; salutato, Romam praecessit. Postera die Pontifex cum episcopis, clero, & populo, Karolum honorificè excepit: cunctisq; psallentibus, in ecclesiam sancti Petri introduxit octauo Calendas Decembris. Post septem dies concione aduocata, causam aduentus sui omnibus exposuit, ad discutienda crimina, quae Pontifici obijcerentur. Calumniatores Pontificis, vt se monstrarent innoxios, Pontifici mortiferum crimen impegerunt. Sed cum nullas criminum obiectorum probationes afferrent, Pontifex, sumpto Euangelio, conscendit ambonem cunctis adstantibus: inuocato sanctae Trinitatis nomine, se expurgauit: vt dilueret infamiam, quam calumniatores, vt poenam euaderent, confinxissent.

xissent. Tum verò in die nati Saluatoris primo post octingentesimum inchoante anno, cum nihil tale Karolus aut cogitaret, aut speraret, magisque recusaret alienum inuadere, vt supra diximus, Imperatoris honorem, infra Missarum solènia, dum ante confessionem beati Petri apostoli ab oratione surgeret, Papa ei coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit: & statim est à cuncto populo acclamatum: Karolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Romanorum Imperatori, vita & victoria. Et decantatis laudibus, vnctus ab apostolico, Imperator & Augustus est deceterò appellatus: Cum in Oriente scemina prius, per contumeliam excacato filio, & iam mortuo, dominaretur, anno post intermissum occidentale Imperium, per Augustulum posita purpura, trecentesimo tricesimo. Deindè iussit Imperator haberi quæstionem de his, qui in Pontificem sunt abusi atroci violentia: iussitq; conuictos gladio cedi. Sed Papa pro illis interposita prece, obtinuit, vt relegarentur. Sunt tamen qui scribant, vno die trecentos esse gladio caesos. Quo tempore cum rediret in Franciam, excepit oratores Irenes Constantinopolitana Imperatricis, pacem Græcis & Gallis interponentes: metuebat enim sibi mulier à proceribus regni sui. Icta sunt fœdera: & remisit Imperator Karolus Iesse Ambianensem episcopum oratorem suum ad postulandum Irenes coniugium. Sed dum adhuc ibi Imperatoris legati manerent, Nicephorus inuasit Imperium: capta muliere, & in monasterium detrusa. Prospexere enim proceres Græci, quid illæ nuptiæ portenderent. Remisit tamen Nicephorus etiam suos oratores ad Karolum, ad confirmandam fœderis:

Et inuento eo super Salam fluuium, responsa cum literis placida retulerunt.

CAPVT XIX.

Annus erat quartus Imperij, itemq³ post octingentos à Christo, cum omni iam Saxonia quiescete, soli Transalbini, nunc Holsati, motus continuârunt: quarum rerum pertesus Imperator, misit exercitum, qui omnes trans Albim habitantes, duxit in Franciam: et pagos Transalbinos dedit Obotritis. Hac est illa Germanicæ nationis origo, per rura Galliarum disseminata. Indè sunt Brabantini, indè Flandrenses, in solo Gallico manètes, origine Germana. Sed difficile est, Gallico sub celo manentes homines, agnoscere vt velint natales suos: Erubescunt enim, si dijs placet, Germanicam originem: cum indè, teste Tacito, Treueri sint vltro ambitiosi, vt euadant Gallicam segnitiam. Per qua tempora Gotfridus rex Danorum venit ad limitem regni sui in Slesuicum: promisit autem se Imperatori occursum, quod non impleuit. Narrant tamen rem aliter Dani, quod in Dania diximus. Misit autem dictus rex Imperatori nuncios suos in locum Holdensten ad Albim. Quo etiam tempore nunciatum est Imperatori, sanguinem Domini repertum in Mantua: Et pro eius rei indagati-
one misit ad Papam, qui illi in Lombardiam occurrit. Karolus venienti obuiam misit filium Karolum, qui illum deduceret: natale Domini vnà peregerunt, contenderuntq³ pariter Aquisgranum: donatumq³ magnificè pontificem, per Bauariam redire volentem, deduci fecit vsque Rauennam. Anno proximo filius Karolus magnas res in Bohemos peregit: Et ducem terra Lethonem occidit. Sexto deindè anno Imperator filijs regnum diuisit, vt scirent viuo patre, quid esset quisque habiturus: quod

quod etiam decretum Imperatoris, voluntate procerum est approbatum. Inclaruit vbiq; vehementer Karoli nomen etiam vltra mare. Nam anno septimo legati regis Persarum Imperatori preciosissima detulere munera: Tria tentoria capacissima, pulcherrimaq;: omnia byssina, tam funes quàm vela: pallia serica, vnguenta, balsamum, horologium ex aurichalco, arte mechanica mirificè fabrefactum: in quo duodecim horarum cursus ad clepsydram vertebatur: cum totidem pillulis, quæ in completionem horarum cadebant: & casu suo subiectum cymbalum tinnire faciebant: additis duodecim equitibus, qui per totidem fenestras completis horis exhibant, & impulsu suo fenestras prius apertas clauderant: & alia multa miraculo digna. Per quod tempus anno Imperij octauo, cum Gotfridus Danorum rex Obotritos oppugnaret, misit Karolum pater eum exercitu, qui regi oppositus pralio cõsistit: nec sine mutuo detrimẽto ab inuicem discessere. Eam credo esse pugnam, quam memorant Dani, cum crederent Imperatorem adesse, qui erat Karolus Imperatoris filius: & tamen in eo pralio Franci sibi, Dani parti suæ victoriam inscribunt.

CAPVT XX.

Decimo anno Karoli Pipinus filius rex Italiae Venetias sibi parere cõegit. Tum verò Imperator se parat in Danorum regem, qui ducentis diceretur appulisse Phrisiam nauibus: iactabundus quoddam in terram egressus, Imperatori occurreret. Expectauit eum Imperator, positis castris ad Visurgum fluuium. Interea nunciij discurrunt, afferentes occisum vel à satellite, vel à filio Gotfridum. Ità ille apparatus concidit. Iam verò dudum Hamburgo constituerat sacerdotem Karolus,

H quem

quem metropolitam eligere decreuit omnium aquilonarium: sed bellum à Danis comminatum, & festinata mors sacerdotis, & implicatio rerum ab Imperio & regno plurimarum, Imperatorem ab impletione eius rei auerterunt. Quo tempore *Dwils* & *Dwandali*, idem oppidum Hamburgum stirpitus subuerterunt, igne & gladio saeuientes, eiecto indè Imperatoris praefecto *Vtone*. Sed iussit mox Imperator oppidum instaurari. Sequenti anno filium *Ludouicum*, iam mortuo *Karolo*, declarauit Imperatorem. Quo tempore pons *Rheni* concremauit. Proximo deinde anno, qui fuit quartusdecimus Imperij, febre correptus rex, *Aquisgrani* finem uiuendi fecit: ante tamen mortem eum beato *Egidio*, quem pro sanctitate venerabatur, agebat, ut pro se Dominum deprecaretur. Fertur tenuisse peccatum, quod nemini pandebat: Sed sanctus oratione instituta impetrauit, ut scheda ab angelo susciperet: in qua describeretur Imperatoris celata culpa, cum abolitione impetrata. Id quale fuerit et si coniectura assequimur, silentio tamen tegere modestius est. Mense igitur Ianuario febre valida correptus, decubuit: statimque, ut in febre solebat, cibi abstinentiam sibi indixit: arbitratus inedia morbum posse depelli: vel, quod proximum erat, mitigari: Sed accedente ad febrem lateris dolore, quem *Graci* pleuresim dicunt: illòque adhuc inedia retinente, neque corpus aliter quàm rarissimo potu sustentante, septimo postquam decubuit die, sacra communione percepta, decessit, anno etatis suae *LXXI*. sed ex quo regnare coepit, *XLVI*. Indictione septima, *V*. Calend. Februarias, hora diei tertia. Cuius corpus more solenni lotum & curatum, maximo totius populi luctu ecclesiae illatum atque humatum est. Dubitatum est
pri-

primò vbi deponeretur, eò quòd ipse viuus nihil de hoc præcepisset: tandèm omnium animis sedet, nusquam eum honestiùs tumulari, quam in eabasilica, quam ipse in honorem Dei, & ob amorem æternæ virginis genitricis eius, proprio sumptu in eodem loco construxit. In eatumulatus est eadem die, qua defunctus: arcusq; supra tumulum eius deauratus, cum imagine & titulo extructus est talis: Sub hoc conditorio situm est corpus Karoli, Magni & orthodoxi Imperatoris, qui regnum Francorum notabiliter ampliavit, & per annos X LVI. feliciter rexit. Libuit illustrissimi regis præclara facinora vnã velut in summam redigere, & honoris (qui est illi à nobis debitissimus) gratia, plenius cuncta percensere: quanuis illustria eius opera Saxoniam pariter in lucem posuere: quocircà si digressi videbimur, cum summaratione illius gesta exequuti putabimur.

CAPVT XXI.

IN commemoratione autem rerum à Karolo gestarum præterire non debemus, quod gens nostra de illo inflatis prædicat buccis, dedisse illum leges Saxonibus, quæ in codice quod Speculum vocant, extant re-collectæ: & id quidem refert glossator in annum decimum post octingentesimum à Christo nato, septimum verò Imperij eius annum, vt memorat, in arce Sassenborg. Primam commenti suspicionem fecit, quòd annos Christi et Karolini imperij Glossator ille perturbat. DCCC. enim factus est Imperator Karolus, & idem decimus Christi, erat quoquè decimus Imperij. Deindè quòd diligentissimi scriptores illorũ temporũ, nullã eius rei faciunt mentionẽ, cum minora multò plurima cõmemorèt. Nec erat illa in populo barbaro ciuilitas, vt leges in itinere regerèt, præter eas, quæ vniuerso orbi satis erant.

Occultum tamen iudicium, quod vocant, facile crediderim eis permissum propter ceruicis duritiem: sed redactas leges nouas in codicem, non facile credo, nisi alia mihi documenta referantur: nam & nomen prodit esse collectitium codicem, de multis obseruantijs gentis, quomodo & Feudorum vsus non ab Imperatore dati, sed ab Oberto descripti, vsum & obseruantiam meruerunt. Cum enim per atatem in gente creuit ciuitas, creuit etiam legum obseruantia. Indè factum est, vt quæ per tempora sunt vsu approbata, demum sunt in codicem redacta: cui ad auctoritatem consciscendam, falsò est nomen Karoli ascriptum. Idq; vt credam, facit multorum in textu, plurium autem in glossa puerilis & indocta narratio: nam temporum fuit vierque, & Speculator, & Glossator, imperitus. Temerarius calumniator vocer, si non luce clariùs virunque conuincam: longum est cuneta percurrere: Vnum aliquem de textu passum sumanus, vndè de cæteris facile coniecturam faciemus: & non modò coniecturam, sed fidem penè oculatam. Originem regnorum, & Saxonum antiquitatem volens ostendere textus lib. ij. ar. xliij. ait: In Babylonia cæpit Imperium, quæ toti mundo imperabat: quam Cyrus expugnauit, & in Persiam transtulit: in qua vsque ad Darium perseuerauit: quem vicit Alexander, & Imperium Græciæ applicauit: & ibi stetit vsque dum Romani Imperium sibi assumpserunt, & Iulius cæperat imperare. Ex eo adhuc Roma secularè, & à beato Petro tenet gladium spiritualem: & idè totius mundi tenet principatum. Cum interim nostri prædecessores ad istam venerunt prouinciam, Turingos fugauerunt mortuo Alexandro, cui, vt Asiam Imperio subiugaret, erant auxilio: in qua post ipsius obitum,

pro-

propter subiugatorum odium, morari non audebant : in trecentis galeidis se receperunt : quæ omnes fluctibus maris tumescentibus, exceptis quinquagintaquatuor galeidis, necabantur : quarum decem & octo, littora Prusæ petiêrunt, & illa obinuerunt : & duodecim galeidæ, Rugianorum terram occupauerunt : viginti-quatuor, in istam se receperunt. Et cum tantum in numero essent breui, vt agros cultura tradere non possent, fugatis & interfectis Turingorum dominis, reliquam gentem, vt operaretur terram, viuere permiserunt : talia imponentes ei iura, quemadmodum adhuc consistunt Latini : ab eis ergò origo Latinorum : ex his qui suo iuri derogabant, dedititij dedititiorum conditione subijciebantur. Hac sunt verba Speculi : Non enim iubet, disponit, interpretatur, vt solet legislator, sed commemorat quid obseruetur : quod non est Imperatoris, sed doctoris. Et tamen videamus quanta sint in paucis verbis friuola commenta : vt liquidò cernamus, non ista autorizâsse Karolū, qui & ipse doctus erat, & doctissimis stipabatur. In Babylonia, inquit, cæpit Imperium. Si de turri Babylonis loquitur ex sacris literis, iam altius ascendit quàm solent vllæ historia, vt de Nemroth sumat initium : & tamen ex illa Babylone non prouenit Imperium, sed dissipatio gentium, quam ostendit Moses, & plenius exequitur Berosus Babylonicus. Si autem de regno loquitur Babylónico, non hoc fuit primum, sed Assyriorum in Niniue : cuius ciuitatis author Ninus, & Semiramis coniunx, primi sunt in omni historia antiquissima : nam ibi primum constitit Imperium, cui etiam Babylon obediuit. Addit : Quæ toti mundo imperabat. Hoc nullæ habent historia, Chaldaeos in Europa vel Aphrica imperâsse : satis erat ma-

gnum, si magnam Asia tenerent partem. Nam neque Romani, quorum latius erat imperium, toti mundo dominabantur: aliquid in Europa, aliquid in Asia, & totam tenuerunt Aethiopicam. Sequitur: Quam Cyrus expugnauit, & in Persiam transtulit: in qua usque ad Dariam perseuerauit. Quid transtulit? ad quem Dariam? Nam Darius erat Cyri auunculus: qui cum magno Cyro res magnas gessit: post quem Darius Hystaspis in suam familiam primus transtulit imperium. Sed specificat, cum addit, Quem vicit Alexander. Ignorabat illum Arsamidem appellari. Et Imperium, inquit, Graeciae applicauit. Friuolum est: quia nunquam in Graecia ante Constantinum fuit Imperium: Graeci tamen post Alexandrum in Asia imperauerunt, in Syria & Aegypto potissimum: nam ad Macedones in Graecia, sola pars peruenit, & ea non lata. Deinde subiecit noster legislator: Et ibi stetit usque dum Romani sibi Imperium assumpserunt, & Iulius coepit imperare. Verum est, quod Romani, victo Antiocho Syriae rege, regnum eius redegerunt in prouinciam: & superato in Graecia per senouissimum Macedonum regem, imperium occupauerunt, reddita populis libertate. Sed hoc longe ante Iulium. Aegyptus autem facta est prouincia tempore Caesaris. Deinde quod sequitur de vtraque Romanorum potestate, intactum ire sinamus. Scimus tamen quot transferint secula, priusquam spiritalis gladius distringeretur. Quod verò ait, Cum interim nostri praedecessores ad istam peruenerunt prouinciam: hoc sine controversa Saxo loquitur, non Imperator. Sed quod ait, Cum: non apparet, quae tempora signet. Nam quod Alexandri & Iulij tempora coniungit, qui annis penè quingentis distabant, ineptissimum est. Contendit autem,

tem, Saxones in Asia militasse Alexandro: sed hoc nimis pueriliter deducit, ut est inuentum anile, & penitus somnium: Quis enim credat gentem ex media Asia in nostrum mare peruenisse? quando per aquilonarem regionem propter mare Glaciale, post Hyperboreos montes non potest nauigari: & Caspium sinum longè distantem, quomodo peterent, & inde quò procederent? Quis autem credat fugisse, in qua terra victores Alexandri principes, sub iugo cuncta tenuerunt? quem timerent victores orbis? Sed hic noster nobis persuadet, manere non ausos: ait enim, In qua post ipsius obitum, propter subiugatorum odium, morari non audebant. Inscitia est, vnde ea prodit narratio. Si legisset principes Alexandri ciuilibus bellis in se versos, omnes copias militares in precio habuisse, non diceret milites timuisse ab orientalibus opprimi: qui tanto iam erant sub iugo, ut sibi timerent, non timerentur. Omitto barbarissimos, quos plurimos facit fabulator: ut ea vel maximè re prodat, non esse narrationem Karoli: cuius scriniarij non ita titubassent: ipse loqueretur in capite, quomodo in Pandectis Imperator: sua faciens, quibus auctoritatem impartitur: quomodo in Codice & Institutionibus, quomodo in nouissimis Authenticis. Sed cetera videamus. Biremes vult trecentas ex Asia nauigasse: Vnde ea copia nauium fugientibus? quo nauigauit classis itinere? nam per aquilonarem plagam ostendimus venire non potuisse. Si ex Ponto nauigarent, aut ex Syria, longum erat iter terrestre: priusquam ex Babylone peruenirent in mare: & longiore cursu mare longissimū mediterraneum, vsque ad Gades Hercules erat enauigandum: inde iam flectendū in aquilonē, ut in mare Germanicū ex Britanico peruenirent.

Oro te, quando exhibant, ut vis, quarendis sedibus, non erat mitiore caelo, breuiore itinere terra qua susciperet, Prusiam ut, Rugiamq; & Albim peterent? Non pudet vanitatis? Et quam, oro te, Prusii, Rugiani, Saxones, eiusdem, ut vis, originis & congentiles, vnquam habuerunt aut bello aut pace societatem? Cetera videamus: Fugatis Turingorum dominis, & cetera. Nunquam Turingi nostram tenuere Saxoniam, ut fugarentur: sed inuitati Saxones à Francis in Turingos, partem Turingia, quod suo loco ostendimus, precium militiae acceperunt: vnde nata est fabula de Turingis. Et nè exors videatur omnium literarum, addit de Latinis & de dedititijs: ut ostendat, Imperiales se vidisse Constitutiones. Ineptissimum caput. Quam, oro te, Latini in Saxonia partem habent? Nolo immorari in re, quam etiam pueri possunt corrigere. Mille talia comperies: ut liquidò comprobemus, non esse Karoli editionem, quod praferunt Speculum. Ad Glossatorem venianus, virum alioquò iuris peritissimum, & cui plurimum debent eius Constitutionis seruatores: Sed fabulas narrationi plurimas contemptu dignas inserit. Non est longè euagandum, ut tale aliquid ostendamus. In eius loci explanatione, quem diximus, vide quàm puerile est, quòd ait, Pompeium consulem voluisse Imperatorum leges in vnum codicem redigere: cuius temporibus & ante, nulli erant Imperatores qui leges ferrent: Ciues autem Romani facti consules, aut praetores, cum exercitum deducerent, victoriam assequuti, Imperatores ea tempestate dicebantur: sed leges non ferebant. Rogabant consules in senatu, ut si probaretur, fierent senatusconsulta: & Tribuni plebem, ut plebiscita fierent. Mirum, quòd vir iuris doctissimus,
Con-

Constantino tribuat initium legū, & non Pandectis & Iurisconsultis. Sed niſſa ſint hæc. Quid eſt, quòd aſſerit Carolum feciſſe conſtitutionem de eligendis Imperatoribus, quæ res pertinet ad Ottonem III. annis ducentis poſt Carolum? Quid, quòd ait, per eundem Carolum ſparſos Dandalos per omne regnum, cum latiſſima natio Bohemiam, Poloniam, Ruſſiam, Dalmatiam, & littora Germanici maris impleuerint longè ante Carolū? Quid, quòd Sueuos tradit expulſos per eos, qui de Angliã redierunt, cum reuerà de Italia redirent, qui hoc fecère? quod ſuprà ſuo loco oſtendimus. Inſinita ſunt eius generis, de quibus pauca attigi: eo conſilio, non vt virum laude digniſſimum reprobendam, ſed vt oſtendam lectori, iuribus ab eo introductis, non narrationibus, fidem adhibendam: quod idem accidit Accuſatio diligentiſſimo gloſſatori. Ad Saxones redeamus.

CAPVT XXII.

Quia Caroli inuictiſſimi regis geſta ſunt exequuti, ad Dvedekindum ducem Saxonum, qui regi tam durum creauit laborem, cõuertamur: Danis enim cõciliatus perpetuis hoſtibus, cum externus veniret, indè auxiliaria arma demorabatur: ſed tamẽ Carolo aciem opponere non fidebat. Ferunt, ante regis aduentum, Saxoniã prouinciam adminiſtrari ſolitam per duodecim proceres alternis vicibus: quẽ verò grande bellum in adminiſtratione deprahenderat, eum regem habuere ad finem uſque belli. Indè factum eſt, vt veniente Carolo in prouinciam, Dvedekindus dux Anglariæ (Angariam vocant) in adminiſtratione erat: & idèd pro rege illis fuit durante bello: ac perindè in nonnullis codicibus rex Saxonum nominatur: finito autem bello, redibat in ius priſtinum, reddita adminiſtratione

comparibus suis. Sed id *Wodekindo* non permittebatur: alternata, & in speciem aliam traducta totius provinciae gubernatione. Et quanvis pontificibus esset à *Carolo* permissa potestas gubernandi, non tamen amisere primores penitus suam administrationem. Vnde factum est, ut secularis potestas ab omnibus, bello finito, citra *Visurgum* illi deferretur. Igitur flagrante bello pertransiens *Westphaliam* *Carolus*, inde obsides sumpsit, precipue ab *Anglarijs*: ibi enim erat summa tum *Saxonum* potestas. Sed & *Ostphali* *Saxones*, qui transito *Visurgo* confederant in solo *Wandalico*, cum rex ad *Visurgum* castra teneret, missis obsidibus pacem ab rege impetrarunt. Erat annus tum *LXXXII*. post septingentos *Christiane* salutis, cum *Carolus* ad fontem, ut diximus, *Lupiae* amnis legationem audiuit *Sigefridi* *Danorum* regis, & *Cacanni* *Hunorum* principis: illisq; pro tempore datis responsis, dispositisq; in *Saxones* praesidijs, redijt in *Franciam*. Cum autem *Wodekindus* de regis egressu certior factus, *Saxones* suos ad rebellionem concitaret, interim *Sorabi* (gens est *Wandalorū* intra *Salam* & *Albim* fluuios) indignè ferentes, quod *Saxones* *Visurgum* transgressi, congētiles suos solo eiecerint, habitata & occupata eorum regione, armatum exercitum in fines *Saxonum* & *Turingorum* duxerūt, ubique vastabundi ingredientes. *Carolus* duces suos immisit, qui gentem illam repellerent: sumpto ex *Saxonibus*, qui vastabantur, armorum auxilio. *Franci* autem in *Saxonum* gentem iam fœderatam, quod eorum defensionem bellum susciperetur, eò se contulerunt, ad arma deuocantes, ut paribus animis cōmunes hostes insectarentur: non intelligentes, quàm iniquo ferrent animo iugum *Saxonum* *Francorum*: quòdque denuò in regem

regem conspirassent. Igitur Saxones Francorum legionem ad se missam, ad internecionem ceciderunt, & wandalis se satis occururos suis viribus arbitrati. Rex vbi audiuit, iusta indignatione inflammatus, infesto agmine mouit in Saxoniam. Omnes vero Wodekindum coniurationis & rebellionis principem accusabant, nec immerito: Tanta enim Wodekindus in legem Christi, & Gallorū iugum indignatione flammatus erat, ut quicquid vbiq; per Saxoniam Christianum audierat, persequeretur: occisis sancti Willehadi Anglici discipulis aliquot, per Saxoniam Phrisiamque sparsis: ipse vero Willehadus, quod supra diximus, vix ex tanto profugit incendio. Veniente autem rege cum magno agmine in prouinciā, Wodekindus declinauit. Rex in omnes consilij & facinoris participes, seuerè animaduertit: cæsis gladio quatuor millibus quingētis, ut diximus. Insupèr ex populo Transalbiano ad millia decem cum vxoribus & liberis, in Galliarum prouincias iussit deportari: quam esse stirpem Brabantinorum Flandrensiūque, supra significauimus. Reposuit autem in prouinciam Gallici generis nobiles, ex quibus in nostram vsq; ætatem durauit Comes de Wirmont, hoc est, Iguito monte. Cūque rex per superiores Saxonie partes ducens, etiam ibi vindicaret in rebelles, Carolum filium cum expedito agmine reliquit ad præsidium prouincie, & ut comprimeret rebellionem molientes. Huic acie iusta conflictare Saxones ausi, repelluntur: magnaq; cæde peracta, coguntur quiescere.

CAPVT XXIII.

Sed cū iam annus Christiana salutis post septingentos octogesimus quintus ageretur, & iam tempus venisset ab alto miserendi, Wodekindus visita-

visitatus à Domino, ad lumen respexit: & iuncto secū Albione viro primario, qui trans Albim dominaretur in ea qua nunc est Holsatia, interueniente ex aulicis quodam, ad regem Carolum, qui ad Visurgum castra habebat, perducitur, Christi baptismum iam spontè deponscens. Tradunt nonnulli, quod suprā significauimus, regem tum in Bardewico consedisse, cum ad eum Dwedekindus perueniret. Alij etiam adijciunt, in Mindafuisse illi salutis initium: Tradunt enim ducem scrutandū auidum, lembo per prouum flumen deuectum, lacero habitu inter stipem poscentes consedisse. Cumq; sacratissimo die Pascha ex more Christiano omnes sacram communionem subirent, uidiſſe Dwedekindum ad os regis ludibundi speciem pueri: eoque conterritum miraculo, Christiana sacra postulasse. Rex susceptos in gratiam, iussit baptizari: ipse suis manibus Dwedekindum honoris gratia sustollēs. Inde Saxonia iam pacata quiet: & semel susceptā fidem nunq̄ reiecit. Interea diuina rex intētus religioni, Bremēsē, quod diximus, fundauit ecclesiam: prædijsq; magnificè dotauit: episcopū consecrari faciens, virum de his terris optimè meritum sanctum Dwillhadum, natione Anglicū: qui post mortem sancti Bonifacij, Moguntinensis episcopi, annis XXXV. in Phrisia & Saxonia uerbum Dei disseminauit, magno labore, incredibili periculo. Extant literæ eiusdem regis desup̄, terminos donata ditionis com-monstrantes: quarum exemplum suprā posuimus. Idem quoque rex antè postquam annis alijs, septem fundauit in ea prouincia ecclesias: donans regalia pontificibus, qudd̄ intelligeret populum insrenem posse religione contineri, armis uerò placari non posse: Verdensē, Mindensē, Padeburnensē, Osnaburgensē, & vltra

tra *Weseram Hildesemensem & Halberstadensem.* Erant illis temporibus alia prima ecclesiarum fundationi loca, & perinde nomina: qua cum translatis sedibus sunt in hanc appellationem commutata. *Magdeburgensem* autem vicinum archiepiscopatum postea *Magnus Otto*, domita gente *Wandalorum*, instituit. Hoc ordine finitum est bellum *Saxonicum* atrocissimum & diuturnum, quod pro diuturnitate temporis, & magnitudine laboris, magnum & desiderabilem habuit exitum: durabat autem annos supra triginta. Quo tempore multa & magna per duces sunt facta praelia, & ingentes caedes. Ipse rex, ut ferunt, non nisi bis intra paucos unius mensis dies, iusta cum illis acie confligit, in *Thietmel*, altero ad *Hafam* fluvium. Monstrant hodie incole castrorum vestigia. Penetrauit autem rex infatigabilis cum exercitu ad intima paludum *Hadelerie*, cum gens illa rebellionem ostentaret, animata de imperijs, ut putabat, paludibus: sed nihil inuium virtuti. Locum castrorum eius vocant etiam hodie incole *Karlsand*. hoc est, arenam *Caroli*: in quo castra fixit.

CAPVT XXIII.

Vvedekindus autem pacatus in sua sedet prouincia, *Wesphaliam* solam gubernans: nam ultra *Visurgum* prouincia & *angustijs* *Wandalorum* premebatur, & quod tenuere ditionis, pontifices gubernabant. *Armorum* insignia, qua militariibus, ut fit, signis praeferebat, pullum equinum habebant atrum: sed placuit regi, ut postquam de tenebris gentilium errorum peruenerit in lucem veritatis, ut candidum acciperet. Ea verò sunt vetustissima *Saxonia* arma: saepius inde demutata, vel leonibus ex *Anglia* allatis, per *Henricum* ducem, cognomento *Leonem*: vel stratorijs in clypeo lignis,

lignis, quae ruta sertum ex obliquo condecorat: per Bernhardum, prius Comitem de Anehold, inde verò surrogatum Henrico Leoni in ducatum Saxoniae, cum ille per Fridericum I. solenni Imperij conuentu per sententiam deponeretur. *Wædekindus* autem, cum rex illum Karolus baptizatum, in sua, vt diximus, prouincia gubernare permetteret, adificato in Anglaria (nunc Angriam vocant) insigni templo, instituto collegio sine sine Deo seruientium, quod nunc in Heruordiam ferunt esse translatum, ibique dominabus imperitantibus seruit: plurimum ipse in Christo deuotus, religione profecit. Sed erat illi ex magnis causis cum Geroldo Sueuorum duce atrox bellum, quod varia diu fortuna protrahebatur. Mirum quomodo tam longinquum, ex Sueuia in Saxoniam? Sed erant Saxonibus praedia, quod supra ostendimus, in Herminia, & Sueuis in Turingia: vnde facile potuit constari de terminis bellum. Sed eo consumptus perijt *Wædekindus*: Christiano ritu sepultus in ecclesia eius, quod fundauerat, collegij: ibique aliquandiu quieuit, donec in Padeburnam à filijs transferretur.

CAPVT XXV.

Vigbertus *Wædekindi* filius erat, ab adolescētia Christo deuotus, inter Saxones vir primarius: sed an principatum in gentem egerit, mirum est silentium, quod Saxones ea tempestate, regnate post patrem Pio Ludouico Imperatore, sub Christi religione mansuefacti, quiescerent: & omnis prouincia episcopis dispartita, religioni seruiret. Transalbianam autem regionem (quam Karolus pater Eridago sacerdoti in vrbe Hamburgo commendauerat, quemque loci episcopum facere disponebat, sed interuentus Danici belli,

ti, & festinata mors Eridagi, votum Karoli nè imple-
retur, auerterunt) Ludouicus Bremensi & Verdensi
pontificibus initio regni commendauit. Quo etiam
tempore Henningo Danorum rege, qui fœdera iecit
cum Ludouico mortuo, Sigefridus & Amilo nepotes
Gotfridi, cum inter se de regni successione digladi-
rentur, magno pralio manus conseruērunt: & vtrinque,
antè multis millibus cæsis, ambo duces ceciderunt. Pars
Amilonis cruenta victoria potita, Haraldum & Re-
ginfredum regno profecerunt. Sed inde tum Haral-
dus eiectus, ad Imperatorem Ludouicum contendit
Moguntiam: ibique inuito cum Imperatore fœdere, pa-
cisfitur cum amicis sacrum subire lauacrum, vt au-
xiliaria Imperatoris arma mereretur: baptizatusque
mittitur cum armatura forti in Iuliam: & cum illo
Ansgarius Corbeiensis pater, vltroneum se tanto pieta-
tis officio, quod omnes horrerent, ingerens. Sed hac in
Dania & Metropoli exequuti, nūc tantum cōmonuisse
sat habemus. Extruxit autē Ludouicus regalē abbatia
in littore Visurgi, trās latis patribus cum nomine de Cor-
beia Galliarū, quæ in ripa Sūmæ fluminis hodiè manet.
Adolescens erat admodum Ansgarius, cum de Francia
transferretur: & creuit in apostolum magnum omniū
aquilonarium regionum: prouentq; ecclesia Hambur-
gensi, quæ tum metropolis erat, cui etiā postea Bremen-
sis suffraganea, quod in Metropoli ostendimus, fuit
incorporata. Ex hoc Corbeia monasterio multos post
inuicem habebat episcopos: Sedem autē metropolitica
Ansgario Ludouicus Imp. firmavit in Hāburgo. Primus
hic erat pontifex Hamburgensis: nam Eridagus presby-
ter etsi episcopatu destinaretur à Karolo, propter cau-
sas tamen, quas diximus, non attigit. Qua etiam tem-
pestate

pestate ex maritima & andalorum provincia, quae Wil-
 forum erat, venere ad Imperatorem duo regiiuvenes
 de regno contententes: & ne armis opus esset, Impe-
 ratorem causa sua fecere arbitrum. Ille collaudatos,
 datis muneribus pacavit: hortatusq; Christi religionem
 suscipere, dimisit. Et quanuis Ludouicus religione ac
 pietate plurimum polleret, traquillitati temporu, quod
 in se erat, maxime studens, euadere tamen non potuit
 atrocissimam in se multorum conspirationem: quos pri-
 dem magnis locis honoratos, pro comperta malignitate
 destituit: Illi vero confictis criminibus Imperatorem
 sanctissimum insinularunt, quod coniugis sua Iudith,
 ex qua sustulit Carolus Caluum, impuritatem impro-
 be dissimularet, & pollueret caesarea culmen dignita-
 tis. Traxere coniurati in partem filios Imperatoris, in-
 primis Lotharium natu maiorem, Pipinum, atq; Lu-
 douicum: Carolus autem admodum puer erat. Impe-
 rator coniugis purgationem super infamia recipiens,
 satisfactum sibi duxit. Coniurati autem magis atque
 magis inualuerunt, archiepiscopos in societatem ca-
 lunnia trahentes: vnde factum est, vt inualecente
 nequitia, sententia depositionis in Imperatorem ferre-
 tur, & a filio Lothario diu seruaretur, cum ille inua-
 deret Imperium. Extant lamentationes, quas de cella
 monasterij, in quo seruabatur, misit ad amicos. Impera-
 tricem coegere, detonsa coma, continentiam in mona-
 sterio profiteri: Puerum quoque attonsum dimoue-
 runt. Erant fideles multi, qui armis pro Imperatore
 agerent: sed ille vetuit. Vbi autem seruor indignatio-
 nis paulatim euauit, reuersi ad cor filij, causam exa-
 minantes, innoxium patrem carcere liberatum ad Im-
 perium restituerunt: coniugemq; reddiderunt: & omni
 dein-

deinceps obsequio coluerunt. Ille errori facillè veniam tribuit, mitissimus omnium mortalium: & filium Lotharium natu maiorem, consortem fecit Imperij. In episcopos tamen, qui modestius agere debuerant, aliquanto seuerius vindicauit. Ex his erat iste, qui in Palmis cum solennis fieret processio iuxta carcerem, dictatum à se hynnum plena voce concinebat: Gloria, laus & honor tibi sit rex Christe redemptor. Perinde laxatus carcere, veniam est consequutus ab Imperatore: locoq; suo restitutus, fidelis Imperatori permansit.

CAPVT XXVI.

INterim *Wigbertus dux Angriae, olim erat Anglia: quod imperiti vetustatis, differentiam ponere volebant ad insignem maris insulam: cum ignorarent honoris suo detractum iri, quod maiorum suorum decus in Britanniam emigrantium, obscurarent. Hic igitur Wigbertus inter Saxones vir primarius, vxore accepta Sindacilda, de genere Rabodi Phrisonum ducis, qui baptizandus, rogauit quonam concessissent patres eius? Vbi audiuit omnes à Christo alienos, in perditionem abijisse, pedem è baptisterio retraxisse fertur: eò se profecturum contestans, quò Maiorum suorum cætus demigrasset. Ex ea coniuge Wigbertus geminam sustulit prolem, Brunonem atque *Wualbertum*. Profectum huc Wigbertu Roman comperio, deuotionis gratia: indeq; sanctorum reliquias retulisse: quæ in nouum collegium, quod in *Wildeshusen*, oppidum Bremensis diæcesis, erexit, sunt collocata: ibiq; vir Christiani nominis amantissimus, post longam inter suos religiosamq; conuersationem, in pace obdormiens requieuit, tumulatus ibidem. Erant ea tēpestate in Saxonia principes alij, quorum nomina per inopiã scriptorū in obscuro remansere:*

I

Vnus

Vnus tamen ex his latere non potuit: qui tanti habitus est, ut filiam eius Ludouicus, Caroli filius Imperatoris, Imperator, uiuente patre, coniugem duceret. Cuius successio titulum habuit, ut comites dicerentur de Ringelheym. Nam & Carolus pater, inter quatuor coniuges, quas temporum successione, morientibus per ordinem tribus, accepit, vnā duxit Garsulam, orientalis ducis Saxonie filiam: nisi fortè in Angliam respiciamus: quam, ut diximus, Saxones de suo nomine Angliam vocauerunt ex Britania: in qua erant Angli Saxones orientales, occidentales, & meridionales, teste Beda eius regionis indigena. Cumq; Carolus Bauariam, transfugato Tasilone cum filio, redegressisset in prouinciam, remansit nobilis quidam Ethico, dominus de Rauensberge, tanti aestimatus apud Imperatorē Ludouicū, ut prima vxore defuncta, filiam Ethiconis Iudith, acciperet: quae peperit ei filium Carolum, postea dictum Caluum. Habuit idem Ethico filium Henricum, qui suāsu germano, se subdidit Imperio: quod pater detestatus, fertur abisse cum duodecim viris primarijs in montem abuium, quem nemo comperire poterat: proponens ibi viuere, & mori in libertate, quam in delicijs agere sub Imperio. Henricus Imperatori commendatissimus, per iocum orabat, ut tantum illi terrae permitteret in feudum, quantum posset vna die aurea quadriga circuire. Imperator rē ludicrā ratus, per risum annuit. Ille leui currui impositus, & per opportuna loca renouatis iugalibus, magnā Bauariae partem obibat, in gremio ferens aureā quadrigā. Eam terram ab Imperatore in feudum accepit, reddito Bauaria titulo. Cumq; ad implendam, quod diximus, conditionem, ferret in gremio quadrigā ex auro fabrefactā, inde sibi nomen conciuuit, ut Aurei

CURRUS

currens dux diceretur. A quo genus ducum Bauariæ in Henricū vsq; Leonē processit. Per qua etiā tēpora Ludouicus Imperator inter alia pietatis opera ecclesiā Aulicensem (nūc Eltze) in Saxonia oriētali à patre inchoatam, ad riuū Salā, qui Leynæ influit, perficere constituit: Sed cōmonitus miraculo rei quæ acciderat, in locū vbi nūc est Hildesemensis, transtulit: Cum enim pridē rem sacrā in venatione fieri iussisset, & capellanus sacras reliquias de lacte, vt ferunt, sanctæ Mariæ, aut capillis eius, cum nonnullis alijs in arborē appensas reliquisset per incuriam, reuersus cum Imperatore ad ecclesiam Aulicensem, vbi altare iam in conspectu Imperatoris erat struendum, cœpit reminisci relictarū nup̄er reliquiarum: concitō in eum redijt locus, reperitq; relictas: sed nulla potuit auellere vi de trunco. Miratus, refert quid acciderit Imperatori. Ille cōperto miraculo, interpretatur diuinæ esse voluntatis ibi instrui sacellū. Mox erigitur in honorē Mariæ. Erat pridē dumis & inijs paludibus horrēs locus: sed quid non mutat instantia peruigilis cura & laboris? Cœpit proindē apostolorū princeps cedere virgini matri, trāslatāq; est ecclesia Aulicensis in Hildesemēsem, vbi perdurat vsq; hodiē. Hoc est autē initiū Hildesemēsis insignis ecclesiæ, quæ, vt diximus, in Aulica est à Carolo inchoata: sed in locum quem tenet, per Ludouicum filium translata.

CAPVT XXVII.

Valbertus filius erat Dorigberti, in gente Saxonum nobilissimus, & in Christiana pietate feruentissimus: qui Romam deuotionis gratia petens, à summo Pontifice Leone corpus beati Alexandri martyris, qui filius erat Felicitatis, acceptum dono, in Wildeshusen perfectō collegio, à patre inchoato, per-

I   2   duxit:

duxit: ibique religiosè est veneratus. Habuit hic fratrem Brunonem: qui accepta, vt ferunt, coniuge Susanna ex Sueuia, genuit Ludolphum, qui in principatu successit: nam Æwalbertus prolem masculam non reliquit. Ad eius tempora pertinet grauis illa incurfatio Danorum, & Normannorum, circa obitum Ludouici Imperatoris, hoc est, circa DCCCXL annum Domini: nam filijs eius de regni diuisione digladiantibus, Normanni (sic enim Danos appellant, & quicquid ab Aquilone venit, Gallici scriptores) liberam euagandi potestatem, & digrassandi per littora Germania & Galliarum acceperunt. Quo tēpore Phrisones ipsos tributo adegerūt, quòd apud illos Haraldus, quē regni hostem deputauēre, moraretur. Tanta erat hominū insolētia, vt per Rhenum ascendentes, Coloniam obsiderent: per Albim, Hāburgum incenderint: & vt verbis vtar annualium, inclyta ciuitas aut præda, aut incendio perijt. Ibi ecclesia, ibi claustrū, ibi bibliotheca summo collecta studio, consumpta est. S. Ansgarius cum reliquijs penē nudus euasit. Sed hanc rem in Metropoli sumus exequuti. Grauisimam verd pugnā iuxta Antistodorum inuicē fratres Franciæ reges tum habuerūt: in qua vires Francorum vehementer attenuatae sunt: vbi Carolus cognomento postea Caluus tum omniū iunior, aduersus fratres consanguineos tres, quòd ipse alia esset matre, omnes vno patre Ludouico nati, solus prælium iniit. Vrebat hominem matris & sua ex fratribus accepta iniuria: quod suprā diximus. Lotharius de Italia vires habuit, Ludouicus de Germania: Pipinus filius Pipini, horum ex fratre nepos, ex Aquitania vires cōiunxerunt. Carolo ex Francis arma accessēre. Sed in ea pugna etsi cades esset grauisima vtrinquē, videbatur
tamen

tamen victoria partibus Caroli inclinare: tum interueniente per legatos Sergio Pontifice, res composita est in eum modum, quem Ludouicus omnium pater ante præfijisset: vt Lothario maiori esset Imperium & Italia, cum parte Franciæ inter Rhenum & Scaldim, quæ ex eo dicta est Lotharingia. Ludouico proueniret Germania, præsertim Bauaria, Francia, Turingia: nam Saxonia pontificibus erat dispartita, seruato tamen nobilibus in ea suo districtu. Superintenderet tamen Ludouicus omnibus prouincijs Germaniæ: Pipino maneret Aquitania, Carolo verò Galliarum Francia. Ebonem Rheimensem archiepiscopum Papa omni honore destituit, quod non modò prioris in Ludouicum Imperatorem, sed etiã huius inter fratres disidij author & incetor diceretur. Alij illum infontem prædicauere. Vtcunquẽ fuerit, S. Ansgarius illum à pristina familiaritate & charitate nõ repulit: quæ res innocentia eius plurimum videtur attestari: nam sanguinarium episcopum vir sanctissimus suo contubernio non dignaretur. Eiectus autem ecclesia sua Ebo, peruenit ad Hildesemensem: in qua III. pontifex vitam finiuit. Verisimile est, ad Ludouicum confugisse exulantem: qui illi de noua sede, prout tum consueuere reges, prouiderat.

CAPVT XXVIII.

Seculum istud perturbatione fuit plenissimum: præter enim Normannorum grauissimam incursionem de littore maris, in se, vt diximus, fratres versi, rem atrocissimè miscuerunt: quarum rerum Lotharius Imperator pertæsus, relicto seculo, monachum se fecit: inq; ea monastica vita annis octo perdurat: filijs partitur regnum: Maiori Ludouico permittit Imperium cum Italia: Lotharius capit Austrasiam, ea est Lotharingia.

Carolo Burgundia pars cum Romana prouenit prouincia. Carolus autem cognomento Caluus, horum patruus, Metimperuolat, audita morte Lotharij: coronam eius prouinciæ de more accipit: indignante Ludouico rege Germania, quod eam ditionē solus Carolus inuadat. Legati regum rem omnē videbantur ad tolerabiliorem modū redegisse, cum Ludouicus Germania rex, accepta recēns de Dandalis victoria, animos erexit: quod inuicem legati pacti sunt, in irritum vocat: Sed tamen ea de re itur ad arbitros: Illi partiti sunt Austriam æquis portionibus. Sed Ludouicus Lotharij filius, iam Imperator declaratus, & ipse Austria sibi regnum deposcit. Missis autem atq; remissis à Pontifice ad reges, à regibus ad Pontificem oratoribus, arbitrorum loco in eam formā conuentū est, ut Ludouicus Germania rex quod ab Lotharingia teneret, Ludouico Imperatori permetteret. Dum hic rerum status esset in vicinis regionibus, Saxonia, quantum poterat, conqueuit à vicinis Danis ac Dandalis adhuc infidelibus, & perinde perpetuis Christianorum hostibus: Sed metus inuictissimi regis Ludouici, tum per omnem Germaniā superintendentis, compressit motus eorum. Erant tamē creberrima illa per Galliarū littora Normannorū incursiones: de quibus in Norwagia nostra multa scripsimus. Per eadem tempora fuit in Saxonia illa ecclesiarū Hamburgēsis ac Bremēsis vnio, per occasionem, quam in Metropoli commemorauimus: sed per miras rerum gyrationes prouenit, ut omnis honor & potestas in Bremensem transferretur: quod in eodē tractu Metropolis per causas ostendimus. Interea Walbertus Saxonū vir primarius, tranquilla pace compositus, in Christi religione obdormiuit, sepultus apud patrē in Döldeshusen.

CAPVT XXIX.

Ludolphus inter Saxones nobilitate praestans, ex eadem *Wedekindi* stirpe prognatus est: filius, an ex fratre *Wualberti* nepos aut fratrueis, nonnulli relinquunt incertum: sed compertum est, hūc Brunonis, qui frater erat *Wualberti*, filium: Ex eiusdem, inquit annales, Saxonicae gentis stirpe vir nobilis & permagnificus est egressus, nomine Ludolphus: qui & ipse Romā religionis gratia profectus, S. Papae Innocentij reliquias inde adduxit. Crediderim, Saxones ea etate iam subditos religioni, paruisse pontificibus, nec ducis alicuius tulisse imperium: vsque ad aliquot sequentes ex hac linea principes. Sed tamen tradunt nonnulli, hūc fuisse qui dominaretur ultra *Visurgum* in orientali Saxonia, quae nunc sola nomē retinēs, Saxonia dicitur: nā *Wesphalia* citra *Visurgū*, diuisum habet vocabulū, ab occiduo ductū. Accepit autē Ludolphus vxorē *Odam*, filiam principis de orientali Francia, quam nunc vocant *Franconiam*: ex qua tulit filios, de quibus infra memorabimus. Circa huius autem prima vel nonissima patris eius tempora, illam Ecclesiarum *Bremensis* & *Häburgensis* vnionē factā cōperimus, agente *Ludouico Germanorū* rege, qui *Ansgarium* iam sede sua pulsum, & diu in *Ramsola* exulantē, primū fecit in *Bremensem* vacantē assumi ecclesiam: deinde etiā apud *Nicolaum* summū pontificē misit oratoribus perfecit ut ecclesiae vnirentur: quod plenius in *Metropoli* signauimus. Sed quoniam Saxoniae res per haec tempora sunt obscuriores, propter incuriam scribentium: *Ludouici Germaniae* regis, qui tum etiam Saxoniam, etsi principatu non administraret, quadā tamen superioritate illi superintēdit, exequamur: nam pōtiffices eius arbitratu

per Saxoniam sumebantur: quod in Ebone Rhemensi, & in optimo patre Ansgario declarabat desideratus exitus. Indè prouenisse verisimile est, neminem per eam etatem Saxonie principem libera potestate dominatum. Quo etiam tempore beatissimus pater Ansgarius, latissimam suae ditionis prouinciam obiens, disseminabat strenuè verbum vitae, inter pericula terra marique densa: nihil aliud queritās, quàm vt martyr Deo consecratur. Normanni verò & Dani, siue ydem, siue natio promiscua, (res enim in obscuro est, quod illa etate mari plurimum nauigantes vsi sunt Dani cum Norwagijs) in littore Galliarum sedes sibi per arma questerunt. Sed Ludouico Germanorum regi plurimus labor fuit ad nationes in circuitu perdomandas: Confluit ad Scythias ad Oceanum demorantibus: Aciem vertit in Bohemos, eiusdem linguae & nationis homines, quantum prouincia diuisos. Normānos verò, etsi Franciam incurauerint, ita retudit, vt etate sua ab prouincijs Germaniae manus continerent. Interim verò Ludolphus Saxonia princeps, ex coniuge quam tenebat, filia ducis in orientali Francia, quam prouinciam scriptores designando variant: Alij eam Franciam orientalem vocant, quae omnibus Francis origo est, nunc per iniuriam appellata Franconia. Alij designant Aufrasiā, hoc est, Metensem prouinciam: quae reliqua Franciae est orientalis. Ex ea autem coniuge filios accepit Ottonē, Brunonem, Tanquardum, & quatuor filias: quarum primae tres Christo consecrantur moniales, abbatissa post inuicem in Gandersheym: quod pater fundauit monasterium: quartam duxit Ludouicus rex Franciae. Vnde facile datur cōiūci, nō vile fuisse nomen his ducibus, quorum affinitates reges quaritabant.

INtereà moritur Ludouicus Lotharij filius, Imperator: quo comperto, Karolus Caluus rex Francia, filium mittit ad eam Lotharingie partem tutandam, quam ex Lothario Imperatore accepit: ipse magno agmine, magnis itineribus contendit in Italiam. Ludouicus autem Germania rex hoc futurum prospiciens, Karolum filium illi opponit, iter eius impediturum: sed Karolus Caluus fortior incubuit, quàm vt à Karolo Germanico impediretur: Igitur ille accessit partibus victoris, cedens patruo. Alium illi filium Ludouicum Ludouicus opposuit: sed vbi nihil se posse facere conspexit, ad patrem est reuersus. Intereà Karolus Caluus Francia rex Imperij coronam accepit de manu Pontificis: & discedens Italia, Rosimon coniugis suae fratrem Italiae praefecit: attributo illi, quantum voluit, presidio militum, quo prouinciam tutaretur: Cui etiam neptem suam, filiam Ludouici fratris, Germaniae regis, despondit vxore: Ipse verd iam Romanus Imperator, reuersus est in Franciã suam, auctior dignitate Imperij. Ludouicus rex Germania per ea tempora fato concessit, Ludouicum & Karolum filios relinquens: Ludouicus autem iunior, missis ad patruum Karolum Imperatorem oratoribus, amicitiam eius postulat, & abolitionem earum rerum, quae patri illius cum eo fuere. Auersatus Karolus, reiecit legationem. Ludouicus autem magnam ex Turingis, Saxonibus ac Bauaris manum contrahens, ad Rhenum castramentatur, ducturus in patruum. Occurrit illi Imperator, ab altera ripa fixis tentorijs. Tentatur in transactionem verti per medios oratores. Dum illi rei intentus Ludouicus paci se parat, Carolus Imperator molitur insidias: nam diuerso itine-

re per noctem copias transponit : & iubet occultis itinerebus hostilia castra depugnare. Detectis insidijs, Ludouicus suos in ordinem collocat : & venientes excipit Francos, fugatque, multos in itinere prosternens, vt non se venisse gauderent. Imperator suis fugientibus, & ipse ad pugnam imparatus, fuga fit comes. Pradam multam assequuntur insequentes : sparsi etiam à rusticis nudantur rebus. Ità insidiarum suarum statim ponit Imperatorem. Cùm interim Normanni premerent Franciam, & Saraceni Italiam, vocatus à summo Pontifice Imperator, cum expeditis copijs Italiam ingreditur : mittens ex ducebibus, qui Normannis conflictarentur. Iohannes pōtifex obuiam Imperatori proficiscitur : Papia se salutant : interim iunctis agminibus Romam petunt. Karolus autem Germanici Ludouici filius, cum magnis copijs & ipse in Italiam contendit, gratiā initurus apud summum Pontificem : audiens autem Imperatorem se praeuenisse, conuerso itinere redit in Germaniam. Imperator rebus compositis, cùm redire parat in Franciam, febre corripitur : Iudeus, quem medici loco honorabat, potionem illum donat, vt putauere, amatoria. Ille indè finem viuendi fecit. Ludolphus quoque Saxonia princeps, tranquilla pace compositus, in pace quieuit.

CAPVT XXXI.

BRuno, Tanquardus, Otto, liberi fuere Ludolpho: quorum Bruno insigne nomen reliquit vico, quem ille primus inchoauerat : qui ex illo dictus est Brunonis vicus : iam diu Brunswicum, insigne oppidum in media Saxonia, ad riuum Onacri, qui influit Visurgum. Cuius oppidi parua primùm initia, multas per tempora habuere accessiones : vt per vices amplificatum, nunc in

eas

eas excreuerit vires atque opes, vt facile principibus suis titulū indiderit, qui exinde vocantur duces Brunswicenses: sed hoc longè postea. Sinum excurrentis fluminis, stagni, aut maris, Saxones sua lingua Doyck appellant: Inde Bruno excursum fluminis alterum, alterum Tanquardus, non longo interuallo, adificijs honestarunt: inde Brunswyck, & Tanquardeswyck, diu variata appellatione secernebantur. Obtinuit autem Bruno, vt solus oppido nomen relinqueret. Frater autem arcem communiuit vicino loco, quæ de eius nomine Tanquerode diceretur. Quo in loco ecclesia S. Blasio consecrata, nomen retinuit, vt in vrbe diceretur: extantibus muris prioribus, quæ iam mœnibus ciuitatis ambiuntur. Brunonis autem insignis viri, gloriosus fuit exitus: Nam mortuo Ludouico Germania rege fortissimo, qui Germania littoribus Normannos fortissimè repulit, cognita regis morte, ijdem hostes magno agmine Saxoniam inuadunt: media omnia ferro ignique vastant: Albi transmissis, in vltiora proficiscuntur. Fama tanti mali Brunonem iam dudum præuenerat. Ille vocatis omnibus quos ad pietatem tantæ expeditionis paratos inuenerat, duodecim vt aiunt comitibus, hoc est, Saxonum primarijs ex nobilitate viris, (nam comitum nomen illa ætate in hac prouincia erat incomperatum) omnibus vicinis pontificibus Verdensi, Mindensi, Hildesemensi. Rembertus iam Hamburgensi præsidens, tum in sinibus Bremensis diocesis agebat: precibus adiuuans, quos armis carnalibus non poterat. Tatum agmen Christiani exercitus idololatri Normannis Danisq; se obiecitabat: in loco qui dicitur Ebbeckestorp. Inito certamine, p se quisq; fortiter agebat: Christiani enim aut vincere, aut mori diffinitū habebant: beatos se futuros,

si

*si in causa piſſimæ religionis occumberent: fortunatos
 verò, si vincerent: sed beatos se mâlebant, quàm fortu-
 natos. Ità factum est, vt pertinaci diu pugna extracta,
 totum agmen Christiani nominis pro Christo occumbe-
 ret, dux ipse cum episcopis, & omnibus Christianis mili-
 tibus. Coniecta omnium in vnum aceruum corpora, cum
 nemo diu ad sepulturam peteret, hostesq; vestes & ar-
 ma tulissent, iam nudata, post moram internosci non
 poterant: vno agmine ceciderunt, vno loco sunt terra
 commendata corpora: vt neque pontifices, neque nobi-
 les internoscerentur. Mindenses suum pontificem The-
 odericum requirentes, discernere non poterant. Idem
 Hildesemensibus contigisse reor, & Verdensibus. Hic
 fuit exitus gloriosi ducis Brunonis: & hæc sanctarum
 reliquiarum in Ebbeckestorp cõsecratio. quam indocta
 fabula ab Hamburga, cum ibi Pontifex summus, vt so-
 mniat, caderetur, ferunt huc aduectã. Testes rei, quam
 diximus, sunt ecclesiarum Mindensis, Hildesemensis,
 & Hamburgensis annales: vt erubescant, qui solitam
 sequuntur fabulationem: Nam de Romano Pontifice,
 qui Hamburgum venerit, quid sit factum, in Ottone I.
 dicemus: cuius tempora contingit: & diximus in Me-
 tropoli, fabulam onnem exufflantes. Incurſiones etiam
 quàm crebræ à persecutoribus Christianorum in vr-
 bem Hamburgum factæ sunt, vndè martyrum multo-
 rum reliquiæ, in eadem Metropoli locum inueniet. Per
 eadem quoquè tempora Normanni magis in littoribus
 Franciæ inualuere: Neustriam, quæ inde vsque in hunc
 diem dicta est Normannia, occupantes: quod sumus in
 Norwagia exequuti.*

Otto dicti Brunonis germanus, post fratru interitum, iam iustum principatum arripuit: decre-
 scentibus paulatim viribus Germanie regum: Quantum
 decesserat Francis, tantum accessit Saxonibus: in quos
 iam rerum cœperat summa inclinare: Nam Ludouico
 Balbo, Karoli Calui filio, Ioannes Pontifex Imperium
 vsque ad Franciam deferebat, celebrato concilio Lug-
 duni. Erant autem qui Karolo Crasso Germanie regie
 filio studerent: qui redeuntem ex Francia Pontificem
 cepere: cœgerunt, vt Karolo Imperij donaret insulam.
 Ità duo pariter se Imperatores gesere. Sed Ludouico
 vltra triennium non durauit Imperium: quo decedente,
 solus in eo Karolus per annos XII. permanebat. Erat
 iste, vt diximus, Ludouici Germanorum regis filius, fra-
 trem habens aequè Ludouicum, Germanie regem: &
 item aliū Karlomannum: cuius filius Arnulphus postea
 peruenit ad Imperiū. Quo tēpore fuit illa grauis incur-
 satio Normannorum in Franciam, quam in Norwagia
 explicuimus. Iste verò Karolus Imperator vbi agnouit
 se principibus minùs gratum, Imperiò volens cessit, nè,
 quod formidabat, inuitus deslitueretur. Assumptus est
 autem à principibus Arnulphus vir magnificus, princeps
 fortissimus, filius Karlomanni: qui frater erat deceden-
 tis Caroli. Hic suscepit bellum aduersus Normannos
 celitus administratum: in quo Normanni ab eo ad in-
 terneccionem sunt deleti: Siquidem centum milibus pa-
 ganorum prostratis, vix vnus è Christianis cecidisse est
 repertus. Gotfridus & Sigefridus regij proceres ibi ceci-
 derunt. Dominabatur autem iste Arnulphus Bauaris,
 Sueuis, Francis orientalibus: & post mortem Caroli
 Calui, Lotharingis, audacibusq; Saxonibus: verba po-
 nere

*vere libuit annalium: Qui Saxones etsi suum haberent principem, tamen Germanorum regem, & iam Imperatorem, dominum recognouère: quomodo & nostra tempestate duces in Francia, qui regem supra se adorant. Non erat illa, quam nunc cernimus in Germania, principum libertas, non bona: vt suscipiant, quæ volunt, Imperatoris mandata: Vnde etiam ista nolentes cernimus Imperij detrimenta: quæ omninò non fierent, si, vt par erat, principes Germania, quomodo Francia, suo regi parerent. Idem Arnulphus Imperator bellum suscepit aduersus Zuentebaldum Morauorum regem, tributa negantem. Aeneas in Bohemica illum appellat Zuantocopium: qui vnus Poloniam, Bohemiam, Slesiam, Morauiam, teneret imperio: Arnulphum Imperatorem agnoscere primarium suum detrectauit. Magno totius Germania apparatu mouit in illum Imperator: Hunorumq; reliquijs per Pannonias misis, & Germanorum viribus, occurrentem sibi regem in acie vicit: & magna strage in eius copias peracta, fugauit. Ille iam regni spem ponens, incognitus concessit in eremum: ibique Christiano, sed eremitico, ritu finiuit vitam: propinqua tantu morte testatus presentibus quis esset. Per hoc tempus sub Formoso Romano Pontifice renouata est quaestio de ecclesia Bremensi, & decreto concilij, quod erat apud Triburiam: (nunc vocant Friburgum) conuictus quilibuscunq; argumentis, Adalgarius pridem Hamburgensis archiepiscopus, coactus iterum fieri suffraganeus Colonienfis, cõsedit infimo loco. Magna in concilio duorum effertur contentio doctorum, quæ omnium in se oculos conuertit: sed victus est qui pro Adalgario stabat. Tum etiam illa stupenda Roma in pontificia sede perturbatio est exorta à Formoso & successoribus eius: Cum orto
inter*

inter eos schismate, successor prædecessorem malè haberet. Effoditur à successore Formosus: & cadauer in Tyberim proyicitur. Qui hoc procurauit pontifex, à successore suo Formosi defensore, confunditur. Ità grauissimo totius Christianismi scandalo Romani pontifices velut ebrij, immò furiosi, iactabantur. O Petre, Line, Clete, Clemēs, ad quid peruenit vestro sanguine veſtratumq̄, immò Christi cruore partus principatus? Sed hac alij.

CAPVT XXXIII.

OTto interim dux Saxonie, etsi Germania regem supra se agnosceret, iusto tamen principatu dominabatur in sua prouincia: nec contemendi erat nominis apud Ro. Imperatorem Arnulphum, regem etiam suum: qui tanti illum fecit, vt filiam illi suam Lucardam coniugem daret: ex qua ille filium sustulit Henricum: qui primus ex Saxonibus imperabat: filiamq̄, Alheidim, que in Quedelenborg Christo consecrata est abbatissa. Vndè apparet, Henricum regem materno sanguine pertinere ad lineam Caroli Magni: cuius mater erat Arnulphi filia, qui patrem habuit Karlomannum, & ille Ludouicum Germania regem: qui Ludouicum Imperatorem I. & ille Carolum Magnum, sexto gradu atauum suum numerat Henricus. Et vt lineam generis à plerisq̄ turbatam agnoscanus, videndum qui Imperatores exierint à Carolo Magno: cui primum successit Pius Ludouicus: & illi filius Lotharius, Caroli nepos: illi Ludouicus filius, Caroli pronepos: illi Carolus Caluus, proximi Ludouici patruus, Caroli Magni nepos: illi filius Ludouicus Balbus, Caroli iterū pronepos: et illi Carolus Crassus, Ludouici regis filius, Magni quoq̄, Caroli pronepos: illi aut Arnulphus, Karlomāni, q̄ frater erat Ludouici regis Germania filius, Caroli Magni abnepos: is erat Hen-

Hērici regis Germaniæ, maternus auus: vt trinepos Caroli ille computetur. Arnulpho successit filius eius Ludouicus, Henrici auunculus. Erat & alius filius Arnulpho, Conradus, dux Lotharingiæ, quem Albertus Francus, comes de Bambergæ, prælio oppressit. Ob hoc proditione archiepiscopi Moguntini Hattonis, publico gladio casus ab Imperatore Ludouico fratre eius. Hic Conradus reliquit filios Conradum, qui imperauit ante Henricum: & Euerhardum ducem Lotharingiæ. Hæc idcirco, vt non alienum sciamus Henricum regem, de quo statim, à sanguine Caroli Magni. Hic autem Otto dux Saxonie, quia ad extremam peruenit senectam, multos vidit Romanorum Imperatores: Nam Arnulpho miserabiliter morienti, infelicitate Syllæ Romani dictatoris, successit filius Ludouicus per annos XII. Hic, vt diximus, fratrem habuit Conradum, casum in acie ab Alberto, huius Ottonis ex filio nepote: quæ res effecit, vt Ludouicus Imperator proditione, vt ferunt, Hattonis Moguntini præfulis, qui illi gratiam sponderet Imperatoris, captus, gladio Imperatoris perijt. Sed paulò ante hæc tempora, cum Arnulphus Imperator bellum gereret in Zuendebaldum Morauie regem, & claustra, quibus excludebantur Vngari gens Scythica, laxasset, cum illorum opera in hostem vteretur, malo caterorum, vt apparuit, Christianorum, feram gentem immisit prouincijs Christianis. Tendebant ergò Vngari in Pannonias, antiquam sedem exterarum nationum: Nam vetustissima memoria eam apprehenderunt Gothi: post illos Huni, pulsus Gothis: Longobardi post illos, pulsus Hunis: Cum illi tenderent in Italiam, Huni, non iam vt prius imperiosi, sedes acceperant easdem ab Longobardis precario: vt, si qua necessitas illis reuertendi ingruisset, haberent

haberent quo reciperebantur. Sed Longobardis in Italia permanentibus, permansit sedes Hunis, vsque ad tempora Karoli Magni: qui gentem, omni nobilitate in acie caesa, satis extenuauit: Nunc vero aduenit Vngari, consanguineis suis, vt putatur, Hunis superuenere. Mirares, tam numerosum populum, tam crebris agminibus ex vastis solitudinibus motum, semper easdem sedes in Pannonia petisse: quasi illa prouincia decreta sit recipiendis aduenis. Primo ingressu fecerant Vngari, quod solent aduenire barbari, mira celeritate & praedarum auaritate, stimulante natua ferocia, excurrerunt in Alemaniam, hoc est, in Sueuiam, Bauariamque: sed ibi fortiter resistentibus incolis, multi perierunt. Ludouicus Imperator, Imperium moriens reliquit. Voluit autem omnis Francorum Saxonumque nobilitas Ottoni sceptrum & diadema regni tradere: sed ille causatus senium, recusauit: & peruenit ad Conradum, Conradum, qui frater erat Ludouici, filium, ducem Austrasiorum, hoc est, Metensium, & orientalium Francorum: in quo Conrado etiam finit linea Karolorum masculina. Regnavit autem iste in Alemania sola, annis septem: Iam enim Itali, contempto Imperio, erexerunt suos in prouincia Imperatores: Berengarium Forouilienses, Guidonem Beneuetani. Erant vero iam principatus Germania partiti in multos: posteaquam Imperio in reges Germania translato, desiderunt esse reges Germania: sumpto iam maiori titulo Romani Imperij: Et in Bauaria Arnoldus, Burchardus in Sueuia, quae Alemania dicitur à Lemano lacu, duces: Euerhardus potentissimus comes in Francia, quam nunc vocant Francconiam: frater hic erat regis Conradi: Gisebertus dux in Austrasia, quae nunc, vt diximus, Lotharingia

K est.

est. Otto verd Saxonia dux iam senio fractus, ad capulum perueniens, in pace quieuit, Henricum relinquens successorem filium.

SAXONIAE
LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

HENRICVS Ottonis Saxoniae ducis filius, Arnulphi Imperatoris ex filia nepos, qui regiam dignitatem primus inuexit in domum Saxoniae, in qua diu permansit, meritò nobis initium tribuit noui orsus. Erat enim inter omnes regni principes prepotens, ac viribus formidabilis: qui primus libera potestate principatum Saxonie administrabat: nam Maiores eius sub regibus delituerunt. Henricum autem ducem sibi semper aduersaturum Conradus rex suspexit: mouissetque in eum, si non omnium in se principum motum formidasset: Nam quos diximus principes, non vnum de Conrado sentiebant. Hoc veritus rex, aperta vi congređi Henrico non presumpsit: ceterum consilium fertur habuisse cum Hattone Moguntino prasule, qui Albertum Henrici ex sorore nepotem perdiderat, vt Henricum quoque subuerteret. Aureum torquem fertur procurasse fieri pontifex, quem dono daret Henrico, vt perinde nactus fidem apud illum, pro arbitrio proderet. Considerandi operis gratia pontifex diuertit ex itinere ad aurificem: visoque torque, fertur ingemuisse. Tum familiaritate fretum opificem, rogasse,

se, quid sibi vellent ex alto ducta suspiria: Aliquando, ait, torques ille cruore fortissimi viri madidabitur. Iam antea intellexerat opifex aurum Henrico duci destinari: Et ille quam potuit secretius curavit rem Henrico, quam audiuit, notam fieri. Ille tacitus observat omnia. Mittitur magno munere torques ab archiepiscopo duci: inuitaturque ad conuiuium. Henricus autem conuersus in nuncium, Dic, inquit, Hattoni, non esse Henrico ceruicem qualem habuit Albertus: donum suum illi sit: melius est, Henricum domi sedentem de Hattonis seruitute cogitare, quam domum eius comitatu magno grauare. Ita dolus non processit. Rex autem Conradus misit fratrem suum ad vastandam Saxoniam: qui appropians vrbi Eresburg, superbe, vt inquirunt, loquutus est: quod nulla maior sibi cura esset, quam quod Saxones se pro muris ostendere Francis non audent, hoc se formidare primum, ne vllum haberent hostem in prospectu. Adhuc sermo erat in ore eius: & ecce Saxones occurrunt mille passibus ab vrbe: initoque certamine, tanta cede strati sunt Franci, vt à mimis declamaretur, vbi tantus ille infernus, qui eam capere posset descendens multitudinem? Ita à timore suo Francus liberatus est, quod formidaret Saxones se non visurum: nam ab ipsis turpiter fugatus discessit. Audiens autem rex malè pugnatum à fratre, congregata omni Francorum virtute, perrexit ad requirendum Henricum: Superuenit autè Henrico imparato in vrbe Gruona, quam obsidione cingere parauit: Præmissis tamen oratoribus obtulit Henrico, amicum illi venturum, si ad dedendam arcem descendat. Interuenit autem huic legationi Diethmarus vir callidus ex orientalibus Saxonibus, militaris vti scientissimus: qui vbi vidit adesse regis nuncios,

clara voce ducem sciscitatur, quanam parte velit castra
 figi legionibus quas adduxisset? nullas autem adduxit,
 sed eam speciem pratenderat ob praesentes. Dux callidi
 consilij satis gnarus, rogat quot adduxerit legiones.
 Triginta, inquit, millia in armis habeo, loco designato.
 Nuncios sine fructu dimisit. Illi regem de adductis legi-
 onibus terruerunt: itaque dimisis copijs, rex frustratus
 in Fraciam suam redit. Nulla te lector perturbet equi-
 uocatio, Franciam dico Teutonia, non Gallie: illam
 enim, ubi opus fuerit, ad speciem dicam. Septimo au-
 tem anno regni sui rex Conradus coepit egrotare: sen-
 tiensq; sati horam propinquare, principes regni prater
 Henricum euocauit, & eos ita conuenit: Vocationis
 mea, inquit, tempus agnosco: & vt cernitis, praesto est:
 proinde pacem atque concordiam sectari etiam atque
 etiam vos oro: nulla vos regnandi comprehendat am-
 bitio: Henricum Saxonum Turingorumq; ducem pru-
 dentissimum, regem vobis eligite, dominum constituite:
 is est enim sapientia pollens, & iustae seueritatis censura
 subnixus. Quibus non recusantibus, seuocat germanum
 suum Euerhardum: Vides, inquit, frater, quia ad fa-
 tum peruenio: tu tibi posthac consulito: sunt copia, sunt
 arma, sunt exercitus, sunt vrbes & moenia: satis inter
 principes quocunque loco fulges: vni te cedere non dis-
 simules, Henrico duci Saxoniae propinquo nostro: Est
 apud illum & virtus & consilium, fortuna se sociam
 iungit: Si me audis, accipe regni insignia, & ad illum
 perferto: teq; illi, quantum potes, facito commenda-
 tum: nam rei nostra publica gloria ad Saxones commi-
 grauit: tu te illi, si sapis, contempera. Ceciderunt fratri
 lacryma: & ille obdormiuit. Accepta autem regni insi-
 gnia Euerhardus, de his fratribus mandata peregit: Hen-
 rico

rico se suaq³ omnia, & regni iura commendans. Conuocata autem omni Francorum atque Saxonum nobilitate in Frislaria, vnanimi consensu Henricum Saxonie ducem regno præsiciunt, Anno Christiana salutis DCCCCXX. necdum enim erat legitima electorum principum constitutio: nec summus tum Pontifex consulebatur: quanuis magna se instantia immiscuerint Romani Pontifices ad dandum Imperium, vt suam perindè amplificarent potestatem.

CAPVT II.

Henricus ergò dux Saxonie, primus ex ea familia ad Romani regni culmen ascendit, quod ea domus per aliquot continuata secula perseueranter seruauit, vt in contextu docebimus. Cui, si in Italiam predecessorum more venire dignaretur, diadema cum consecratione ad Imperatoriam dignitatem, Iohannes eius nominis X. summus Pontifex repromisit. Henricus autem satis sibi videri respondet, quòd primus ad regni culmen immeritus peruenisset: diadema Imperij maioribus debitum: se nihil ambire supra id quod accepisset, etiam sic maiora, quàm obire posset, sustollentem onera. Leuauère in calum manus viri sensati, quòd ea modestia principem haberent. Prima illi militaris expeditio, in Burchardum Suenie ducem contumacem fuit. Intumuit autem, quòd filiam eius vxorem haberet Rodolphus Burgundie dux: quem, cæso Rodolpho patre ducis Hugonis, fratre autem regis Vtonis, inimici Karoli regis in Francie regnum eleuauerunt. Sed nihil profuit Burchardo magni generi regia fortuna: nam impar viribus Henrici Romanorum regis, ad obedientiam redijt, se suaque omnia permittens regi Romanorum. Arnoldus quoque Bauarorum dux, qui à facie Conradi concessit

fit cum omnibus fortunis in Vngariam: Henrico in regnum sublimato, quoddam speraret regnum sibi pro antiqua nobilitate deberi, rediit in prouinciam. Fecerant illi animos quidam suorum, quoddam regio Francorum sanguine cretus. Sceptris propior esset homine Saxone. Itaque rebelles animos ostendit Henrico. Rex componendo intentus regno, expeditis copijs, duxit in illum in Ratisponam. Hic variant scriptores. Nam alij dicunt Arnoldum mœnibus egressum, se ad pedes misisse regis, inq̃, amicitiam & perpetuam societatem ab illo susceptum. Alij verò tradunt, Arnoldum agmine parato obuiam regi profectum, ad pugnam exisse: vbi castra hostilia non longè aberant, rex, vt erat modestia & prudentia singulari, fertur euocasse ducem, solus cum solo loquuturus. Ille ad duellum se prouocatum reputans, non cunctanter occurrit. Henricus rex, armis positus, familiariter cum illo loquebatur: Quid est, inquiens, mi Arnoldè, quoddam inuicem nos nostraq̃, in discrimen proiecinus? Ego, si tu procerum populique consensu rex esses assumptus, primus te venerarer: Crede, quod scriptum ferunt, Non esse nisi à Deo principatum: cui quisquis resistit, Dei se opponit ordinationi: quem debet contumax iratum metuere: Consule tibi tuisque: me in vtrunque paratum habes: amicum, an hostem malis, elige: mallem, quid amicus possim, quàm quid hostis, experireris. Hæc suaui sermone, qui regem plurimum ornabat, proloquutus, incertum dimittit. Ille ad suos refert regis verba. Vera dixisse fatentur: suadet que pars sanior, regi malit vt pacato, quàm irato. Ità positus armis, egressus castris Arnoldus, regem salutat & veneratur, iusta implens maiori suo.

CAPVT III.

Quia in percensenda Saxonum linea, & rerum gestarum serie, legitimo ordine peruentum est ad eum principem, qui primus Imperatorum decus, & Romani principatûs dignitatem summam in suam traduxit familiam, in qua continuata diu successione per aliquot secula permansit: non abre fuerit, breui catalogo recensere omnes principes, qui in ea fulsere maiestate, ingressus & exitus, & quantum breuitas tantapatitur, illustrium rerum significationem magis, quàm explanationem: sunt enim ista à Maioribus satis commemorata, vt nostram non requirant explanationem.

Caius Iulius Caesar victor ciuili bello, quod in Pompeium, immò in Romanum senatum instituerat, oppressa republica, primus inuexit monarchiam: & quoniam regium nomen inuisum Romano populo non ignorabat, Perpetuus Dictator appellari maluit: & enatum est inde nomen Imperatoris, quod translatum est ab officio in primam dignitatem: equidem Imperator dici solebat, qui cum præisset exercitui, insignem peperit victoriam. Vnde gloriatur Cicero se in prouincia à militibus suis Imperatorem appellatum. Tenuit annis quinque: & profligatis partibus in Oriente & Hispanijs, in ipso senatu X X I I I. vulneribus caesus, occubuit, ad statum Pompeij à se oppressi: reliquitque nomen Caesaris successoribus. Vir, inquit Orosius, quo nullus vquam bellis magis enituit: Eius siquidem ductu vndecies centum nonaginta & duo millia hostium caesa sunt.

Octavius, quem, nescio quo errore, Octavianum vocant, ex sorore Caesaris nepos, testamēto eius scriptus haeres: Caesarianis militibus, & praesertim veteranis anni-

tenibus, arma sumpsit: & specie vindicandi auunculi, monarchiā ab illo partam defendit. Ciuilia bella quinque gessit: vbiq; victor prouincias edomuit: & multo tempore, plurima felicitate, Romanam rempublicam auxit, prouexitq;. Sub illo natus est Christus Dominus in terris. Virilem prolem nisi adoptione nō habuit: Drusum Neronē priuignum, virum mira virtute illustrem, ad Imperium post se destinauit: sed ille mortuus est in Germania. Hic Augusti nomen recepit: & posteris omnibus, qui pleno iure imperarunt, reliquit. Mortuus in senectute bona, Romae crematur, extructo, cuius extant reliquia, insigni tumulo.

Tiberius Nero Augusti priuignus, Drusi frater, inopia meliorum, testamento Augusti peruenit ad Imperium: quod mediocri laude tenuit, modestus inuid, indè varius: nequitiam eius memoria recens Augusti temperabat. Sub illo crucifixus est in Iudaea Dominus. Sed neque ille prolem virilem reliquit: vnde adoptione facta, cum aliquot ante se ab Augusto optati perisset, in Germanico, Drusi fratris sui filio, omnium spes residebat: sed ille ante Tiberiū excessit: filium illius Caium adoptauit, reliquitq; successorē: mortuus in senectute.

Caius cognomento Caligula, quia in castris natus & nutritus, militari vocabulo dignatur: Germanici filius, Drusi Neronis nepos: boni patris, melioris aui, degener filius, sumpsit Imperium: in quo primus libera nequitia grassabatur, bonos omnes sine discrimine tollens: Quotidianum illi Romanorum deo (sic enim voluit appellari) sacrificium senatorum sanguine fiebat. Sed non est diu passa tantam labem Romana respublica: quae Augustum pro auum illius modestissimum principem recordabatur: Cæsus est anno IIII. domi suæ.

Clau-

Claudius Nero Caij patruus, filius & ille Drusi, successit: vt in Casareana adoptione maneret Imperium. Mediocris vir laudis: inter optimos & pessimos medius: quem vxores, prima Messalina, deinde Agrippina, deteriore fecere. Filium habuit Britannicum: sed illū nouerca Agrippina curauit de medio fieri, vt filio Neroni aulam vacuefaceret. Octauiam Claudij filiam Neroni filio effecit vt desponderet pater: dos erat Imperium. Mortuus est iste veneno pereso, machinatione Agrippina coniugis, matris Neronis: quam Messalina occidi iussa superinduxit coniugem.

Nero patre Domitio natus, priuignus Claudij, Caesarum lineam materno sanguine contigit: artibus matris peruenit ad Imperium: vltimus de cognatione Caesarum, doctus, modestus initio: sed res erat simulata: omni nequitia exuberans, vbi liberè imperauit. Vxorem Octauiam, matrem Agrippinam, Senecā præceptorem, & multos senatores tulit de medio. Pertulit diū tantam nequitiam magnitudo Imperij, vt non facile sentiretur ea pestis. Primus nomini Christiano persecutionem intulit, qui omnem pietatem execratus est. Pulsus demum, & casus miserabiliter, in prædio quo delituerat.

Galba nobili genere, satīs magnis rebus gestis, cum in Hispania rem administraret, à senatu & militibus Imperator factus, Romam contendit: Sed cum non satīs placeret militibus, ob nimiam sordidamque auaritiam, à quo illi donatiua pro tanto munere expectabant, in alium creandum respexere, qui Neronianos mores referret. Otto inuentus est aulicus, qui idoneus videretur: quo duce, milites Galbam Roma trucidarunt.

K 5 Otto

Otto Romana stirpe, satis antiqua nobilitate, militum voluntate creatus est Imperator, quod libertatē sub illo Neronianam expectabant: mores quos sub Nerone didicit, mutare non potuit. Nec diuturna quies: Audierat Vitellium in Germania à militibus dictū Imperatorem, magnis agminibus in Italiam contendere. Exercitum pro tempore conscribit, obuiam illi profectus. In Italia conuenere: Prima pugna inclinauit Ottoni, altera Vitellio: tertiam Otto non expectauit: nam desperatione rerum, sibi manus intulit.

Vitellius & ipse Vitelliorum antiqua familia prognatus, militum suorum voluntate Imperator factus, Ottoni successit: non diu mansurus: Homo profunda gula, quem Vespasiani fauor perdidit. Nam ubi audire milites eius in Iudaea licentiam caterorum, & ipsi dixerunt Imperatorem: qui pramittens copias in Italiam, amicisque in vrbe scribens, facile obtinuit, vt à militibus cum contumelia in vrbe Roma Vitellius caderetur, cadauer etiam abijceretur cum ignominia.

Vespasianus dux bellicarum rerum scientissimus, apud Hierosolymam salutatus Imperator, copias pramissit, sequutus in Italiam, filium Titum relinquens ad Syriacas & Iudaicas res procurandas: frater eius Sabinus à tumultuantibus pro Vitellio in vrbe casus: filius Domitianus vix est seruatus. Imperium adeptus, pristinam seruauit modestiam: filium Titum à Hierosolymis cum victoria redeuntem, post triumphum, quem pater & filius vnà peregerant, consortem fecit Imperij, quo certior esset de successione: primus partitus Imperium. Anno decimo moritur in pace.

Titus filius, qui uiuenti accessit, mortuo patri successit in Imperio: ea virtute cunctis amabilis, vt deliciae hu-

humani generis appellaretur. A patre inchoatum Roma consummauit amphitheatrum: opus etiam in reliquijs, quæ visuntur, stupendum: plura factururus, si longior illi vita fuisset. Inuidit fortuna mortalibus tam bonum principem: nam duobus annis vix post patrem expletis in Imperio, perijt morbo: desiderium suum relinquens apud omnes, quem etiam fratris nequitia fecit desiderabiliorem.

Domitianus Titi frater, moribus Neroni aut Caligula, quàm patri aut fratri similior, nimis diu Imperium occupauit, ad annum vsque quartumdecimum. Sustentaui illum diu modestia patris, ac virtus fratris: sed suum, quod vt amaretur pretenderet, nõ habebat: moribus truculentis, tyrannide cruentus: odium omnium bonorum in se conciuuit: & proinde diu superesse, quem multi oderant, non potuit. Cæsus in palatio ab his quos proximos habebat. Horum vitas duodecim Cæsarum Suetonius peragit: & Cornelius Tacitus in Augusta historia, si integra esset, magnificè complicit res gestas.

Nerua senex, ex senatorio ordine, à senatu dictus est Imperator, vir longiori dignus Imperio: sed quia sui similem à natura filium non habebat, adoptione quaesuit: Vlpium Traianum Crinitum, Romana propagatione in Hispania natum: prudẽtem, fortem: Vsq̃que compertum est, adoptionem melius procedere Romanis, quàm genituram. Hic senex, non longius anno fuit in Imperio: absumptus senio, qui satis magnus est, iuxta Comicũ, morbus, fecitque locum filio quem adoptauit.

Traianus Vlpus Crinitus, vir militaris rei peritissimus, fortiter administrauit Imperium: ad Orientem auxit, & ad Danubium primus, post multos decesso-

tes.

res. Ipse manu rem gessit: quod praeter Vespasianum, Titum, & Augustum, mollicolorum nemo fecit: Quocirca sub illis auctum Romanum Imperium, sub deliciaioribus mox diminutum est. Adoptione & ille quaesivit sibi filium: in pace moriens, postquam viginti annis fortiter & magnifice Imperium administrasset.

Hadrianus origine Italica, & ipse in Hispania natus, in qua diu quoque vixit, & militauit: à Traiano adoptatus, peruenit ad Imperium. Circuibat prouincias, nulla ipse bella gessit: vbi opus erat, missis ducibus rem peregit. Reliquias Iudeorum rebellantium sustulit: Romanas prouincias à Traiano acceptas, quas diu tenere non posse videbatur, dimisit: reuocatisque militibus, ad antiquos limites reduxit. Filium & ille non gignēs, adoptione legit. Mortuus in senectute pacifice, postquam XXI. annis Imperio praefuit.

Antoninus cognomento Pius, vir mansueti animi, ea lege adoptatur ab Hadriano, vt adolescentes sibi designatos adoptet, nepotes Hadriano futuros: quod ita factum est. Hic Imperator satis feliciter rempublicam administrauit per annos XX. Nec bella gessit, nisi pauca per duces, quod orbis sub optimo Imperatore satis quiescere videbatur. Iam, quod antea significauī, ex voluntate Hadriani, sibi filios, illi nepotes legens, in pace requieuit.

Marcus Antoninus, & Lucius Commodus Antoninus, adoptione, non natura fratres, paribus auspicijs gubernandum susceperunt Imperium. De Marci virtutibus dici satis non potest: modestia, humanitas, prudentia, supra mortales: quare perfecit, vt frater ad vitia procliuior, verecundia eius magis quam suo ingenio maneret in officio. Suscepit Lucius bellum in Orientem:
vnde

vnde victor reuersus, concessit in fata. Marcus deinde solus Imperium administrauit. Bellum Marcomanicum in Germania maximum feliciter peregit, absumptus peste qua tum grassabatur.

Commodus Antoninus Marci naturalis filius, nihil paternum præter figuram humani corporis habens, totus nequam, vbi ad Imperium peruenit: nam sub patre optimo verecundè simulauit modestiam: talem se in Imperio gessit, vt nomine solo Commodus, moribus & gestis esset incommodus: nec vllam pater eius vnquam in rempublicam commisit iniuriam, nisi quòd genuit. Ità semper malè successit Imperio Romano, præter vnū Titum, natiua successio: dignum vita exitum inuenit Commodus, casus à suis in palatio.

Pertinax vir senatorius, summis par Imperatoribus, silicuiisset per improbos, fuisset: ad eum præfectus & aulici, freti virtute viri, caso Commodo, Imperium detulerunt. Præfectus illi milites conciliabat: mores & vita senatui illum commendabant. Sed non diuturnum fuit Imperium: quippè vbi ad certam normā redigere omnia curauit, milites libertate assuetos offendit: illorūque odio perijt, casus in palatio indigna morte.

Iulianus Didius antiqua familia vir locupletissimus, inter Iurisconsultos habitus, emit magis quàm virtute sibi peperit Imperium. Ostenderunt tunc milites, illum futurum Imperatorem, qui largitione illos promeretur: & ideo non erat diuturnum, quòd sola largitione constaret. Statim vbi audiuerant prætoriani Seuerum sumpsisse foris Imperium, Iulianum ea facilitate peremerunt, qua assumpserunt. Iam enim eò licentia processere milites, vt sui putarent arbitrij, constituere & destituere Imperatores.

Septi-

Septimius Seuerus natus in Aphrica, Romana origine, Romanis in legionibus diu ordines duxit. Vbi audiuit Iulianum, perempto Pertinace, sumpsisse Imperium indignante senatu, cepit partes tueri senatus: passus se à militibus Imperatorem consalutari: magno labore peruenit, non minore defendit Imperium. Aliquot ciuilia bella gessit: victor in eos qui purpuram induerunt: morbo & senectâ perijt in Anglia. Septisoliū in vrbe, eius est opus: quod Aphricanorum suorum primum voluit oculis opponere.

Antoninus Bassianus Caracalla, patri filius succedit: occiso fratre Geta, Papinianum perdidit, quod nollet scribere accusationem Geta, quam in sui purgationem recitaret in senatu. Multos praterea nobiles tulit de medio. Nouercam duxit vxorem. Cum exercitum deduceret in Orientem, in ipsa profectioe, cum ex causa equo descendisset, iam paucis presentibus in iumentū repositus, à proximo famulo casus est pugione. Mors cruda delitati eius imputabatur.

Macrinus praefectus pratorio, cuius etiam machinationi inscribebant Antonini cadem, sumpsit Imperium cum Diadimeno filio, optimae spei iuvene: sed non potuit esse diuturna scelere parta potestas. Vbi milites accepere superesse Antonino filium (tam erat charum & venerabile Antoninorum nomen in castris) Macrinum statim cum filio occiderunt: Antoninum qualemcumque Imperatorem acclamantes. Intercesserat autem auia eius ditissime mulieris largitio.

Heliogabalus creditus Bassiani Antonini filius, (sic enim ferebat mater mulier impurissima Antiochia, & quae habebat in arca vnde militibus suadere poterat) assumitur Imperator. Insanissima bellua, & quae digna non

non sit humanitatis vocabulo: ita vixit, ita se gessit per quadriennium, vt monstrum hominis potius quam homo diceretur: vita tamen dignum inuenit exitum: casus in palatio: ad hoc solum commemorandus, quod optimus Imperator Alexander per eius occasionem orbis Romano promenerit moderator.

Alexander, Mammea matre Christiana femina natus, sorore eius mulieris que peperit Heliogabalum: nam per eam Mammea cum filio insinuata est aulæ regali, traducta Romam. Senatus quo indigniore usus est Imperatore, magis dilexit indolem Alexandri: qua summam spem bonorum præserebat. Annitente senatu, sub Heliogabalo creatus est Cæsar: secunda potestas sub Augusto: perempta bellua, duodecim annis strenuè regerat Imperium: casus in castris, cum matrem ampliùs, quàm militibus par esset, adiuuerit.

Maximinus ex corpore militari peruenit ad Imperium, cum Alexander, eo non ignorate, incertum si ad stipulante, casus esset: Vir natione Thrax, patre Gotho genitus, insigni proceritate, cui robur responderet corporis: Sauius moribus: sub quo senatus intremuit: contra illum duos creas Imperatores, Maximum Puppienum, & Albinum: quorum alter urbem tutaretur, alter educeret exercitum. Sed Maximinus in obsidione Aquilegia cum filio, quem Cæsarem fecit, à suis est casus.

Puppienus & Albinus pari potestate à senatu creati, cum inuisi essent militibus, non diu imperauerunt: nam diuisim habitantes in palatio, vbi inter se non satis concordēs vixerunt, vterque in palatio à militibus ceditur: absentibus Germanis, quos custodes sui corporis delegerunt. Ea tum fuit existimatio mortalium, quod si virique aut alterutri affuissent, non illo tempo-

re caſi fuiſſent. Sed verum eſt, quod ille ait,
Nulla fides regni ſocijs, ſummisque negatum
ſtare diu.

Gordianus puer, iam patre & auo Imperio in Aphri-
ca defunctis, ſub Maximini tempora & caſis, crea-
tus eſt Romae Imperator, vt placarentur milites, duo-
bus inſenſi quos praemiſimus: quibus etiam caſis, ſolus
in Imperio permāſit ſex annis: quandiū ſupererat Mi-
ſithaus vir prouidentiſſimus, pratorio praefectus ſocer
eius, res Imperij ſplendide adminiſtrabantur. Eo per
ſenectutem abeunte, ſucceſſerunt qui iuueni inuide-
bant. Facta fames in exercitu, eorum machinatione
milites exciuit, vt alium dicerent Imperatorem, caſo
Gordiano.

Philippus Arabs, pratorio praefectus, Gordiano pri-
miam iungitur: at vbi ſolus adminiſtrare inſtitit, cer-
nens Gordianus, poſtulauit vel aequam poteſtatem, non
permittitur: vel ducatum aliquem, non conceditur: vi-
tam ſaltem viuere priuatam, neque hoc impetrauit, ca-
ſus in agmine. Hic autem Imperator filium cognomi-
nem fecit Caſarem. Nec aliud in laudibus eius ſcribi-
tur, quā quod primus fuerit inter Auguſtos Chriſtiani-
nus. Milleſimum vrbiſ egit annum magno apparatu. Pa-
titur deinde quod fecit: pater Verona, filius Roma
caduntur.

Decius Cibaliensis dux pridem fortisſimus, Philip-
po ſurrogatur in Imperio, inſignis oſor Chriſtiani no-
minis. Multi ſub eo caſi Romani Pontifices memoran-
tur, cū tamen ampliū biennio non imperauerit. Be-
ati Laurentij hiſtoria nomen eius habet: ſed non bene
quadrat narratio: quia Sixtus eius Pontifex cum De-
cio non concurrat. Mira talibus in rebus patrum incu-
ria.

ria. Casus est Decius cū filio à Gothis, cū illos Thracia Mysiaq; summouere constuisset: quod in Suedia sumus exequuti.

Gallus Hostilius cum Volusiano filio, volentibus militibus sumpsere Imperium: nec est insigne aliquid quo memorentur, præter mortalitatem: quæ aded exhaustit terras, vt vix dimidia pars mortalium remaneret. Cū parassent expeditionem in Aemilianum nouis rebus studentem, quia & ille sumebat Imperium, morbo perierunt: nec satis de loco congruit inter scriptores, cū alij Interamna, alij etiam alio loco scribant illos interisse.

Valerianus in Rhetia regebat exercitum, cū milites iam solita progressi licentia, Imperatorē illum dixere. Vir erat moribus & sapientia grauis, qui non indignus etiam apud senatum Imperio haberetur. Sed ille infelici exemplo, cū persecutionem in Christianos excitasset, magis, vt ego arbitror, Decianam continuasset, exercitum duxit in Orientem: ibi miserabili sorte pugnans capitur: & quod est omni morte grauius, in seruitute consenuit: & ibi mortuus est, dedecus Romani Imperij grauisimum.

Galienus iam cum patre Augustus appellatus, paternos casus ita dissimulauit, vt nusquam de liberatione aut vindicta cogitaret: perditissime vixit, voluptatibus inseruiens. Vnde factum est, vt eius cōtemptu multi duces in prouincijs sumerent Imperium: qui mutuis pro magna parte viribus sunt casti: Triginta numerantur tyranni. Tentauit aliquandō Galienus educere exercitum, sed nullo magno prouentu: cū etiam scemine, in eius suggillationem, arriperent Imperium. Ceditur à militibus, iam pertasis tanta ignauia.

L

Clatt

Claudius Secundus inter duces fortissimus, & senatus, & militum voluntate ad Imperium peruenit: in quo si diu permanisset, veteres duces Imperio Romano reddidisset: fortissimus, prouidentissimus, felicissimus: qui magnam stragem fecit in Gothorum gentem, aliquot centena millia perimens. Sed morbus illum vix expleto biennio consumpsit, cum eius memoria senatus in vrbe Roma aureum clypeum suspendisset, tanquam vrbs defensori ab gente validissima, qua postea subuertit Imperium.

Aurelianus illo non minor, poterat etiam maior videri, si a seuitia interdum temperasset, in Imperio successit: vir militaris rei obseruantissimus. Cuius tempore vrbs Roma suburbij multum excreuit: pluribus victorij insigne: in Oriete, in Germania, victor vbiq;. Sed non potuit virtus euadere inuidiam: nam a suis in itinere cofoditur, cum scriba, qui sibi male ab illo timeret, confecto libello, multorum inseruit nomina, quos diceretur Imperator morti destinasse: quorum ille opera perijt.

Tacitus vir senatorius, diuturna senatus & militum honoris delatione concertationeque, cum iudicium creandi milites poneret in senatum, & ille reijceret in militem, utrorumq; voluntate creatur Imperator. Sciebat senatus, non esse acceptos militibus, quos crearet. Volebat miles modestia praesenti vincere priorum memoriam. Huc alij morbo perijisse aiunt: Alij militaribus insidijs interceptum, non sine sanguine interijisse contendunt: Vnum pro certo est, vix pauco tempore imperasse.

Florianus Taciti frater, iam in Italia magnum ducebat exercitum, cum accepisset de fratris nece nuncium, passus est a militibus se Imperatorem salutari, & regesit pro Imperatore. Cumq; allatum esset, alibi Probum, illu-

illustrem ducem, Augustū à militibus appellatū, milites scientes qui vir Probus esset, ilicò eum animo prætulērunt: & nè grauioris motus occasio fieret, Florianum trucidauerunt tertio mense.

Probus de Pannonia, Sirmieſi ortus ciuitate, qui diū ordines duxisset in Romanis prouincijs, vir omni virtute cōspiciuus, Imperator à militibus cōsalutatur. Imperio dignissimus, ob morū grauitatē: qui nisi Probi nomē habuisset, debuit habere cognomē, vt à modestia Probus appellaretur. Fortis, felix, prudēs: & quod in Imperatorijs laudibus præcipuū est, æquus ad omnes. Dum apud Sirmiu militē rustico opere defatigat ad palustrē terram reformandā, indignitate motus rei miles, in ducem, immò Imperatorem, insurgens, illum opprimit, virum paucis comparabilem.

Carus, vt ferunt, Mediolanensis, inter duces præcipuus, militū voluntate Augustus appellatus, filiū Carinū Casarē creat: ea fuit secunda potestas: Sed improbitate morū pmeruit, vt patrē non diū facti pæniteret. Ad Orientem duxit pater exercitum: ibi in castris ictu fulminis aiunt interemptum. Filium Numerianum mox Augustū appellat. Sed ille dolo Apri soceri sui, qui præfectus erat prætorio, occiditur: diū celata morte, donec fœtor proderet. Non latuit tamen author sceleris.

Diocletianus vir fortissimus, non magno natus genere, vbi in concilio queri audiuit milites mortem Numeriani, exerto gladio, Aprum adstantē percussit, testatus illum esse necis authorem: statim à militibus Imperator acclamatur. Imperiū susceptū strenuè administrat. Conſurgunt omni parte bella. Herculiū Maximianū facit consortē suū: duos indè creauit Casares. Domitis iam hostibus, compositaq; republica, nouo exēplo

purpuram ponit : idem facere cogens Maximianum. Salonis in Dalmatia annis nouem priuatus vixit & moritur, vt nonnulli testes sunt, sumpto veneno, quòd timeret à Constantino.

Constantius & Galerius prius Casares, vbi praefores posuere purpuram, ipsi volentibus decessoribus assumpserunt: Galerius Orientem, Constantius tenuit Occidentem : Is in Gallijs multa componebat : in Britania mortuus, Eboraci tumulatur. Galerius autem Casares creat: quorum Seuerum misit in Maxentium Maximiani filium : qui desertus à militibus ad Maxentium transfugis, in fuga caditur. Hic Galerius Maximiani cognomen habebat : quod Pomponius ex marmoribus ostendit. Maximinum habuit Casarem, aequè in Christianos crudelem.

Constantinus cognomento Magnus, Constantio patri succedit in Imperio Occidentis: Licinium pridem à Galerio lectum Casarem, fecit Augustum, data ei in matrimonium sorore. Malignantem postea bello oppressit: Maxentium, in quem duxit è Gallijs, ad pontem Miluium vicit non longè ab vrbe : nam in Tyberi perijt. Liberavit tyrannide urbem. Christianis fauens, liberam fecit facultatem ecclesiarum erigendarum. Ipse Christianus animo, nondum tamen baptizatus : Siquidem baptizatum differebant ad extremum, nè contaminarent. Baptizatus ad finem vitae, vt ferunt, ab Arriano: nam de Siluestro, res fabulosa creditur.

Constans, Constantius, Constantinus fratres, patri successere. Constantinus cum se fratribus opponit, bello opprimitur. Constans autem cum fratre agens concorditer, cum esset apud Augustam Vindelicorum, ab suo duce opprimitur : cui omnem rerum verborumque fidem

dem habuit. Ita Constantius solus permansit in Imperio, deprauatus ab Arrianis: nam sub eo optimus pontifex Athanasius exulauit: mira persecutione quasitus ad mortē. Moritur apoplexia apud Constantinopolim: quam urbem pater ornauit, & suo nomine insigniuit.

Iulianus frater patruelis Augustorum precedētium, à Constantio primūm Cæsar creatur: sed ingratus, rebellauit Augusto, sese Augustum scribens: Vir literis, armis, moribus, lingua præcipuus: sed religione varius. Christianorum legem à Patribus traditam abiecit: insectatusque est: cruore tamen abstinuit. Dum in Orientem procedit cum exercitu, apud Ctesiphontem statiuā habuit: Victor regrediens, dum se pugna incautus inserit, hostili telo percussus interijt. Testis est Eutropius, qui illi interfuit expeditioni.

Iouinianus de Pannonia ortus, cū exercitus Imperatore indigeret, à militibus Augustus appellatur: pacē constituens cum Parthis, magis necessariam quàm decoram: siquidem limitibus cæsit antiquis: & dum exercitum reducit, quem Iulianus fecit ex Christiano paganum, iterū vir Christianissimus fecit Christianum: Magna in Imperio facturus multorum expectatione, si vitam diutius tenere licuisset. Nam octauo mense accepti Imperij, odore prunarum, aut, vt alij dicunt, calicis noue, in conclauī suffocatus, interijt: anno ætatis sue XXXIII.

Valentinianus à Iuliano propter Christianismum exauthoratus, cū esset tribunus scutariorum, bona compensatione recepit Imperium: quod magna cum gloria gessit per annos XI. Valentem fratrem primūm Imperij fecit consortem: deindē filium Gratianū primūm Cæsarē, deindē creauit Augustū: Cū multa for-

riter egisset, dignitatemq; Imperij non modò seruasset, sed amplificasset, subita & nimia sanguinis de naribus profusione interiit, princeps longo æuo dignissimus.

Valens in Oriente, & Gratianus in Occidente Imperium deinde administrauere. Valens dissimulatam sub fratre perfidiam Arrianam, post fratrem detexit, episcopos Catholicos iubens exulare. Gothis fœdera & doctores de religione poscētibus, immisit Arrianos. Unde ea gens omnis cum wandalis ad illam impietatem declinauit: Quae ex re infinita sunt orta ecclesijs mala: millia multa martyrum coronata. Valens ad extremū à Gothis opprimitur, cum acie pulsus, in casam confugisset: in qua Gothi immisso igne Imperatorem cremarunt: quod in Suedia diximus.

Gratianus primū fratrem adolescentiorem Valentianum creauit Augustum. Inde cum cernebat Imperium Orientis indigere viro, Theodosium ducē Hispanum, virum clarissimum, Imperij fecit consortem: attribuitq; illi regendum Orientem, optimo in ea parte vsus consilio. Maximus quidam in Gallijs per ea tempora sumpsit purpurā. Is repentino superueniens exercitu, Gratianum Imperatorem Lugduni oppressit: & mouens in Italiam, Valentianum expulit, confugientem ad Theodosium, qui illum reduxit.

Valentinianus II. prioris filius, cum fratre aliquandiu, & post illum tenuit Imperium Occidentis: cum interim Theodosius Orientem administraret: iuuenis optimus, & qui dabat spem optimae expectationis. Arbogastes comes eius fuit, vir militaris gloriae appetētissimus, & quē taderet iuuenem pati Imperatorē. Igitur in tentorio procurauit iugulari Imperatorē, infamās mortuū, & sibipsum manus intulisset: sed mercedē postea accepit.

Theo-

Theodosius I. vir genere Hispanus, militaris rei scientissimus, & quod cetera exuperat, ad res agendas felicissimus: primò cum Gratiano & Valentiniano fratribus, post cum solo Valentiniano, inde etiã, quod oratio Symmachi ostendit, cum Valentiniano & Archadio filio imperavit. Gothos compefcuit: ductis agminibus, Maximum tyrannum Aquilegiæ oppresit: Valentinianum restituit: & illo caso, in Arbogastem & Eugenium tyrannos movit, miraculosa vsus victoria: quam lachrymis potiùs, quàm armis, à Deo impetrauit. Miram disciplinam religionis sub Ambrosio episcopo monstravit: in Christi pace quieuit.

Archadius & Honorius filij suere Theodosij: quorum primum Orienti, alterum Occidenti præfecit, dato cuiusq; curatore: nam Ruffinus in Oriente, Stilico in Occidente præfuit. Ruffinus primus dedit pœnas perfidiæ, quod in sua commoda deriuaret omnia. Archadius autem per reliquum administrans Orientis Imperium, ea vsus est fortuna, vt in diebus suis res publica illi commissæ, nihil acciperet detrimenti: & post tredecim annos Imperij, in pace quieuit apud Constantinopolim.

Honorius Theodosij filius, Occidentis præfuit Imperio, sub cura Stiliconis, viri fortissimi: cuius ductu & auspicio res prosperrimæ semper fuerunt: nam ducta Gothorum millia rege Radagaiso, in motibus Italiæ, sine labore militum oppresit, cepitq;. Vbi verò ducem fortissimum de proditione ab æmulis insimulatum iussit occidi, omnes retrolapsæ sunt res: Imperium declinauit: Gothi Italiam peruagati, urbem Romam capiunt: prouinciæ ceteræ ab exteris occupantur: Gallia & Hispania amittuntur: Honorius post multa detrimenta in pace quieuit.

Theodosius minor Archadij filius, primi nepos, Imperium tenuit Orientis: cuius temporibus amissa est Carthago, cum omni Africa: quam Vandali ceperunt, per Gallias & Hispanias mouentes: cum venissent ad mare Gaditanum, traxerunt: inuitati à Bonifacio comite: & mansit res in eorum manibus per annos centum quinque, vt in Vandalia ostendimus. Theodosius autem rebus apud Constantinopolim florentibus, in pace quieuit.

Constātius comes Honorij post Stiliconē, cū plerq; fortiter pro Imperio fecisset, eum Honorius exaltatum, fecit consortē Imperij, deditq; sororē illi coniugē: quam Gothi abductā, suo regi despoſerāt: quo mortuo, honorificē remisere fratri: Ex qua ille sustulit filiū Valentinianum III. qui post patrē regebat Occidentale Imperium: donatus filia propinqui sui Theodosij minoris, qui regebat Orientē. Hic finiuit in pace, cōsumptus morbo.

Valentinianus III. ex Placidia Honorij sorore, & Constantio primū comite, postea Augusto natus, ab Theodosio II. primū Cēsar, indē Augustus vocatus, filiam eius promeruit coniugem. Huius temporibus facta est ista nationum incurſatio, in bello grauissimo, quod à parte Romanorum administravit Aëtius patricius. Aduersas acies Attila rex Hunorum instruxit. Hic fuit nouissimus in Occidente Imperator, vsque ad Magnum Carolum. Casus & ipse gladio militis, quod Aëtium ducem fortissimum iusserit occidi.

Fuere postea nonnulli qui purpuram sumebant in Italia: sed nemini feliciter res cecit: & idē in Imperatorū catalogo non ponuntur, bimestres aut trimestres Imperatores: Omnium nouissimus Augustulus, qui sumptā purpurā proiecit, cum audiret Odoacrē regem
cum

copijs in Italiam venisse: & priuatam agens vitam, nusquam se opposuit venienti. Ità fatum erat Romane reipublice, vt Imperium, quod Augustus fecit amplissimum, Augustulus ad eam perductum tenuitatem haberet, vt formidabiliter abijceret.

Martianus in Oriente primùm cum Valentiniano, indè solus imperauit: vir grandeeus, virtute mirabilis: quem vnica Theodosij filia, iam annis nubilis, maritum legit: pacta primùm, quodd cum ea in sanctimonia viueret: erat enim Deo deuotissima: quo factum est, vt heredem non relinqueret. Qualiscunq; tamen vir fuerit, euadere non potuit inuidiam: nam conspiratione suorum opprimitur in Constantinopoli Anno Imperij VII.

Leo inuasit Imperium, filio suo facto consorte: illud tenuit per annos XVI. cum Italia interim laceraretur inter manus tyrannorum: Nam Maiorianus quidam inuasit Imperium, & indè alij: Apud Rauernam sedem habuere: quodd opportuna terra mariq; vrbs videretur rebus gerendis. Leo autem vtcunq; Oriente pacato, Italiam contempfit, mortuus in Constantinopoli.

Zeno Leonis gener, vt alij ferunt, minoris Leonis pater, quem primi ex filia nepotem tradunt. Hic videns Italiam cefisse Odoacri & andalo, Theodericum Gothum, rogatus ab illo, misit in Italiam, malens illam foederato seruire quàm hosti. Ille verò occiso Odoacre, prouinciam liberauit, & regno suo illustrauit: quod in Suedia scripsimus. Zeno autem XIII. Imperij sui concessit in fata.

Anastasius Imperium inuasit, tenuitq; diutiùs quàm Christianitati par erat: nam Eutybianus hereticus fuit: pertinacissimè in ea heresi perdurans, & moriens: Cum interim pessima fuit Romae dissensio super pontifi-

catu, inter Symmachum & Laurentium: quam Anastasius contempsit, Theodericus rex Italiae componere haud potuit. Imperator autem anno XXXVI. Imperij sui mortuus, defecit.

Iustinus illi Christianissimus princeps, successit, qui omnes hereses exterminare contendens, deiecit sedibus episcopus Arrianos. Theodericus Italiae rex eius secta propugnator, per legatos minatur Imperatori, nisi restituat Arrianos, Italiam se omnem igne & gladio perditurum. Mitis Imperator dissimulauit temporaliter, ne grauius malum immineat, rogatus à Romanis. Anno vndecimo regni quieuit in pace.

Iustinianus Iustini ex sorore nepos, adoptatus ab auunculo, peruenit ad Imperium: in quo diu felix fuit per patritium Bellisarium, qui vir fortissimus, et dux prudentissimus, Persas retudit, Africam restituit Imperio, sublatis Æandalis: Italiam reddidit, victis Gothis. Per quæ tempora legibus reformandis Imperator institit: libros Pandectarum edidit: Codicem emendauit: Institutiones tradidit: nouissima iura addidit. Varia eius fama in historia. Anno Imperij XXXVII. quieuit.

Iustinus minor ex filia Iustiniani nepos, peruenit ad Imperium post auum: Vir auarus, non satis catholicus, mulierosus: qui uxorem sineret iusto amplius imperare: quæ Narseti fortissimo Italiae rectori contumeliam irrogauit, reuocans eunuchum ad pensa mulieribus distribuenda. Ille se orditurum telam respondit, quam Italia non resolueret: Vocauit quæ in Italiam Longobardos. Anno Imperij XI. Iustinus finiuit.

Tiberius II. illi successit, vir per omnia catholicus, in pauperes piissimus: qui inuictos casu thesauros inter egenos distribuit: quo merito ingentem de Persis triumphum

phum reportauit. Nihil omisit optimus Imperator, quod ad reparandum Imperij statum pertineret: Non tamen dignus fuit mundus diu talem habere principem: nam anno Imperij VII. morte defecit.

Mauritius Cappadox, gener Tiberij, pro dote accepit Imperium: reipublicæ satis utilis: Summo Pontifici Gregorio onerosus, cum leges ederet non dignas Christiano Imperatore, quibus se Pontifex obiecit. Hanc verò pertinaciam in illo castigauit Deus: quod elegerit dicitur temporaliter in hac vita: nam anno vicesimo Imperij, Phocas ex militum corpore creatus Imperator, percussit cum filio Mauritium.

Phocas Imperator factus tumultu militari, tenuit Imperium annis VII. Vnum in eo laudabile prædicatur, quod Romane ecclesiæ honorem suum, quem Constantinopolitani episcopi inuaseraut, restituit: edicto declarans, esse Romanam ecclesiam omnium matrem. Valuit declaratio: Nam constitutione opus non erat: Christus enim in Petro constituit. Romanarum prouinciarum præfides non tulerunt inuasorem diu in Imperio: nam Heraclius eum oppressit, mouens ex Aphrica.

Heraclius armis patris sui regentis Aphricam, peruenit ad Imperium, occiso Phoca: quod primum fortiter, inde ignauissimè administrauit: cum etiam in heresim laboretur. Sub eo creuit impurissimus legislator Mahomet: cuius venena mirabiliter iam per nongentos penè annos, magnam terrarum orbis partem infecere. Heraclius autem triginta & vno annis expletis in Imperio, validam relinquens sectam Saracenorum: quam non satis, vt debuit, occurrens oppressit.

Constantinus eius nominis II. Heraclij filius, cū fratre tenuit Imperium post patrem: Sed Constantinus
deici-

deijcitur à nouerca Martina : quæ cum filio Heraclione tenuit aliquandiu Imperium, duobus annis : Non est passus populus muliebri imperium : deiecta enim Martina cum ignauo filio, ad suam lineam reduxere successorem, vt iam defuncti Constantini filius, Heraclij nepos, imperaret.

Constantius Constantini II. filius, quem nonnulli faciunt æquiuocum patri, vt Constantinum vocent : sed Constantium vocat pars maior, eius nominis III. qui Imperium pro dignitate administravit, catholicus per omnia princeps : & qui plurimum studeret euacuandis hæresibus, quæ tum ecclesiam infecerunt. Anno autem Imperij sui X X V I I. in pace Christi quieuit.

Constantinus huic filius succedit, qui fratres Heraclium & Tiberium in consortium admisit Imperij : Vir modestus, & qui patrem æquaret pietate. Contendit quidem Longobardos Italia pellere, sed alia de parte prementes Saraceni, Imperatorem proposito dimouerunt : vtriusq; enim par esse non potuit : Igitur anno Imperij sui X V I I. in Christi pace quieuit.

Iustinianus II. Constantini III. filius, legitima successione imperauit : Vir fortis, qui Aphricam eruit de manu Saracenorum : Infestus tamen fertur fuisse Romanis, quosdam in religione sectatus errores : Quo demerito pulsus Imperio, relegatur in Pontum : cum tamen recuperandi Imperij animum retineret, quod & fecit.

Leo II. deiecto Iustiniano, inuasit Imperium. Per quæ tempora Zacharias protospatarius missus est à Iustiniano Roman, adducere Pontificem Romanum Sergium : Sed milites Romani & Rauennates, obstitere impijs iussis : remisso per contumeliam Zacharia. Leo
autem

autem anno tertio patitur quod fecit, deiectus Imperio, ut alteri cederet.

Tiberius III. simili audacia insurgens Leoni, eum cepit: & per septem annos, quibus tenuit Imperium, vincitum seruauit in carcere. Interim Iustinianus exul vndiq; sibi conquirebat recuperandi Imperij auxilia, & apud Bulgaros gentem nouam reperit.

Iustinianus II. restituitur ad Imperium, per Trebellium Bulgarorum regem: Victoriam autem suam cruentè exercuit: Nam Leonem expulsorem suum extractum carcere publicè iussit occidi: Tiberium deinde simili morte perdidit. Ipse quoque peremptus à Philippo successore.

Philippus eius nominis II. occiso Iustiniano, qui eum relegauerat, inuasit Imperium. Dicitur est cognomento Bardanus. Alij vocant Philippicum. Sed scelere partum Imperium non potuit esse diuturnum: nam Anastasius captum exoculauit, & vitæ permisit.

Anastasius II. aliàs dictus Arthemius, inuasit Imperium, decessore exoculato. Misit autem exercitum per mare in Saracenos: Sed principes ductoresq; mutato consilio, cum esset Imperator de heresi suspectus, relegentes iter, ipsum capientes destituentésque, Theodosium inuitum imperare coegerunt.

Theodosius III. Imperium, quod inuitus acceperat, cogitur defendere: nam contra illum Anastasius deiectus, validum comparauit exercitum: sed ille praelio victum captumq; Anastasium, non alia pœna affecit, quàm ut sacris ordinibus faceret consecrari. Hic princeps catholicus qui inuitus accessit, exacto anno spontè cecidit.

Leo eius nominis III. successit Imperio. Cuius tempore

pore Constantinopolis triennio à Saracenis est obsessa: sed fortiter defensa. Hic est ille hostis imaginum: qui filium suum consortem fecit Imperij. Anno autem X X V. concessit in fata.

Constantinus IIII. Leonis filius, nihil patre melior, imagines est insectatus: & ut pater fecit, concremauit: Catholicos acerbè est insequeutus. Magicis etiam artibus fertur inseruiuisse. Sed recuperandis Imperij prouincijs, nulla illi cura fuit. Et tamen hac impietate tenuit Imperium annis X X X V. regnante diu hypocrita propter peccata populi.

Leo IIII. successit patri, non melior filius, patri & suo impietate compar. Tempus enim propinquauit, quo Imperij honorem amitterent, ad Occidentem transferendum. Praesuit autem iste solus annis V. post patrem, & mortuus est.

Constantinus V. cum Irene matre imperauit: deinde ille, destituta matre, solus regnauit annis V. Mater autem prudentissima femina cernens filium imperio imparem, captum exocauit: & regnauit sola annis V. Per quæ tempora Occidentale restituitur, & cepit Orientale non iam ampliùs dici regnū Romanorum, sed Græcorū: quocirca prosequutionem eius intermittamus.

Carolus Francia & Germania rex, cum victis Longobardis liberasset Italiam & ecclesiam Romanam, perpensa à summo Pontifice Græcorum ignauia, cum accederent consilio Romani proceres, appellatus est Imperator Anno Christi DCCC I. & renouatum est Imperium Occidentale, quod iacuit annis CCC X X X. Trāslatumq; est ad Germanos, teste Papa in c. Venerabilem. De electione. Nam Carolus Germanus, Germania pariter & Gallia regnauit: tenuitque Imperium
annis

annis XIII. & reliquit filijs filiorum ad septimam generationem. Permanfit igitur inter Germanos vsque hodiè.

Ludouicus cognomento Pius, patri succedit in regno & Imperio: satisq; egit pro viroq; tutando: à filijs tamen suggestione coniuratorum destitutus, postea restituitur: Rem magnam à patre partam, satis sustinuit: non tamen potuit amplificare: Vir pius, mitis, religiosus, & qui nullis potuit exasperari iniurijs: quæ res fecit audentiores coniuratos. In senectute bona mortuus est, cum imperasset annis XXV.

Lotharius Imperio successit patri filius: sed de regno mira fuit fratrum conflictatio: quæ tamen post maximum omnium seculorum prælium dissensio finita fuit, manifestè vindicante Deo impietatem, quam in parentem ostenderunt. Lotharius XV. Imperij anno, diuiso inter filios regno, monachatur annis VII. in pace quiescens.

Ludouicus II. Lotharij filius, primùm cum patre, deindè solus imperauit annis XXI. cum patruo Caluo conflixit magno prælio. Causa belli erat Lotharingia, quam Imperator sibi solus vendicauit: sed Carolus in ea partem suam defendit: cum Ludouicus Germania rex, Lotharij & Caroli frater, suam quoquè in prouincia dicta partem tueretur. Mortuus est in Italia, tumultus Mediolani.

Carolus cognomèto Caluus, Ludouici I. filius iunior, ex postrema vxore, peruenit ad Imperium: cum illi resisterent Carolus, Karlomannus, Ludouici Germania regis filij: sed prauauit Carolus, obtinuitque Imperium: in quo non magna peregit. Nam reuersus in Franciam, prælio victus est à Ludouici Germania regis filijs:

filijs : Deinde reuocatus à Pontifice in Italiam contra Saracenos, profectus cum exercitu, impotionatus est à Iudeo quo utebatur medico. Moritur anno Imperij VI.

Ludouicus cognomento Balbus, eius nominis III. filius Caroli Calui, à quibusdam inter Imperatores non numeratur : sed tamen Iohannes Pontifex cum intelligeret filios Ludouici Germania regis cum exercitu esse in Italia, multaq; moliri pro Imperij corona, descendit in Franciam : & Lugduni celebrato concilio, inter alia Ludouicum coronauit : sed ille vix triennio superfuit.

Carolus III. cognomento Crassus, filius erat Ludouici Germania regis : auum Ludouicum Pium, proauum Carolum Magnum retulit. Huic bellum erat ad Normannos, littora Galliarum infestantes. Rolonem duce pactis ed perpulit, vt suscepta Christi gratia, baptizaretur : & accepta parte Galliarum, filiam eius teneret coniugem. Hoc tamen alij tribuunt Carolo Simplici Francorum regi, nõ Imperatori : quod magis probò : nec tēpora multū discrepant : cum esset iste Simplex Caroli Calui Imperatoris nepos, ex Ludouico Balbo. Hic autē Carolus Crassus Imperator, ad extremū displicuit p̄ceribus regni : vnde destituitur Impio, anno XII.

Arnulphus vir bello natus, filius erat Karlomanni, auum habens Ludouicum Germania regem : erat igitur Caroli decessoris sui nepos ex fratre. Hic sategit pro amplitudine Imperij : Normannos maximo praelio fudit : regem Morauorum vicit : summorum Pontificum miris gyrationibus se immiscuit. Nec erat res mediocris, bellum quod suscepit in regem Morauia Zrente baldum : cui tum paruere Bohemi, Poloni, Slesitæ : Diu ille restitit Imperatori : nec facile superatus esset, nisi Imperator laxasset claustra Vngaris, qua erant illis ob-

iecta

iecta fortissima: quibus laxatis, primam in subigendis Moravis, Vngari Imperatori operam nauabant: sed ea magno constitit Christianitati: nam Christianismo deinde grauisissimi incubuerunt, Sueuis, Bauaris, Francis, sæpe prostratis: & penetrarunt in vltima Saxonie: Bremenam urbem & ecclesias eius incendio perdidierunt: nec quieuerunt, donec ab Henrico Saxonum duce, postea regnante, cæsi, se in Pannonijs continerent. Vicit, vt diximus, idem Arnulphus Danos, quos Gallici pro sua consuetudine vocant Normannos, centum millibus, vt ferunt, prostratis: cum ex illius agmine vix pauci cecidissent. Ad extremum, cum creberrimo alij vsu Imperator corpus distemperasset, tanta vermium scaturiuu multitudine, vt nulla ope medica redimi posset, sic consumptus.

Ludouicus IIII. Arnulphi filius, successit in Imperio patri: sed nihil magnum per egit: nam sub eo excreuerunt in Italia tyranni Berengarij, de stirpe Longobardorum: aut, vt alij putant, Romanorum. Aduersus I. eius nominis, Ludouicus duxit in Italiam: ibiq; apud Veronam prælio congressus, capitur, cacaturque: cum imperasset annis X. Habuit autem vxorem Ludgardam filiam Ludolphi ducis Saxonie, germanam Ottonis, quem Henricus I. rex habuit patrem: ex qua nullam reliquit prolem. Eius temporibus Vngari se ad prædam regionum cœperunt accingere: proximi Bauari se obiectarunt in loco Keruende: ibi magnam stragem perpeffi sunt Bauari: Vngari autem prosperati, inde sunt facti audentiores: Sed Sæui Bauaris coniuncti, cum etiam suppetias ex Imperatore tenerent, denud congregiuntur: aliquantis autem prostratis ex hostili agmine, Bauari cum primordia haberent prospera, fuga tamen abiierunt. Quo tempore bellum erat inter Conradum

Lotharingia ducem, & Albertū marchionem de Bambergā: superatusque praelio Conradus, Ludouici Imperatoris germanus, ab Alberto opprimitur: quam rem proditione Hattonis Moguntini archiepiscopi, Ludouicus vindicauit in eundem, iubens publico gladio perimī Albertum.

Conradus vltimus de gente Caroli, peruenit deinde ad Imperium: quem ideo Alemannum ferunt, quia erat filius Conradi, quem Albertus de genere Saxonum, praelio occidit: habuitque auum Arnulphum, ante se imperantem. Hunc Italici scriptores, si dijs placet, inter Imperatores non numerant: quia Italiam non tenuit: Ergo tot Constantinopolitani, Imperatores non erant ex eadem causa: nec nostri temporis Cæsares, dicentur Imperatores: quia Italiam non habent. Sed hac aliās. Moriēte autem Ludouico Imperatore, cum omnes principes eō propenderent, vt deferretur Imperium Ottoni Saxonum duci, atate, prudentia, opibus, viribus, florenti: sed ille ausatus senium, recusauit: & tum itum est ad Conradum Francum, Conradi filium, Arnulphi nepotem: Adolefcens erat spectabilis, qui necdum ad coniugium peruenisset: tātusq; mox implicitus est rebus, vt sine coniuge & prole moreretur. Bella tamen plura tentauit, quā fuerit ex regni commodo: Dum enim neminem patitur iusto ordine sub se dominari, aduersos habuit Bauaros, Sueuos, Saxones: Primum vertitur in Arnoldum ducem Bauaria: quem multis praelijs superatum, cogit cedere rebus: nam cum omni familia migrauit ad Vrgaros. Hac sublatus victoria, in Henricum se Saxonem vertit, cuius virtutem suspectam plurimum duxit: Obsedit autem urbem Mersborg, arbitratus ibi ducem inclusum: sed ille se continuit in arce Gronede, quoad

quod auxiliaries eius copia conuenirent. Burchardus dux Sueviae, & Gisbertus comes Lotharingia, erant in auxilio Henrici. Rex autem inter supplicatas habuit Euerhardum fratrem, ducem Lotharingia, & Hattonem Moguntinensem archiepiscopum. Congregati sunt graui praelio. Cedit in primis Hatto, & inclinavit victoria Henrici: nam & rex ipse, & Euerhardus frater, vix elabuntur. Arnoldus profugus, dux Bauaria, audito huius pugnae exitu, urgendum regem putauit: nam Vngaris in societatem eductis, omnem ditionem regis peruastauit in Vngaria, Rheni ripam: tantisque motibus concussa est terra regis, ut facile poeniteret regem, quod omnes in se prouocasset. Quo tempore Reginbertus comes de Ringelheim Saxonici germinis, congressus Danis in Saxonia, magno illos praelio fudit: adeoque contudit, ut non facile redirent ad solitam excursionem: sic iudicis necesse Brunonis, & multorum ex nobilitate, quos, ut diximus, vno praelio Dani ad internecionem in loco Ebbeckestorp ceciderunt, loco nunc sanctimonialibus consecrato: quae adhuc forte ignorant, quas penes se seruant sanctorum reliquias tumultatas, tot pontificum, ducum, comitum, & magne nobilitatis. Contra adus autem Imperator moriens, Henricum Saxoniam ducem designauit successorem.

CAPVT IIII.

Henricus Saxoniam dux, cognomento Auiceps, quodam in adolescentia cum pater rebus praeset, plurimum indulgeret aucupijs, primus in domum suam & familiam transtulit Romani Imperij dignitatem: ibique, sicut, ut per aliquot secula immobiliter in ea permaneret. Sed neque hunc dignantur Italici scriptores Imperatoris nomine, quod benedictionem papalem non haberet: non quia contemneret, sed pro humilitate, quod supra diximus, princeps modestus euitauit. Dicant igitur, si idem Imperator non est,

quia à Papa consecratus non est: quis consecrauit Augustum, & omnes ab eo Augustos vsque ad Carolum Magnum? nisi ille per quem reges regnant, & potentes iusta decernunt. Si non est Romanorum rex, aut Imperator, quia Italiam non tenet, cedant hoc nomine Constantinopolitani: ex quibus pauci Italiam habuerunt. Cedant & nostri temporis Imperatores. Proinde non fraudemus optimos principes honore suo. Scimus quo ordine Pontifices ad eam se consecrationem ingerebant. Romanorum sine controuersia Conradus & Henricus erant reges, etiam, si ita vis, non fuerint Imperatores. Mirum tamen, hoc illis denegari nomen regibus, quod ante Caesares permissum est ciuibus Romanis. Postea uero quàm Conradus in fata concessit, fraterque eius, ut diximus, insignia regni ex fratris mandato Henrico pertulisset, congregati principes Franciæ Orientalis, Turingiæ & Saxoniae in Frislariam, elegerunt concorditer eundem Henricum: quanquam dispositio de regno, non tam erat in arbitrio eligentium, quàm in ordinatione decedentis: Nam abindè Carolo Magno, pater filio reliquit Imperium, nisi quòd aliquoties propter ignauiam succedentis, se interposuerint principes ordinationi. Tum uero etsi Conradus decessor de Henrico, ut diximus, successuro ordinasset, ex abundantia tamen hunc fecere conuentum, ut omnium voluntate regnaret. Primam coniugem accepit monialem, quæ ei genuit Tanquardum: quam quia habere non licebat, remisit monasterio: & accepit filiam Theoderici comitis de Ringelheym, antiquæ Saxonum nobilitatis, quæ illi genuit Ottonem, Henricum, Brunoldum, Mathildam, Rixam, Hadewigam, Garburgam.

CAPVT V.

Prosequamur deinde post catalogum Imperatorum, quem propter Henricum texuimus, eius res gestas, ex quo tempore inijt regnū Romanorū: nam successores eius in regno suis locis & tēporibus dignabimur honore suo. Giselbertus dux Lotharingia, ex genere Carolino, gener erat Henrici regis Romanorum. Hic socerum stimulabat, vt regnum Francia, quod ad degeneres peruenisset, occuparet: Nam Ludouicus Balbus, Caroli Calui filius, cū legitimam prolem non haberet, natos ex meretrice filios, Ludouicum, quem Nihilfacientem agnominauēre pro desidia & ignauia, & Carolum fratrem eius scripsit heredes. Ludouicus autē Nihilfaciens cū moreretur, filium reliquit Carolum cognomento Simplicem (sic enim indito cognomine discreuerant reges aquiuocos) quē cū per fastidium sustinerent procures, Giselbertus inter primos sategit, vt socero suo iam regi, regnum quoq; Francia proueniret. Recusabat Henricus regno pellerē legitimum possessorem. Non quieuit Giselbertus. Eudo, quem alij Vdonem vocant, legitimus tutor Caroli pueri, comes Andegauensis, tutelam gerens, regium nomen assumpsit. Rex erat, qui pro suo arbitrio omnia administraret. Huius fratrem Robertum, Celtica, hoc est Burgundia ducem, adiit Giselbertus, interpellauitq; vt regium nomen assumeret: nam fratrem eius Vdonem, etsi consecratus rex fuerit, sciebat seruare honorē puero: quod non probauit. Cessit postulanti & vrgenti Robertus: Cū enim esset & Aquitania dux, de fratris regno potiore partem vbi accepisset, aliquot sibi viciniores vrbes capit: constitutis in eis pro suo arbitratu pontificibus, à quibus regis appellationem promeruit: iam enim frater

eius Eudo concessit in fata, proceribus cōmendans Carolumpuerum. Ergò Robertus iam factus elatior, magnis copijs in regem puerū mouit: Commisso pralio, Robertus cadit. Redeunti victori Carolo Hebertus Viromandorū comes sit obuiam per speciem gratulandi: Orat regē, ad se diuertat Peronam. Perfido homini rex simplex credit: poterat suspicari dolos, quodd Roberti sororem teneret coniugem. Intransem regē mox armati circūstunt: capiunt, in carcerem protrahunt: quæ res multorum per Franciam malorum origo fuit. Tum coniurati proceres qui cum Roberto, Giselberto, ceterisq; sentiebant, quasi regem non haberēt, de cōstituendo rege deliberāt. Erat ex liberis Richardi Burgundionum ducis superstes filius Radulphus, Caroli nepos, hunc tametsi Carolus ex Eligina Angliæ regis filia prolem sustulisset, in regem assumunt: qui Suefione regio sumpto diademate de more, regnum administrat. Ludouicus autem Caroli Simplicis, vincti regis filius, paternorum amicorum ope destitutus, enauigato mari, ad Anglos se cum matre contulit. Pater in carcere permansit.

CAPVT VI.

HOC in rerū statu cum esset, Henrico Ro. regi causapetendi cum exercitu Lotharingiā, inuitante, quem diximus, Giselberto, occurrit nuncius Caroli vincti regis cū madatis huiuscemodi. Carolus, inquit, quondam rex Francia, nunc vinctus, quādō illū suprema calamitas oppressit, nihil habet in vita iucūdius quàm audire incolumitatem, prosperitatē, & felicitatē tuam, in qua plurimum spei sibi filioq; repositū arbitratur, dattibi pignus amoris nō vulgare: Manū ptulit preciosi martyris Dionysij, auro gemisq; inclusam: quam regum aliquis, vt secum vbiq; haberet superioribus annis corpori diuul-

diuulfit, perpetua tactus deinde, vt ferūt, amētia. Quādoquidem, inquit, Franciam deſeruēre omnes virtutes, cum translatis preciōſi martyris reliquijs, hoc apud te perpetui pignus amoris cupit eſſe deſiſitū: pridem enim cū trāſlato beati Viti corpore ſub Pio Ludouico in Corbeia, omnis Francorū fortuna ad Saxones demigravit: nunc quod reliquum fuit Franciæ regibus, apud te noſueris collocatū. Henricus rex magnificū munus ſingulari excepit reuerentia, regem vincitū per eundē nuncium cōſolatus, bono iuſit eſſe animo: ſibi curā fore honoris & incolumitatis eius. Acceſſit huic dono aliud. Rodulphus Burgundionum rex, qui aliquandiu in Italia regnabat, cū aduerſus Berēgarios depugnāſſet, in eadē prouincia donum accepit à Samſone comite, laceam miri operis, quæ quondam Conſtantini Magni fuiſſe perhibetur. Erat autem adſpectu mirabile opus: iuxta mediam ſpinam fenestellis interciſa, crucibus de Dominico ligno inſignita: precium erat in ſacris reliquijs, cui ars acceſſit cum auri metallo. Hæc interpoſitis, quos putabat idoneos, rex à rege magno precio accipere contendebat, ſi fieri poſſet: ſed non erat Rodulpho vlla rei æſtimatio: nihil illi in omni vita charius. Non deſtitit Henricus promiſſis, nōnunquam minis, vndecunq; cauſis queſtis deſiderium proſequi: & perfecit, vt ei dono ab rege mitteretur. Hunc precioſum Imperij theſaurum, Imperatores diū in delicijs habuēre: nunc, quibus ex cauſis incertum, ad Nurenburgenſes, vt creditur, peruenit. Erat huius muneris prouentus ſemper Henrico acceptiſſimus: tantumq; peperit inter reges vinculum, vt Rodulphum Henricus magna parte Sueuiæ donauerit. Eam arbitror trans Rhenum, quæ nunc Imperialis eſt Burgundia.

CAPVT VII.

M 4

Ope-

Operaprecium est diligentius rem Vngaricam sub hoc rege percensere. Gens est aduena, qua recens ex Scythia commigravit: confederatq; in Panmonijs: & crebras faciens excursiones, aliquoties à Sueuis & Bauaris retunditur. Conradus quoque rex in suo tempore illam quam fortiter repressit. Cùm verò Conradum audissent Vngari sublatum, concepta audacia, excursionem fecere in Saxoniam: multis vrbibus euastatis, incendia, rapinas, miscabant. Rex Henricus tum erat in praesidio Dverlaon, vrbis tum praecipua: rudique militi quem habebat, non satis fudit aduersus insolentissimam & ferocissimam gentem. Itaque impudè grassabantur ad mare vsque: Bremensis ciuitas concrematur: & tamen sanctorum, qui ibi requieuerè, meritis, flamma vastantibus Vngaris obuiam pergit, multosque consumpsit. Per quae tempora etiam Dvandali in vicinam urbem Hamburgum sauitiam conuerterunt: Hoc enim illud erat tempus, quo multos Christus per sanguinem ad se deuocabat in regnum. Leuibus tum praelys rex vexabat Vngaros peruasantes, in quibus captus erat vnus ex illorum principibus, quem magno auri pondere ad redemptionem deposcebant. Rex auro contempto, captum reddere pollicetur, si aliquot annorum inducias paciscantur. Conuenit inter eos de annis nouem: quibus constitutis, rex militem facit instrui omni genere necessariorum ad bella armorum, exerceri ad pugnam, armari quoque promptè. Constituit deinde, quotum quisque in agris sustineat pugnatem in expeditione: Octo nonum, & in vrbibus quatuor quintum quenque: & praesidijs firmat vrbes. In agris autem nihil dimittit, quod hostibus prada sit reddituris. Conuiuia nuptiarum; & alias comeffationes amicorum, iubet in vrbibus soli

lis apparari: non in prædijs foris, quæ vocant vrbana: etiam si in agris sint, dum sint vrbium instructa ritu. Sic expeditum, sic exercitatum militem probat in Æwandalis, hoste, vt putabat, molliore. Ducit in urbem quam vocant Brandenburgum: qua multis vix laboribus expugnata, prouinciam sibi subiicit. Indè in Dalmatas agmen vertit, eiusdem gentis & linguæ nationem, quod paternum illi odium esset in gentem: cuius urbem Grona obsidet, & vicesimo die capit: militi permittit diripiendam, vt acuat: omnibusq; puberibus peremptis, quo timorem crearet in gente, victorem reducit exercitum. Pragam quoq; Bohemorum metropolim, ex eiusdem gentis societate oppugnat: regemque illius in eam perducit necessitatem, vt se dedat. Pater hic erat Boleslai, Henrico fidelis & promptus, per omnem reliquã etatẽ. Sic primum facta est Bohemia regi Romanorum, Saxonumque principi tributaria: quanuis & antea per maternum Henrici auum, Imperatorem Arnulphum, victo rege Morauorum, cui tum Bohemia quoq; parebat, iugum acceperat Romanæ ditionis.

CAPVT VIII.

Iam constituta Vngaris induciæ finem habebãt, cum illi mittentes pro more nuncios, dona solita postulabant: dederat enim rex per singulos annos nonnihil donatiui nomine, quo obsecratos haberet sibi: Id cum sibi perpetuum Vngari sperarent, rex pernegauit: iam exercitato milite, animis auclior. Indignabundi Vngarorum nuncij, ad suos vacui reuertuntur: minitanturq; subuertere omnia: & parato iam agmine prouunt: vicinos Dalmatas admonent, vt arma iungant ad vlciendos se, commeatus importent. Illi vbi in Saxones pugnandum audiuerunt, cum contumelia Vn-

M 5 garos

Vngaros reliquerunt, quod arma iam breuè Saxonum comperissent. Profecti igitur Vngari, in Turingiã perueniunt. Affertur regi nuncius repentinus, de hostiũ insolenti agmine. Iam perniciofa agritudine rex laborabat: & tamen supra vires egit, vt arma per quadriduum, quanta poterant, iungerentur. Accessere voluntarii omnes in hostes fidei: & pietatis officium non grauatè obibant, scientes quid præmij sit constitutum in eo deficientibus: quid etiam periculi, si non modò pro libertate depugnent. Iam ad urbem Mersborg nunciatur hostes castra fixisse. Rex autem expeditum iam habens agmen equitum peditumque, fidenter mouit in hostes. Vbi sub mutuum ad spectum venere exercitus, clamor exoritur, à Christianis quidem, Kyrie eleison, ab Vngaris autem perfidis tartareus stridor insonat, hui, hui: manus deinde conferuntur. Ibi apparuit quid supernum à Christianis imploratum possit auxiliũ: quid etiam in armis miles fidutiæ ferat. Sternuntur perfidi sine numero, capiuntur multi: caelesti munere insignis ac mirabilis victoria regi prouenit. Vngari qui superfuere, lacera velut nauis fragmenta colligentes, noctibus se subducunt. Rex victor, in laudes conditoris Dei resolutus, eius gratiæ deputauit victoriã. Tributa quæ hostibus penderet, vertit in vsus pauperum. Iam fama tanta victoriæ orbem peruasit: Magnum & inaequabile nomen Henricus rex per prouincias habebat. Adierunt illum regnorum proceres, fidem eius implorantes: inter quos Heribertus gener Hugonis ducis in Francia: cum ei Rodolphus rex aduersaretur, vt apud illum sibi esset praesidio, supplicauit. Ille verò solita sibi libertate nihil negabat amicis, quod dono dignum iudicabat. Profectus in Galliam rex, regem alloquitur:

tur:

aur: perfecto negotio, reuertitur in Saxoniam.

CAPVT IX.

ERat Henrico, tum omnes regni fines tuenti, bellum in Danos, Holsatiam vastantes: Perdomuit, & retrò egit gentem. Urbem Slesuicium coloniam fecit Saxonum, constituto ibi Marchione, quod in Dania diximus. Deindè cum Scandalos quoquè ad iuga cogeret, oppugnata, vt diximus, vrbe illorum præcipua Brandenburgò, per brumam in glacie firmatis castris: is erat animorum ardor: nec enim poterat propter palustria loca, & crebras vndas, aliter expugnari. Expugnata vrbi præsidem imposuit cum colonia Saxonum; cui simile indidit honoris vocabulum, vt Marchio diceretur: quod itidè in Scandalia signauimus. Inoleuerat tum primùm marchionum nomen antè inauditum: & vt arbitror, ex Saxonica lingua ductum: nam Veltmarck vocat quodq; villagium suum agrum: quod alibi latius deduximus. Cùmque in morte ipsius, vt dicemus, marchionatus Danorù Slesuici interiret, in solo Scandalico Brandenburgi mirum in modum profecit, vt inter maximos Germaniæ principatus numeratus, dignitatem iam diu tenuerit Electura ad Imperium, quotidie per nostra tempora increscens, cùm in manus peruenerit veterum Francorum, quos nunc per summam iniuriam Francones vocant, cùm Galli teneant verum illorum nomen, ductum à libertate. Sed hodiè, vt diximus, per illos principes magnificè effertur principatus Brandenburgensis, propter accessionem principatum, quos pridem habentes, concesserunt nouissimis temporibus ex Francia & Bauaria ad tenendum hanc Electura dignitatem, quæ titulo debetur Brandenburgensi.

CAPVT

Sed & Hugo rex per atatem illam Italia, legatos misit Henrico, amicitiam eius deposcentes. Postquam verò Rodolphus Franciæ rex in fata concessisset, Carolusq; victus in carcere diem suū obisset, & Ludouicus eius filius cum matre ex Anglia vocaretur ad regnum, & ab obuijs proceribus saluaretur, inq; patris locum rex constitueretur, non durauit affectio procerum: reuixitq; in corde multorū odium stirpis sue, statim subijt regis fastidium. Secedentibus ergò à rege Francis, Ludouicus rex, Rom. regem per nuncium petit, alicubi conuētum indicere velit ad colloquium, cupere se amicitiam ac beneuolentiam eius promereri. Henricus rex respondet: Non se posse regi in ea re placere, nisi super eadem & Wilhelmi Normanni sententiam cognoscat. Ea re cognita, Ludouicus rex & Wilhelmum Normanniæ ducem adit, docet quī sit regni sui status, quantum sit in ipso rerum momentum, si velit, posse illum magna rei pondus subleuare, cuius apud regem perpetua perseueret memoria, modò Henricum regem inflectat, vt ad colloquium veniatur. & Wilhelmus nō cunctanter annuit: auratū militē ex suis regi mittit Henrico: Conuentum postulat super Mosam flauium. Henricus, cognita & Wilhelmi voluntate, nihil moratur, conuentui annuit: ad quem ipse proficiscitur: medio & Wilhelmo, reges colloquuntur: Ista sunt fœdera: Cuius rei cū fama percrebuisset, moti Franciæ proceres, regi suo cessere. Sed ingratus fuit postea Ludouicus rex & Wilhelmo eam rem procuranti: quod plenius in Norwagia scriptissimus.

CAPVT XI.

ERat autem Henrico regi, vt diximus, cōiunx, con-
sors regni, clara atque nobilissima, nomine Ma-
thildis, filia Theoderici comitis de Ringelheym, ex ea-
dem Saxonum gente, cui fratres essent Ævedekindus,
Immotus, atque Reginbertus: à quibus magna nobilita-
tis propago disseminata est. Hic est Reginbertus, qui
pugnauit in Danos incurstantes, multoq; tempore Sa-
xoniam vexantes: vicitq; illos, liberans patriam ab il-
lorum incurfionibus. Erant autem omnes hi, rex cū re-
gina, & qui antè nominati sunt, ex stirpe Ævedekindi,
magni ducis Saxonie, qui bellum gessit in Carolum
Magnum per annos XXX. Genuit autem Henrico Ma-
thildis ante regnum Gerbergam filiam: quam despon-
dit Giselberto Lotharingie duci: Filium quoq; Otto-
nem industrium, viuudum, elegantem, & omnibus na-
tura donis foris & intus abundantem, qui patri suc-
cessit in regno. Post regiam verò susceptam dignitatē
genuit Henricum patri cognominē, virum fortem & il-
lustrem, quem post rebellionem Otto frater exaltauit:
ex cuius etiam stirpe Imperatores prodiērent: Ter-
tium genuit Brunonem, pontificia dignitate Colonie ho-
noratum: & qui cum pontificatu ducatum Lotharin-
gie administraret: quod suo loco memorabimus. Du-
xit autem Otto filius regis viuente patre vxorē ex ge-
nte nobilissima Anglorum, filiam fratris Adelstani regis,
quem alij Oigid, alij Edid appellant. Recordabantur
Angli originis sue, quod ex Saxonibus ante aliquot se-
cula egressi, Saxonum affinitatem repetebant. Pepe-
rit ea Ottoni Ludolphum filium: qui distractus, patri
aliquandō rebellauit. Sed hæc infra. Henricus autem
rex ea fuit circumspectio, vt in omni gente sua rarus
aut

aut nullus esset, qui de magna re, se non gauderet ab illo muneratum: nemo fuit clarorum in gente virorum, quem non praclaro munere, aut officio, pro cuiusque virtute donaret. Erat vir omni in loco & opere praeceptus: etiam in relaxationibus animorum eam seruauit integritatem, ut laxatum, non solutum eum, qui attenderet, videret: In conuiujs satis iucundus, nihil tamen regalis disciplina minuebat. Tantum auctoritatis in eo pondus fuit, ut etiam ludenti non crederet ad aliquam se lasciuam dissoluendos.

CAPVT XII.

Intermultas autem huius Henrici laudes ea praecipua est, quod in Saxonia prouincia sua, primus verum rebus ordinem dedit: Vrbes immunitas iussit muris & fossatis cingi, propter incursionem Vngarorum: & si postea barbari claustris Scythiae erumperent: quod longè post fecere Turci, fecere Tartari: Sed Vngari iam diu pro muro erant reliqua Christianitati ab illorum incursionibus. Deinde quod vrbes legibus & moribus formauit: Iuuentutem ad arma iussit exerceri: vnde etiam vbi opus euenit, in expeditionem secum duxit, quos etiam militaribus suis coaequauit. Agros distinxit, constituens quantos quique pedites in arma mitterent ad generalem terrae expeditionem. Ab initio ipse vrbes aliquot fundauit, Quedelinborg & Goslarium: quantum eam urbem nonnulli inscribant Henrico III. sed ille consummauit, quod iste inchoauit. Misnam quoque urbem ad Albis ripam Henricus communiuit: constituens in ea primus episcopum, ut esset incursioni Vngarorum vel primum repagulum. Urbem Merborg hic rex veterem renouauit, & in sublime extulit. Paruit autem tum Misna, & magna Turingiae pars Saxonibus: quae
ab

ab illa die diuulſe ſunt, cum Henricus Leo dimoueretur à ducatu: aut cum I. Otto Saxoniam permitteret Hermannò Biling gubernandam. Superiores verò Saxonia, Turingia, & Miſna partes, tum alijs creditur commendaffe: cum interim Henricus Leo vix mediterranea terra Brunſuiccenſis ſibi ſuiſq; retinuit, quòd ea eſſet peculiaris illi ex matre hereditas. Quo etiã tempore Henricus rex collegium canonicorum, quòd fundauit Zvedekindus abauus eius in Angria, ipſe tranſtulit in Vallerſleue, cõſtituens ibi episcopum nomine Marcum, virum incomparabilis ſanctitatis. Sed neque ibi diu permansit: Nam Otto Henrici filius, rerum potitus, quòd dicemus ſuo tempore, tranſtulit in Magdeburgũ, archiepiſcopatum inde erigens. Quedelinborg autem urbem ſingulari cura reſpexit, monaſterium ibi erigens dominarum, in quo primam fecit abbatiffam filia ſuam Mathildim: Eccleſiam autem in honorem ſancti Seruatij iuſſu cõſecrari. Henrico autẽ moriente, quòd deerat & vrbi & monaſterio, impleuit relicta eius: qua etiã in Northuſen extruxit monaſterium: & deinde in loco qui dicitur Polede. Tertiuũ verò erexit in Angria, vnde maritus eius Hẽricus tranſtulit collegiu in Vallerſleue. Religioſa verò domina nõ paſſa quid deeſſe rebus diuinis, ſanctũ pridẽ locũ, nouo ibi inſtituto collegio, reuocauit in priſtinũ honorẽ: Et nè quid deeſſet religioni ſtirpis ſacrata, filius eius Bruno, Colonieſis archiepiſcopus, intra vrbiſ ſua mœnia fundauit cœnobium ſolenne, quòd dicitur S. Pãtaleonis: Nec mediocrẽ operã impendit Normannis baptizãdis, qui per prouinciã eius ſparſi vagabantur.

CAPVT XIII.

Henricus autẽ, cõpoſitis circunquaquẽ rebus, perdomitisque rebellibus, poſtremò Romam ſtatuit
proo

proficisci: sed infirmitate correptus, iter intermisit. Decubuit autem in castello quod est inter Turingorum & Saxonum consinia: Cum se iam morbo grauari sensisset, conuocatis proceribus, designauit Ottonem filium regem, ceteris pradia cum thesauris distribuens. Sequutus est exemplum praedecessoris sui Conradi, qui se moriens regem declarasset: Nec longè erat ab consuetudine Carolinorum, ut designaret pater, quem vellet ex filijs sibi in Imperio surrogari: nam Carolus Magnus assumpsit uiuens Ludouicum, & ille Lotharium filium consortem fecit Imperij: nondum enim erat legitima electionis forma, quae in Ottonis III. nouissimis annis, quod dicemus, est instituta. Ottonem ergò, qui filiorum maximus erat natu, & fratrum optimus, omni regno praefecit. Iam etiam Francia Orientalis regio cum Turingia, cecit regibus Romanorum: postquam reges Francorum in id imbecillitatis peruenerant, ut vix quae in Gallijs erant tueretur: Et Germanorum reges iam coaluisse viderentur regibus Romanorum. Testamento itaque legitime facto, & rebus ex more Christiano compositis, defunctus est Henricus anno regni sui XVII. vii. autem LX. Translatum est autem corpus eius à filijs in urbem Quedelinborg, & in basilica sancti Petri ante altare sepultum, cum planctu & lachrymis plurimorum.

CAPVT XIII.

Otto, qui ex rebus gestis postea sibi nomen Magni adsciuit, Henrici regis filius, approbatur rex, succeditque in locum Augustorum octogesimoprimum ab Octauio Cesare, omni populo Saxonum Francorumque plaudente: regnavitque annis XXXVIII. Approbatusque est à principibus apud Aquisgranum, ubi mox unctus est rex, peragente ministerium Moguntino archiepiscopo

scopo nomine Hildeberto, genere Franco, professione monacho: qui nutritus in Fuldensi monasterio, ad hoc suo merito prouectus est, vt pater primum eius loci constitueretur, deinde ad fastigium Moguntina sedis proucheretur. Rex autem, benedictione percepta, quàm sapientem in regni moderamine, quàm fortem in aduersantium certamine, quàm strenuum in religione se praberet, facile enarrari non potest. Primum igitur barbaris ad nouas res exiliētibus, vt fieri solet, Bolislauus dux Bohemia, & Wentzelaum fratrem suum regno Romano fidelem, Christo deuotum, percussit: in cuius vltionem cum rex exercitum mitteret aduersus Bolislauum, primo Saxones victores visi sunt: deinde pro recenti victoria securius & inconsideratius agentes, repentina incursione omnes ab hoste sunt occisi: Et perseuerauit deinde asiduum bellum vsque ad decimumquintum regis annum: Ex eo regi Ottoni reconciliatus, fidelis in finem vsque permansit. Vngari verò antiqui Saxonum hostes, immò verò omnium quos non habuere ad tributa pendenda faciles, audita morte Henrici, qui illos maxima clade affecerat, volentes pertentare noui regis vires, mouerunt per Orientalē Franciam, tentantes irrumpere Saxoniam in parte occidua. Sed rex Otto, illorum comperto aduentu, obuiam processit cum expeditis agminibus: & congressus ita repulit, vt laceris viribus reuersi, diu intra septa Pannoniarum permanerent. Et cum externa bella requiescerent, cœperunt regi nasci intestina in ipsis regni visceribus: Nam Arnoldo duci Baiuvariorum, quos nunc vocamus Bauaros, mortuo, filij eius in superbiam erecti, nolabant agnoscere regem: neq; in cœtū regni parere euocationi. Gallicus ille sanguis faciebat animos, quod se

Arnoldy.
D. Bauar.

N   potius,

potius, quam Saxones, natos ad coronam regni arbitrentur. Sed rex Otto pro contumacia quam prae-
tenderant, prae-teritis Arnoldi liberis, ducatum permisit
eorum patruo Bertoldo, illumq; in ditione defendit. Ita
factum est, vt quod sub rege tenere nolebant, ab illo pe-
nitius extruderetur. Mortuus est etiam illo tempore Si-
gefridus, vnus ex Saxonum primoribus, qui proxima
sub rege potestate, multa in Saxonia administrabat: Ei-
us ditionem Danemarvs regis consanguineus frater, hoc
est, ex solo patre, non etiam matre, deposcit: erat enim
ille natus matre moniali, quam Henricus pater ama-
bat, & aliquandiu pro coniuge tenebat, sed vxorē ha-
bere non poterat. Rex autem comitatum illum Geroni
concessit, viro primario: inde exasperatus in fratrem
Danemarvs, rebellionem molitur.

CAPYT XV.

EVerhardus quoq; comes iratus aduersus Brunin-
gum quendam ex Saxonum primoribus. Erat hic
Euerhardus Conradi regis, vt supra significauimus,
germanus frater, ex sanguine Carolino: cui etiam Ot-
to per auitam lineam non erat alienus: Hi principes
erant conspirationis in regem: Euerhardus enim colle-
cta manu succendit urbem Bruningi, qua vocabatur
Eliucri: interfectis qui inerant, sine discrimine sexus
& aetatis omnibus: qua praesumptionem rex in eum se-
uerè vindicabat: nam & multam illi indixit centum
talentorum: Auxiliarios quoq; illius quodam dedeco-
re notabat: vt in urbem Magdeburgum, postea ab Ot-
tone insignitam, canes deducerent: quod probri genus
illa aetate habebatur. Qua ex re vehementer exaspera-
tus Euerhardus, iunxit se Danmaro, ad instruendam
regi rebellionem. Ergo iunctis armis oppugnant praesi-
dium

Bertoldus D.
Baueris.

Euerhardus
frater. Con-
radi. s. p.

dium quod dixere Bardewick, in quo rex germanū fratrem suū Henricū adolescentiorē fecit educari: & capto praesidio, militibus dedere diripiendum, quo in reliquum eos haberent obsequentiores, abducto secū regis fratre Henrico: Indè vrbē quae dicebatur Eresborg, in deditioem acceperant: eamque firmatam, sedem sibi fecere, firmissimumq; refugiū: vnde excursions multas faciētes, diripiūt vastantq; vicina loca. Cumq; finē nullum facerēt malorū, sepē a rege admonitus frater, magis in superbiam erigitur. Rex contracto valido exercitu, urbem memoratā obsidione cinxit. Ciues aliquandū quid facerent deliberātes, cum viderēt Danmarū ad reconciliationē fratris regis nihil intendere, seq; ad extremum ab ira regis nō posse vrbē tueri, apertis portis intromisere regem, sperantes quod in germanum pro solita clementia nihil statueret grauius. Confugerat autē Danmarus in ecclesiā, apprehenso cornu altaris. Sepserant regij eandem basilicam: quā cum ingredi munitam non possent, quidam per fenestram missa sagitta Danmarum confixit. Non probauit rex factum: sed nulla vis potuit infectum reddere. Euerhardus Henricum obseruabat, malè sibi timens, vbi audiuit casum consortis: prouolutus autem pedibus Henrici captiui, veniam precabatur. Facilitas adolescentia cessit precanti, & in familiaritatem admisit, pridem raptorem suū. Ille vbi insinuauit se iuueni, caepit pratēdere, quanti in regno principes Ottoni aduersarētur: imprimis sororium eius cōmemorauit Giselbertū Lotharingie ducem: Si in animū ducat Henricus illi adhaerere, facile futurū, vt ipse accepta corona regnaret pro fratre. Mouit adolescētē promissus honor, facileq; consensit sceleris, cuius tantam sperabat futuram mercedem.

Giselbertus dux eadem expectatione tenebatur,
 Henricum promissis lactans, vt si eius auxilio
 regem sororium suum, hoc est, cuius germanam tene-
 ret coniugem, vinceret, sibi coronam vendicaret, debi-
 tam generi, quod Frācorum sanguine gloriaretur. Nec
 alia spes fouebat Euerhardum: qui & ipse rege victo,
 cogitabat, Henrico Giselbertoq³, contemptis, sui se ra-
 tionem habiturum: recordabatur enim regem Conradū
 fratrem: hoc autem blanditiā vxoricē audita prode-
 bant pauld ante mortem eius. Cum enim gremio foue-
 ret vxorem: Gratulare, inquit, nunc in sinu comitis, de
 proximo gauisura in amplexu regis. Itā tres conspira-
 tores, pro se queng³, vna spes fouebat. Rex omniū gna-
 rus, habebat non contemptibiles copias, quibus fidebat:
 Hermannum Sueuorum ducem, fratremq³, eius Vtonē,
 Conradūque, quem pro insigni circumspectione cog-
 nominatūē Sapientem: qui etsi proxima affinitate
 Euerhardo iungeretur, potioem tamen omni propin-
 quitate duxit fidem. Henricus autem regis germanus,
 spe magna sublatu, in loco qui dicitur Salueldia, pro-
 cerum suorum egit conuentum: is est in media Turin-
 gia, qua tum obsequuta est Saxonibus: ibique conui-
 uio & singulari comitate pertractans, multos sibi fecit
 deuinctissimos, muneribusq³, cōciliabat alios, prout mo-
 res cuiusq³, & fortunā interpretabatur: magnoq³, agmi-
 ne perarmato, contendit cum expeditis in Lotharingi-
 am: ibiq³, Euerhardus arma sua coniunxit Giselberto.
 Viribus vndiq³, cōparatis, mouerūt in regē. Audiuit rex
 friuolā trium in se conspirationē: & initid quidem non
 credidit fratrem & sororium, nulla vnquam à se asse-
 ctos iniuria, in se ducere. Vbi autem certior factus est,
 con-

Hermannus
 D. Sueuorum
 ab Uto. fra-
 ter eius.

contractis vndiquè copijs, obuiam proficiscitur venientibus. Spem constituerat in Deū innocentiæ propugnatores, vindicemque mala voluntatis. Venerat rex ad urbem Treimont, nunc Tremoniam, ea paruit Henrico: sed armis regis coacta est illi cedere.

CAPVT XVII.

Ventum erat ad Rheni ripam, & cum de hostiū vicinitate necdū cōpertum esset, audacius Saxones traiecerunt: Vix ripam alteram tetigere, ecce assunt improuisi hostes, vix permittentes armandi spatium. Rex conspicatus ab altera ripa suorum periculū, angebatur supra modum, quōd ad traiciendum nauigia non adessent: cauerat enim hostis. Igitur cum cerneret quo in loco res suorum, qui traiecerāt, essent, nec armis illos tueri posset, aliud quasiuit presidium: nam equo desiliens, sacram lanceam, quam diximus patrem illius accepisse ex Burgundo, venerabundus flexis genibus adorabat, de celo suis postens auxilium, quādō humana defecerunt presidia. Idem fecerunt qui proximi stabant, exemplum regis sequuti. Saxones in altera ripa laceffere potius hostem quā pugnare poterāt, pauci in multos: itaque tenues quas habuere equitum copias diuisere, vt medium hostem incertum facerēt quō se verteret. Conspēcta est virtus auxiliatrix de super: nā pauorem hostibus iniicit vt fugerent, nescientes quid. Erant inter Saxones qui Gallicè sonarent, Fuge, fuge. Hoc Lotharingi à socijs proclamari arbitrati, fuga presidium quasiērent. Henricus regis germanus graui vulnere accepto in brachio, quod anno vix integro poterat integrari, & ipse in fugam vertitur. Interea erat vir primarius in exercitu regis, qui misso celerrimè nūcio in ditionem Henrici, huius victoriæ famam iussit di-

uulgari: Cecidisse Henricū, & omnia sua in manibus esse regis: Peregitq; vt vrbes confestim se regi permitterent: prater Mersborg & Schidingen. Henricus autem solis suorum nouē ex fuga recollectis, iterū transmissō Rheno, in Mersborg munitam urbem se recepit. Quo comperto, rex illam obsidione pressit: & cū post duos menses cerneret Henricus sese aduersus fratrem longē esse imparē, deditōnis verbū fecit, nec detrectauit. Formula fuit conuentionis, vt triginta dierū inducijs acceptis, deliberaret Henricus & omnes milites eius, quid māllent? Optione proposita, intra tempus ad gratiam confugēre, quod liberū rex faciebat, aut Saxonia excedere. Henricus autem tum elegit, vt spontē emigraret in Lotharingiā, ad Giselbertum cōtendens: apud quem per dies aliquot mansit. Rex expeditis copijs ducit trans Rhenum in Lotharingiam: quæ Giselberti essent, omnia ferro & igne peruastabat. Intelligens Giselbertum se continere in prasidio, quod vocant Kiuermont, hoc est, Mons capræ, concitō illuc ducit vt obsideat: sed Giselbertus elabatur. Et cū frustrata perindē videretur regis molitio, in occupando vel duce, vel eius prasidio, vastata circū regione, locupletatum re-ducit exercitum in Saxoniam.

CAPVT XVIII.

EVerhardus autem in consinibus Alsatia oppidum tenebat Brisacum: quod aliquandō erat nobiliū qui Harelongi dicebantur: tum autē velut suū Euerhardus firmo prasidio communiērat, illic constituto robore militū, qui tuerentur: Hi excursantes, indē omnē regi parentem è vicino prouinciam peruastabant. Eam arcem obsidere constituerat, coactis regni proceribus. Venerant alacres, & fixis apud regis tentorijs quisque suis,

suis, obsidioni se parauerunt. Erat inter proceres Fri-
dericus Moguntina sedis antistes, obliquo, vt ferebant,
in regem animo: Is habito cum multis colloquio, nescio
quid cum illis peregerat: multi verò ex his qui cum an-
tistite sermonē miscuerūt, laxatis noctū tentorijs, clam
rege abiērunt. Fridericus autem, quò consilij illius ex-
pers putaretur, apud regem in obsidione remansit: Fu-
ere tamen qui sinceritatem pontificis tuerentur. Exor-
to die cernentes regis milites quàm rara corona cinge-
ret oppidum, quòdque magna pars auxiliorum abiisset,
apud regem mentione facta defectionis, suadere cona-
bantur, vt & ipse reduceret in Saxoniam, donèc auctis
viribus numerosior rediret: nè fortè cum capitum suorū
periculo, etiam hosti forent ludibrio. Rex verò nulla
perturbatione motus, consilium fugæ non probauit: in-
decorum & generi & dignitati suæ arbitratus, si pro-
pter quorundam perfidiam, hosti terga daret: fide-
rent animo & armis, sese magnis hostium copijs suffe-
cturos. Erat etiam tum inter primos regni proceres
comes, qui honesta cohorte militiam regis condecora-
bat. Is iam tempus esse ratus magnum quid à rege de-
poscendi, quandò eo in articulo constrictus, à se comi-
tem alienari, nullo, vt putabat, pacto rex pateretur.
Postulabat ergò sibi permitti monasterium & abbati-
am Lauresheimensem. Rex prudenter intelligens
quò respiceret illius temporis audax postulatio, respon-
dit: quæ DEI sunt, suæ potestatis non esse, vt trans-
ferat in vsum rerum secularium: Arbitrari fortè co-
mitem tam audaci prece, regem sibi esse adedò obstri-
ctum, vt negare non ausit quicquam: ponat errorē: non
se illo esse animo, vt vel hoc, vel aliud quicquam ob præ-
sentem rerum necessitatem permittat postulanti: Si

indè discedendi quærat occasionem, nihil esse opus ter-
 guersatione: abeat quamprimum: Romanorum regem
 etiam sine illo hostibus occursum. Comes ubi audiuit
 regis animo profundius, ac putaret, petitionem suam
 infedis, prouoluit pedibus eius, veniam postulauit, nõ
 se contendere testatus contra regis voluntatem.

CAPVT XIX.

Hostes ubi audiũere regem esse in obsidione Bri-
 faci, transmissis cum copijs Rheno, apud Alder-
 nacum in eum ducunt: quæ verò media fuẽre, omnia
 peruasant: & spolijs onustum militem iterum trajcere
 iussere Rhenum: vt in tuto loco præda collocata, con-
 tenderent ad plura conquirenda. Interim verò Her-
 manni Sueuorum ducis germanus, & Conradus cogno-
 mento Sapiens, qui erant partium regis, & ipsi expedi-
 tis copijs tendebant ad regem: non tamen pares Gisel-
 berto vires habebant in armis, vt acie illi opponere con-
 tenderent: sed ponẽ legentes iter, sequebantur eua-
 stantes, siquandò occasionem inuadendi nanciscerentur.
 Obuium habuẽre sacerdotem tristi vultu: quem
 sciscitanti vnde veniret, quidve mœstus esset? Ab istis, in-
 quit, qui præcedunt prædonibus vnicum paupertatis meæ
 solatium, ademptum est iumentum. Interrogatus si du-
 cem Gisbertum, & Euerhardum comitem vidisset?
 Respondit illos magnam à se iam suorum manum cum
 præda dimisisse: ipsos verò, quod malè ipsis vertat, iam
 reficiendis corporibus cum paruo comitatu in villa non
 longinqua considerare. Re comperta, Vto & Cõradus al-
 loquuti milites, arma expediunt: improuisi irruunt in
 imparatos. Euerhardus occiditur: multiq; cum illo ca-
 dunt: capiuntur aliquot. Ipse Gisbertus dux equo pue-
 ctus, & quò se vertat incertus, in pfluentẽ Rhennũ, equi
 robore

robore fesus, se immittit: ibi raptus vnda vortice, perit. Ità paucorū sanguine regi Ro. magna constitit victoria. Cuius rei nuncium vt Ottoni perferebatur, iter tenebat de more suo ad ecclesiam. Mox audiens equo desilyt: & genibus prouolutus, suspexit in cælum: O summi, inquit, calites, quam iuste noxa vindices estis: Discite iustitiam moniti mortales: Et iterum iumentum conscendens, ad ecclesiam properauit. Veruntamen aliquanto diuersius Gallici scriptores rem enarrant, ad eundem tamē exitum. Aiunt regem Franciæ Ludouicum fuisse in parte hostium, & obniscum regi Ro. quod Lotharingiam occupare contēderet, quæ semper Gallici iuris extitisset: Hēricum Ottonis patrem, Saxonie dominatu donatum ab regibus, præcipuè Carolo tum puero, Ludouici patre: Non esse permissum Saxonibus aliquid vltra Rhenum: itaque omnes qui in Lotharingia fauebant Ottoni, pulsos trans Rhenum. Hanc iniuriam Ottonem, vt ferunt illi, vindicaturum, copias in Lotharingiam traduxisse: euastatāq; prouincia, cum magna præda reuertisse. Giselbertus, vt ferunt, regis sui auctus viribus, cum vicem Ottoni reddere constituisset, agmina sua & ille vicissim in Saxoniam traiecit: Et iam multis rebus in prædam comportatis, cum in eo essent occupati Lotharingi, vt in suam prouinciam omnia trans Rhenum traicerent, Ottonem cum suis superuenisse copijs, & inito certamine, grauissimè ferunt preliatū, maiori parte Saxonum occisa: cum etiam Gallici generis plurimi cecidissent. Arbitratum Giselbertum hosti prouenisse victoriam, se cum iumento credidisse profuenti Rheno, & ità periisse. Fauet quisque genti suæ, & illi studet condecoranda: verum historiarum vera lex est, veritatem efferre nudam sine discrimine partium.

Giselberto duce iam rebus humanis subtracto, Ludouicus Francia rex magnificiens Romanorum regis affinitatem, relictam Giselberti coniugem, Ottonis germanam poscit vxorem, & accipit. Potuit & respectus in Lotharingiam adducere regem in illud coniugium. Rex autem Otto tanta potitus victoria, Beroldum Bauarorum ducem, misso nuncio de rebus sibi feliciter prouenientibus, fecit certiorum: vt merito gratularetur, qui onus regni pro magna parte suis viribus supportabat: fecitque illi arbitrium, si mallet Giselberti relictam, an filiam sibi coniugem: ignorabat enim regem Francia iam illam relictam traduxisse coniugio: Elegit dux annos adulescentiores. Fridericus interim archiepiscopus Moguntinus cum expectaret aduentum belli, iam tamen multis rebus inclaruit, quod hostibus regis magis quam regi inclinaret, profectus in Metim, vt se consociaret Giselberto, in ipso itinere nuncium accepit de nece suorum, quos regi praponebat, amicorum: & conuersa profectio, Moguntiam redire contendit. Ciues autem certiores facti de pontificis in regem rebellionem, cum audirent regis negotia vbiq; prosperari, vt indignationem regiam euitarent, quod suspecti illi ducebentur, redeunti pontifici suo urbem non patefecere. Ille declinans, captus est a regis praefectis, & in praesentiam regis adductus: Cum grauius illum increpasset rex, misit in Saxoniam custodiendum carcere: vnde tamen miseratione regis non diu post dimittitur. Mira pontificum perplexio, qui virisq; rebus impliciti, & secularibus & ecclesiasticis, magnam rem peragunt, si vtrobiq; integri ex fide omnia implent.

CA-

*Fecit dux D.
Bau. vxorem
duxit. fr. Gi
selberti.*

OTto interim rex, Fræcorum regi vocatur occur-
 rere ad colloquium: Indicitur de vtriusque pla-
 cito locus & dies: Ibi tum conferta sunt nuptiæ inter
 Ludouicum regem, & Ottonis germanam, Giselberti
 ducis relictam: vnde ille geminam prolem sustulit viri-
 lem, Lotharium atque Carolum. Ibi etiam Ludouicus
 ostendit Ottoni perfidiam Normannorum, littori suo
 infidentium: Si iungat Francis rex Romanorum arma
 illis exterminandis, Lotharingiam illi cessuram in præ-
 mium. Oblitus erat Ludouicus obsequiorum quæ illi im-
 penderat Æilhelmus Normannus, cum illum Henrico
 Ottonis patri conciliaret. Magnis tum conditionibus
 Ludouicus perpulit Ottonem vt annueret: quanuis
 Normannorum principum iam à memoria patris eius
 Henrici, quod supra significauimus, bonus esset in Saxo-
 nes respectus. Sed tum rex regi cessit postulanti. Ducunt
 vnâ iunctis armis Rothomagum: vastant prouinciam:
 urbem autem inexpugnabilem cernentes, obsidionem
 non intentauère: aliquot leuia prælia commissa sunt: sed
 nulla memorabile re peracta, reges in sua quisq; redu-
 cunt exercitus. Henricus autem Ottonis regis frater,
 cum consortes belli deperissent, & iam auxilijs omni-
 bus destitutus videretur, arcem Lotharingiæ Kuer-
 mont ingredi constituens, prohibitus est à sorore, Gisel-
 bertirelicta iam tunc vidua. Quid est, inquit, frater,
 quod contendis iram regis in nos exasperare: maritum
 perdidisti, dum coniuratis in fratrem: & nunc prædialia no-
 stra ad rapinam exponis. Cessit ergo, & in Franciã con-
 cessit ad regem Ludouicã, qui prouinciam Lotharingiæ
 comisit tutandam cuidam Vtoni, inter proceres Fran-
 corũ primario, vt educaret Henricũ Giselberti filium.

Inte-

Interim parabatur matrimonium, de quo praediximus, inter Ludouicum regem Francorum, & relictam Giselberti, Ottonis Romanorum regis atque Henrici fratris sui germanam: quam rem praecipuè anteà commemoratam, huc in suum ordinem reuocamus: quomodo saepè praestat narrationis contextus.

CAPVT XXII.

Henricus Ottonis regis germanus, cum aliud superesse nullum cerneret consilium, accitis quibusdam episcopis, quos ad rem iudicauit idoneos, improuisus regi fratri superuenit: & prouolutus genibus, veniam precatur. Adstantes episcopi, verba precantis quibus poterant, adiuuere modis. Rex primum stupefactus haesit: deinde, Qua, inquit, iniuria à me exasperatus, tam in me cruento bello exarsisti, impacatissimum diu animum fouisti? semel ac iterum admissus in gratiam, rebellasti? Crimen hoc tuum etsi veniam non meretur, faciam tamen non quod mereris tu, sed me & fratrem, & regem decet: hostem oblitus, germanum accipio: eleuansq; iacentem, permisit ad osculum: Tamen quoad deseruesceret ira, iussit oculis elongatum, deduci in palatium in Ingelheym, quod Magnus Carolus edificauit: inde aliquot illi permisit ciuitates in Lotharingia: demum interuentione matris amborum superextantis, omnium criminum abolitione facta, plenam recepit in gratiam. Nec longum tempus in medio, cum moriente Bertoldo Bauarorum duce sine prole, eiusdem matris precibus rex flexus, ducatum illi donauit cum omni iuris solemnitate: Habebat enim Henricus coniugem filiam Arnoldi quondam Bauariae ducis (ut etiam illa ratione non extraneus videretur) feminam prudentem, & omni flore pudicitiae formaeq; multis praestantem.

st. antem. Filij autem Arnoldi memorati propter perfidiam patris & propriam à ducatu exclusi, comites erant Bauariæ, quanuis alter ex his Rodolphus, coniugem teneret germanam Ottonis & Henrici. Ex hoc autem die Henricus dux Bauariæ fratri regi semper fidelis permanebat. Hic fuit exitus belli intestini, quo in optimi regis interitum tres, vt diximus, sibi quisque regni coronam sunt polliciti: Sed non ita visum Deo: vicit enim innocens & melior causa. Tum verò reddita pace, alterum diuersum illi bellum surrexit in monachos: asserentibus pontificibus, Melius esse paucos Deo seruientes pascere, quàm magnum gregem ocioforum, nulla in re vtilium reipublica, qui neque Deo satis seruiant: sed monastico habitu seculi sequantur voluptates. Poterat zelus esse diuina religionis, qui stimularet pontifices: sed immiscuit se priuata contentio, de amulatione surgens, quòd cernerent pontifices, maiori esse apud regem abbates loco, quàm se. Fridericus Moguntinæ sedis antistes, adhuc captiuus, huic rei inscribatur: sed ei minimum apud regem erat fidei, post compertam ab se alienationem. Primum quidem libera custodia habitus, vbi cõperit rex scriptas ab illo literas, arctius iussit obseruari vinctũ: ad extremum tamen illius miserius, veniam dabat errorum. Defuncto autem Vtone Lotharingorum praside, atque Henrico Gisilberti filio, regis ex sorore nepote, rex Otto donauit Lotharingiam Conrado primario inter proceres regni, adolescentis, cui etiam filiam despondit Lutgardam: quis autem fuerit, & qua gente editus Conradus, nemo commemorat hoc loco: nisi quòd nobilissimum fuisse inde conuincitur, quia regis filius Ludolphus huic erat intimus, maxima familiaritate deuinctus, & quòd gener regis esset allectus.

Affinitatibus magnatum rex Otto munitus, iam tantus erat, vt à nemine facile oppugnaretur: nam Francia rex sororem, & Lotharingia dux filiam eius habebant coniuges. Ludouici autem Francie regis fortuna vacillabat: nam à ducibus suis circumuentus praelio, excedit: proximamque urbem fugiens ingreditur. Ciues illum Haroldo Baiocensium duci tradunt: sed dato minore filio obside, dimittitur. Nec finis tamen malorum: nam inde egressum, dux Hugo cognomento Capetus, captum iterum regem mittit sub custodia publica Lugdunum. Ottorex vbi comperijt sororij sui fortunam, se accingit ad vltionem: conscribitq̃, exercitum in Francos validum. Confluxere voluntarij multi, vtriusque regis gratia, vt tantam in dominum suum Francorum superbiam vindicantes, si fieri posset, etiam confringerent. Hugo qui iam regnum occupauerat, audito Saxonum in se motu, misit qui per contumeliam regi nunciaret, Domi sedeat, vtatur consule, nam per animam patris sui iurauit, plura sibi esse arma, quam vnquam Otto vidisset: Quid enim possent Saxones? quorum tria tela hauriret vna, si libeat, potione. Hoc superbum, & contumelia plenum nuncium, Otto rex prudens ridiculo quodam reiecit: iubens eundem qui pertulerat, regi suo renunciare, plures sibi esse fœninos pileos, quam vnquam vidisset Hugo: eos presentari Hugoni oportere, vt pileatus fiat pro Capeto. Habebat tum Saxonicus ritus, vt omnes per astatem fœninis, hoc est stramineis, vterentur pileis: Et cum rex Otto duceret legiones trigintaduas, non erat qui non ad solem hoc genere vteretur tegminis: prater Fuldensem abbatem cum paucis sequacibus, non amplius tribus. Est & alia eius-

eiusdem rei interpretatio : cum per contumeliam Hugo Saxones nominasset effœminatos, iussisse ferunt Ottonem, vt milites in capite gestarent colos subtiliter tornatos cum fufis, vt irriffioni Gallorum ipsa specie respondeant : quod & nostri temporis imitantur milites, quæ cauda vulpium ornant lanceas ad cõtemptum hostium. Itã tum Otto vt suorum contemptum acrius vindicaret in Gallos, colos tornatiles iussit in cono præferri, vt legamus fœmineos pileos, pro eo quod est fœninos : vtrunque autem ad irriffionem pertinet Gallorum. Sed tamen hoc tumperegit Ottonis exercitus, vt Hugo oblitus contumeliarum, in verum versus timorem, regem Ludouicum mox emitteret. Rex ille iunctus regi, procedit vnã ad obsidendum Lugdunum : Sed cum inexpugnabilis ciuitas videretur, ea relicta, Rhemos adeunt, in qua vrbe, vero destituto pontifice, Hugo nepotem suum constituerat : Sed reges deiecto adulterino pontifice, verum restituunt : multis prætereà locis in deditiõnem receptis, quæ rex regi attribuit vero domino. Cum nusquam Hugo magniloquus in aciem prodiret, rex Otto in Germaniam suam reduxit exercitum. Hugo verd in annum sequentem regi suo reconciliatur.

CAPVT XXIIII.

PER qua tempora Editta regina postulauit, & impetrauit ab Ottone rege, vt ad Albim fluiuium veterem urbem, sed diu desolatam ab incursione Dandallorum, Magdeburgum instauraret, & ipsi regina mansionem ibi permetteret. Erat in eo loci ab olim arx non contemnenda, cui præerat Burgrauus : sed eorum mortuo, peruenit illud præsidium ad reginam, breuique coaluit, vt haberet in donationem ab rege propter nuptias. Designatis autem terminis, iussit regina

VALLENTI

vallum circumduci. Rex forum indixit: & profecit noua
 vrbs vehementer, vt fieret non contemnenda ciuitas.
 Rex monasterium in ea fundauit sub regula diui Bene-
 dicti, in honorem Petri & Pauli, et Innocentijs martyris,
 cuius ibi reliquias collocauit: beati tamen Maurity pa-
 trocinio præcipuo locū subiecit. Sed monasterium iam-
 dudum translatum est in montem iuxta ciuitatem, ca-
 nonicis occupantibus priorem locum. Extant literæ, qui-
 bus testatur etiam nunc Imperator, quas dederit immu-
 nitates nouæ vrbi. Postea verò transtulit illum episco-
 patum de Valler Sleue, vt esset archiepiscopus, metropo-
 litanus omnium terrarum de Wandalia, tum ad Chri-
 stum conuersarum, & deinceps conuertendarum: quod
 suis locis atque temporibus recordabimur. Sed cùm pri-
 mum è Francia reuertetetur rex Otto, occurrit illi gra-
 tulabundus Hermannus dux Sueuia, regemq; interpel-
 lauit his verbis: Vides, inquit, ô rex annos meos, nôssi
 fortunam, & propitio Deo multo splendore res domi
 præcipuas, opes & vrbes mihi esse plurimas, deesse ta-
 men marem heredem: vnicam filiam meam, si tibi vide-
 tur, filio tuo Ludolpho despondeo: vt sit certissimus cum
 filia heres rerum omnium: & quod Deus secundet,
 fortunarum dominus amplissimarum. Non displicuit
 sermo regi: collaudatoq; duce, iubet impleri quod ille
 conceperat. Despondetur puella iuueni: iam enim deci-
 mum sextum agebat annum: matre ante paucos dies
 defuncta, Angliæ regis filia. Hunc quoque filium rex re-
 gem creauit, post se legitimo ordine rebus omnibus do-
 minaturum: Nam ea fuit Otto prudentia, vt nunquam
 se discrimini præliorum committeret, nisi prius testa-
 mento legitime facto de rebus omnibus, & de filiorum
 successione ante plenius ordinasset.

Q
 Va etiam tempestate cum annus ageretur post
 natum Christum DCCCCX LVIII. Otto
 rex, Danorū audiuit rebellionem: Nam pater eius Hen-
 ricus cum in eam quoque regionem arma contulisset,
 Iutiam, qua apud veteres Chersonesus Cimbrica dice-
 batur, Christi religioni adegit, sibiq; parere coegit, con-
 stituto apud Heidebam, qua nunc Slesuicum dicitur,
 marchione. Sed cum intelligerent Dani Ottonem mul-
 tis alibi bellis implicitum teneri, praesertim domesticis &
 ciuilibus malis implicari, sumpta audacia, marchionem
 illum cum omni quod tenebat militum praesidio contru-
 cidabant. Hanc rebellionem ulturus Otto, per hac tem-
 pora in Daniam arma conuertit: Nam quantis potuit
 comparatis agminibus, per Saxoniam transmissis Albi,
 pertransitq; Holsatia, duxit in Iutiā: Et vbi primum
 hosticam terram attigit, ferro & igne omnia peruasta-
 bat, praedabundus incedens vsq; ad continentis terra no-
 uissima, ad mare quod modico discrimine Iutiam Nor-
 wagianq; interfecat: & inde conuersus in latus maris
 Germanici, ad Orientem, missa, vt aiunt Dani, lancea
 in mare, Ottonis fauces, hoc est, Ottenfund, mari nome
 indidit: Vt ego arbitror, arreptis nauibus quas in portu
 deprehendit, cum parte copiarum insulam proximam
 adiit, qua hodie quoque ab illo appellatur Ottonia: Vn-
 de enim nomen traheret, si non illam rex attigisset? Sed
 cum a nullo scriptorum ea res commemoretur, lectori
 liberum sit quid velit suspicari: Multa enim scripta non
 sunt, quae facta sunt. Reductis inde copijs praeda onustis,
 cum vastatam terram imposito praesidio esset relicturus,
 reperit ad Heidebam, hoc est, Slesuicum, Danie regem
 anagnis vnde quaque collectis copijs, sese ad pugnam ex-
 pectare.

pectare. Nec moram facit Otto, impedimentis in vnum locū conuectis, expeditis agminibus procedit ad pugnam. Danos celsisse post acrem pugnam Saxonibus, nostri scribunt. Dani autem mox sine prelio interuenisse pacta ostendunt: in quam rem vtriusq; nationis scriptores consentiunt. Formula conuentionis erat, vt Dani suscepta Christi religione episcopos ordinari paterentur per regiones: Ad qua pacta facile poterant induci, iam rego pridem sub matre Christiana Tira, filia regis Anglia baptizato: Statimq; regina Gunhilda cū filio Zuenone, & magna parte procerum, Christi fidem baptizati receperē. Rex Otto Zuenonem de sacro fonte leuatum, Zuenotto addito suo nomine, iussit appellari. Haraldus pater fidelis ad mortem permansit Christianus. Filius autem abiecto Christianismo, patrem ad mortem insequutus, demum & ipse reuersus est ad fidem: quam reus in Dania plenius sumus exequuti. Otto autē rex, compositis apud Danos rebus, in proximos Danis & andalos arma conuertit. Habitabant & agrj, & winuli, Obotriti, Polabi, per littora maris Germanici, omnes vno nomine, vna lingua & andali: Hos pater eius vno graui prelio contudit: Sed reuersos in idipsum Otto perdomuit, vt accipere fidem Christi, & soluere regno tributa cogerebantur. Baptizatur innumerus populus: ecclesia per & andaliam construuntur: Sed nondum venerat tempus consistendi: quippe in morte Ottonis III. quod dicemus, denuo iugum Christi cum obedientia regni abiecerunt: quod etiam in & andalia explicuimus. Itā in Aquilone quoque & Christi religionem, Imperijq; iura feliciter rex Otto ampliauit, & omnia tranquilla reddidit per sua tempora. Urbem Virginopolim, qua dicitur Magdeburgum, ad Albim fluiuium, fecit & andalorum metropolim.

polim. Sed hæc postea. Interim verò Hermannò Sueo-
rum duce rebus humanis excedente, Ludolphus regis fi-
lius, rex & ipse à patre constitutus, cum vxore Her-
manni filia, dominatum subiit Sueuorum: Ità potentia
regis, dissonante Deo, ubiq; est adauctâ.

CAPVT XXVI.

Quo tempore rex Otto tres episcopatus fundauit,
vt fidem Christi in Danos atq; ðandalos cor-
roboraret: Sleswicum primum: quo in loco pater eius, vt
diximus, marchionatum constituit, & Saxonum colo-
niam. Sed eam rem passus est optimus rex antiquari,
sciens robustissimam gentem melius mansuetudine
quàm ferro sub iugo cõmeri. Alterum in Ripa, tum non
contemnendo oppido eiusdem prouincie Iutarum: quò
etiam in hunc vsq; diem in suo loco permansit. Tertium
in ðandalis Holsatiæ propinquis, in oppido Aldëburgo,
ðandali vocauère Stargard, Dani Brannesiam, quiq;
pro sua lingua proprietate: Permansitq;, quod in ðan-
dalia diximus, is honor per tempora trium Ottonum: &
in morte III. Ottonis disturbata res, diu fluctuârunt:
vtcunquè tamen etiam tum restituta. Postremò annis
LXXX. vacabat ecclesia & Christi fides exulabat:
Tum reuocata, permansit vsq; in diem, qua inde in Lu-
bicam nouam urbem transferretur: qua omnia plenius
in nostra diximus ðandalia. Fertur à nonnullis & in
Magnopoli oppido Obotritorum ðandalorum episco-
patum constituisse: Sed hoc alijs probabilius alijs
temporibus & principibus attribuunt:

qua plenius explicuimus in
loco memorato.

SAXONIAE
LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

950. Quo vt ordiamur principio res nouitate primas, rerum ordo largitur. Annus erat post mundo terrisq; natum Christū DCCCC. cum rebus in Italia laborantibus sub Berengario, Otto iam vndiq; victor in eam prouinciam vocaretur: Non grauatur victoriosus rex laboribus & impensis illustrem quondam prouinciarū dominam ex seruitute vendicare. Tentârunt hoc ante illum Burgundi Francique, & aliquot annis in Italia regnauerunt: sed stirpem hostilem excindere non poterant: quod quo sit ordine factum, vt res planior fiat, pauld alitius repetens, expediam. Sub imperio Arnulphi Imperatoris cum Italia hinc Vngaris, indè verò Saracenis laeceraretur, Longobardiq; Romanum populum, quem Carolus Magnus in ditionem Italiae aliquantam restitueraat, contemnerent: Romani, cateriq; Italia maiores Berengarium natū maiorem Foroiuliensem ducem, creauère Imperatorem: præcipuè quia diu nullum illis præsidium in Romanorum Imperatore, vt dixere, fuit: & Arnulphus alioqui Imperator fortissimus, Germania rebus magnis implicitus teneretur. Hūc ergd Imperatorem creauère Romani aduersus superbiam Lōgobardorum, qui in ea prouincia proteruire videbantur: Et ad prohibendas incursiones barbarorum, quas tum experiebantur.

bantur ab Saracenis & Vngaris. Sed tamen non ea fuit totius Italia concordia, vt vno principe contenta maneret: Nam alij Guidonem quendam Spoletanum ducem, regem Italia declarauerunt: Qui principes in se conuersis armis, diu digladiati sunt: & vires quas defendēda Italia iustius impenderent, mutuis vulneribus absumpserunt. Prima quidem congressione Guido preualuit: sed viribus auctus Berengarius, superior mansit, ita vt Guido suis se finibus continere cogeretur. Berengarius cum Arnulpho Imperatore etiā fœdera iunxit: ex quorum formula cum mutuo sibi presidio fieri iuberentur, poscenti Berengario, primus Arnulphus Senebaldum filium cum copijs in Guidonem misit in Italiam. Ille veniens nihil egit, prudenter dissimulans principes mutuis se viribus lacerari, vt patri, si fieri posset, restitueret Italiam. Quo comperto, Berengarius actis gratijs Senebaldum remisit. Ipse quoque Arnulphus vocatus à summo Pontifice Formoso in Italiam, fertur cum expeditis ascendisse: & capto Bergamo, prefectum eius Ambrosium suspendio necauisse, Guidonem expulisse, vxorem eius obsedisse, urbem Romam adijisse in consolationem Pontificis: Sed eo redeunte, Guido breui mortuus est, relicto filio Lamberto in principatu. Berengarius venientibus iterum in Italiam Vngaris se opponit: sed omnem penè quindecim millium perdidit exercitum. Graculus Imperator cum pro se Italiam obtinere non posset, fertur in eam laceradam inuitasse Saracenos: Illi Calabros, Salentinos, Apulos, Campanos, peruagati, adusque urbem Romam omnia ferro & igne fœdarunt. Albericus erat vir in Hetruria clarus, frater, vt ferunt, Pont. Iohannis X. Is armata Romana iuuentute, & eductis quot poterat millibus, Saracenis se obiecit & retrò presit. Ori-

autem Simultate inter Albericum & Romanos, cum in-
uicem in se ducerent, Albericus marchio retundendis
Romanis Vngaros fertur inuitasse. Illi venientes, non
agrum Romanum, quod in pactis erat, sed Hetruriam,
quam ille volebat immunem, abraebant. Ità perfidia
versa est in authorem.

CAPVT II.

Nihil tum Berengarius, nihil Arnulphi filius Lu-
dovicus Imperator egere: Sed iam primus Be-
rengarius in fata concessit, relicto filio cognomine:
qui Ludovicum Romana prouincia, & Burgundia re-
gis Bosonis filium, cum copijs in Italiam venientem oc-
currens praelio fudit: captumq; cogit Italiam abiurare:
nè vnquam in illam arma aut duceret, aut mitteret.
Sed tamen eius iurifurandi breuè oblitus Burgundio,
per Tridentinos reuersus, Veronam cepit: sed non diu
tenuit: nam exercitum illò ducens Berengarius II. vr-
bem recepit. Pacti ante deditionem abitur Burgundi,
dimittuntur. Cum ergò Berengarius Vngaris quoque
deliniendis operam impendit, reliquam Italiam pacare
contendit: quod malè potentes non passi, cum arma eius
formidarent, Rodulphum Burgundionum regem in
Italiam vocauerunt. Ille cum exercitu veniens, pulso
Berengario, regnum eius inuadit, & tribus annis te-
nuit: Erat autem prouincia, quæ nunc Longobardia
nuncupatur. Profuit Berengario sœdus quod recens ie-
cerat cum Vngaris: nam ad illos confugiens, transacto
triennio, in Italiam per illos reduci tentatur. Duce Sa-
lardo Vngari reuertuntur: omnia vastant, Papiam eti-
am capiunt: Quod cernentes Itali qui Rodulphum vo-
cauere, quam nihil esset in eo aduersus Vngaros presi-
dij, Hugonem Arelatensem vocauere. Illi venienti cum
exerc-

exercitu, non inuitus cefit Rodulphus. Hugo autē singulari vir prudētia fufpectam ducens eorum fidem, qui fe vocauerunt, permiffo exercitu Samfoni cuidā ex ducibus, ipfe fufpectos egit in exilium. Illi confpirantes cum nonnullis ex remanentibus, perfuafio Arnolde Bauarorū duce, Hugoni hoftem immittunt. Dux in Italiam mouens, capta Verona, rex falutatur: Sed Hugo in eū ducēs, facile repulit, recepitq; Veronam: Ille in Bauariam regreditur. Quo tempore cum apud Vngaros Berengarius II. vitam finiſſet, tertius primi ex filia nepos, incertum quibus viribus, in Italiam reducitur: fed occurrētī Hugoni cefit, reuerfus in Sueuiam: Auētis indē viribus regreditur. Hugo autem cū in Franciam redire cogitaret, filiumq; Lotharium Italia regno, quod iam pulchrē compoſuerat, relinquere meditatus, veniētī Berengario obuiam mittit oratores qui de pace agant: Regnū Italia quod hactenus in Longobardia ſolus tenuerit Hugo, partiātur inter fe duo. Eares cū inter partes placuiſſet, Hugo Lothario filio dedit Alheidam vxorē, Papiamq; illi tribuit regni ſedem. Berēgarius autē, reuerſo in Franciam Hugone, magno vir ingenio, Lotharium ſimpliciorē contempſit. Per qua tempora Hēricus dux Bauaria in Italiā mouens inuitatus, cognouit per Aquilegiam Vngaros contendere in eandem: quibus ſe obijciens, illos retrō egit. Cū verō Berengariū magno in ſe molimine ducere comperifſet Hēricus, contrā ac opinatus erat, retrō duxit exercitū. Vngari verō iniuriā ſuā in Bauaros vlturi, quos rerum in Italia poſiti credebāt, maiori ac prius ferocia reuertebantur. Sed Berengarius miſſo Alberto filio, Vngaros, ingenti aere perſoluto, placauit vt redirent. Interim Lotharius, relictis rebus humanis, exceſſit vita. Relictam eius, nē quis ſe

per illius coniugium in ditionis eius partem insinuaret, Berengarius tenuit in vinculis. Hic erat rerum status, cum Otto Romanorum rex in Italiam vocaretur.

CAPVT III.

Berengarius III. qui apud Ottonem aliquandò in Germania ad illum cõfugeret, benè habitus est, eo tempore quo primò ingressus Italiam, ab Hugone est repulsus. Quo etiam tempore cum idem Hugo magnum es pro illo desponderet Ottoni, noluit confugientem dedere. Iam rebus in Italia ad sua vota fluentibus, se appellauit Augustum: filium autem Albertum regem fecit Romanorum: & omnes maiores Italia graui interim tyrannide premebat. Cum interim Agapetus summus Pontifex, loquutus cum Italia proceribus, commun consilio Ottonem regem victorijs clarum, vocauit in Italiam, tyrannide Berengarij & Alberti liberandam. Ille autem non cunctanter annuit: conscriptoque exercitu, ducit in prouinciam: Habebat fratrem Henricum in Bauaria ducem, & filium Ludolphum in Sueuia: vt magnum facile contraheret agmen sub ipsis alpihus. Venit ergò in Italiam quinquaginta millibus, aut fortè pluribus in agmine ductis militibus: & per Forumiulij tritam exterorum in Italiam viam, mouit in Berengarium Albertumque. Congressos magno pralio fudit, & Italia regno deturbauit. Alheidam Lotharij relictam, quam Papiæ, vt diximus, Berengarius tenebat in clusam, educit sibi coniugio sociauit. Erat autem Rodulphi Burgundionum regis, et Bertæ, quæ filia fuit Arnoldi Bauarorum ducis, filia: cuius matrem, quam diximus, Bertam post Rodulphi regis mortem, Hugo item rex sibi coniugio deuinxit, filianq; filio despondit Lothario: nunc autem Ottoni prouenit Romanorum regi.

Otto

Otto autem ita res Italiae componit, ut excepta Verona atq; Aquilegia, reliquarum Longobardiae vrbiũ gubernacula Berengario & Alberto permiserit: tantum abstinerent Imperatorio ac regio nominibus. Vxorem Alheidam secum duxit in Germaniã: ex qua anno nondum finito, filium sustulit Ottonem, in Imperio successorem. Quo etiam tempore audit Boleslaum Bohemorum ducem (nam regem necdum meruerat ea provincia) rebellionem parare. Non diu cunctatus rex, ducit in illum, obsessa Nouaciuitate, in qua acceperat hostium ducem commanere cum filio. Sed Boleslaus ubi perpendit imparẽ se tantis esse viribus, interposita treugarum pactione, cum rege intendit colloquium: Affert purgandi animo causas rerum suarum, & imperata se facturum spondet in reliquum tempus. Rex accepta satisfactione, cũ hoc ipsum vno colloquio peregisset, quod multis vix praelijs perfecisset alius: compositis rebus, exercitum reducit in Saxoniam. Filius Ludolphus non equis oculis adspexit patris nouam coniugem, & ut fieri solet, grauius tulit fecundam prole: & in Saluediam descendens, locum coniurationi solitum, nonnihil in parentem meditari videbatur. Sed interuertit cogitationẽ eius res, quæ magna interuenit. Nam Conradus dux Lotharingiæ, regis gener, Ludolpho familiarissimus, quem rex Papiæ cum praesidio militum reliquit custodem, Berengario & Alberto res nouas machinantibus suasit, ut secum in Germaniam descenderent, omnia ex sententia composituri apud regem. Audierant suadentem, & cum eo descenderant in Augustam, qua tum regia fuit mansio. Iussi manere in hospitio, per triduum expectabant: quæ mora Ludolphum filium, ac Conradum regis generum vehementer offen-

O 5 dit,

dit, vt propè fuerit eos cum indignatione abituros. Sed rex occurrit, & auditis perbenignè respondit: Rebusq; compositis, Berengarius manus filij sui Alberti manibus suū implicans, coram omni exercitu subiectionem regis proficitur. Ità dimissus cum pace & gratia, in Italiam reuertitur. Ex regina autem nati sunt filij Otto, Henricus, Bruno: nouissimam peperit sui nominis filiā Albeidam.

CAPVT IIII.

TAntam regis Ottonis felicitatē interpolauit plusquam ciuile bellum: quod ab alijs quoq; iustis, vt videbatur, causis erat conflatum. Ludolphus filius ab initio patris secundū matrimoniū odio habens, murmur a inter milites frequentiora miscuit: & Conradum sibi semper familiarissimū, ducem, regis generum, suū sororium, eadem flamma succendit: ad quem, sicut ad filium, successionis plenior spes peruenisset, si calibè rex peregisset vitam. Ingrauescente indignatione, iam filius & gener apertam rebellionem regi ostenderunt. Dissimulabat diū rex: ac vbi pertinacia nullus est finis, ducit in eos expedito agmine: & vrbes illis parentes, aut vi, aut deditioe, in suam redegit potestatem: coegitq; armato quancumque maxime poterant exercitu intrare Moguntiam: ibiq; statuerunt obsidionem perferre: quando aperta cum rege acie decertare non ausi, nullum obsidioni firmiorem locum prospexere. Paratur lachrymabilis obsidio patris in filium, socii in generū. Ciues vtrunq; offendere cauentes, diū sustinere obsidionem. Crebra ad portas pugna, nunquā iusta acie est decertatum. Ad sexagesimum diem extrahitur obsidio: tum mentio fiebat à ciuibus de pace: Induciae proclamantur: vt securi in castra veniant qui inclusi teneban-

nebantur. Rex consobrinum suum obsidem dat futuræ securitatis. Venit filius cum genero, vestigijs regis profertuntur, veniam erratorum precantes. Rex de venia nihil dubitare iussos, monuit, voluitque dicerent nomina eorum, qui hoc belli inspirauerant consilium: vt malignantium in se odia cognosceret. Tanta fuit in eâ repertinacia, vt prius infecta pace discederent, quam authores rebellionis nominarent: paratos aiebãt omnia se quæ rex iussisset perpeti, tantum esset venia auxiliarijs. Cum nihil ageretur, illi in urbem reuertuntur. Interim Egbertus regis consobrinus ab his qui intus erant persuasus, rebellionique consentiens, cum obses fuisset, exire ad regem recusabat. Continuandæ obsidioni parantur omnia: cum comites Henrici ducis Bauaria, qui frater erat regis, ab illo quoquæ deficientes instinctu Arnulphi & fratrum, filiorum Arnoldi olim ducis, quod suum esse ducatum dicerent, in urbem contendunt rebellantes. Indè Rheni fluuenta transeuntes Ludolphus & Arnulphus, clam rege cum expeditis copijs, dum rex obsideret Moguntiam, illi Ratisponam nihil hostile timentem adoriuntur, & capiunt. Quod cum rex audisset, soluta Moguntia obsidione, ad recuperandam pro Henrico fratre Ratisponam cõtendunt: Ibi quoquæ firmant obsidionem. Fortiter vtrinquæ pugnatur. Egrefsa multitudo ex vrbe, machinas oppugnat: nec patitur admoueri: Graue praelium inter obnitentes. Et cum vrbs fame cõpisset periclitari, Ludolphus regis filius interposita publica fide ad patrem egreditur, veniam postulans. Illo non veniente, tantum obedientiam polliceatur: & hoc recusauit, in urbem reuersus. Durabat obsidio diebus quadraginta postea.

CAPVT

Cvm iam fame vrgerentur obsessi, consilium cepere, vt egressi ad pugnam, experirentur fortunam. Ad portam orientalem, vbi comes Geron, tot victorijs quot pugnis clarus, tendebat, erumpunt: Nam intus structa acie, impetu facto, prouunt armati equites peditesq; grauiter & atrociter preliantur: miscent vulnera & clades. Inter alios, sublabente iumento, cedit Arnulphus: exarmatur & ceditur. Cuius nece turbati ciues (nam pro illo rem gerebant) quiddam miserentur hereditate destitutum: de pace Ludolphum vrgerent acrius. Iterum, interposita fide publica, egreditur ad patrem. Conueniunt in hanc formam, vt indicto Frislaria per regem conuentu, Ludolphus ibi satisfaciens, impleat qua regni concilium decreuerit facienda. Rex redit in Saxoniam: Henricus nouam urbem obtinuit. Ratispona proxima nocte (incertum vnde) tota conflauit. Cum igitur rex in venatione ageret, filius Ludolphus hoc obseruans, nudatis plantis, & capite desecto, miserabiliter patris vestigijs prosternitur: veniam quam humillime deprecatus. Mouit imprimis regem exinanitio: inde quoque proceribus excussit lachrymas. Spondet obsequium: Admittitur ad osculum: sumitur in gratiam: Omnium est communis de reuertente filio latitia. Defuncto interim pontifice Moguntino, ciuitas cum omni adiacente Francia, Germanicam dico, regi traditur. Filius & gener plena regis gratia persuuntur. Venerant interea Vngarorum legati ad regem, specie quidem salutandi, & pro consuetudine de victoria gratulandi: re autem vera, exploraturi quo in statu essent apud regem ciuilia, immo domestica, qua audierant, bella. Rex magnifice muneratos dimisit. Illis autem

vix

vix in sua regressis, cum rex nihil ab illis formidaret, aduolat nuncius Bauarorum ducis, qui asserat Vngaros iam ingressos regni fines, ferro igniq^{ue} omnia populantes. Otto rex quasi haecenus nihil esset actū, nouo bello accingitur. Auxilia vocat ex Francis, (non dico Gallis) ex Bauaris, ex Bohemis: & iubet exercitum conuenire in campis Augustanis patentissimis. Legiones regis octo fuere: & quo faceret hostibus difficiliorem pugna^m diuinationem (sagittis enim plurimum utuntur, aduolantes barbarico impetu, & denud auolantes) in saltus, colles, & frutices iubet exercitum traduci. Primā aciem Bauari habuere, assueti pugna Vngarorum, Henrici ducis praefecti: nam ipse aberat, morbo correptus, ex quo pauld post decessit. Venerat Conradus dux Francorum in castra, gener regis, vir bello natus, qui eques, pedes, aequē fortiter imminebat hosti: Audacis animi, & quod rarum est audacibus, bono consilio: domi ac militiae charus socijs. Huius aduentu alacres omnium tolluntur animi, pugnam de proximo postulantes. Ieiunio itaq^{ue} pro Christiano ritu legitime indicto, iubet rex in crastinum esse paratos: In Deum namq^{ue} rex ipse firmissimam spem ponens, orationem habuit ad milites efficacem, per qua^m eos in Vngaros, tum adhuc idolis seruientes, animauit, & spe regni caelestis, formidinem omnem eorum mentibus excussit, propensioresq^{ue} in pugnam proximē imminentem fecit.

CAPVT VI.

Primo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaq^{ue} sua primum duci, deinde ab vnoquoque alteri cum sacramento promissa, erectis signis procedunt e castris: Primam, secundam, & tertiam legionē, vt diximus, duxere Bauarij: quartam ordinauerant Franci

Franci Germani, quorū institutor dux Cōradus: Quinta, quae maxima & regia dicebatur, regem habebat, fortibus viris septem, electis ex omni numero millibus: coramque eo Angelus: (sic enim dixere signum militare regium, nostri vocant vexillum) Sextum & septimum implere Sueui, quibus praefuit Burchardus, cui nupsit filia Henrici fratris. In octaua erant Bohemi, electi milites, armis instructiores quàm fortuna, in qua & sarcina omnes, & impedimēta quaeq; quasi esset tutissima qua nouissima: sed aliter euenit: Nam Vngari nihil cūstantes, Licū fluiū transierunt: circumeuntes exercitum, extremam legionem sagittis laceessere coeperunt: & impetu cum ingenti vociferatione facto, alijs caesis, captis nonnullis, sarcinas omnes abstulerunt: ceteros legionis illius armatos in fugā egerunt: Similiter septimam ac sextam aggressi, de fuga cogitare impulerunt. Rex autē cūm quid ageretur animaduertisset, misit ducem Conradum cum quarta legione: qui superueniens hostibus, impetum remoratur: indē exterruit: captiuos extorsit: pradam excussit: & quod illi antē fecere regijs, coegit vt fugerent. Dux victor ad regem alacris reuertitur. Victricem legionem cetera cōsalutant. Mirantur veterani nouam tyronum virtutē. Tum in suos conuersus rex, ait: Videtis hostem ex aduerso concurrere: nunc viribus opus, nunc coniugis quisq; sua este memores: Viri estis: hunc hostem sapē fugastis: meminertis nullam vnquam ante vos aciem constituisse, qua nō vinceretur: nulli vnquam dorsa praebuistis. Quid multa? Gens est Vngari fuga fideus: hic aget gladius, vt vel cadant, vel cedant. Hæc loquutus, sacram apprehendit lanceā, & primus equum vertit in hostes, cautiissimi ducis, & fortissimi militis vnā implens munia.

Ali-

Aliquandiu consistere Vngari fortiter praeliantes: sed perucit instantia regis, vt effusa fuga, hosti terga obuerteret: Capti multi, plures casti, proximas villas turmatim petunt: Sequuti regis, incensis domibus concremant: Alij fluvium tentantes aduerso littore non excepti, merguntur & pereunt. Conradus dux fortiter ipso pugnans, dum astuaret à labore & sole, nam insolito calore dies ferbuerat, cui labor improbus accedens, astutia fecit intolerabilem. Ergo dum solutis lorice nexibus paulum respiraret, allapsa sagitta, percussu in gutture, & prostravit ducem fortissimum: Cuius corpus post pugnam exceptum, & wormatiam deducitur, ibique tumulatur: Ipsa verò die recepta castra, laxati captiuis, fusi hostes: qui proximi erant dies, reliqua multitudinem hostium, quae se captiis urbibus incluserat, consumpsere: vt paucissimi superessent, qui tantam cladem domi nunciarent. Tres Vngarorum capti principes, ad Henricum pertracti, suspendio consumuntur. Decretum deinde pro tanta victoria Deo iustis honoribus, & summa diuinitati dignis laudibus, per singulas ecclesias: Hoc idem sanctae Dei Genitrici, sanctisque omnibus, quod rex procurandum matri religiosissima famina per nuncios insinuauit. Quo facto, cum tripudio & summa letitia in Saxoniam rex reuertitur, & à populo summa cum veneratione excipitur: neque enim tanta victoria quisquam regum intra multos annos esse potius. Magna erat Henrici patria de eisdem Vngaris victoria: magna etiam materni eius aui, Imperatoris Arnulphi de Danis: sed ista exuperabat.

CAPVT VII.

Patrata tam insigni de Vngaris victoria, vt gratior videretur altissimo DEO, rex, diuinam rem ornato

ornare constituit: In Magdeburgo nunc insigniter instaurata vrbe, episcopatum erigere moliebatur: quam ecclesiam omnium Saxoniarum metropolim ordinare decreuit. Transtulit autem de Vallerseue pontificatum in Magdeburgum, illustriorem locum: nec putabat in sua prouincia superesse quenquam super consensu interpellandum, paulisper in ea re vir militaris, alioqui circumspectissimus, lapsus, quod secularis potestas quae secularia sunt, administrat: & de prophanis, quae Deo iubet consecrari, sacra facit: Iam autem diuinis vsibus permessa, extra illius sunt ordinationem. Bernhardus Halberstadenſis episcopus ordinationi regis se opponit, quod in illius parochia esset locus, quem noua voluit rex diocesi applicare. Faciebat, augebatque regi animos, quod paterna ditione locus ad se pertineret: Erat enim Burgauus de Magdeburgo, qui regi permisit, vt eam arcem prima coniugi donaret titulo propter nuptias. Rex non aequè tulit, quod auderet episcopus suae voluntati contraire: Captum ergo perducere iussit in Quedelensborg, & reclusit in carcerem. Sedit aliquandiu bonus pontifex in patientia: si forte rex ad cor reuersus, illum iuberet relaxari. Venerat sacra dies Dominicae caena: recoluit episcopus diuinorum, quae in ecclesia tum erant peragenda, ministeriorum: Iubet sacras sibi vestes afferi: paretur. Indutus, orat aduocari regem: Erat enim tum eo loci. Venit, arbitratus episcopum mutasse sententiam, consensumque praebiturum ad rem quam instituerat. Vbi rex aderat, episcopus eleuata manu, execrationem protulit, & excommunicationem in regem, qui manus intulisset Christo Domini. Nondum erant desuper constitutiones, quae nunc sunt: interdixit quae sacris per omnem diocesim. Rex amentiam interpreta-

tus,

tus quòd tale aliquid captus moliretur, primum videbatur rem excepiſſe cachinno: vbi profundius cogitabat, ſententiam paſtoris putabat non eſſe contemnendam. Itaq; iuſſit mox laxatum remitti ad eccleſiã ſuam, & permansit res infecta per omnes dies, quibus ſupererat epiſcopus memoratus. Poſt eius exceſſum, vt dicemus, res eſt conſummata.

CAPVT VIII.

DE Vngaris parta victoria ſparſit cum laude famam Ottonis per omnes prouincias, peruenitq; ad Italiam, excitauitq; illam, vt expertam prius Ottonis virtutem imploraret aduerſus Berengarium & Albertum, à tyrannide non temperantes in Lombardia, & aduerſus peſſimos mores ſummi Pontificis Iohannis XII. qui peſſimo ordine pontificatum adeptus, per impreſſionem & patris ſui potentiam, peioribus illi moribus dedecorauit, venationi potiùs & adulterijs, quàm conſecrationibus, aut pijs eccleſiæ rebus intentus. Duo præcipui erant cardinales diaconi, qui occultis ad Ottonem datis literis, perorabant vt laboranti ſuccurreret eccleſiæ: nunquàm fuiſſe iuſtiorẽ veniendi in Italiam cauſam. Motus rex ire conſtituit: prius tamen rebus in Germania ordinatis, nè quid turba naſceretur per abſentiam. Eam Saxonia partem, quæ & vandalicis contermina eſt finibus ad Alhim fluuium, nullus poſt Dwedekindum dux adminiſtrauit: nam pater eius Henricus, & illius itẽ genitor Otto, & rursus Ludolphus, à regibus Germania, qui tum ex Carolino ſanguine rerum potirentur, commendatas accepere partes, potiſſimum ſuperioris Saxoniæ iuxta Turingiã, in qua magna pars Saxonibus parebat: quæ poſteà cum vicina Francia & Haſia etiam acceſſit ditioni Henrici & Ot-

P

toniæ

tonis regum, cum omni Lotharingia. Interim verò ad Albim decliuorem constituta prouincia, præter vicinos pontifices, quibus Magnus Carolus terram subiecerat: cùm intelligeret effrenem populum non tam armis, quàm religione stringendum, non habuit gubernatorē: Visum est ex re optimo regi, peropus esse viro etiam in ea regione, qui temporali gladio rem gerat, iam mansuefactis Saxonum ceruicibus: præsertim ad cōtinendos in fide vicinos & vandalos, gentem inquietam. Igitur in Italiam profecturus tum rex Otto, cùm longeuam prospiceret futuram expeditionem, ad Albim fluuium prouinciam, qua erat extra pontificum iura, Hermannō cuidam acris ingenij viro, ad tutelam commendauit: cuius antè vir tutem & industriã in paucis rex erat expertus: Paruis quidè natalibus exierat, sed erat pro-cero corpore, acri visu, bonis moribus, fide præcipua in dominos: quibus rebus innotuit aulicis, & cœpit esse ex ministerialibus aula: deindè præpositus regijs liberis ad mores componendos. Huic ergò viro præfecti nomine prouinciam rex commendabat Albianam, iam antè de iustitia probato.

CAPVT IX.

Septem in itinere solos habebat Mansionarios in totidè prædijs & mansis: hi de furto apud illum accusati conuictique, vno omnes ab illo iusti necantur suspendio. Mirantur omnes, quòd vir non locuples patrimoniolo suo non pepercerit, cui ademit cultores: qua seueritas in suos, antè charum, postea fecit esse omnibus charissimum. Adaldagus erat his tēporibus archiepiscopus Hamburgensis, cancellarius regius, cum ipso profecturus in Italiam, qui ecclesie sue prædia eidem Hermannō fecit commendata: Crediderim eius viri authoritatem multum

multum suffragatam Hermanno apud regem ad maioris gradus dignitatem: Postea verò quam meruit ducalem honorem, quod postea dicemus, in iudicio & iustitia gubernauit prouinciam: & in defensione ecclesiarum studiosus vsque in finem permansit: nam & Hamburgensi & Bremensi ecclesijs fuit admodum deditus & fidelis: multa bona faciens in fratres, & in omnes Saxonia congregationes. Tali ergò viro pijsimus rex Otto, & archiepiscopus Adaldagus, vices suas in hac regione commedantes, in Italiam sunt profecti. Rex Italiam ingressus cum magnis copijs militum, Berengarium & Albertum nusquam in apertum exeuntes, neque acie obijcientes, vbicunquè inuentos obsedit, & pertinaci labore cepit, mittens virumque in exilium: Berengarium in Germaniam, Francia urbem Bambergam: Albertum Constantinopolim, quò Græcorum etiam Imperatori gratificaretur. Otto autem his cõstitutis, protendit in urbem, vt illi quoquè ab Pontifice laboranti succurreret. Cùm appropinquaret vrbi, insigni pompa ab Romanis est introductus: & Imperij coronam cum consecratione & Imperatorio honore suscepit: quæ res exindè seruat in hodiernum, initium sumens à Carolo Magno. Quis verò Pontifex eum corona donauerit, variant scriptores. Alij ab Iohanne XII. alij verò ab Leone VIII. ferunt coronatum. Primi aiunt Ottonem post suâ consecrationem plurimum apud Iohannem Pontificem institisse, vt frugi esset, & pontificia dignitate dignam vitam ageret, & sanctimoniam vbiquè cum religione præ se ferret. Cùm suadendo minus proficeret, intulisse minas: quibus motum Iohannem, noctu discessisse, nec vnquam postea visum in Romana sede. Alij, quod verisimilius est, à Le-

one consecratum regem aiunt: quā sententiam Gratianus probat. Sciebat Iohannes XII. propter se euocatū Ottonem à cardinalibus: quorum alteri, re comperta, manum, alteri nasum abstulerit. Venire ir a plenum, & idè non putabat expectandum, sed cōcità abierit. Venientem autem regem vocato cōcilio, acta Iohannis subiecisse discussione, & eum, re manifestata, indignum pontificio deiecisse: inq; locum eius substitutum Leonē VIII. virum omnium iudicio probatissimum: qui accepta pontificali benedictione Imperatorem coronauerit. Vt cunquē fuerit, omnium bonorum iudicio dignus eo honore, ab omnibus tum Imperator Augustus consalutatur.

CAPVT X.

Mirum est cernere in literis eiusdem Leonis Pape, quam gratitudinem rependerit Ottoni & successoribus, cum redderet Imperio, quæ vel Constantinus donauit, aut Carolus ex Longobardis accepta, dedit ecclesie, & ante illum Iustinianus confirmauerit, vel Arithpertus Longobardorum rex tribuerit. Ponendum duximus ad fidem exemplum literarum papaliū, quantum trūcatarum. **LEO** episcopus seruus seruorū Dei. Ottoni spiritali in Christo filio nostro, Imperatori Augusto, & omnibus successoribus eius Imperatoribus, ac Italiæ regibus. Quæ dominus Carolus, rex Francorū, & Longobardorum, & patricius Romanus, necnō Pipinus pater eius, de regalibus rebus huius regni Italia tribuerunt in sancta Romana ecclesia beato Petro Apostolo, siue per instrumenta fuerunt per Etherium notarium, siue per sacramenta vel donationes, seu per alios modos obuenerunt à Iustiniano Imperatore, & Arithperto rege: hac omnia largimur & diffinimus vobis

bis Ottoni Imperatori, & Alheide coniugi tua regniq³ consorti, vestrisq³ consortibus huius regni Italiae successoribus in perpetuum, presentibus sacrosanctis Evangelij, & patrocinijs pluribus sanctorum: videlicet de cruce Domini, & de caligis pedum suorum, de vestimento inconsutili, & super corpus beati Petri. ET INFRA. Vt haec omnia habeatis & possideatis in perpetuum, ad vsus curiae militiarum vestrarum, ad bellandum & expugnandum paganos, & contra rebelles Romano Imperio. Ideoque per huius nostri auctoritate Instrumenti confirmamus & corroboramus in omnibus progeniebus vestris a generatione in generationem in perpetuum. Nam si quisquam hanc nostram auctoritatem destruxerit, & huius violator repertus fuerit, siue contra hoc agens, sciat se in ira beati Petri Principis apostolorum, & nostram, nostrorumq³ praedecessorum casurum. Insuper nisi a malo resipuerit, subiaceat legi Iuliae, reus regiae maiestatis & reipublicae: vt hi qui contra rempublicam, vel contra Imperatoris maiestatem aliquid moliti fuerint, anima amissionem sustineant, & bona eorum publicentur. In his actis interfuere archiepiscopi & episcopi de vicinis comitatibus, Archiepiscopus Calaritanus, episcopus Ciconatus, Eustachius Albanensis episcopus, Gratiolus Praenestinus episcopus, Martinus Narniensis, Benedictus Tiburtinus, Beardus Castrensis, Iohannes Perusinus, Georgius Ottenensis, Georgius Tudertinus, Valentinus Merenensis, Andreas Momentanensis, Theodosius Milecensis, Sanianus Feranensis, Albertus Lucerinus, Damianus Alanus episcopi. Georgius ad Vincula, Benedictus sanctae Mariae de Praesepi, Leo sanctae Ierusalem, Ianuarius sanctae Ceciliae, Andreas patriarchatus Lateranensis, Iulia-

nus item Lateranensis presbyter, Faustinus sancti Pe-
 tri, cardinales, omnes presbyteri. Faustinus caput se-
 natûs, exconsul, Probinus exconsul palatio Luciano,
 Romanus de forma Traiana, Paulus de Templo pala-
 tinus, Iohannes de via Claudia, Leo de via Salaria,
 Remigijs de via Aurelia, Stanphus de via Mamerti-
 na, Romulus de via Ardeatina, Gardus de via Flami-
 nia, Marcus de via Portuensi, Gorbis de via Lati-
 na, Sannius de via Appia, Mecianus de via Tiburti-
 na, Gardus de macello Lydia. His actis etiam inter-
 fuere de omnibus his regionibus: Regio Vicopatrij,
 regio Vialata, regio Caput tauri, regio Caliomon-
 te, regio Riuus argentarij, regio prima Auentini, re-
 gio Ad duos montes, regio vrbs Rauenna, regio Octa-
 ua sub Capitolio, regio Ad gallinas albas, regio Lyban-
 tica, regio Horea, regio Sicim, regio II. Mamertini,
 regio secus portam Metroni. Ianuarius ex Neta Gra-
 corum, Traianus de ponte Molbis, Iohannes consul de
 palatio Sossaritano, Amacius consul de palatio Vatica-
 no, Iobianus de Monte aureo, Petrotius de Cirto, Gre-
 gorius de Cella noua. Scripta per manum Gregorij ar-
 chinotarij nostri. Datum in patriarchio Lateranensi
 III. Cal. Maij, Anno Sedis nostrae II. & dicti Ottonis
 II. feliciter.

CAPVT XI.

ADuersus ea antiquitatis testimonia cōsurgent,
 qui affirmabunt praemissas non esse papales, sed
 adulterinas literas, quae stylum Romanae curiae non pra-
 ferunt: quasi vnus ab initio fuerit scribendi Pontifici-
 bus character, & non saepe demutatus, donèc ad eum
 qui nunc seruatur, deueniretur. Fateor & ipse non-
 nulla esse in hac formula, quae ineptias praferunt: Sed
 quae so

quæso te: Num meliora sunt, quæ in corpore Decreti sub nomine Constantini præferunt illam immensam donationem Siluestro factam, in longa illa Palea, Constantinus. Quam donationem nulla est sequuta traditio: Nam Imperatores proximorum temporum omnia illa possederunt, quæ ibi sancto Petro donata memorantur. Habet maiorem longè verisimilitudinem apud habentem temporum rationem hæc Leonis restitutio Ottoni facta, quàm illa Constantini donatio: nam Otto Imperator iam tunc depulso Berengario & Alberto, tenuit omnia in potestate, quæ antè fuissent solo nomine Romanæ ecclesiæ nullis vsibus, nullis obsequijs obnoxia: facillè potuit reddere quod non tenebat: Iuri resignauit rerum quas tueri non poterat. Eas quippe & iste Otto, & filij, & nepos possederunt: quod sequens narratio manifestabit. Habuisse hic Pontifex cum Ottone similia commercia putabitur illis, quæ Pipinus Caroli pater cum sui temporis Pontificibus: à quibus donatus Franciæ corona: nihil magnum fecit, si capta à Longobardis ecclesiæ contulit. Et Leo horum temporum Pötifex, ab Ottone in pontificatu defensus, grati animi indicia fecit, reddens quæ solo nomine possideret: vt haberet Imperator, quod Pontifex tueri non poterat. Sed hæc hæc hactenus. Digressi reuertamur ad res Saxonicas prosequendas.

CAPVT XII.

Ottone iã Imperatore cum exercitu Roma abeunte Spoletũ, pacandæ Italiæ gratia, Romani, præsertim Iohãnis cognati, tumultuantes, de illo reducendo egerant cũ populo: perfecerũtq; vt Leo eijceretur, & Iohãnes reuocaretur: q; an reuocatus redierit, aut foris mortuus sit, incertũ est: Hoc cõstat, siue reductus, siue exulans,

in adulterio casus, moritur. Leo eiectus, ad Ottonem confugit: Sequuti ab vrbe legati orauerunt, vt populi in hac re voluntati condescendere dignaretur: vt non Leonem, sed Benedictum V. pontificem haberent. Respondit Imperator constantissimè: prius se regnum & Imperium, quàm Leonis iusti Pontificis defensionem intermissurum. Ea vocis constantia & vultus acrimonia visus est dicere, vt legati irritam cernentes legationem, tristes redirent in vrbem. Romani vbi audiuerunt legationis euentum, nihilominus in sententia persistere, vt consecratum Benedictum pro Pontifice venerarentur. Imperator vbi comperit, agrum Romanum vastauit, vrbes subditas cepit & diripuit, ipsam Romam arcta cinxit obsidione, vsque ad caritatem annonae in ea. Scribit Sigebertus, interuentu Leonis placatum Imperatorem, veniam dedisse erratis, si resipiscerent: quantum Romani tam in Leonem antè fuerint contumeliosi, vt ab illo ordinati, suum deserere ordinem cogerentur, & chirographis datis testari: Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi dare potuit: Pratendentes, Imperatoris impressione creatum Pontificem, nullam à Deo accepisse potestatem, tanquam non ingressus per ostium: Cum tamen Imperator, legitimo episcoporum vocato concilio, Iohannem ter vocatum nec comparentem, per concilium curauerit destitui, & Leonem, se nihil agente, surrogari. Placatus Imperator, accipit iusurandum à Romanis, nullo se vnquam tempore de Pontificatu intronissuros. Non tam citò dorsum illis obuertit, iterum Leo pellitur, Benedictus surrogatur. Iam comotior redit Imperator: Urbem solo minatur equare, nisi restituto in sedem suam Leone, Benedictum dedat. Quid faceret? Videbatur quod cominatur posse implere: Faciunt

unt imperata: Leonē collocant, Benedic̄tū dedūt. Scribit idem Sigebertus, Benedic̄tum priusquam dederēt, à Leone esse exarmatum, & omnibus sacris ordinibus exauthoratū, & vt verbo illius vtat, exordinatum. Erat, vt diximus, in comitatu Imperatoris Adaldagus Hamburgensis archiepiscopus, Imperialis cancellarius, qui iam annum quintum aberat ab ecclesia sua: reuocatus crebris suorum literis & lachrymis, cum immiscerent minas: qua re institutus, ab Imperatore poposcit missionem. Annuit Imperator, Benedic̄tum illi commendans, vt secum ductum, perpetuū teneret in prouincia. Itā Adaldagus, Benedic̄tum quondam summum Pontificem perduxit Hamburgum: ibiq; paucis superuiuens idem diebus, dolore animi confectus, diem suum obiit.

CAPVT XIII.

Sic testantur consona voce Italicorum, Gallorum, & nostrorum annales, itā monstrat inscriptio sepulcri. Erubescant igitur, qui ex hoc die fabulantur martyrio fuisse coronatum Benedic̄tum Hamburgi cum cardinalibus, ducibus, & comitibus: quam anilem delirationem plenius in nostra Metropoli confodimus. Libet verba inserere nostrorum annalium: Reuersus in patriam Adaldagus, duxit in comitatu suo Benedic̄tum Papam ordinatum, sed ab Ottone Imperatore depulsum, quem ille in Hamburgo mācipari praecepit. Archiepiscopus verò ipsum cum magno honore vsque ad obitum eius detinuit: nam vir sanctus literatusq; fuisse dicitur: qui & dignus apostolica sedis videretur Romano populo, nisi quòd per tumultum est electus, eiecto eo, quem ordinari praeceperat Imperator. Igitur in sancta conuersatione viuens, aliosq; sanctè viuere docens, cum iam Romanis poscentibus à Cesare restitui debuisset, apud Hambur-

gum in pace quieuit, IIII. Nonas Iulij. Erat autem supputatione annalium, concordante Eusebji continuatore, post nongentesimum sexagesimusquartus. Et inde conuincitur error in sepulcri eius inscriptione, quae temporibus non respondet. Interea Imperator rebus in Italia pro tempore constitutis, descendit in Germaniam, & peregit Pentecostes solennitatem Aquisgrani: Ed conuenerat omnis nobilitas de Imperatoris genere: Soror eius Gerberga, regina Francia: Soror Hadnida, vxor Hugonis comitis Parisiorum, quorum filius Hugo postea regnauit in Francia. Mira solennitas & rerum pompa, pro Imperatoria magnificentia, ad conuentum tam magna lataq; nobilitatis. Ibi Bruno archiepiscopus Coloniensis, frater Ottonis legationem suscipit in Franciam, ad componendos nepotes ex sororibus. Compendij dum esset, in formula compositionis laborans, febre correptus, testamento ordinato, concessit e vita: Vir omni virtutum genere laudatissimus, qui & religiosam & secularem militiam pariter impleuit: non enim deerat ecclesiastico ministerio, pariter a fratre constitutus gubernator Lotharingia: quae iam diu prouenit per Ottonem Romano Imperio. Wilhelmus quoq; Ottonis Imperatoris filius, archiepiscopus Moguntinus, per eadem quoque tempora emigravit.

CAPVT XIII.

Remansit Imperatori fixa de Magdeburgensi sede surrigenda sententia, etsi temporaliter per Bernhardum Halberstadensem episcopum intercluderetur. Prouiderat iam Otto, ut ad eam rem summi Pontificis decretum haberet, etiam repugnante episcopo ualiturum. Sed iam Bernardus in fata concessit, successorq; illius, praesertim accedente Romani Pontificis ordi-

ordinatione, non iam se opposuit Imperatori. Hildebrandus is erat: qui cernens summi Pontificis & Imperatoris in vnam rem concurrere consensum, nec potuit, nec debuit, nec voluit colluctari. Igitur de latissima sua diocesi permisit noua Magdeburgensi quantum sat erat: constitutis limitibus ad vtranque, qui extant hodiè. Inde verò ecclesiam de Vallerstene, quo illam pater eius fundauerat, translata, in Magdeburgo fecit erigi: omnibus inde prouentibus qui prioris erant ecclesia, inde pariter translatis in nouam, & adauctis de Imperatoris munificètia. Tum verò migrare iussi fratres, inuiti abièrunt: inq; montem vicinum vrbi concesserunt: Ibi Imperatoris ope monasterium quod floret hodiè, crexerunt, diu tamen eius rei tristem repetentes memoriam. Per multos annos in vigilia beati Laurentij, qua emigrarunt, nudis pedibus ecclesiam suam, votis constricti, repetuere. Imperator autem nouam ecclesiam metropolitico splendore in honorem sancti Mauritij iussit dedicari, quòd eius sancti patrocinio vteretur in pralys. Sūt tamè qui scribant, inter crebra quæ gessit bella, aliquando nolente ipso subuersam ecclesiam aut monasteriū diui Mauritij honore sacratū, hanc tutelari suo sancto fecisse compensationem. Transferrī iussit sanctū Adalbertū de monasterio sancti Maximini in Treueri ad archiepiscopatum, quem ille ibi gessit ad annos penè quatuordecim: Subiecitque illi episcopatus sex suffraganeos, Mersburgensem, Misnensem, Citzensem, in Sala fluminis ripa, Brandenburgensem, Hauerbergensem, & Porenensem: qui an sit in Lubucensem translatus, nō enuncio: Hoc compertum teneo, Lubucensem ex Polonia in ditionem Brandenburgensem ex legitimis causis esse translātū. De Porena nihil vsq; hodiè compertū habui.

Per

Per quæ etiam tempora *Dwichmannus* quidam ex aulicis, cum haberet nonnihil vnde sibi malè ab Imperatore timeret, profugit in *Dandaliam*, gentem inquietam incitans, vt in Saxoniam faceret excursions. Iam *Parthenopolim*, siue *Virginopolim* malis, aut *Magdeburgũ* urbem *Otto* Imperator insigniuerat, quæ *Dandalis* caput esset: Iam ecclesiam erexit in honorem diui *Mauritij*, cuius monasterium in expeditione, quod diximus, euersum est. Episcopum *Adalbertum* inibi fecit consecrari, vt populum erudiret *Dandalorũ*, & in fide Christi pariter & Imperatoris conseruaret. Sed praualluit pessima machinatio *Dwichmanni*. Egressos ad pugnam *Dandalos* Imperator excepit, & fortiter repulit verfos in fugã, cum multi corruissent. Nec longè post *Dwichmannus* ille desertor cum inter *Dandalos* ageret, cœpit tadere populum incentoris. Inuentus est qui persugam auferret de medio in gratiam Imperatoris: & paruerunt in reliquum dictis imperatisque.

CAPVT XV.

EXtitit causa qua iterum Imperator in Italiam vocaretur: nam *Leone VIII.* subuerso, Romani statim post Imperatoris abscessum, artibus solitis, quos oderunt, de medio tollunt: *Iohannem XIII.* Pontificem simili odio insectantur: Captum enim à tyranno, quem ad hoc inuitauerant, perducunt in *Campaniam*. Id cum rescisset Imperator, non literis, non nuncijs agendum ratus, seipsum accinxit cum exiret cum exercitu. *Hermannum* antea præfectum inferioris Saxonie partium constitutum, cum illum probè omnia administrasse comprobaret, ducali insignitum honore prouexit, vt sedeat cum principibus. Hic est ille ducatus, quem vsque hodiè administrant duces Saxonie, ad *Albim* habitan-

tes deuexiore[m] : Qui etsi ab olim latioribus terminis tenderetur, ab Henrico duce cognomento Leone ad eas angustias est perductus : quod suo tempore commemorabimus. Nouum autem principem nouis armis insigniuit, lasurij coloris Leonem in albo donans, interiectis maculis per campum : quæ nunc arma Luneburgensis sunt ducatus : Vnde coniectura est, eam quoque ditionem tum extitisse in Hermanni principatu : Nam arma quæ nunc præferuntur Saxonie, aliam, quod dicemus infra, præferunt originem. Tum verò Imperator assumpto secum Ottone filio, quem superiori tempore regem Aquisgrani Germania iussit coronari, ad Italiam peruenit, Romamq[ue] petijt. Effusi vrbe Romani, Imperatorem quanto poterant honore inuexerant. Blandiores erant in obsequio, quos maior in Pontificem culpa constrinxit. Dissimulante omnia Imperator inuidia habuit, donec in stationes suas milites collocarentur. Vbi omnia ex sententia constitere, iubet acciri populum : ventilari quaestionem de malè habito Pontifice. Culpati consules cum præfecto : insimulati decarchones, qui ex populo allekti decem numero, senatû egerunt. Relegati in Germaniam consules : à trabe appensi decarchones : ipse præfectus ludibrio habitus per urbem : cum flagris caderetur, missus est post consules in Germaniam exulaturus. Saraceni tum in Calabria & Salentinis erant, foti à Grecis, vt Imperatorem Ottonem detererent, & Italiam pro suo tenerent principatu. Ottonem tum varijs in locis, multiq[ue] prælijs conflixisse, etiam Italici scriptores testantur : sed non vnâ omnes asserunt causam. Alij non aduersus Saracenos duxisse Ottonem contendunt : sed in Gracos Italia incolas, qui desponsatam Ottonis filio Nicephori Constantinopolitani Imperatoris filiam

tradi à patre prohibebant : Vt cunquẽ fuerit : pr alio illis ex quacunque causa Imperator congressus, eos fudit, ac penẽ omni Calabria Apuliãq; expulit. Quin insupẽr Cõstantinopolitanus populus amissarum de Italia prouinciarum iacturam in Nicephorum referens, qui sponsam filiam marito tradere noluerit, arreptis armis illum interfecit, ac Iohanni filio Imperium demandauit. Certum est autem omnium testimonio, Ottonem II. primũ filium, Theophaniam Iohannis Imperatoris Constantinopolitani germanam accepisse coniugem : quam Iohannes X III. Romanus Pontifex simul cum marito in Lateranensi patriarchio coronauit : nam Otto pater, filium Ottonem, re in Saracenos Gracosq; benẽ gesta reuersum, consortem adsciuit Imperij : voluitq; Imperatorem à Romano populo, ex prisca consuetudine acclamari : Quem tum Pontifex inunctum, Imperiali diadema insigniuit : Ea q; in Ottonis II. coronati celebritate, Iohannes Pontifex Capuanã ecclesiam ad Pandulphi principis merita, metropolitanam constituit. Inde in Germaniam Imperatores mouerunt per Gallias.

CAPVT XVI.

Hermannus interim Germania nouus dux, cum eas teneret partes commendatas, quae & vandalis obiacent & Albi flumini, penẽ omnia possedit quae nunc tenet dux Luneburgensis, & dux inferioris Saxoniae. Extruxit autem arcem in montem, appellauitq; Luneburg: Non, vt fabulantur imperiti, ab idolo Luna, quod ibi sacrauerit Iulius Caesar, aut nescio quis alius : hoc enim fabulosum supra cõuicimus : Sed à vicino loco Lune ad riuum Elmenow, vbi nunc degunt sanctimoniales ab aliquot seculis. Sic enim accipiunt arces vocabulum, vel à loco foundationis suae, vel ex propinquis qui nomi-

nominator est. Hūc ego nouum ducem Saxoniam quō-
 quē Transalbianam tenuisse crediderim, quōd limita-
 neus esset ad vicinas Danorum & Adalorumq; nationes
 arcendas ab incursionibus, quas Normāni Dani crebras
 fecerant superiori etate, cū à Ludouicis, Carolis, Ar-
 nulpho, Reginberto, alijsq;, quos suprā commemorauim-
 us, proceribus retrō pellerentur: Nunc verò postquam
 permisit rex Otto Danorum regi Slesuicum, in quo pa-
 ter eius marchionem creauerat, opus erat praeside ac du-
 ce, qui limites regnorum seruaret. Terram verò Brunsw-
 wicensem, quæ postea in ducatum erigitur, & rursum
 Gottingensem, & quæ Transsylvana dicitur, cum terra
 Wittenbergensi, quæ nunc superior dicitur Saxonia, &
 omnē Misnam Turingiamq; tum Saxonici iuris, pro se
 ac posteris seruauere Imperatores: Alioquē stultum fu-
 erit ditare extraneum, & suos exheredes facere. In hac
 arce noua nouus dux vt religioni inseruaret, gratus Deo
 qui illum prouexerit, vt susceptus de puluere priuata
 familia, sederet cum principibus, monasterium instruxit
 ad arcem, in honorem sancti Michaelis archangeli, sub
 regula diui Benedicti, transferens abbatem primū Lu-
 dericum de cœnobio S. Pantaleonis ex Colonia.

CAPVT XVII.

FRat post natū Christū annus DCCCCLXXIIII.
 cū Imperator Otto Pascha solennitatem in vrbe
 Quedelenborg cum filio, principum magno conuentu
 peregit: & multa constituens in prouincias, respexit
 in primis Magdeburgensem urbem & ecclesiam, quia
 illam requies suæ prouidit. Insignem virum Adal-
 bertum primum illi fecit ordinari, vt diximus, ar-
 chiepiscopum: illique subiecit omnes episcopatus per
 Adaliam, quam tunc dixere Sclauoniam: Erat tamen
 episc-

974

episcopatus in parte Transalbina & andalia in loco Aldenborg, Hamburgensi subiectus: is autē postea translatus est, vt in & andalia diximus, Lubicam. Maritima autem reliqua & andalia nec diu ad fidem Christi peruenierant: in quibus Zwerinensis, Ratzeburgensis, Caminensis diceceses terminos suos habent longè post limitatos. Tertia autem feria, quam vocant diem Martis, ante Pentecosten eius anni, venit Imperator ad locum qui dicitur Mimlewa: Proxima nocte transacta, hora constituta latus ad mensam consedit: Veniente tempore, vespertinis laudibus interfuit: sed peracto Evangelico eius officij cantu, cepit astuare, ac spiritu fatigari: Quod cum intellexissent principes circumstantes, imposuerunt eum cubili: inclinantem autem caput quasi iam defecisset, refocillarunt: expetitisq; sacramentis ecclesie, & cum summa veneratione perceptis, sine gemitu cum magna tranquillitate spiritum Domino reddidit, Nonis Maij, quarta feria ante Pentecosten. Inde transportatur in cubiculum: & cum iam sero esset, transitus eius populo enunciatur. Cuius corpus magnis lugentium exequijs à filio rege translatum est in ciuitatem, quam ipse extruxit, Magdeburgum: ibiq; honorificè tumulatur. Extat hodiè sepulcrum eius in crypta. Aiunt, qui etate nostra viderant, corpus eius post annos supra quingentos ita balsamo stare firmatum, vt velut in sella consideat illa sum: Cuius tumulus vt magnificè renouetur, exposcunt egregia illius principis in Saxoniam, primum patriam, deinde in omnem Germaniam, demum in omne Imperium & vniuersam ecclesiam catholicam, merita: Romanum enim Imperium ab illo magnificè propagatum, exquisitum honorem, & perenne memoriale suature deposcit, vt eius in terris memoria permaneat diuturna:

turna : & si fieri possit, sempiterna : quem ad meliora regna rex transtulit immortalis.

CAPVT XVIII.

OTTO I. patri filius succedit in regno & Imperio: immò iam viuenti, & regnanti, & imperanti, vt voluit, accessit, decedenti autem patri solus succedit : nam frater Ludolphus natu maior, iamdudum concessit in fata. Henricus autem Bauarorum dux, frater patris huius Imperatoris, nonnihil rebellionis ostendit Imperatori, & vsq; ad arma dissensio processit : sed edomitus malis, cessit Ottoni, ac in ius eius nihil repugnans concessit. Indè Imperator conuertit arma in *Wandalos*, qui Ottonem I. vita functo cornua erexerunt : vt fieri solet semper motus initio nouorum vbiq; regnorum : Sed didicerunt malo suo non temere diuos : Superueniens enim rebellibus, motus eorum compressit, coegitq; dicto parere. Hac fuere initia noui in Germania regis. Deindè super Lotharingia regno (quod Gallici scriptores vocant *Austrasiam*, ex Germania mendicato vocabulo, quod in Orientem vergit à Gallijs, ducatus quoque *Metensis* nonnunquam inscribitur : sed iam preualuit consuetudo & obtinuit, vt Lotharingia appelletur) Imperatori cum rege Francia *Lothario* fuit contentio. Erat *Lotharius Gerbergæ filius* : ea fuit germana *Ottonis I.* Igitur consobrini *Otto Imperator & Lotharius rex Francia*, de Lotharingia arma sumpserunt. Prior *Lotharius*, cum *Otto* necdum quicquam moliretur, pacato agmine venit *Aquisgranum* : cum Imperator nihil hostile prospiciens, ibi cum coniuge moraretur : Capitur de repente vrbs tota. Imperator cum familia vix elabitur : Ad *predam* sparguntur milites *Franci* : acervatisq; omnibus, quæ vel de apparatu Imperatoris, aut vniuersa vrbe

Q pos-

possent corradere, exaturati redeunt in Franciã: quem nō longo interposito tempore Imperator Otto cum magnis copijs insequitur: Castra è cōspectu Lutetia Parisiorū ponit: Fit eruptio à ciuibus: conserūt manus: cadunt vring₃, nōnulli, inter alios nepos Imperatoris. Suburbia ciuitatis exasperat⁹ Otto incēdit. Nec moratur Lotharius, cū Hugone Magno, & Hērico duce Burgūdia hostē adu³q₃ Isaram fluiū insequi: vbi atrocissima instituta pugna, tam multis vring₃, occisorum cadaueribus riuus oppletur, vt à consueto fluxu Isara impeditus, in agros sese effunderet. Hoc tam cruentum bellum, inter sanguine coniunctissimos, mirum quomoddā tam acerbum contigerit? Erant enim Lotharius & Hugo ex geminis Ottonis I. sororibus nati, huius secundi consobrini. Sed quid non cogit habendi amor? qui charissimos inuicē sapē fratres commisit. Pacatis demū regibus, Austrasiam, cuius causa bellum gerebatur, Ottoni Lotharius, reclamantibus multis regni proceribus de Francia, permisit: repugnante etiā Hugone Abbate, qui indē accepta occasione, regnum quasiuit & occupauit. Nam Lotharius non indē diū concessit in fata. Appellatus est autem Hugo per contumeliam cognomento Abbas, quōd se rebus monasteriorū, quas plures illis esse, quā opus videri dixit, implicuit, seipsum Abbatem appellans.

CAPVT XIX.

Stulit autem Otto ex coniuge filium Ottonem, & tres filias: quarum vnā in Gandershem, altera in Quedelenborg praesidatum accepere: malentes in virgine a puritate seruire Deo, quā tyrānidi seruire maritorum. Frequentes autem sententia suae, & quas imitarentur sui generis authores, plurimas, & quae illarum sequuta sunt exemplum, habuere crebriores. Tertia, cum esset inter sacras virgines in Ratispona, incertum

habens quid sequeretur, raptā est ab Vdalrico Bohemice
 duce, qui illam coniugem deposcebat. Pater exempli
 perniciem detestatus, simul iniuriam reputans atrocissi-
 mam, quod auderet vir barbarus in Imperatorem Ro-
 manum hoc, quod priuati in priuatum sine summo sce-
 lere non committerent, armauit ingentes copias, & se-
 quutus raptorem in prouinciam eius, igne & ferro cun-
 cta vastabat, fœdabatque. Occurrerunt Bohemi vim
 prohibitori: Cæduntur miserè: Ipse Vdalricus ad inte-
 riora prouinciæ perueniens, raptam orabat, vt se inter-
 poneret, patrem exorans, vt generum non degenerens
 dignaretur agnoscere: non indecorem futurum regno,
 modò prima piacula culpa remittat. Puella ad patrem
 progressa, exorabat iram poneret: se, quandò ita visum
 superis, Vdalrico permitteret vxorem. Venit sub aspe-
 ctum dux ipse, & genibus prouolutus, veniamque pre-
 catus, impetrauit. Hoc tempore idem Otto reliquias
 diui Stephani ex Italia productas, in ecclesiam Hal-
 berstadensem ad honorem beati martyris ibi patroni,
 decenter iussit collocari. Interea oritur grauis inter fra-
 truales similtas, Ottonem Imperatorem, & Henricum
 ducem Bauaria. Imperator, submissis qui rem per insi-
 dias agerent, capi iussit Henricum, & aliquandiu ca-
 ptum tenuit. Swandali quoquè, nè quid deesset turbati-
 onis, quos pater Otto imperata facere coëgit per sua
 tempora, nunc rebellârunt: in quos Cæsar armauit
 Saxones suos, & ad internecionem obuios cecidit. In-
 gens multitudo prostrata memoratur, triginta millia
 septingenti. Qua victoria exhilaratus Imperator, veniã
 dabat fratrueli, laxãs vincula eius, vt in reliquum tem-
 pus illum haberet obsequentiorem. Ferunt nonnulli,
 quod apud me fidẽ tenuem habet, hunc Ottonẽ tributo

adegisse Lombardos, vt quotannis persoluerent Imperatori tributi nomine libras auri ducentas. Id aurum fertur collegisse *Wilhelmus* archiepiscopus Moguntinus Imperatoris huius germanus frater, annis tribus continuatis. Inde conflata in crucem auream, qua condecorauerit vsq; hodiè ecclesiã Padeburnensem. Primum, quis credat auri talèta pontifici permessa? deinde, in crucem conflata? Demùm, quod est omnium alienissimum, in longinquam ecclesiam, et suã minorem, esse ea dona collata quis feret?

CAPVT XX.

INtereà Imperatores Constantinopolitani, nullo affinitatis ad Ottonem habito respectu, cum intelligeret Ottonem grauissimo in Francia bello implicari, vnde se non facile explicaret, constituerunt prouincias, quas de Italia Nicephorianis temporibus amiserunt, recuperare. Otto verò, posteaquam Lotharingiam receptam, iniuriasq; apud Aquisgranum acceptas vltus esset, pacemq; cum Lothario rege firmauisset, veniens in Italiam, & uxorem secum ducens Theophaniam, Taurisenses attigit, quando de leuirorum suorum impetu certior est factus. Tradunt nonnulli scriptores Ottonem priusquam in Gracos duceret, copijs Hadriatico traductis, Sclauoniam ac Dalmatiam inuasisse, magnaq; in illis regionibus Græcorum presidio destitutis, rerum præda, & mortalium cæde commissa, Romam se contulisse: Eo cum peruenisset, repentino tumultuarioq; delectu per omnes Italiae regiones, ingentes copias coactas, ad diem conuenire iussit: & cum Germanorum, Gallorũ, Lombardorum, & aliorum Italiae populorum, immenso exercitu Roma profectus, prima ad Beneuentum cepit statua: Quò cum Romanorum copia peruenissent, data

quog;

quoq; à Beneuentanis, Capuanis, Neapolitanis, & Salernitanis turmas, in ordinem præmitti curauit regionum gnaros: factò postea agmine profectus, non prius quadrato exercitu cœpit incedere, quàm Apuliam est ingressus. Apud Basentellum exercitus hostiles sunt obuiam facti. Ibi instituta pugna, Græci Imperatores, Saracenos multos habuere conductos: & cum pugna conferreretur, primi Romani, & deinde Beneuentani, signa deseruere, nulla vi hostiles vultus ferre potentes. O viuidam illam quondam priscorum Romanorum virtutem: O nomen speciosum in vmbra. Horum fuga conspecta, cæterorum fregit animos. Saraceni Græciq; grauioribus indè incubuerunt, donèc fusa dissipataq; sunt omnes Imperatoris Ottonis copia. Quo in pralio occisis penè ad internecionem legionibus, & Romanus Imperator, & omnis Italia neruos omnes ita amisit, vt facile Græcis & barbaris fuerit, si victoria vti sciuisent, Roma omniq; Italia potiri. Hæc est illa colluuiò mollissimarum gentium. Quòd si longè paucioribus ex Germania copijs fretus fuisset Imperator, non hoc Imperij detrimentum cum dedecore incurrisset: indubitata victoriam, vt semper aliàs Maiores sui, ipseq; reportasset. Emolliuit iam Italos clementia calè, postquàm ille ab alto prominens fauor numinum subtractus abscessit. Otto Imperator fugiens, cum repente ad littus scaphæ se commisisset, à piratis quis esset ignorantibus interceptus est, inq; Siciliam perductus: sed ibi agnitus, sese Siculis, in gèti promissa pecunia, liberari, Romamq; perducì optauit, obtinuitq;: & de piratis sumptum est à Siculis supplicium. Cum Romam peruenisset Otto, perquirendis contrahendisq; fracti exercitus sui reliquijs diligenter operam impendit: Et quia copiarum presidio destitutus,

in desertores signorum Romanos animaduertere non audebat, iram in Beneuentanos exercuit : etenim integris, qui turpi fuga prolapsi in urbem redierant, ceteros addens Romanos qui arma ferre potuerunt, tanquam hosti aliquo in loco se oppositurus, simul cum reducibus ex conflictu eduxit : & Beneuentanos adortus imparatos & nihil tale timentes, urbem cepit, spoliauit, incendit : perq̄, eam occasionem abspertas diui Bartholomaei reliquias, Romam in insula Iouis primò dicta, & postea Lycaonia locatas ferunt. Ottonem, Beneueto deleta, in urbem Romam reuersum, nihil praterà rerum nonnulli tradunt peregrisse : Inq̄, decimum vsq̄, annum post patrem tenuit Imperium : & morbo ex labore contracto, accedente graui ignominia, quam etiam Imperatrix fertur auxisse, cum victo illuderet, diem suum obiit Romae, honorato conditus sepulcro apud sanctum Petrum : Anno post natum Christũ nongentesimo octogesimoquarto.

CAPVT XXI.

984
Sunt authores, qui hunc Ottonem cum in Italia esset, Saraceniq̄, in mari digrassarentur, populantes omnem Christianam ditionem, armasse nõ contemendam classem, & obuium hostibus profectum, manus conseruisse cum illis : tantumq̄, sanguinis esse fusum, vt decoloratũ indè magna parte mare cerneretur : sed ipsum cum toxico venenatoq̄, telo percussum, semper vulnus ad mortem vsq̄, habuisse : nec enim multo post tempore in fata concessisse. Fine autem Ottonis II. ex more celebrato, Germani proceres, qui tum Roma frequentes aderant, de successoris electione agere cœperunt : Variantibusq̄, inter eos sententijs, alij Henricum Bauariae ducem, iidem de sanguine Saxonum, fratre Ottonis Henrico natum, cuius etiam filius insequutus est Ottonem

nem III. Imperio præficere voluerunt, quòd tempora maligna virum deposcerent, insolentia Saracenorum, & superbia Græcorum vehementer de nouissima victoria in Ottonem adauctâ. Alij verò non discedendum putauerunt ab rectâ Ottonum linea, merito ac recordatione I. Ottonis Imperatoris optimi. Non desuerunt Romani ciues, qui resumendum à Romanis Imperium, nec diutiùs exteris regibus permittendum censuerunt: Sî non habeat vrbs Roma qui sine inuidia possideat, petendum aliquem ex Italia principibus. Inter huius autè sententiæ authores vehementissimus incumbere Crescenzius Numentanus. Cùm verò ea primùm secretis in conuētibus sunt dici cœpta, deindè per vicos & compita palàm sunt elata, perterriti proceres Germani, in Ottonè III. secundi filium, consenserunt.

CAPVT XXII.

OTTO III. secundi filius, primi nepos, procerum, qui tum Romæ erant, consensu Imperator creatur. Henricus Bauaria dux, intellectâ Imperatoris morte, puerum Ottonem in Germania agentem, qualicunq; occasione in suam accepit potestatem, quò paratior illi via maneret ad Imperium perueniendi: Sed principes de manu illius puerum extraxêre. Intereâ Lotharius rex Fræcorum etsi antè Lotharingiam abnuisset, eamq; perpetuò Ottoni & successoribus permisisset, audita tamen Ottonis II. morte, ad eam recuperandam contendit, quò fratri Carolo dignum se principatum conferret: Viridunum cepit, & eius vrbs comitè in suâ redegit potestatè, vltra etiâ processurus: Cùm tamè videret totius Imperij vires sibi intètari, facile reddidit quæ cepit. De regno autè Francorù per ea tēpora magna contētio fuit, eū Carol⁹ Lotharij defuncti frater illud peteret, et Hugo

Q 4 Parti-

Parisiorum comes cognomento Magnus, & item Abbas,
 illud sibi vendicaret. Erant ambo, vt diximus, sororibus
 Ottonis I. progeniti: Sed tum Hugoni regnum cessit: &
 post illum filio eius Roberto: sic primum egrediens li-
 nream Caroli Magni, in qua supra ducentos annos per-
 mansit. Otto autē puer cum proceribus, rebus Germania
 componēdis annis vndecim intenderat: vt interim robu-
 stiore etate accedente, par magnis in Italia rebus geren-
 dis posset videri. Quo tempore Crescentius Numenta-
 nus consulem se titulo praefereus, vrbs dominium in su-
 am traducere curauit potestatem: Qui obsequentem
 sibi minus quam voluisset Pontificem Iohannem XV.
 in eam dignitatis salutisque desperationem adduxit,
 vt vrbe secedens, in Hetruriā se reciperet. Eō Pontifex
 cium venisset, animis per vita securitatem resumptis,
 Ottonem III. Imperatorē per nuncios literasque ora-
 re coeperat, vt Sedi apostolica, & oppressae vrbi Roma
 opem debitam asferret. Id verò cum rescisset Crescen-
 tius, Pontificis agnatos consanguineosque, & quosque
 amicos mittens oratores, apud illum peruicit, vt Ro-
 mam rediret: impleuitque factas pollicitationes Pon-
 tifici Crescentius, quòd illi Roma appropinquanti, cum
 senatu magistratibusque & honoratis quibusque ob-
 uuius in faciem cernuus pedes osculatus est: Introdu-
 ctumpositumque in sedem semper veneratione debita
 est prosequutus. Eius Iohannis anno pontificatus nono,
 Ottonem III. in Italiam primum venisse, & à Cre-
 scentio Numentano ceterisque Romanis summa cum
 obedientia admissum in urbem fuisse, tradunt
 Italici scriptores: eratque is regni ipsius
 vndecimus.

QVo tempore in inferiori Saxonia Hermannus dux ab Ottone I ad Albim constitutus, diem suum obijt, annis & virtutibus plenus: qui nobilitatem primus in suam intulit familiam, relicto filio Bennone virtutum suarum imitatore, & ditionis promerita iusto successore: qui accepta vxore principis, vt ferunt, Stetinensis filia, bono patre non degener filius, dignus habebatur. Mirum verò cum per id tempus omnis illa & vandalorum prouincia idolis seruiërit, Christianum principem ex gentilitate inisse connubium. Potuit hoc suggerere pietas, vt ad Christianismum flecteret animum suum: Potuit etiam tum ad tempus Christi iugum gens illa ab Ottone perdomita, perferre, quod postea reiecerit. Verum ex illa qualicumque coniuge sustulit filios Brunonem, Bernhardum, Thietmarum: Bruno in teneris decessit: Bernhardus ducatum post patrem administrauit, Thietmarus comitatum: Illum arbitror Transalbinum, quem vocant Stormaria: cui contermina est Holsatia cum Thietmarsis. Quæ tres ditiones sine controuersia ab omni retrò memoria semper Saxonibus paruërunt: Nam cum & wedekindo duce concurrerat in ea ditione, vt diximus, Albion: & post illum Carolus Magnus præfecit quendam Ottonem: post quem non alium legimus præsidem, præter hunc Thietmarum comitem, Bernhardi ducis fratrem. Adaldagus quoque Hamburgensis pontifex ad hæc vsq; tempora peruenit, vir grandæuus, & qui per annos quinquaginta trium Ottonum Imperatorum curias sequeretur, cancellariam administraret, & multa, quæ extant, Imperatorum nominibus Decreta & Constitutiones conceperit. Florebant res plurimum Saxonia: nam Imperatores latè

Q 5 domi-

dominantes, & frequentius in Italia diuersati, nullis
 eam impensis grauioribus onerabant. Sedit tamen ali-
 quandiu Otto III. priusquam in Italiam ascenderet,
 in *Waldeshusen*: ibi³ Præcepta fecit, Constituta edi-
 dit: vt intelligerent, qui in extremo essent Imperij li-
 mite, se quoq³ Imperatoribus suis curæ esse. Tribuit hoc
 memoriæ primorum in Christianismo principum Saxo-
 niæ memoriæ: qui, vt supra ostendimus, ibi vixerant &
 mortui sunt: Effecit quoq³ hoc grandæui senis domini
 Adaldagi archiepiscopi instantia, vt visendum aliquan-
 dō subditis præberet Imperatorem, quō magis eos in fi-
 de & obedientia contineret.

CAPVT XXIIII.

Quamprimū verò Imperator Otto Italiā per-
 transiens, Romam attigit, duces Capuanos Be-
 neuentanosq³ Romanis obluētantes, armis coëgit Impe-
 rata facere. Sed tum Iohannes, qui Ottonem voca-
 uerat, viuendi finem fecit: Nec vlla accidit, sicut fieri
 semper ferè assolet, cleri populiq³ dissensio in deligendo
 Pontifice: quōd Otto Imperator Gregorium V. sibi ex
 Saxonum gente propinquum, iussit, obtinuitq³ Pontifi-
 cem declarari: à quo breuē post Imperij benedictionem
 diademaq³ accepit: Eiusq³ facti celebritate finita, Otto
 Imperator archangeli Michaelis eadem quæ est in Gar-
 gano monte, votis se exoluturus, quæ pridem emiserat,
 inuissit: Indè Romam reuersus, breuē se contulit in Ger-
 maniam. Tulerant iniquo animo Romani, Pontificis per-
 metum factam creationem: nec id dissimulare poterat
 ferox, sed ad bella mollis, populus. Quare vixdum Ita-
 lia excefferat Otto, per Gallias in Germaniam accessu-
 ritus, cum Pontifex Gregorius minis & maledictis exter-
 ritus, ac magis (vt putant Italici) quam debuit animo

con-

consternatus, vrbe clam excessit: Et cum Iohannis pre-
 decessoris sui exemplo aliquandiu in Hetruria consedis-
 set, nec illum populus Romanus supplex reuocaret, Ot-
 tonem III. adijt in Germania sedentem. Intellexerunt
 verò tunc Romani, quòd ea concitus indignitate Im-
 perator, Romam furens rediret: quamobrem rei sue
 viribus multo minus quàm oportuerit perpensis, teme-
 rarium cepere consilium: Etenim Crescentium curan-
 tem, & vt alij volunt, recusantem, inconditis clamori-
 bus consulem creauerunt: permissa illi potestate: vt, nè
 quid res Romana pateretur detrimenti, prouideret. Isq;
 Iohannem quendam Gracum, episcopum Placentinum,
 literis ornatissimum, & vt alij scribunt, pecunijs af-
 fluentem, Romanum Pontificem declarauit: Estq; hic
 Iohannes, quem alij non legitime electum, supprimunt:
 alij XVI. aut XVII. inscribunt. Crescentius indè fu-
 turis prospiciens, quæ timerentur ab Imperatore, peri-
 culis, muros vrbis portasq; instaurauit: & moli Hadri-
 ani, castello sancti Angeli appellato, tot tantasq; addi-
 dit munitiones, vt postea semper, & vsque ad hæc tem-
 pora arx Crescentij, & crebrius quàm sancti Angeli ap-
 pellaretur. Venit interim Otto Imperator, & magnis
 fretus quas adduxerat copijs, urbem penè in circuitu ob-
 fedit. Tum verò populus furoris, quem creando consuli
 ostenderat, oblitus, pacem misericordiamq; Imperato-
 ris supplex orauit: Et cum impetrasset, patentibus etiã
 Crescentij iussu portis, Germani admissi sunt. Tunc &
 Iohannes Pontifex presidij simul & consilij inops, cum
 Crescentio se in munitissimam sancti Angeli arcem ab-
 diderunt: de qua aliquandiu ab oppugnationibus par-
 uo negotio sunt tutati. Cùmque obsidionem oppu-
 gnationemque longo duraturam tempore non magis
 Ger-

Germani quàm emuli simul & perfidi, ciues ostenderent, dolo victus fertur Crescentius, quem nulla vis superatura videbatur: Spe enim salutis data, ambo vt ad Imperatorem irent, exeuntes medio itinere intercipiuntur: & Crescentius quidem captus, Iohannes oculis est orbatus. Crescentius iumento auersus imponitur, & vrbe circumuehitur: postea eum, ludibrio eius exaturati, confodiunt.

CAPVT XXV.

Gregorius ad vndecimum, quo abfuerat, mensem restitutus, acerriman de accepta à Romanis iniuria vltionem sumpsit: Pauld enim postquam redierat, eam fecit de Imperatoris electione sanctionem, quam hucusquè per annos iam quingentos seruatam videmus: Solis licere Germanis qui inde electores sint dicti, principem deligere: qui Caesar tunc & Romanorum rex dictus, si à Romano Pontifice coronabitur, Imperator Augustus appelletur: Sintq; hi electores, Moguntinus, Treuerensis, Colonienfis archiepiscopi: Palatinus Rheni comes, Dux Saxonie, Marchio Brandenburgensis, Rex Bohemie. Distincta sunt autem inter eos officia, vt tres archiepiscopi sint ipsius Imperij cancellarij: primus per Germaniam, secundus per Galliam, tertius per Italianam. Marchio camerarius, Comes dapifer, Dux portitor ensis, Rex Bohemie pincerna. Sed ista magis discreuit Carolus III. quàm sint initid constituta, adiecitq; regem Bohemie. Otto autem Imperator Romæ agens, cum de statu regni disponderet, in contemptum venit Romanorum: obsiderunt enim illum in palatio, milites quosdam illius occiderunt: vix astu & ingenio Henrici ducis Bauariae educitur pactionibus simulatis. Romani per atatem illam, inualidus ad arma populus,

pulus, & tamen ingenio varius & inconstantissimus, semper res nouas moliebantur: faciles ad inchoata, impotentiores ad exequendum. Ottonem verò tunc in Germaniam rediisse multi tradunt. Gregorium verò statim post Imperatoris abitum diem suum clausisse. Poterat hoc non dubijs argumentis antè cognoscere, Papam Saxonem non diu victurum inter osiores Italos: qui non tam vite reddendæ, quàm adimendæ, sunt magistri. Interim Saxonia, & ei contermina ðandalia, pace tranquilla gaudebant: per ðandaliam ecclesia instaurata, constructa monasteria, & fides Christi excreuit.

CAPVT XXVI.

Hic Otto III. coniugem habuit Mariam, filiam regis Aragonum, fœminam sibi non satis, vt ferunt, temperantem. Iniecit oculos cuidam nobili, quæ vocauit in amplexus. Horruit ille crimen, & quibus potuit verbis se de manu fœminæ excussit. Cõtempta vertitur in furorem: & crimen quod conceperat, vertit in innoxium: accusans illum apud Casarem, de pertentata ab illo sua pudicitia. Facile Cesar credidit: (vt sunt mariti in zelotypiam procliu) iussit mox vinciri accusatum, & gladio cædi. Ille moriturus innocentiam suam Deo commendabat: vxorique questus, cum lachrymis ibat ad mortem. Caput viri coniunx rapit & amplectitur, nemine obluçtante, quòd iusto dolore torqueretur: Obseruabat deinde Casarem pro tribunali sedentem, & accurrens acclamabat, fœmineo vlulatu postulans de iniusta & iniquissima opprèssione iudiciu: Cùmque miserabiliter eiularet, versus in eam Cesar, ait: Quis te mulier tantoperè læsit? quis opprèssit? Tu, inquit illa, ò Cesar: & proiecto in medium capite, Huc, inquit,

inquit, mihi virum per summam iniustitiam abstulisti:
 & in promptu tenens ferrum ignitū, in conspectu omni-
 um pertulit illaesa: Quam, inquiens, ego immunis sum
 ab igne, tam erat maritus à crimine quod imputabatur.
 Stupuerē qui aderant: nam & in memoriam reducere
 qui viderant, lac pro cruore profluere, cum miles ille
 gladio caderetur. Caesar miratus, ubi rem diligentius
 perquiri, reperit ab Imperatrice per calumniam accu-
 satum innoxium virum: & zelans pro iustitia, reginā
 iussit concremari: Sequē, qui precipitasset sententiā, ma-
 gno ere multauit, rependens mulieri pro morte viri
 aliquot arces. Nec poterat diū occisor consolationē ac-
 cipere, quod seipsum de precipitato iudicio seuerissime
 damnaret. Nec multo post tempore, iterum Romam,
 incertum quibus ex causis, proficiscitur. Romani verò
 ab illo à sententiā sua per vim deiecti, imperata facere
 adigebantur. Igitur quem armis superare non poterāt,
 alio genere perditionis intentato, subuertere contende-
 bant. Vxor quondam Crescentij, mulier procaz, Imper-
 atoris in se animum pellexit: & perinde misso poculo,
 nescio in quos usus ut pratenderat confecto, Impera-
 torem veneno extinxit. Mortuus est ergò Imperator
 Romae: sed cadauer, exectis visceribus, ut imputribile
 maneret, reductum est in Germaniam. Mirum hic si-
 lentium de millesimo Christi anno, nulla solemnitate,
 quod sit scriptum, peracto: ut ad exemplum saltem ve-
 terum Romanorum seculares ludi, qui in centesimo
 quoque vrbis anno exhibebantur, tum solemniter legun-
 tur peracti. Nam millesimus vrbis annus sub Philippis
 Imperatoribus multiplici pompa est celebratus. Millesi-
 mus autem Christiana salutis annus, toto silentio dila-
 bitur, sub Pontificio Siluestri II. & Imperio Otto-

nis III. Iubileus autem annus necdum venerat in mentem Pontificibus, vt eo instituto, quo præsens quingentesimus post mille peragitur, celebraretur. Bonifacius VIII. anno trecentesimo post millesimum primus illum instituit. Vtinàm solius pietatis gratia. Sed hic fuit exitus Ottonum trium, ex quibus tertium, Italicis nonnulli magnæ tyrannidi inscribunt, quòd Romanis rebellantibus non cesserit, neque pepercerit.

CAPVT XXVII.

Henricus Bauarus, Ottonis I. ex fratre Henrico nepos, origine Saxo, etsi principatum teneat Bauaria, primus ab Electoribus in vim nouæ Constitutionis electus & assumptus est Imperator, anno post mille secundo. Nam Henricus frater Magni Ottonis genuit Henricum & Brunonem filios. Henricus patri succedit in Bauaria. Bruno redijt in Saxoniam, & ibi parte ditionis illi permissa, tenuit Meluerode & Hogesorde, titulumque sumpsit, vt marchio Saxonie diceretur, quando titulum ducatus Saxonie teneret Hermannus & filij eius. Hic Bruno genuit filiũ Brunonẽ: qui ex relicta Lupoldi ducis Sueuie, quæ erat filia principis de Werle, & peruenit postea ad nuptias Conradi Imp. Bruno, inquam, secundus ex hac coniuge genuit Ludolphũ marchionẽ Saxonie. Erat per idẽ tempus & alius marchio Saxonie, Egbertus, qui magno studio cõtendit post III. Ottonẽ ad Imperiũ, sed frustratur diligẽtia Bennonis ducis Saxonie, & Luderi comitis fratris eius. Inter iurgia dixisse ferunt Egbertũ Ludero: Quid sibi tam acriter in prouectione restitisset: illumq; respõdisse, Ex quatuor rotis ad currũ, vix illi fuisse vnã. Processit ea res in id discordia, vt ab illis fratribus Egbertus opprimeretur. Qui cum sine herede decederet, trãsijt marchio-

chionatus eius ad primum Brunonem Henrici Imperatoris patruum. Creuit autem posterorū huius Brunonis potentia, quōd Otto III. nullo relicto filio decessit. Successe autem & desumpsere perinde ydē marchiones vetera Saxonie arma, candidum equi pullum: Nam Egbertus praeferbat geminos in se erectos leones. Hic ergo Henricus Henrici filius, & Henrici primi nepos, qui frater germanus primi Ottonis, primus per electionem eorum principū, quos cum Gregorio V. decreuit, designauit, Otto tertius, peruenit ad Imperium, quod feliciter gessit.

CAPVT XXVIII.

Sed electio illius controuersia non caruit. Nam cum ore ceteri pendere viderentur, insignia Imperialia, qua initio pauca fuere, adaucta per tempus, non nisi magno labore assequeretur, à dōiligiso Moguntino archiepiscopo est consequutus, vir singularis prudentiae, fortitudinis, & religionis. Et quauis Imperio dignissimus haberetur, contradictores tamen habuit ex regni proceribus: quibus bello congressus, illos ad obedientiam reduxit. Inter primos, quos diximus, rebellantes, erat Egbertus Saxonie marchio: sed ille cecidit sub duce Saxonie Bennone, & fratre eius Ludero. Henricus autem XII. annis praer at regno priusquam pontificiam benedictionem postularet. Bohemia etiam tumultuari visa est, & uide in eam Henricus rex duxit, armis illam redigens in obedientiam. Dux tum praer at genti, & hoc titulo ad electionem orditur admissus, si tamen initio inter electores fuit. Nam sunt qui arbitrantur illum regem adiectum denud electoribus per Carolum III. in Aurea bulla, qui ab initio ducem
aiunt

aiunt inter alios nominatum. Inter electores nouissimū dicunt constitutum. Indè verò cū principatus erigeretur in regnum, priorem electura dignitatem non amisit, sed locum suum seruauit: alioqui inter seculares electores locum haberet primum, quem nunc tribuunt ei nouissimum. In Dandalia tamen nostra ostendimus, ducem Bohemiae per vnum ex Ottonibus regem sublimatum: quae res testificatur, initio Bohemiae principem inter electores non fuisse: alioqui primus numeraretur. Sed quisquis illa aetate fuit, vel rex, vel dux Bohemiae, factae electioni de Henrico tum se obiecit, & rebellionem ostendit. Mira tēporum incuria, quod res praclaras non miserint in literas. Dandaliā quoque in principio sui regni Henricus oppugnauit: eam credo, quae nūc Polonia est. Nā & illa genti, & linguae annumeratur: quibus in prouincijs, & vicina Prussia, tum sancti pontifices operā praedicationis impenderunt. Sanctus Adalbertus Pragensis, quem pauld ante hanc aetatem Prussi, gens effera, trucidarunt: & nunc Bruno episcopus multis supplicijs afficitur: ita vt trūcatus manibus pedibusq̄, preciosus Domino martyr consecratur. Per quae etiam tempora, Henricus rex, cū prolem nec haberet, nec habere contenderet, qui cum Cunigunda regina, in sanctimonia & tori munditia vicitaret, Christum sibi cōstituit heredē relinquere: Nam Bambergensium primus erexit & dotaui episcopatum, in quo constructa solenni ecclesia, nunc ipse cum coniuge quiescit. Euerhardum autem virum praecipuum, eo loci ordinari curauit episcopum.

CAPVT XXIX.

ET vt Christi religionem propagaret, Gislam sororem suam Vngarorum principi dedit coniugem;

R

hoc

hoc auguratus, hoc prauidens, hoc etiam curans, quod
 euenit, vt optima femina Christo virum suum lucraretur,
 & vt omne perindè regnū sequeretur regem suum.
 Itaq; baptizato principe, qui in sacro fonte nomē Ste-
 phani induit, aded in religione profecit gens illa, vt re-
 gem illum inter sanctos ecclesia assumptum denume-
 ret, clarescentibus miraculis, & prodentibus vita san-
 ctitatem. Quo etiam tempore Benno dux inferioris Sa-
 xoniae, filius Hermanni, in ea ditione secundus, migra-
 uit è vita: & frater eius Luderus comes, breuē sequu-
 tus est illum: cuius vxor Emma, locupleti in patrimo-
 nio consistens, multa bona contulit in ecclesiam Bre-
 mensem: Et extat vsque hodiè insignis illius femina de
 multis bonis inextinguibilis memoria: inter alia, qua
 donauit, auri & argenti & lapidum preciosorum do-
 naria. Fertur ciuibus permisisse pratum, non longè ab
 vrbe feracissimum: cuius vsq; hodiè illa precipua est in-
 dulgentia, vt nullis ibi pecora muscis, nullis crabronibus
 aut vespijs, vexentur. Id referunt in merita eiusdè ve-
 nerabilis Emmae. Quares argumēto est, si mulier ibi pa-
 trimonium haberet ad urbem, fuisse principatus & co-
 mitatus in ditione Bremensis districtus, vt non omnis
 tunc, vt modò, pagus seruiret ecclesia. Luderum verò
 maritum eius Hermanni ducis filium, Benmonis fratrem,
 quem comitem annales referunt, sed districtum eius
 non signant, Transalbinam tenuisse prouinciam conie-
 cto, quae nunc Stormaria, Holsatia, Thietmarsia est:
 Cui etiam situm Stadensis comitatus, vt postea, fue-
 rit coniunctus, non enuncio: Sed ex rebus coniecto, quod
 in amplissima ditione fratres, non tam iniquam fecerint
 partitionem, quin fratri Ludero comiti plurima ditio
 prouenerit: quae si tum erat Transalbina, non magnum
 debet

debet haberi, si illi, ut postea, comitatus Stadensis iungeretur: quod idcirco dixerim, ut aliquam illorum temporum memoriam è tenebris in lucem vendicarem.

CAPVT XXX.

Bernhardus inferioris Saxonie dux, nepos Hermannii, ausus Imperatori Henrico rebellare, turbauit vicinas ecclesias Saxonie. Ex illo enim tempore, quo ille post patrem Bennonem gubernacula suscepit, nunquam pax inter archiepiscopum Vrvanum, qui tum praeerat, & ducem extitit: Illo pro rege & ecclesie partes interponente, Duce autem pro suarum amplificatione rerum agente. Hac emulatio dum prius occulta esset, ex hoc tempore vires accepit, & creuit in immensum. Bernhardus dux, tam auita humilitatis, quam paterna religionis oblitus, primò quidem gètem ðoinulorum (ðoandalorum ea pars fuit) per auaritiã opprimens, ad necessitatem resumendi paganismi coëgit. Deindè per superbiam beneficiorum immemor, totam secù ad rebellandum Casari mouit Saxoniam. Nouissimè insurgens in Christu, ecclesias oppugnauit, praecipuè Bremensem, quae & ditior erat eo tempore ceteris: & Hamburgensem, quae remotior videbatur à manu Imperatoris. Huius autem impetum viri Vrvanus taliter sua magnitudine animi fregit, ut pra pudore sapientiae & libertatis episcopi, dux, cui ante aduersatus est, deinceps cogeretur beneuolus esse ad omnia. Ergò audito Vrvani pontificis consilio, rebellis tandem est flexus princeps. Scaldinborg supplex Henrico Casari dedit manus, Vrvano interueniente, ðoandalis tributo subactis, pacem reddidit, Transalbinis, & ecclesie Hamburgensi: Ad cuius instaurationem Vrvanus post ðoandalicam cladem, ciuitatem & ecclesiam

fecit nouam: Simul ex singulis congregationibus suis, quæ virorum essent, tres eligens fratres, vt simul duodecim fierent, qui in Hamburgo canonica degerent conuersatione, populum ab idololatriæ reuocantes errore. Ordinauit etiam in Boandaliam, mortuo Reginaldo, ex fratribus Hamburgensis ecclesiæ Bennonem, virum prudentem, qui in Aldenburgo multum attulit prædicationis in populo fructum. Per idem tempus, Henricus rex Bambergensem ecclesiæ illustrauit, duo addens monasteria. In monte quidem sancti Michaëlis, & ab altero latere ecclesiæ, in honorem diuini Stephani iussit consecrari cœnobium: Conuertens ad honorem immortalis Dei, quod alius in superbiam filiorum erigendam conuertisset. Cunegundis regina ad hæc mirabili zelo cooperatur, præparans sibi in terra amicos pauperes, qui se recipiant in æterna Dei tabernacula: Ecclesiæ & monasterijs abundè in prædijs est prouisum. Erat Theodericus Metensium episcopus Cunegundis frater, filij Sifridi comitis Palatini de Rheno, qui largitatem sororis liuentibus oculis perspiceret, regemque aliquando desuper conuenit, quoddam patrimonium coniugis ita in ecclesiæ pateretur abalienari: Sed obsurduit rex ad eas obiurgationes, miratus quoddam vir ecclesiasticus, ecclesiæ incrementis inuideret. Tanta autem incensus est episcopus ob eam rem indignatione, vt hostiles animos ostenderet in regem, & ad hostilia peruenit agenda. Duxit in eum rex, & damna, vt fieri solet, damnis compensans, eum perduxit episcopum, vt facile conuiesceret.

CAPVT XXXI.

CVM autem teneret Ottonum prædecessorum suorum opere Lotharingiam rex Henricus, Flandrensis

*drensis comes Balduinus IIII. cognomento Pulchra
barba, qui filiam teneret Giseberti ducis Lotharingie,
arcem Valentianas precipuam in eo regno inuaserat.
Henricus autem rex in eum duxit copias, & eam, vt
recuperaret, obsedit: & diu castro labore desudans, cum
arcem munitissimam non caperet, ab ea flexus, arcem
Gandani in Flandria circumsedit, & populata terra,
aliquot primores in Flandria cepit, intraq; Tornacum
recondit. Vnde territus Balduinus, Henrico regi satis-
fecit, & Valentianas reddidit: datisq; obsidibus, cum
sacramento fidelitatis manus illi dedit. Imperator su-
orum suafione inductus, Valentianas ipsi Balduino in
feudum reddidit, vt inde seruiret Imperio, & ad omnia
bella vocatus, cum certo militum presidio adesset. Post
etiã illi Zwalacras simili pacto tradidit. Sic pace com-
posita, comes rediit in gratiam Imperatoris. Quibus re-
bus ita comparatis, audit rex in Italia grauius quam
Imperio par esset, se commouere Gracos, adhibitis, sti-
pendio dato, Saracenis. Mouit verò in illos Imperator
exercitu validissimo, & in Campania iam grassantes
provincia expulit: sequutusq; vsque ad nouum, quod
firmauere in Italia presidium, Troiamq; dixere: Ca-
stra Hannibalis eo loco olim fuisse compertum est: idq;
nomen remansit loco vsque ad illa tempora. Eius autem
condenda vrbs in illo loco potissima fuit ratio, quod
habitoribus Gracis, ed velut in coloniam ductis, ad
presidium terrae ferendum, & ad inuadendos fines Ro-
manos, locus videretur opportunissimus. Quod cum Hen-
ricus rex intellexisset, necdum bene firmata munitioni-
bus, vrbi noua castra admouit: Qua in expeditione,
sunt authores, Benedictum Pontificem, quod rem illam
cordi haberet, interfuisse. Sessum tamen est ad eam*

urbem mensibus quatuor, & machina omnis generis ad-
 mota: aestatis autem aduentu, quoddam caumata regio ha-
 bet intolerabilia exteris, Henricus rex deditiōe ab op-
 pidanis oblatam acceptans cum datis obsidibus, Romā
 reuertitur: ibiq; de more pontificalem benedictionē ac-
 cepit, Imperatorq; est consalutatus, à populo & proce-
 ribus.

CAPVT XXXII.

Sunt qui scribunt, Henricum regem ante acceptam
 benedictionē in ea Italica expeditione captū ab ho-
 stibus: sed illuisse captiuitibus, vt ex arce, qua tenebatur,
 desiliens, coxam laeserit, vnde per reliquū tempus clau-
 dicarit. Quod certum est, in Papiā expertus grauissi-
 mum à ciuibus tumultum, quem armis magno suo peri-
 culo sedauit: ibi poterat includi palatio aliquandū ob-
 sessus, ibi potuit in crure ladi: nam quoddam captus in car-
 cere teneretur & elaberetur, difficile est creditu. Co-
 mitatus inde Marserborg vacabat Imperio: Huius ma-
 gnā partem Imperator attribuit ecclesie Marsibur-
 gensi: sed quatuor arces in ripa fluminis Fuldae dedit in
 feudum cuidam Burchardo, quem comitem creauit.
 Fertur idem Henricus, alioqui rex optimus & Christi-
 anissimus, aliquandō Zelotypie malo in castissimā con-
 iugem laborasse: cum illam ex delatoribus quispiā mi-
 liti putaret propensiorē, quā Imperatori par esset. Id
 cum compertū esset pudicissimae feminae, quoddam apud re-
 gem ea suspitione non careret, iussit igniri ferrum, &
 in conspectu regis candens deportauit, ostenditq; viro
 manus intactas: Vt à te mi, inquit, vir intacta permansi,
 sic ab omni mare: Pone suspitionem. Ille sanctissima fe-
 mina ad pedes prouolui incipiens, ab ea non finitur, ve-
 niam

nam humilimè deprecatus. Interea Phrisones ab Theoderico Flandrensi, Arnulphi Gandauensis filio, oppugnantur, ad necem patris, quem opprefferant, vindicandam. Imperator illi adiungit Gotfridum quendā, quem nuper creauerat Lotharingia & Brabantia ducem. Cumq̄ congressi manus conseruissent, vox insonuit, (incertum vidè) Fugite, fugite. Non poterant nō terri duciales, qui se diuinitus admoneri sunt arbitrati. Illic in fugam conuersi, multi à paucis Phrisonibus caduntur: Dux capitur, & in redemptionem suam Imperatorem illis reconciliari institit & perfecit, qua conditione relaxatur. Rodulphus autem rex Burgundia, insolentijs suorum Burgundionum fatigatus, deliberauit regnum Henrico Imperatori submittere: quod cum proceres intelligerent, simulata illum satisfactioe placantes, ab ea intentione tum reuocauerunt. Indè Imperator natalem diem Colonia celebrans, Heribertū archiepiscopum, olim à se malè habitum, satisfactioe placauit. Cui reconciliatus archiepiscopus edixit se propediem moriturum: quod & factum est, claruitq̄ mortuus miraculis.

CAPVT XXXIII.

ERat inter alia Henrico Imperatori bellum in regem Polonia Boleslaum, quem secundus, & vt alij scribunt, tertius Otto corona donauit. Is iugi bello tonabat in proximos Saxones: aliquandò excursionem producens ad consinia Magdeburgi. Imperator, assumpto rege Vngaria Stephano sororio suo, mouit in Polonum, & commisso pralio, altera post Bartholomei die, perpulit regem imperata facere. Indè Verbenam conuersus, Scandalis congregitur, qui ad mare Germanicum accolunt. Arcem Arnsborg extruens,

R 4 & du-

& duos gentis principes captos, in pœnam perfidia, in
 Doolmerstede sublimi fecit appendi. Sed Boleslao rege
 Polonia in fata concedente, filius eius Mistrwoi rebel-
 lionem renouauit: tributa pernegabat, nec vlla curauit
 facere imperata. Duxit in illum quoq; Henricus Im-
 perator, & armis perdomitum, docuit nō temnere Ma-
 iorum cōstituta. Renouabat ille Imperatori sacramen-
 ta, & iam reconciliatus, orabat auxiliū in Rusos. Im-
 perator illi Saxōnes permisit, quibus in societatem ar-
 morum assumptis, longa expeditione gentem aggreditur,
 & victor legem imponit, vt essent Christiani: Ec-
 clesie tamen Orientali se potius quā Romana Occi-
 dentali conformarunt. Memoranda plurima vidit hæc
 ætas. Chorizantes in Colbeke villa Halberstadenſi inſo-
 lenter sacra nocte Dominicæ Natiuitatis, in cœmeterio
 sancti Magni, iuuenēs & viri cum fœminis, inconcin-
 nis clamoribus ebrii duxere choreas: Rogati à sacerdo-
 te sacra facturo, nè diuinum officium interrumperent,
 nihil fecere minus. Ille ad impatientiam versus, corre-
 ptusq; zelo & indignatione diuina iniuria & contem-
 ptus in religionem: Quando, inquit, mecum diuina re-
 ligio contemnitur, si vobis circuitus ille annalis. Exindè
 vltio diuina cōtumaces inſequitur: Sine cessatione, sine
 vlla quiete, per dies & noctes, absq; cibo gyrabatur: Mi-
 serū spectaculū, dum rotaretur gyrates. Stupuere qui
 viderant: Aliquot sancti viri interposita prece orabant
 pro illis: nihil minus gyrabant. Sororē suā quidam ex-
 tracturus de circulo gyrantum, brachium fertur euul-
 sisse: illa perseuerabat gyrans. Impresere alta terra ve-
 stigia, quod necesse fuit. Anno demū euoluto quicue-
 re. Maior pars spiritum efflauit. Pauci qui superfuere
 recreati, insigni se pœnitentia macerarunt.

CAPVT

Quo tempore, Sophia tertij Ottonis soror, in Gandersheim abbatissa, benedictionem accepit ab Roguntino archiepiscopo, contemnens Hildesemensium suum pontificem, qui non dissimulās iniuriam perfecit, vt Henrico Imperatore interueniente, Hildesemensium suum agnosceret. Per eadem tempora Bernhardus dux Saxonie, cum ad multa sibi obsecundantē haberet principem Æandalorum Mistrwoi, qui & in rebellione in Casarem, & in expeditione Italica cum Casare forti agmine sequutus est ducem, vt copijs illius ad prima semper signa pugnantibus paratissimis ubique vteretur: ad eò se duci fecit Æandalus commendatum, vt illi cognatam suam, & vt alij asserunt, germanam suam desponderet. Vbi verò expectabat iam propinquas nuptias, Tiadericus marchio rem interturbat, indignum asserens nobilem puellam cani permittere coniugem. Vbi cognouit Mistrwoi: Ergò, inquit, canes sumus? Ea premia laborum retulimus? Si ergò canes sumus, rabiem exercebimus. Igitur excitata persequutione, à fide Christi pariter & ducis Æandali recesserunt: magnam stragem in Christianum populum peregerunt. LX. tum presbyteri in Aldenburgo ludibrio sunt habiti, quod in Æandalia plenius diximus: Hamburgum cum incolis excisum: Benno pontifex vix elabatur. Marchio Brandenburgensis omni prouincia exturbatur: ad præbendam in Magdeburgo inde victitabat. Dux Bernhardus arma contrahit in gentem rebellem: Imperator mittit suppetias: Congressi magno prælio decertant: Cedit Mistrwoi, & ad pristinam rediguntur Æandali tributorum persolutionem: Christi tamen religionem ex illo die in annos LXXX. non

sincerè coluerunt, magis ac magis quotidie defluentes. Nec longum tempus in medio, cum Henricus Imperator & Robertus rex Francorum, ambo religione & multiplici virtute insignes, & omnium seculorū magnis principibus, si non anteferendi, tamen comparandi, apud Einosium super Karum fluuium ad colloquium conuenerunt, de statu ecclesie, regni, & Imperij tractaturi. & condicto super his quae inter illos conuenerant confirmandis, etiam Papam ambo Papiæ praefinito loco desuper alloquerentur: Idq; placitum impletur. Imperator regem, & ex illius comitatu plurimos, qui tantum ad admirandam viriusq; principis curiam aduenerant, tanta liberalitate donat, ut opibus Persicis aut Arabicis possit comparari.

CAPVT XXXV.

Celebrem deinde Henricus Imperator in Germania conuentum egit principum & episcoporum, in quo multa salubriter sunt constituta, indicta principibus solenni eleemosyna, sacerdotibus Missæ, populo ieiunia, ut Deus illi seculo misericordiam impenderet. Tum sanctorum Iohannis Baptista & Laurentij per Christianismum sunt suscepta ieiunia. Aderat huic cœtui cum multis alijs religione præcipuis viris, sanctus Bernhardus Hildesemensis episcopus. Hunc ergo Henricum Imperatorem scriptores multis efferunt laudibus, quod optimus Christianissimusq; princeps cum Cunegunda vxore virginitatem seruauerit: traduntq; Henricum & coniugem post obitum miraculis coruscasse. Ab ipsis principibus ecclesiam sanctæ Trinitatis, quæ nunc iuxta vrbs Florētiae mœnia arduo in colle speciosissima visitur, edificatam fuisse prædicant. Vetusta vrbs Fesulana hoc tempore à Florentinis capta, magnum Florentiæ splendoris

doris dedit incrementum: nam ex eius vrbis populo & ruinis aucta est Florentia, & indè primùm cœpit tollere caput: quod nūc magnis principibus cœquauit, vt se nō nunquām Imperatoribus ausit opponere. Cumq̄, Henricus iam corpore fractus, paulatim viribus destitueretur, consultus à suis de successore, Conradum virum regij sanguinis & egregia liberalitatis & libertatis (quippe qui nunquām se cuiusquam subiecerat seruituti, & qui sub ipso Imperatore rem diū praclareq̄ gesserat, ordines duxerat, & omni virtute cum laude floreret) designat. Peragrata ergò Saxonia, cū de Halberstadio Goslariam peteret, indè Gronden, cœpit viribus deficere: & animo composito, sacrisq̄ pro Christiano ritu munitus, transiuit è seculo ad meliora. Mersburgi seruant calicem, quem libræ ferunt iniecisse diuum Laurentium, cū Imperatoris iam mortui trutinarentur bona cum malis. Ansam ferunt tum indignantem humani generis inimicum defregisse, quando nihil suum reperit in moriente. Cunegundis deindè post aliquot annos tumultata est cum marito, virgo cum virgine: cuius rei ferūt tum auditum in aère testimonium, cū vox, incertum vndè, instreperet: Cede virgini virgo locum. Res digna miraculo, in maritali toro asseruatam in finem vsq̄ vitæ virginitatem. Sepultus Imperator Bambergæ in ecclesia quam fundauerat, cum consorte, quam viuens, moriens, triumphans in regno consortem meruit.

CAPVT XXXVI.

Conradus II. natione Francus, vir regij sanguinis, ab Henrico prædecessore designatus, à principibus electoribus Henrico substituitur. Quē verò patrē habuerit, annales non præferunt. Crediderim Conradi illius

illius filium, qui gener erat Ottonis I. vt sit ex filia Ottonis I. nepos, vt sibi ratio constet eorum, qui de sanguine Saxonum hunc quoque cum posteritate numerant. Frater illi Henricus rebellabat: sed cum à facie eius consistere diffideret, profugit ad regem Vngariae. Is venientem Christiana pietate suscepit: & in die Parasceues carnes illi proposuit edendas. Horrebat ille piaculum. Tum rex in illum conuersus: Maioris, inquit, piaculi est bono fratri repugnare. Ille admonitus, redijt in gratiam fratris, & Nurenbergam spontè reliquit Imperio. Principio regni Conradus à Brunone Augustensi episcopo Henrici Imperatoris fratre stimulat, episcopatum Bambergensis in irritum reuocare, quod ecclesiasticis rebus non necessarius, & Imperio praeiudicialis haberetur. Mirares, ab episcopis oppugnari, quod in fauorem ecclesiarum princeps laicus constituisset. Fecit hoc ipsum Bruno apud viuentem fratrem: sed nihil profecit. Fecit & Theodericus, quod diximus, Metensium episcopus. Sed quae semel Deo consecrata sunt, ad prophanos vsus neq; Henricus neq; Conradus voluerunt reuocare. Bruno tamen per visionem fratris in somnis ter-ritus, caëpto destitit. Conradus autem iam rex coniugem duxit Gislam filiam principis ðoandalis de ðoarle. Qua in re pensandum, cuius tum nominis & splendoris fuerint ðoandalici principes, quorum filias dignarentur Imperatores habere coniuges: quanquam tertium hoc fuerit Gisa coniugium: primò enim nupta est Ludolpho Sueuis duci: quo sine liberis moriente, nupsit Brunoni Saxoniae marchioni, cui peperit filiũ Ludolphum: tertio loco peruenit ad nuptias Conradi regis, deinde Imperatoris, qui ex ea genuit filium Henricum post se Imperatorem. Conradus autem plurimum affectus priuigno

uigno Ludolpho, bona multa fecit, vt obtineret pradia & possessiones, quæ illi obuenerant ex morientibus Ottonibus iusta successione, quæq; prouenerant ex Henrico nouissimo Casare sine prole decedente, qui cum Ba-uaria bonam tenuit Saxoniam partem, eam quam Ottones Casares sibi retinuiſſent. Sic enim colligimus: Ottonem I. cum constitueret Hermannum Saxoniam ducem, eiq; permitteret contermina Albi fluminis, sibi ac posteris seruasse Turingiam, Misnam, & quæ vicina sunt Herciniæ. Marchionibus autem à primo Brunone ad nouissimum prouenisse Meditæranæa Saxoniam, quæ nunc sunt dittonis Brunswicensis. Sed tum non facile poterat tueri Ludolphus marchio, quæ illi ab Cesaribus prouenissent, à fratre Bernhardi ducis Saxoniam: qui eius esset arrogantiæ, vt Imperatori etiam Henrico, quod diximus, rebellaret: nisi illi Imperator Conradus suus vitricus adstitisset. Iste autem Conradus ad Goslariam fundauit Iurgenborg, & multa pradia contulit in monasterium, quod erat in Hartesborg. Ad initium autem regni eius, Mestispoi dux Polonia rebellauit, fidem Christi & regis pariter abiicit, profectusq; cum expedito agmine suorum, inter Salam & Albim magnas edidit vastitates: Subuertit ecclesias & monasteria, sacrasq; virgines polluit, multa hominum millia oppressit. Theodericus marchio illi, nè Saxoniam intraret, obstitit. Sed cum intelligeret Conradum se ad expeditionem parare, refedit. Sub hoc autem Ludolpho marchione creuit opidum Brunswicum: Ibi tum ecclesia S. Magni edificata, & diui Vdalrici. Idem Ludolphus primus fundauit ecclesiam in arce Danquerode iuxta Brunswicum, quæ nunc est inclusa muribus: instituit canonicos, ditauit predijs, & sanctis apostolis Petro & Paulo fecit

con-

consecrari: qua nunc S. Blasij praesert patrociniū, intra vrbis mœnia, & hodiè vocant ecclesiam in Burgo.

CAPVT XXXVII.

PER quod tempus multi Italia magnates & populi, coniuratione iūta, sese in libertatem asserere, & declaratum Cæsarem, cū veniret, armis repellere constituerunt. Id cū intellexisset Conradus, (neque enim in Italia obscurum fuit) veniens in Italiam, copiosissimum duxit exercitum. Constitutum erat, vt qui coronandus in vrbem Imperator adueniret, duas in medio itinere coronas acciperet: Ex palea primam Modocœcie, ex ferro autem alteram Mediolani ab archiepiscopo imponendam: quod ad tempora vsq; nostra seruatum videmus: nisi quiddam primam accipit Aquisgranum, Romanorum ibi rex cōsalutatus: de altera Modocœcenses cum Mediolanensibus disceptauere: sed preualuit amplitudo Mediolani. Posteaquàm verò se Imperatoris iuri is ducatus subtraxit, quid fiet, incertum est. Igitur Conradus rex Italiam ingressus, Modocœciamne adièrit, non inuenio: Mediolanum verò cū venisset, armis est repulsus. Quamobrem agro vastato Mediolanum obsedit. Cumq; Mediolanenses ipsi obstinatis animis repellendo, obstinatiores cerneret in toleranda obsidione, suburbia incendit: non prius inde se moturum minatus, quàm pariter incensam vrbem aquaret solo. Sed dum in die Pentecostes, quod multi tradunt scriptores, archiepiscopus Colonienſis Missarum solemnia in vicina ecclesia celebraret, per spiritum vidit, Conradog; regi aperuit, beatum Ambrosium Germanis excidium, nisi abscederent, comminari. Itaque Conradus, motis Mediolano castris, Romam veniens, aurea à Iohanne X IX. corona & Imperij titulis est ornatus. Italici proceres, quos aduersus

Con-

Conradum diximus coniurasse, cum potenti Germanorum in se exercitu, ut nouerant, ducturo proprijs resistere viribus diffiderent, & andalorum, quos in Dalmatia commorantes Sclauos vocant, Vngarorumq; praesidia implorauere. Sed dum illi tardant, Conradus, qui omnia rescisset, Roma profectus, pacatam post se liquens Italiam, in & andalos primo, post Vngaros duxit: cōpresisq; eorū motibus, exercitū apud Treuiros, Metēsque, reductū, distribuit in hyberna. Tū verò Imperator apud Treuiros cōstitutus, gloriosi facinoris occasione est nactus. Rodulphus Burgundionū rex, qui plurimas suorum seditiones pertulerat, quod apud Henricum Imperatorem facere voluit, & simulatione suorum illusus intermisit, cum nihil res emendarentur, apud Conradum perfecit: eius fidei regnum submittens, in illius ditionem & obedientiam concessit: Quod regnum ab Imperatore in prouinciam redactum, Burgundia Imperialis ex hoc nomen seruauit, licet potior illius pars ad Francie ditionem sit reuersa. Paruit tamen regi Burgundia omnis Sabaudia, & quicquid est citra Rhodanum, in quo & Delphinatus, & Valentiniensis est comitatus, quae vsq; hodiè sunt iuris Imperialis.

CAPVT XXXVIII.

PER quae tempora, Kanutus rex Danorum Anglorūque, deuotione ductus, Romam & sancta eius loca inuisit. Scribunt tamen probabilis alij, quod in expeditione militari cum Conrado transierit in Italiam, reuersusque in Angliam, filiam suam Henrico Conradi Imperatoris filio in matrimonium collocauit: Conradus autē Imperator paulò post celebratas filio nuptias, Romā iterum venit, & vltionem de Italia rebellibus sumpsit. Ernestus autē Suenorū (quos dicunt
Ale-

Alemannos propter Lemanium lacum, à quo tamen satis longè distant) dux, & ðwelpo comes, diu rebelles in Imperatorem animos obtenderunt: Sed nouissimè ad cor reuersi, eidem se submiserunt. Robertus quoq; Franciæ rex, cum videret vniq; Romani Imperij vires crescere, Lotharingiam non æquis oculis adspicere potuit, à suo regno, cui diu paruerat, diuelli: & Gotilo dux, qui Godfrido successerat in ea ditione, priuatam diu similitatem cum Conrado, etiam ante Imperium fouebat, unde maximum conflare posse videbatur incendium. Sed ea fuit Conradi Imperatoris moderatio, vt omnia ea prudenter prospiciens, in ipso germine surgentia bella compressit, pacemq; reddidit terris & optatam tranquillitatem. Per ea quoq; tempora, Bernhardus dux inferioris Saxoniae, renouandis oppidis cum archiepiscopo, post cladem ðwandalicam, pariter & muniendis insisterunt. Episcopus Hamburgi apud ecclesiam quatuor firmissimis turribus praesidium ab incurssione communiuit, cumq; duce sapè per dimidium annum eam urbem inhabitauit, cum illo multa super statu prouinciae colloquutus. Ibiq; regi Danorum & Anglorum clarissimo Kanuto obuiam profecti, de communi gentium salute plurima disseriebant: Quæ res indicio est, eam urbem non tum comitibus, vt postea, esse permissam: sed ab ipso duce, qui ibi cum episcopo sapè diuq; sit versatus, esse gubernatam. Ergò virtute regis Danorum Kanuti, & Bernhardi ducis Saxoniae, pax solida trans Albim erat: & Libentius secundus per ea tempora archiepiscopus Hamburgensis, matricem ecclesiam crebrius visitabat, & imprimis honorabat. Caesar autem, dum in Polonos arma conuertit, vicinos quoq; congentiles eorum ðwandalos ad iugum compulit: quorum tamen Gneus & Ana-

trog principes, adhuc impietate gentili sorduerant. Otto autem tertius filius Mestriwoi, male erat Christianus, & idèd à quodam Saxonum transfuga interfectus est: quæ res multorum occasio fuit malorum, cum is filium haberet inter Saxones, qui in monasterio Luneborg, literis instaret perdiscendis. Sed audita patris morte, & literas & religionem abijciens, pessimam fecit in omni ðwandalia Christianismi subuersionem: quam rem quia in ðwandalia explicuimus, indè requirat qui nõsse volet.

CAPVT XXXIX.

PER eadem quoquè tempora, Hermannus de choro Halberstadèsi, ad archiepiscopatum Hamburgensem peruenit. Is autem, non tam suo, quàm suorum curialium nomine inclaruit. Habuit enim optimos, & indè summos viros capellanos: Sindagerum, qui postea ex Bambergensi episcopatu peruenit in Vrbe ad summum pontificatum: & Albertum, qui in hac ipsa Hamburgensi metropolica, cum magna gloria successit Hermannò. Sed sub eodem isto Conrado Imperatore ante Albertum, peruenit ad archiepiscopatum Hamburgensem Alebrandus, qui & Bezelinus, vir insigni prudentia & religione singulari, & qui forenses res omninò non negligeret: Eius enim opera, & Brema et Hamburgum vrbes communitæ sunt, quod in nostra Metropoli diximus. Conradus autem Imperator, cum ðwerbenam oppidum ad Albim fluuium, in solo ðwandalico, iam Saxonis coloniam, Luitici ðwandali vastassent, in eos duxit, & repressit. Sed necdùm venerat tempus, vt ostium salutis & fidei introirent. Imperator autem, iam omnia habens & in circuitu pacata, Henricum filium, quo legitima successionis certus haberetur, regem creat, & in pace

S
Christi

Christi requiescit, omnibus antè pro dignitate in Imperio constitutis: sepeliturq; in Spira, quam ipse ecclesiam illustrauit. Libet intueri statum Imperij per ea tempora. Conradus filium declarauit regem: vbi erat interim potestas electorum? num illi in concilium erant aduocandi? Poterant affuisse, sed non omnia scripta sunt quae facta: Poterat electorum, non tum, vt modò, eximia esse potestas. Marchio enim Brandenburgensis, illa tempestate pulsus à Roodāalis omni ditione, apud Magdeburgam de prabenda victitabat. Vigebat apud Imperatores memoria Carolinorum & Ottonum, qui arbitrato suo sibi delegerant successores. In Romano autem Imperio à veteri memoria, semper felicior fuit adoptio filiorum, quàm generatio: Quocircà ad electiuam dignitatē res aliquandò peruenit, in qua persistit hodiè: vt dignissimus quisq; Imperio, & rebus gerendis maximè idoneus, assumatur.

CAPVT XL.

Henricus eius nominis III. Conradi filius, patri succedit in omni sua ditione. Miror plurimos eius atatis scriptores, Henricum, non Conradi filium, sed generum contendere fuisse: ordiunturq; longam fabulam de Lupoldo quodam duce, quem Conradus Imperator proscripserit, isq; in nemore abuius sibi habitationē cum coniuge delegerit, profundis saltibus: Post multa tempora eò venantem Conradum Imperatorem, cum aberrasset, peruenisse, & filium, tum Lupoldo genitum, cum ibi Conradus pernoctaret, de quo, quòd magnus futurus esset, cum à vatibus & futurorum coniectoris audisset, cum Lupoldum non agnosceret, exponi iussisse: peruenisse tamē iuuenem, mira seruatū fortuna, cum adleuisset, in regiā, & miranda perplexitate eò prouectū, vt regis filiā mereretur cōiugem, et in omni ditione succede-

eederet Imperatori. Sed hęc fabellā conuellit magnorū
 authoritas virorum, testantium, Henricum hunc fuisse
 Conradi filiū, non generum: cui pater acceperit coniu-
 gē filiam Kanuti regis Danorum et Anglorū. Ergō plu-
 rimorū, & verisimiliora dicentiū, sentētiam sequentes,
 Henricū III. Cōradi Franci de sanguine Saxonū filiū,
 accipimus Imperio post patrē potitū. Odo autē Campa-
 nēsis comes, dum regnū Burgundię per hac tempora ab
 Rodulpho rege suo auunculo dimissū, quōd à rege Frā-
 cię ipse instanter petitum non acciperet, Romanorum
 regi rebellat, armis recuperaturus Burgundiam, quam
 sibi iusta successione deberi contenderat. Lotharingian
 igitur incurSAT, castella impugnat, urbem Leucorum,
 quę Tullus dicitur, fortissimē oppugnat, nec temperat
 furori. Gotelo dux Lotharingię, Romano pārens Impe-
 rio, aduersus illum exit in pralium. Odo caditur in acie
 cum multis: Frāci vix pauci supersunt cadi. Itā domita
 Campanensium insolentia conquiescit.

CAPVT XLI.

VRatislaus Bohemię dux regi parēre recusat, fisis
 & fretus auxilijs Petri regis Vngarorum: duxit
 in eum rex Henricus, & inexplorātō montes & nemora
 ingrediēs, multa ab insidiātibus ibi hostibus pertulit in-
 cōmoda. Excurrebant pro arbitrio Bohemi, & recurre-
 rant: Hērici autē milites, saltuū & nemorū insueti, cę-
 debātur. Itā fuit expeditio prima nedū dānosa, sed etiā
 perniciofa regi. Reuersus anno qui sequebatur proximo,
 iā cautior, pręmissis qui itinera seruaret, occuparet, ho-
 stē fudit, et ad obedientiā reduxit: Coēgit enim obsides
 dare, ipsūq; post se Ratisponā venire iussit, ibiq; deditio-
 nē facere. Vngari deindē regē suū Petrū expulerūt, O-
 nonē quēdā surrigētes. Petr^o expulsus ad Hēricū regē,
 S 3 quem

quē pauld antè cum Bohemis oppugnauit, supplex confugit. Ille confugiētē non repulit. Ono minatur Henrico, quòd hostem suum refugientem exceperit, perindè se hostem illi futurum: nec minùs egit, concidè ducens in Bauariam. Albero autem marchio cùm exercitum haberet expeditum, hostibus occurrens, viriliter illos repulit, & exeuntem obuiam Ononem pralio fudit, Petrumq; restituit, adiuuante bona parte regni, qua Petro regi non aduersaretur. Tumultuabantur ea tempestate apud sedem Apostolicam plurimi, cùm tres vno tempore de pontificatu ambigerent. Benedictum IX. (incertum qua causa) Romani sua sede expulerunt, Iohannemq; Basnēsem reposuere, Siluestrum appellantes III. is iniuste occupatum honorem, vix diebus tenuit quinquaginta: Benedictusq; restitutus, sedem illam Iohanni Lateranensi canonico, patruo suo, vel vendidit, vel alia ratione permisit: quem Gregorium dixere VI. Ea Henricus Caesar, cùm illi essent nunciata, iniquo, vt par erat, animo tulit, copiasq; in Italiam ducendas ad diem iussit conuenire, cùm Flandrensiū comes Balduinus inimicos in eum animos primū cepit ostendere. Venit tamen Romam Henricus, turbatamq; rem ecclesiasticam componere est annisus. Patribus quoquē non solū Romanis, sed vicinarum quoquē ecclesiarum & ordinum, de suis locis ad edictum conuenientibus, synodus est celebrata: in qua Benedictus IX. Siluester III. Gregorius VI. sunt damnati: Solus tamen Gregorius in Germaniam est relegatus. Creatus est autem ea in synodo Sindi-gerus Bambergensis episcopus, cui Clementi II. nomen imponitur: ab eoq; Henricus III. Augusti Imperijq; titulus praesente synodo est insignitus. Tradunt verò multi, hunc Clementem Romanos, nè in errores superioribus

bus similes inciderent, iureiurando adactos habuisse, vt à Pontificum electionibus in posterum abstinerent. Interim Henricus Capuam vsq; profectus, postquam satis prouinciam composuerat, Romam, & inde in Germaniam est reuersus. Vixdum Germaniam Henricus Imperator attigerat, cum Clemens pontificatus sui anno secundo diem suum obiit, prouidentibus magistris Romanis, nè Germanus Pontifex, diu illorum ceruicibus immineret: Veneno, quod indubitatum est, perijt.

CAPVT XLII.

Priusquam tamen Henricus rex iret in Italiam, Constantiensi synodo affuit: vbi cunctis in se delinquentibus debita dimisit, omnibus inimicitijs sublatis, inauditam hactenus pacem, tam in Sueuia, quam in alijs regni sui prouincijs per edictum regia censura confirmauit: Deinde Agnetem, & Wilhelmi Pictauensis principis filiam, apud Moguntiam vngi faciens in reginam, regalibusque nuptijs apud Ingelheim sibi copulauit. Godfridus post Gotilonē dux erat Lotharingia: is Henrico Imperatori rebellauit. Captus autem ab illo, in castello Gebekenstein, vsque ad condignam satisfactionem custodiae mancipatur. Interim Romanus Pontifex Clemens II. renouauit in synodo ecclesie Hamburgensis priuilegia, presente & instante Alberto eius archiepiscopo. Imperatrix ex Italia descendens, apud Rauennam genuit filiam. Albertus autem archiepiscopus Imperatorem Italia descendentem vocauit Bremam, occasione data, quasi Lismonam inuisurus veniret, vel regem Danorum ad colloquium inuitaret: sed reuera, vt ducem Saxonie suspectā sibi fidem exploraret. Imperator autem Brema regali, vt oportuit, apparatu exceptus, cur-

S 3 tem,

tem, quae Balga dicitur, fratribus obtulit: Ecclesia verò comitatum Phrisiae concessit: Inde Lismonam veniens, per insidias à Thietmaro comite, Bernhaldi ducis fratre circumuētus est, sed archiepiscopi studio defensus. Quare idem comes à Casare in ius vocatus, cum se duello expurgare mallet, à satellite suo est interfectus: cuius mortem germanus eius dux, filijq; eius, referentes in archiepiscopum, ex illo tempore ipsum & ecclesiam ecclesiarumq; familiam, letali sunt odio insequuti. Cumq; pax facta utraq; interdum partes conciliasse videretur, nihilominus tamen, qui ducem sequebantur, veteris memores odij, quod patres eorum in ecclesiam exercebant, ipsam inquietare & impugnare nō cessabant: Sed haec in Metropoli digesta sunt plenius. Interim apostolica sede vacante, Romani, priusquam de noui Pontificis creatione quicquam intentaretur, Henricū Imperatorem in Saxonia agentem adiērunť Pontificem malo exemplo ab ipso petitori. Cumq; rex illis satisfacere cupiens, nullum Teutonica gentis pralatum ad suā voluntatis assensum posset adducere, ad Gallicos se vertit: peruicitq; precibus Brunonem episcopum Tullensem, virum simplicem, ut per ipsius inuestituram, ad Romanum papatum promoueri pateretur: Cui per Vefontium in pontificali habitu Romam petenti, abbas Cluniacensis & Hildebrandus monachus, Soana Hetrusca vrbe ortus, fortē obuiauerunt. Usque ad eō autem dictorū religiosorum suasio valuit, ut episcopus periculum apostasiae, in quod inciderat, euitare cupiens, papalia deposuerit ornamenta: deduxeruntq; illum Romam abbas & monachus peregrini habitu incedentem. Qui ad cardinalium, cleri, & populi conspectum perductus, multa in eam sententiam loquutus est, ut tam Henricum qui iusserat, quam se, qui

qui minùs cautè præbuerat assensum, à commisso errore purgaret, cùm maximè hortatus sit, & excitauerit illos, nè sedem Petri diutiùs vacare sinerent: à quibus, adnitente Hildebrando, postero die sexti mensis ab inchoata vacatione iam vltima, in Leonem I X. Romanũ Pontificem canonicè est assumptus. Is accepto ab Hildebrando beneficio gratus, Romana ecclesia subdiaconum & œconomũ cõstituit: eiusdemq; vsus consilio, Simoniacos & adulteros clericos duabus in synodis Roma habitis, acerrimè est persecutus: seq; præbuit frugi Pontificem.

CAPVT XLIII.

Descēderat deindè summus Pont. Leo IX. ab Vrbe in Germaniã. Non satis apud auctores manifesta causa, nisi quòd præsumptio habet, Pontificè de voluntate Imperatoris constitutũ, non benè habitum inter Romanos. Erat autè annus quinquagesimus primus post mille. Ea autè synodus apud Moguntiam est habita, præsidente apostolico Leone: Henrico pariter Imperatore cum episcopis assistente: Bardone Moguntino, Euerhardo Treuerensi, Hermanno Colonienfi, Alberto Bremensi, Engelhardo Magdeburgensi archiepiscopis, ceterisq; prouinciarum præsidibus et prælatis: In qua synodo Spirẽsis episcopus Sibico, cui adulterij crimè imponebatur, examinatione sacrificij purgatus est. Multa præterea ibidem sancita sunt ad vtilitatem ecclesie, in quibus Simoniacæ heresis, & sacerdotalia coniugia, synodi manu perpetuò sunt dãnata. Albertus Hamburgẽsis archiepiscopus eo tẽpore, quo tam clara in ecclesia lumina fulserunt, sapientia & virtutũ merito inter omnes emicuit: Tantus apud Papã, talis apud Casarem habebatur, vt in rebus publicis absq; eius consilio nihil ageretur. Quapropter nec in præcinctu belli Imperator sibi illum deesse

S 4 voluit,

voluit, cuius inexpugnabile consilium sapè fuisset expertus, efficax ad expugnandos inimicos. Eodem tempore Imperator Henricus ingentibus regni florescens opibus, Goslarium in Saxonia urbem mirificè ornauit, quam de paruo (vt dicitur) molendino vel tugurio venatorio, duo priores Henrici, & iste nunc tertius, in tam magnam, sicut hodiè cerni potest, urbem bono pro- uexerunt auspicio: In qua regale palatium hic Imperator magnificè extruxit: Duas omnipotenti Deo congregationes instituit, vnam ex his donans regendam pontifici Alberto, eò quòd illi indiuiduus comes & cooperator esset ad omnia. Tunc etiam data est illi spes accipiendi comitatus & abbatias, quæ magno deindè periculo mercata est Bremensis ecclesia, vtpotè cænobia Lauressa & Corbeia. Deindè Imperator Pannoniam petit: habuitq; in comitatu suo Leonem Pontificem Romanum, qui latius duxit Imperatorè in Germania videre, quàm in sua sede inter aspides & basiliscos viuere. Tum autem veniens Papa Ratisponam, reliquias beati Dionysij martyris, de quibus diu dubitatum est an ibi haberentur, presentibus Parisiorum legatis perspexit, ibiq; teneri probauit. Sanctum quoquè Wulfgangum, eiusdem urbis quondam episcopum, de tumulo leuauit. Indè que Bambergam cum Imperatore transiens, priuilegia eiusdem loci à cancellario suo Friderico, qui illi in pontificatu successit, perspici, & coram Imperatore populòque pronounciari mandauit, suaq; interposita autoritate confirmauit.

CAPVT XLIIII.

PER quæ tempora, Bruno & Egbertus marchiones Saxonie, Ludolphi filij, à patruo suo Henrico Imperatore tertio (erat enim Ludolphus eorum pater, & iste

iste Henricus fratres vterini) ibant in Oriëntalem Franciam inuitati: obuÿ suère illis eorum hostes Lantgrauÿ Turingiæ, & Wilhelmus & Otto. Commisso prælio, cadit Bruno. Egbertus hostium victor ambos capit, reducitq; in Brunswicum, in arcē Dancquerode, & insigni pecunia emunctos, cum iurassent Imperatori, dimisit. Hic genuit reliquitq; Egbertum filium, & Gertrudim filiam, quæ nupsit Henrico comiti de Northem, perduxitque reliquias sancti Autoris in Brunswicum. Egbertus filius ecclesiam sancti Cyriaci in monte à patre inchoatam, ipse perfecit. Multis tamen bellis angustatus est ab Henrico IIII. Imperatore fratruuele suo. Sed hic erat exitus, vt vir fortis, qui per arma difficulter vinci potuit, per insidias opprimeretur. Nam serunt Henricum in illum conduxisse sicarios, qui se in illius insinuarent familiam: acceptoq; tempore, cum in molendino Eysenbuttel quiesceret, ab illis obruncatur. Henricus Imperator eius occupauit ditionem, tanquam & ipse ex sanguine Saxonum iustè hereditaret, quæ nouissimi essent principis: accedente feudi, vt prætenderat, reditu ad Imperium: Arcem præcipuè, quæ iuxta Brunswicum oppidum esset, Dancquerode in suam accepit potestatem, propulsa sorore Gertrude virgine, tradiditq; custodiendam Bauaris. Sed illi dum abutuntur in ciues permissa potestate, odiosi fiunt. Erat qui balnea in vico publica instrueret, homo iniuriæ impatiens, qui ab illis pronocatus, noctu ignem iniecit arci, quo perièrunt custodes. Ciues accurrerant, restincto vt poterant incendio, arcem suæ fecère potestatis, & reuocata Gertrudi restituerunt. Illa tam insigni dote promeruit virum, Henricum, vt diximus, comitem de Northem. Erat tum vir nobilis in Wulsenbuttel & vide-

kindus, cuius ope & fœdere freti ciues, magna intentârunt pro Gertrude: Et hæc quidem longè post hæc, quam nunc tenemus, tempora: nunc verò per anticipationè commemorata, propter seriem marchionum Saxonia, in quam incidimus.

CAPVT XLV.

CVM Romanus Pontifex Leo apud Imperatorem Henricum III. manens, Natale Domini perageret Wormatia, Missarum celebrationè in sancta die peracta, vt oportuit, apostolico ritu: in sequenti Luitpoldum Moguntina sedis Archiepiscopū, vtpotè in sua provincia potissimum, surrogauit officio. Cūque peracta processione, & dicta oratione, Pontifex in sua sede de honore consisteret, subdiaconus lectionem sacram peregit: quam cum non ex ritu apostolico, sed sua pro consuetudine ecclesiæ pronuntiaret, admonitus à suis Romanus pontifex, lectorem curauit admoneri, vt Romano ritu præsentè summo Pontifice pronuntiaret: quod cum ille contemneret, & iterum admonitus perstaret, Papa expleta lectione, vocatum, ab omni officio degradauit. Archiepiscopus misso ad Papam nuncio, orabat, vt suum sibi redderet ministrum: Papa recusabat. Archiepiscopus, vt erat ecclesiastica disciplina non ignarus, dissimulauit: & lecto euangelio, cum sacra peractio instaret, archiepiscopus in sua sede confedit, contestatus, non se posse peragere officium, nisi reddito ministro. Papa constantiam archiepiscopi perpendens, & maioribus occurrens motibus, clericum restitutum remisit. Laudanda in utroque virtus. Impleuit enim vterque suam dignitatem. Seueritatem districtiōis ostendit Papa in contumace, & lenitatem in episcopi condescensione: Ille quoquè de sua ecclesia honore perseue-

seueranter egit, & quod voluit constanter impetrauit. Fames deinde multas afflixit prouincias: Multi principes periêrunt. Gotfridus Lotharingia, cum ducatum Mosellanorum obtinere ab Imperatore non posset, rebellionem ei ostendit: sed missis in eum ducibus capitur, & vt liberetur, filium dat obsidem imperata se facturum. Filio autem in obsidatu mortuo, iterum rebellat, impellens Balduinum Flandrensem comitem ad belli societatem. Palatium Imperatoris, quod erat Nouimagij, incendit Gotfridus. Albertus autem, qui ducatum Mosellanorum Gotfrido negatum accepit, à Gotfrido opprimitur. Ducatum eius Gerhardus de Elfatia, alterum Fridericus quidam obtinet: nunc mutatis titulis, de Limburgo, deque Lutzenburgo appellantur. Adbuc Leo Papa apud Imperatorem agebat: Is in Gallias descendens, vocato ad se Gotfrido, ceruices Imperatori inflexit, peregitque reconciliationem: Sed Balduinus Flandrensis in duritia permansit. Imperator in illum misit exercitum, quo viso, flexus Imperatorem adiit Aquisgranum, & de iniuriis satisfecit: Sed tamen in sententia permansit paucis diebus. Nam non diu post Lotharingiam incursum vexabat, Hoiuum oppidum incendit. Extitit interim causa, qua Gotfridus de integro se Imperatori opponeret: Duxerat ille coniugem relictam Bonifacij marchionis in Italia: Sed illi Henricus Imperator ingressum in Italiam pernegauit. Imperator autem contra Balduinum Flandrensem comitem duxit: Scaldim fluuium, Balduinum fugientem insequens, transiit, vastabundus incedit, multam pradam, plurimos captiuos, & inter alios Lambertum comitem, Balduini comitis satellitem, multos etiam Flandrensum

sium primores intra urbem Tornacum includit & ca-
 pit. Idem postea Balduinus cum Gotfrido Fridericum
 auunculum suum obsidet in Antwerpia: sed concur-
 rentibus Lotharingis, ab oppugnatione desistit. Interea
 Roma mortuo Leone, Victor, antea Fridericus, homo
 Bauarus, surrogatur: qui Henricum Imperatorem, ne
 aliqua a se peteret iniqua, demulcere cupiens, Hilde-
 brandum subdiaconum illi mittit oratorem: opportu-
 neq; accidit, ut Imperator graui laborans morbo, quo
 etiam perijt, Henricum filium puerum octennem, Hil-
 debrandi cardinalis auctoritate fretus, Romanorum
 regem ac Casarem dixit: quod quidem Hildebrandus,
 postea Pontifex factus, in epistola ad Rodolphum Sue-
 uiae ducem indicat in haec verba: Vnde nobilitatem tua
 si uere volumus, quia non solum circa regem Henricum,
 cui debitores sumus, eo quod ipsum in regem elegimus,
 & pater eius laudanda memoria Henricus Imperator,
 inter omnes Italicos in curia sua speciali me honore tra-
 ctauit, quodque etiam moriens, Romanae ecclesiae per-
 venerandae memoriae Papam Victorem, praedictum filium
 suum commendauit, aliquam maleuolentiam non ser-
 uamus. Sed Henricus III. tunc moritur, & in pace
 Spira sepelitur, cum annis praefuisset septem
 atq; decem. Hic sit modus huius volu-
 minis, ne excurrat in im-
 mensum.

SAXO-

SAXONIAE
LIBER QVINTVS.

CAPVT PRIMVM.

HENRICVS IIII. admodū
 puer patri succedit in regno:
 qui, quodd sanguine Saxonum
 ex patre prodierit, indè sciri
 potest, quodd pater in Saxoniam
 urbem Goslariam tantoperè
 decorauerit: in qua etiam fre-
 quenter commanebat, instru-
 ctopalatio & venerabiliter ornato. Sed mater Agnes
 prudentissima foemina, regni gubernacula aliquandiu
 tenuit: Erat autem filia ducis Aquitaniae & Wilhelmi, qui
 ordinem post se reliquit & Wilhelmitarum. Nihil erat
 quo viri prudentia desideraretur: Omnia vbiq̄e pa-
 cata, nihil perturbationis: Erant tamen ex primoribus
 regni principibus, quibus muliebri imperium non satis
 ex dignitate videretur Romana reipublica: in quibus
 Anno Archiepiscopus Colonienfis, vir grauitate, pru-
 dentia, & virtute singulari, qui per ingenium curauit
 puerum regem matri auferendum, quo regni guber-
 nacula pariter adimerentur. Imperatrix autem pueri
 mater, in Italiam se conferens, religiosam vitam duxit
 apud monasterium, quod dicitur Fruteria. Indè se Ro-
 mam transferens, in sancta conuersatione vitam ibi fi-
 niuit, sepultaq̄, est in ecclesia sancta Petronella. Saxo-
 nes interim, congregato exercitu, inuadunt gentem
 Luticiorum. (Lusatios nunc esse crediderim) & wandali
 enim fuere in ea prouincia, quam nunc est Brandenbur-
 gen-

gensis marchia. Non poterant consistere Wandali in acie contra Saxones. Fugati, casti, capti ex his plurimi, obsides dederunt imperata se facturos. Deinde, quia puer rex in manibus erat principum, contempta matre, principes in solempni conuentu, duos per Imperium creauerunt ordinarios consules, Coloniensem & Bremensem archiepiscopos. Qua occasione implicitus Albertus Hamburgensis & Bremensis archiepiscopus regni negocijs, ecclesiam suam videbatur habere in postremis: Ducum autem temeritas per eius absentiam increuit: Iura eius imminuta sunt. Sed quae ad ecclesiam pertinent, in Metropoli suam habent locum: Hic verò Saxoniae gestas res prosequimur.

CAPVT II.

Bernhardus inferioris dux Saxoniae (nam superiorem tenuere marchiones, & qui Turingiam habuere, Misnamque, ac partes Hercinae per Imperatorum vel concessionem, vel decessionem) iam in vltimis vitae annis senex agebat: nam per annos quadraginta variè rem administrauit: filij tamen eius reuerentia modestiam praese ferebant. Vbi verò senex concessit in fata, iam frenalaxauerunt. Ordolphus ducatum, comitatum frater eius Hermannus administraere. Sed quero quem comitatum? Annales non expressere. Possumus autem illum antiquissimum Phrisiae de Aldenborg, vel illum Stadensem, de quo plurima fuit posteris controuersia, vel illum Transalbinum Holsatiae, accipere. Sed plurima in eam partem dicta inclinant, ut sit comitatus Phrisiae, quem nunc Aldenborgensem vocamus. Hi principes pro adolescentia tumescentes, diu in ecclesiam & ministeriales eius, cõceptum odium dissimulare non poterat: Aberat pastor: liberum videbatur sequi

*seuire in ouiculas: Sublata videbantur omnia quæ pu-
 dorem possent ingerere. Sed initio regni huius Henrici,
 cum adhuc Agnes mater Imperatrix gubernacula te-
 neret, ducatus Sueviæ variè iactabatur. Obièrat Otto
 de Swinfurde Sueuorum dux, & Rodulphus de Ryn-
 felde, qui postea ad Imperiũ adspirauit, ducatum ac-
 cepit: quod erat multorum in regno malorum semina-
 rium. Eundem namque ducatum Sueviæ Henricus Im-
 perator III. viuente adhuc, quem diximus, Ottone,
 Bertoldo comiti, qui postea ducatum Carinthiæ est con-
 sequutus, tradito ei annulo suo, concessit. Hunc an-
 nulum, Henrico moriente, Agneti Imperatrici pro do-
 cumento veritatis exhibuit: & illa recognito, non ha-
 buit quod opponeret: satis propensã ad ducatũ illi per-
 mittendum. Sed prauenerat Rodulphus memoratus, qui
 filiam Bertoldi apud Constantiensem episcopum nutri-
 tam, raptam, an volentẽ, incertum, coniugem accepit:
 Cuius rei contemplatione, cum iam Rodulphus in grati-
 am reginæ redisset, ducatũ illi Sueviæ permisit: Quæ res
 Bertoldi animum vehemẽter exasperauit: Sed vt eum
 leniret Imperatrix, illi permisit ducatum Carinthiæ:
 quem etiam filius æquiuocus, Henrici IIII. concessione
 tenuit, cum pater pro filio interueniret. Mutato non
 diũ post consilio, Henricus rex Carinthiæ ducatum
 Ludolpho cuidam consanguineo dedit. Tum verò Ber-
 toldus iusta indignatione commotus, tam in regem,
 quod donatum abstulisset, quàm in Ludolphum, quod
 sibi debitum ducatum postulasset, occupassetque, co-
 gitauit vltionem. Interea, quod fieri solet sub nouo
 rege, præsertim adolescente, multe fiebant in regno
 tumultuationes. Otto Bauarorum dux detruditur
 ducatu: Conradus generus Sueuus, inter nobiles de
 primo-*

primoribus, à militibus regis occiditur: & haec omnia in regem, quasi ille mandasset, referuntur.

CAPVT III.

Otto ducatu Bauaria destitutus, ad Saxones se conferens suos consanguineos, rebellionem molitur: Bertoldus in Sueuias turbat: Fiunt motus & conuentus vtrobiq; & in regem odia excitantur: Quares tam diu serpsit, vt Rodulphus quoq; de regis deiectione, suaq; surrogatione cogitaret, & satageret: quã rem postea explicabimus. Henricus autem rex adolescentia vtens libertate, Saxoniam solam ex omni regno cepit incolere, principes despicere, nobiles opprimere, infimos sustollere, venatui, lusibus, & leuitatibus plusquam iustitia faciendae: Accusatus est à multis operam impendere, filias illustrium quibusdã obscure natis coniugio deuincire, priuata praesidia, primatibus regni non satis fidens, instituere: quam ego tot comitum in Hercinia originem esse coniecto. His discordiae seminarijs contigit regi plures de regno & de vita insidiatoresexcrescere: qui tamen cum maturitatis plene necdum attigisset annos, erant qui non tam ipsum, quam Albertum Hamburgensem archiepiscopum culpandum putarent, quod ex eius sententia plurimum pendere videretur. Per quae tempora, Detherus marchio, non suo, sed principum Saxoniae, vt putabatur, consilio, tyrannidem in partes regis orditur: quae tamen mox, terrestri simul & caelesti maiestate comescitur: castellis suis Bichilngo & Schidingen à rege destructis, filio eius aequè militari viro, à proprio seruo interempto: ipso quoque communi sorte breui per mortem absumpto. Otto erat Bauarorum dux, vir & consilio, & manu valens, genere Saxo, qui quando & quibus meritis ad ducatum

Aequus iam videbatur in ea parte Imperator, qui consensit conuenire ex prouincijs doctissimos, qui de iure duorum, qui se pro summis pontificibus gerebant, disquirerent. vnde omne Imperatoris factum pendere videbatur. Conuenere pontifices, & secum vndecunq; viros traxere doctissimos. Caput ventilari causa: Iure, an iniuria, Henricus rex ab Hildebrando tunc Gregorio VII. excommunicatus, & regno destitutus videtur. Erant qui in vtranque partem sentirent. Capita sententiarum resederant apud Æpiscopum Moguntinum, & Gebhardum Salsburgensem archiepiscopos: cum sentiret Salsburgensis, Imperatori, sicut omni Christiano, parendum Romane synodo, & eius euocationi: quam cum contempsisset, non posse videri per iniuriam in regem prolatam excommunicationis, & crescente contumacia, etiam destitutionis sententiam: Moguntino vero contra asserente, regem magna suarum rerum parte spoliatum, magnis prouincijs destitutum, non oportere illo in tempore iudicari, priusquam ad sua restitueretur: Quae contradictio tam diu valuit, vt Æpiscopo in sua sententia perdurans, a legatis Rom. pontificis, qui aliquando accesserant, de haesi notaretur: Et excreuit serpendo diuersitas, vsq; ad Henrici ab Imperio destitutionem, quam suo loco commemorabimus. Interim Henricus rex, cognito quod Saxones & Sueni, regem sibi Hermannum Lotharingum acciuerint, infesto exercitu petit Saxoniam. Obiecere Imperatori Saxones, quas poterant vires: sed iusta acie congregati vitarunt. Et rege declinante, vocatis Suenis, exercitum conscribunt, Æwartzeburg (quae nunc Herbipolis collato ex Graecis & Latinis vocabulo dicitur) in orientali Francia urbem obsident. Imperator cum copijs aduolat, urbem obsidione

ne soluturus. Illi conuersi, regem acie excipiant. Graue quidem praelium, sed ne uirò inclinante victoria, digressi sunt. Saxones & Sueui potiuntur vrbe, Imperatoris episcopum reijciunt: Alberonem reponunt ab ipso desitutum. Sed cum redissent in sua, Imperator, vrbe eiecto Alberone, rursus Meinardū suum restituit. Hermannus aut, quem regem creauerant, cernens Henricū inualefcere, deposito regis nomine, Hērico recōciliatur. & breuē pōst in obsidione castelli, ictus lapide interijt. Hic est ille Hermannus, quem per contumeliam Henrici milites Allium, ex memorata causa, cognominauerunt.

CAPVT XII.

Mortua deinde non longum Imperatrice Berta, quae filia erat Ottonis Italici, non diu moratus Henricus Imperator, nuptias secundas Coloniae iniit, celebrauitq;: & duxit relictam Vthonis marchionis, filiam regis Russorum, pudicissimam foeminam: sed de qua Hēricus postea male sentiret & loqueretur. Nec mirum debet videri, Russorum regna ad Teutonas mittere nuptiam. Nam Sigebertus, memorabilis scriptor Gallicus, testis est, hoc Henrico imperante, duos Russi regis filios de regno contententes, eousquē processisse, vt pulsus alter, Henricum adierit, se, regnumq; subijciens Imperio, si armis illius reduceretur. Sed tanta erant in visceribus Romani Imperij bella, vt externis Henricus vacare non posset: & erat via per Polonos foederatos, si non subditos, in Rusiam perueniendi. Erant tum in regno Egbertus marchio Saxoniae, qui Imperatori male pareret: Sed ille se muro continens defendit. Obsidione firmata, multi milites ad vicinum Natalis Christi diem abierunt ex castris. Erumpens Egbertus, cum hoc non ignoraret, stragem peregit: in qua episcopus Lausanus,

sanus, qui lanceam Imperatori prætulit, fertur cecidisse. Captus hic quoque Liemarus Bremensis archiepiscopus, qui tunc Imperatori, utpotè vir Bauarus, militaret. Cepit autem illum Luderus, qui postea dux Saxonie, deinde etiam Imperator est factus, adolescens tunc egregia fortitudinis: qui postea duxit coniugem Rixam, Gertrudis, quæ soror erat memorati Egberti, filiam, cum qua magnam Saxonie partem accepit in dotem. Captus autem archiepiscopus Bremensis, pro sua redemptione dedit Ludero Aduocatum Bremensem, cum trecentis argenti marchis: Inde arbitrator enatus, quod posteri huius Luderi ducis, in urbem Bremensem vendicare solebant. Egbertus autem comes, non longè post in molendino quiescens, à superuenientibus Imperatoris militibus opprimitur: siue, ut ab alijs traditur, (quod supra significauimus) à sicarijs, qui se in illius familiam contulerunt, ab Imperatore ad eam rem conductis. Quæ etiam tempore, iunior dux Bauariæ fertur se in peregrini habitu in Italiam contulisse, motus virtute insignis fœminæ Mathildis: cuius viduatam esse torum audiens, adspirauit in eius nuptias, & ut ferunt, assequutus, ad eas peruenit. Mira fœminæ virtus, quam summi pontifices venerabantur, principes de longinquo admirabantur: cuius etiam desiderio, hic ex Bauaria in Lombardiam transierit, ut coniugem mereretur.

CAPVT XIII.

O Peræpracium est agnoscere, quæ & vnde fuerit illa Mathildis, quam Italici scriptores multa laude efferunt, quod raro præstant exteris: originem tamen eius illi non attingunt. Multa obsequia impenderat illa Romana sedi, multas pro sua fortuna operas & impensus fecerat conscribendis & alendis pro summo pontifice exercitijs: Sed non potuit tunc in vicem

gratitudinis tertio affinitatis gradu, ad matrimonium, ut diximus, dispensationem impetrare. Ea tum erat temporum obseruantia, ut ne vllus sermo de dispensatione fieret. Nostra sunt tempora liberaliora, nescio si meliora: quando vna puella tertium, ut dicitur, experitur maritum, primis duobus superextantibus: quando summorum pontificum sanguis, ex archiepiscopatu in cardinalatum, & ex illo gradu in secularem ducatum perducitur. Ad Mathildam reuertamur: Ea fuit Egberti marchionis Saxoniae filia, nouissimi Egberti, quem in molendino casum diximus, germana, incomparabilis prudentiae, religionis, & pudicitiae femina: quam pater eius Bonifacio in Lombardia comiti tradidit virginem. Quo mortuo, cum Azonem Estensem, tertio gradu consanguinitatis priori coherentem, acciperet, quamuis ignorans id iniret coniugium, volente pontifice, ab illo declinavit, & in sanctimonia permansit, donec à Bauaro, de quo quidam sunt authores, peteretur: non aliena à cognatione Henrici Imperatoris. Nam Henrici huius pater Henricus III. & Ludolphus Mathildae auus, vterini erant fratres, ex Gisla Conradi Imperatoris coniuge: qua priorem ex Brunone habuit filium Ludolphum Saxoniae marchionem. Haec ergo femina, & generi suo praestitit, & religioni, ut Henrico grassanti se quam frequenter opponeret. Hac quoque vice, cum Italiam peteret, ab ea Mathilda exercitum illi obijciente remoratur, nè ex Longobardia in reliquam Italiam proficisceretur. Mutinam tamen cepit Henricus. Prodigium tum visum in aere interpretantur. Vermes muscis deductiores, tantae multitudinis volitabant in aere, eaque crassitudine spatium occupabant, ut manu vel virga tangerentur, ut etiam mille passus in latitudine, & duo vel tria in longitudine

line implerent : Portendi putabant expéditionē in terram sanctam. Interea Conradus Henrici Imperatoris maior filius, iuuenis modestissimus, & qui regno, etiam Imperio dignissimus videretur, patris mores & vitia detestatus, abiit à curia indignabundus, sedam patris conuersationem magis secum quam apud vllum accusans. Contendit in Italiã, & ibi Mathilda optime fœmine, & amicorū, honestā gubernandi rationē inijt, sub nomine regis Italiae : Paruit enim magna Italia, & praesertim Lōbardia, pars Imperatoribus à memoria I. Ottonis. Dudum enim illum pater creauerat regē, sed nunc à moribus eius abhorrentem contempsit : coronamq; dedit iuniori Henrico, qui postea patrē destituit Imperio. Conradus autem in Italia vixit annis nouem, ea modestia, vt rex haberetur & esset : nulli tamen grauis imminebat. Venientes à patre milites honorificè excepit : nullum se coram malè de patre loqui sinebat, semper illum patrem dominum Imperatorem appellans. Per quae tempora Ladislaus Pannonia, hoc est, Vngarorum, rex, vita excessit : ad eò moribus & vita probatus, vt inter Sanctos referri mereretur. & elpus deinde dux, aliquandiu extra gratiam regis, Noricorum siue Bauarorū ducatum amissum, reconciliatus Imperatori, denuò recepit.

CAPVT XIII.

Imminebat per ea tempora gloriosa illa in terram sanctam expeditio, quam Urbanus pontifex in Franciam descendens, Claromontano concilio excitauit. Armata sunt multa Christianorum millia, principes nonnulli, in quibus praecipuus ductor Godfridus dux, materno genere Lotharingia : nam pater eius comes erat Bōlonia. Appellat verò ducem Bulioni, qui nunquam erat ducatus. Sed cum locum illum Godfridus teneret, &

materno, vt diximus, sanguine Lotharingia ducatum tangeret, dux Bulioni appellatus est. Erat enim eius mater soror Godfridi Gibbosi ducis Lotharingia: quanuis Sigibertus Gallus contendat, illi ducatum Lotharingia esse datum ab Henrico III. Imperatore. Erat enim vir ad arma egregiè instructus, & auxilio venit cum copijs Henrico, cum ille repetito aliquot vicibus praelio aduersum Rodolphum Sueuum pugnaret. Sed, quod in laudibus Godfridi præcipuum est, cum concionante summo pontifice expeditio sancta à multis principibus & infinito esset populo suscepta, Godfridus cum fratribus Balduino & Eustachio, omni patrimonio diuendito, in eam se contulit expeditionem, militibus, quantos poterat, ex ære perarmatis, & in longinquam & diurnam expeditionem sumptis viaticis. Quo autem ordine in terram sanctam peruenerit, quæ & quanta ibi gesserit in ipso itinere, & in Palestina, quomodo Hierosolymam receperit, firmauerit, reliquerit, quia multipliciter in literas missum est, & iam nouissimè à Sebastiano Brant disertissimè in opere, quod Romanorum regi Maximiliano dedicauit, commemoratum est, & nostro longè alienum est instituto, relinquamus, ad Imperatoris Henrici III. acta reuertentes. Is cum diu abfuisset, anno tandem septimo ex Italia regressus, Ratisponam se contulit: ibiq; Iudeos, qui inuiti baptizati erant permisit ad Iudaismum redire, quando nullo Christianitatis caractere erant insigniti: Corde enim creditur ad iustitiam. Circa Calendas autem Decembris colloquium habuit cum principibus Moguntia de pace & vnione: & proximo anno eodè in loco cum pulsi essent Iudei & rebus exuti, cum quæstio de facultatibus eorum, quæ multe fuissent, ageretur: archiepiscopus,
 cum

cum cognationem suam indè culpata[m] tutari veller, nec satis posset, cum eis profugit in Thuringiã: nam dicebatur & ipse gustasse de prada. Vndè Imperatori rebellionem quandam ostendere voluit ex proxima Saxonia: sed pacatis vtcunquè rebus, qui casti erant Iudai, suscitari de morte non poterant, prædam viui partiuntur. Interim inualefcit indignatio inter regem & reginam, quam ille cœpit exhorrere. Illa autem, pessimo relicto marito, Romam contendit: ibiq³ conuocato concilio, de crimine pessimo Imperatorem accusauit. Urbanus pontifex excommunicationem in eum renouauit. Illa verò, dimisso rege, reuersa est in Rusiam: ibiq³ in sancta conuersatione honestarum, quas aggregauit, personarum, Domino seruiens, mater effecta multarum in Christo filiarum, feliciter consummauit. Dwigbertus infaustus Henrici pontifex, ad hunc vsque annum, hoc est, centesimum post mille, durauit, sepè deplorans secum inter amicos, quidd infelicitis loci subierit fortunam, vir vtiquè ingenio, vita, & nobilitate, facundia & omni virtute satis præditus: sed qui non legitime ad pontificatum se passus est impelli.

CAPVT XV.

Quo etiam anno interiijt Conradus rex Henrici filius in Italia, Mathildi consanguinea grauissimèq³ femina adherens: cuius consilio & auxilio honestissimè vitam traduxit: vxorem penè inuitus ducens ducis Siciliae filiam, qua cum continentissimè vixit, moracho similior quàm regi. Testati sunt qui defuncto aderant, cum veneni sumpti esset suspicio, crucem se in eius brachio vidisse. Eo tempore Henricus Crassus, Ottonis Bauari filius, in Phrisia caditur cū alijs multis, volens infrenem populum ad iuga perducere. Sed non est

V 4

datum

datum equestribus in palustri terra superare. Fama recepta Hierosolyma miro modo affecit homines praesertim per Gallias. Alij se somnio admonitos, alij visione praeferebant terram sanctam petere. Rusticanus populus facile inuitatur, quod ciuilibus in regno diu malis attritus, nusquam melius quam extra patriam habiturus sibi videretur: ita fame, peste, incendijs, vexati sunt. Circa Niuerua illo tempore mirabile genus morbi innotuit. Tacti homines igne inuisibili ardebant, qui facile penetrabat praecordia. Alij pedes, alij manus ea occasione praeciderant. Franci, Saxones, Bauari, Sueui, admirantes cuneos transeuntium in terram sanctam Gallorum, partim irridebant, partim etiam indignabantur: ipsi domesticis diu sionibus afflicti, propter sacerdotij & regni diuisionem. Multa in sole signa, plurima in calis, multoties in aere conspecta terruere mortales. Tum multi signum crucis sibi calitus impressum ostendere, cui non dissimilem rem nostra vidimus etate: sed fabula se multa veris rebus immiscuerunt. Interea summus pontifex Paschalis, omnium orthodoxorum pontificum Roma congregato concilio, heresim illorum temporum, quam fouebant, qui Henrico adhaerebant, damnauit: Ipsum Henricum anathematizauit, praedecessorum suorum confirmans sententias. Cuno Ottonis Bauari filius, de magnis principibus vnus, dum iter agit, per insidias interimitur. Frater ei fuit Henricus Crassus, nuper, vt diximus, in Phrisia casus. Otto enim inter primos in Saxonia principes, dux erat, qui sub rege primas in prouincia partes habuerat. Erat hic Otto, vt diximus, origine Saxo: sed dux factus Bauaria, ab Henrico III. est depulsus, quod duellum detrectaret. Filij eius Henricus Crassus, qui occisus est in Norden in Phrisia, pater Rixa Imperatricis:

Cuno

filij Ottonis
 nis D. Ba
 100021

Cuno comes de Bichiling, nup̄er in itinere casus: & Sifridus de Bomeneborg pater iunioris Sifridi. Quatuor deinde filias idem Otto habuit. Vna fuit mater Conradi de Dœitin marchionis, Secunda mater Friderici de Arnsberg, cuius vnā filiam duxit Gotfridus de Arne, pater comitum Henrici & Friderici de Arnsberg: Secundam duxit Otto de Cappenberg: cuius filia Heilica, vxor Eilmari, mater fuit Henrici & Christiani comitum de Aldenborg, & Ottonis prepositi Bremensis. Tertia fuit vxor Hermanni de Caluele, quæ genuit Ottonem & Henricum comites de Rauensberg. Quartam deduxit quidam seruus. Quilibet autem fratrum filiorum Ottonis ducis, in comitatu vnā curiam habuit. Henricus Crassus curiam de Alerstede: Cuno, quæ dicitur Koningboue, in villa Hersenelde: Hic fundauit Katelenborg, & eandem illi dedit claustro. Sifridus habuit curiam Heluelde, quam filius Sifridus dedit monasterio Amelsborne. Hæc idcirco, vt cognationem veterum de Saxonia principum agnoscanus: Qua in re videri potest, neminem totius ducatûs Saxonie tum titulum habuisse: sed quisque suæ partis, quam tenebat, iura defendit: Nam successores Hermanni inferiùs iuxta Albim fluium tenuere ditionem: quorū nouissimus Magnus, statim commemorabitur.

CAPVT XVI.

Henricus marchio in Saxonia magni nominis, vir potentissimus, incertum an de Brandenburgo, quæ tum ditio, in solo licet Dæandalico, annumerabatur Saxonie, per hæc tempora vitam finiuit. Anno deinde proximo, qui fuit quartus post mille atque centum, cum esset Imperator in Ratispona, ibi Natale Domini peragens, murmur graue excitatur in Bauaris, quod Saxo-

V 5 nes

nes & Franci apud regem primi haberentur, Bavarum
 nullo admissi loco, contemnerentur. Sigebertus regi su-
 spectus erat, quod magna militum manu accessisset ad
 regem: quos milites per aliquot dies secum habitos, di-
 mittit, paucis retentis. Inde circumstant eum Bavari,
 mortem homini intentantes. Ille quando moriendum sibi
 vidit, orat ut Christiano ritu confessionem reatum si-
 gnatur peragere, & viaticum sumere permittatur. Non
 recusant: sed sub arcta vallatum tenent custodia: inde
 opprimunt hominem: quae res multorum initia malorum
 excitavit. Imperator iam ante perpalam iussit enunciari,
 Henrico filio se rem omnem Imperii permissurum, &
 Hierosolymam pietatis causa petiturum: Quae res omnium
 qui audire, animis fuit gratissima: conciliauitque ei-
 dem Imperatori multorum ante auersas aures, qui vera
 quae enunciabantur putantes, summis senem regem lau-
 dibus extulerunt: Sed ea res vento simillima evanuit:
 indeque ortum est seminarium novae rei, quae sine exem-
 plo tum parabatur: Nam ex illo tempore principes in
 memoriam reuocantes, omnem Henrici in regno & Im-
 perio varietatem, iam pertasi perfidia & infinita vani-
 tatis, de illo destituendo, surrogandoque filio eius coepe-
 runt cogitare. Sed huius rei novitas stuporem ingerat
 necesse est lecturis: Quis enim patri rebellantem filium
 tanto ardore audiuit? Quis iura naturae intercidisse tam
 penitus commemorat, ut omni existimatione, omni ho-
 nore, omni regno pater exuatur à filio? Bellarunt in se
 germani aliquando fratres, pugnarunt in aduersos con-
 iunctissimi: sed filium insurgere patri, res est sine exem-
 plo. Planè magna erant causa: multis persuasit filius so-
 la se pietate in Deum, terreni patris ad tempus esse ob-
 litum.

CAPVT

Annus erat quintus post centum atque mille, cūm 1105 -
 Henricus Imperator Natale Domini Moguntia
 celebraret, filius in Bauaria parat rebellionem, consilio
 procerum quorundam, à patris latere ante paucos dies
 discedens: Anathematizat publicè patris impietatem
 in ecclesiam matrem. Serpsèrat eius disputationis me-
 moria latiùs, quam suprà commemorauimus habitam
 inter primores regni ecclesiasticos: cūm ostenderetur,
 Imperatorē nulla ratione, nulla tergiuersatione defen-
 di, quo minùs ecclesie filius eidē parēre teneretur. Vo-
 cauit illum Alexāder papa ad respondendum querimo-
 nijs: Contempsit. Vocauit Gregorius, non venit. Excom-
 municationis gladio cæsus, etiam destitutus est regno.
 Tot intercesserunt anni: non est emendatus, in contuma-
 cia semper permansit, antipapā fouit. Nupèr à Paschali
 pontifice omnia renouata, anathema, depositionē, quid
 superesse, nisi extremam perfidiam, & paganismum?
 Igitur Noricos principes, & qui suprà habitant in ea,
 qua nunc est Austria, filius sibi conciliat: Sueuos quoquē
 consociat, & magnā ex Francia orientali nobilitatem.
 Indè conuersus in Saxones, illos quoquē reperit volun-
 tarios, quòd nunquàm patri ex animo iungerentur.
 Pascha Domini in Quedelenborg filius ipse concelebrat,
 magno nobilium conuentu: Consilio deindè & ministe-
 rio Rotardi archiepiscopi Moguntini totam Saxoniam
 in Romana ecclesia reduxit communionem: Erant au-
 tem ad hoc constituti à sede apostolica commissarij,
 idem Moguntinus & Constantiensis episcopi: Po-
 pulo verò & nobilibus conuentus indicitur in Nort-
 busen Saxonia oppido, Francis non longinquo:
 Vbi etiam episcopis & clericis synodus habenda
 denun-

denunciabatur. Quo in loco cum rex Henricus iunior adesset, magnam praese ferebat modestiam: Nam episcopis & praelatis de ecclesiastica sanctimoniam reparatione agentibus, rex se nunquam nisi rogatus immiscuit, expectans quid inter eos constitueretur. Execrata ibi & explosa est Simoniacalubes, damnata cleri incontinentia, adulteria punita: reconciliatio omnium praetenta his, qui ab pseudoepiscopis videbantur consecrati. Quibus multa cum grauitate expletis, procedit rex in publicum, non splendido habitu, deiecto in terram vultu, principibus, atque omnibus regni subditis, sua cuique iura renouauit; poeentibus haec & illa, multa supra atate grauitate respondit: Si qui iniusta viderentur in prece praetendere, ita respondit, vt verecundia repercuterentur. Postremo conuersus velut in concione ad vniuersos, oculos lachrymis plenos sustollit in caelum, Deum, & cadites omnes testatus, se nullo regnandi amore, sed sola Dei & iusti contemplatione in patrem & dominum suum, alioqui inemendabilem, ferri: Qui si Deo, & vicario eius Petro & illius successoribus summis pontificibus, hoc est, ecclesiam catholicam sinceritati se coaptet, paratum esse patri per omnia subijci, regno, si iubeat, decedere: modo Rom. ecclesiam & fidei orthodoxam integritas reparatur. Excusit omnibus lachrymas, vultus, & oratio, & humilitas regis: Omnes in commune precabantur paternum Imperatoris animum emolliri, in filio pietatem conseruari, tum salua omnia futura. Ilic Vdo Hildesemensis, Henricus Padeburnensis, & Fridericus Halberstadenensis, praesules, pedibus metropolitani Moguntini prostrati, reconciliationem rogabant, quod Imperatoris pertinacia viderentur subscripsisse, & de illius manu ecclesias accepisse.

CAPVT XVIII.

His ritè peractis, sacrã Pentecostes solennitatem Mersburgi peragit: Ibi Henricus dudum Magdeburgensis archiprasul designatus, sed Imperatore, quo minùs assequeretur, impeditus, iussus est consecrari, & in locum suum deduci. Nec multo post expeditionem contra Moguntiam, quæ patrem foueret, parat: Eius loci archiepiscopum inuecturus, patre eius intra muros rei euentum cum non contemnenda militum manu expectante. Sed cum ad Rheni fluentia Henricus iunior deuenisset, deerant, quæ exercitũ transpouerent, naues, prouidente antè Imperatore, nè adessent. Multa tamen transibant inuicem nauigia, quæ altrinsecùs per proceres pacis amatores alternabant, cum de pace agerent, patre pollicente regni diuisionẽ, & certissimã de omnibus successione: cum filius non aliud deposceret, quàm Romana sedis à patre subiectionem, vt cessent in ecclesia Dei schismata. Detinebant utrunque necessaria causa, vt non conuenirent: Filium quidem nauigiorum subtractio, patrem verò fidelium vacillans fides. Filius prior copias reduxit in Herbipolim, vt pseudoepiscopum eiecet, & prepositum loci eo deiecto restitueret, quod & factum est. Sic ecclesia reconciliata, dimisis in sua Saxonibus, rex cum Bauaris & Sueuis arcem Nuremberg ibat vt obsideret: illamque post non multos dies capiens, diuisa exercitu, contendit Ratisponam. Pater euestigio sequutus in urbem Herbipolim, suũ restituit Erlongum, eiecto quem capitulum canonicè elegerat: quem etiam rex iusserat consecrari. Indè duxit in Ratisponam, quæ filius commanebat. Ciuium autem proditione intronitur pater, filius vix elabitur: Ibi quoquẽ Imperator, eiecto pontifice, adolescentem reposuit. Indè tendens in
vicina

vicina Bohemia, ducem eius euocauit : qui cum expeditis egreditur ad Imperatorem. Henricus interea filius, suas quoque copias contraxit, & ad fluenta Danubij confederat vterque exercitus. Volitabant viraque ripa mirè fulgentia signa : hinc Imperatoris, indè regis, patris, ac filij. Miserum erat adspicere hostiles apparatus inter coniunctissima pectora. Multa influento leuia committuntur praelia. Cadit de Imperatoris parte vir nobilis, comes : & cum iam totis agminibus pugna institueretur, appareretique, proceres exercituum rem impiam execrati, ibant & redibant, si interciperetur tam cruentum negocium. Iam verò traiecerat filius, & ad conferendas manus res proximè spectabat, cum conuersus in suos Henricus iunior : Quid est, inquit, quod agimus? quò tanto feruore ducimur? Pater est, dominus est, Imperator est, qui tendit exaduersò. Impietate plena est, si venit victoria: tanto miserabilior exitus, si vincamur: nolim parricida esse, si de totius mundi dominio quis pacisceretur: ego vobis commilitones pro fide, constantia, perseuerantia, meipsum debeo: vertamus gladios in vaginam, consilio pugnemus, non armis. Ingruebat nox, quæ & ipsa dissuadebat praelium. Imperator inter suos comperit, si ad pugnam educerentur, maiorem copiarum partem ad filium transituram: exterritus fugit cum paucis quò poterat, non audens ea nocte in castris consistere. Vbi illuxit, iam sermo de Imperatoris fuga percrebuit. Tum vero dissipati, in sua quisque se contulerunt.

CAPVT XIX.

POterat rex sparsas patris copias, facillè opprimere: sed cogitauit, esse patrè cui militassent: nec ignorabat quòd pugnam instruentem essent destitutum riparentem.

rentem. Rex ergò vicinam Ratisponam ingressus, exturbato pontifice, quem pater profecerat, virum catholicum, & qui Deum timeret, Hartvicum introducit. Idem in Herbipoli peregit: Ibi verò qui destitutus est, relicto Imperatore, regem deinde est sequutus, & in eius fide permansit. Pater interim in latibulo suo manens, misit ad filium, qui publica fide interposita, saluum illi vsque ad Rhenum & incolumè iter impetraret: Nec grauatè indulgit, præcipiens ministerialibus suis, vt saluum & incolumem deducerent, ministrarentque parenti. Quo verò securior iret, ipse rex copias suas remouit vsque ad Rhenum contra Spiram: ibi trajiciens, patris thesauros in ea vrbe repositos inuasit: ecclesiæq; profecit episcopum religiosum abbatem. Inde Rothardus venerabilis pater, iam octo annis absens, ecclesiæ suæ Moguntinæ redditur. Commissarius apostolicus, qui reconciliaret in viam redeuntes, excipitur à ciuibus, non iam quasi reuersus ex peregrinatione, sed quasi ex inferis emergens rediuiuus. Tum composuis cæs Rhenum rebus, in Burgundiam rex contendit: sed ex itinere retractus à suis quòd intelligeret patris molitiones ad disturbandum conuentum principum, qui indectus erat Moguntia in diem Natalis Christi, patrem filius Bingæ reperit: eumque ore ad os inuerepellans super anathemate quo premeretur, & omni regni compositione, cum summa modestia conuenit: ea si pater satageret, vt ecclesiæ reconciliaretur, & turbationem regno adimeret, se in eius futurum potestate ad omnia pariturum. Imperator omnia reiecit ad principum conuentum, facturum se, quod ex Imperij dignitate & seniorū consilio agendum duceretur. Vterq; Moguntiam contēdit. Cum ergò compertu haberet filius, patrem clam

mach-

machinari apud eos, quos sibi putaret consentaneos, ea quae paci & instituto non congruerent, orauit patrem, idq; si reniteretur, cogere poterat, ut propter pontifices, qui eius euitarent cōmunionem, secederet in locum vicinum conuentui arcis secretè, vbi diligentissimè asseruaretur, curante filio, nè quis præter solitos ministros eum inerpellaret.

CAPVT XX.

1106. **H**enricus ergò eius nominis V. iam patre velut capto, & in arce conseruato, libera potestate regnum administrat. Ad annum Christi sextum post mille centum, Moguntia tum tantus erat principum conuentus, quantus ab vlla vnquam memoria. Quinquagintaduo numerabatur illustres, nec quisquam ex omni regno defuisse putabatur, præter vnum Magnum Saxoniae ducem, qui solus atate graui adesse non poterat. Superuenientes apostolicae sedis legati, Albanus & Constantiensis episcopi, anathematis execrationem, quod in seniore Henricum à tot sibi succedentibus Romanis pontificibus promulgatum erat, testificati renouarunt, cōmunionem eius interdicientes vniuersis catholicis viris, & omni regno Romano: hortantes & deprecantes, ut omnes ecclesiae filij, matris incolumitati consulerent aduersus tantum hostem: vnius capitis contumacis superbiam frangerent. Hic iam variant scriptores: Quidam contendunt, absentem omni Imperij honore destitutum, mandatumq; Moguntino, Coloniensi, & Wormatiensi episcopis, ut eum adentes, Imperialia insignia auferrent inuito. Cumq; in senioris venissent cōspectum Ingelheim, quo loco palatium instruxit Magnus Carolus, mandata concilij exponebant pontifices, poscentes, ut insignia volens traderet. Illo autem causam requi-
rente

rente tam seuera in se inauditum à concilio sententia, obieciſſe ei feruntur, in conferendis episcopatibus & abbatijs Simoniam. Tunc Imperator: Dic Moguntine, dic Colonienſis, per nomen æterni Dei, quid à vobis acceperim? Dixerunt, nihil. Et Imperator: Gloria Deo in excelsis, quia vel in hac parte fideles inuenti sumus. Certè maxima vestra dignitates potuiſſent magnum camera nostra, si ita quaereretur, quaſtum praſtitiffe. Dominus Wormatiensis nouit, & nos non ignoramus, quaſtu, an gratia interueniente illum receperimus: Nolite patres temerare fidem veſtrā: Ecce iam ſenio laboramus, ſuſtinet modicum, & nolite in confuſione gloria noſtram terminare: Generalem curiam expetimus: Si cedendum eſt, proprijs manibus filio coronam trademus. Illis renitentibus, & vim oſtendentibus: parumper ſecedens, Imperialibus ſe veſtiuit inſignijs: & reuerſus: Hac, inquit, Imperialis honoris ſunt inſignia: Hac mihi praſtitit æterni regis pietas, & principū electio. Potens eſt Deus nos in his conſeruare, & manus veſtras ab opere capto cohibere: quanuis ſinus armis & militia noſtra deſtituti: Securi enim de tali violentia nobis non proſpeximus. Sed timor Dei vos coërceat, quos pietas non reuocat. Quid ſineutrū reueremini, ecce praſentes ſumus, non poſſumus viribus reſragari. Heſitant pontifices, ſed inuicē cohortantes, accepto conamine, Imperatorem adeunt, coronam capiti detrahunt, & ſede detractum, omnibus Imperialibus exuunt. Imperator ab alto ductis ſuſpirijs, ſic eos alloquitur: Deus vltionum dominus, videat, & vindicet iniquitatem quam facitis: Ignominiam ſuſtineo antè inauditam. Sed delicta iuuentutis apud iuſtum iudicem Deum luo: vos tamen immunes à crimine non eritis: quia inſurandum praenaricati, inſti-

vindicis ultionem non effugietis: Non prosperetur honor vester: Sit portio vestra cum eo qui tradidit Christum. Illi obturantes aures retrocedunt, filio eius Imperialia deferentes. Fugit autem inde pater in Limborg. Inuenit venantē ibi quendam ex principibus, quem dudum illo priuauerat ducatu: Hic, ut audiuit rem gestam, misertus illius, fertur collegisse octingentos lorincatos, & reduxit Imperatorem in Coloniā. Hæc est narratio nostrorum annalium. Alij breuius rem scribunt. Cum deposceret Imperator prodire in conspectum concilij Moguntia congregati, veriti principes, nè senis commiseratio, quem sciebant incorrigibilem, populum in tumultum verteret, omnes qui de concilio regni fuere cum legatis apostolica sedis, Ingelheim se conferunt, senem concilio circumsistunt, eum vsque ad reatus sui confessionem pertrahunt: Satisfactionem pollicetur ex eorum consilio: Legati apostolici absque generalis synodi decreto nihil facere se posse testantur. Imperator tamen legatis & principibus, vbi consenserunt, annuens, Imperialia insignia, crucem, lanceam, sceptrum, globum, atque coronam, filio permittit, prospera illi imprecans: illum primatibus multo fletu commendat, & extunc iuxta summi sacerdotis totiusq; ecclesia decreta, sua se consulturum animæ promissit.

CAPVT XXI.

Hoc ordine Henricus eius nominis V. primum à patre, deinde ab vniuersis Germania principibus in regem iam secundò electus, ab apostolicis quoque legatis per manûs impositionem, catholicè confirmatus, acceptis tam ab episcopis quàm à laicis principibus, iuxta morem regni sacramentis, coepit anno Christi sexto post centum atq; mille regnare. Relatis ergò corā rege cunctisq;

1106.

Hisq; Germaniæ principibus & præfulibus omniq; clero
 & populo legationibus Rom. sedis, super ecclesiarum re-
 gni commendatione diuersa, & erratorum emendatione
 ab vniuersis aquanimiter promissa, placuit tam regi
 quàm primoribus, ad sanctam matrem Romanam eccle-
 siam, tantos ac tales ex Germania mitti legatos, qui &
 de obiectis ritè rationem reddere, & de incertis sagaci-
 ter inuestigare, ac per omnia ecclesiasticis vtilitatibus
 possent consulere. Separantur in hoc opus viri sapientia
 pleni, spiritu, dignitate, natalibus, & eloquentia præci-
 pui: nullaq; secundum Deum, siue seculum, veneratio-
 ne indigni. A Lotharingia Bruno Treuerensis, à Saxo-
 nia Henricus Magdeburgensis, à Fræcia Otto Bamber-
 gensis, à Bauaria Eberhardus Eystetensis: ab Alemania
 Gebehardus Constantiensis, à Burgundia Curien-
 scopi. Nonnulli etiam nobiles de latere regis laici: idq;
 inter cetera suscipiunt in mādatis, vt si fieri possit, domi-
 ni apostolici præsentia Cispalpinis regionibus sollicitet ex-
 hiberi. Sic nimirū post tot annos obnubilata lux denuò
 cœpit oriri orthodoxa: De publicatur & vētilatur, diju-
 dicatur & cōuincitur, sætet & respuitur, condemnatur
 & anathematizatur hæresis Zwigbertina & Hæriciana,
 fugatis & destitutis eius defensoribus, sectatoribusq;: Ca-
 tholici præficiuntur sedibus, è quibus etiā aliqui inter ipsa
 festa cōsecrantur. Cadauera schismaticorum, inprimis
 Zwigberti, iā annis sex tumultati, proyiciuntur de sepulcris,
 & ab ipsis ordinati, vsq; ad cōcilij generalis satisfactionē
 & ordinationē suspēduntur. Erat tamē in Italia marchi-
 onatu ad Aquinū quidam partiū Imperatoris præfectus,
 qui abbatē de Ferraria assumptū, papā Casaris appella-
 ret: sed cū nemo sequeretur absurdā nouitatē, pœnituit
 statim vtrunq; facti, & in confusione sua vterq; vsq; ad
 plenam

plenam concilio satisfactionē praestitam permanfit. Dum autem missi, quos diximus, oratores Roman contendere, peruenissentq; ad vallem Tridentinam, eiusque oppidum: Albertus illarum partium nobilis adolescens, cum armata cohorte irruit super inermes: Cecidit, cepit, vinxit. Sic enim Henricus senior per epistolas, quas querulosas iussit circumferri, agebat apud consentaneos: circumuentum se ac vi coactum, dimisisse Imperium, non sua sponte: proinde qui sacramentorum essent memores, iniuriam eius vindicaturi adessent. Constantiensis episcopus cum suo comitatu diuerso itinere ingrediens, auxilio Matildis comitisse peruenit ad Urbem: Omnia penē itinera Henricus senior curauit asseruari. Otto Bambergensis episcopus; quod idem Albertus victor eius esset miles, retrō dimittitur, cuius etiam interuentu Bruno Treuerensis & Zwigbertus comes, cum mandatis conueniendi seniore Henricum, eiq; satisfaciendi, relaxantur. Sed Zwelpus dux Bauariae hac veritus, magna suorum manu cōtendit Tridentum, episcopum loci, quem ciues reprobauerunt, inuehens, & violentos illos ita comprimens, vt laxatis, quos tenebant, capitiuis, nudis pedibus veniam factorum precarentur. Cometes qui tum ab initio Quadragesimae in Dominicam luxit passionē, mala multa praesagebat. In Elsatia tum se cōmouēre nonnulli, qui iuniori Henrico malē vellent.

CAPVT XXII.

Henricus senior denuō sibi partes cōciliabat, episcopum Leodiensem, ducem Lotharingiae Henricum, Coloniam, Iuliacum, Bonnam, quae & Verona, vrbes: sed inter hac intrepidus filius, Pascha Leodij celebrare constituit, vt patris molitiones rumperet: Ibiq; conuentum principibus indicit, Colonia demorantibus,

quis

qui hostilia sensere. Ipse rex iam Aquisgrani agens in die Dominica cæna, præmisit trecentos equites, qui occupato ponte transitum præberent super Mosam: Idem præsentiens Henricus dux Lotharingia, præmisit & ille validiorem manû: Congrediuntur, de occupando ponte contendentes: & instituta dimicatione, regij repelluntur: Aditus regi præcluditur: Cadunt multi, dum pugnant pertinaciter: Alij in profluentem impelluntur. Hac re permotus rex, curiam transfert in Bonnam: ibique Henricum Lotharingum maiestatis reum ducatu priuat, bellumque parat Lotharingia. Henricus autem pater Coloniam communiuit, archiepiscopo propulso: valla & propugnacula firmauit: Quibus ex sententia constitutis, Leodium se transfert, idem ibi quodè moliturus. Interim rex Coloniam medio ieiunio obsidet: sed casso labore teritur. Fiunt sub muris leuia prælia: sed ciuitas obsirmata non capitur. Senior autem Henricus, literas cum nuncijs mittit principibus regni in castris apud Coloniam, sub hac forma: Henricus Romanorum Imperator Augustus: Episcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, cæterisque regni principibus, Gratiam & dilectionem dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti, & Domino sanctæ Mariæ, & beato Petro apostolorum principi patrono nostro, & vobis principibus omnibus, quod iniuste, crudeliter, inhumanè, in illa fide, de qua dubitare non debueramus, tractati sumus: & tam honore regni, quàm prædijs & omnibus quæ habebamus, contra diuinum & humanum ius, ad insaniam & improprium regni, ita expoliati sumus, vt nihil nobis præter solam vitam sit relictum: Vbi cum fermè omnes essetis, magna pars vestri visa est dolere & tristari: sed prohdolor nihil nobis contulit ve-

stra tristitia, quin de nobis sibi satisfaceret voluntas ini-
 micorum nostrorum odiosa. Et quia cum consilio & ro-
 gatu filij nostri, fide & securitate vite & honoris nostri
 ab eo accepta, primum fiducialiter & desideranter in
 praesentiam legati Romani & principum tenderemus, ut
 eorum ordinatione ageremus, tam de statu ecclesie &
 honore regni, quam de salute anime nostrae: Ipse non est
 veritus in hac voluntate & obedientia nos contra da-
 tam fidem capere, & vsque ad articulum ferme mortis
 ducere: Non ausi sumus illi nos ita credere, ut iniurijs
 & contumelijs nos pro voluntate sua, sicut prius, affi-
 ciat. Quapropter multum rogamus vos & obnixè pre-
 camur, ut pro timore Dei, & honore regni, & honestate
 vestra, dignemini studere, quomodo de iniuria in ocu-
 lis vestris nobis illata, per vos possimus recuperare iusti-
 tiam: Nos quoque pro consilio vestro & aliorum, qui
 nos odio non habent, religiosorum virorum, parati su-
 mus tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quam
 alicui in regno libenter emendare. Praeterea, sicut Do-
 mino papa in praesentia legati sui & vestra, obedire pa-
 rati fuimus, ita & nunc parati sumus ei omnem debitam
 reuerentiam & obedientiam sincero corde & deuotio-
 ne praesentialiter exhibere: & tam consilio vestro, quam
 spiritualis patris nostri Hugonis abbatis Cluniacensis,
 aliorumque religiosorum virorum, de statu ecclesie &
 honore regni, quantum in nobis est, disponere. Cum er-
 go ad haec omnia parati simus, rogamus vos & obnixè
 precamur, quatenus pro Deo & honore regni & vestro,
 instanter moneatis filium nostrum, ut secundum praeser-
 tam sententiam nulla ei aduersum nos residua sit occa-
 sio: amodo desistat nos & fideles nostros persequi, &
 quietè pacificeque viuere permittat, ut supradicta inte-
 grè

grè cum tranquillitate perficiantur: Quod si noluerit, rogamus vos per authoritatem Romanae ecclesiae, cui nos committimus, & per honorem regni, nè super nos & fideles nostros veniatis: quia manifestum est, eum nõ diuina legis zelo, vel Romanae ecclesiae dilectione, sed concupiscentia regni, patre iniuste priuato, hoc incepisse: apud quem si interpellatio vestra, nullaq; alia interuentio, ad praesens prodesse poterit, appellamus Rom. pontificem, & sanctam Romanam sedem & ecclesiam. Ponendũ fuit in sua forma literarũ exemplar ad fidem.

CAPVT XXIII.

Post lectus coram multitudine, tam has, quàm alias literas, parum verbis, nihil autem intentione à prioribus discrepantes, quas ad filium Hèricum regem dedit, Rex ex primatum consilio legationem vicariã patri remisit: quam tamen prius promulgari, per Magdeburgensem archiepiscopum Henricum iussit: & hoc facto, suorum in se animos valdè confirmauit. Erant autem mandata huiuscemodi: Post inueteratam circiter annos quadraginta discissionem Imperij Romani, quae tam diuinas, quàm humanas iam penè leges aboleuit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegijs, periurijs, rapinis, & incendijs, ipsum regem nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam à catholica fide, siue in ipsum paganismum propemodum rededit: respiciente tandem ecclesiam suam diuina clementia, nos eiusdem Christi sponsa filij, per Spiritum sanctũ in unitatem fidei æquanimis, respicimus ipsum incorrigibile schismatũ illorũ caput, Henricũ scilicet quoddam Imperatorẽ, zelo Dei & apostolicae fidei obediẽtia abdicauimus, catholicũ nobis, licet ipsius de semine natũ regẽ elegimus: cuius regni principiũ, sui finẽ esse cõspiciens, etiã

X 4 ipse

ipse tanquam voluntarius, sed ut eius iam fatentur litera, nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit, curam cum regno nostra fidei lachrymando commisit: de reliquo nullam se regni pompam, sed animam suam medelam quaesiturum spondit. At nunc ecce pristinis se reddens tergiversationibus, praedictum se passum per terrarum orbem conqueritur: Gallorum, Anglorum, Danorum, ceterarumque finitimarum gentium gladios cordibus nostris infingere meditatur: Super illatis iniurijs recuperare sibi iustitiam precatur: Consilijs quoque nostris se promptum decetero obedire pollicetur: Re autem vera solitis argumentis castra haec Domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur: Et ut in propatulo est, vineam Domini, quae iam florescere cepit, tam per se, singularem utique feram, denud depascere, quam per vulpes, homines dolosos, demoliri: ac per sacrilegia sacerdotum Belial anathemati recidiuo reddere, immo, quod dictu quoque nefas est, Christum iam in ecclesia sua resurgentem, in omnium cordibus iterum crucifigere contendit. Quapropter placet tam regi quam vniuersis regni principibus, immo cuncto exercitui orthodoxo, quod senior ille, ne vlla pateat illi aduersum nos iusta querela, quacunque elegerit securitate, quacunque maluerit statione, coram praesente senatu simul et populo causam suam agat, iustitiam suscipiat, eamque reddat: quatenus ab ortu schismatis omnibus seditionum causis, ac si nil iam inde fuerit diffinitum, vndique discussis, tam filio quam patri sua cuique iustitia respondeat, ecclesiae vero status, non ut ipse more suo proponit, post longas inducias, sed in praesentiarum his controuersijs diremptis, desinat vacillare.

CAPVT

QVamlegationem probata singularisq; prudentia persona, abbates videlicet & presbyteri, vnâ cum quibusdam laicali sub habitu viris religiosi, tam à rege quàm vniuersis principibus, immò toto exercitu susceptam, ex Imperatore sâpedicto, vix eius presentiam, sandique licentiam assequuti, cum retulissent, horribile est memoratu, quàm ingenti vita sua periculo per dies sex, eò quòd nullo modo conuentui malignantium communicare voluerint, indignè tractarentur: tandemq; ab irruente sibi in eadem qua manebat custodia, vulgo liberati, absque omni ducatus prasidio, castris circa Coloniam positis redduntur. Id tamen precipuum inter seniores responsum referentes: Quantum ad prasens, regij ab armis decedant, & in futurum super huiusmodi simulatibus inter patrem & filium, & viriq; coherentes cœtus principum instituantur. Interea Henricus senior, & adiutores partis sue exercitum conflant ingentem, iterumque tentare praelio fortunam constituit: Quapropter vniuersa militia regis iunioris, quando aliter fieri non potuit, ferro rebus finem facere deliberans, nè fortè, quod erat futurum, Colonenses ciues eruptione facta, vbi audirent adesse cum exercitu seniore suum Henricum, regi incurrerent: soluit obsidionem, mouens in Lotharingiam, & munitionem, quam firmavit hostis, regius exercitus deiecit: præmittentes ad Henricum seniore secundos nuncios, qui illi optionem proponerent: aut causa pacis pacto prascripto componenda filio Aquisgrani occurreret, aut imminens praelium expectaret, exciperetque. Quibus legatis custodie traditis, ad occurrendum occultè omnia preparat. Iterum variant hoc in loco scriptores. Nam alij tradunt, ad

X 5 pugnâ

pugnam esse peruentū, victumq; patrē atq; captū: cū teneretur, rogāsse illū Spirensem episcopū aliās illi familiarissimum, vt præbendā sibi in ecclesia Spirensi permitteret: vbi ipse Henricus gloriosum monasteriū beatissima virgini dudū antè fundauerat: Sed episcopo reuēte, Caesar suspirans cū lachrymis fertur exclamāsse: Misere mini mei saltē vos amici, q̄a manus Domini tetigit me: mortuumq; hi ferunt Leodij, stetitq; cadauer inhumatū in deserta capella annis quinq;, deindē apud Spirā sepultū. Alij tradūt, ad pugnā hac vice nō esse peruentū: sed dū in custodia nunciij tenerētur Leodij, Henricum seniore[m] esse vita functum: Tū dimissos nuncios, mortis eius famā ad filiū retulisse. Dictū mirum, quanta cunctorū exultatio, q̄ frenū de maxillis omnīū detractū videretur. Miserabile in tāto regnī cōuentu, nō esse inuentū vel vnum qui suspiraret, sed cuncti velut red dita vita ex mortuis iripudiārent. Otbertus Leodiensis episcopus, ceteriq; ad fidē regis cōfugiunt: Grauiter increpiti, recipiūtur. Cadauer iā Christiane sepulturæ traditum in monasterio, iubetur extrahi, & in locum poni non consecratū: Vbi post quinq; annos reconciliatū, Spiram perducitur. Mirū & incōparabile rerū humanarū spectaculū, & exemplū non vulgare, in quo contēplari possunt ima atq; summa. Si laudes requiris, nobilis, doctus, fortis, procerus, & rege dignus vultus, qui summā reipublica tenuerit annis 50: Ceterū si in alteram partem respicis, incredibilia dictū flagitia, & pertinax superbia, ad eō sibi hominem dimidiārent, vt potiores sibi partes in vno vendicarent. Habeāt reges speculū viriusq; forzuna in homine. Qui vbi tolerabiliter se gessit, in summo rerum mortaliū fastigio effloruit: vbi verò versus est in reprobos mores, extremā incidit calamitatē: nō in mor-

te lu-

te luctū, non sepulturā accipiens. Eodē anno iam rebus omnibus componendis papa Paschalis II. rogatus in Germaniā descendere, ad Padū fluuiū vsq; perueniens, eodem in loco concilium celebravit, reformans confracta, concilians abiecta, episcopos consecrans, archiepiscopis sua pallia mutans quocūq; ab antipapa accepissent: & super his omnibus decretū tale promulgavit: Per multos iam annos regni Teutonici latitudo ab apostolica sedis vnitāte diuisa est, in quo nimirū schismate tantum est factū periculū, vt, quod cū dolore dicimus, vix pauci sacerdotēs & clerici catholici in tanta terrarū latitudine reperirētur. Tot igitur filijs in hac strage iacētibus, Christiane pacis egit necessitas, vt super hos materna ecclesia viscera pāderentur: Itaq; patrū exemplis & scriptis instructi, qui diuersis temporibus Nouatianos, Donatistas, & alios hereticos in suis ordinibus susceperunt, prae fati regni episcopos in schismate ordinatos, nisi aut inuasores, aut Simoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus: id ipsum de clericis cuiuscunq; ordinis constituimus, quos vita sententiāq; cōmendat. His atq; huiuscemodi super ecclesijs diuini luminis orientis aurorae diffusis splendoribus, quia nimirū tandem venit tēpus miserendi, pariterq; apostolicis dignati benedictionibus, ad sua lati alacresq; quiq; reuertuntur.

CAPVT XXV.

HOc anno, qui fuit sextus post mille centenos, Magnus dux inferioris Saxoniae excessit rebus, pro quo surrexit Luderus dono Henrici Caesaris, eō quiddam Magnus masculam prolem non reliquit: filias autem duas habuit, quarum vna Heilike nupsit Ottoni comiti de Balensfede, genuitque illi Albertum marchionem, cognomento Vrsūm: altera filiarum, & vulfildis nomine,

1106.

nomine, data est duci Bauaria *Welpo*, (Latini dixere Catulum) qua peperit ei filium Henricum, Henrici Leonis patrem. Luderus autem (quem Galli & Itali postquam peruenit ad Imperium, dixere Lotharium, quod hoc illis Imperatorium nomen videretur) obtinuit, vt diximus, concedente Henrico V. ducatum Saxonia, gubernauitq; cum modestia Saxones cum vicinis *Wandalis*: cuius Maiores à proauo erant comites de *Queruorde*, qui titulus cum dominio vsque hodie manet: Sed nobiles per successionem materni generis, aut per initam affinitatem nonnunquam mutant titulos: Vnde factum est, vt pater Luderi *Gebehardus*, comes esset de *Suppelenborg*, & comes de *Arnsberge*. Luderus autem coniugem promeruit *Rixam*, filiam Henrici comitis de *Northem*, & *Gertrudis* matris, qua fuit soror *Egberti* nouissimi marchionis de Saxonia. Casu Henrico comite in *Norden Phrisia*, *Gertrudis* vidua manens, redijt in *Brunswicum*, & propinquam arcem *Dancquerode*, qua tum sita erat ad mœnia, nunc est inclusa vrbi. *Rixa* eius filia ad maritum attulit dotem *Brunswicum* oppidum cum attinentijs ex materno sanguine. Sed & paterno genere non fuit Saxonia aliena, quod auus eius paternus *Otto*, fugatus, vt diximus, ab Henrico Imperatore IIII. *Bauaria*, ad *Visurgum* sedit, & ibi vsque ad *Northem* & contermina, omnem gubernabat ditionem, princeps Saxonici generis: qua omnem ditionem, cum hereditariam *Rixa* accepisset, marito Ludero in dotem afferebat. Vnde apparet, quod mortuo, vt diximus, per ea tempora *Magno*, de genere *Hermann* nouissimo Saxonia duce, non sine causa *Henricus V.* dedit Ludero ducatum Saxonia, cuius iam magnam teneret partem ex coniuge in dotem. Magni autem filias, al-

as, alteram Otto comes, alteram, vt diximus, *Dwelpus*. *fi-*
ue Latine *Catulus*, dux accepit *Bauaria*. Operapre-
 cium est intelligere, quis fuerit ille Otto, cui primam
 filiam desponderit Magnus dux *Saxonia*. Erat is comes
 de *Balenstede*, pater comitum de *Anehold*, tenuitque
Soltwedel suo tempore: Qui cum locum tituli sui con-
 secraret in monasterium diui *Benedicti*, quod hodie ser-
 uat nomen, parum, vt fieri solet, detorto vocabulo, nam
 hodie vocant *Balingstede*: concessissetq; ipse cum fami-
 lia & omni domo in arcem *Anehold*: inde detricto &
 abolito priore, titulum mutuabat, quem vsque hodie
 tenent eius posterii. Reliquit is ex Magni filia, filium
Albertum cognomine *Vrsum*, qui meruit marchiona-
 tum de *Brandenburgo*, contenditq; cum *Henrico* *Catu-*
lo *Leonis* patre, de ducatu *Saxonia*, cum illi faueret
 Imperator *Conradus*. Sed is *Albertus* plures reliquit fi-
 lios, *Ottonem* post se marchionem, *Sisfidum* archiepi-
 scopum *Bremensem*, *Bernhardum*, quem *Fridericus* *I.*
 Imperator, destituto Leone, surrogauit ducem *Saxo-*
nia, quod sanguinem traheret Magni, sicut *Henricus*
Leo. De armis autem *Saxonia* hoc ferunt. Otto pater
Alberti stratoria ligna in clypeo transversa, atro. *gilibo-*
que colore variata, ferebat. *Bernhardus* ad pedes Im-
 peratoris *Friderici* iam de ducatu *Saxonia* inuestitus
 orabat, vt aliquo a fratribus discrimine arma ducatus
 sui insignirentur. Tum Imperator, vt erat coronatus per-
 estum, ruteam coronam iniecit ex obliquo supplicantis
 clypeo. Hoc est ergo fertum, quod paternis insignijs *Bern-*
hardus iam Imperatoris dono adiecerat: nam vetera
Saxonia signa candidum praeferbant pullum equinum.
 Hac per anticipationem dicta sint, forsan in suo tempo-
 re breui perstringenda, vt originem ostendamus & du-
 catum, & signorum.

CAPVT

Quo tempore comes Holsatorum Godfridus, occisus per latrunculos ex Dandalis, locum fecit comiti de Scorwenborg in Holsatia. Cum enim predae egissent Dandali pro sua consuetudine ex Stormaria, Godfridus eius ditionis comes, audita hostium incurfione, expediuit celerrimè quos poterat, sequutus hostes: obuium habuit lamentantem, quem de hostibus percontatur, si vidisset. Ille mæstus, utpotè rebus omnibus destitutus, comiti ait: Si tibi ut mihi haberet iniuria, acrius insectareris, nunc lentus incedus. Expectabat autem maiorem suorum manum, qui, ut fit, non eadem celeritate arma expediunt: nec enim plures viginti equitibus tum habebat: Rustico tamen conuicio vir militaris motus, properabat ad hostes, non expectans sequituros: Illi ubi viderant sequentem, perpensa paucitate, contempserant: & declinante in insidias parte, sinebant praterire. Indè ubi medium habuère, à tergo & fronte adorti, facile tam paucos oppresère. Hic fuit exitus comitis de Stormaria & Holsatia. Luderus autem dux Saxonie comitatum illum dedit nobili Adolpho comiti de Scowenborg: Fuitq; pax inter Adolphum comitem & Henricum principem Dandalorum, cuius nomen celebre est in nostra Dandalia. Hoc autem in loco breuiter repetendi sunt huius inferioris Saxonie principes in suum catalogum: Hermannus testimonio virtutis sua eam sibi vendicat gloriam, quòd infimo militia genere natus, ducalem honorem primus inueheret in domum ac familiam suam: qui genuit reliquitq; filium Bennonem aequè virtutis & religionis fama illustrem: qui patrem poscentibus exhibuit, & usq; in finem Imperatoribus suis fidus permansit. Hic reliquit filium Bernbardum iam paulò

paulò paterna humilitatis oblitum, qui auñ potuit principem numerare: & idèd ausus est rebellionè ostendere Henrico Imperatori II. cuius etiam frater duello perijt, quod expetijt. Bernhardus autem Ordolphum & Hermannum filios habuit, quorum prior ducatum, alter administrauit comitatum: siue ille Phrisiæ, siue Staudensis, siue Holsatiæ fuerit: res enim in incerto remansit. Sunt autem indicia in omnem partem: Nam quòd Phrisiæ fuerit, suprâ indicauimus: nunc q̄ Holsatiæ comitatus is fuerit, indèd præsumitur, q̄ Luderus dux in eo fecit successorem. Ordolphus dux genuit Magnum, quì vsq̄ in senectâ vltimam perueniens, hac tēpora tetigit: de quo tradunt nonnulli, q̄ Henricus V. inuenta occasione, Magnū ducem, & Ottonem comitē eius generū, captos tenuerit: Ottoni ferūt permisisse veniam abeundi, facta spōsione de more militari: Sed ducē etate grauem in ea captiuitate sinè tradunt fecisse viuendū. Id qualecunq̄ fuerit, relinquimus in medio: hoc certū habentes, quòd Magnus dux nullā masculam prolem reliquerit: sed ex filiabus multa processit nobilitas. Habuit autē Magnus fratrem Ottonem, qui duos ex vxore sustulit filios, sed ambo ante patrem bello, & ipse pater ante Magnum morte consumpti sunt.

CAPVT XXVII.

AD Holsatiam aliquandò commemorandam, ipse nos legitimus rerum ordo perducit, q̄ illi comitem præfecisse diximus Luderum ducem Saxonia, cum eam vacuatam donaret Adolpho comiti de Scouenborg: Semper autem Saxonia connumeratam accepimus eā Transalbinam vsq̄ ad Eidoram, & Aldenburghi regionem: quod multis rebus & ostendimus, & cum tempus admonebit, non obliuiscemur ostendere.

Hol-

Holsatia nomen suum habet mutuatum de lingua vernacula, quia terra nemorosa & saltibus occupata, ad differentiam vicinarum partium, quae palustres & pascuae sunt: incolae eius dicti sunt inter Saxones Holsaten/ hoc est, inter nemora siti: cum ediuersò palustres dicantur *Wersude*: Indè Holsati, Holsatia, Latina nomina facta sunt: ut solent Galli & Itali de suis quoque vernaculis vocabulis locupletare linguam Latinam. Terminos autem habet haec terra, ab oriente Eilenam fluuium, ab occidente *Storam*, à meridie *Albim*, ab aquilone verò *Eidoram*, qui limes est ab olim Danica nationis: A quo flumine orientem versus genus habitabat olim *Wandalorum*, qui *Wagrii* dicebantur: vnde terra illa olim dicta est *Wagria*. Ab vrbe veteri olim populosa, nunc raris habitatoribus vicus est, sine clausura, sine muro & vallis, adibus palustri iunco, rusticis, in ortum porrecta ad *Trauenam* fluuium. Ea tamen huius regionis portio, quae à *Bilena* ad *Albim* tenditur in *Storam* fluuium, *Stormaria* olim dicta ab eo flumine, partem loci reliquit veteri Holsatia, à *Stora* in *Eidoram*. Nam *Thietmars* populus palustribus locis habitans, liberum se asserit, nulli vnquam principi paruisse, nisi quod *Bremensem* ecclesiam breui ac tenui censu recognoscit, ceterum imperata non facit. Hoc tamen ex annalibus compertum est, eam terram cum vicinis Holsatis & *Stormaris* olim paruisse principibus Saxonia. Nam *Magnus* dux terrae huius filio *Godscaldi* *Wandali*, quem *Buthe* dixerunt, auxilia attribuit, ex *Bardis*, *Stormaris*, *Holsatis*, *Thietmarsis*: quod utique imperare non poterat, nisi eos ditione tenuisset. Sed & *Henricus* dux *Leo*, quod dicemus, in eos duxit, & ad iuga coegit. Urbem verò *Hamburgum* in *Stormaria* sitam, in iure fuisse

isse ducum Saxonie, non est ambiguum, & Bernhardus
 dux illo tempore, quo Bezelinus archiepiscopus Ham-
 burgensis presidium sibi faceret ad meridiem ab eccle-
 sia, cuius fundamenta nupèr fodientibus nobis comper-
 ta, Bernhardus dux ad aquilonem eiusdem ecclesie sibi
 suisq; pratoriū erexit: cuius reliquia cernuntur hodie
 in sublimi colle ad Alstria post molas inibi iactas atq; fir-
 matas: Et quod longissima habet memoria, Karolus Ma-
 gnus cum omnem Saxoniam fidei Christiane adiecisset,
 Transalbianos quoq; subsididit: & cum rebellarent, po-
 pulum fertur inde in Gallias transtulisse, hoc est, ultra
 Rhenum in Brabantiam & Flandriam, agrosq; dedisse
 vicinis Obotritis, qui essent Karolo fœderati. Hoc enim
 in Scandalia commemorauimus, cum ad annum Christi
 post octingentos decimum, imperante iam Romanis
 Karolo, Swilsi (genus hoc quoque Scandalorum) facto
 agmine Hamburgum incurrebant, Karoli prefectum
 Vtonem fugauerunt, necatis Christianis predae egerunt,
 & incenso oppido in sua redierunt. Ab illo autem tempo-
 re, à quonam regeretur prouincia Transalbina, non te-
 nemus, præsertim, quia indomitus populus non vnum se-
 quebatur principem, sed in suo quisq; angulo viribus &
 opibus potentior, pro principe erat, donèc redacta terra
 in prouinciam, episcopis diuideretur: & deinde reges
 Germanie à Karolo descendentes, ducatum Saxonie
 libera potestate permisere primùm Ludolpho, deinde
 Ottoni, demùm Henrico, qui postea regnabat, Magni
 Ottonis patri. Cum Swedekindo tamen, qui rebellionis
 erat author & præses, quiq; per annos triginta Gallos
 fatigarat, trans Albim præfuisse traditur quidam Albi-
 on, qui post multos labores iam rerum pertæsus, cum eo-
 dem Swedekindo venit ad Karolum, sacrum deposcens

I bapti-

baptisma, & accipiens: Hic ergò primus Transalbiano-
rum præses Albion, cui secundum iungemus Vtonem à
Karolo præfectum. Ex illo autem tempore vsq^{ue} ad Her-
manni ætatem, omnino neminem legimus qui in hac
terrarum parte dominaretur.

CAPVT XXVIII.

PER quinque autem ducum tempora Hermanni,
Bennonis, Bernhardi, Ordulphi, Magni: hoc est, ab
Ottone I. vsque ad Henricum V. per annos circiter cen-
tum quinquaginta, ipsi duces per comites, qui ali-
quandò ipsorum essent fratres, Holsatiam cum vici-
na regione gubernauerunt vsque ad Magnum, qui
districtum illum commendauerat cuidam Godfrido,
incertum an de illius sanguine, à Wandalis, vt dixi-
mus, per insidias intercepto. Quo tempore Luderus,
vt diximus, dux ditionem permisit nobili Adolpho de
Scowenborg, ex quo in tempora nostra per annos
CCCC. durauit successio, quod suo loco commemo-
rabimus. Habitasse tamen ea in regione viros for-
tes, nemini dubium sit, qui proximis Danis & Iutis
crebrius conflictati sunt: Tametsi quotiès à Danicis
scriptoribus hæc res commemorantur, cum suorum lau-
de & Saxonum detrimento res finiat. Sed erat is-
tum rerum status in Holsatia, cum eam Adolphus ac-
ciperet regendam, vt pacatis vicinis prouincijs, sa-
tis ageret tempora tranquilla. Nam ducatum Sles-
uicensem tum administrabat vir singularis industrie,
præcipuè fidei, & integra religionis dux Kanutus, qui
pro sua virtute & nominis sanctimonia miraculis cla-
rescens, meruit referri inter Sanctos. Ab Oriente ve-
rò inter Wandalos Henricus Godscalci Christiani
principis Christianus filius, iam cæso Critone Chri-
stiani

stiani nominis seuissimo osore & persecutore, qui etiam uxorem casi principis sibi deuinxit, quo populo fieret commendatior. Administrabat tum archiepiscopatum Hamburgensem, iam verò Bremensem (perierat enim iam tunc titulus Hamburgensis, omissus ab archiepiscopis, postquam in Dania & Suedia constitutus à summo pontifice metropolitanis, legationis honor, qui titulo Hamburgensi inhaeserat, finem habuit) Adelbero, inquam, tum archiepiscopus erat Bremensis, qui prouinciam suam Transalbianam visitans, peruenit in Meldorpe Thietmarsia, ibique aditus & interpellatus ab Holsatis, quàm sanctè rogatur, ut diuini verbi predicatorem illis immittat, locum idoneum commanendi praferentes in Wippendorpe, deinde Faldera, demùm Nouum monasterium vocatum.

CAPVT XXIX.

Vicelinus erat vir Deo deuotus, natus de Quernhamelen Saxoniae: mansit aliquandù in Euersteeen cum matre Conradi comitis ad instituendos & erudiendos filios: Inuiderat illi sacerdos, quoddam apud dominam pro humilitate & virtute videretur multis acceptior, & ab illo interpellatur, proposito versu ex Achilleide Statij: illòque obmutescente, sequutus sacerdos increpauit, quid praesumeret docere, qui ipse nihil didicisset. Vicelinus pudore correptus, vertit illum in occasionem acrioris studij: nam profectus Padeburnam, sub magistro qui ibi literas profiteretur, vigilanter impendit operam ut erudiretur: Equidem pro illa aetate necdùm crebrescentibus per Christianum orbem vniuersalibus illis literarum gymnasijs, apud ecclesias cathedralibus magistri habebantur: q. singulari diligentia nò modò

radimentis, sed etiam altioribus doctrinis incumbere.
 Profecit autem Vicelinus non tam lectione quam oratione. Quantum enim incumbere literis, tantum alternantibus horis in religione per deuotionem crescebat: Sanctorum exempla sibi vitæque præsidio semper inuocabat, præcipuè deuotus diuo patri Nicolao, in cuius festiuitate dum socios ad ecclesiam inuitasset, audita est vox concinentiũ angelorũ: Beatus Nicolaus iã triumpho positus. Vocatus aut ad ecclesiã Bremensem, ibi, quod didicit, docere cepit, vt magistri sui coadiutor in erudiendis se minoribus fieret: Deinde in Franciã peregrinatus, ibi quoque, vt doctior esset, doctiores audiuit: Inde verò regressus, Magdeburgum se contulit ad Noribertum archiepiscopum: à quo ad Alberonem redijt Bremensem. Non est visum satis ardentissimo homini docere Christianos: Altius ministerium cogitauit in obsequio Christi: Nam Rodolphum Hildensem, & Ludolphum Verdensem, canonicos adscitos socios desumpsit in peregrinationem pro Christo: contuleruntque se in gentem Swandalorum, quæ vicina Saxonie sæpè quidem recepit verbum Dei, sed statim reiecit. Adierunt verò in veteri Lubica Henricum eius gentis principem, virum Christianum: sed qui nouo principatu populum, noua religione noluit exasperare: rogantes, vt eius permissu verbum Dei prædicarent: non negabat ille, quod sua sponte fieri semper optabat. Habuit igitur eos magno & honorato apud se loco, permittens illis ecclesiã suam quã frequentabat. Illi ergò instituto operi, quàm diligenter seruirent, & vbi miserante Deo rem in suis manibus crescere cernebant, petita ad tẽpus venia, de rebus suis acturi, reuertuntur in Saxoniam: vt inde liberius officio & sacro instarent ministerio. Redeuntes autem in idipsum, reperiunt

rerunt Henricum emigrasse, filios autem illius adolescentiores minus intendere religioni, magis autem tutando inuigilare principatui. Sed ut dicere cœpimus, cum Adalbero archiepiscopus in Meldorp prouinciã suam descenderet, & cum eo Vicelinus, homines de Faldera, diuini verbi prædicatorem sibi ab episcopo donari rogabant: sciens archiepiscopus feruens in opere Dei Vicelini propositum, illis ipsum assignauit, & attentius hominem commendauit: Cuidam autem Marcrado viro primario archiepiscopus imposuit præcipuam curã prædicatoris: Illi profecti, alacres in sua redierunt. Prædicauit autem instanter, & ad frugem vitæ melioris iam quidem Christianos, sed frigescentes, perduxit. Audientes autem profectum eius prioris legationis socij, adiunctis sibi alijs, Vicelinum denud adierunt: ut eidem lucro animarum vigilantius intenderent: Respexere autem in ðandaliã prioris operis prouinciã suam, ut iactũ semen Deo fructificaret: sed ita turbida fuere tempora, ut nihil inde speraretur. Nam Kanutus vnus ex Hærici principis filijs, in Luthenborg tũ casus ferebatur: vnde omnis prouincia in motũ excitata, ad arma concurrir. Zuenteploch frater eius cædis conscios persequutus, vocatis ad arma vicinis cũ Adolpho Holsatis, contendit in Obotritos: obseditq; urbẽ, quæ ðwerle dicebatur. Qua in potestatem redacta, ausus est progredi. Animos faciebat maiorum in populo fauor auitæ recordationis memoria: sed & fortium virorum qui secum erant fida pectora: Adolphus enim cum Holsatis aderat: processit autem ad urbem Kissin: Non satis explicat antiquitas, quo sit sita loco: an ad ripam ðuernouie fluminis, non longè supra Rostockium in colle: Extat hodiè ibi eius nominis villa: & est verisimile, priusquã in loco suo Rostockium

conualesceret, viguisse illud oppidum : quomodo supra
 Dvismariam diu floruit ingens ciuitas Mekelenborg, vn-
 de principibus remansit titulus vsq; ad nos: Vrbs autem
 per exigua sunt vestigia, cum tamen ecclesias & aliquot
 habuerit monasteria : quod in Dvandalia commemora-
 uimus : Nunc quod ad Holsatiam pertinet, hanc expe-
 ditionem attigimus, cui aderat primus Adolphus: vt quid
 illi rerum fuerit in prouincia, cum primum intraret, in-
 telligamus. Vixit autem hic Adolphus vsque ad septi-
 mum annum Imperij sub Lothario, hoc est, per annos
 XVII. in Holsatia, moriensq; filium reliquit Adol-
 phum : nam alter ex filijs Hartungus in expeditio-
 ne militari sub rege Romanorum cecidit in Bohemia.
 Nunc interposita huius comitis mentione de Holsatia,
 ad Henricum Romanorum regem, a quo digressi sumus,
 reuertamur.

CAPVT XXX.

117'

Annus erat post mille ac centum septimus, cum
 Henricus Natale Domini Ratissona celebrauit,
 presentibus legatis sedis apostolicae domini Paschalis:
 cuius aduentum aliquandiu apud Augustam Vindelico-
 rum, nunc Sueuoru, Henricus expectauit. Ille vero suo-
 rum consilij proteruiam, vt illi vocabant, Teutonicorum
 declinans, maxime propter seditiosum quendam tumul-
 tum, qui sibi Verona manenti dudum occurrerat, sug-
 gerentibus quibusdam, quod non facile Teutonicorum
 natio decretum illud recipiat, quod quamlibet ecclesia-
 sticam inuestituram de manibus laicis vetat accipere: necno
 & animosum cor regis adolefcentis, quod nondum p omnia
 dominico iugo sit habile: Hac, inquam, multa q; id genus
 percepta, vir Dei considerans, necdum sibi ostium Ger-
 manicis in regionibus apertum esse cum gemitu pronuncias,
 pro-

professionem suam cum Hispaniarum legatis per Burgundiam in Gallias cōuertit, & Dominici Natalis gaudium sua presentia Cluniacensibus multum ampliavit: Indè secedens ab vniuersis finiuū illorum ecclesijs, vt verè Christi discipulus, & Petri successor, Christiq; vicarius, & apostolorū imitator, ingēti honore suscipitur, digna reuerētia pertractatur, non aliter q̄ legiser de calo missus auditur. Sic igitur p̄ mēses aliquot, vt fidelis dispensator & prudēs, quotidianā sollicitudinem omnium ecclesiarū gerēs, tandem circa Ascensionē Dominicā conciliū nō contemnendū apud Trevas celebrauit: vbi inter multa, quæ pro tempore & necessitate corrigenda erāt, emēdauit: Sententiā de libera pralatorū electione, & de coercenda laicorū in ecclesiasticas dignitates presumptione, iuxta suorū decreta prædecessorū pmulgauit. At rex Henricus, peruagatis Saxonie finibus, post Paschale festū Moguntia conciliū atq; conuentū habuit, eidem se vicinum, non tamen presentē exhibuit, cū nonnullis episcopis, & optimatibus: cum quibus inuito consilio, legatos honorabiles ad apostolicum pastorem transmisit: per quos tam ipsi, quàm vniuersa synodo potestatem constituendorum episcoporum priuilegijs apostolicis, Karolo Imperatori, atq; nonnullis successoribus concessam, intimari curauit: super qua quidem questione integrū annum illi pontifex, vt veniret, & coram synodo causam faceret examinari, indulgit. Tūc quoque nonnullos pontifices, qui concilio Moguntino interfuerāt, ab executione papa suspendit: quos tamen non multò post, ratione reddita, satisfacientes clementer absoluit. Rursus verd̄ necdūm humilitatem, quam quasiuit, in cordibus Germanorum inuenire se questus, Alemanos nequaquam vt proposuit visitare, sed Italicis se finibus

continere decreuit. Rex verò cum Bauaris Ratispona colloquium habuit, atq; expeditionem in Flandriam facere cum illis deliberauit.

CAPVT XXXI.

Quocirca Octobrem ingressus cum expeditis militibus, magna quidem incommoda prouincia intulit, Roberto iniuriam propulsante: sed tamen sine magno suo lucro in propria breui est regressus. Res in curiam proximam discutienda est delata. Proximo anno, qui fuit octauus post centum ac mille, Moguntia peracta sollemnitate Dominici Natalis, tractata est causa Roberti Flandrensis, & redijt in gratiam regis. Pannonij autem, hoc est, Vngari de regno contententes binos habuere: Colomannus rex erat: alius frater ducatum sub rege administrabat, nec eo contentus, regni cum fratre gubernacula deposcit: & dum inhiat regno, pariter amisit ducatum. Is ad Henricum querelis plenius ascendit, obtestans vt iniuriam suam armis secum vindicare contendat, quod idem quoque Colomannus Romanorum finibus grauis immineret. Rex facile in sententiam pertrahitur: Grauem in eam expeditionem duxit exercitum. Sed ea fuit hostium preparatio, vt nihil proficeret, sine magno fructu, non minimo detrimento, reduxit copias. Qui proximus erat annus, conuentum habuit principum Moguntia: indè tamen translatum in Francfordiam. Ibi Sigefridus comes, q; Henrico Lotharingo iam in gratia recepto, de rebellione noua verbum fecit, in carcerem episcopo Herbipolensi traditur custodiendus: Indè Poloniã tributa negantè, magno armorũ ingressus apparatu, satis coegit ad pendenda, de quibus addubitaerant, tributa: Sed in ea expeditione dux Bohemiae regi militans, clam occiditur: Ditione inuadunt
eius

eius necis machinatores: Pragam occupant, Romano regno rebellionem monstrantes. Premisso autem expedito agmine, rex ipse cum tota mole exercitûs insequitur: Qui præibant, feliciter remperagentes, capta Praga, hostium ducem regi occurrentes pertrahunt. Indè Ratisponæ indicto principum conuentu, de profectiõne in Italiam verbum emittitur: Ibi omnes parari ad eam expeditionem iubentur: Nec secûs faciunt. Non erat qui se à societate eius expeditionis pro regni gloria, pro componendis quæ videbantur subesse simultatibus, proq; deuotione quisque sua, in sanctissimo loco peragenda, subduceret. Itaque ad principium Augusti transitus indicitur: nec poterat vno agmine tantus exercitus perducì. Rex per montem Iouis cum parte copiarum: alij per Tridentinos montes transierunt: Prudentissimè prouisa omnia, vt non solum commentus & arma, sed etiam viri sapientes adessent, qui rationè reddant omni poscenti. Scotigena erat vir præcipuus, qui apud Herbipolim diu docendis præfuit ecclesiasticis. Hunc rex assumptû, iubebat omnia in ordinem acta redigere. Scripsit is tribus libris satis familiari sermone, & qui etiam laicis, vel parùm doctis erat conspicuus, huius peregrinationis cursum & expeditionis processum.

CAPVT XXXII.

Diuiso incedentes agmine, obuia quæque, vel deditione, vel armorum vi excipiunt: Apud Nouariam vires coniunguntur. Placētiae castra metatus rex, aliquandiu quieuit. Indè Mathilda comitissa, quia resistere nequibat, missis nuncijs se in potestate pollicita est futuram: illiq; rex liberaliter, quæ eius essent, permisit. Satis aspero deindè itinere, cum labore plurimo, & iumentorum iactura, per asperrimam hyemem tan-

Eam applicuere Florentiam circa Christi Natalia : ibi
 nono ingrediente anno, inaudito splendore, sollemnibus
 Natalis Dominici peractus, Aretiam mouit: à clero per-
 benignè, à ciuibus obscurè excipitur. Clerum à ciuibus
 pressum libertati restituit: mœnia & propugnacula, quæ
 ciues preparauerant, diruit. Indè ad Aquampendentem
 defertur: ibi occurrentibus ab Vrbe, quos pramiserat,
 nuncijs, cum supplicibus à pontifice oratoribus: qui vt
 pacificus veniret, orabant, à suis prospera omnia nunci-
 atis latus audiuit. Indè alios de suis cum pontificis nun-
 cijs prære iussit, ipse paulatim Sutrium peruenit: Quo
 loco iterum obuios habuit de suis, qui pontificem para-
 tissimum consecrationi eius patefaceret: si modò rex li-
 beram ecclesijs inuestituram permitteret, ipse abstines,
 & laicis principibus interdicens, nè quouis se modo de il-
 lis intrmitterent: Caterum ab ecclesijs ducatus, mar-
 chionatus, comitatus, aduocantias, monetas, telonea, ce-
 teraq; quæ tenent ecclesiæ regalia reciperet. Hæc polli-
 citus Papa, necdùm cum archiepiscopis & episcopis &
 abbatibus Germania erat interloquutus: Facile duxit
 pontifex de suo sensu ad morem Italicorum pontificum
 illa regi polliceri. Sed non erat ea mens veterum Impe-
 ratorum & regum, qui ecclesias illustrantes, cõtulerunt
 ea regalia, melius ab ecclesiasticis quàm laicis admini-
 stranda. Rex si perficere posset quæ polliceretur, ponti-
 fex prabuit assensum postulatis: sed eo pacto, quatenus
 hæc transmutatio firma & authentica ratione, consilio
 quoquè & concordia totius ecclesiæ ac regni principum
 assensu stabiliretur: quod etiam vix, aut nullo modo,
 fieri posse credebatur. Qua conuentione facta, dimisis
 legatis & obsidibus vtrinquè remissis, rex hilariter pro-
 perat ad Urbem. Dominus apostolicus cum omni clero,
 immò

inimò vniuersa Roma, se in eius occursum adornat. Longum est narrare, qua sit exceptus honorificentia, & per Argenteam portam, vsque ad mediam rotam, antiquo Romanorū instituto deductus: ibiq; lectis publicè priuilegijs, tumultuantibus ad infinitū principibus, p ecclesiarū spoliatione, ac per hoc beneficiorū suorū ablatione, quam regi pontifex pollicitus videretur, ingenti periculo & varia disceptatione, tota illa dies est consumpta: Exegit Papa iuramenta ab rege, quòd in apostolica ac catholica fidei obseruantia integer, in apostolica sedis reuerentia promptus, in defensione ecclesiarum sollicitus existeret: Sed rex iurare recusauit, dicens: Imperatorem, cui ab omnibus sacramenta deberentur, nemini obstringendum per insurandum. Ibi armatus regis exercitus iniecit manus in clerum. Sed nimium hoc breuiter nostri transeunt. Operaprecium est, ex Italicis rem mutuare, vt seriem gestorum teneamus.

CAPVT XXXIII.

EXceptus à summo pontifice rex ad gradus Petri, vbi pedes exosculatus est, leuatur ad oris osculum. Ibi principes bis amplexati in conspectu infinita multitudinis, per Argenteam olim, nunc aneam beati Petri portam transeunt in basilicam. In proximis pauimenti rotis, sedes bina constituta, Papæ ac regi, circumstantibus cardinalibus cum episcopis, ac regni nobilibus, qui cum rege venissent. Pontifex abrenunciari poscit inuestituris. Rex ad colloquium secedens in proximam beati Gregorij memoriam, tribus horis differt responsum. Papa tadio affectus, per nuncios orauit responsum. Venerunt, non episcopi, non pralati, sed satellites: renunciarunt, non esse quæ poscerentur

ventur indulgenda, cum sit in Euāgelio scriptum: Red-
dite, quae sunt Caesaris, Caesari. Replicatum est de parte
Pontificis multipliciter. Sed cum nihil ageretur, adue-
sperserētque, res est in crastinum dilata. Non scri-
bunt Italicis, quod Galli & Teutones consona voce pra-
dicant: Pontificem regi omniū regalium à praelatis re-
stitutionem faciendam pollicitum esse. Quo impetrato,
nihil esset opus inuestitura ab rege, quando praedia non
tenerentur ab ecclesijs, de quibus per regem ecclesiasti-
ci inuestirentur: & eo pacto regem abdicaturum inue-
sturas in promissis fuisse. In proximum diem, quae fuit
prima Quadragesima Dominica, cum taciti asiderent
principes, pontifex loco mouens, altare sancti Petri ad
rem diuinam petijt: Celebrata Missa, pontifex se in ca-
thedra continens, quid rex faceret, dicerētve, expecta-
bat: Cum accedens satelles, manus iniecit pontifici, &
cardinalibus, & ex nobilitate Romana plurimis. Cetera
cleri turba ad vnum spoliati omnes, nulla etiā veste re-
licta. Postero die populus Romanus armis correptis in vr-
bem Leoninam (ea est Vaticanum) prouunt, Teuto-
nicisq; per hospitia inuentis occisis, pugna in scalis san-
cti Petri, ad quas regij milites conuenerant, est relicta:
Exercituq; regio, qui ad Saxonū vrbis Leonina portam
in pratis cōfederat, vt oppressis suis subueniret, se parante,
Romani in Urbem per pontem Hadriani se recipiunt.
Per biduum verò quod sequutum est, Teutonici armis
retētis, id vrbis Leonina, quod à Saxonum porta ad ba-
siliam vinarijs hospitatorijsq; tabernis frequētabatur,
ad libitum discurrerunt. Sed quarto abindē die cum re-
scissent Romanos, structis in Vrbe aciebus, vt erumpe-
rent se parare, ilicō rex, pōtifice, cardinalibus, ceterisq;
captiuis in castra perduētis, Vrbe excessit: Primis castris
rex,

rex, ad Soractis montis radices ripam Tyberis infedit: Eo exinde vadato amne rex, pontifice & cardinalibus obseruatis, ad pradam & incendia, quò magis terreret, emittit exercitum: Adeunt ex Teutonicis episcopis nonnulli pontificem: Dolere se protestantes, tantam sanctitati sue irrogatam iniuriam, qua illis nolentibus ac non prospicientibus accidisset: Veruntamen videri illis operaprecium, vt necessitati temporis seruiatur: motum regis & principum, quibus obsisti non possit, qualitercung, placandum: dignetur, quod necessitas monstret, implere consecrationem eius, vt omnia conquiescant. Quibus ille respondit: Quid dicitis fratres? virū hunc iniquum, virū sanguinū & dolosum, à nobis dicitis consecrandū? Benè expiauit manus suas ad percipiendam benedictionem, qui aras sacras perfudit cruore innocentum sacerdotum, & domum sanctificationis repleuit cadaueribus casorum. Absit à nobis verbum hoc. Cùm illi dicerent, saluti sue ac multorum consulendum captorū: respondit libera voce: Occidat corpora, animas auferre non potest: non timemus regem, vobis hoc dicimus, nec prosperabitur in vita, nec gaudebit pace, neque videbit semen suum. Ea cùm renunciata essent regi, iussit captiuos in conspectu pontificis decollari: Ille hortabatur illos fortiter mori pro iustitia, certos de eterna salute. Illi verò flexis in pontificem oculis, vitā orabant. Emolita sunt viscera pij patris. Euocatis notarjjs scripsit qua rex voluit: & introductus in Urbem, à pontifice est consecratus, & Imperator appellatus. Hec verior narratio de multis extracta: vbi quisq, quod affectus monstrat, scribit: Italus in contumeliam Germani regis: Germanus in sua gentis defensionem, pallia qua potest obtendit. Hoc certum, vix Germaniam tetigit Imperator.

cūm

cum euocato concilio omnes patres non priuilegium, sed prauilegium appellarunt, & iusto metu extortum, nullius esse momenti declararunt.

CAPVT XXXIIII.

Reuersus in Germaniam Imperator, cum omnia ex sententia procurasse videretur in Vrbe, uenerunt qui spargerent in populo, quid post eius abitum esset innouatum in Vrbe, de reuocatione priuilegij, de anathematizatione in caput Imperatoris repetita, propter vim & iniuriam quam intulit pontifici & curia. Qua occasione freti in regno nonnulli, conspirarunt in Imperatorem, execrantes impietatem, quam ipse rex in suo patre vindicabat: immo quam ipse maiori scelere cumulabat. Pater erat contumax summo pontifici, iste violentus in Christum Domini. Albertus Moguntinus archiepiscopus, eius in Imperatorem rebellionis caput habebatur: Saxonum autem principes ad suam conspirationem facile pertraxit, quod iam assueti uiderentur Imperatoribus impijs se Saxones obiectare: Nouem enim praelijs aduersus patrem eius pugnauerunt: nec grauabantur in filium impietatis heredem & successorem arma corripere. Imperator autem praueuiens archiepiscopum cepit, & diu captum tenuit. Expedito autem agmine, mouit in Saxoniam, & necdum bene paratos, neque adunatos, vicissim aggressus, alium post alium afflixit: & magna strage ac preda peracta reduxit exercitum. Per qua tempora Luderus dux Saxonie uxorem accepit Rixam filiam Henrici Crassi ex Ottone Bauaro genitam, quem Henricum, ut diximus, Phrisones in Norden oppresserunt. Henricus autem Imperator proximo anno duxit coniugem Mathildam filiam regis Anglorum, celebrans nuptias apud Moguntiam. Hoc loco commemorant annales nostri,

ex Ludero duce & Rixa coniuge natam filiam Gertrudem, qua nupsit Henrico duci Bauariae, generitque Henricum illi Leonem: quod nisi accipiamus de primo Henrico Leonis patre, controuersiam patitur: Nam dux Bauariae Zwelpus, Henrici primi pater, duxit filiam Magni, ducis nouissimi de genere Hermanni, quem Otto I. sublimauerat, qua genuit ei filium Henricum primatum, cui uxor erat hac Gertrudis filia Luderi: ex qua is Henricus processit, quem Leonem omnes cognominauerunt: ut duplici iure pertineret is Leo ad Saxoniam, & ab auiam filia Magni, & à matre filia Luderi, quem etiam Lotharium postea imperantem dixerunt Gallici cum Italis. Quod idem commemorandum putauimus, quia non attendunt plerique, duos per haec tempora fuisse Henricos Bauariae duces, patrem, & filium, quorum uterque pertinerebat ad Saxoniam: Pater per matrem filiam Magni: filius per matrem filiam Luderi ducis & Imperatoris, & auiam Magni filiam.

CAPVT XXXV.

Nec praetereundum hoc loco, quod Zwelpus iunior frater Henrici, qui habuere patrem Zwelpum seniore, & matrem filiam Magni ducis Saxoniae, reliquit Bauariam Henrico fratri, & concedens in Italiam, coniugem accepit Mathildam, illam potestem per Lombardiam feminam: non ducis Mediolani, ut somniant nonnulli, sed Egberti marchionis Saxoniae filiam, Gertrudis illius germanam, ex qua nata est Rixa, quam alij scribunt Ribensam, Luderi ducis Saxoniae coniugem: quae Mathildam magis pro sua uirtute & simplicitate patrimonij, quod in Lombardia tenebat, & se liberam duxit uxorem. Ergo Zwelpus iunior, cum prolem non haberet, religioni se totum commendauit. Audiuimus proauum suum, iunior

immò atauum Ethiconem ducem Bauria, sub Ludouico Imperatore I. montem cum duodecim primarijs viris introisse, ibiq; in abstinentia vixisse & finisse: Scrutatus est saltus & nemora, & omnia montis latibula: inuenitque sepulera, è quibus ossa prolata iussit in Cōstantiam urbem per duci: ibique, quòd miraculis claruerūt, (mortui sunt enim in Christianismo, fugientes Gallicam seruitutem) eorum memoria dedicare voluit ecclesiam, quod impleuit. Quo tempore Gertrudis nobilis fœmina, filia & soror duorum Egbertorum Saxonie marchionum, patris & filij, relicta Hērici Crasi comitis de Northem, socrus Luderī ducis: nam mater erat Rixa coniugis eius, de Treueri rediens, corpus sancti Authoris confessoris, Treuerensis quondam archiepiscopi, Brunswicum aduehit: & cum in mœnia per duci non posset, monasterium erigit sub titulo sancti Aegidij, imponens fratres ordinis diuī Benedicti: tū prope mœnia, nunc verò prolata sinibus vr̄bis, inclusum mœnij, perpetuum vr̄bis defensorem, & sanctum eius loci tutelarem: cuius patrocinium sœpè experti ciues, præcipuè in oppugnatione vr̄bis à Philippo, qui de Romanorum regno cum Ottone III. contenderat, quod suo loco non præteribimus.

CAPVT XXXVI.

1115

Decimoquinto deindè post centum ac mille anno, cum Imperator Henricus in Saxoniam iterum duceret, Luderus dux, & Reinerus episcopus Halberstadenſis, ac Fridericus comes de Arnsberge, iustam illi aciem obiecerant, in loco qui dicitur Zwelpeſhold: impares quidem numero Saxones, sed virtute & alacritate pares initio, & in fine etiam superiores sunt inuenti: Nam confertis manibus, victoria penès Saxones fuit.

TRO-

Trophæum exere victores in loco pugnae, armatū claua virum, cum dependentibus armis Saxonia. Hanc statuam rustica plebs in superstitionem, in quam sunt faciles, versa, cepit velut idolum venerari, arbitrata esse antiquitatis deum, quem dixere Iodute. Eam verò quæ hodie extat, conclamationem ad arma & auxilium, non ab idolo ductam, aut vano deo, sed esse vocem Italicam, aut Gallicam, Io adiute mi, doctiores arbitrantur. Vbi intellexere viri prudentes, statuam populo dare occasionem idololatriæ, deiecerunt penitus, reponentes in locum, qui nunc dicitur Dweddingstede, conuentum fratrum Predicatorum, post annos ex hoc tempore non minus centū. Eodem verò tempore, quo Saxones exercitum regis contriuerant, Otto de Balenstede comes, pater, ut diximus, Alberti marchionis Brandenburgensis, insignem & ipse paribus Saxonum peperit victoriam. Duo Dandalorū millia ibant laturo suppeticas Cæsareanis: Id cum rescisset Otto, copias quantas potuit per armauit, & se Dandalis obiecit: Contulere manus, maior pars casa Dandalorum, trecenti capti, vix pauci fuga sunt elapsi: Ità duobus in locis, vno in tempore Saxonibus res fuere prospera: Nec ignorantes quantam in se Imperatoris indignationem concitassent, intestinas suorum discordias placauere, & externas sibi vires conciliabāt, ut redeunti Imperatori fortiores occurrerent. Sed Albertus archiepiscopus Moguntinus, iam à ciuibus suis, Imperatorem in ea vrbe penè obsidentibus, carcere solutus, & ecclesie restitutus, cum apostolicam de super commissionem accepisset, Imperatorem ubique insectatus, excommunicatum, & anathematizatum nunciabat. Erat tū legatus apostolicus Dietherus in Germania, veniens ex Pannonijs: Hunc literis inuocat Albertus,

Z

inuitat²

inuitatē, vt Colonia illi dignetur occurrere, consecrationemq; sui diu dilatam perficere: Erat enim toto pendē triennio in carcere. Imperator autem ista audiens, non frenabat indignationem, nec passus hominem, nec diu plenē sibi reconciliatum consecrari archiepiscopum: tamen impedire non poterat, quod ciuitas quoque Coloniensis, tum, vt antē diu, cōtra illum sentiret: Ibi publicata sunt mandata summi pontificis in Imperatorem: Ibi multorum ab ipso animi deslectuntur, quod paternam impietatem maiori pertinacia cumularēt.

CAPVT XXXVII.

Imperator, dum haec agerentur, Spira Natalem Domini diem non letus celebravit: Auduit enim apud legatum fuisse magnam episcoporum & nobilium manum, qui papalibus mandatis auscultassent. Is autem legatus, rebus pro quibus venerat expletis, in itinere ad Urbem deficiens, moritur. Missus deinde ab Imperatore Herbipolensis episcopus ad Urbem, neque audientiam, neque cōmunionem, antequam reconciliaretur, potuit obtinere. Expositis deinde mandatis, & accepto responso, cum ad Imperatorem redisset, & qua illi in Vrbe contigerant, exposuisset, subtraxit se de Imperatoris curia, & omnium deinceps cōmunionē: Coactus tamen vitae periculo coram Imperatore celebravit diuinū officium: sed inde conceptam amaritudinem, in omni reliqua vita diluere non potuit: Consilio tamen prudentiorū adhibito, reconciliatur, & ecclesiae cōmunioni restituitur. Qua commotione rerum succensus Imperator in episcopum, ducatum Francia, qui ex antiquo ecclesiae Herbipolensi deberetur, Conrado nepoti suo concessit. Et cum omnes se ab eius cōmunionē retrahere cerneret, scandala declinans, ipse cū regina concessit in Italiam: & ad Padū sedens, regni negocia pertrahabat: Inde legatos

mittens ad sedē apostolicā, inter sacerdotiū & regnum
 controuersā dirimere satagebat: Cuius legationis pri-
 marius fertur extitisse Cluniacensis abbas, Imperatori
 cōmendatissimus, apostolico etiā præsuli sanguine cōiun-
 ctus: Is verò mirā intendit operā reconciliandis vtriusq;
 fidelis aprocrisarius, fidelis zelator pacis, per cuius in-
 stantiā factū est, vt eodē anno synodus Romæ in Cōstan-
 tina basilica celebraretur: Ibi ex omni Christiano orbe,
 archiepiscopis, episcopis, abbatibus, & nobilibus cōgrega-
 tis, ceperunt agi primo die causa priuata duorū de Me-
 diolanensi episcopatu contendentiū: & ea contētio pri-
 mā diē finiebat. Deindē Lucensis episcopus Pisanos im-
 petebat. Tum surgēs quidā ex episcopis, libera voce pro-
 testatur: Dominus noster Papa ex omni orbe Christiano
 episcopos ac primarios viros euocauit: illi verò parētes,
 terra mariq;, varia pericula transeuntes aduolārunt,
 non vt particular es controuersias dirimerent: Illis enim
 prouincialiū cura suffecerat: sed erat, vt arbitror, gra-
 uius aliquid, quod de suo queng, exciret: dignetur ada-
 perire dominus noster, quod in animo habet: vt rebus pu-
 blicis per summā diligentīā cōstitutis, suo quisq; gregi
 aduigilās reuertatur in locū vndē p̄dierat. Ex hac ver-
 borū formula intelligāt qui nouerut, quid sequētia se-
 cula addiderint blandimentorū, vt Sanctissimus domi-
 nus noster appelletur Papa, qui tū simpliciter dominus
 noster est vocatus: idē perpendens apud principes secu-
 lares.

CAPVT XXXVIII.

Tvm summus p̄tifex: Post quā, inquit, Dominus
 seruum suum in hunc locū immeritum pronexit,
 fecitq;, de illo quod voluit, & præsens tum Henricus rex
 Germania in me violentiā admisit, vidi mala quæ con-
 tingerant in populo, plurimas cedes, rapinas, & sanguinis

immodicam effusionem : quarum rerum commiseratione commotus, feci quod articulus necessitatis videbatur imperare : nec tamen factum defendo, sed infirmitatis meae contemplatione deprecatum esse cupio. Illud verò quod in tentorijs factum dicitur privilegium, vobiscum & cum omni ecclesia cõdemmo. Tum Bruno Sigumus episcopus : Gratias, inquit, altissimo Deo, quòd papam audimus proprio ore damnantem privilegium, quod prauitatem & heresim continebat. Indè quidam satis cauillatorie : Si ergò heresim cõtinebat, qui indulset, hereticus fuit. Quod verbum accipiens Iohannes Caietanus : Tunc, inquit, Romanum pontificem audientibus nobis de heresi accusas ? Scriptum illud non reatum erat, sed hereticum non fuit. Tum alius : Ne illud quidem prauum debet indicari, quod liberandis & redimendis fratrum animabus fuit impensum, cum Dominico praecepto etiam animas ponere pro fratribus iubeamur. Hanc verborum alternationem excipiens summus pontifex, maximè heretici vocabulo contremiscens, expergiscitur, & manu indictò silentio : Audite, inquit, fratres. Ecclesia ista, cui immeriti praesumus, heresim nunquàm defendit : nunquàm in ea heresis valuit : sed omnes hereses hic sunt exterminatae. Hic Arriana, Eutychiana, Sabelliana, Photiniana, & quacunquè alia caput posuere. Sensit ecclesia precem pro se Domini validam & efficacem : Ego, inquit, pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua : Iniuriam illam à synceritate eius auertite : Haeresim, licet peccator sim, nunquàm agnouit. Hac interim satisfactione, sessio illa dirempta est : Proximo die Papa audiendis priuatim Caesaris oratoribus operam impendit. Erant abbas Cluniacens. Iohannes Caietanus, & Petrus Leonis Vrbs praefectus : Hi Caesaris

saris causam, quātum poterant, ornauère. Proxima autem quæ fuit Veneris dies, cum redirent in synodum, & Cuno Prænestinus episcopus excommunicationē in caput Cæsaris intentatam, auctoritate cōcilij comprobendam contenderet, restiterunt illi in faciē, Iohannes cum Petro memorati: Sed Papa Paschalis ea moderatione fuit, vt sedatis contentionibus ita loqueretur: Ecclesia sponsa Christi primitiuis temporibus, cum martyrum sanguine difflueret, apud Deum floruit, inter homines conculcata: Succesere tempora quibus Imperatores & reges in eam versi, munificentia plurima condecorarent, pradia & possessiones in eam conferentes: Quod ergo contulerunt, quis interim auferet? Habeat mater ecclesia dona principum, dispense, conferat, tribuat, quibus de iure poterit & voluerit. Ego priuilegiū, quod in tentorijs à nobis extortum est, quia papa Gregorij VII. scitis contradicit, dum omnem ille inuestituram ecclesiarum de laica manu interdicit, ego quoquē condemno. Hanc Papæ sententiam excepit Cuno cardinalis episcopus Prænestinus: Ego si huius sedis verus fuerim & à te missus legatus, in hac synodo ex te Papa audire contendo: & si quæ à me legitime facta sint, rata esse iubeas, necne, propalam edicito. Tum pontifex: Cōsueuere ante me pontifices à se missos in quasque prouincias legatos, & eorum legitime facta comprobare: & ego te ab hac sede missum frater episcope palam confiteor, & quæ iuris tramite seruato à te peracta sunt, ego confirmo: & ab hac sancta synodo nil dubitandum, quin roborentur. Subsequentus autem Cuno ait: Cum in Transmarinis agerem pro terræ sanctæ subsidio, & horribilis rumor insonuisset, Henricum regem in Romanum pontificem, ac eius sedis cardinales & episcopos, cum vniuerso clero

& populo Romano, vincula, spolia, pradas, verbera, ne-
 ces intendisse: quod erat horridū auditu, contremui: &
 in virtute legationis mox excommunicationis gladiū, in
 caput contumacissimū distinxī: per Greciam, Vngari-
 am, Germaniā, & omnes quas pertransiui puincias pu-
 blicauī: ea vt rata sint hoc sacro concilio deposco. Tum
 Viennensis episcopi legati & litera idem poposcerunt.
 Vario tum assensu perstrepsit aula: Minor erat contradi-
 centium molitio: Nihil tamen propter quorundam con-
 tradictionē illo potuit die peragi. Postero die nonnulla
 sunt in concilio cause terminata: Apertū de sup̄er decre-
 tum non legitur, sed quō res statu fuit, in eo permansit.
 Crediderim motū Romanorū tum à Petro Leonis viro
 in Vrbe potentissimo formidatū, quōd tum Romanis non
 iniusta deposcere videretur Imperator. Et tamen scire
 velim, quid tum in contentione fuerit? Si non aliud Im-
 perator poposcit, quā vt manente ecclesys & mona-
 sterijs vacantibus libera electione, solā de prædijs inue-
 stiturā, quæ vocatur regaliū concessio, ad illum pertine-
 ret, iustum poscere videbatur: idq̄ generalis vsq̄ hodiē
 obseruantia ad nostra tēpora comprobauit. Si verō cum
 regaliū collatione omnē sibi voluit Imperator permitti
 de persona prouisionem, violentū & iniurium videbatur
 quod poscebat. Idq̄ fuisse creditur, quod inter regnum
 & sacerdotiū tum fuit in cōtrouersia. Per Germaniam
 verō tū multiplicata sunt mala: partibus hinc inde ferro
 pro iustitia decertantibus. Conradus in diocesi Herbi-
 polensi pro suo, quem Imperator indulsit, dominatu sa-
 tagebat: incēdia, pradas, cedes in aduersantes intenta-
 bat. Ex aduersō Moguntinus pro ecclesia decertans, non
 minima incommoda aduersantibus ingerebat. Nec satis
 appāret, si quid quisq̄ posceret satis intelligerēt. Pote-

ut uterq; non iniustam fouere causam: poterant res, ut modò fiant, facili momento ad concordiam perduci. Sed tum permittente Domino, tanta sunt in regionibus cædes peractæ, tantæ patrata latrocinia, incendia facta, ut incredibile dictu sit, quæ vastitate ecclesiarum & monasteriorum prouentus sunt ad nihilum redacti.

CAPVT XXXIX.

HAc diuersitate diuinalescente, cum pax in orbe Christiano floreret, infelix Germania quietem nesciebat: sed partium studia in se exardescencia, inuicem multa irrogare damna non cessabant. Dedit nature arbiter Deus (incertum qua mente) signum iracundæ commotionis: Nam terremotus insignis in Germania & Italia fuit: Concussa ædificia solidissima: integræ ciuitates conscisse: & in ecclesia Leodiensi in vigilia Dominicæ Ascensionis, cum decem collegiorum membra in vnâ maioris ecclesiæ basilicam conuenissent ad sacra solennia peragenda, vix primus psalmus erat peractus, subito sereno calo repentina ingruerant tenebræ noctem intentantes: Consternatis mox tantus nubium sonitus instrepuit, ut nunquam par aut maior collisio fuerit audita. Fulgur quoquæ tam terribile alio in tempore se cunctis ciuitatibus quasi de proximo ingerebat, ut quantum distantissima essent vrbes, quæque tamen supra suum esse caput vibratum arbitraretur. Imperator tum in Italia agens, cum ad pontificis conciliationem crebros misisset nuncios, nihil aliud accepit responsi: Se, qui in eum excommunicationis sententiam non tulisset, non illam posse sustollere, nisi ex arbitrio patrum, qui synodo interfuissent. Deinde proximo anno Papa Paschalis obdormiuit, ipso die Resurrectionis Dominicæ

primo manè. Ità ferunt apertum calum luce meridiana fulgentius per horam integram claruisse, vt luna, quatum plena erat, omnind non videretur. Crux interim visa est in medio dependere, gemmis etiam interlucen- tibus notabilis. Imperator autem, audita morte pontificis, Romam contendit, consensumq; Iohanni, qui Gelasius II. dictus est, prabuit. Electus autem cum se Imperatoris communioni subtraheret, ab ipso improbatur: & Burdinus quidam ab Hispania superueniens, ab Imperatore in sedè Petri collocatur. Romani tamen aliquanto diuersus rem narrant: Gelasium ritè electum: Ciues Romanos, Fregepanos appellatos, quorū princeps Cincius, conclaue irrumpentes, cum pontificem ex sua familia deposceret, malè senem mulctatum in vincula rapuisse: sed indè erutum aliorum manu Romanorū, perductum in Tybrim, vt abiret, aduersante vento cum anne & mari, superuenientes Teutonicos, fugam prohibuisse, noctū tamen deportatum: Indè creatum quendam Mauricium, quem Gregorium dixere VIII. Aduersarij tamen irrisione quadam vocitasse Burdinū. Cūque Gelasius in Campania se contineret, & magna Italia pars illi accederet, Henricum redisse in Lombardiam. Quo tempore Gelasius in Urbem, amicorum fretus auxilio, redijt: Deindè vbi contendit in Galliam, celebrato cōcilio, diem suum obiit. Calixtus illi surrogatur, Milo prius dictus, episcopus Viennensis.

CAPVT XL.

Imperator interea cū audisset in Germania contra se agi concilia, per Cunonem Prenestinum apostolica sedis legatum, primū Colonia, deindè Frislarie, repetita semper Imperatoris excommunicatione, omnia dissimulanter tulit. Vbi verò Herbipoli maiorem totius Germa-

Germaniæ feri cœtum audisset constitutum, vbi etiam de illius depositione ageretur, confestim ex Lombardia mouit in Germaniam, & auctus viribus, aduersantium terras peruastabat, incendio, gladio, rapinis: Quo exemplo, omnia omnium prouinciarum mala sunt renouata. Indè meliori mente, vbi conuentum Herbipolensem disturbauit, in Triburiam (Friburgum nunc vocitant) iussit cœtum principum conuenire: Ibi de aduersantium questus iniuria, audiuit in faciem contraditiones ab illis, & factorum suorum reddita ratione, tum res ita inter eos est composita: vt cuiq; spoliato antiqua rediret possessio, principi, ecclesie, monasterio: Fisco pretereà Imperatoris redderentur, quæ ab olim illius fuisse constitisset: Ea tum visa rerum quiet, sed non quiescebant nunciij sedis apostolicæ, qui circumeuntes prouincias obedientiam pro Calixto deposcebant, abiurato Burdino: concilium tamen cunctis indicitur Lateranense ad diem diui Lucæ proximum: ad quod etiam Imperator, suassus à Cluniacensi abbate, se non defuturum sponderet. Concurrerant ex omni orbe maximè Germani episcopi, pacis & tranquillitatis cupidi. Vallatus papa CCCC. ac XX. patribus in concilio presedit: Imperator etsi non Vrbi aderat, non tamen erat longinquus, vt facile legatis sedis apostolicæ præberet auditum. Vbi de inuestituris, quæ sola fuit causa dirimens omnia, sermo haberetur, Imperator se cum principibus, quorum præiudicium in eare vertebatur, loquutum spondit, & ex eorum consilio cuncta acturum. Papa in concilio omnium prædecessorum decreta confirmauit: & quæ pro tempore statuenda videbantur decretis, omnes cum benedictione remisit in sua. Burdini deindè schisma magis ac magis euanescebat: regni tamen commotio nullatenus

nus conquieuit. Imperator inde proxima estate, ducente Frederico de Arnsberg, in Saxoniam descendit: ibique episcopis ab eius se communionem retrahentibus, transiit in Germania Franciam, nec ibi cunctis aequè gratus. Tum verò terra mirabilius intremuit, ut se quisque de sua correctione putaret admonitum. Mense Iunio in diocesi Treuerensi glacies tanta magnitudinis decidit, ut aedificia subrueret. In Halberstadensi autem grando decidit illo impetu, ut decem villarum non modo fruges, sed etiam pecora peremisset. Saxones igitur componenda paci intenti hoc agebant, ut Imperatoris milites nusquam grassandi locum inuenirent. Quin & in Thuringia oppressos plurimos ex his eò necessitatis perpulerunt, ut incursionibus temperarent. Apostolicis autem literis roborati, suis ecclesijs viduatis, de pastorebus prouiderint.

CAPVT XLII.

1121

Annus erat vicesimus primus post mille centum, cum Monasterienses in Æstphalia episcopo suo graues, ipsum eò perpulerunt, ut querimoniam Saxonie principibus super illis deponere cogeretur. Erat verò tanta iniuria, ut dissimulandum non putarent. Nam Luderus dux Saxonie, magna vi armorum contracta, duxit in eos: magnisque malis perdomitos coëgit episcopum eiectum recipere, & de iniurijs satisfacere. Sed cum iam oppugnarentur, quadam casella cœperunt igne conflagrare, latiusque cœpit incendium dominari, & usque ad ecclesiam primam processit, quam cum ceteris aedificijs consumpsit. Ferebant ciues hoc incendiū diuino factum nutu, & Burchardi, qui ante Henricū ecclesia præerat, & in legatione Imperatoris apud Constantinopolim defecit, oblatio de iniquitate, ut ferebant, acervata,

ad

ad ecclesia instructionē Deo non placuisset. idēo concre-
 matam esse ecclesiam. Tum tanta fidelium fuit facta ad
 instaurandū oblatio, vt nullum perindē sentiret ecclesia
 detrimentū. Auditur indē rumor, Burdinum, qui in Su-
 trio infaustū preserebat pontificatum, captū à militibus
 pontificis arce, captū & ipsum, & à Calixto ad peragen-
 dā perpetuū pœnitentiā detrusum in monasteriū. Inter-
 eā Imperator, quia summā rebellionis Mogūtinis impu-
 tabat, statuit se de vrbe illa vindicare: Intercludit ad-
 itum, nē quid vel inueheretur, vel eueheretur, ademptis
 vbiq; nauigijs: Indē ex vniuerso regno iubet milites ad
 eius obsidionē vrbis cōuenire. Albertus intereā archiepi-
 scopus, qui tū in Saxonia agebat, vir eloquio clarus, le-
 gationis præsulgens dignitate, principes suasionibus, pō-
 tifices legationis Romanæ officio, in causam suā inclina-
 uit, vt statū vrbis Moguntina, prima in Germania sedis,
 cōmiserarentur: causam eius esse penē omnium, q; pro
 obedientia sedis apostolicæ pateretur: arma omnium au-
 xiliaria sunt promissa. Imperator interim in Elsatia, ar-
 chiepiscopus in Saxonia vires cōparant: in vnam vtriq;
 respiciunt urbem: ille oppugnandā, & iste tutandā. Mo-
 uent vtriq; Moguntia: fulgēt signa castris: Solus in me-
 dio Rhenus, & ille quidem, nauibus multis antē ad hoc
 cōparatis, promptus Saxonibus ad transitum. Sed erant
 virisq; in castris viri prudentes, qui parcendum labori,
 sanguinique ducerent: qui interposita publica fide, in
 vtranque ripam, vtrō citroq; demigrant, multa vol-
 uentes, variē causas tractantes. Demum in id flexus est
 rex, vt causam omnem sacerdotij & regni duodecim
 primates vtrinque nominati in diem & locū pertracta-
 rent. Placuit locus Herbipolis: tempus festa diui Mi-
 chaelis: Placito vtrinque per solitas solēnitates firmato,
 dis-

discessere exercitus in sua quisque. Ad diem verò praefi-
 nitum venerat Imperator: magna stipatus manu urbē
 est ingressus: Venerant deinde cum archiepiscopo Sa-
 xonum principes, non minori multitudine: & donèc in-
 terponeretur publica per expressum fides, mille ab eo lo-
 co passibus commanebant: Iam securiores facti, propin-
 quabant urbi: Et quoniam tantam vtriusq; exercitus
 multitudinem urbs vna, etiam de maximis, capere non
 poterat, extra portas Saxones tetenderunt: Per singu-
 los verò dies conuenerunt, qui rebus agendis fuerant
 praefiniti: & octo tandem per dies rebus omnibus reso-
 lutis, in eam formam conuenerunt: Primum, vt rega-
 lia vel fiscalia regijs, ecclesiastica ecclesijs, praeda de-
 pradatis, hereditates iustis heredibus puenirent: omniq;
 personæ, vel conditioni, iustitia cuiq; sua responderet:
 Prædones, furesq; edictis Imperatorijs ejciendos, siue
 legibus antiquitus constitutis coercendos, vnanimi con-
 sensu firmatum est: & quicquid scandali vel pertur-
 bationis vsquequaquè per regna Germania, inimici su-
 perseminario succreuerat, omnimodè eradicari est de-
 cretum. De verbo autem excommunicationis, vnde scan-
 dala penè cuncta prouenerant, nihil est diffinitum: Ta-
 men ad apostolici culminis audientiã vnanimiter est de-
 latum, denominatis in presenti oratoribus, qui hæc omnia
 Romam perferrent: quatenus indicto per authorita-
 tem apostolicam generali concilio, quæcunque humano
 non possent, Spiritu sancti iudicio terminarentur. His
 ita reuerenter pro honestate simul & utilitate regni dis-
 positus, missi sunt in Urbem, Otto Bambergensis episco-
 pus, dux Henricus, comes Berengarius, qui hæc omnia
 Noricis principibus, hoc est, Bauaris atq; Australibus qui
 tum fortè alijs reipublicæ causis occupati non aderant,

apud

apud Ratifponam congregatis, intimarent: quos ad hæc ratificanda non repugnantes inuenerunt. Vacabat anno proximo sedes Herbipolensis: & Imperator de more suo nobilem adolescentem, qui necdum per atatem præesse poterat ecclesiæ, introduxit. Capitulum autem ecclesiæ virum grauem, eiusdem ecclesiæ canonicum elegit. Inde orta iterum diuisione, qui contra regem senserant, vrbe excedebant. Commouit ea res Fridericum Sueniæ ducem, & Conradum eius fratrem vehementer: qui in ea causa ab Imperatore, licet cognato suo, dissentiebant: De proximo autem per opportunitatem loci ac temporis, cum archiepiscopo Moguntino loquuti, electum canonicè faciunt episcopum consecrari, contra Imperatoris voluntatem: & nè reluctaretur, vehementer instantia temporis effecit, quod de proximo de generali pace esset agendum.

CAPVT XLII.

Reditierant ex vrbe Roma, qui missi fuerant oratores, episcopus Spirensis & Fuldensis abbas: cum quibus venerant apostolicæ sedis legati cardinales tres, quorum princeps Ostiensis, cum duobus adiunctis, componendarum rerum gratia inter regnum sacerdotiūque. Generalis conuentus indictus est Herbipoli ad proximam diui Petri diem. Conuenerant ex omni Germania principes, nobiles, pontifices, abbates, cum non leui detrimento Franciæ Germanicæ. Sed vbi Imperatorem non assuturum, vipotè iam rebus alijs implicatum, erat certissimū, digressi sunt in sua quisque. Inter eà Gebehardus inuenis, quem Imperator ecclesiæ præfecerat, cum vrbicos sibi conciliasset, comperitūq; haberet aduersarium non indè longè cum auxilijs manere, certior de omni eius comitiua, vrbe eduxit, & imparatis ingru-

ingruens, disturbare sua consilia contendit. Illi verò
 pramoniti, ad arma concurrunt: & congressi, mutuis se
 vulneribus afficiunt: aliquot etiam cadentibus: sub no-
 ctē dirimitur pralium: Illi in castra, alij in urbem re-
 diērunt, qua potitur cum adiacentibus Gebehardus oc-
 cupator: Nam verus pontifex prædijs ad Neccarū flui-
 um finitur. Mogūtinus interea de cōsecratione Herbipo-
 lensis agebat, & sibi prospiciens, antiquā arcem Ascibur-
 gū, cuius ad Rhenū meminit Ptolemaus, iā inueteratam
 & penē conuulsam instaurat. Penē inceserat pacis de-
 speratio, cum auersum cernerent Imperatorem: Sed in-
 stantia legatorum sedis apostolicae, immò Dei miseratio
 desuper adspiciēs effecit, vt in Vangiono, quæ nūc d̄wor-
 matia, conuentus alius indiceretur: Quo loco, quia vene-
 rat tempus miserendi Sion, cor regis, quod in manu Dei
 est, itā inflexit Deus ipse, vt ad communionem ecclesia
 & ad pacis formam subscriptam rex, quod nunquam
 facturus credebatur, quodq̄, nemo de illo præsumere aut
 sperare poterat, consensit. Erat autem ea qua nunc vsq̄
 seruatur pacis instituta concordia. Profuerit aut̄ ipsa-
 rum literarū seriē vtrinq̄, ponere. EGO HENRICVS
 Dei gratia Romanorū Imperator Augustus, Pro amore
 Dei & sanctæ Romanae ecclesia, & domini Papæ Ca-
 lixti, & pro remedio anime meae, dimitto Deo & sanctis
 eius apostolis Petro & Paulo, sanctæq̄, catholicae ecclesia,
 omnem inuestituram per anulum & baculū, & con-
 cedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam
 consecrationem: possessiones & regalia beati Petri, qua
 à principio huius discordia vsq̄, in hodiernum diem, siue
 tempore patris mei, siue etiam meo ablata sunt, qua ha-
 beo, eidē sanctæ Romanae ecclesia restituo: qua autē non
 habeo, vt restituantur, fideliter adinuabo: Possessiones
 etiam

etiã omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorum, tam clericorum, quam laicorum, consilio principum, & iustitia dictate, qua habeo reddam, quam non habeo ut reddatur, fideliter iuuabo: & do veram pacem Calixto, sancteque Romanae ecclesiae, & omnibus qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt, in quibus sancta Romana ecclesia auxiliium postulauerit, fideliter iuuabo. EGO CALIXTVS seruus seruorum Dei: Dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori semper Augusto. Cōcedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in presentia tua fieri, absque Simonia, & aliqua violentia: ut si qua inter partes discordia emergerit, metropolitani & conprovincialium consilio & iudicio saniori parti assensum & auxiliium praebeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat: exceptis omnibus, quae ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur: & quae ex his tibi iure debet faciat. Ex alijs vero partibus Imperij, consecrandus infra sex menses, regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, secundum officij meum debitum auxiliium prestabo: Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt vel fuerunt tempore huius discordiae. Datum anno XXII. IX. Calendas Octobris.

CAPVT XLIII.

Huiusmodi scripta atque rescripta, propter infinitam multitudinis conuentum, loco caepes tri iuxta Rhenum lecta sunt, data & accepta, postquam multimodas laudes, rerum gubernatori Deo redditas, celebratis à domino Ostersi diuinis sacramentis, inter quae dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaeque communionis plenissime reconciliauit, discessum est ab omnibus cum laetitia infinita. Alterum quoque non multo

1123 multo post festum sancti Martini Imperator colloquium cum principibus habuit Bambergae: illis scilicet, qui huic conuentui non aderant: vbi cunctis in sua vota concordantibus, multis, quae tam ad regni quam sacerdotij congruebant honorem, more Maiorum compositis, oratores proprios cum Romanis destinavit: & utrosque, nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino Calixto papa consanguineo, iam sibi coniunctissimo direxit: Deinde proximum Christi Natalem, qui fuit incipiente vicefimo tertio post centum ac mille annos, Traiecti celebrant: vbi orta primum simultate ex iurgio inter milites Imperatoris & ministeriales episcopi, post peruentum est ad arma. Milites ex sua consuetudine superbe agebant, ministeriales autem superati multitudine, ciues ad arma vocant, latius serpit indignatio. Imperatorij prodicionem & coniurationem in Casarem factam proclamant: Ciues libertati suae aderant, cum se in seruitutem adduci arbitarentur. Ita passim crescente malo multi caduntur, maior pars ex oppidanis: alij capiuntur, & in vincula coniecti, poenas luunt temeritatis, cum magna pars, quid ageretur, vt in talibus fieri solet, ignoraret. Captus & ipse episcopus in ferrum ponitur, nec inde relaxatur, nisi magnis archiepiscopi Colonienfis precibus, & immensa insuper exis summa persoluta, quod aut conspirationis conscius, aut non comprimenda reus diceretur.

CAPVT XLIIII.

1124 **F**Merfit deinde rebellio insequentem annum, inter Imperatorem & Hollandiae dominam, quae Lotharij ducis Saxoniae soror erat. Interim per Germaniam latrocinia nimis multa, praesertim per Saxoniam, creuerunt. Stipendiarij qui publicis haecenus malis passi erant,

erant, reddita pace, vita consuetudinem non mutabant: quod didicerant in bello, pace dediscere difficile fuit: æquè sumptibus faciendis insistere, crapulis indulgere volebant: & cùm aut hostilis præda, aut induciæ stipendium nullum esset, ex proximis accepere quæ volebant. Imperator autem in sequenti anno duxit in Hollandiam: Contumacem fœminam imperata facere, & regnum agnoscere, compellebat. Magna erat ea Imperatoris expeditio, nec minimo labore constabat: sed illum habebat exitum, què diximus, vt parentè fecerit ex contumace. Deindè in superiora regni contendens, & Wormatiæ cum optimatibus colloquium habuit, aduersus Lotharium Saxonie ducem, qui propter germanam sororem, quam Imperator ad iuga compulisset, se cõmouisse videbatur. Mordebat eum vetus in Saxoniam odium, quod eam prouinciam semper compertum sit sibi aduersantè, quoties ipse Italiã impugnaret. Otto interim Bambergensis episcopus, vir per omnia religiosus, cùm instruendis monasterijs, alendis pauperibus, & alijs pietatis operibus instaret, annotatus est minis esse frequens in conuentibus Imperij, quod à maleuolis non rectè acceptū, etiam Imperatori suggereretur: quæ in vsus alios impederet, magis Imperij deferri honori, à quo illi cuncta prouenissent: Hac passim musitant, & auribus Augusti ingerūt: Sed tanta fuit pontificis grauitas, vt omnia obloquia præsens ipse discuteret, nemine garriente dum adesset. Rebus autem Imperij solerter constitutis, adiit regem pontifex, insinuans se literis Polonorū ducis Boleslai euocatum, animo perpendere in sanctam expeditionem, pro Christi honore in Pomeranos gentè & wandalorū: quam nupèr dux gladio sibi subactam, ad iuga Christi coëgisset: sed deesse prædicatores, qui per auctori-

ritatem verbum vitæ nouitij ad fidem Christi gentibus predicarent, bona sibi Imperatoris venia abesse liceat ecclesie: nam summi pontificis gratia Calixti dudum sibi permissam predicandi in gentibus licentiam. Nō erat in omni curia Imperatoris, qui sancto pontificis voto auderet refragari, ne rex ipse quidem: sed cunctis sanctum eius propositum laudantibus, erant, qui prospera illi imprecarentur eunti ad gentem incredulam, magno sui sanguinis periculo: Soli Bambergenses sui patris absentiam lamentari, se pastore destitutos lupis exponi, extrema pati malle, quam eo se pontifice destitui. Sed non erat, qui se diuinæ voluntati ausit obijcere. Et illo in Pomeranos proficiscente, rex in Saxones, ut sermo loquebatur, se apparabat.

CAPVT XLV.

Cooperat iam inter reges Angliæ & Franciæ hoc diuturnum de Normandia bellum: cui se Imperator pro socero Angliæ rege immiscere constituens, verbum emisit de expeditione in Saxones, ve autem vera in Ludouicum Franciæ regem. Mouit ergo in Gallias Henricus, & ad Rhemos confederat, cum iam Ludouicus Franciæ rex, nè hostiles exercitus iungerentur, Imperatorem omnibus copijs constituit adoriri, leuius ducens, vni quam duobus occurrere. Totius igitur regni viribus coactis Imperatori sit obuius. Ille autem vbi tãtis Francorum copijs imparem se vidit, paulatim retrò pedem tulit: nec carebat res idoneo colore, quod properanter in Wormatienses ducere constituisset, qui pontificem eiecissent à Casare institutum, suumq̃, quem volebant, reposuissent: in quos presenti ducens expeditione, urbem obsidione cinxit, Rhenumq̃, supra & infra communiuit, nè quid importaretur. Crebra sub manibus pugnæ: nul-

tis

tis vtring³ caſis captisq³: ſed fames effecit, vt poſt ali-
 quot dies vrbici quinq³ millibus talentorum mulctati,
 ad arbitrium Imperatoris de epifcopo fieri paterentur.
 Quo tempore Otto Bambergensis epifcopus ex ſua pere-
 grinatione reuerſus gaudium Paſchale duplicauit, quod
 & ſuam praſentiam deſideratiſſimis ciuibus paſtor bonus
 exhiberet, & magno cum ſaenore lucratis tot Chriſto
 animabus, felix pater de tot filijs tripudiabat: Vrbium
 nomina, in quibus praedicaerat, fidemq³ ſeminauerat,
 populo baptizato, & Dominicis praceptis inſtituto, haec
 ſunt: Poritz, Stetin, Wolin, Camin, Colberg, Belgrat,)) 21
 Lubin, Gresh. Proximus autem annus, qui fuit viceſi-
 mus quintus poſt centum mille, ad X. calendas Iunij, Im-
 peratori fatalis fuit: Nam cum ageret Traiecti, diu ce-
 latam infirmitatem corporis, cum iam inualeſceret, diu-
 tius tegere non valens, morbum vocant Dracunculi,
 qui illi natiuus erat, regina ac proximis detexit. Frideri-
 cus Sueviae dux illi & ſanguine & conſilijs proximus ad-
 erat, illius cura Imperij inſignia in arce designata per-
 miſit, vt principum illa conuentui reſeruaret: Ille muni-
 tus eccleſiae ſacramentis, ſpiritum Deo reddidit, Anno
 XX. regni, XIII. Imperij, in dimidio dieru ſuoru: quod
 illi fertur Papa Paſchalis praedixiſſe: Nam neq³ prolem
 vidit, neq³ ſenium attigit, neq³ temporum meruit tran-
 quillitatem. Eiectis viſceribus, corpus Spiram perducit-
 tur, & cum patre atq³ auo, ſimul & proauo tumula-
 tur: prodente verſiculo, qui per tumulos diuiſus oſten-
 dit loculos ſingulorum, hoc modo: Filius hic, pater is,
 auus hic, proauus iacet illic: Henrici tres, quintus, quar-
 tus, tertius: filius, pater, auus. Caterum Coradus II. eius
 nominis, erat Henrici V. proauus: ſtirps ac radix generis:
 Truncum vocant Iuriſta non recte.

SAXONIAE
LIBER SEXTVS.

CAPVT PRIMVM.

Vderus dux Saxonie, prone-
pos Gebehardi eius, qui fra-
trem habuit Brunonem reli-
giosum virum, qui in Prussia
pradicans, pro Christo fecit
martyriū, sub Imperio Hen-
rici II. annis octo post mille.
Erat is proauus comes de
Queruorde, filium habens Burchardū, qui genuit Ge-
behardum huius Luderī patrem, comitem de Suppelen-
borg. Solent autem nobiles titulum mutare, vel ex suc-
cessione materni generis, vel ex dote quā accipiunt, vel
ex principum collatione: Vndē factum est, vt hic nouis-
simus Gebehardus, & eius filius Luderus, dicerentur co-
mites, non de Queruorde, qui hodiē extat titulus comi-
tum in Hercinia: sed de Suppelenborg, qui ante nos ti-
tulus euauit, patri tum erat Gebehardo, & Ludero fi-
lio, prius quā ille ducatum Saxonie ex causis suprā memo-
ratis assequeretur. Luderū autem propter nominis con-
sonantiam Gallici atq; Italici scriptores dixere Lotha-
rium, quod hoc illis Imperatorium nomen videretur. Per-
uenit autem ad Imperium hoc ordine. Fridericus Sueuie
dux, vir moderati animi, religiosus, prudens, & fortis,
Henrici proximi ex sorore nepos, commendata habuit
ab auunculo insignia Imperij: & idē multi præsumptio-
ne decessoris hunc eligendum regē & dixerunt, & sen-
serunt. Manauit hic rumor per ora multorum. Audiebā-

tur etiam ab alijs, qui aduersaturi Friderico videbantur. Nonnulli tamen ex principibus graue etiam onus Imperij loquebantur, quod eius imminuta nimis iura viderentur, fortem, & acrem principem esse requirendum, cuius iugum imponatur. Ità pro se quisq; recusare, & ad aliū potius deriuare contendit. Id cum ex composito inter principes fieret, procurante Alberto Moguntino archiepiscopo, qui domum Henrici non amaret, Saxones autē, à quibus diū defensus esset, haberet in precio: Fridericus & ipse nihil subesse doli veritus, iā penē certus de se eligendo, vt moderationis sua ille quoq; praeferret indicia, & insignia Imperij principibus restituit, & vt ceteri, imparem se illi negotio, etiam abhorrentem oneri demonstrabat. Rapuere occasionem, qui cum Moguntino senserant: Quandoquidem, inquit, recusant Imperium, quibus videbatur deferendum, Luderus Saxonia dux implorandus, nē patiatur Imperij dignitatem iacere contemptā. Itaq; vnanimi consensu illum eligunt, nihil recusantē. Fridericus vt dolos persensit, iam rem vertere nec poterat, nec tentare modestum putabat: sed tamen Ludero, quem deinceps Lotharium, propter crebriorem eius nominis in annalibus mentionem, appellabimus, insensus diū permansit. Franci quoq; indignati, quod vir Saxo & Sueuis, & Francis praeferretur, consobrinum Henrici Imperatoris Conradum dixere regem. Sed Lotharij fortuna praeponderauit.

CAPVT II.

ERat annus vicesimus sextus post mille atque centum, cum prima regis expeditio in Bohemiam fieret: Sed cum in exploratō procederet, interceptus est insidijs Bohemorum: Casi plurimi, capti non pauciores. Inter casos erat Hartungus, filiorum Adolphi comitis

Holsatia maior natu: Inter captos autem Albertus marchio de Brandenburg, cognomento Ursus. Sed tum in reuentu communium amicorum est intercepta, pacataq; priusq; rex in sua regrederetur. Quo tempore Otto Halberstadensis episcopus ab Honorio Papa deponitur ob labem Simonie: sed intra triennium ab illius successore Innocentio II. concilio Leodij habito restituitur. Rex vero anno regni VII. Italicam expeditionem pro corona Imperij assequenda instituit: Peruenit Augustam: ibiq; exorto inter milites & ciues tumultu, ciuitas pro magna parte conflagrauit: cum etiam multi in ipso tumultu pugnantes, cecidissent: sed, ut fieri solet, maior pars ciuium. Per Lombardiam quoq; & Hetruriam eunti non parum erat laboris: sed tamen cum illi cessissent, vel fracti, vel sponte dediti, qui restiterant, iter suum tenuit incolume: coronamq; Romae accepit ab Innocentio, cum Rixa cotorali. Reuersus in Germaniam, cum prius graui bello in Sueuos Fridericum Conradumq; laborasset, interuentu summi pontificis res componuntur: sitq; Conradus pridem regnum presumens, ex hoste amicissimus. Reddidit Imperatori pontifex vicem, q; ille pridem in Vrbe sedisset controuersiam, qua illi fuerat cum competitori. Venerat per hac tempora Kanutus Slesuici dux ad Imperatoris presentiam, Obotritorum prouinciam, & omnem ditionem, quam ante illum tenuisset Henricus Godsealci Wandalorum principis filius, in feudum ab Imperio posces: Sic enim couenerat inter Henricum dum viueret, & hunc Kanutum. Imperator non ignarus pacti quod intercesserat, Kanutum non solum inuestit, sed etiam corona donat: decus esse Imperij reputans, si regibus imperaret. Ea tamen res necem peperit optimo viro. Nam insimulatus fuit a Danie regibus, quod coronam

Danie

Dania Imperio submisisset, eamq; ab Imperatore impetrasset. Iniuriam vero maximam amuli Kanuto viro iustissimo irrogauere. Talis enim & vixit & mortuus est Kanutus, vt miraculis in morte coruscans, inter sanctos referretur: quod in Dania diximus, & attigimus in Scandalia.

CAPVT III.

Holsatia per ea tempora moriente primo Adolpho, adolescentior eius filius, eidem Adolphus cepit praeesse: Nam, quod praediximus, Hartungus maior filius cecidit sub rege in expeditione Bohemica. Erat autem is tum rerum status: Scagiam & omnem terram Obotritorum, quae nunc dicitur Magnopolensium, tunc, vt diximus, tenuit Kanutus, vir regij sanguinis, patre natus Erico, qui in peregrinatione ad terram sanctam Cypro moritur: quod in Dania diximus. Eam vero Scagiam illustrabat praedicatione vir Deo acceptissimus Vicelinus, habitans cum fratribus in Faldera. Misit autem praedicatores ex suis in veterem urbem Lubicam, in loco qui nunc dicitur Swartow: Ibi Henricus Godscalcii filius, ecclesiam extruxit in mote trans flumē Trauenā. Vicelinus autē cum Henrico percharus extitisset, adiit filiū eius Swenteploch redeuntē ex longinquis, fæderisq; paterni illū admoneus, impetrauit, vt praedicatores excipere dignaretur in sua Lubica. Annuit ille per benignē: Misitq; fratres Ludolphus & Volcquardus, praedicationi insistere, & à mercatoribus humanissimè sunt foci. Cum interea Rugiani hostes posterorum Henrici, propter Imperium, quod in illos quoque propagare contenderat, & nomen Christi, quod gentiles oderant, in Lubicam veterem per mare duxerunt, occisis omnibus quos repererant, sacerdotes effugabant.

Dvandalorum autem principem, vnum ex Henrici filijs,
 Holfatorum quidam peremit: nec diu superfuit illi fili-
 us, simili morte peremptus: & peruenit principatus, quod
 diximus, ad Kanutum: qui ecclesiam Lubicæ iussit ad-
 ornari: Sepiusq; inter Lubicam & Slesuicum diuer-
 satus, apud Falderam contubernio vsus est beati Viceli-
 ni. Sed non est datum illi terræ, vt diu tam bono princi-
 pe fruereetur. Interceptus enim insidijs Magni fratris pa-
 truelis occiditur, & mala multa consurgunt. Sed ta-
 men ea fuit prestantissimi viri ducis Kanuti, immo re-
 gis memoria, vt inter sanctos Dei illum referret eccle-
 sia. Imperator audita eius viri morte indoluit, quod Ro-
 mano Imperio ille & manu & consilio promptissimus vi-
 deretur. Ericus Kanuti frater, sciens quo in illum fuisset
 animo Imperator, misso nuncio auxilia rogauit, ad
 vindicandum necem fratris: Nec distulit Imperator,
 ducens in Slesuicum per Holsatiam, Adolphum secun-
 dum habens expeditionis commilitonem. Sed Nicolaus
 rex, Magnusq; filius, contractis & illi copijs obstiterunt,
 quo minus Imperator & Ericus exercitus suos coniun-
 gerent. Præuenerunt etiam Imperatorem, paciscentes,
 vt Magnus Imperatoris esset satelles, & condigna ni-
 bilominus cædi impenderetur satisfactio: magni enim
 æris summa expromissa est. Sed quanta fuerit pactorum
 fides, inde emicuit, quod abeuntes Imperatoris extre-
 ma agmina Magnus laceßiuit, quæ Adolphus Holsa-
 tia comes duxit. Abeuntem Imperatorem Ericus exe-
 cratur, & quibus potuit viribus regi Danie collucta-
 tur: Exclusus regno, Slesuicum se contulit, mittens
 ad Adolphum Holsatum, vt armis expeditis illi oc-
 curreret, tuereturque à premente & obsidente Ma-
 gno.

CAPVT IIII.

Non moratur Adolphus, & tam properè mouit in hostem, vt transgressus Eidoram, priùs contingeret consinia hostilis exercitùs, quàm extremũ agmen suum fluuuium transiret. Quo factum est, vt expeditis suis Magnus occurrens Adolpho, nè obfessum Ericum liberaret de manibus, quem iam reti conclusum arbitrabatur. Sed tum Adolphus fugam capessere compellitur. Tantum interest, in hostem, raptim, an quadrato agmine ducere: vt qui contractis in vnum viribus hosti par esse potuisset, sparso agmine suo, repelleretur. Magnus ad obsidionem Slesuici reuersus, frustra tempus terebat. Tanta enim erat vrbs illius munitio, vt ociosa ibi diũ sederet omnis vis Danici regni. Non longum tempus in medio, cùm Magnus Imperatoris curiam adiret in Halberstadio, reuersusq; in regnum cùm sacro Pentecostes die hostes vrgeret, infelicis pugnae exitum inuenit exitum, vt periret cum quatuor episcopis, superante Erico memorato. Sed vt Holsatiae res exequamur: Per mortem Kanuti redijt dominium ðagriae atque Polaborum Obotritorumq; ad fratruales Henrici ðandalos, religionis Christianae adhuc hostes acerrimos: qui adhuc conabantur, vt plantaria nouellae religionis in Lubica dissiparentur. Eo tempore in vico Bardorum (insigne tum oppidum erat, quod nunc obsoletum, Bardewicum vocant) mansit Imperator Lotharius: quem adiens Viceelinus, monstrauit esse in ðagria insignem montem, arci imponendae idoneum, vnde omnis prouincia & religioni recipienda & soluendis tributis facillè adigeretur. Mouerunt Imperatorem verba sacerdotis: visendi loci gratia eò contendit: Euocatis praefectis regionum, vbi vidit omnia ex commodo constare, mandauit proximis, vt fo-

diendo, importando, instarent eo loco arcem communire: appellauitq; Montem victoria, lingua Saxonum Zegeberg. Wādali, qui adfuitere, inter se colloquuti: Quis, inquiunt, Imperatori prodidit hūc locū, vnde in omnem regionem nostram fulgura & tonitrua profolient? Tum vnus, qui ppius rem nōsse videbatur: Vides, inquit, caluum istum homuncionem (Vicelinum demonstrabat) proximē Imperatori assistentem: Is est acerrimus hostis prouincia nostra: Nam ex hoc monte in Plone, Oldenborg, Lubeke, & vltra Trauenā in omnem Obotritorum terram, flagella, atq; arma nobis imminēbunt. Arci iam munita praefecit Imperator ex suis Hermannum quendam, iussitq; ad radicē montis ecclesiam firmari, quam beato patri Vicelino cōmendauit. Quo etiā tempore Lotharius Imperator solennem curiam celebrauit in Halberstadio, magno principum viriusq; ordinis conuentu. Aderat Magnus Nicolai Danorum regis filius, cuius exitum anticipantes ostendimus: qui ad placādum Imperatorem super morte Kanuti regis Obotritorū ducis Slesuicensis fratruelis sui, quem ipse oppresserat, persoluit ingentē auri summā Imperatori: & ipse die solenni Pascha Imperatori praeserebat auratū gladium, vt subiectionem consisteretur: Erat enim, vt antē diximus, Imperatori factus vasallus, ab eo feudū recognoscens. Proxima solennitate Pentecostes in Mersburgo curiā habuit: Ibi nuptias peregit filiae Gertrudis, quā collocauit Henrico Bauariae duci, qui natus erat ex filia Magni Saxoniae ducis: Dos erat Brunswicum cum attinentijs, comitatus Northemensis, & omnis ad Visurgum ditio: qua terra puenerat Imperatori ex sua quoq; coniuge dotalis: fuitq; illi primus ad ducatū Saxoniae ingressus: Qua occasione iste quoq; Henricus ducatū praesumebat, & filio

lio Henrico Leoni reliquerat, licet plurimum inde labor nasceretur: quod posterius suis locis dicemus. Per hæc quoque tempora, obiit Fridericus comes Stadenſis, de quo in Metropoli noſtra diximus, in primo archiepiſcopo Friderico.

CAPVT V.

STadenſis comitatus, quia variè in annalibus memoratur, videndum quid iuris habuerit ab olim: an & terram Thietmarſie Transalbinam tenuerit incluſam? Et quidem à memoria Karoli Magni id oppidum in terminis & limitibus compræhenſum, quos Imperator ille donauit eccleſiæ Bremenſi, ad ius eius eccleſiæ diu pertinebat. Inde verò, quia incurſiones à mari Danorum & Normannorum erant grauiffimæ, nec poterat Bremenſis antiſtes ſpirituſibus armis littora tueri, & carnalia quæ tenebat, non ſuffecerant, quanquàm hoc annales non dicant, crediderim ego ab Imperatoribus & regibus eſſe permiſſum ducibus Saxonie & vicinis principibus: vt communita Albiſ fluminis ripa, hoſtibus crebrò digraſſantibus opponerentur. Sed hoc habent annales: Tempore Henrici I. qui pater erat I. Ottonis Imperatoris, nobilem virum Henricum Caluum arcem habuiſſe illo in loco, quo nunc eſt Hertzeueldeniſis comitatus, filiumque genuiſſe æquè Henricum, qui cum fratres cerneret generis, vt ſperabat, propagatores, ipſe clericatum ſequutus, cepit Deo militare in eccleſia Hildeſemenſi. Cum autem parentibus ſolus ſuper eſſet, nè ſtirps tantæ nobilitatis extingueretur, monuerunt, hortatiq; ſunt, penè perurgentes amici, vt generis ſucceſſionè cogitâs duceret vxorè: Nec deſtitit, ſiue apoſtolica fretus diſpenſatione, ſi erat in maioribus, ſiue in minoribus, ſuaapte voluntate ducês vxorè, genuit filios Siſidũ, & Tiadericũ, vocabulo comites, aliquandò dictos marchiones. Arcem pater.

paternam Libentij primi archiepiscopi temporibus, au-
 uente Bernharde duce Saxonie, iussit in preposituram
 consecrari: & se ecclesie captiuum constituens, ter se re-
 demit, donatis in auro, serico, gemmis, & alijs ecclesie
 ornamentis: vt ditissimum statim cœnobium efficeret.
 Pro virtute autem hic Henricus cognominatus est Bo-
 nus. Filius eius Sifridus Stadium communiuit: Annales
 tradunt adificasse: Potuit quidem renouare collapsum.
 Sed est longè vetustius oppidum illa Sifridi memoria,
 quæ vix ad Hêricum II. peruenit, hoc est, parum supra
 Christi annos mille. Translatum ferunt de alio loco, vbi
 Dorstadium prius vocaretur: Sed an hoc tempore, vel
 quo alio, per incuriam, sicut multa, veteres transiêre.
 Sifridus ergo tunc communiuit: arcem extruxit, vt præ-
 sidium esset aduersus Danorum & Normannorum in-
 cursiones: qui vetus sibi dominium in omnem Saxoniam
 contenderant vendicare. Parum autem profuit illa mu-
 nition: Nam hostes per Albim ascendentes, oppidum cum
 arce ceperunt: principes traxêre captiuos, & tenebant,
 si forte magno ære persoluto redimerentur. Quo tempo-
 re piscatoria adducta scapha, alter elabatur: Variant
 enim scriptores. Nam alij elapsum contendunt Sifridum,
 alij fratrem Tiadericum: Qui remansit, ira Danorum
 malè mulctatur, truncatis, vt ferunt, manibus. Qui verò
 elabatur, euocato duce Saxonie, cum armatis plurimis
 hostes aggreditur: quibus partim fufis, partim captis,
 partim fugatis, fratrem liberat: captos agit in crucem.
 Diu manebat inde loco nomen, vt Zworgebuer dicere-
 tur.

CAPVT VI.

Sifridus ducta vxore genuit filium: Frater sine hære-
 de deceffit. Sifridus iunior genuit comitem Lude-
 riam:

rum: Hic ex amita Rodulphi Suetii, quem Saxones regem creatum opposuere Henrico III. genuit Vdonem primum, qui factus est, vt aiunt annales, marchio. Cuius etiam tempore comitatus Stadensis redijt ad ecclesiam Bremensem, & datur in feudum Vdoni: Nam vsque in illum diem videntur Imperatores in eo summus constituisse. Vdo primus genuit secundum, cum aliquot fratribus Rudolpho, Hērico Longo. Vdo secundus genuit Henricum sine prole defunctum. Rudolphus genuit Rudolphum in Thietmarsia casum: genuitq; Hartuicum maiorem ecclesie Bremensis prepositum: qui patrimonium suum, hoc est, terrā Thietmarsie, donauit ecclesie Bremensi, & recepit comitatum Stadensem, qui iam per Henrici nouissimi de sanguine Sifidi, & Friderici aduena mortem redibat ad ecclesiam: Vnde trahitur, comitatū Stadensem cum vicina terra palustri, & Thietmarsiam vltra fluuiū Albim, fuisse in patrimonio Vdonis primi: qui sic inter filios diuississe creditur, vt haberet Vdo minor comitatum Stadensem, & frater eius Rudolphus Thietmarsiam, in qua filius eius incunctanter eius loci comes, vt testantur annales, casus occubuit. Nec erat is primus comes in illo suo comitatu casus: Nam & ante Vdonem primum Thietmarsia dominum Ida nobilis ex Sueuia mulier, quæ patruum habuit Henricū Imperatorem III. & auunculum Leonem Papam IX. prius Brunonem dictum, cum esset episcopus Tullensis, post Lippoldum primum maritum iam fato functum, nupsit Dedoni comiti, & deindē Etelero Albo, in Thietmarsia post inuicem casus. Itā populus ab initio infinis, etsi ducibus primum Saxonie, deindē comitibus subesset, toties tamen casis dominis, se in libertatem vendicauit: Aliquoties tamē coactus à principibus parere, iugum acce-

pit, sed quamprimum potuit, reiecit: Nunc autem permutatione Hartwici, primum praepositi, deinde archiepiscopi Bremensis, concessit, immò redijt ea terra in ius ecclesiae: cum ille comitatū Stadensem accepisset compensatum: qui etiam morte eius conglutinatus est ecclesiae. Et hoc quidem non inutiles digressiones, auersi praeposito, reuertamur in id vnde exiuimus.

CAPVT VII.

Imperator Lotharius non longè ante nouissimam expeditionem Italicam, in qua defecit, descendit in Hertzuelde Bremensis diocesis, (Nā est & aliud eius nominis & religionis monasterium in diocesi Moguntina) & pecuniam sexcentarum argenti marcharum, quam Fridericus Stadensis comes pro anima sua reliquit monasterio, abstulit altari, adstruens intestati bonafisco deberi: Ducatū autem Saxoniae, quem ipse Imperator haecenus tenuit, dedit genero suo Bauariae duci, qui patrem habuit Welpū, & matrem filiam Magni nouissimi ducis ex linea Hermanni. Quo tempore monasterium virginum de Heslinge, vbi nouem per successionem temporum habuit abbatissas, per Luthmundum praepositum Vicelini discipulum, transfertur in Tzeuenam, vbi manet vsque hodiè in magnarum tenuitate, dum religionem habet in postremis. Sed Imperator Luderus interim vocatus à pontifice, in Italiam transijt cum expeditis copijs: cum gener eius agmina iungeret, magnam Bauarorum manum. Coactus per Imperatorem Rogerius Normannus, in quem ducebatur, imperata facere per pontificem & Imperatorem, ilicò manus dedit. Iam verò dudum antè in Saxonia monasterium dominarum, quod fundauerat comes de Haldeleue, mutauit Lotharius in conuentum virorum ordinis diuini Benedicti,

dicti, translato abbate, & quibusdam fratribus de monte iuxta Magdeburgum in eum locum: iussitq; consecrari basilicam in honorem apostolorum Petri atque Pauli. Cumq; Imperator in hac expeditione pontifici gratificasset aduersum Rogerium Normannum, quem fecit ecclesie obsequentem, expugnassetq; arcem eiusdem in partibus, quam nocentes quidam habebant receptaculum: ipse Imperator capto presidio, quingentos ibi repertos latrones supplicio iussit ultimo plecti. Pontifex remanere volens spiritalibus donis arma carnalia, dedit indulgentias in locum monasterij memorati vberrimas: quae vsque in hodiernum vigent in eo loco, appellantiq; de regis nomine caenobium vsque hodie Koningeslutter, hoc est, regis Lotharij opus. Pacatis autem in Italia rebus vbi Imperator redire consiuit, orta maxima in castris mortalitate, Imperatorem & ipsum pestis vulgata corripuit. Vita igitur functus in Italia, exemptis visceribus, in Saxoniam est relatus, & in monasterium ab illo illustratum nominatumq; transfertur, ibiq; magnifice tumulatur. Quo mortuo, non tanta erat de Imperij successore, q̄ duorum de Saxonia dissentientium contentio, quorum vterq; natus erat filia Magni ducis: Albertum videlicet marchionem, & Henricum de Bauaria: habuitq; vtraq; pars suos defensores. Pendebat autem res incerta ad nutum noui regis, qui cui parti inclinaret, eam videbatur habitura: Fauorabilior quidem causa videbatur Alberti, q̄ is fortuna videretur tenuioris: Nam competitor eius potentissimus erat dux Bauaria. Sed pendebat, vt diximus, incerta omnia vsq; ad prouectionem noui regis. Interim quos quisq; poterat sibi conciliabat amicos, q̄ sine magna digladiatione res transigenda non videretur: Possessiones quoq; quas apprehendere q̄sq; poterat, occupabat.

nam Albertus arcem Luneburgi, urbem Bardewicum, et Bremam occupauit: quod aduocatia eius urbis, ut diximus, data esset Ludero tum Saxonia duci in redemptionem Liemari quondam archiepiscopi, quem Luderus in congressu bellico cepit.

CAPVT VIII.

Conradus eius nominis III. vir genere Sueuus, Friderici, de quo ante diximus, germanus, & uterq; Conradi filius, qui sororem duxit Henrici V. Imperatoris, ex qua sustulit filios Fridericum & Conradum antedictos: Numeratur iste quoque Conradus in stirpe Saxonici generis ex matre, quae, ut diximus, fuit Henrici IIII. filia, & perinde ex Ottonis I. stirpe, quomodo tres Henrici, tertius, quartus, quintus: & ided res ab illo gestas hic prosequemur. Albertum marchionem hic rex in ducatu Saxonia confirmauit, quod iniquum esse censeret eundem in regno duobus insigniri ducatibus: quod Henricus iam teneret Bauariam, decus esse regni, in duobus ducatibus duos esse duces. Turbauit ea res multos principes, & auertit Conrado: Vixit in corde eius obliquus, ut putabatur, liuor in Lothariū ante se imperantem, cuius facta putauit antiquanda, quod ille Henrico genero ducatum Saxonia contulisset. Cūque Albertus apprehendisset inferioris Saxoniae praesidia, exclusit facile Henricum. Tum Adolphus secundus Holsatiae comes, quod aduersaretur Alberto, fidem seruans quam praestitisset Lothario & genero eius, ditione Holsatiae concessit dono Alberti marchionis, Henricus de Badewide comes est illam assequutus. Magno exinde bello de Saxonia ducatu conflictantur. Albertus marchio, cui studebat Conradus, & Henricus Catulus dux Bauariae, quem nonnulli per errorem appellant Leonem: (fuit autem

tem Henrici Leonis pater) Siue ergò vterque & pater & filius cognomen habuere Leonis, siue solus filius, rem non variat: dummodò sciamus Henrici Leonis fuisse patrem, qui de Saxonia cum Alberto luctaretur. Præoccupauit Albertus ea que sunt citeriora Saxonie, Luneburgi arcem, Bardexicum, Bremam: Sed Henricus de Bauaria descēdens cum valido exercitu, superiora prouincie vastauit, aliquot arces vi cepit. Ducebat ille in belli societatem comites palatinos Rheni, natos sorore Rixa Imperatricis, & videbatur omnia in deterius prolapsura ad vastitatem prouincie: Sed interuenere principes, qui remponerent in treugas. Constitutus à rege dies in Quedelenborg ad conuentū principum, vt causa tractaretur. Per qua tempora moriēs sine hærede Henricus marchio Brandenburgensis, locum fecit nouo beneficio, cum feudum vacaret Imperatori. Contulit ergò Conradus rex Alberto comiti de Balenstede, siue de Anehold, marchionatum antedictum. Ità auctus Albertus à rege nouo principatu, facile dimisit Henrico Saxoniam in eodem conuentu principum habito in Quedelenborg. Sed tum Henricus Bauarus cepit agrotare, non sine suspicione dati veneni, & mortuus sepelitur in Lutter, ad latus Imperatoris soceri sui. Rex autē Henrici relictam, matrem Leonis, filiam Lotharij Imperatoris, dedit coniugem Henrico fratri suo, cui etiam contulit ducatum Austria, qui antè erat principatus Noricorum. Iste ergò est in meridionalibus Germanie ducatus nouissimus, qui iam vsurpat (incertum quo iure) appellationem, quòd se nominat archiducē. Iste verò Henricus in Austria nouo ducatu, nullos reliquit hæredes: Vnde iterum fit locus nouo beneficio. Sed hæc ad tempora sequentis Friderici.

Bb

CAPVT

Holsatia interim, sicut vniuersa Saxonia, nouis
 quatitur motibus, dum expulso Adolpho, qui Im-
 peratrici Lotharij relicta fidem seruans cessit comitatu.
 Interim Henricus de Badewide repositus in eam ditio-
 nem, arcem Zegeberge, iam defuncto Hermanno, quem
 Lotharius ibi constituit, occupauit: nec tamen prospera-
 tus est vehementer. Nam Dandali ad noui principatus
 initia se erexere. Pribislaus, qui veterem Lubicam te-
 nuit, collecta magna suorum manu, Zegeberge inuadit:
 Monasterium cum ecclesia tradit incēdio: Vnum ex fra-
 tribus, qui se defensionis sacrorum obtulerat, obrūcauē-
 re: reliqui vix fuga elapsi, redierunt in Falderā: Ceteri
 qui Lubicam incoluere, satis difficili & ancipiti labo-
 rauere periculo, quod Pribislaus, etsi necdum fidelis
 Christianus, fratribus tamen ibi praedicantibus satis erat
 benignus. Nec tam sua mouerunt pios pericula, quam
 aliorum Christianorum conspecta vincula & tudibria.
 Nec longū tempus in medio, & ecce alij de mari Dandali
 ascenderunt, Pribislaum hostem insequentes: Diū enim
 nobiliū familie Critonis atq; Henrici de principatu dis-
 fidebant, & Lubicam applicantes qui superuenere, di-
 ripuerunt omnia quae repererant: Arcem incendunt: &
 cum hostem non adesse cernerent, cum praeda reuertun-
 tur. Sacerdotes autē vix manibus eorum elapsi, ad pa-
 trem suum Vicelinū se contulerunt. Itā frustrato iterum
 labore, vinea nouella depasta est. Quid facerent optimi
 patres? Quando praedicatio negabatur, orationi institū-
 re, humiliter deprecantes Dominum Iesum, vt ad glori-
 am sui nominis & animarum salutem, fidei ianuam mi-
 seris aperire dignetur. Interim Henricus terra tum Hol-
 satia administrator, collecta suorum quanta potuit maxi-
 ma

ma manu, contendit in hostes, & wandalorum terrā per-
 uastans: & prada inde abacta non minima, gladio &
 igne vastauit omnia obuia, par pari referens. Quo tem-
 pore Holsati nullo comitis ductu, sed suis auspicijs, presi-
 dium wandalorum fortissimum Plone aggressi, valida
 manu ceperunt: communierant, & exinde semper in di-
 tione tenuerunt. Nec longū tempus in medio, cum Hen-
 ricus Bauaria dux, quod diximus, auxilio socrus sue &
 primatum in Saxonia, arcem Luneburgi primariā ob-
 sedit, inq̄ suā accepit ditionē, pulsos quos Albertus mar-
 chio custodes profecit: inde ab reliquis quoq; terra pra-
 sidijs, breuē consobriniū suū Albertū expulit, & multum
 armis & auxilijs Alberto praualeret Henricus dux Ba-
 uariae potentissimus. Quo etiam tempore eisdem armis
 adiutus Adolphus comes, recuperauit Holsatiam suam,
 anno vix exacto, postquam illam amiserat. Videns au-
 tem Henricus de Badexide, quia subsistere in terra non
 posset, incendit arcem Zegeberge, & munitissimū pra-
 sidium, quod Adolphi mater Hamburgi firmauerat:
 Omnia quoq; quae senior Adolphus in terra communiē-
 rat, quia ille sustinere non posset, abiturus incendit atq;
 demolitur. Conradus autē rex haec audiens, cum de col-
 lato beneficio tueri curaret Albertum, exercitum duxit
 in Saxoniā, habens in multo comitatu etiam ducem
 Bohemiae. Sed & Saxones, duce Henrico, alacres illi oc-
 currunt, castris vtrinque iuxta Cruceborg firmatis: Ibi
 priusquam pugna miretur, interceptum est negociū, &
 indicta est curia principibus proximē in Doormatia, vbi
 sine armis res omnis dirimeretur, ad proximum Purifi-
 cationis Marie diem: & inde translata cōuentio in Que-
 delenborg, vbi in eam formam, quam diximus, res est
 composita, vt haberet vterq; in Saxonia principatum.

DElapsis in sua exercitibus, diuisisq; copijs, Rodulphus comes Thietmarsia, & Fridericus Palatinus ex eodem agmine Bremam ducunt: Nihil tale opinanti ciuitati, superueniunt & diripiunt, cum Adalberto Roman abiisset. Diu ea valuit controuersia, vt principes Saxonia temporale dominium illius vrbs sibi vendicarent, iam tunc à memoria Bernhardi ducis: quod in Adalberone diximus in Metropoli. Reclamauere pontifices, sed prauauerunt arma, qua adhuc iuris occasione nobiles memorati ciuitatem in pradam vertunt. Iam tamen duplici iure freti videntur, quod Albertus pridem eam occupasset, nunc pro Henrico illam receperint: deinde quod aduocata eius vrbs à Liemaro capto, permissa fuit, vt diximus, duci Saxoniae Ludero, & perinde posteris eius. Erat autem post mille centum annus tricesimus nonus, cum Henricus dux Bauariae & Saxoniae in fata concessit, relicto paruulo filio sibi cognomine Henrico, cui cognomen Leonis accesserat. Mater autem pueri Gertrudis, filia Lotharij Caesaris, miserata sortem Henrici de Badewide, egit cum principibus, vt illi & agraria permitteretur Holsatia contermina, nuper à & wandalis capta: Adolphus autem retineret Holsatiam. Sed non quieuit Adolphus, donèc Henricus puer, iunctis principibus, ita rem dirimeret: vt Holsatiam cum & agraria teneret Adolphus, Henrico autem memorato proueniret terra Polaboru cum oppido Raceburgo, que & ipsa pars erat & wandalia nuper in ditionem & ius Saxonum accepta, licet antiquus adhuc populus, consumptis aut retrò pulsus nobilibus, illam insideret. Adolphus autem sic compositis rebus, iterum communiuit arcem Zegeberge in loco quem dixere & wandali Bucu, inter fluiuium Trauenam,

1139.

nam, & lacum *Wockenisse*, urbem firmavit pridem à Critone ante annos quadraginta inchoatam: nomē autem cum populo transtulit à veteri Lubica, quam pauld inferius ad mare construxit Henricus in loco *Zuaytoxo*. Cœpit ergò ex hoc die noua Lubica in monte firmari, quo loco permansit in hunc diem, breuē miris incrementis adaucta. Adolphus cum Nicloto Obotritorum principe pacem fecit: cœperuntq; inhabitari deserta *Wagria*: nam magna pars vulgi aut consumpta est bello, aut introrsus Orientē versus emigravit, habitatura inter congentiles potius q̄ seruiret Saxonibus. Vocatur ex alijs regionibus, qui in ea parte colendos agros acceperant. Interim Vicelinus spiritualibus quoque incrementis intentus, prædiarecuperavit ab Adolpho, que Lotharius Imperator monasterio Zegebergensi cōtulisset. Sed visum est tum patribus monasterium in Hagerestorpe villa erigere, propter fori tumultus, & ab arce militaria incommoda, que Zegeberge videbantur. Permisit facile comes: in loco pristino ad radicem montis parochialis ecclesia remanebat: tantumq; valuit noue molitionis fama, vt Thietmarus Bremensis chori decanus, relicto loco suo, Falderampetiērit, & à Vicelino noua plantationi in Hagerestorpe præesse iuberetur.

CAPVT XI.

Conradus rex ad indictum *Wormatiæ* conuentum properauit, venerantq; multi eò principes, sed Henrici pueri defensores Saxones nō aderant, quòd fides illis publica ad eorum præscriptum non interpone-retur. Deindē post Paschalia nouum indixit conuentum in *Francfordia*: sed neque tunc ob eandem causam venerant: Inualuitque controuersia, vt principes Albertum etiam natiua ditione penè expellerent, vrbes

eius occupante Rodulpho comite Thietmarforum. Sed tamen nō diū res in eo statu permansit, rege descendente in Saxoniam: Nam tum Alberto restituta est marchia: & Henricus puer in Saxonia est confirmatus. Nec diū superfuit Rodulphus comes memoratus, casus in Thietmarsia sua, sicut multi praedecessores eius. Infrenis enim populus semper excussit iugum dominationis. Sed tum Hartwicus frater Rodulphi, facta cōmutatione, ecclesiae dedit Thietmarsiam, & recipit comitatum Stadensem: quod supra attigimus, & plenius in Metropoli cōmemorauimus. Per quod etiam tempus fundatum est monasterium beatae Mariae ad oppidum Stadense: quod isto anno post mille quingentesimo, quo haec scribuntur, propter metum pedestrium copiarum, quae tum diocesim vastabant, & se Guardiam cognominauere, euersum est à Stadensibus, reddito intra oppidum loco: euersa prius religione à fratribus, qui pauci iam commanebant. Sed hoc suo tempore commemorabitur. Tum verò Henricus puer per curatores instituit querimoniam apud regem, super nomine Adalberonis archiepiscopi, quod ille matri suae pollicitus diceretur, omnem comitatum Stadensem post mortem Rodulphi ipsi Henrico prouenturum: nunc autem ecclesia haberet Thietmarsiam, & Hartwicus Stadensem comitatum. Audiuit rex querimoniam, & ad tollendam controuersiam, indixit partibus conuentum in Rameslo: Praefecit autem suo loco tractatibus habendis, Thietmarum Verdensen episcopum, Albertum marchionem, Hermannum de Wintzenborg, germanum eius, & Henricum de Dasle comites: Aderant ex nobilitate quamplurimi. Archiepiscopus factum suum defendit: Dux per suos grauissime impugnavit. Et ubi nihil placitū inter dissidentes com-
poni-

ponitur, ducis satellites ad arma concurrunt: venerant enim fortiores, facturi quod fecerant: Archiepiscopum capiunt, ac in arcem Luneburgi pertrahunt, si forte minis extorqueant, quod placito non poterant: Sed ille inuictus permansit, neque precio, nec comminationibus superatus: Vbi nihil proficiunt, abire sinunt. Hartwicus prepositus in manu erat Hermanni de Luchoo, vnde illum sperabant ducales ad se transferendū: Quo factō, si ille fuisset sublatus, iam dirempta questio videbatur: vt ad ducem perueniret, quod petebat. Sed vir nobilis prospiciens periculo Hartwici & capiti eius, eum tradidit in manus Alberti marchionis, qui illum liberū in sua remisit. Comes erat per hæc tempora de Wintzenborg Hermannus, qui militaris de Suenia viri speciosam coniugem, absente marito, oppressam constuprārat: Rediūti marito flens mulier occurrit, vim sibi illatam questā. Ingemuit maritus, & obseruato tempore, arcem primo manē conscendit: & vt erat comiti coniunctissimus, aditum habuit in cubiculum: ibi dormientem comitem ad latus coniugis confodit. Mulier eiulabat minata vindictam, gestare se vtero exclamans, qui vlceretur. Ille furens minantem iunxit marito, & confestim equum iam stratum conscendens, vxore post se ducta, terram reliquit, abiens in Sueniam suam. Erat in arce spiritus (incertum qualis) qui varia specie se plerunq; ostenderat: Is concidē monebat episcopum Hildesemensē in strato suo quiescentem: Surge, inquit, corra se, & vacantem occupa Wintzenborg arcem. Non contempsit ille monitorem: Exurgens, cum expeditis eō properans contendit, & vt audiit, inuenit: consensuq; Imperatoris coniunxit ecclesie comitatum, arcem, cum oppido Aluelde.

1197

Indè Conradus in Saxoniam descendens, egit cum principibus de vicinis ðoandalis ad iuga Christi cogendis: Erat annus post mille centum quadragesimū septimus, & in hanc sacram pro Christo militiam sese perarmarunt, Adalbero archiepiscopus Bremensis, Henricus dux adolescens prima penè arma portans, Conradus dux de Saringia, Albertus marchio, Conradus comes in ðoitin. Confluxerant ex omni Saxoniam, quæ nunc ðwestphalia, voluntarij multi, qui in sacram militiam nomina dederunt. Sumpsere autem sacrum vestibus & armis tale signum ☩, hoc insinuant, quia crucifixus Dominus rex est super omnem terram. Niclotus Obotritorum princeps, cum intelligeret expeditionem in se suosq; contribules dirigi, quantum potuit, exercitum adunauit, pro libertate pugnaturus. Sed quam magnus fuit virinque apparatus, tam futilis exitus: Nullo enim insigni proelio commisso, cum intelligerent ðoandali se viribus impares, suscepere facere imperata: Ea fuerunt, vt accepta Christi religione, Danos, quos ob eam rem crebro in se pugnantes habuere, victos relaxarent: Sed quauis pollicitarentur, nihil impleuere. Si suscepti promissorum obsides, si impositi qui predicarent sacerdotes, nihil horum commemorant annales: Veri simile fuerit, tantos principes, tam validum exercitum non abuisse, nisi omnibus legitime constitutis, etiam si non commemoretur. Id tamen effectum est, vt res deinde pacatiores essent inter Obotritos & vicinos Saxoniam ðoandalos. Nam Hartuicus, qui Adalberoni in archiepiscopatu successit, cum diu apud summum pontificem & Casarem instisset, recuperando honori sue legationis in regiones aequilonis, qui sub titulo Håburgensis ecclesie debebatur, nec

nec peruias haberet aures eorum, neque muneribus profecisset, quod iam in regna aquilonis constituti essent metropolitani, quibus parerent episcopi regionum. Frustratus ergo hoc proposito Hartuicus, ad magis piam causam respexit: Episcopos in proximā ordinans Suardaliam, quos haberet suffraganeos. Nam accitum Vigelinum, iam annis triginta immorantem Holsatiae, virum Deo acceptissimum, post annos LXXXIII. quibus exturbata fide vacabat religione Suardalia, ecclesia consecrat Aldenburgensi episcopum: Euerhardum in Mekelenborg, qui est hodie Zwerinensis episcopatus: qua ditio olim pertinebat Ottonis I. iudicio ad Aldenburgensem: nunc verò in tres dioceses secta, Lubicensem, Zwerinensem, Raceburgensem, perseuerat. Ea quia in Metropoli commemorauimus, hic attigisse sufficiat.

CAPVT XIII.

REx deinde Conradus conuentum indixit principibus in Würzburg: quam urbem nunc conflatō ex Græco & Latino vocabulo Herbipolim vocant: Sed Henricus Saxonie dux aberat. Incessit autem noua simultas regi atque duci, quod Henricus Bauariae atque Saxonie Sueuiam quoque voluit auito iure sociare: Nam auus paternus ex Sueuia duxit originem. Quam reminiquo, vt debebat, animo rex perfererat, quod regis frater Fridericus ducatum in Sueuia administraret. Cum autem Henricus Leo in Sueuia Fridericum oppugnaret, rex alia ratione oppugnandum ducem Saxonie putauit. Nam properè mouit in Goslariam, indè transiturus, vt acciperet in ditionem Brunswicum, clarissimum Saxonie oppidum. Sed non potuit tam accelerare rex iter, neque tam abscondere consilium, quin ad Hen-

cum permaneret: qui veste mittata, magnis per dies & noctes cōtendens itineribus, solis tribus comitatus Brunsvicum ingreditur, regem praeueniens, & perinde frustrans eius in hac parte molitionem. Sed inerat viro infinita, & nunq̄ exaturanda ambitio, vt non contentus parto, anhelaret semper ad plura comparanda. Tū verò Bernhardus Clareuallensis cruciatā predicabat in terram sanctā: Quapropter è Burgundiā sua missus à summo pontifice in conuentum principum, qui tum Francfordiæ ob eam rem fuerat indictus: Ille verò & miraculorum signis, & instantissima predicationis verbis permouit corda praesentium ad eam sumendam expeditionem: Conradum Imperatorem cum multis principibus animauit. Incredibile est memoratu, qua deuotione concursus sit ab omni ordine, principum, militarium, ciuitatum. Vnum habuit ea res optatum exitum, vt Germania tum latrocinij frequens, purgaretur eo genere hominum, qui rapinis consueuerant victitare: Nā tunc deuotione qualicunque, omnes id genus homines pro remedio peccatorum sacram amplexi militiam, in eam nomina dedere, volentes, expeditionem: Quasi vt erat maximo feruore inchoata, tam optatos exitus habuisset, non res Christiana tum in Asia periclitari coepit, ad eam desperationem, in qua iam dudum iacuerunt, peruenissent.

CAPVT XIII.

CUm ergò rex, audita Bernhaldi cohortatione, expeditionem pararet, peruenit cū exercitu Constantinopolim, & dolo Imperatoris Orientalis, qui eam rem liuentibus semper oculis intuitus est, ludificatus est: Ad Iconium, gipsa vel terra cretosa immixta farina, quam ex pollicitatione idem Imperator mitteret in agmen

agmen Christianū. Peruenit tamen Conradus in terram sanctā, & magnis rebus agendis vel interfuit, vel prae-
 fuit, cum etiā Ludouicus Francorū rex per mare aduen-
 tasset, magnis copijs aduectis. Sed ea res suam deposcit
 iustam historiam. Is tamen tum erat rerū exitus, vt ma-
 gnis licet conatibus institissent amplificandā in Asia rei
 Christiana, in Europam ambo reges laceros suos redu-
 cerent exercitus, infinita multitudine consumpta, vel
 bello, vel pane venenato. Fregit animos fortissimorū re-
 gum dolus, quo apud Damascū irretiti ludificabantur:
 Obsederant eam urbē tres reges, (nam Balduinus Hie-
 rosolymae quartus rex, Europa duobus regibus accessit)
 fontibus, qui per cuniculos vrbi inuehebantur, facile in-
 terclusis, propè erat vt fame & siti caperentur obsessi:
 nam altissimi & spissi supra modū muri oppugnationem
 fecere irritam. Vnicus erat lacus quem foris tenuere
 Christiani, vnde etiam non magno labore incisos aqua-
 ductus in urbē poterant rumpere: Id veriti oppidani, ho-
 minem Assyrium ad eū vsq; diem Balduino fidū pecunia
 corrumpunt ingenti, vt suaderet regibus in altera ciui-
 tatis parte oppugnationē intentare, q̄ ibi captu facilior
 vrbs suasu illius videretur. Auscultarunt perfido homi-
 ni tres reges, & exercitu in aliam vrbis partem tradu-
 cto, egressi oppidani Christianos aquatione intercluse-
 runt, & periculū vrbi intentatum, vertunt in oppugna-
 tores. Ea re frustratus est tantus regum ex Europa ma-
 gnorum conatus, & in regionē quisq; suā exercitus con-
 scissos reducere. Reuersus autem in Germaniā Conra-
 dus, non diū pōst ex labore peregrinationis, cui accessit
 mæstitia frustrationis, concepto morbo, finem viuendū
 fecit, priusquam Imperialem benedictionem acciperet.
 Misit quidem Eugenius pontifex cardinales duos ad
 regem

regem pro quibusdam non satis explicitis causis, Octavianum atque Iordanem : Sed hi regi indixere diem, vt Romam properaret, non alibi accepturus Imperij coronam. Dum autem appareret, quae Italicae expeditioni necessaria viderentur : neque enim leui manu penetrare potuit prouincias, & erant, quae in Italia pro statu ecclesiae recuperando viderentur agenda: in ipso rerum apparatu rex ipse defecit, tumultatus in Bambergae. Reliquit autem filium Henricum, cognominatum de Rodenburg, apud quem cum Imperialia insignia seruarientur, ab omnibus illi regnum putabatur deferendum. Sed tum Fridericus Sueuus illi praefertur. Tantum verò valuit timor Henrici apud magnates, vt iam regnante Friderico, non securus videretur rex, nisi iste veneno tolleretur de medio.

CAPVT XV.

Fridericus eius nominis I. genere Sueuus, Conradi regis ex fratre nepos, Friderico patre natus, eo quē Henrico V. sufficiens multi ducebant, regno substituitur à principibus. Hunc Italicis ob contumeliam, quod grauis illis incuberat, Barbarossam cognominauere. Erat autem annus post mille centum quinquagesimum secundus. Numeratur & iste in gente Saxonum, quantum Sueuiam habuerit patriam : nam Ottonum trium sanguis diu inter principes claruit, vt ex illa se stirpe prodijisse gloriarentur. Primam curiam in sacro Pentecostes festo Mersburgi celebrauit : Ibi Zueno atq; Kanutus de corona Danis contententes, Romanorum regem causa sua arbitrum fecere. Zuenonem ille in regno confirmauit, & Kanutum Magni filium, parte regni deputata, inter duces iussit haberi : Deinde in Herbipolim indixit conuentum : Ibi Henricum Bauariae & Saxoniae ducem,

1152.

ducem, Alberto marchioni iterum composuit: Vinebat antiquum in pectore vulnus, amor videlicet Saxonie in corde Alberti: Sed duplici stemmate Henrici excluditur: Nam & auia eius paterna Magni ducis fuit filia, quomodo & Alberti mater: Insupèr Henrici mater erat Lotharij filia, quæ alio iure traxit ad illum Saxonie ducatum. Quo tempore idem Henricus grauitèr institit Vicelino, vt ferulam pastorem, hoc est, inuestituram temporalis dominij, ab ipso acciperet: Sed vetuere Bremenses, regale munus asserentes, inuestiri episcopos ad formam inter Calixtum Papam & Henricum V. Imperatorem constitutam. Venit rex in Saxoniam incunabula patrum visurus. Vxorem autem quam tenebat Henricus, quia ob propinquitatem legitime habere non poterat, interuenientibus apostolicis legatis, cum gratia dimisit, separatus ab illa per sententiam, quam vocant diuortij. Nec diu superfuit vir sanctissimus Vicelinus, anno V. sui pontificatus decedens apud fratres suos in Faldera, hoc est, Nouo monasterio tumulatus. Quo mortuo, fratres eius se retraxerunt ab vnione Aldenburgensis episcopatus: quippe qui Bremensi ab antiquo pertinerent. Successit illi in episcopatu Geroldus ex ministerialibus Henrici ducis. Rex autem Fridericus in Magdeburgo Pascha celebrauit: indè instituens processionem primam in Italiam: Iurare fecit principes eandem expeditionem: Nouerat enim tergiversationes multorum: Non ignorabat quàm difficulter inibant logam & sumptuosam peregrinationem: Idèd simplici promissione in tanta re contentus non erat.

CAPVT XVI.

Annus erat post mille centum quinquagesimum quintus, cum rex iter ingressus, magno principum

1155.

pum concursu mouebat in Italiam : Aderat Henricus dux Leo cum Geroldo suo Aldenburghensi electo : quem cum Bremensis archiepiscopus consecrare recusaret, quod non legitimè electus, sed sola ducis assumptione prouectus esset, Romam secum duxit ibi consecrandum : Erant simultates alie inter ducem & archiepiscopum, quod dux pradia ecclesia velut sua haberet, & pro capellano uti constitueret antistite : quæ vetus prædecessorum quoq; suorum iniuria fuit. Sed Henricus satis pro sua atq; ecclesia dignitate agebat. Ergo quæ archiepiscopus cōsecrare noluit, Romã eius ei gratia perduxit, non confirmationis, ut nunc agitur, (necdum enim Romana ecclesia tantū sibi iuris in omnes omnium prouinciarum ecclesias vendicabat) ut nisi confirmatione apostolica episcopus nō haberetur legitimus : Id enim posteriora tēpora adinuenerūt. Nec ibi quieuit Ro. ecclesia, donc annatas quoq; sibi ex omni Christianismo aduocaret. Rex ergo profectus prosperè, venit in Lombardiam : Inde Terdonam, quæ rebelles illi ostendit animos : quam obsidens, ac non multò post capiens, cōtendit maxima celeritate Romã. Trepidatum est in vrbe Roma ad celerem Imperatoris aduentum : Senatus Romanus obuiam regi misit oratores, qui dicerent, paratos esse Romanos excipere regem triumphaliter, si se Imperatorio gerat more. Quo percontante, quid illi faciendum dicerent : Illi responderunt, Si victos præ se ferri curaret catenatos tyrannos, & aureo curru residens, diuitias gentium Vrbi inferret : senatuiq; promitteret appendi XX. millia libras argenti, ut esset veteribus constitutum legibus : magnificum & munificum videri triumphaliter exceptum, quem principes regem fecerint, senatus, populusq; Romanus, Casarem sibi constitueret. Subridens

den rex: Grata, inquit, pmissio, sed cara nimis licitatio: Magna requiritis viri Romani de exinanita camera nostra: Venimus aurum de Italia sumere, non argentum inuehere. Quid si occasionem queritis nobis rebellandi, non tantum vobis laborandum erit: habetis paratum bellum vbi voletis: Si tamen consilio nostro putaueritis utendum, consultius, quid amici, quam quid armati possumus, experiendum vobis ducimus. At illi pertinaciter instabant iura sua ciuitatis tueri. Rex, illis contemptis, ad pontificem Hadrianum, qui ab Vrbe declinauerat, incertus quid exercitus tantus moliretur, misit oratores, ut ad colloquium mutuum fieret conuentus. Pontifex dignatione sua flectere contenderat Germanorum formidatam insolentiam, & venit in castra regis cum solenni, pontificeque summo digno comitatu. Rex concitus occurrit venienti, & ab iumento descendenti strepam fertur tenuisse sella, acceptumque reuerenter per manum in sua tentoria perduxisse. Bambergensis tamen episcopus verbum regis proloquutus, ait: Honorabilem tuam sanctitatis presentiam apostolice pontifex, sicut dudum desideranter optauimus, ita nunc letanter suscipimus, gratias agentes omnium largitori bonorum Deo, qui nos deduxit & adduxit in hunc locum, & sacratissima visitatione tua nos dignos fecit. Notum ergo tibi esse volumus reuerende pater, quia omnis ecclesia de finibus orbis ad honorem regni collecta, adduxit principem suum ad tuam beatitudinem, prouehendum per te ad culmen Imperij: Hoc meretur nobilitas, prudentia, fortitudo, Dei timor, & catholica pacis amor in corde illius regnans, & sanctae Romanae ecclesiae cultus non vulgaris: Ecce te venientem excepit venerabundus, tuis sanctissimis vestigijs humiliter prouolutus: Ergo venerande pater, tu circa
ipsa

ipsum peragas, ut quæ ei desunt de plenitudine Imperialis culminis, per tuæ beatitudinis munificentiam suppleantur. Papa refert: Audiuimus frater episcopo, quæ loqueris, speciosa quidem dicta, sed non opere exhibita: Friuolum potest videri quod dicimus, & tamen in minimo commissa negligentia, facit argumentum de maximis: Abiumento descendit nobis, strepam tenuit sella sinistram, nescimus ad irrisionem, an aliorum, cum dextera fuisset obsequenti correctanda. Rex stomachanti similis, risu soluitur: minimum se studuisse respondit strepis apprehendendis: Tu primus es, pater, cui tali officio deseruimus. Deinde iam commotior: Scire velim, officij hoc genus ex debito an sit, an beneplacito? Quod si ex beneuolentia descendit, quis causabitur negligentiam in spontaneo? Sin ex debito, parum interesse putamus quo latere accessit, qui venerabundus adorat. Hac verborum vicissitudine, quæ multo plura inter collaterales amborum fuere, sine osculo discesserunt.

CAPVT XVII.

Postero die reuocatus in castra pontifex, adest. Rex iam experimento doctior, quam debuit, strepam apprehendit. Considentibus iterum papa verbum fecit: Solebant, inquit, qui ad coronam petendam venerant, prisca ætatis principes, insigni aliquo facto Romana ecclesia beneuolentiam promereri: ut suo velut officio praeuenientes benedictionem, iam debitam coronam omnibus praclaro facinore testarentur. Sic Karolus dum domuit Longobardos: Otto dum compefcuit Berengarios: nouissimus Lotharius dum Normannos reprimeret, coronam Imperij meruere: quocirca serenissimus rex Apuliam Romana ecclesia peculiarem prouinciam, iam à Normannis occupatam, nobis ecclesieq; restituat: deinde

indè qua nostra sunt, facile exequemur. Principes respondent: Ab longo itinere & multiplici per viam labore, attenuatas esse vires exercitûs, nec posse regem illis copijs, magnam inuadere prouinciam: Impleat in rege benedictionem pontifex, non se certâsse priorem officio pœnitebit: restitutos in sua principes, cum latioribus armis cum suo rege redituros, facturosq; qua in rem ecclesia videbuntur. Cessit Papa contentioni, facturum spondens qua peterentur: paterno se affectu commone-re regem, videat, prospiciatque, quo sit itinere propter collocatas ab Romanis insidias ingressurus: Curaturos se principes responderunt. Tum Henricus dux Leo Geroldum suum exhibens, Aldenburgensem postulat consecrari: Sed iam præmonitus Papa literis archiepiscopi Bremensis, aures auertit. Interea dispositis rebus, per viam Surio mouet rex, ingrediturq; Urbem incolumis, & à pontifice susceptus, in scalis Petri, benedictionis solenne munus accepit, Imperator Romani populi consalutatus. Sed dum ea celebritas vtrunq; principem, eorumq; primores detinet in Basilica principis apostolorum occupatos, Romani cum pontifice parum concordés, propter consules, & eadem ratione Imperatorem ducentes suspectum, portas Urbis clausas tenuerunt: Friderici enim exercitus, quem duxerat magnum, in pratis qua appellant Neronis, tentoria stationesq; habebat. Romani tumultuantes, primum in Vaticanum erupere: quos ad gradus inuenerunt, in eos commissa præda ac cæde debacchantur: Indè etiam in castra ausi procedere. Erant autem proxima muris Henrici Leonis arma: milites egressi, magnam stragem in Romanos retulerunt, repulsis ad Urbem, qui cædi superfuerant. Pontifex egregia Henrici & suorum virtute delectatus, postero die

electum suum consecrabat. Deinde quia in Lateranum erat proficiscendum cum Imperatore, & Romani per Urbem transitum negauere, magno circuitu extra Urbem facto, multis etiam millibus passuum circuitis, pontifex cum Imperatore Lateranum apprehendit: & inter stationes militum expleuit sacrum in aede Iohannis ministerium.

CAPVT XVIII.

Imperator in Germaniam regressus, Monasterij Westphaliae Pascha celebrat: Inde conuentum principibus indicit in Halberstadio, & inde Ratispona: ubi controuersiam, quae Henrico Leoni fuit oborta de Bawaria, compositis rebus sedat. Quo etiam tempore, idem Henricus dux Saxoniae Phrisiam hostili agmine inuadit: sed parum profecit in locis palustribus, in quibus nihil erat loci copijs equestribus: quae res facit homines regionum talium indigenas, insolentiores. Cum uero Zueno Dania rex à nepotibus regno pelleretur, ad eundem confugit Henricum ducem, cuius armis in regnum adductus, per dolum circunuenit Kanutum, quem oppressit, penè etiam cõfixurus Waldemarum. Sed ille meliore usus fortuna elabatur, postremò opprimens regem: quae nos in nostra Dania sumus exequuti. Henricus etiam dux eodem tempore Wandaliã, ferro igneque cuncta vastans, ingreditur: Sed varia fuit hominum & fluxa fides, ut parum profuerit labor ille copiarum: Siquidem statim relapsi sunt, qui imperata se facturos pollicebantur. Imperator aut, quod pollicitus est pontifici, Italiam magno agmine ingreditur: & primos quidem Mediolanenses ad imperata facere cogèdos circũsedens, ad uota sua flexit: Ibiq³ consumpto tempore, ulteriores in Italiam expeditionem illo tempore intermisit. Anno autem nono

nono ac quinquagesimo, cum Imperator iam tertio validis agminibus Italiã inuadit, maiores de regno principes cum copijs aderant: Henricus Leo inter primos. Imperator Cremam obsidet, cum illi nunciata est rebellio Mediolanensium, simul etiã interitus Hadriani pontificis, & duorum de summo pontificatu contentio innotuit: Quæ res visa est Imperio olim detruncato repromittere in integrum restitutionem: Qua de re non inuitus audiuit eam de pontificatu controuersã. Rolandus Mediolanensis natu, iam Alexãdri III. nomen induerat. Octavianus autem Romanus, iam pridem Imperatori notus, cū esset in Vrbe coronãdus, fortè & tum verba de summo pontificatu ferentes existimabatur: impensorem illi fauorem ab Imperatore esse impensum ferebãt: Victoris ille nomen acceperat: Rolãdus, q̄ & Mediolanensis esset, & multos in Francia Imperatori fecisset inensos, auersum sibi animum fecit Friderici. Misit tamẽ Alexander solennes nuncios in castra Imperatoris oratum, vt electum se à duodeuiginti cardinalibus, aduersus Octavianum, quem soli tres prophanãssent, tueretur: Quibus Imperator superbè fertur respondisse: Oportere vtrũq; electũ ad se Papiã descendere, vt cognito à se suisq; iure vtriusq;, statueretur quod æquissimũ videretur. Ea, vt debuit, pontifex relata agrè tulit. Et quia Octavianiani factio eũ in Vrbe vexatũ molestijs affecerat, contulit se in Anagninam: Signiam Octavianus apprehendit. Iterum Imperator missis à Germania duobus episcopis ad Alexandrum, eum velut cardinalem mouit, Papiam venire in concilium: Pontifex eloquentissimus suauiter respondit oratione, in eã concludens sententiã: Romanum pontificẽ à nemine esse iudicandum. Octavianũ autem facillè mouerũt, vt Papiã pperaret. Ibi cõsensu pontificũ

suorum, Moguntini, Colonienſis, & qui aderant catero-
 rum, expectato Alexandro, nec veniente, Victori manus
 dant, eumq; salutant ſummum pontificem. Id cum re-
 ſciſſet Alexander, trina monitione pramiſſa, excommu-
 nicauit Imperatorem: ſuasq; literas in Franciam, An-
 gliam, Hiſpaniam, & quas potuit Chriſtianas prouincias
 curauit circūferri. Ciftertiensis ordo annotatus Alexan-
 dro tum magnū preſtiſſe obſequiū, cunctis edoctis per
 illos, legitimū eſſe pontificem, & verum Chriſti vicari-
 um, Petriq; ſucceſſorem. Iratus Imperator eiecit regno
 vniuerſos eius ordinis, profugiētes in Gallias. Italici pra-
 lati nulla ratione adigi poterāt, vt Victori adhererent.
 Multi ſedibus ſuis pulſi exulabant. Imperator tum Me-
 diolanenſes oppugnauit: Vexillum beati Ambroſij illis
 abſtulit, & cum victoria in Germaniam repedauit: Nec
 diū poſt Mediolanum in ius eius conceſſit. Sategit Impe-
 rator, vt Victorem ſuum ſuſtineret, & Alexandrū ponti-
 ficatu detruderet. Quapropter Biſuntij in Imperiali
 Burgundia vetuſtiſſima vrbe, quae olim Veſontium dice-
 batur, iam tum florens, cum C. Caſar Gallias decennio
 adminiſtraret: Hic, quodd videretur eſſe quodam in me-
 dio Chriſtianorum regū, Hiſpania, Francia, Britannia,
 omnib; maioribus Chriſtianiſimi euocatis principibus, ſo-
 lemnem indixit conuentū: vt de vero pontifice vno ſta-
 tuatur, auferaturq; de medio ſchiſma. Cōtempſere euo-
 cationē illam reges Hiſpaniarū atq; Angliae: Francia ve-
 rō rex, q̄ quidā ſuorum circunuentus iurāſſet regē ven-
 turū, venit quidē nocte, & in flumine vr̄bis mœnia con-
 tingente manus lauit, atq; retrō abiit, execratus conci-
 liabulum, quod non Spirituſſanctus indixit. Quippe de
 ſumma eccleſiae poteſtate conſtituere, nō ſecularium eſt
 principum, ſed ſacrorū pontificum. Sequutus eſt tamen
 Impe-

Imperator exēpla maiorū, q̄ Henricus III. in non dissimili casu, Romana imploratus cōsuluerit ecclesia: quod supra memorauimus, cū Leo IX. eligeretur: & ante illū Otto I. destituto Iohāne, Benedictoq̄, Leonē suum restituit antē consecratum. Waldemarū autē Danie rex, multis pollicitationibus pellectus, venit quidē sed sacrilegio non cōsensit: multa circūspectione vsus ad reditū, quod in Dania nostra latius scripsimus. Absoluto cōuentu, Victor ibi iterū pro summo pontifice recognitus, cū Treuerim venisset, excommunicationis sententiam protulit in Rolandū & cōplices eius: Viciſim Alexander in Octavianū: Imperator, quod proximū fuit, Moguntiam circumsedit, vindictāq̄ sumpsit de ciuibus, quod archiepiscopum suum in ecclesia diui Jacobi oppressissent.

CAPVT XIX.

Henricus autem Saxonia dux, cū omnibus illis expeditionibus Imperatoris atq̄ cœtibus interesset, gratum Friderico præstitit obsequium, primus semper inter primos apud ipsum. Per ea tamen tempora, cū illis rebus adesset, in sua Saxonia res magnas instituit: Præcipuus illi labor erat ad subigendos vicinos &andalos, qui & Christo perfidi, & illi essent rebelles. Igitur anno sexagesimo post mille centū, inſigne agmen duxit in eos. Sapius quidem antē conflixit, & vicit, sed nihil peregit. Zueno autem Dania rex per sua tempora implicitus intestino bello, magno argenti pondere Henricum oberauit, vt &andalos multis à terra incursionibus fatigaret, domiq̄ contineret, nè Daniā ciuilibus malis laborantem interim peruastarent, vt solebant. Fecit hæc Henricus, mercenariam tum operam cōmodans Danis: sed animo eius inciderat, se non rectē dissimulare iniuriam Christi tantam in populo perfido: qui quoties

polliciti, toties fidem violauerant, abiecerantq̄. Magnis
 comparatis copijs duxit in Magnopolim, iam quidem
 agrè Christianam, sed malè ferentem iuga subiectionis.
 Igitur Niclotum principem Obotritorum collata manu
 vicit & oppressit: Alterum ex filijs Døercislaum capti-
 uum abduxit: Alterum verò datis obsidibus coegit fa-
 cere imperata. Captus autem frater, cum iam fratri penè
 in obliuionem venisset, lachrymabiles epistolas scripsit
 è carcere ad germanum: Quid se tam diu negligeret
 sordidatum in squalore: vires illi, si vir esset, non defu-
 turas: facile, si amittatur, iugum excutiat Saxonicum:
 Illū in delicijs desidentē, obliuisci facile calamitatū ca-
 ptiui: Se verò, si velit, obliuisci non posse, admonitū per
 singulas horas suarum miseriarū: quas temporis longi-
 tudo multūm grauaret. In hanc sententiā cum scriberet
 fratri, interceptæ literæ ad ducem perferuntur: Ex ca-
 ptiuo iam obses erat, & aduersus sacramentum à se præ-
 stitum bella concitabat: Malo viriusq̄, Pribislaus frater
 arma suscepit. Henricus dux in hostem ducens Pribisla-
 um, Døercislaū fratrem, quem tenebat pacis obsidē, quēq̄
 etiam concitatore belli deprehendit, in conspectu fra-
 tris appensum iussit iugulari: Pribislaū autē ederpulit,
 ut cum magno rerum suarum detrimento faceret impe-
 rata: Nam antea quidem occiso in acie Nicloto patre,
 demolitus omnem terrā cepit adificare Zwerinum, &
 communire arcē: & imposuit illic nobilem quendā Gun-
 zelinum virum bellicosum cum militari manu. Rediē-
 runt tamen post patris Nicloti mortē filij in gratiā du-
 cis aliquandiu, & dedit eis Døerle, & vicinā terrā: Porro
 terram Obotritorum dedit militibus suis, & diuisit pos-
 sidendam: Collocauitq̄ in arcem Kassin nobilem quen-
 dam Ludolphum aduocatum de Brunswico: Apud Ma-
 lacox

Iacoxo constituit Ludolphum de Paima : *Zwerinum* & *Ileborg* Guncelino, vt diximus, commendauit : *Mekelenborg* dedit Henrico cuidam nobili de *Scaten* : qui etiam de *Flandria* adduxit multitudinem colonorum, & collocauit eos in finibus & terminis suis : Et ita redierunt filij in terram patrum suorum, aut non longè inde distantem. Nam habet fidelis historia, *Karolum Magnum* ex *Saxonibus Transalbinis* hominum decem millia in *Gallias*, hoc est, vltra *Rhenum*, transtulisse in *Brabantiam Flandriamq;* : quæ tum cultores desiderare videbantur. Aetate autem ista, quam nunc attigimus, reuocati eorum filij *Swandaliam* impleuerunt : Nam & *Adolphus*, qui per hæc ipsa tempora regabat *Holsatiã*, in *Swagriam* cultoribus vacuatam : & marchiones *Brandenburgenses*, deletis per arma cultoribus, magna ex parte desertos agros, *Hollandinis*, *Traiectensibus*, *Phrisijs*, *Brabantinis*, *Flandrijsq;* impleuerunt. *Henricus* autem dux hac tempestate *Bernonem* constituit episcopum in terra *Obotrittorum* : qui, defuncto *Euerhardo*, *Magnopolitana* presedit ecclesiæ : & subscripsit illi in dotem eiusdem ecclesiæ trecentos mansos : sicut antea fecerat *Raceburgensi*, & *Aldenburgensi*. Et facta postulatione apud *Casarem*, obtinuit episcopatus erigere, & eligere, & confirmare in omni terra *Swandalorum* : quam vel ipse vel progenitores eius subiugarunt : Et dedit facillè Imperator quod non habuit, incapaci iuris ecclesiastici : quæ magna diu postea dissensionis materia permansit, inter regnum & sacerdotium. Motus autem qui fuerunt illa tempestate in *Swandalia*, quomodò compresserit *Henricus* dux, & terrã pacauerit, quia plenius in *Swandalia* sumus exequuti, hic præterimus.

CUm autem prospera omnia Henrico duci, quem
 dixere Leonem, prouenirent, subacta iam Euan-
 dalia, & foedere cum Danorum rege Waldemaro reno-
 uato: nam gratiam Imperatoris iam dudum promeruit,
 magnis rebus in Italia cum illo, & pro illo peractis: cepit
 illum pertentare superbia: euenitq; quod plerunq; solet
 omnibus, vt sublatis rebus secundis, difficile seruent mo-
 destiam. Tantam ergo gloriam ducis infuscavit insolentia:
 sequutaq; est comes gloria inuidia: Nam omnes
 Saxoniae principes illi se opposuere. Ille autem immensis
 diuitijs locuples, clarus victorijs, & propter geminum
 Bauariae & Saxoniae principatum, sublimis in gloria
 sua, omnibus Saxoniae tam principibus, quam nobilibus
 intolerabilis est visus: Sed manus principum formido
 Caesaris continuit, vt non concepta molimina mitterent
 in effectum. Postquam autem Caesar quartam profectio-
 nem parauit in Italiam, & opportunitatem tempus
 adduxit, statim inueterata conspiratio processit in pu-
 blicum, & facta est coniuratio valida omnium contra
 vnum. Erat autem tum annus sexagesimus quartus post
 centum atq; mille: Fueruntq; inter conspiratores primi,
 Dovichmannus Magdeburgensis archiepiscopus, Herman-
 nus Hildesemesis pontifex, Ludouicus prouincialis comes
 (ia vocant Landgrauium) Thuringiae, Albertus marchio
 Brandenburgensis, & filij eius, Otto marchio de Cam-
 burg, & fratres eius, Albertus comes Palatinus de Su-
 meresberg. Hos adiuuerunt hi nobiles: Otto de Dasle,
 Dwidelkindus de Dasenberg, Christianus de Olden-
 burg in Amerland: Super hos omnes praepotens il-
 le Reinoldus Coloniensis archiepiscopus, & cancel-
 larius Imperij per Italiam, insidiatus est duci: fa-
 cie

1164

cie quidem absens & in Italia positus, sed toto consilio duci expugnando intentus: Vnde factum est, vt principes orientalis Saxonia, cum Thuringorum principe Ludouico, obsiderent munitiones ducis, præcipuè quæ dicitur Aldeleph, & ei expugnanda erexerunt machinas. Porro Christianus de Oldenburg, collecta Phrisonum manu, occupauit Bremã, & omnes fines eius: nam & illam iam Henricus ecclesie detractam fecit sui iuris, præsertim pro ea causa, quod aduocatiã captus Liemar archiepiscopus, vt diximus, in sui redemptionem tradidit Ludero, postea Lothario dum imperaret, auo materno eiusdem Henrici. Fecit autem Christianus magnam commotionem in occidentali regione. Videns ergo dux, quia consurgunt ei vndique bella, cepit commu-
nire ciuitates & arces, & ponere custodias militum in locis opportunis.

CAPVT XXI.

Quo tempore comitatum Holsatia, Stormaria, atque Swagria administrabat vidua Adolphi secundi cum tenello filio: nam Adolphus cecidit in expeditione Swandalica ad oppidum Demyn: quod in Swandalia diximus. Propter consurgentes autem motus bellorum posuit dux puero tutorem qui armis præfesset, Henricum comitem de Orlemunde auunculum pueri, virum impatientem ocij, & totum armis deditum: Hic attende lector auunculum dici, qui alio loco memoratur eius vitricus pueri. Potuit autem vtrunque fieri, vt idem Henricus aliquo gradu, vltra tamen prohibitionem coniugij, contingeret pueri matrem, quam postea duceret coniugem: Nostra enim etate omnes principes se vocant agnatos. Henricus quoque dux, communicato fidelium suorum consilio, Pribislaũ principem Swanda-

tam, quem multis praelijs prouincia expulerat, admisit
 in gratiã, & reddidit ei omnem hereditatem patris sui:
 Terram Obotritorum, prater Zwerinum & attmentia
 eius: & fecit Pribislaus duci & amicis eius securitatem
 fidelitatis, nulla deindè bellorũ tempestate corruppen-
 dam: Staret scilicet ad mandatum eius, & obseruaret
 oculos amicorum eius, absque omni offensione: Quo con-
 stituto, congregabat dux exercitum grandem, & intra-
 uit orientalem Saxoniam, vt pugnaret cum inimicis suis:
 Sed nemo exibat prodiens in aciem: Timebãt fortunam
 congressionis. Ille verò vbi pugnandi nulla facta est co-
 pia, coacta vndiq; præda, igne, ferroq; vastata regione,
 regreditur: Et conuersus in occiduas partes, vt compri-
 meret motus per Christianum de Oldenburg excitatos,
 & improuisus irruens Brema, facillè recepit urbem: Nec
 enim erat tum illa, qua nunc cernitur urbis munitio: &
 fugit Christianus in abditas Phrisia paludes: Dux autè
 Bremam diripiendam permisit militibus: iratus ciuibus,
 quòd se tam facillè permisissent Christiano: Et transfu-
 gerunt ciues quoquè in paludes, eò quòd implacatam
 ducis faciem non sustinerent, post damna rerum formi-
 dantes captiuitatem. Dux autem ex illis nonnullos pro-
 scripsit, quousquè interuentu archiepiscopi mille & eo
 amplius marchis argenti pacem sunt assequuti. Chri-
 stianus autè comes breui rebus excessit humanis: & ces-
 savit commotio earum partium. Inter hæc autem gra-
 fiantibus vsque quaquè ciuilibus armis, Harwicus archi-
 episcopus secum decreuerat, tumultum quoad poterat
 declinare, & sedit Hamburgi solitarius & quietus. Iam
 enim initio archiepiscopatus sui, quod in Metropoli &
 supra diximus, iram in se ducis de comitatu Stadenſi ex-
 citauit. Colonienſis autè archiepiscopus, cateriq; princi-
 pes

pes mandauerunt Hartwico per scripta, vt reuocaret in memoria omnes pressuras, quibus attriuisset eum dux: nunc venisse tempus, quo possit auxilio principum recuperare statum honoris sui: patere sibi urbem Stadiū, & ereptum comitatū, iam principum armis facile recuperandum. Hartwicus autem archiepiscopus, multis experimētis edoctus, fortunatū semper esse in prelijs ducem, ambigua quoq; principibus inesse fidē, & se huiusmodi sponsonibus semper delusum, fluctuare cœpit animo: Prouocabat eum recuperādi honoris cupido: sed deterrebat sapē comperta mobilitas animorum, tam in sublimibus, quā subiectis: Hærebat interim superficies amicitiarum, & pax sonabat in verbis: veruntamen arces suas Horeburg & Friburg communire cœpit archiepiscopus, & congesit in eas apparatus armorum & escarum, qui sufficeret in menses & annos.

CAPVT XXII.

ERat annus post natū Christum MCLXXII. cum apud archiepiscopū moraretur Conradus episcopus Lubicensis, frater Geroldi iam defuncti: cuius tempore Henricus sedem ex Aldenburgo Lubicam transferbat: quod diximus in *Doandalia*. Iste Conradus pridem abbas in Reddageshusen, fauore ducis post fratrem peruenit ad eum pontificatum: Delatus est duci, quod concitator esset apud archiepiscopum, suadens, vt accederet ille ad communionem principum duci aduersantium: Super qua re euocatus ab duce in Erteneborg, legationis in Phrisiam specie declinauit. Postea tamen interposita fide publica per Hartwicum archiepiscopum, cum etiam verbo suo illum firmaret Berno Magnopolitanus episcopus, adiit ducem Stadio manentē: ibi dux exprobrabat quæ diceretur cōperisse: Esse illū plurimorū opinio-

opinionem incitatore[m] Hartwici, ut accederet coniuratis in se principibus. Cúmque ille se eius culpa affiné pernegaret, facile dux grauis viri verbis fidem habens, suspicionem posuit: Sed poposcit, ut de ecclesia sua pradijs ducem recognoscens, hominibus illi praestaret, ex Imperatoris nuper in se indulto: Ibi vir animo liber expergefactus, ait: Modica esse ecclesia sua stipendia, & tam angusta, ut pro illis nullius dominio suam obstringeret libertatem. Dux ad ea: Quandoquidem superioris ius contemnitur, iuste aditus in pradia negatur: Iubebat ergo iter intercludi pontifici in ecclesiam suam: Ille apud Hartwicum archiepiscopum cepit mansitare. Sed ille veritus ne Lubicensis episcopi causa suam aggrauatam oneraret: Arbitror, inquit, frater episcope, nos vna sine pernicie manere non posse: cognitum est, qua sit dux prae-ditus potestate, qua in aduersantes acrimonia: proderit rebus nostris sub Dovichmanni archiepiscopi Magdeburgensis umbra latere: eod si contenderis, ex constituto consequar, ut securi vel ibi consistamus. Conradus, adita primum Francia, reconciliari Alexandro summo pontifici curauit, quod de manu Henrici, qui Friderico in Papam adherere videbatur, pontificatum accepisset. Reperit Papiensem episcopum in ea parte legatum: qui venientem in concilium Cisterciense suscepit, reconciliauit, & praebito tempore indixit, ut vel in persona, vel per idoneum nuncium, adiret summum pontificem: Indè rediens Conradus, recto itinere profectus est Magdeburgum: ibiq[ue] reperit ante se archiepiscopum suum.

CAPVT XXIII.

Quo tempore milites Hartwici archiepiscopi ex arcibus Horeburg & Friburg, eruptiones fecerunt more militari, in vicinas ducis prouincias: quibus

bus rebus prouocatus dux, arcem Friburg oppugnavit,
 expugnata m̄q; solo equans, tolli iussit omnes census epi-
 scopales. Horeburg autem, inexpugnabile fuit praesidi-
 um, propter voragines & paludes: Et idè solum ex
 omnibus in fide archiepiscopi permanebat. Per Saxoniam
 autem excursiones inuicem & leuia militum praelia fie-
 bant, direptiones, captiuitates, incendia multiplicaban-
 tur: bellum ingens sine manifesta causa, quòd hinc sta-
 re videretur inuidia, illinc depugnare superbia. Gosla-
 ria principibus in ducem accessit: Qua de re dux omnes
 iussit aditus obfirmari, nè quid illi importaretur, & la-
 borabat vrbs inedia. Et quanuis bello vrgeretur, insti-
 tit tamen & munire & ornare Brunsvicum: demolitur
 in Burgo ecclesiam veterem, qua in honorem apostolorum
 Petri & Pauli esset consecrata: nouam molitur sub no-
 mine Blasij & Iohannis Baptista consecrandam, qua
 extat hodiè: Fossatis & muris includit Burgum olim
 oppido adiacentem: Indaginem quoque coniunxe-
 rat, mœnibus & fossatis circumductis, vbi pridem e-
 rant pomeria, rubeta, & palustria ab humore loca:
 qua ille primus exadificata curauit habitari: Au-
 ctumque est oppidum in eam magnitudinẽ, qua cerni-
 tur hodiè, vt in Saxonia magnitudine vrbs, & ciuium
 frequentia, & rerum opulencia, nullum illi oppidũ com-
 paretur. Ecclesias inibi dux nouas extruxit, collapsas
 reparauit. Idem quoque in Wandalico solo peregit Lubica,
 Raceburgi, & in Zwerino, erigens ecclesias, qua
 visuntur hodiè. Nam, vt antè signauimus, transtulit in
 Lubicam Aldenburgensem episcopatum: In Raceburgo
 ille primus episcopatum erexit: In Zwerino autem ec-
 clesiam cum fratribus instituit: sed posterius in eũ locum
 facta est translatio Magopolitana ecclesie. Hac verò
 quia

quia in ~~Bo~~ and alia plenius diximus, nunc paucis attigisse contenti, abimus.

CAPVT XXIIII.

Imperator autem Fridericus iam tum in Italia rebellibus imminebat: Nam Longobardia ciuitates quaedam partibus Alexandri Pape accesserunt, Imperatori rebellantes, urbem nouam contra Ticinum, quae Friderico fauebat, Alexandriam de nomine pontificis appellauerunt: Caesar obsedit Ianuam, quae cum ceteris fauebat Alexandro. Praemisit autem Reinoldum Coloniensem, & Christianum Moguntinū archiepiscopos, & partem exercitus, ut urbem Romam terrerent. Venientes autem in Tusculanum, oppidum non longè ab Vrbe, ubi res ad pugnam prae parauere, egressi Romani, comperta, contemptaq; militum Teutonicorum paucitate, illi longè maiori agmine pleni fiducia duxerunt in eos: Teutonici non segnes arma corripunt, & pugnantes, pauci multis praeualuerunt, caesis ad XII. millia ex Romanis: residuos autem fugientes insequuti, ad Urbis usq; moenia propulerunt. De strage autem cadauerum in sepulchrorum exorta pestis, multos Teutonici agminis perdidit, & imprimis Reinoldum Coloniensem archiepiscopum, qui superiori oppugnatione Mediolani corpora sanctorū trium Magorum dono accepta Colonia per duci curauit: ubi permanent magna ueneratione in hodiernum. Opera autem precium est enarrare ordinem eius translationis: Annus erat LXVIII. post centum atque mille, cum Caesar Fridericus grauissima obsidione vrgeret Mediolanum: Ciues ad extremam famem perducti, dedicationis fecere mentionem, promissa incolumitate ciuium: Caesar unum excepit primarium ex vrbe virum, qui rebellionis author diceretur, quem etiam poscebat ad supplicium.

placium: Et vbi comperit abbatissa loci in quo manebant corpora trium Magorū, germana soror eius viri, pacta est cum archiepiscopo Coloniensi vitam fratri: Sciebat enim ciues, etsi non leuiter de derent hominem ad supplicium, extrema tamē fame pressos, necessitati cessuros: & pro munere pollicetur sanctas illas reliquias. Sciens archiepiscopus indignationem & implacabilem irā Caesaris in hominem, honesta fraude circumueniendū putauit Imperatorem, pro munere deposcens quod abbatissa exportaret: Caesar non cogitans quid moliretur, indulgit: Illa fratrem humeris, vt potuit, euexit. Caesar nō hoc permisisse clamat. Archiepiscopus fidem promissionis efflagitat, nec facile illum Caesar contristauit. Itā saluatur ad mortem destinatus: & ille sanctas ex pacto reliquias accepit, quas Coloniā premisit. De Parthia dudum venerant Constantinopolim, & indē Mediolanum: Vbi DC LXXI. feruntur annis quieuisse. Postea verō idem archiepiscopus apud Tusculanum in castris defunctus, & ipse in ecclesiam suam post sanctas reliquias inducitur. Fridericus quoque dux Sueuia eadem infectus tabe tum perijt, qui filiam tenebat Henrici Leonis coniugem.

CAPVT XXV.

CAesar, expugnatis Ianuensibus, Romam contendit: & iunctis viribus vtriusque exercitus, ipsam Urbem oppugnauit. Aedem diui Petri à Vaticano militibus infessam cepit: & fugato Alexandro, idolum suum Paschalem introduxit: Deindē Lateranum oppugnauit. Sed Romani cum cernerent se Imperatoris viribus longē impares, deditiōem fecēre, imperata se facturos polliciti: in quā etiā rem dedēre obsides. Caesar, rebus itā compositis, residuū exercitū reduxit in Longobardi-

bardiam : Ibi cum esset, audiuit motum qui esset in Saxonia, omnium principum aduersus vnum Henricum Leonem : & missa legatione crebra, compefcuit motus sciuientes quoad ipse veniret. Quo tempore Henricus dux diuortium fecit cum Clementia ducis Saringiae filia, obtendens titulum cognationis. Sustulit ex ea filiam, quam nupèr collocauit Friderico Conradi Imperatoris filio adolescenti optimo, sed non longæuo : Nupèr enim in expeditione Italica cum multis principibus tabe consumptus perijt. Adduci autem fecit Henricus Leo Angliæ regis filiam, quam coniugè magna dote in auro, argento, & gemmis adornatam accepit. Imperator autem in Germaniam contendens, cum euocasset principes, causam controuersiarum audiuit, & factis treugis, sedauit tempestatem sciuientium vbiquè bellorum. Interea Longobardi, cum vidissent abiisse Imperatorem, ac pridem robur exercitus eius contabuisse, subtractis morte præstantioribus, ad rebellionem redeunt. Imperator iterum euocatis regni proceribus, eos coarguit quod non synceram pacem in treugis conseruassent : Nam tumultus ille Saxonie animos haud dubium auxit Longobardis. Tum annis in Bambergæ leges iterum pacis dixit disidentibus. Cunctis ergò ex integro, vt putabatur, compositis, reuocatus est archiepiscopus Hamburgensis Harwicus ex Magdeburgo in sedem suam, tactusque morbo intra paucos dies decefit : & extincta morte ipsius vetus controuersia, quæ fuit super comitatu Stadensi : & possedit illum dux deinceps sine omni contradictione. Hic enim erat nouissimus de linea marchionum illorum, ad quos Thietmarsia pertinebat : Nam cæso patre, ac deinde fratre eius in Thietmarsia, ob populi seuitiam, fecit iste Harwicus commutationem cum ecclesia Bremensi, donans

donans Thietmarsiam ecclesia, recipiēs ab illa Staden-
sem comitatum. Quod Henricus dux non passus, Adal-
beronem huius archiepiscopi prædecessorem captiuum
abduxit cum hoc Hartwico, vt antè commemorauimus:
Sed Hartwicus, & ante pontificatum, & in ipso, impar
erat Henrico: Vnde comitatum illum de facto, non iu-
re, sibi vendicauit, Hartwico moriente. Conradus quo-
què Lubicensis episcopus, interuentu Cesaris, meruit re-
dire in parochiam suam ea conditione, vt sopita priori
obstinatione, ducem recognosceret feudi auctorem: po-
tuitusq; reditu ob grati inducis, in virū alterum est mu-
tatus: Didicit enim ex his, quæ ipse passus est, cõpati fra-
tribus suis, & deceterò promior fuit in humanitatis offi-
cia: Clerum defensauit à circunventione potentium,
præcipuè verò Henrici comitis Thuringi, tum Holsatiam
gubernantis, qui sacra prophanæque miscuit more mi-
litari.

CAPVT XXVI.

FRat ea tempestate nobilis quidam Swidekindus de
Dasenberg, vir inquieto animo, & q; armis plus,
quàm satis erat, indulgeret: Hunc Henricus dux diu
bonis conditionibus detinuit: sed vir effrenis etiam du-
cem capit contemnere, fissusmunitioni arcis sue in mon-
tibus Herciniæ. Henricus dux obsedit arcem, oppugna-
uitque: Sed cum ille sibi prospexisset de cõmeatibus, diu
sedendum videbatur, vt fame extorqueret deditiõnem.
Euocauit de Hercinia fossores minerarum, & iussit cu-
niculos agere ad puteum: quo intercepto, siti labora-
bant, & coacti sunt duci se dèdere obsessi. Quo tempore
Lubica, quod in Swandalia diximus, concessit in ius Hen-
rici ducis ex Adolpho-Holsatiæ comite adolescentiore,
cuius pater eam primus post Critonem Swandalum ex-

D d   truxit:

truxit: Nam cum dux mercaturis opportunam adspiceret, cōtendit illam à comite magnis pollicitationibus accipere. Adolphus autem suaderi non poterat, ut duci cederet: Iratus Henricus, cepit nouam moliri urbem ad *Dookeniſſam* lacum, quam *Leoninam* appellauit: interdixitq; *Lubicenſibus*, nè terram illius ingrederentur: Subditi autem ducis, omnia de *Lubica* à mari aduecta deuehebant: quæ res & *Lubicenſibus*, & ipsis *Saxonibus* incōmodabat: Non enim poterant *Saxones* niſi per *Lubicam* ad mare peruenire: non ſinebantur *Lubicenſes* *Saxoniam* introire: Ità vtrique tenuem neuère telam, paruum & exilem quaſtum facientes. Sed cum *Lubica* igne ſuo conſlagraret, notuère ciues inſtaurare domos, niſi ſpe reddita meliore: Vndè factū eſt, ut comes cernens ſibi inutilem fore locum, niſi dux placaretur, permiſerit duci *Lubicam*. Tum ciues alacriores inſtaurabant concrematā urbem, ordinibus designatis ad flumen & lacum vicorum tendentium: Dux urbem priuilegijs honeſtauit, monetam inſtituit, concilium allegit, publicari fecit in regna aquilonis loci immunitatem, & multos ad inhabitandum, plures etiam ad quæredum mercibus ſuis emporiū inuitauit. Incredibile eſt memoratu, quā breuē & quantum increuerit noua urbis moltio: augeſcebat vndiquè fortuna ducis: Nam per hoſce dies Imperator *Ratiſponæ* agens curiam, natam *Henrico* de *Bauaria* controuerſiam diremit, fratruelem eius, qui principatum vendicare contendit, placabat: permiſſo illi ducatu nouo *Aſtria*: quem *Henricus* *Conradi* regis frater, pridem ſine prole moriens, vacuauerat: Et hic eſt ſecundus dux *Aſtria*, natus è *Suenia*, cum eſſet primus de *Francia* orientali.

CAPVT

INterim ad ecclesiam Hamburgensem, iam crebriori appellatione Bremensem, quod defecit legatio aquilonis, duo in discordia sunt electi: Sifridus Alberti marchionis filius, & Otbertus decanus: Proinde factus est maximus in Brema tumultus, Guncelino de Zwerino ex parte ducis insaniante, ut Sifrido se opponat, quem nollet pontificari in eo loco. Sifridus cum Ottone preposito se cogitur in Aldenborg recipere, vetus asylum Bremensium, quoties malis vrgentur: Alij in Horneborg profugerant, eiusdem partis defensores. Imperatore autem curiam fouente in Bambergâ, ambo Bremenses electi destituuntur: & de voluntate ducis, Balduinus Halberstadenensis prepositus introducit: Sifridus assumitur episcopus in Brandenburgo. Balduinus senex duci gratificans, dissimulauit iura ecclesie, nec pro illis, ut debuit, murum opposuit: Pallium à Paschali accepit, in schismate consecratus, si non execratus. Hoc autem est illud tempus, quo Henricus dux cū rege Danorū transiit super Rugia, quam rex ad Christianismum prouexit. Sed quoniam fœdera, quæ erant inter regem & ducem, vocabant utrunque ad paritatem terrarum de Scandalia possidendarum, dum armis occuparentur: inuitum regem dux eò perpulit, ut & spolia, & tributa cum illo partiretur. Mortuus quoque est per hac tempora Albertus comes de Somerscheborg sine prole, peruenitq; successio ad germanam eius abbatissam in Quedlenborg: à qua ditionem emerat Dwichmannus Magdeburgensis archiepiscopus, ut ecclesie sue coniungeret. Hoc etiam tempore Honouer insigne Saxonie oppidum erigitur, vile pridem & nullius momenti, cum comitatus seruiret in Loewenrode. Arx stabat in eo loco,

Dd 2 vbi

ubi nunc est noua ciuitas ultra Leynam. Cum autem morte comitum redisset ad ducem possessio, dedit ille operam, vt oppidum memoratum aufereretur: profecitq; breui vehementer. Per idem tempus in Anglia Thomas Cantuariensis archiepiscopus pro iustitia ecclesiasticarum rerum, quas defendit, casus, Henricum Saxoniam ducem regis generum sparsit infamia, quod conscius necis eius diceretur: quanuis neque ipse dux, neq; oratores eius, quos hoc tempore misit, vt in *Wādalia* signauimus, de regni iuribus se vlla parte intrumississe facile est creditu: contenti dote, quam cum filia regis Anglia, relicta autem Francie, Henricus dux iura optimo, & deposebat, & accipiebat: Nam quod Henricus ipse in Angliam venit, longè post hac tempora prouenit, vt facile de hac culpa purgetur.

CAPVT XXVIII.

1172.
Annus erat post mundo datam salutem, secundus & septuagesimus post centum atque mille, cum Christianus Moguninus archiepiscopus, Imperialis aulae cancellarius, apostolicae sedis legatus, eius partis quam defendit Imperator, cum Brabantinis militibus, qui tum fortiores, vt nostra tempestate *Zwireses*, habebantur, per Lombardiam & Tusciam omnia depopulatus, Bononienses inuasit. Speciosum erat visu, armatum in equo conspicere pontificem, auro galeatum, loricatumq; hiacynthina desuper tunica: Clauam manu gerebat trinodem, Herculem putares: Vno fertur pralio nouè sua manu strauisse fortissimos. Igitur egressos ad pralium Bononienses in fugam vertit: Ille autem obsidione parata ciuitatem circumsedit, breuiq; ad deditionem compulit, & iam se in gratiam illius conferebant. Priusquam tamen deditos acciperet, imperauit obsides: Et in monte
 supra

supra urbem sancti Michaelis caenobio sacra iussit apparari: ipse indutus pontificalibus, aram adiit, postquam religiosè manus consecrauit sanguine caesorum: officium diuinum satellites honesta uere canentes. Erant trecenti pedites, & totidem muliercula ad vnum omnes psallere docti, qui de sanctis Thebeis martyribus sacrum cecinere officium. Missa: monachi, monialesq; feruntur extitisse: Nam subuersis vndique Cistertiensibus, qui Alexandro Papa viderentur omnibus obsequetiores, viri & feminae, euersis monasterijs, apostatarunt, se armata, vt fit, militia immiscentes: postquam vita questus non est alius visus facilior. Expleto autem sacro initio officio, archiepiscopus, acceptis obsidibus & infinita pecunia, cum multa praeda ibat Anconam, obsidione ibi tracta ferè per integrum biennium. Tanta erat pertinacia non cedendi citra victoriam.

CAPVT XXIX.

Quo tempore Henricus dux Leo, instituta deuotionis gratia longa in terram sanctam peregrinatione, res primum diligentius composuit in omni suo principatu. Pribislaus Wandalorù princeps ex hoste duci factus amicus, operas pollicitus est in gente sua, vt illas in fide cõtineret. Ergò omnibus ex sententia constitutis, adorare decreuit in loco vbi steterunt pedes Dominici. Saxoniam maximè Dvichmanno archiepiscopo Magdeburgensi permisit commendatam: quem in bello aduersum se suscepto talè comprobauit, vt redita tranquillitate fidem illi in reliquum semper maximam haberet. Assumpsit autem itineris sacri comites Conradum episcopum Lubicensem, Henricum abbatem de Brunswico eiusdem Conradi in episcopatu successorum, Bertoldū abbatem de Luneburgo, & memoratum

Pribislauum principem Obotritorum, Guncelinum comitem de Zwerino, & Sifridum comitē de Blankenborg, & alios quamplures, tam nobiles, quā ministeriales. Dominam autem Mathildam vxorem suam, filiam regis Anglia iam pregnantem, domui praefecit gubernanda, honestam illi subdens familiam, foeminam apud Deum & homines optimā, religioni ac deuotioni intentam, eleemosynariam singularem: quae castum domi conuulsiuū seruabat, filios in timore Dei educabat. Sed haec postea. Nam tum primogenitum foetum gerebat in utero, Rikensam puellam. Reuerso verò duci peperit filios Henricum, Ottonem, & Wilhelmum. Profectus infra octauas Epiphania dux, Purificationem Virginis egit in Ratissona: Ibi se illi comites iunxere, Hēricus de Sudbach, & alius de Stire marchiones: & peruenit ad vitricum suum nobilem Austria ducem Henricum: qui hospitallyter acceptum, perbenignē habuit, monstrauitq; matris eius insignem sepulturam, & associans agmina, duxit in Viennā Austriae: Indē conscensis nauibus, per deuexa Danubij, diū prono flumine delabitur: Equites fluuij ripam legere, eodem in vesperum hospitio cum suo principe excepti. Wormatiensis autem episcopus uincris cepit esse comes, ad Imperatorem Orientis à Friderico occidentui orbis Imperatore missus, ut sponsalijs initis iungeret per vtriusque liberos affinitates. Verum eam institutam legationem, multi ab Friderico factam sunt interpretati in gratiam ducis, quo Constantinopolitano Imperatori commendatior haberetur, & per terras eius tutior incederet. Nō ignorauere nostri principes fluxam fidem Graeculi, scientes quoddam obliquo semper visu cerneret profectiōne occidentalium principum in terram orientalem, quae illius imperio propior esse videretur.

CAPVT

Sequabatur autē ducem Austria princeps in vltimos
 ditionis suæ terminos, vbique præbēs cōmeatus abū-
 dē, & magnificentiā principe dignā præ se ferebat, vsq;
 ad confinia Vngariæ: Ibi enim rex sororem tenebat eius-
 dem ducis Austria coniugem: Quò perductū Leonem re-
 gi cōmendauit in vrbe munitissima, quam Grane fluius
 cingit. Dux ibi regio exceptus honore, vidit opulentiam
 & gloriam Vngarorū. Miro tamen dolore ex inopinato
 casu afflictabatur: Nam cum ambo duces mirifice apud
 regem honorarentur, dumq; rex ipse acceptis tantis ho-
 spitio principibus alacrior esset, minus præuidit periculū
 suum: Insidiatus enim illi per suberatos frater illius, ea-
 dem tempora obseruabat, venenum illi misceri curauit,
 q̄ eum regno eiecisset. Tam erat vis veneni peracuta, vt
 ipsa nocte regē suffocaret. Territi duces ambo de hor-
 rendo casu, alter q̄ sororem prægnantem intestatus rex
 reliquisset, alter q̄ ad mortē regis turbatis rebus omnibus
 inserior via esset peregrinaturis: Inito ergò consilio,
 euocârunt archiepiscopum, qui in omni administratione
 regi secundus, exequijs regalibus tum præerat in ciuita-
 tibus regni, oratum, vt saluum duci aduenæ per regnum
 conductum & tutū iter procuraret. Ille se cunctis benè
 sperare iussis, benè volentē ostēdit: effecitque, vt Florē-
 tius vir nobilis, qui regio iussu ducibus prodibat obuiam,
 per reliqua regni eundem duceret securum: Iubebatir-
 que nauigio primū de flumine deducere, procurato
 quod in angustijs prouenire solet periculo: Cum colle-
 ctis ex longo interuallo aquis naues emittuntur: sco-
 puli hinc atque inde præcipites prominent, & ex subli-
 mi naues decedentes, arte magistra regūtur, vt subditis
 excipiantur aquis: Omnes transfērunt incolumes præ-

ter eam qua vectabat ducē: Ille naufragium passus, extrahitur vndis, ceteri nantes terram petunt: Vbi attingere urbem (Brandeis vocant) de dominio Constantino-politano, ibi deficientibus aquis, Danubius se terris condidit, & diu subterlabens inde euomitur, inq, Sauam defluit. Relictis ibi nauibus, terrestre iter ingressi, ad nemus perueniunt, quod vocant Bulg arorum: Ibi difficultatem plurimam experti, plaustris suis iter molestum & tardum habuerunt: nam victualia multa secum exportauere. Dux iussit, plaustris relictis, cibum quenque suum in iumento conuehere: Viuaria multa & magna relictā videres, carnes aridas cum piscibus, & vnumqueng, suo intentum oneri iter properantius agere. Propinquabant vrbi in profundo saltu sita: Iam enim dux gentis Henrico aderat, qui illum per inuia securū perduceret: Praecessit ille ad urbem, iussitq, ciues per benignē venientem excipere principem: Sed barbarus populus inhospitalis, nullare adigi poterat vt aditum patefaceret, priorum fortē itinerantium molestijs insensus, quōd miles in magno agmine impunē facillē peccat. Dux iussit quenque suorum ad arma parari, quandō pacatum nihil erat, ratus, quod futurum erat, ciues ad pradam exituros: Iubet signa erigi, quenque pro suo capite fortiter decertare: sperare propitium Deum, cuius in terris vestigia irent speculari: Si moriendū esset, in pia causa strenuē moriendum: Erat in eius agmine ad arma valētium multitudo circiter mille ducenti. Praeteriens Henricus Leo urbem memoratam, agmine quadrato incedit, descenditq, in prata ad riuum: Ibi pro captu rerum castra communiuit. Circumsistebant ducem primores, episcopus, abbates & comites: Nebula condensa, cum exorta luce consurgit: Aderant hostes quatuor turmis
 agmen

agmen inuadentes : restitère milites, & intento arcu telum à ducalibus in ducem turmæ vnus mittitur : Ille cadit ictus : ceteri fugiunt. Sic iter ingressi, ad pugnam semper ibant parati : Nec minus hostes infesti lacestruere ducis agmen : Hoc modo nemus egressi, peruenère Niceam, vbi dux honorificè excipitur. Impensaiam tum regia inde ductus est Adrianopolim, deinde Iunopolim, et continuato itinere in propinqua Constantinopolis peruenère ad diem Parasceues : Ibi Dominica passionis peracta memoria, sacrum etiam sabbatum peregerunt. Manè primo Dominica resurrectionis peractis solennibus mysterijs, prandio refecti, iussi petiuère curiam Imperatoris. Præmiserat autem dux innumera multa preciosa ex optimis terræ suæ : equos pulcherrimos sellatos, vestitos, phaleratos, loricas, galeas, vestes de scarleto, lineasq; tenuissimas.

CAPVT XXXI.

Imperator ipse Constantinopolitanus, ornatu regio, cum magnis pontificibus, principibus, & optimatibus curia suæ præstolabatur aduentum ducis. Erat autem eo in loco venatorius hortus latissimus, planissimus, muratus : (Forestam vocant) Et ad ostendendâ gloriam præcepit Imperator principibus suis, vt omnes solennitati interessent tanti hospitis excipiendi. Videres illic tentoria multa sine numero, erecta in foresta, byssina, purpurea, capitellis aureis paxillorum, & pro cuiusq; fortuna vario instructu ornata. Veniens dux honorificè consalutatur : & quia processionis solennitas instabat, procedebat Imperator, ducem sibi ex latere consocians : Erat strata semita tota purpurea, & desuper tecta auriphrygijs, ornata aureis circum lampadibus & coronis : Hac incendebat statio pontificum & clericorum, prosequen-

te Imperatore, cum hospite duce, & militibus tantum peregrinis: Peruenerunt ad tentorium aureum, quod rotundum incanduit gemmis & lapidibus preciosis: Inde per eandem viam reuersi sunt ad ecclesiam: & collocatus est rex in throno suo sublimi, & dux in alio paulum humiliore iuxta eum: Missarumq; solennia tū per agebantur de more. Deinde illis expletis mysterijs, ad Imperatoris mensam opiparè & regio luxu excepti, cum sermo hinc inde varijs de rebus sereretur, dominus Wormatiensis introduxit occasione veteris inter Gracos & Latinos disputationis super Spiritu sancti p̄cessione: quem nos à patre & filio, Graci à solo patre contendunt procedere: Miserandum sibi videri solitum dicebat, quod per tanta secula inter vtriusq; lingue præclaræ lumina, dissensio ad vnionem & concordiam redire non poterat. Cumq; Graci in iustificatione suæ partis multa de euangelijs, plura de doctorum traditionibus introduxissent testimonia, diu tacitus assedit. Hæricus abbas Brunsvicensis, vir sui temporis & doctissimus, & per omnia disertissimus, vbi data est copia fandi, cœpit ex Gracis doctoribus ostendere & introducere testimonia, Chrysostomi, Gregorij Nazianzeni, Cyrilli, cæterorumq; quibus illi contradicere non poterant: ostenditq; controuersiam, quæ videbatur esse, non de re, sed de verbo: cum ipsi Graci doctores, quod eorum verbis monstrauit, sentirent manifestè Spiritum sanctum ex vitroq; procedere. Conuertit omnium in se ora: & tam Gracorum quam nostrorum confessione in re profundissima, liquido disertoque sermone fertur perorasse: ibiq; apud Henricum ducem sui nominis claritudinem amplificauit, dilectior inde habitus, quod etiam Gracorum asseueratione rem obscuram insigniter liquidasset. Dux autem venia

di pe-

di petita, ab regina regaliter muneratur, tantam sericæ panni ab illa copiam accipiens, (samittam vocant) vt omnem indè suam familiam peruestiret: addiditq; pelles varias, & cuiq; propriè pellem Zabolinam colli ac ceruicis integumento: quod genus donarij, perseverat hodiè in gente Russorum.

CAPVT XXXII.

Imperator ducem insigni donat naui cum armaturis. Valefacto omnibus, dux mare cum suis ingreditur. Cuiq; omnibus impedimentis in naues stipatis procederent, pandunt vela ventis: Omnia primo cursu illis prospera fuere: indè scilicet tempestas exorta, misit omnes in timorem: ipsi palluerunt nautæ: nam in scopulos impingi aduersus omnes suos conatus formidabant vi tempestatis: Præsentemq; viris intentant omnia mortem. Erat inter nauigantes quispiam, quem somnus oppressit, vt solet interdum, ex mœrore: Visus est videre reginam propè assistere, quam incunctanter celi Dominam interpretatur: Sic erat oris habitus, & totius corporis dignitas incomparabilis. Ea visa est alloqui tristem, quid mœreret, rogans? Vides, inquit ille, ô Domina, nos in media morte agere. At illa: Confide, nemo ex vobis naufragabitur: Est inter nauigantes, qui me precibus suis sibi facit obnoxiam: Quo dicto, disparuit. Qui viderat visionem, animo firmiter factus, Henricum eundem qui disputauerat, illum arbitratus est esse hominem, cuius meritis nemo in tanto periculo periret. Cadunt venti, procellæ detumescunt, nautæ imperant naui, & saluos perducunt in Accon vectores: Ptolemæidam olim dixere, nunc Accon vocant: alij etiam Acris, portum vrbis egregia: qua tum Christiano tenebatur Imperio: Ibi dux egressus naui, hospitaliter exci-

excipitur. Ascensis autem iumentis, indè Hierosolymam contendit. Templarij autem & Hospitalarij milites, ad famam tanti ducis progressi, solenni illum comitatu duxerunt in urbem. Ibi sancta loca deuotus inuisit: Ad Dominicum sepulcrum, ad locum Crucis, ad reliqua etiam Dominica memoria vestigia deuotè procubuit, oblationes faciens non paruas: Portam Crucis Christi argento vestiuit: Musiuo opere parietes ornauit: Ad luminaria redditus constituit: Mille argenti marchas in donatiua militibus Christi dedit: Vallem Iosaphat, montem Sion, Oliueti, Nazareth, Bethlehem, Tabor inuisit. Omnia verò sancta loca Henricus abbas lachrymis & suspirijs insigniuit, sacrum, vbi poterat, implens altaris ministerium cum sacrificio. Nam in omni peregrinatione vir ille memorabilis, indutus cilicio, antelucano tempore matutinali expleto officio, altaris sacrificium, si quo modo poterat, implebat, beatissima Virgini, cui se & omnem gregem commendabat, semper deuotissimus. Rex erat in Ierusalem illa tempestate, Amalricus genere Gallus de sanguine & posteritate Balduinorum: Is duces sua in regia magnificè per duos habuit menses, princeps principem, Christianus Christianum veneratus. Templarij atq; Hospitalarij duces per viam, qua ire libebat, deduxere. Conradus interim episcopus Lubicensis cepit corpore tabescere: Bertoldus non minùs abbas Luneburgensis lassescere: Dux Antiochiam inuisere cupiens, iussit illos interea refici Hierosolymis: ipse abiens, deducitur militia Templariorum & fratrum Hospitalariorum. Episcopus relinquere non passus, nauigio insequitur duces praecuntem: Sed in mari aucta, vi solet, agritudine, cum Tyro propinquaret, spiritum efflauerit: Ibiq; opera Guncelini comitis honorificè tumulatur.

zur. Bertoldus quoque Luneburgensis abbas, Accon expectare duce[m] profectus, sinem fecit viuendi, tumultus ibidem.

CAPVT XXXIII.

Henricus autem dux, lustrata terra sancta, quam inuisere venerat, ex Antiochia in vicinas terras repedaturus respexit: Tenebat proxima Milo Saracenus, homo varius, & cuius semper fidem suspectam duxere Christiani: Placuit consilio principis Antiocheni pertentare animum Saraceni: Itaque dux, misso ad eum nuncio lingue gnato, saluum per terram eius & incolumem transitum postulauit: Ille non recusans, viginti suorum de primoribus illi obuiam misit, qui deducerent. Sed princeps Antiochenus vir Christianissimus, confidere promissis eius non satis securum ratus, suavit, vt accepta naue die ac nocte transiret in portum Simeonis, magna ex parte preteruectus terram Milonis. Sequutus dux consilium principis, ed contenderat in ciuitatem, quam vocant Tersult: Eam postea Milo, quod intellexisset ed diuertisse, se contempto, peregrinos, expugnauit. Soldanus autem princeps Turcorum misit obuiam Henrico ad conductum viros quingentos, qui ab incurfione Milonis ducem tuerentur. Asiam tum arbitror minorem tenuisse Henricum, in qua Turci dominantur, appellaturque nunc Turcia magna: Transierant terram desertam, iuuuam, & in aquosam, itinere trium dierum, omnia portantes in equis ad vitæ usum necessaria: Erat enim Armenia pars, donec peruenirent in Heracleam: Quo in loco hospitaliter etiam à Turcis excipitur. In loco autem, qui dicitur Axarat, occurrit ei Soldanus, amplexans & deosculans ducem, suumque, appellans amicissime consanguineum: Gratulatur incolumem ad se peruenisse

uenisse de inimica terra Milonis omnium communis hostis. Percontatur dux, quid se suum dignetur vocitare consanguineum hominē de terra longinqua? Tum ille: Princeps Rufforum olim accepta Teutonica coniuge, filiam procreauit: quam pater in has terras nuptā despondit, vnde mihi origo est. Placuit duci vndecūq; traducta cognatio: dulce illi fuit in homine alienigena humanitatis illa recognitio, etiam è longinqua cognatione: Omnes enim ille Teutonicos principes, terrarum ignarus, vnius esse stirpis ducebat. Dedit autem duci dona plurima, Tunicam auratam eo precio, vt dux non suo corpori, sed diuino cogitaret, quod & impleuit, aptare ministerio. Iussit adducere quos mille octingentos, militibusq; permisit Henrici, vt quisq; suo ordine, quem magis probaret, tolleret: Accepit quisq; suum. Inde producti caballi triginta insignes dono duci, sellis, phaleris, frenis auratis pro magnificentia singulari: Addidit domos sex de more gentis filtrinas, & sex camelos qui ferrent, cum seruis qui bestias gubernarent: Addidit duos leopardos, & equos, & seruos: Docti enim erant leopardi in equis vectari. Cumq; modis omnibus benignissimè & humanissimè cum duce ageret, ille familiaritate fretus, sumpsit audaciam: Miror, inquiens, prudentem principem non sectari veram Christi religionem pietate & virtute plenam: quasi tibi soli adesset, omnium quos viderim principum faceret felicissimum. Ille sub hæc: Non est, ait, difficile credere, quod Deus quandò voluit, de immaculata Virgine carnē assumpsit, qui hominem primum de terra virgine plasmauit: sed omnium cōmunis Dominus, non vno voluit ab omnibus honorari cultu. Dux non ausus profundiorē ingredi cum homine super ea re sermonem, valefacto multa cū gra-

tutu-

titudine discescit: Conductum tamen eius habens, per
 vicinas Turcorum ciuitates peruenit in terram deser-
 tam, vbi rex quondam Conradus cum suo memoratur
 agmine cōstitisse, cum fraude Imperatoris Constantino-
 politani farina calcē immiscētis, multis exitio fuere mi-
 litibus. Nā Conradus rex agrū irabens exercitū, diffici-
 limo itinere peruenit in terram sanctam. Dux quoq; in-
 dē expeditus, pertransitis aliquot ciuitatibus, quas eo in
 littore dux quōdam Godfridus expugnauit, peruenerat
 ad brachiū sancti Georgij: indeq; traiciens, breui con-
 tendit redire Constantinopolim: Redeuntem Imperator
 non illiberaliter excepit: Ibi enim iumenta sua ducis
 milites reliquere: quibus receptis Monopolim conten-
 derunt: Sed & ibi Imperator iussit ducem hospit aliter
 dimitti in viam suā: Offerri quoq; precepit munera pre-
 ciosa, quatuordecim onera mulorum. Sed dux modesti-
 am preferens, non accepit. Cumq; attentius moneretur
 liberalitatem tanti principis non contemnere, tantisper
 cesit, vt quibusdam sanctorum reliquijs magno munere
 acceptis, quibusdā etiam gemmis, magna cū gratitudine
 valefaciens, Germaniam suā magnis itineribus repeti-
 uit. Sed primū Bulgarorum nemus, in quo pridē labo-
 rabat, peruadens, peruenit ad regem Vngarorum: quō
 post mortē fratris rex creatus, magnis apparatibus ducē
 accepit: & per regnū suū prebens cōmeatus, cum ingenti
 dimisit honore: & peruenit tandē suā in Bauariam.
 Audiuit autē Augustum in Augusta cōsidere, quē adiens
 cōsalutauit: Ille gratulatus amico qd de via longinqua
 & periculosa recepisset incolumem, perbenignē excepit
 venientem, ac dimisit. Descendens autem in Saxoniam,
 iam anno euoluto, Brunswicum redijt, domum suam re-
 uisens, ecclesiam autem multis sanctorum reliquijs,

AUTA-

auratis atq; sericeis vestibus exornauit, quas secum tulerat: Quae res hodie quoque cernitur in ecclesia sancti Blasij eius loci primaria.

CAPVT XXXIIII.

Peregrinati cum peregrinante duce, nos quoque reuertentes in idipsum, caepa Saxonia praecleara facinora exequamur. Hanc vero peregrinationem fabula locum tribuisse arbitror de Henrico, qui per variam fortunam peregrinatus, magnis & multis periculis emergens, difficili labore in terram suam reuersus, leonem aduexerit, qui sepulcrum eius seruet. Hec verò narratio quam puerilis & delira sit, facile intelligunt viri sensati: Peregrinatus est Leo: Sed quoniam ignorabat fabulator, quod peruenerit, commiscitur indoctam fabulam de leone & dracone. Ignorabat asellus iste bipes, quicunq; fabulam primus commentus est, hunc principem ab initio etatis suae cognomentum accepisse Leonis, quomodo pater eius, Catuli, & Albertus marchio, Vrsi: Inde nouerit eum esse leonem, quem aneum cernit rugienti similem in burgo Brunswici. Et quoniam in Scandinalia sumus exequuti, quo feruore, qua deuotione uiduata Lubicensis ecclesia Henricum abbatem sancti Aegidij Brunswicensis poposcerit, acceperitq; episcopum, hoc loco transilimus. Per quae tempora Christianus Moguntinus archiepiscopus pro Imperatore cuncta gerebat in Italia. Mirum dictu: homo Teutonicus, natione Thuringus, non minor facundia, quam gestarum rerum gloria, Latina, Graeca, Italica, & Brabantina lingua iuxta utebatur. Ferunt rumore tum disseminatum, quoddam asini & meretrices in exercitu eius, maioribus uterentur sumptibus, quam tota Imperatoris familia, quae tum opulentissima videbatur. Clerici & foemina exercitus eius duo
pra-

præsidia firmissima feruntur in deditiōem accepisse. Paschalis, quem tum Imperator pro summo pontifice venerabatur, viri strenuitatem amplexans, demiratus, sic ei scribere solebat: Christiano Christianissimo apostolica sedis legato, Imperialis aula cancellario, Romana ecclesia filio fidelissimo, Salutem & apostolicam benedictionem. Is tunc Anconam diu obsessam fame sic affecerat, vt calceorum & sutorum coria vorarent. Subiugauit etiam Ferrariam, & Rauennam: Sequenti autem anno subactam destruxit, & naues trecentas piraticas suis vasis aptauit. Paschalis autem breuē concessit in fata, & surrogatus est Iohannes Strumensis abbas, quem appellauere Calixtum. Imperator deinde schisma fastidians, de pace cogitauit: Nam Alexandro regna penè omnia consenserunt: Solus Christianus pauit Calixtum in valle Spoletana. Quo tempore, iam cunctis in partem Alexandri cadentibus, Longobardi, qui hæcenus Imperatori fauebant, armis coacti, in contrarium relabebantur, rebellionem molientes: Cumq; armis, quæ in Italia haberet Imperator, tantis motibus videretur impar, in Germaniam, transmissis alpiibus, contendit: euocatōque principum cœtu, questus est Italia, & præsertim Lombardie, qua regio propius debebatur à memoria Karoli Magni & Ottonis I. contumaciam, summis docebat aditendum viribus, vt Imperij iura non labefactentur per Italiam primariam regni partem.

CAPVT XXXV.

ADerat huic cœtui Henricus dux Leo, cuius præcipua erat auctoritas in omni conuentu Imperij, quem tum ante alios appellans Imperator orabat, vt expeditioni tanta non deesset, consilio & armis, pro sua parte tutaturus Imperium & rempublicam, multum

Et terroris

terroris hostibus incutiendum ex illius presentia. Idem
 Henricus causatus aetatem, & iam imminentem sene-
 ctatem, tolerare se pristinos non posse labores, affuturum
 armis, opibus, viris, & omni quo possit apparatu, tantum
 illi remittatur personalis militia. Tum Imperator: Deus,
 inquit, caeli te inter principes sublimauit, diuitijs, hono-
 ribusq; super omnes euexit, omne robur Imperij in te re-
 cumbit, & iustum est, vt ad confortandas manus omni-
 um huic te negotio presentem exhibeas: vt respublica,
 qua labi cepit, per te conualescat, per quem stetitisse se
 haecenus confitetur: memorem te esse volumus, quod
 nihil vnquam tuae voluntati negauimus, & quia in ho-
 nore omni tuo amplificando parati semper fuimus, ini-
 micis tuis hostes exhibuimus, & nullum aduersus te pra-
 ualere passi sumus: Sed vt sacramentorum fidem omit-
 tamus, qua Imperio impenderas, meminisse te volumus
 consanguinitatis, qua nobis super omnia, qua diximus,
 deuinctus teneris: vt in hoc necessitatis articulo, omni
 conatu, proximo tuo domino & amico concurras, vt de-
 cetero perfruaris ad omnia, vt consuueras, nostra bene-
 uolentia. Cumq; dux implacabilis in sententia perma-
 neret, omnia quidem obsequia qua posset, praeseferret,
 solam orabat personam laboribus eximi: Imperator con-
 surgens de folio suo, vipotem quem angustia comprahen-
 derant, ad pedes ducis se inclinabat submittere. Dux ve-
 hementer turbatus ad hoc Imperatoris factum, quod
 incuruaretur, sub quo curuatur orbis, apprehendens me-
 dium, non est passus concidere: Nec tamen flexus ani-
 mo consensit voto. Hac verisimilior est narratio hominis
 contemporanei, quam illa qua vulgo fertur: Impera-
 torem ad ducis pedes procidisse, ducem ne leuare di-
 gnantem, cum Imperatrix, qua adherat, Caesarem terra
 leuaf-

leuasset : Surge, inquit, mi domine : memor esse velis casus huius, memineritq; Deus. Nam non fuisse tantam in duce barbariem, verisimile est, vt pateretur ante se Imperatorem procumbentem iacere : Nec de loco congruit inter narrantes. Nam ea, quam magis probo, expositio refert, in conuentu concilij rem gestam : altera verò, in castris actum contendit : facitq; ducē ictum ex Mediolano phalarica, quæ auri pondus proiecisset. Sed præfero narrationem veri similiorem ex auctore temporum illorum, cuius ad fidem verba posui.

CAPVT XXXVI.

Imperator, ira dissimulata, quam agitabat pudor contemptus in humilitate sua : reuersus cum exercitu in Italiam, quem tum contrahere poterat, viribus validissimo, adiuuante partes eius cum omni instantia Christiano Moguntino præfule : qui etiam ad finem vitæ suæ Longobardiam vastabat, subiiciens illam Imperio, magisq; militans Imperatori terreno, quàm caelesti, Mediolanenses cum cæteris ad iuga coegit. Tum verò irrogatam Imperatrici contumeliam fertur vindicasse. Auunt illam fœminea, vt putabat, securitate, urbem intrasse, cum illam conspiceret plurimum amaret : nec potuit aut seuitiã, aut contumeliã ab eis qui parerent Imperio, formidare. Sed plebei ciues malè affecti Imperatori, cum iterum rebellionem meditarentur, insolentia singulari petulantia suã aperuerunt, obliti decoris sui, fœmineiq; obliti armorum Cesaris, quæ sæpius illis cum victoria intentauit : Regiã dominã mulla impostam capite obuerso in caudã bestię, tradidere in manus pro freno eius silenti bestię caudã : Itã ludibrio habitam emisere per portam alteram. Auxit iracundiam Cesaris iusta indignatio : obsessos perurget, vt sæpè alijs, ad deditiõem, neque bel-

lum, neq; pacem perferre potentes. Tum deditos illa lege accepit, eos qui viuere mällēt, ficū de genitalibus mulla dentibus eximerent, alioqui mox obruncandi. Multi preponebant mortē ignominia: vita cupidi, fecēre, quod iubebantur. Vndē nata est Italis illa cōtumeliosa irrisio, cū digito inter duos ostenso proferunt, Eccola fico: Hec est illa figus, quam tulistis Mediolanenses per summam ignominiam, vndē horror est, digna superbia vindicta. Et omnibus ex sententia constitutis in ea prouincia, redijt Imperator in Germaniam, animo secum voluens Henrici ducis in se contumaciam, memor concitationis pristinae omnium principū Saxonia in eū. Audiuit tū diligenter querimonias ecclesiarum super Henrici nomine, principum omnium in eum murmura: qui iam libera voce accusabant ducē, cui sciebant insensum Imperatorē: alij quidē Imperatoris iniuriam, verbis ingrauebant: alij proprias vel iniurias, vel contumelias, recordabantur: Vnus erat Henricus, in quē omnium odia communi impetu dirigerētur. Imperator sciens quem esset oppugnaturus principē, quātis viribus, quo ingenio, qua fortuna, annisus est. Et ipse rem prudēter agere: A reconciliatione ecclesie sumere principium instituit, arbitratus perinde totius Italiae, & omnium regum fauorem propensorem: nē turbatio addita turbationi, in superabilem motum & incendium inextinguibile concitaret.

CAPVT XXXVII.

1177.

ANnus erat septuagesimus septimus, & vt Eusebij continuator tradit, octauus, vt alij, nonus, post mille centum, cū Imperator iam Ottone filio, quem clasi praefecit, Veneta classe intercepto, Venetias, vbi erat summus pontifex Alexander, perducto, de pace ac reconciliatione efficaciter cogitauit: Ergo cessante schisma-

schismate, quod per annos XX. miserabiliter durauit, pax redijt inter regnum & sacerdotium: & coadunata est ecclesia sub Alexandro, & factum est vnum ouile & vnus pastor. Cessit à schismate Calixtus Iohannes, & factus est episcopus Beneuentanus: Archiepiscopi pallia accepta à schismaticis, abiecerunt. Christianus Moguntinus; Phœippus Colonienfis, per manus Hiacynthi cardinalis noua pallia receperunt, resutantes omnia schismata, præcipuè Octauiani, Guidonis, & Iohannis. Quo tempore Emanuel Græcorum Imperator, bellum in Sultanum habuit: de quo Imperatori Occidentis sic fertur scripsisse: Emanuel in Christo fidelis Imperator, Porphyrio genitus, diuinitus coronatus, regnator potens, excelsus & semper Augustus, moderator Romanorum magnificus: Nobilissimo & gloriosissimo regi Alemania Imperatori, ac dilecto fratri Imperij nostri, Salutem & fraterni amoris affectum. Et in fine sic conclusit: Sultanus Imperio nostro se dedit, & nisi legatis misericordiam postulauit: fecitque Imperio nostro hominum & iuramenta: pollicitus est seruire nobis aduersus omnem hominem cum exercitu: ita sit amicorum nostrorum amicus, & hostis inimicorum. Hanc epistolam Imperator Fridericus suscepit scriptam aureis literis. Sed prius legationem Sultani accepit contraria omnia uinciantem: Nam & exitus monstrauit præualuisse Sultanum. Venerunt quoque Imperatori cum his literis munera preciosa, inter quæ fuit cantharus, smaragdineus, capiens sextarium balsami pistici, & plurima gemma preciose. Imperator noster non benè fuis Constantinopolitano, & egrè ferens nomen eius in literis suo præpositum, maxime cum moliretur contra Imperium Romanum, & plu-

res ex Romanis corruptos, in suam traxisset ille sententiam: nec ferre poterat, quod se Romanorum scriberet moderatorem, rescripsit hac forma: Fridericus diuina fauente clementia, inclytus, triumphator, Romanorum Imperator, à Deo coronatus, sublimis in Christo fidelis, magnus, pacificus, gloriosus Caesar, Gracorum moderator, & semper Augustus: Nobili & illustri regi Gracorum & Imperatori Emanueli, dilecto fratri nostro, Salutem & fraterni amoris affectum. Et inter cetera sic: Sicut ille rex regum, à quo omnis potestas, Ro. Imperium caput totius orbis constituit, ita etiam sedem Romanae ecclesiae omnium ecclesiarum vnicam matrem dominam magistramq; ordinauit: quod utiq; duorum numero gladiatorum signauit, quos dixit orbi sufficere, ipse author fidei Christianae. Quapropter tuam prudentiam commonemus, quatenus nobis & Romano Imperio honorem debitum recognoscas, & summo pontifici, quem nomine sanctum appellas, debitam exhibeas obedientiam & honorem. Remisit autem Imperator nuncios multis muneribus honoratos. Quo quidem tempore Sifridus Brandenburgensis episcopus, Alberti marchionis filius, in sedem Bremensem, ad quam ante XV. annos electus fuit, transfertur.

CAPVT XXXVI. I.

VLricus erat Halberstadenſis episcopus, qui, quod Alexandropareret, à sede sua eiectus exulabat: iamq; rebus compositis, redibat ad ecclesiam suam. Is erat Henrico duci infestissimus. Manus autem Imperatoris nunc erat in persecutione Henrici cum illo. Statim ergo ad illius reditum commota est terra, in qua, fauentibus principibus orientalis Saxoniae, multa in Henricum ducem cepit emoliri, fugato Gerone intruso, omnibus,

bus, quæ per illum multis annis ordinata fuere, cassatis: Omnes ab eo consecrati, sunt officio suspensi. Ecclesia, quas ille magis execrauit, quàm consecrauit, clausæ sunt: & corpus beati Burchardi, quod ille transtulerat, per Vlricum terræ reconditum est. Quo tempore, Hêricus dux in Dandalia expugnauit urbem Demyn: Audito autem de ingressu Vlrici, iam se intellexit esse circumuentum: Vocatis admodum paucis ex familiaribus, dixit, sine omni mora in Saxoniam redeundum: Edocet, maximè trans Albiam noua sibi bella consurgere: Quocirca properandum, & res omnes hoc loco interrumpendas. Tum machinarum magister: Si hoc, inquit, tibi cordi est, possumus incendio urbis finire bellum. Non hoc placuit duci ceptum. Nam incendio nocere hosti, sibi nihil prodesse, futurum facile: ut hostes resumptis viribus, ubi declinauerit, sua vicissim incendio vastaturos. Rebus igitur per industriam subornatis, effecit, ut hostes de pace obsides exhiberent: Quibus acceptis, Brunswicū repedaui. Vlricus autem Halberstadensis, occupabat montem, qui dicitur Hoppelberch, firmans in eo præsidium. Henricus dux aduolans, facile diruit quæ ille firmasse putabat. Illo abeunte, opus renouârunt hostes, magisq; roborati, redeuntem ducem repulerunt, nonnullis casis, aliquot etiam captis. Mortuus est eo tempore Henricus comes, vitricus Adolphi Holsatiæ comitis: Mater eius Mathildis, prudens & religiosa femina, soluta à lege mariti, domum illius sapienter disponebat: Qui cum miles factus esset, non degenerauit à virtute paterna. Sed tum in Henricum ducem vno omnes animo conspiciârunt, qui Imperatori gratificari volebant. Inprimis Philippus Coloniensis archiepiscopus magno agmine terram ducis ingreditur, deuastans incendijs

multis Westphaliā: & ita processit vsq; in Quernhamelen, nec ultra progressus, redijt, Visurgū fluuiū iam habens obuiam. Circa eosdē dies reuersus est Imperator de Italia, & occurrētiū, Hēricus Spirā, questus est de Philippo presente, q̄ titrū illius sit hostiliter ingressus, cum nihil in eū hostile vnq; fecerit. Imperator tum dissimulans quod sentiebat, curiā illis indixit apud Doormatiā: ducem præcipuē adesse iussit, responsurum quærimonj̄s principū. Intelligēs aut dux rerū inclinationem, eō venire dissimulauit. Imperator secundā illi indixit in Magdeburgo, vbi Theodericus de Lādesberch marchio duellum ei obtulit, proponens & insimulans eum de quibusdā in Imperiū irauissentis. Indignationis aut propior visa est ratio, q̄ Edwardali, cōiuente Henrico, terram illius excursionibus infestāūt. Dux vbi comperit, adesse noluit: In Aldeleph tamen vicino loco constitutus, per nuncios apud Imperatorem egit, vt fide publica interposita, in colloquiū illum secretū admittere dignaretur. Imperator exiuit, occurrens illi ad locum constitutum: Quē dux placidis verbis, vbi in conspectum venit, lenire studebat. Imperator aut quinq; milliū marcharū multā duci indixit, consiliūq; addidit, vt ea leui tanto principi pecunia persoluta, satisfecisse videretur Imperio: & perinde facile futurū spōdebat, accusantes principes vt cōplacarentur. Sed duci visum est indignū, pecuniam in causam transactionis, nō sine honoris macula, psoluere. Itaq; sine fine discesere. Inde Imperator tertiam illi curiā Goslariæ præfixit: quā, vt priores, dux dissimulando neglexit. Imperator igitur procedens in concionē, de more proceres sciscitatus est, sententiā quaerens, quid mereretur, qui legitimē euocatus, tertio contumaciter abesset? Cui ex sententiā principum est respon-

responsum, quod dictante iustitia, omni sit honore destitutus: ut proscriptione publica iudicatus, & ducatu, & omnibus careat ab Imperio beneficijs, alter in eius locum consurgat. Confirmatur ergo sententia: Imperator adiudicauit fieri quod pceres dictauerunt. Nè tamen in re tanta precipitatum videretur, & priusquam publice destitueretur, rogatu nonnullorum, ex superabundanti, quarta est illi denunciata curia: Ad quam cum non venisset, sententia solemniter promulgata, destituitur omni, quod ad Imperium pertineret, honore & beneficio: Bernharde de Anehold comiti, filio Alberti marchionis, quod ex eadem Magni nouissimi ducis stirpe per auiam descenderet, ducatus Saxonie soleni donatur apparatus. Dux ubi comperit, questus est atrocem sibi irrogari iniuriam: quod natus in Sueuia, non nisi in terra natiuitatis sue potuerit ac debuerit destituti, nec potuerit nisi in terra natiua proscriptione damnari. Erat autem annus post mille centum octogesimus. Ea verò res in Herbipoli ciuitate Francie orientalis agebatur.

CAPVT XXXIX.

FActa autem destitutione, iam tunc euigilarunt omnes hostes eius. Philippus Colonienfis archiepiscopus iterum expeditione facta, processit in Westphalia: Ibi nihil sanctum, nihil religiosum: incendia, praeda, omnia miscuere: Effracta monasteria, violata sacra virgines: Vix expleto ministerio, calices rapti de altari. Tantum autem sibi ex illo tempore iuris vendicabat in eam terram, ut in reliquum se semper scriberet cum posteris ducem Westphalie. Wichmannus Magdeburgensis archiepiscopus, Aldeleph oppidum obsedit: Inerat validum Henrici presidium. Bernhardus de Lippia presuit obsessis. Multa tentata sunt in expugnationem: sed fru-

Es s strata

strata, fortiter tuētibus qui inerant. Demum in illis val-
 lis, aquam fecerunt incrementum, ut domus ad trabes usque
 implerentur: Nec sic cessere obsessi. Cum autem omnes
 perinde commutatus corrumpere, pacti arma & ve-
 stes, dimittuntur incolumes, & oppidum funditus euer-
 titur. Interea Ulrichus Halberstadenensis, omnibus modis
 instabat, ut Henricum persequeretur, ad eum, ut excom-
 municationis maledicta sapientius in eum repeteret, facta
 suspensione diuinorum (interdictum vocant) in omni loco
 ad quem declinaret: Tantum in monasterijs sub silentio
 diuina celebrabantur, clausis ianuis, propter excommu-
 nicatos. Dux autem, ut vir fidelis, non leuipendens eccle-
 siasticum mucronem, venit Halberstadium cum suis, &
 in contritione cordis, humiliatus est usque ad pedes epi-
 scopi: Solutus est à vinculo anathematis cum suis, facta
 solemniter absolute: & sensit cum episcopo & ecclesia
 illa quae pacis sunt: Nec tamen diu durauit tranquillita-
 tas. Nam idem episcopus impatiens ferebatur otij & qui-
 etis, & iterum occasione accepta, alienatus est à duce:
 & additus inimicis eius, multa contra eum studuit emol-
 liri. Dux autem congregato exercitu, mouit in West-
 phaliam, ut exterminaret, qui starent pro Colonien-
 si. Praerat ducalibus Adolphus Holsatiae comes, & Scowē-
 borg, filius eius, qui apud Demyn cecidit in acie: Aderat
 Bernhardus comes de Raceborg, Bernhardus comes de
 Doelpe, qui vel solus, alijs à duce deficientibus, in fide per-
 mansit, Guncelinus comes de Zwerino, Ludolphus co-
 mes & Swilbrandus frater de Halremūde, ut pugnarent
 contra archiepiscopum Coloniensem, & qui illi adhaere-
 rent, erant Simon comes de Tekenenborg, Hermannus
 comes de Rauensberge, Swidekindus comes de Zwa-
 lenberg, & conuenerant iuxta Osnaburgam. Congressi
 autem

autem sunt in Halresfeld, & manus conferentes, fortissimè diu pugnârunt: sed cessere Westphali, Saxones prauauerunt. Inter multos autem eminuit virtus Holsatorum, qui pro suo comite fortiter agentes, repulerunt hostes. Captus est Simon de Tekenemborg comes, & coniectus est in vincula, donèc ad libitum ducis laxaretur: ex quo tempore cepit duci comes semper esse notissimus promptissimisque. Facta est autem contentio de captiuis, cum dux illos suo iure deputaret: Adolphus & ceteri nobiles asseruere, proprijs se stipendijs militare: suo cuique lucro prouenire, quod caperet: nisi sinerentur, miserabiliores esse cunctis militantibus, & periculo suo omnia, nulla suo lucro peragerent. Guncelinus duci concessit, quod ab illo euectus, comitatum possideret in solo Wandalico: ceteri repugnauere. Adiecit idem Guncelinus, vt Adolphum apud ducem criminaretur, non satis illum domino suo fidum, superbire crebrius & intumescere, oblitum benefactorum & ordinis sui. Quæ cum multis ille verbis prosequeretur, Adolphus modestè respondit: Sua fidei magnum deposuisse pignus apud dominum, quod paterna virtute discessurum: non esse boni viri, refragari domino sine ratione: si quid tale moliretur, esse presentem ducem, cui rerum suarum posset honestam per omnia exequi calculationem: proinde desinat vir militaris hominem sui ordinis insectari: in ipsa acie claruisse, qualis quisque vir sit. Ità tum discessum est, vt Adolphus captiuus secum abductis, non omnino volente duce, terram suam repetiuerit. Hoc primum mali seminarium inter ducem atque Adolphum, cumulatam superuenientibus causis alijs, vsque ad comitatus de Holsatia eiectionem.

CAPVT

VLricus autē Halberstadensis ea tempestate impatiēs, zelo ductus antiquae perturbationis, multatū duci inuentavit incommoda. Excursionēs crebrē de Halberstadio, deq; praesidio Horeborg, in terram ducis fiebant. Dux diu dissimulans iram collegit: Demum coacta magna suorum manu, misit vt excurrentibus obuij fierent. Non longē ab vrbe Halberstadio conuenerunt, praedium instauratur: Sustinetur aliquandiu pari virtute. Sed tum Halberstadenses cessere, fugamq; inuentarunt in urbem. Sequuti hostes, cum fugientibus penē instarent, portas cum ingredientibus & ipsi turmatim ingrediuntur. Capta ciuitas per incuriam, alioqui munitissima, porta caetera clausa, hostes in medio: tanto robore, vt ciuibus nihil superesset. Abscondē erunt ignem ciues, & extinxerunt: nec multū diligenter ab hoste quaesitus est: Prada instant diligentius. Ciues nō ad arma, sed latibula respexere: Inuentus est ignis à quopiā, & incensa casella, fons ventus incendium: Exusta est magna parte ciuitas, & processit flamma ad ecclesiam primam, in qua, in clerus & populus, tanquam in tutissimum asylum confugere. Incensa est, exusta est insignis illa basilica, cum omni sacramento, vestium, auri, & argenti, cum clero, & populo miseranda elade, sine exemplo. Res lachrymis digna, & quae terrorem ingeminat diuini super nos iudicij: terribilis in consilijs super filios hominum. Episcopus ipse in sua domo repertus, igne circumfusis, tenens reliquias sancti Stephani ad sui tutelam, captus, abductus cum Remaro preposito cognato suo. Victores cum praeda & captiuis plurimis redeunt Brunsvicum. Dux alacrior de suorum victoria, deq; captiuis: ubi audiuit ecclesiam exustam, cum clero & populo, ingemuit:

gemuit: multa in bello accidere reputans, qua victoribus
 ipsis non placeant. Sed quis sciantem comprimet Max-
 tere? Vbi vidit adductum cygneo capite pontificem, &
 reliquias sancti Stephani, quasi in triumpho adductus,
 fuscatusq; de incendio, demisso vultu, lachrymas dedit,
 humanarum rerum mutationem mente pertractans.
 Misit episcopum in Erteneborg in liberam custodiam,
 prepositum in Zegeberg. Domina verò Mathildis pie-
 tatis viscera laxavit in captiuum pontificem, honorabat
 in illo summum sacerdotem Christum, vestibus satis ba-
 nis procurans alluere captiuitatis incommodum. Inde
 vbi dux in Luneburgum descendit, iussit adesse episco-
 pum: increpatumque de multis in se molitionibus, libe-
 rum abire permisit, amicitiamque colore monuit. Ille
 autem vbi in Hugesborg applicuit, senio accosisse sen-
 sit incommoda curarum ac carceris, infirmatusque in-
 tra paucos dies reddidit spiritum. Interea milites illius
 de arce Horeborg non temperarunt ab incursionibus in
 terram ducis: Ille autem preparatis in oppugnationem
 rebus, arcem euertit & solo equauit.

CAPVT XER.

Interea verò Bernhardus de Anehold ducatum Sa-
 xonia solo adhuc titulo tenuit: nam Henricus domi-
 nia peregit. Archiepiscopus autem Coloniensis ducatum
 Westphalia non dimisit: nec vnquam rediit in ditionem
 Henrici. Proximo autem vere, dux expeditionem fecit
 in Thuringiam, & incendio vastauit urbem Northusen:
 Cui occurrit Ludouicus prouincialis comes cum multi-
 tudine magna: commissumq; est praelium inter eos, &
 fugati sunt Thuringi: & captus est Ludouicus cū Her-
 manno fratre, comite Palatino. Reuersus est in Brun-
 sicum victor cum opima prada. Adhuc enim prospera
 fuere

fuere Henrico omnia in qua descendit praelia in occupatores dominiorum suorum. Nam Westphalia inuadentes repulit, ut diximus, in Halrefeld. Superiore autem Saxoniam auferentes, iure, ut asseruere, Imperialis beneficij, hoc modo vltus est. Saxoniae verò titulum praeferebat Bernhardus, usque adhuc quietus permansit, quòd nihil ille armis attentauit. Cum ergò Henricus de victoria letus domi consideret, Adolphusq; Holsatorum comes illi gratularetur, veniam poscens, ut diximus, redeundi in sua: Guncelinus in Zweringo comes, usque in illud diem amicissimus Adolpho, nescio quid liuoris in nouissima expeditione collegit in eum. Tum in conspectu ducis expostulans, iracundiam profudit, Adolphum insimulans, iniquo semper animo fuisse in ducem, & in omnes qui illi fideliter ministrarent: Et quomodo, inquit, temperet ab iniuria subditorum, qui principi suo non est veritus aduersari, captiuos in suam sortem deputans, quos ceteri, ut dignum erat, principi consignarunt? Tum Adolphus iunior, seniori deferens Guncelino, non ita, ut ille, efferebat: Et quid est, inquit, Gunceline, de quo me coram domino meo tam grauitè insimulas? Ego me semper implèsse recognosco, quae fidei, quae integritatis sunt, neque unquam honori tuo defui: sciens te parentis mei commilitonem, patris te semper loco honorauit: Si quid est à me perperam gestum, coram velim eloquere, nihil utens ambagibus, nec occultis me criminationibus insimules: Si quid est meum quod principi meo displiceat, paratus sum omnium reddere rationem, modò, quid ille iubeat, intelligam. Dux omnia dissimulante accepit, ut apparet, eius voluntate institutam à Guncelino expostulationem. Tum versus in Adolphum: Satis mihi, inquit, tua est comperta integritas, probata fides: attamen impraesentia

sentiarum apparebit, quo sis in me animo, si captiuos, quos tenes, in commune conseras: vt exemplo sis alijs, & nē ipsi distrahant, quisq; suos, in meum preiudiciū. Habebat autem captiuos septuagintaduos. Tum Adolphus: Ego, inquit, tibi princeps illustris, animo, corpore, rebus, obsequi semper sum paratus: Vides in hac me expeditione, iumentis, seruis & rebus penē omnibus destitutum, eris alieni multum contraxisse: quōd si captiuos inuideas tibi militanti, pedes domum abire compellor: arbitror autem hoc, neque tuo, neque meo, satis honori conducere. Auersus autem dux vultu, comitem dimisit. Questus est autē Adolphus amicis criminationes Guncelini, & impetrata abeundi licentia, retraxit se à duce: & ex illo die alienatus, sensit in illū hostilia. Tenuit autem vnus ille comitatum vtrunque, Scoxdenborg atq; Holsatiam. Dux arma post illum misit: & vbi hostilia sentire cognouit, iussit expugnare arcem Zegeberge atque Plone: Et Plonense facile deiecerunt presidium: Ad arcem autē Zegeberge diū habitatum est, quōd firmata in monte, non facile adiretur. Inerat mater comitis Adolphi cum non contemenda militum manu. Bernhardus de Raceburgo comes, duci seruiens, oppugnabat: Perstiterant autem infatigabiles, donēc adimerent obsessis aquationem, vt siti premerentur: Tum deditiois facta mentio. Abijt autem mater comitis in Scoxdenborg, quo loco iam comes ipse confederat. Dux autem Plone prefecit Marcradum Holsatorum prefectum: Zegeberge autē Lippoldū quendam, natione Bauarū, & hac secūda vice exturbati sunt comites de Holsatia. Primum quidē primus Adolphus à Ludero duce, postea imperate, institutus, in pace quieuit in terra: Deindē filius eius huius Adolphi pater, pulsus est cū Hērici Leonis

PATRIS

patre ab Alberto marchione, & redijt cum eodē: Nunc altera vice ab Hērico pellitur Adolphus tertius, is, quem cesus apud Demyn pater admodum paruulum reliquit.

CAPVT XLII.

Imperator Fridericus audiens Henricum destitutum Imperij beneficijs, prosperè in hosies agere, sententiam in eum suam ipse exequi properabat. Ergò exercitu valido conscripto, descendit in Saxoniam: nec erat, qui venientem Imperatorem, & suo honore, & Henrici odio non cupidè exciperet. Transierunt quoquē nonnulli ad Imperatorem, timore perciti, qui à parentum suorū memoria, semper duci parebant, Hartesborg, Leuenborg, Blankenborg, Henneberg, Regens. eēn. Horum presidiorum comites cesserunt Imperatori. Conuertit autem exercitum ad expugnandam arcem Lichtenberg, quia contumaciam ostendere videbantur qui tenuerunt. Sed tamen, cū defensorem nullum prospicerent, Casari cesserunt. Circa quos dies mortuus est Casimarus dux Pomerania, Henrico satis iunctus: Nā Buggeslaus Imperatori tributa persoluit. Arcem Hartesborg, tanquam Saxonie grauitè imminentem, Imperator iussit reparari. Qui verò inerant arci Dwaldenberg, munitioni fidentes, aliquandū resistērunt: Sed & illi cesserunt victori. Interea Henricus dux, non ignorans propinquare Imperatorem, communiuit arces ad Albim & in Holsatia, sperans virtuti Imperatoris illudere, si non posset elidere. Bernhardum autem comitem de Raceburgo insimulauit, quòd in eum ceteris coniuurasset, instituto tradimento: vt inuitatum in arcem Raceburgi, victum traderet Imperatori. Turbatus ille inaudita re, obstupuit: & cū nihil dignum respondere videretur

tur in facie obijcanti, aucta est in eum suspicio: Captum pertraxit in obsidionem arcis sua in Raceburgo. Qui intus fuere custodes, iubente BernharDO, ducem inromissere: Tum vinculis laxatus Bernhardus, abiit in Godebusch. Cúmque nec sic duci quiescere videretur, sequutus illum armata multitudo, & inde propulit profugientem ad Bernbardum creatum ducem Saxonie. Henricus dux cum multa prada reuertitur. Interim ciuitatem suam Lubicam, quã dudum ab Adolpho acceperat, communiuit: arcemque Holsatia comitatibus & armis impleuit: vt Imperatoris impetum ibi sustineret. Sed Imperator, iam per Saxoniam rebus ex sententia constitutis, descendere constituit in partes Albisfluminis, vbi delitescere sensit Henricum. Commisit ergo Brunsvicum Philippo archiepiscopo Colonienfi: Arcem autem Luneburgi inexpugnabilem seruauere ducales: Indè quoque prospiciens Imperator, Bernhardum ducem & Ottonem eius fratrem marchionem, cum praesidio manere iussit in Bardewico: Ipse agmina promouens, Albisfluum attingit. Habebat autem in comitatu Dvichmannum archiepiscopum Magdeburgensem, abbates Fuldensem, Corbeensem, Hersfeldensem, Ottonem de Misna marchionem, & multos nobiles de Bauaria & Sueuia: Ludouicum autem prouincialem Thuringie, quem Luneburgi captum dux tenuit, produci iussit in Zegeberge. Cúm autem Imperator ad Albis consisteret, dux Lubica prospexit, illam, vt poterat, communitis, machinis in opportuna loca deductis. In die apostolorum Petri & Pauli petijt Raceburgum: Ibi que rebus ordinatis, cum omnibus qui erant in praesidio, deducitur in Erteneborg, vt Imperatori se obiectaret. Cernentes qui remanserant in arce de parte comitis eiekti, quia soli relinquebantur

Ff ad

ad arcis custodiam, erecti animo portas serauerunt, ar-
cem comiti, excluso duce, seruantes: Vbi innotuit res
duci, infrenduit: & vocatis de Holsatia militum praesidijs,
expugnare paucos facile duxit. Interea aderant, qui Imperatorem propinquare nunciarent. Dux,
Erteneborg arce incensa, quod illi diffideret, per flum-
inij deuexa transijt in Stadium, ibi rerum exitus praestolaturus: Nam vires militum non aderant, quibus
uentem aut remoraretur, aut exciperet Imperato-
rem.

CAPVT XLIII.

Imperator Albi transcensu progressus, miratur quod
Lubica tam noua originis causa sit portas claudere
uenti: Inerat autem Henrici ducis validum praesidi-
um: de Tekeneborg, de Aldenborg, de Zwelpe comites,
Marcradus Holsatorum praefectus, & Emico de Nemo-
re. Cumq; euocatus Waldemar rex Daniae occurrisset
Imperatori de mari, celebrato solenni inter reges collo-
quio, in obsidione vrbis, quod in Dandalia scripsimus, ci-
uitas vndique cincta oppugnatur. Misere ciues episco-
pum suum Henricum, qui apud Imperatorem efficeret,
vt legatio illis ad dominum suum permitteretur: quod in
Dandalia sumus exequuti. Permisere se tandem Impe-
ratori, qui insignibus priuilegijs vrbe ornauit. Hambur-
genses quoque ibi per Adolphum comitem assequuti sunt
non vulgarem gratiam ab Imperatore. Donauit tamen Im-
perator Adolpho comiti, dimidium telony ac tributorum
de molēdinis, de trapezitis, beneficio feudali: Nam Im-
perio utilis futurus videbatur: Accessit quod pater eius
secundus Adolphus dominium tenuit a se fundata ciui-
tatis: quam hic Adolphus vrgenti Hērico duci, quod su-
pra ostendimus, satis inuius permisit. Rebus igitur apud
Lubi-

Lubicam ex sentētia constitutis, cum regrederetur Imperator, apud arcem Luneburgi (nam oppidū necdum fuit) statua habebat: Dux se Stadio cōtinebat, eo consilio, si ab Imperatore infestaretur oppidum, aquis dilapsus, manus eius euaderet: Firmavit tamen oppidum maximo vallo. Guncelinus qui opus vrgebat, turres monasterij beatę Marię recēns erecti deiecit, nē hostibus prasidio, duci forent excidio. Dux autem misso ad Imperatorem nuncio poposcit, publica interposita fide, vt audiretur: Non recusauit Imperator: per Albim transcendens, Erteneborg terram tetigit, saluo Imperatoris conductu transiens: Ille obujs quibuslibet de exercitu Imperatoris notis aiebat: Solebam, inquit, in his atque multisterris dare, non accipere, conductum, en rerum vicissitudinē. Laxauit autem & premisit in castra Imperatoris Ludouicum Thuringum & Hermannū fratrem eius, sic sperans lenire Cęsarıs iram. Cū coram venisset, cepit multa retexere in suā purgationem: clanculo sua in Imperatorem obsequia commemorare, humane mutabilitatis incertum orabat vt intueretur. Sed erat grauior ira Cęsarıs, altiusq̃, descenderat in pectus indignatio, quā vt vna posset purgatione aboleri vocali. Igitur principum absentiam pręferens Imperator, iubebat illum adesse conueniui principum in Quedelēborg. Cūq̃, in eo conuentu causa ducis tractaretur, cęperunt amici eius sperare secundiora: Sed tum Bernhardus qui ducatum Saxonie in titulo pręfererat, grauior illi incubuit. Indicta est altera quoq̃ curia in Erphordia. Interim Sifridus archiepiscopus Bienenfis apud Imperatorē egit, vt comitatus Stadensis, per Henricam ducē detractus ecclesię, restitueretur: Permisit Imperator. Sed quoniā prasidio ducis tenebatur, expugnandum

erat oppidum cum arce: Pactus est cum Philippo Coloniensi sexcentas argenti marchas se illi daturum, si expugnaret. Quo facto, eiusdem Imperatoris beneficio, Adolphus Holfatia, & Bernhardus Raceburgensis comites, suas ditiones recuperarunt. Dux autem Erphordiam petens, pedibus Imperatoris prouolutus, veniam & gratiam postulauit, Imperator illū de terra leuans, osculatur: quod utique non fecisset, si, quod multi tradunt, Imperatorem sibi supplicem Henricus olim in terra iacere dissimulasset. Nunc verò non tenuit lachrymas Imperator, quòd tãta, tãnque diuturna, inter olim familiarissimos & sanguine coniunctissimos, controuersia perduraret. Non tamen potuit Imperator sine principum assensu reponere, quem omnium consensu destituit: Benè tamè sperare iussum hortabatur, vt de finibus Imperij per aliquanta tempora elongans, sententiam Imperij honoraret: futurum interim, vt principum in eum animi mollirentur.

CAPVT XLIIII.

1281.
Aijt ergò in exilium, abiurans triennio fines Imperij, translatus in Angliam ad sororium suum Richardum Angliæ regem, cum vxore ac liberis: Patrimonium tamen illi suum Imperator permisit in mediullio Saxonia. Rex autem Angliæ honorificè accepit venientem, arma pollicitus, si pugnare ille vellet. Erat annus post natum Christum millesimus centesimus octuagesimus primus. Per qua etiã tempora, Henrico iam exulante, terra Saxonia sine principe manens, ad tumultum respexit, cum se cuncta commouerent. Nam Bernhardus qui ducis nomē præserebat, cum non satis illi nobiles parerent, segnius cuncta administrabat. Adolphus Holfatia comes duxit coniugem filiam Ottonis comitis

mitis de Dasse, annitente Philippo Coloniensi archiepi-
scopo, cuius erat neptis, fratris videlicet filia. Cūq; Adol-
phus præualuisset in Holsatia, eiecit omnes, qui Henrici
ducis tempore senserant contra ipsum: quæ fuit origo
multorum in reliquum tempus laborū, & alterius tum
eiectionis: Eiecerat enim iam nunc Marcradum præse-
ctum Holsatorū, virum potentem: pro quo substituit Si-
ticum, non æqua virtute præstantem, Emecconem quoq;
virum strenuum abegit cum nonnullis alijs militaribus
viris. Illi sparsi per exilia, alij apud regem Dania, alij
apud comitem de Raceburgo, alij apud ducem Slesuici
sese continuere. Interea Bernhardus dux in Erteneborg
euocauit omnes sua ditionis nobiles ac militares, atque
sacramenta ab illis accipiens, reddidit unicuiq; suo iure
beneficium, hoc est, feudum, vt nunc vocant, quod an-
tè tenuere. Venere impigrè de Dannēberge, de Luchow,
de Zwerino comites: Expectabatur Adolphus, nec ve-
nit, forsā arbitratus, se beneficium ab Imperatore sine
medio recognoscere. Sed orta est inde simultas inter du-
cem & comitem serpens occultè. Dux autem demolitus
arcem Erteneborg, nouam molitur in altera Albisripa
in Louenborg, loco, vt putabat, munitiore: traductis la-
pidibus per annem prioris demolita munitionis. Ciues
Lubicenses questi apud Imperatorem itineris & traie-
ctūs difficultatem, obtinere, vt Imperatoris interposito
decreto, iuberetur, in solito loco traiectum relinquere:
& permansit ille in Erteneborg vsque in hodiernum
diem.

CAPVT XLV.

DVx autem Saxonia Bernhardus, iam pleno vide-
batur iure dominari prouincie: Quo factum est,
vt nouis censibus & impositionibus in subditos constitua-

Ff 3 r̄,

tis, principatum suū faceret odiosum. Augebant animos
 illi fratres, Otto marchio Brandenburgēsis, Sifridus ar-
 chiepiscopus Bremensis: Et nihilominus ditioris sue exi-
 litas, ad principatum maiora deposcebat praesidia. Re-
 manserat enim Henrico maior Saxonia pars, qua illum
 materna successione contigerat. Omnis nunc ducatus
 Brunsvicccensis, Gottingensis, & Embicccensis, qui nunc
 dicitur Transsylvanus. Nam & Bremensis archiepiscopus,
 nunc fratri accedens Bernhardo, Thietmarsia comi-
 tatū Adolpho adeptū, fratri duci subijcere conabatur:
 Mirum, cur non pro sua illi ecclesia defensaret, cui ex
 Harwici praecessoris sui permutatione, quod supra &
 in Metropoli diximus, prouenisset. Sed effrenis populus
 creditur ecclesiam cōtempnisse; nec potuit ecclesia facillē
 Thietmarsiam tueri: qua etiam tūc, vt praediximus, Sta-
 densem comitatū amisit. Adolphus autē tūc Thietmar-
 sian pro sua defensauit, tam archiepiscopo, q̄ duci se ar-
 mis opponens. Erat tūc annus octuagesimusquartus, cum
 Imperator Erphordia mirabiliter supra latrinā pericli-
 taretur in conuentu fratrum diuī Petri, vix harena ad
 cancellos fenestra ferratos: cum interim sublapsis tra-
 bibus, multitudinē tantam hominū non ferentibus, qui-
 dam ex nobilibus in ipsis sordibus mergerētur. in quibus
 Henricus de Zwartzeborg comes, qui exitus sui praesa-
 giū quoddam ferebat in prouerbio: Si, inquit, hoc fece-
 ro, mergar in latrina. Dux interim Bernardus iam non
 modò plebem, sed ipsam in se cōcitabat nobilitatē: Nam
 comiti Adolpho Todeflo, Ratekoo, & iura, qua illi Lu-
 bica cōstituerat Imperator, subducere moliebatur, cum
 Imperio reliquū seruasset: Inanē se ferre principatum
 querebatur, si alij de fructibus impinguentur. Idem in
 comites, Zpernensem & Raceburgensem, inolitur:

Iunctis

1129

Iunctis perinde viribus comites memorati hostilia duci
 iunciarunt: quod prior ille sua cuique auferre molire-
 tur. Arcem nouam Louenborg adoriuntur obsidentes,
 oppugnant, & multo tandem labore expugnant, deie-
 ctamque solo aquarunt. Ille ubi se armis vindicare non
 poterat, Imperatori desert querimoniam. Interim co-
 mites, quas duci fidiore rentur aggressi, perturbant
 munitiones. Arcem Ilox in Scandalia Magnopolensi
 capiunt: matrem Nicloti, qui Dorslai ab Henrico per-
 empti filius erat, eijciunt. Niclotus ad Ottonem mar-
 chionem profugit, de que arce Huelberge multas fe-
 cit hostibus eruptiones & incursiones. Conflatum inde
 est bellum intra Scandaliam, cum studijs partium prin-
 cipes ipsi inter se gladios stringerent: Nam Rugiano-
 rum dominus, Nicloti, Bugslaus Pomeranorum dux
 firmabat partes Bureximi, & perinde comitum memo-
 ratorum. Huius autem belli exitum, quia in Scandalia
 scripsimus, inde petat qui nosse volet.

CAPVT XLVI.

Imperator per ea tempora insignem fecit conuen-
 tum Moguntie, in quo Henricum filium suum re-
 gem declaratum, auratum fecit militem, torque
 donata: Ibi confirmatum est matrimonium inter eun-
 dem Henricum & Constantiam, qua filia erat vnica
 regis Neapolitani, monialis: (sola enim stirpis regia su-
 pererat) Dispar aetas nubentium, cum pater Impe-
 rator regnum Italiae magnificaret. Hic autem con-
 uentus tanto apparatu est instructus, tanto sumptu
 peractus, vt angusta conuentui ciuitas videretur ad-
 uenarum. Imperator extra muros amplissimam iuf-
 fit erigi domum, liberioris aeris gratia, ibique cu-
 riam suam honestauit. Ipso die processionis maxima

in sacratissima Pentecostes festiuitate, cum in ecclesia sederet Imperator, cum viriusque ordinis principibus, à dextris habens archiepiscopum Moguntinum, & à sinistris Coloniensem, abbas Fuldenfis turbauit cœtum tam celebrem, locum sibi deposcens ex sinistro Imperatoris latere, quem dominus Colonienfis occupauit: Meminere multi hoc ab antiqua obseruantia in eo præsertim loco factum. Sed princeps elector & archiepiscopus cedere abbati duxit in glorium. Imperator interpellatus desuper, respondit: Veteres approbamus, vt tenemur, Imperij nostri consuetudines: quocirca maior, an minor, æquo nobis discrimine est. Intelligens archiepiscopus, surrexit: Quandò, inquit, serenissima maiestas, ita se voluntas vestra præbet, cedo abbati archiepiscopus, monacho princeps elector: sed bona venia vestra, cœtu dimitto: & hac dicens, abscesit. Sequutus est illum comes Palatinus Rheni frater Imperatoris, & comes de Nassow, dicentes: Serenissime Imperator, permissa venia, dominum sequimur exeuntē, cuius beneficia recognoscimus. Comiti de Nassow, q̄ ille & ab abbate beneficium teneret, dixit Ludouicus Thuringia princeps: Pulchrè hodiè respondes beneficio & sublimiter promereris, qui deserto vero domino, alium sectaris. Cui ille, Beneficiū quod teneo, iustis suo loco promerebor obsequijs, hodiè sequor quem in hunc cœtum inter alios deduxi, æquè dominum feudi quod teneo. Idem fecit dux Brabantie. Tot vacatis sedibus turbatur rex Henricus, etiam in collum appendens archiepiscopi, quàm sanctè rogat, nè festū diem à mærore auspicietur, nè ve turbationem excitet in tanto principum conuentu: maneat in confessu, neu cõmittat, vt diem suæ coronationis tantis iræ tenebris obnubilet. Tū Imperator & ipse interponit: Quãdoquidem, inquit,

vnum

vnum te alio verbum conturbat, velle me temperasse
 sermone, quantum nihil prater Imperij dignitatem elo-
 quutum agnoscam: Sed vide, ne doloris minimi curati-
 one, ingens corpori vulnus infligas: Quid enim sit scin-
 dere tantum conuentum, pro tua prudentia non igno-
 ras. Tum excandescens archiepiscopus: Pulchre, in-
 quit, hodie remunerabat Casarea maiestas diuturna
 huius capituli obsequia, qua sequutus impleui: pro qua
 in castris incanui, Italiam fatigavi, Lombardiam oppu-
 gnavi, Brunsvico sudorem cum sanguine fudi: Hec ma-
 gna merces mea, vt in conuentu principum confundar
 propter abbatem; qui nisi occultam Casarei culminis
 intelligentiam foueret, ab hac iniuria merito tempera-
 ret. Quod si & Casar, & rex, manere me vultis, ecce pa-
 reo, reponantur nostra sedes vt fuerit: si nostram abbas
 turbauerit, ascendat in caelum, ponat suam in aquilo-
 nem, & similis sit altissimo. Presentiens autem abbas
 archiepiscopus arrogantiam, quatuor armatorum milli-
 bus & supra, venit in caelum: arma proculdubio etiam
 in ecclesia exernissent, si in longum durasset contentio.
 Tum Imperator: Quandoquidem, inquit, a te, archie-
 piscope, insimulamur de occulta cum abbate huius rei
 machinatione, parati sumus iurandum prestare, nos
 eius culpa non esse affines. Et cum iurare paratus vide-
 retur, exceperat archiepiscopus: Verba, inquit, Casarea
 maiestatis mihi pro iuramento sunt. Conuersus inde in
 abbatem Imperator, quid & ille principes haberet non
 paucos, pro illo, si ad arma veniretur, pugnatu-
 ros, dixit: Hodie, ne maior nobis turba hunc diem festum obscurer,
 sine iuris tui prauidicio adhibenda est tibi, pater, breuis
 mora patientia. Abbas cum rubore locum tenuit inferi-
 orem: & coronatus est rex Henricus cum regina. Erat

Ff 5   autem

autem annus octuagesimusquartus post mille centū. Vt
tibi superbia, qua in calis nata, cum authore tuo ad in-
ferna demergeris semper excrucienda.

CAPVT XLVII.

Imperator in Italiam contendit anno proximo, &
exierat Vrbe Roma Lucius Papa, vt obuiam ei profici-
scretur, tractaturus cum illo Christianae reipublicae
negocia, qua in Asia nimium coeperunt labefactari. Ve-
rone conuenerant duo Christianissimi columina: Con-
currerat ingens ecclesiasticorum multitudo, reconcilia-
tionem deposcens sedis apostolicae, quod in schismate
Imperatorem sequuti, ab antipapis essent ordinati &
instituti. Interuenit pro his Fridericus Imperator, vt in
gratiam sumerentur. Annuit perbenigne pontifex. Sed
cum postera die manus illis essent imponenda singulis,
immutatum erat consilium, quod diceret, in concilio
Venetiano decreta, non posse nisi alio concilio irritari.
Promisit autem de proximo alium à se euocandum coe-
tum, in quo super his constitueretur. Auditæ sunt Germa-
norum minæ pro sua consuetudine: sed nihil eare moti
sunt cardinales. Credebatur autem ea consilij mutatio à
Conrado Mogutino & Wormatiensi pontificibus prodysse.
Indè coepit Imperator tractare cū pontifice super pa-
trimonio potentis per Italiam dominae Mathildis: qua sub
Henricis Imperatoribus, patre, & filio, multa faciebat
pro ecclesia: & iam rebus humanis excedens, multa re-
liquerat eidem ecclesiae possidenda, qua Imperator ad
ius Imperij deuocabat. Erat autem, vt diximus, marchi-
onis Saxonie filia: Sed ex ratione temporum diu ante
hanc etatē emigrasse couincitur, nisi geminas fuisse, &
alterā post alterā, in Italia floruisse, quis contendat. Diu-
sum causa inter sacerdotium & regnum ventilata, ni-
hil

bil concludi potuit, & sine fine discessere. Superuenit tamen noua dissensionis materia de ecclesia Treuerensi vacante: ad quam canonicè à saniori parte electus Volmarus, ab Rodolpho, quem minor pars elegit, molestiā passus, sedem appellauit apostolicam, & peruenit ad Lucium pontificem. Rodolphus autem se contulit ad Imperatorem, qui faciliè inuestiuit de rebus ecclesiæ ad se confugientem. Volmarus inanis permanens, sequutus est sedem apostolicā. Urgebat tamē instantia eius pontificem, vt Rodolphū ad iudicium de iustitia responsurum euocaret. Noluit Imperator vt in contumacia persisteret: sed misit cum eo quatuor viros viriusq; iuris peritissimis, vt legiste pro Imperatore & eius iuribus allegarent, decretista autem electionis canonica ius defensitarent. Allegata sunt plurima in omnem partem. Sed ea fuit pertinacia, vt nullo sine factō Rodolphus ad Imperatorem rediret: timebaturq; ecclesia in pessimum schisma, vt olim, relapsura: quod malum, qui propius nouerunt, magis horruerunt. Henricus interim rex Confluentiæ canonicos, qui Volmaro inhererent, malè per adolescentiæ feruorem affecit: Quo audito, Papa confirmando Volmaro erat propensior: Sed detinebant eum crebra inter se & Casarem legationes, cum ex ore regis non semel audiretur, si Volmarus sublimaretur, omnem inter principes concordiam in pessimum facinus euasuram: Ea res pontificem continuit. Interim Imperator apud Papam oratoribus misit institit, vt filius eius Henricus, ipso superstite, Imperij corona donaretur: pontifice renitente, quodd indecorum videretur, non ab illo depositā Imperij insulam alteri conferre, quasi in vno corpore monstruoso gemina capita figerentur: quieuitq; ea super re Imperator.

CAPVT

Quo etiam tempore simultas incesit regi Henrico atq; archiepiscopo Colonienfi Philippo: Nam mercatores quosdam de Duisborg diocesim transeuntes, rebus fecit nudari, q; vectigalia et solita iura nō p-
soluissent: Nudati, querimoniā apud regem adolescentiorem deponunt: Ille, misso nuncio, iubebat sua reddi spoliatis. Archiepiscopus legitimas causas pretendens, non paruit: Iterum missus nuncius redibat inanis: Tertiū sub obtentu gratia praecepit adempta restitui. Tum archiepiscopus malè temperans iram, profudit hoc verbum: Neminem posse duobus seruire dominis, & idē malè duos regnare. Ea cū regi referrentur, indignatus, curiam super ea re indixit archiepiscopo: Non venit: Indixit alteram, nec in eam venit: Cumq; tertiam Moguntia collocaret, amicorum consilio non eam contempsit: sed magna suorum manu, vt à vi tutus esset, accessit. Quo tempore rex dissimulante nobiles qui cum archiepiscopo venerant, singulatim euocauit, & compositis pro rei qualitate verbis hortatur, vt Romano Imperio praestent sacramenta. Illi negare non ausi, praestiterunt. Archiepiscopus hac audiens, rei exitum praesumebat in caput spectare suum: Ideo submissis amicis, regi reconciliatur, iurans quā sanctē verbum indignationis primo seruore animi elapsū, non certo consilio prolatum. Suspectum indē tenuēre, archiepiscopum malè esse affectum Imperio, quōd nup̄ in Angliam, vbi tūc erat Henricus Leo, nauigasset. Indē quoquē se purgans, cū regi summam pecuniae muneris loco donaret, reconciliatus abibat. Ex illo autem tempore à familiaritate Imperatoris & filij eius elongabat: plurimum dolens, quōd tanta deuotione, cum tanto anima sua periculo

terre-

terreno seruíſſet Imperio: & cœpit Coloniam vallo máximo & turribus firmiſſimis communire: Quam rem Imperator, vbi comperit, iuſſit diligentius obſeruati, quaſi noua quedam molientem.

CAPVT XLIX.

Adolphus comes Holſatiae, cum per hæc tempora abſentis in Anglia Henrici Holſatiam quietus teneret, Thietmarſiam quoque occupauit, diſſimulante Sifrido archiepiſcopo. Sed cum ſecundus Harwicus, qui Sifrido ſucceſſit, ad rerum gubernacula perueniſſet, cœpit inſtantius iura eccleſiæ ſuæ recuperare. Cumq; Adolphus comitatum Stadenſem atque Thietmarſiæ teneret, cauſamq; ſuam non ſatis in iure aduerſus eccleſiam tueretur, Thietmarſiam eccleſiæ reddidit: ſed ab archiepiſcopo ducentos modios auenæ in beneficio recepit. Erat tum annus octuageſimūſſextus, cum Henricus Leo quondam dux Saxonie reuerſus in Saxoniam, Brunſuico quietus conſedit, iam decurſis annis illi ad exilium præſinitis. Agebat apud Imperatorem crebris nuncijs, vt ad iura ſua reſtitueretur: nam patrimonium eius à multis diſtractum occupabatur. Imperator literis & nuncijs benè illum ſperare iubebat: ſed tamen varijs impeditus caſibus, ſpem differebat in longum: Nam quicquid Imperatori rebellionis ſucceuerat, vel à ſummo pontifice, vel ab archiepiſcopo Coloniensī, vel à rege Danorum Kanuto, id Henrici molitionibus inſcribebat. Cum verò audiſſet Henricus Harwicum, quondam notarium ſuum ac ſcribam, ad archiepiſcopatum perueniſſe Bremenſem, gratulatus illi, rogabat, vt in quencunque ſibi placitum locum illi ad colloquium occurreret: quod ille, non ſatis memor priſtinæ amborum fortuna, ſuperbijs contemnebat, non, quid olim vterque fuerit, recor-

datus.

1186.

datus. Sed praesenti rerum statu cuncta metitur, nō satis
 prudenter. Interea rex Henricus, Friderici Imperatoris
 filius, de sponsam sibi duxit in Italia uxorem Constanti-
 am monialem, solā stirpem Normannorum, quae regnis
 viriusq; Siciliae succederet: Celebrataq; sunt nuptiae in
 confinio Papiensium ac Mantuanorū: quas ad magni-
 ficentiam regalem instruens, euocauit principes ac no-
 biles, non modō ex Italia, sed ab usq; vltima Germania,
 singulari & exquisita vtens instantia apud Philippum
 Coloniensem archiepiscopum, vt veteris infuscationis
 notam aboleret. Motus ille singulari regis diligentia, ad
 iter omnia instruit, & procedit cum magno comitatu.
 Sequutus illum magnis itimeribus nuncius à Conrado
 Moguntino, verbis domini sui quā diligentissimē mo-
 nuuit, vt sibi prospiceret, nunquam si procederet, Coloni-
 am reuisurus. Id dolōne, an ex animo fecerit, incertum.
 Secum tamen reputans Coloniensis periculum suum,
 non contempsit monitorem: sed simulata aduersa va-
 letudine, iter vertit, mittens qui absentiam illius excu-
 sarent, vnde excreuit in eum suspicio.

CAPVT L.

VRbanus tum succedens Lucio pontifici, ortas in-
 ter ecclesiam & Imperium simultates cepit agi-
 tare super patrimonio dominae Mathildis, super inuesti-
 turā pontificum, quodq; exnuuias tollerere Caesar episco-
 porum morientū, vnde ecclesia miserabiliter nudaren-
 tur: obiecitq; quod abbatissas cum conuentibus suis ma-
 le haberet, versus sacra virginitatis stipendijs in vstis mi-
 litia. Haec animosus pontifex, magni nihilominus animi
 Imperatori cepit obiectare. Sed Imperator, etsi non li-
 benter, patienter tamen audiebat, quia consecrationem
 ad Imperium filij regis deposebat: cum in eam rem
 ponti-

pontifex idem quod prædecessor obtenderat, non posse coronari filium, quandiū coronam non poneret pater. Inter hæc summus pontifex Volmarum ecclesie Treuerensi præfecit: Quod audiens Imperator, indignationem expuit, manifestè pratendens quod diū absconderat. Indè renouata sunt vulnera veteris mali. Henricus rex auxerat disidium inter cardines orbis. Nam dum inter Papam & parentem exisset disidium in palam, quendam Italia episcopum in conspectu suo agentem, interrogauit, à quo sui episcopatus consecrationem teneret. Ille respondit, à summo pontifice: A quo deindè inuestituram: itidè ait ille, à pontifice. Stomachatus rex, iterum rogat. Tum episcopus: Nihil, inquit, prædiurū ab regno vel Imperio teneo, neq; ministeriales curtes, neq; regias dominationes. Visa est regi durior responsio, & annuens militibus, permisit episcopū (indignū facinus, & ab Decianis tēporibus inauditū) luto uoluntari. Interim schisma renascitur, nō in ecclesia, sed inter sacerdotiū & regnū. Philippus Coloniēsis, Cōradus Moguntinus, & Volmarus Treuerēsis rem indignissimā rati, q̄ omniū pontificū mobilia post mortē confiscarētur ab Imperatore, duodecim illis episcopi subscripsere: Inter quos Bertoldus Metensis, quem olim electū Bremensem Papa reiecit, nec consecrari, nec confirmari passus, quod in Metropoli nostra diximus: Sed quod ibi nō contigimus: contemptus & proiectus à pontifice Bertoldus, vir alioquē pōtificatu dignus, ad Imperatorem se contulit: ille venientem pro sua eruditione dignanter excipit, consolaturque, & apud se honorificè habitum, prouexit ad ecclesiam Metensem: arbitratus illum pro tanti memoria beneficij sibi futurum obnoxium. Sed cū Bertoldus, Imperatorem quā Deum offendere malens,

archie-

archiepiscopis inhaesit, auersatus Casarem, indignatus Fridericus illum expulit de sede sua: Pulsus, Coloniam se contulit, & Philippus ei praebendam ab Apostolos permisit. Interim Metensis sedes vacua remansit. Eadem turbatio Treuerensem agebat. Nam Imperator Rodolphum suum aduersus Volmarum consecratum & confirmatum defendit, & exulare in sua diocesi cogebat legitimum pontificem.

CAPVT LI.

Imperator irarum plenus tū de Italia redibat: omnes Alpinū vias obstruens, nē quis ex Germania Romam petat: Explorare deindē voluit quid sentiret Philippus Colonienfis, quem dudum suspexit de rebellionē: Euocatum ergo d' solus solum verbis aggreditur: Quae ex longo, inquit, tempore nobis incesit familiaritas, Philippe, te coram iubet exponere iniurias Romani pontificis in nostrum Imperium: Vides quomodo Treuerensi ecclesiae, quem voluit, tentat intrudere: Imperij iura in Italia non desinit vindicare. Proindē equum est, me quoq; ad ea contuenda consurgere: De te autem, quam sim in controuersia tali spem habiturus, exposco. Iam autem archiepiscopus ille à summo pontifice legationis amplificationem accepit: vt quoniam aditus ad Urbem nemini pateret, nē sine solatio iustitiae aut papalis gratiae manerent ecclesiae, permisit papa Philippo rerum per Germaniam dispensationem: Id sciens Imperator, animum tamen eius pertentauit. Cui Philippus: Arbitror tibi, Imperator, ex longo tempore multis in rebus fidem esse meam exploratam, quod iustitiae tuae nec defuerim vnquam, nec sim aliquandō defuturus: Vnum est quod pontifices nos grauat, confiscatio rerum à morientibus episcopis, quae vna res ecclesias nudat, & quod episcopatum

tum ingredientes intolerabiliter premit: hoc vno sublato, non habemus, quo Romano Imperio non fidiſſimi ſemper perſeueremus. Ad quem Imperator: Olim, inquit, Romani Imperatores de eccleſijs vacantibus omnem habuere ſolicitudinem, & inuenti ſunt illo tempore longè quàm noſtris ſeculis epiſcopatu in ſuis ſedi- bus digniores: Tunc enim principes longè lateq; proſpi- cientes, ex omni Imperio legaliores vbique viros prefe- cerunt: nunc liberam vocatis electionem, quando ſuis quiſque ſtudijs, affectibus, illum electione conatur eri- gore, quem ſua maximè libido depoſcit, non quem ſua merita prouehunt: Sed quoniam hoc ius placuit Maio- ribus noſtris, eccleſijs remittere, paruulas reliquias iuris inuentas, poſteris relinquemus, nec patiemur minui. Ea- cùm archiepiſcopus duriore fronte exciperet, ſentiens Im- perator auerſum eius à ſe animum: Quandoquidem, in- quit, Pape magis quàm Imperio ſubſeruis, nihil opus eſt te in cœtu, quem indiximus Imperij pontificibus in Gei- lenhuſen, ad eſſe. Ille pro magno accepit remiſſionem, & ab Imperatore, non ſatis Imperialis, abſceſſit.

CAPVT LII.

CVm autem ventum eſſet in cœtum Imperij, vbi pontifices ac principes multi ſeculares confluxe- re, exurgens Imperator, in medium protulit: Comper- tum eſſe vobis arbitror, patres ac principes, quo ſit in nos animo ſummus pontifex: nec intelligimus, quibus in eũ demeritis ea patiamur quæ facit, etiam maiora com- minatus: Nos facile inducimur, vt ſanctum illum pa- trem noſtrum agnoſcamus, debitumq; ſummo pontifici impẽdamus honorẽ, ſi modò nos in noſtro gradu viciffim agnoſcat: Qui ſi pergat Imperij noſtri iura minuere, confidimus veſtro conſilio & auxilio violentia illius

Gg

contra

contraituros. Quòd ad vos pertinet pontifices, arbitra-
 tur indignū, decimas qua altaribus & personis ecclesie
 dedicata noscūtur, à laicis obtineri: nec vult intellige-
 re, olim ecclesias varijs afflictionibus laborantes, à laicis
 personis defensas, tū in beneficiū remunerationis, quas
 abūdè tenuerant decimas, in parte dimissas: Et quomo-
 dō indignum iudicabitur, si quis ecclesia militans, eccle-
 sie stipendijs foueatur? Illud quoq; nobis velut malefa-
 ctū opponit, q̄ vel iubeamus vel sinamus in rebus eccle-
 siae praefecturas esse militares, vt laica manu ecclesiarum
 pradia defensentur: Et qua iniuria est, si quiescētib; ec-
 clesiarum praelatis & ad sola diuina ministeria intentis,
 milites exeant, eorum quieti consulturi, praefecturis gu-
 bernantes subiectū ecclesijs populū, vt pareant ad aqua
 omnia superioribus? Et quoniā his maximè in rebus inter
 regnum & ecclesiā controuersia est, vestrā patres desu-
 per sententiā expectamus: vt si res, vt apparet, in maio-
 rem excreuerit perplexitatem, quid de vobis sentire,
 quid ve expectare debeamus? Tū Conradus Moguntinus
 archiepiscopus in Imperij cœtu primus, omnium vice lo-
 quutus est in hanc sententiam: Grauem quidē & omniū
 mentibus onerosam rem in medium affert Casarea ma-
 iestas, & qua nulla in perniciem ecclesiarum possit ma-
 ior formidari: Sed quoniam principibus vtriusq; Chri-
 stianismi subiectionē, & Casari qua Casaris, & Deo qua
 Dei sunt, reddere sumus debitores, nec Imperio detra-
 here, nec ecclesiarum iura minuere nostra vicis fuerit:
 proindē sinat Imperialis celsitudo literis agere apud
 summum pontificem, si fortè sublata de medio omni con-
 trouersia, optata cunctis pax reuertatur: Scribantur ad
 summum pontificem ex sententia Imperatoris litera no-
 mine pontificum, quibus singuli in concilio presentes im-
 prime-

primere bullam iubeantur. Factum est, vt ille censuit. Tales verò literæ cum reddita essent Papæ Urbano, miratur primùm, quid, cum causam ille suscepit Episcoporum, illi tam facile à sententia deciderint, Imperatori inclinantes: Sed intelligens id quod erat, presente Imperatore, non quod senserant, liberè scripsisse pontifices, parùm ille motus literis eiusmodi, interim Veronam contendit, Imperatorem euocans ad audiendam ecclesiæ sententiam: Habebat in animo excommunicationis in eum distringere mucronem: Quod vbi intellexere Veronenses, Papam circumfistunt, orantes, vt ab iniuria illa Imperatoris in sua temperet ciuitate, non se, qui Imperio fidem seruarent, laturos, vt ea afficiatur in illa vrbe nota. Motus Papa, sententiam distulit: Sed priusquam locum, quem ad eam rem destinauit, attigit, rebus excessit humanis. Ità tum Imperator exors manebat comminata excommunicationis.

CAPVT LIII.

ADolphus interim tertius Holsatiæ comes, ad ostium Trauensæ præsidium reformauit, quod Dani, cum rex Imperatorem inuiseret, deiecere, introrsùm ad terram firmans, cum prius ipsis in aquis consisteret. Ab exeuntibus verò & intrantibus vectigalia expetiuit: recusantes autem ciues, se comiti opposuere. Aliquando res verbis tractari cœpta, si ad concordiam posset perueniri: Cum pratenderet comes, nihil minus, aliquid etiam amplius iuris, quàm Henrico duci, cui persoluissent vectigalia, deberi, quodd Imperiali dono, & paterno nihilominus iure ciuitatem ipse teneret: Ciues replicarunt, duci tantum ad tempus fuisse permissum teloneum, se nunc factos Imperiali dono liberos: satis esse comiti, quodd intra urbem nonnulla iura

possideret. Hac verborum vicissitudine res in maiorem peruenit acerbitatem, cum neuter à suo rigore discederet: comes deposceret, ciues vectigal pernegarent. Deturbauit indè comes pascuis, nemoribus, agris ciues, quòd sui iuris omnia faceret. Cepit, tenuitq₃, quosdam ex ciuibus in Todeslo vel Hamburgo: Defertur querimonia ad Imperatorem: Ille euocatis partibus, componit inter eas controuersiam in hunc modum: vt ciues comiti pro redimendo teloneo persoluant trecentas argenti marchas, proq₃ pascuis & vsu fluminis à mari in Todeslo, ducentas argenti marchas: Ea_q3 Imperator datis desuper literis communiuit, nè quis in perpetuum eam concordiam possit conuellere. Incessit per ea tempora inter Imperatorem & regem Daniae Kanutum noua controuersia super dote germanae regis, quae iam apud Imperatorem manens, vni filiorum eius erat desponsata, necdum toro iuncta. Sed rex Daniae non satis aequo ferebat animo, dotis ante peractas nuptias expetitionem. Qua de re, cum ex alijs quoq₃ causis obliquo esset in Imperatorem animo, dotem iam nunc dare recusauit. Imperator hoc intelligens, sororem illi suam quo illam accepit apparatu remisit: Quod Kanutus grauitè ferens, manifestas deindè inimicitias aduersus Imperatorem cepit exercere, ita vt omnem terram Wagriorum, Holsatorum, Stormariorum, Polaborum, vsque ad Albim sui esse iuris diceret, eamq₃ repetere contenderet, perq₃ Dandalos, quos sibi adstrinxit, crebris incursionibus vastauit. Eisdem de causis mater regis, quae Ludouico prouinciali Thuringiae post regem Waldemarum nupta erat, repudiata, & ad terram natiuitatis suae sine honore reuersa, conquesta est de multis in se mariti iniurijs: Vnde rex magis ac magis instimulatus, iustam se in Teutonicos belli

belli causam habere arbitratur. Sed cum Thietmarsia archiepiscopo Bremensi Harwico secundo, qui nuper illam ab Adolpho certis pactionibus recepit, non satis pareret, archiepiscopus magno instructus exercitu, terram ingreditur: & peracta multa frugum atque domorum conculcatione, ad deditionem populum infrenem coegit. Illi autem infinitam pecuniam expromittentes, libertatem suam ere redemerunt. Cumq; archiepiscopus reducto exercitu, rem bene pacatam arbitretur, magna inde ecclesia sua incidit calamitas. Nam cum Adolphus de Holsatia atq; Scoxenborg comes, & item de Oldenborg, cum multis alijs nobilibus, militia stipendium ex archiepiscopo deposcerent, nec haberet ille quod redderet, omnibus iam in eam expeditionem impensis, nec Thietmarsii expromissam summam persoluerent, cogitur à ministerialibus suis redditus episcopales per triennium abiturare: ut ex illis era soluantur aliena. Ille verò de cathedratico & ecclesiarum consecrationibus tenuiter victitabat. Thietmarsii cum promissam pecuniam exolvere nec possent, nec vellent, ad Waldemarum Slesuicorū episcopum se contulerunt, a quē sancto Petro, ut asserēbant, seruituri, qui & Slesuico, & Bremae praesidet patronus, perindē Danicae coronae iuncti. Erat hic episcopus filius Kanuti regis, quem Zueno rex, ut in Dania diximus, in conuiuio oppressit, Waldemaro, qui post regnauit, grauiter tū vulnerato. Dati à Thietmarsis episcopo obsides, ut certa fide permanerent: & iuncti sunt regno Daniae vsque ad diem pugnae in Bornehouede, cum transfugerent denud ad comitem.

SAXONIAE
LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Ntereà, cùm tristis rumor de
 captarurùs Hierosolyma, &
 declinatione rerum Asiaticat-
 tum, Germaniam & omnes
 Christianas prouincias re-
 pleuisset, Imperator conuo-
 cans Moguntian Imperij cœ-
 tum, se crucis caractere in-
 signiuit, & cumeo Fridericus filius eius dux Sueuiæ:
 multi archiepiscopi, plures episcopi, dux Bohemiæ, dux
 Austria, & sine numero nobiles & magnates, ita vt com-
 putarentur in exercitu Imperatoris sexcenta millia pu-
 gnatorum. Crucis autem legatus à Papa Clemente erat
 Henricus cardinalis episcopus Albanensis. Erat autem
 annus octuagesimus nonus post mille ac centum. Prius-
 quàm tamen Imperator abiret, res in Germania pacare
 contendit: euocato Henrico Leone, qui iam pridem ex-
 pletoperegrinationis in Angliã tempore, redibat Brun-
 swicum. Ibi enim locum inuenerat, sinente Imperatore,
 quoddam esset peculium eius, à matre, Lotharij Imperatoris
 filia, proueniens. Euocatus ab Imperatore, nõ contempsit
 iustionem. Euocatur & Bernhardus iã titulũ Saxonie præ-
 ferens, qui cū illo de possessione Saxonie luctaretur: pa-
 cẽ inter eos quibusdã cõditionibus reformare tẽtauit: da-
 ta Henrico triũ optione, vt aut parte rerũ contẽtus con-
 quiesceret, aut in expeditionẽ cum Imperatore, non suis,
 sed

sed Imperatoris sumptibus iret, aut omnino ad illius redditum conquiesceret. Henricus praelegit omnino se continere ad tempus, quam vel ire quod nollet, vel honore pristino vlla de parte priuari pateretur. Igitur cum infinita illa multitudine mouens Imperator, multos praere, multos sequi iussos, alios etiam diuerso itinere gradientes, constituto iussit conuenire loco. Inerant pro multitudine mortalium in agmine incommoda multa. Transijt Imperator per Austra in Vngaria, inde in Bulgaria: Apud Constantinopolem hasitatum pro dissidentia Graecorum: Nam quos Imperator praemiserat, episcopum Monasteriensem & comitem de Nassoxo, Graeculus rex diu detinuit captos, donec malis vastationum incommodis coactus remitteret, daretque transitum incolumem, praebes etiam nauigia ad traiectum. Sed aliquot deinde maioribus incommodis ex comiteatuum defectibus perpessis, hostem habuere in conspectu: Nam Turcia magna, hoc est, Asia minore, constiterunt: Pugnatum est ad profligationem Turcorum. Inde peruentum est in Armeniam, vbi collocatis ad annem castris, Imperator meridianos aestus aquae refrigerio lenire cogitans, inexplorato ingreditur, infelicemque inuenit exitum, & tanto principe nimis indignum: Nam dum annem non latum, sed inter montes vorticosum contemnit, nec satis exploratum ingreditur, arbitratus natando facile in alteram ripam peruenire, vi fluminis abripitur: & priusquam possit subueniri, oculis omnium aufertur in profundum: Stabat caestus in ripa exercitus, & quid facerent nescientes, stupefiunt inexpectato magni principis casu. Alij memorant, ab aestu diu & laboris cum arma posuisset & vestes, annem in superficie a sole tepidum, sed in imo frigidissimum, cum tetigisset Imperator, obriguisset

subita mutatione membra : & quod Alexandro ferunt obtigisse, penè emortuum in manibus Imperatorè : Tum verò subito aquis extractum, paulùm respirasse, dicentem, Benedictus Deus qui me per aquam regenerauit, si per aquam me de mundo vocat, queri non possum : & paulò post cùm athera suspexisset, fudisse spiritum. Hic erat finis Friderici Imperatoris, qui per annos vno minùs quinquaginta Romanum tenens Imperiũ, multis laboribus seipsum ac regni principes, cum subditis implicuit. Sed tum filius Fridericus, vt poterat, mœstum consolatus exercitum, curam excepit ductandi, perueniens cum agmine tanto in terram sanctam. Illius autem expeditionis exitum non prosequor : quòd recenti opere Sebastiani Brant, omnis illa terra sancta iactatio eleganter explicata est : contentus in praesentia Saxoniarum, & quæ illis herent, rerum commemoratone. Huius tamen Friderici res paulò latius sum exequutus, quòd non eadem rerum fide per Italos recensentur, qua ab illis, qui rebus interfuere gestis.

CAPVT II.

DVm autem Fridericus Imperator in expeditionem iret, cœperunt in Saxonia fieri commotiones non parua : Nam cùm Adolphus comes Holsatiae Imperatorem in longinquam peregrinationem sequeretur, Hartwicus Bremensis archiepiscopus, iam, vt diximus, in contemptu suorũ agens, Henrico Leoni reddidit committatum Stadensem : vt Thietmarsos, qui se iam Danis coniunxerant, aliquandò eius consilio & auxilio ad ecclesiae iura reuocaret. Cùmque Henricus in Stadio moraretur, adiere illum primores Holsatiae, illi gratulantes de reditu : Ille loquutus familiariter eisdem, magna illos spe erexit, si operam impenderent,
se in

se in Holsatiam reducere. Mouebat illos magna olim principis fortuna, perque illum magnos se futuros sperantes, dedita opera Hamburgo, Itzeho, Plone, eiectis his quos custodes comes praefecerat, duci aperuerunt. Adolphus autem de Dasle, qui pro affine suo terram regerat absentis, & mater Adolphi cum coniuge Lubicam pro sua securitate sunt ingressi. Henricus Leo, cum se illi denud fortuna aperiret, & iam tenuerit Holsatiam, inde arma quata potuit maxima contraxit. Accesserunt illi Bernhardus de Raceburgo, Bernhardus de Woelpe, Helmoldus de Zwerino comites, & alij amici eius: Inter quos crediderim generi sui Kanuti regis Danorum arma non defuisse. Primam aggreditur Bardewici urbem recuperare: Sed pertinacius illis repugnantibus: nam inerat validum praesidium, quod urbem pro Bernharo ducem tueretur: creuit obsidionis labor, & interuenere pugnantium inuicem, ut sit, contumelias plena verba, & facta, ut ferunt probrosa, pro alterno contemptu: Quae res ducem exasperauit. Inde que factum est, ut dum fortius oppugnaretur quam defenderetur, urbs ipsa die apostolorum Simonis & Iudae caperetur, anno octogesimo octauo post mille centum, & direptioni militum permittitur: Sicut gladius: Qui supererant cedi, capiuntur milites atque ciues: Post gladium ignis hosticus desecuit, ita ut ex illo die non resurgeret urbs semel euersa: illa illa praecleara, & quae memoriam antiquissimam fertur habuisse: Saxa & lapides inde deuehantur, vicinisque urbibus incrementum praebuerunt. Nam cum a mari Lubica, ad austrum Luneburgum increserent, Hamburgum quoque nonnihil inde sensit incrementi, cum interrim Bardewicum euanesceret: Bardorum olim dixere vicum. Ego fundatorem eius Bardonem veteri Saxonum

nomine arbitror appellatū : inde nomen remansisse Bar-
 dewico, quomodo ex Brunone Brunswico. Nam Bardos
 non unam quandam gentem, sed generaliter omnem in-
 disciplinatum & barbarum vocant populum. Prima er-
 go expeditione prosperatus in euerfione huius vrbis, con-
 uertit agmen ad Lubicam, illam quoque oppugnaturus,
 & si pertinacia mereretur, etiā euerfurus. Ciues autem
 euentum Bardewici veriti, mittunt obuiam duci, qui
 cum illo paciscantur: ciuitatē manibus eius permittant,
 si modo Adolphus de Dasle cum vxore & matre pere-
 grinantis Adolphi, rebus omnibus suis saluis, exire sinan-
 tur. Probauit Leo pactum, & recepta ciuitate, mouit in
 Louenborg, arcem ducis Bernhardi, instauratam post
 primam expugnationem Adolphi, & ceterorū, vt dixi-
 mus, comitum: iam nunc Bernhardi ducis dominio sub-
 iectam, & magna instantia per mensem oppugnatam,
 deditam accepit: Pacti tamen qui inerant, vt cum armis
 & rebus salui abirent. Iam omnis Holsatia erat in ma-
 nu Henrici, praeter arcem Zegeberge, quā fideles Adol-
 phi asseruabāt: Eam iussit oppugnari per Walterum de
 Blandensile copiarum praefectum, iunctis Holsatis: qui
 unā cum illo arcis fecere obsidionem: sed non ex animo:
 penitebat iam eos transitionis, malueruntq; comitē se-
 qui, quā Hēricum Leonem. Eggo Stuer vir potens, &
 qui Adolphi partes tueretur, obsidentibus superuenit, &
 magno impetu in illos fertur: Turbauit facile quietos:
 Infestatur fugientes trepidos, & inter alios Walterum
 hostium ductorem cepit. Captus autem, arcem cepit in-
 fidere, quam venit oppugnare: nec quiescebat Adolphus
 de Dasle, quin expedita suorū manu Lubicā, & omnia
 quae Henrico parebant, infestaret. Hēricus autem adspi-
 rante vere, validam suorum manū misit in hostes: Prae-
 erant

erant copijs eius Bernhardus de Racheburgo, Helmoldus de Zwerino, comites, & Iordanus dapifer: qui egressi Lubicam, non longè à Trauena obuios hostes habuère: Ibi collata manu fortiter pugnatur: Sed Adolphi fortuna praeualuit: Captus Helmoldus, captus Iordanus, Bernhardus vix fuga elabitur: Multi praterea in flumine merse perierunt: Captiui in arcem Zegeberge pertrahuntur: sed non longè post, ingenti pecunia persoluta, laxantur: Dapifer, quòd locupletissimus esset, sexcentas: Helmoldus comes trecentas argenti marchas persoluentes, in sua dimittuntur.

CAPVT III.

Rex interim Hèricus Friderici Imperatoris filius, audito quòd Hèricus egressus in Saxonia tumultuaretur, precipuè indignatus, quòd terram Adolphi comitis, qui cum patre suo sanctam inisset expeditionem, accepisset, concitus mouit in Saxoniam: Brunswicū opugnare conatus, sed per brumam retardatus, non profecit. Inde verò, cum alia quoquè Henrici praesidia perentasset, nec proficeret, conuerso agmine redibat in Sueniam: Hartswicum tamen archiepiscopū, quòd malorum incensor diceretur, iussit sede sua proturbari, accedente Bremensium in eum accusatione. Ille verò à facie eorum se contulit in Angliam: ibiq; per annum commoratus, cum rediret, Henrico Leoni se dedit tutādum. Henricus tamè Leo, interueniētibus Conrado Mogūtino & Philippo Coloniensi archiepiscopis, ad gratiam regis contendit: indixitq; illi rex curiam in Fulda: Quòd cum peruenisset Leo, interuētū dictorū pontificū in has conditiones pacem accepit, vt Brunswicici muros quatuor in partibus deponeret, Adolpho Holsatiā suā redderet, arcē Louēborg dirueret, Lubicā p̄ dimidia teneret, & alterā Adolpho

Adolpho partē referuaret. Et vt firmata pax solida haberetur, filium Ludgerum Hēricus daret regi obsidem: qui non post multos dies Augustæ vitam finiuit. Henricus autem maior natu filiorū Leonis, regem comitatur in Italiam, urbem Romam, & in Apuliam, quinquaginta stipatus militibus. Henricus tamen Leo ex pactis conditionibus nullam impleuit, sperans presentem regi filium facile iram eius leniturum. Inde rex Romam petit consecrandus, cum interim mortuo Clementi Celestinus surrogatur: qui, vt Imperatoris consecratio minus prosperaretur, suam ipse distulit. Romani tamen exeuntes ad regem, hac vsi sunt oratione: Si rex inuictissime Romanū senatum agnoueris, Urbem nostram, immo tuam exornaueris ex antiquo debitis cultibus: Insup̄er si latrocinantes tuos ex Tusculano retraxeris, apud pontificem agemus, vt omnia tua ex illo vota prosperentur. Ille mox presidium Tusculani abstulit, & Romanos benè sperare de se iussit, super omnibus quæ ad decus & ornamentum Urbis pertinerent: urbis Romæ decora ad neminem magis, quàm ad se, spectare. Romani, adito pontifice, cœperunt obtendere regis potentiam, omnia sua in agris vastari, rapinis & incendijs patere: imminere Vrbi & ipsi pontifici, nī resipisceret, non vulgare periculum. Flexus pontifex, nihil distulit, quo minus à Romanis cum ingenti honore introductū regem ipso sacratissimo die Paschæ cum regina Imperiali diademate donatos ex more consecrauit. Interea moritur & Wilhelmus Siciliæ rex, Cōstantia Imperatricis germanus. Tancredus autem quidam, cui moriens & thesauros & coronam Henrico Imperatori deferendos mandauit, ipse sibi regnum conatus est arripere. Sed iam Imperator Henricus copias suas adauctas Italarum armis perduxit

in

in Apuliam, vi accepturus, quod iure negabatur. Pontifex autem Tancredo fauere videbatur. Venit in montem Cassium, & adorauit ad cineres diui Benedicti: In radice eius montis apud sanctum Germanum, Henricus Leonis filius se retrahens, Romam repetiuit, & per aquas delapsus, vbi continentem attigit, concitus redibat ad patrem. Peruenit Imperator cum exercitu Neapolim, ibi occlusas portas & rebellionem primum sensit: Munitissima ciuitas erat: Patebat maris aditus: Obsidio contempui est habita: Accessere astus maligni, & aer noxius Italia multos fecit laborare. Mortuus est ibi Philippus Colonienfis archiepiscopus, & in ecclesiam suam relatus: & Otto dux Bohemiae perijt, in quibus erat robur exercitus. Multi praterea nobiles, & vulgus militum sine numero perierunt. Imperator ipse desperabili cepit morbo vexari, & remeans in Germaniam, rem tum finit inexpectam: Imperatrix in manus hostium peruenit: Sed tamen non diu post cum honore remittitur. Iam Tancredo res prospera erat: Nam quae ante Henrico parebant, tum se illi permisissent.

CAPVT IIII.

Adolphus Holsatia & Scowenborg comes, in peregrinatione terra sancta positus, ex recentioribus aduenis cognouit apud Tyrum, terram suam ab Henrico Leone occupatam: & consilio vsus prudentiorum, redibat in patriam. In Sueuia autem conueniens Imperatorem, ab illo consolationem plurimam accepit, & munera pro donantis magnificentia retulit non parua. Contendens autem in Scowenborg, vidit omnes in Holsatiam sibi aditus interclusos: Nam Stadium, Louenborg, Boitzenborg, Henricus tenebat: Wandaliā Burextinus Henrici gener seruabat, Contulit ergo se ad Bernhardum

hardum & Ottonē marchionē fratrem eius. Erat autem annus circiter nonagesimusssecundus. Hi Adolphū manū valida in Erteneborg perduxerūt: Quem in locū occurrens Adolphus de Dasle affinis eius, cum quātis potuit viribus, eum excepit: Aderant mater & coniunx, & letum lati excepēre. Bernhardus quoq; iunior de Raceburgo, quem nup̄r apostolica dispensatione Henricus à clericatu extractum, quod patri vnicus esset, militiæ reddidit, exosus Leonem, deserensq; patrem, Adolpho se cōiunxit redeunti. Dux ergo Bernhardus, cum restituisset Adolphum simul cum fratre marchione redeūt in sua: Commensus tamen quos adduxerant, Adolpho relinquunt. Prima expeditione Adolphus Lubicā obsidione vallauit: hinc Adolphus, indē Bernhardus sua castra sunt metati, uterq; in sua terra consistens. Inerat vrbi Henrici Leonis praesidium: cui praefectus erat Luthardus de Bergen, vir impiger: Sed cū aditus & exitus per flumē esset in vrbe, contempta est obsidio. Adolphus multo labore trabibus & sudibus immisissis, fluuium fecit immeabilē. Interea cū sui obsidionem seruarent, ille se contulit ad Danorum regem Kanutum, gratias agens, quod per absentiam suam solidam illi pacem conseruāisset: quauis non ignoraret, Swaldemarū regis fratrem cum Swaldemaro Slesuicēnsi episcopo nup̄r terram eius ingressos, accepisse obsides ab Adolpho de Dasle, praesertim quod terram Thietmarsia nunc regno subditam, nō tangeret. Itaq; rege salutato, redibat ad exercitū. Inter haec Henricus Leo copijs coactis per manū Cōradi Rothen, quem Stadio praefecerat, vnā cum Bernhardo seniore comite de Raceburgo ab Albi mouens, superuenit obsidenti iuniori Bernhardo: & exterruit obsidentes improuisa irruptio. Vnde factum est, vt iunior Bernhardus cum suis

magis

magis in fugam quàm pugnam respiceret: & sese recepit in Raceburgum. Exeuntes ciues Lubicēses, intulerunt vrbi commeatus & arma, & quacunque fugientes reliquissent, & secum introduxere agmen venientium propugnatorum. Proxima autem luce ijdem egressi in Holsatiam, illam quoquè obsidentium partem sperabant improuisò adoriri: Sed paratiores, ac sperauerant, inuenere. Igitur occupato vado, quod erat in Zwartow, venientes excepere: Et licet pauciores essent numero, virtute tamen prestare sunt inuenti Holsati: Nam commissa pugna, ducales in ciuitatem sunt repulsi. Bernhardus autem iunior, auctus viribus, redibat ad obsidionem in partem australem, paratus excipere, si erumperent: Sed qui intus pridem venerant, nè oneri etià obfessis essent, ad aquilonem nocte egressi, cum inter medios esset lacus Dookenisse, ità redire contendebant in terram pacatam. Quod vbi compertum habuit iunior Bernhardus, sciens vbi exeundum illis esset, magnis eò contendit itineribus, & praueniens, illis se opposuit in Dwitterborg ad ripam fluminis Albis: Initoq; conflictu, ex his capit, quorum magna erat pars ciuium Stadenstium, & ex eo comitatu. Audiens Adolphus, quem iam infirmitas corporis malè affecisset, letos suorum successus, recreatus est: & à militibus redemptos ciues Stadenfes, remisit in patriam, expromittētes summum illi studium ad oppidum ab Henrici manibus recuperandum cum exercitu. Parauit Adolphus exercitum in Hamburgo, & traiecit in insulam qua dicitur Gorgeswerder: ibiq; manens, aditur à Stadenfibus: nec omninò conuenerat inter eos super postulatis. Comes, comparatis copijs, eas transposuit in vltiorem ripam Zwingæ fluminis: (Kedingam vocant terram) Ibi incendio grassatur, &

TUMOR

rumor in Stadio percrebuit, venisse comitē ad euertendam urbem: illum esse, qui captos nup̄er ciues gratis relaxauerit, plurimum ex eo sperari posse fauorem, ex Leone nullam defensionē: cur calamitati nup̄er in acie casorum plurimam expectent exaggerari cladem? Comiti deliberant permittere oppidum: Id cūm rescisset Conradus de Rothe, equos sterni iubet, dissimulans consilium: & specie aliena prætensa, commendat ciuibus urbem, irrediturus abiens. Comes ciuium voluntate oppidum ingreditur, nec distulere arcus custodes, quin & ipsi pacti incolumitatem & muliebrem supellectilem, arcem tradiderunt. Permisit autem comes uxorem Conradi praefecti, cum omni supellectili abire securam: pro lorice virorum, efferentem cumulos thesaurorum. Qui verò Luneburgi erant in praesidio, excursionibus crebris fatigabant comitatū Stadensem iam comiti parentem.

CAPVT V.

INterea ciues Lubicensēs obsidione continuata laborantes inedia, cūm audirent prosperari Stadio comitem, animis angebantur, incerti quid facerent. Alij Danorum regi permittendam urbem putauerunt, quòd regnis carere non possent, & eius protectione securi viderentur: Alijs contraria mens erat, arbitrantibus, si hoc facerent, Imperiali banno supponendos, nūquā egredi posse pro mercaturis. Quocircā Ottoni marchioni tanquā Imperij vicario, se submittebat putabant. Adolphus vbi hanc fluctuationem animorū accepit, magis vrgebat obsessos, perpulitq̄, vt sibi de derent ciuitatem, pacti, vt liberi abirent, qui ducis nomine inessent. Recepta vrbe, ad Imperatorem Henricum Adolphus ire contendit: qui Imperiali decreto omnes ab vrbe prouentus illi confirmauit. Bernhardus autem dux cūm vide-

ret

ret prosperè agere comitem amicum, fortiter & ipse agere constituit, vt arcem à se fundatam Louenborg recuperaret: & vère primo eduxit exercitū, obsidens arcem, & vehementer oppugnans: sed cum expugnare facile non posset, fame constituit affligere continuata circumfessione. Iam fame laborabant, & expectabat securior dux deditiōem, & per incuriā passus est delabi ab exercitu quoscunque volentes, cum paucis remanens ad obsidionem. Intere à Henricus Leo immisit clam expeditos milites per Albim sub manu Helmoldi de Zwerino, & Bernhardi de Zwelpe comitum: vt aut escas importarent obsessis, aut collata manu soluerent obsidionē: Transierant primo diluculo fluuium, & securitas ducis fecit, vt non aduerterentur, donè multiplicati, vim intulerūt obsidentibus: nec potuit par esse imparatus paratis ad pugnam, fugatusq; est dux Bernardus, & soluta est obsidio. Sed res comitis Adolphi vsque in hanc diem prosperas labefactauit fauor quem impendisse videbatur Waldemaro Slesuicensi episcopo, rebellionem molienti regi Kanuto pro corona Dania, ad quā se tantum esse contendit episcopus, quā ipsum Kanutum: qui cum esset Waldemari nouissime regnantis filius, ipse Waldemarus episcopus patrem habuit Kanutum equè regem, qui cum Zwenone in conuiuio cecidit: quod in Dania nostra diximus. Faciebat animos episcopo ad rebellionem molendam amicorum de Noruagia promptus animus: Itaq; & Adolphus illi inhaesit, placens perinde Imperatori, qui regi Dania iam malè volebat, pro inuasa nupèr Dandalia, & recusata Imperio subiectione. Igitur Ottonem marchionem comes traxit in communionem belli: qui veniēs cum expeditis in Holsatiam copijs, regem demorabatur, vt sperabat, egressurum:

Hh

& cum

& cum ille diu expectatus non veniret, copias ille suas,
 fastidio & sumptibus victus, reduxit. Adolphus autem ut
 se ostentaret & Waldemaro episcopo, cum quātis potuit vi-
 ribus Eidoram transgressus, populatur ea quae regis sunt,
 quae fuit illi rerum suarum omnium vera subuersio: nam
 dum ille hostilia exercet in regem, & Waldemarus episco-
 pus, cui ille seruiabat, circumuenitur ab his, qui illi recte
 consulere putabantur: ponitq; rebellionem, nihil admo-
 nito comite: & se in gratiam confert regis, oblitus belli
 socium. Trahitur perinde episcopus in carcerē, & com-
 pedibus & maniciis ferreis vincitur: hac fretus in Adol-
 phum indignatione rex, simul ut Henrico Leoni socero
 suo ferret suppetias, mouit in Holsatiam: Sed comes lon-
 gē imparē se regi sentiens, cum amici & auxiliares
 abessent, submissis oratoribus, regem placare constituit:
 & conuenit tum, ut comes ad compensanda quae irroga-
 uit damna, mille quadringentas denariorum marchas
 regi persolueret. Itaq; placatus rex reduxit exercitum.

CAPVT VI.

Henricus autem Leo, cum ad recuperationē pri-
 stini honoris frustra niteretur, sciens nō nisi Im-
 peratoris manu tantum vulnus, quod Casareus gladius
 fecit, posse mederi, filium equiuocum Henricū iterum
 submisit, qui curiam sequeretur Imperatoris: & obser-
 uato tempore, iram leniens, obsequijs gratiam patri re-
 cuperaret. Sed dum diu frustra laborasset, intento Im-
 peratore ad varias regni perturbationes, alia via cona-
 tur se propius insinuare Casari: Nam comitis Palatini,
 qui patrius erat Imperatoris, filiam promeruit idem
 Henricus iunior coniugem, quod esset procero corpore,
 magna forma dignitate, cui mores & stemma nobilita-
 tis responderent. Imperator has nuptias non multū pro-
 bauit,

bauit, coar̄guens familiaris cognatum, quod Imperij hostē tanta sibi affinitate deuinciret. Sed quia legitimū vinculū solui non poterat, Henricus hac via, interueniente socero, cepit Imperatori fieri cōmendator. Imminēbat tum grandis illa in Apuliā repetita expeditio: erat autem annus nonagesimusquintus: in qua expeditione talem ac tantum se pr̄buit iunior Henricus, vt Imperatoris largitione, omnē soceri sui dignitatem, hoc est, Palatinum comitatum promeruerit. Noua perinde lux in Saxonia oriri visa est, cum omnes arrectis auribus primam senioris Henrici gloriā per filium restituendā expectarēt: Bellū enim quod fuit hactenus per Saxoniam infestissimū, tum cōquieuit. Senior autem Henricus iam vicina morte totus ad religionē versus, ecclesias in Brūf-wico cum suo palatio exornauit. Imperator in Apuliam progressus est prosperē agens: Nam mortuo Tancredo regni detentore, sine controuersia admittitur à proceribus, & regni possessionē ingreditur: Reperit thesauros absconditos, & supellectilē ex auro argentoq̄, splendidissimam, reliquias veterū Normannorū: qui regnū illud, quod in Norwagia ostendimus, fundauerūt. Iam Imperatori natus erat filius Fridericus ex Cōstantia Imperatrice, vt fama suscepit: Rediens autē Imperator in Germaniam, reliquit in regno coniugē ad cōfirmandos vacillantes, & in fide cōtinendos: Ipsa verò per anū quandam, quae fuit occultorū in aula cognitrix sagacissima, reperit thesauros magnos Rogerij regis, & mittens post Imperatorem celerem nunciū, quid illi de inuentis perplaceret, consultauit. Imperator, vt erat princeps animo liberrimus, remūdauit, de thesauris quod sibi videretur faceret, modò regno consuleret, & in fide proceres cōtineret: Illa magnificē pro cuiusque dignitate munera

distribuit, vt sibi faceret deuinctiores. Inter hæc captus est filius Tancredi cum matre vidua & sorore: Capta quoque Imperatoris Constantinopolitani filia eidem adolescēti desponsata, quam postea duxit Philippus Imperator, Henrici & germanus & successor.

CAPVT VII.

CVM autem per hæc tempora Hartwicus archiepiscopus Bremensis ad ecclesiam suam, à qua exiit, Imperatoris gratiam consequutus redisset: cum tamen multa clerus & populus in eius destituitone apud summum pontificem & Imperatorē laborasset, iamque Bremenses in Ewaldemarum episcopum Slesuicensem adhuc vinctum respexissent, non tamē preualuit molitio eorum, quod minùs Hartwicus diutinam seruans patientiam, finaliter in gratiam Imperatoris reuersus, ad ecclesiam suam sit restitutus. Ciues tamen, qui Imperatoris iam dudum habuere mandatum de retinendis archiepiscopi redditibus, non facillè credidère redeunti, quod Cæsaream gratiam recuperasset, quandiu nullas cernerent literas, pristina iusionis vinculum relaxantes: quanuis pro ipso faceret assertio Adolphi Colonienfis archiepiscopi, qui hoc literis & nuncijs testificaretur. Sed quod non libenter factum audimus, difficulter credimus. Adolphus comes, qui iam comitatum Stadensem, vt diximus, tenuit, Bremam proficiscitur, congratulaturus archiepiscopo, si vera via niteretur: alioquin illi obstiturus. Vbi venit, accepit eum Imperatoris voluntate, amicorum ope, illam ad ecclesiam redisse: Vnde factum est, vt comes Imperatori gratificans, apud ciues effecerit, vt rerum illi ecclesiasticarum permitteret administrationem: De redditibus autem sub interdito & firma Cæsaris constitutis, nihil agere sineret. Adolphum autem

autem archiepiscopus, qui hoc egre ferret, in facie durissime coarguit, tanquam inuasorem rerum ecclesie, quod multa tenere diceretur, quae essent ecclesiastici iuris: eumque monuit, ut redderet: ni faceret, excommunicauit. Adolphus sedem apostolicam appellauit. Archiepiscopus congregato suorum concilio deliberauit quid faceret: & placuit, ut non modò in cathedrali sede, sed in omni diocesi diuina interdicens suspenderet. Comes interea Adolphus irarum plenus, quod excommunicationis gladio immeritus feriretur, praesertim interposita appellatione legitima: & idè qui fauebant, cum illo communicabant, parte altera contendente, non illo solo capite illi interdictum, super quo prouocàrit, sed alijs ex causis innodatum censuris, quod comes non fatebatur. Coarguens ingratitudinem episcopi & suorum, quod ille comitatum Thietmarorum pridem rebellantem, ecclesie redintegrasset, his nunc rebus malè pro obsequio remunerari. Pertasum est aliquandò ciuitati diuturni interdicti, quod mortuorum corpora insepulta, ciuitatem inspicere viderentur. Relaxatù est ea in sorte, ut in maiori ecclesia ecclesiasticum officium perageretur, in caeteris maneret silentium: Turbatio nimirum grandis, quandò & ipsi canonici inter se diuisi, non vnum sentirent, alij archiepiscopò, alij comiti subscribentes. Ciues comitis partem tutati, eijciuntur vrbe, cum caeteri dicerent, proditores vrbis in ciuitate non ferendos. Valuit haec controuersia, quandiu in Apulia aberat Imperator: Vbi ille reuersus est, archiepiscopus sexcentis marchis munere datis, gratiam plenam redemit. Comes Stadij comitatum cum tertia reddituum parte, in beneficium accepit ab archiepiscopo: & omnis illa controuersia quae dudù offerbuit, cõquieuit, solutis vinculis ecclesiasticis.

Quo tēpore Henricus Leo iam atate fessus, & qui fortunam expertus vtrinq;, diū in terrarū orbe iactatus esset, plenus dierum, cūm Brunſuico, vt diximus, exornandis ecclesijs, & reparandis pijs vbiq; operibus intentus ageret, in pace quieuit, tumultus in ecclesia sancti Blasij, quam ipse ornauit, ditauit, & semper coluit. In sepulcro eius Leonē fufilem constituerunt, vt cognomini eius, quod Leo diceretur, responderent. Indē sumpsit occasionem fabula illa puerilis, quam paucis supra exufflauimus, de longa peregrinatione, quam fabulator ignorabat, in terrā fuisse sanctā: & indē pudore deposito, liberē effinxit de nauigatione errabunda, de cōsumptis vel inedia, vel alia occasione socijs, deq; duce, cūm esset insutus corio, per gryphonē deportato: de pugna draconis & leonis, cū ille leoni faueret ad victoriā: sequentū leonem, & ita cum belua reuersum principem iam incognitum. Aniles naniq; contemnimus in historia, quas neque vllus commemorat authorum, neque vllam habent veri similitudinem: Abeant in tenebras & obliuionem. In idem tempus incidit obitus Bernonis Zwerinensis primi episcopi: nam praecessores eius Magnopolitani dicebantur. Vir erat religionis & amantissimus, & obseruātissimus, & qui per omnia serē tempora Henrici, multum in conuersione Scandalarum laborasset: Sapē contumelijs pro Christo affectus, periculis multis examinatus, pulsus, cāsus, exonoratus: in quibus omnibus triumphabat, gaudens quod dignus haberetur pro nomine Christi illa sustinere: par insigne virorum, qui & temporis perpetuo tractu, & laborum varietate, pro nomine Christi memorabiliter diū in ecclesia desudarunt: Annum fuisse nonagesimumseptimum
tum

tum nonnulli, alij quintum fuisse contendunt, post centum atque mille, cum in fata concederent, ad meliora translati. Henricus autem pro insigni, quam aliquando gestabat, gloria, & pro exquisitis in seculo rebus gestis, cum Salomone de vniuerso suo labore, quo sub sole laborauit, nihil est in terris consequutus, nisi memorabilem sepulturam, & memoriam cum laude boni nominis sempiternam.

CAPVT IX.

Dñi nos Fridericus Imperator, & Henricus Leo, principes omni auo memorabiles, genere Saxonnes, memorando tenuerunt, quòd raro pares rebus gestis ea natio protulit, quòdque res ab illis exantlate, non satis fideliter ab Italicis scriptoribus percenseantur: Nunc Henrici Imperatoris, eo nomine VI. res exequamur: Cùm res Christiana iam dudum in Asia labefacta deflueret, capta rursus à Saracenis Hierosolyma, Celestinus Papa institit, missis in orbem Christianum legatis de latere, excitauitq; Imperatorem Henricum, vt apud Argentinam susciperet crucem. Idem fecere Henricus Palatinus Rheni Leonis filius, Otto marchio Brandenburgensis: Sed ille apostolica postmodum voti commutatione domi substitit. Hermannus de Thuringia Langravius, Doalmarus de Limburg, Adolphus de Holsatia, & Scowenborg comes: dux Austria, Hartwicus Bremensis archiepiscopus, Rodolphus Verdensis: Quadringenti præterea ciues de Lubica triumphale crucis signũ sequuti, in eam se militiam accinxere. Sed cùm Imperator ingressus in Apuliã, iam ante omnia per Cõradum cancellarium parari iussisset aurum, cõmeatus, naues, milites, perplexitatem eam reperit in regno, que perso-

Hb 4 nam

nam eius à peregrinatione distineret. Delatum ferunt Imperatori, quòd Constantia regina, etsi in senium vergeret, occulta tamen ageret consilia subuertendi Imperatoris: vt alium è regno maritū, quem amabat, regem faceret: Iordanum nobilem Siculū ferunt regina fuisse gratissimum, & ab ea suscepisse munera, auro gemmisq; preciosa, vicissimq; sua non minori aestimatione remisisse. Imperator iram non ferens, capi iussum hominem, in sedem ferream igne candentem fecit collocari, & coronam ignitam ferream, clauis capiti eius iussit affigi: Alium Richardum coniurationis consciū, per plateas publice tractum, suspendio mādauit necari, quia tentauit poculo subuertere Imperatorem. Erat tum septimus post nonaginta annus, cum diuerso itinere, terra mariq; progressi peregrini, in sanctam expeditionem deproperant. Adolphus quidem Holsatia comes terrestri peruenit itinere, cum his, qui ei se cōiunxerant, ad Imperatorem in Apuliam: qui & ipse ingentes copias auro conduxit, partim etiam voluntaria militia pro Christi honore transituros, sub signis Imperatoris militare cupientes: quibus ipse praefecerat Conradum cancellarium suum, olim ecclesie Lubicensis electum, nunc Herbipolensis ecclesie episcopum consecratum: Naualis autem exercitus sub Hartwico archiepiscopo Bremensi mare tenebat occiduū. Iuerant Dani, Phrisij, Lubicenses, Bremensesq; per littora maris Britanici: omnē Phrisiam, Hollandiā, Zelandiā, Flandriā, Franciā, Hispaniamq; praeteruecti, ad Vlyxbonā peruenerunt: ibi peregrini à pōtifice loci satis hospitaliter excipiūtur: dimissiq; legunt littora restantiū Hispaniarū, & flexo in orientē cursu, Baticam Narbonensemq; prouinciā praeteruecti, Siciliam maritimanam insulā tetigerūt, ad Messanā urbē confedentes: Ibi iūctis
armis,

armis, sub signis Christi contendunt in expeditionē ordinatā.

CAPVT X.

Imperator ipse, sub manu Conradi Herbipolensis episcopi & cancellarij sui, sexaginta suorum millia misit: Cui iunxit Adolphus Holsatia copias suas: Et felicibus, ut sperabant, auspicijs, in hosticam contenderant. In Cyprum venientes, eius loci regem de Imperatoris Henrici mandato, diademate quod secum extulerat Conradus episcopus coronauit: Nam id antea, idem rex per literas & solennes nuncios ab Imperatore Occidentis postulauit: contemnens subesse Graculo Constantino-politano, iam dudum à gloria patrum degeneranti. Ibi rebus ex sententia constitutis, cum omnia ritè peregisset Conradus, nauibus repetitis, in Ptolemaidam contendit: Accon tunc vocauere: Ibi tristi nuncio percellitur de morte Henrici Campanie quidem comitis, sed tum regis Hierosolymitani, qui nocte surgens in cubiculo, cum auroras captaret, imprudentius excidit à fenestra, & fractis ceruicibus expirauit. Ea tum erat fortuna Christianorum, cum nouus aduentaret exercitus, ut neq; regiam, neq; regem haberent. Recenter autem Saraceni Ioppen de manu Christianorum tulere, hoc ordine: Cum intus esset Christianorum omnigenum ingens manus, obsedissentq; Saraceni: ceteris ferociore pro suo more Teutonici erupere, hostibusq; confligentes, retrò illos pepulere: & iam victores repetiuere urbem: Qui intus erant, Teutonicis inuidetes, aut minus fortè quam vellent, illis obtemperantes, exclusere, ut ab hostibus conglobatis opprimerentur. Prima ergò nunc peregrinorum expeditio fuit in Ioppen: quod oppidum expugnauere Saraceni, soloq; deiectum reliquere. Vbi non repperunt peregrini, in quos gladium distringerent,

Hb 5 re-

rediēre Acconem: Nam Saraceni victores, cum prada & captiuis, priusq̄ illi accederent, abierunt. Adolphus Holfatia comes, qui iā altera vice pugnavit in ea terra, quia illis tum rebus in Asia gestis, non solum interfuit, sed praefuit, silentio à nobis praeteriri non debuit: Nam ceteri qui rem narrant, eò q̄ nullus erat magnus eius expeditionis fructus, breuiter transeuntes, res fortiter gestas dissimulanter praetereunt. Non est fraudandus noster ille comes laude sua. Igitur peregrini conuenerant Tyrum, quae cum Accone penè sola remansit Christianis in terra sancta: Ibi speculatis viribus & rebus ordinatis, ad proxima recuperanda contenderant. Sidon olim florens, iam diffisa tueri, ab Saracenis deserta est: Ampla in ea palatia principibus viris digna, cedrini parietes, & preciosa quoq; domicilia tum relicta cernebantur: Transiit ad Sauepta Sidoniorum, nec ibi diu hesitatum est: Peruenitur ad Baruth: Ibi quoq; oppido relicto, in minutissimam arcem se cum rebus Saraceni recepere, solis captiuis sub custodia in vrbe relictis. Christianus exercitus terra mariq; diuisus erat: Terrestres copiae prima conspiciuntur. Hostes visis pares se futuros arbitrati, cum maritimos non cernerent, egressi pugnam inuadunt: Christiani excipiunt: Hic praefectus turmarum insigni vectus equo, huc atque illuc inter ordines volitabat: Strages vtrinq; non parua. Adolphus non passus grassari impunè hostium ducem, proximum compellat Bernhardum de Horstmaria: Vides, inquit, fauientem, vna aggrediamur: Dicto citius lanceis ex latere inuadunt, eum iumento deijciunt. Ille vir fortis in pedes se recipit, iterum ascendens: Secundo deijcitur, & inter laborandum, laxatis armis, vulnere locum faciens transfoditur. Capti sunt praeterea duo de primarijs, cum mul-

tis

tis alijs captis atq; caesis : Cateri se retraxere & in fugam abierunt.

CAPVT XI.

AD nauigabat interea classis Christiana, & quidam ex captiuis Christianis, cum vigiles & custodes oppressisset somnus, signum dat è specula, vt innadant oppidum : Mirantur nautici quis ex oppido vocet, signum ostendens. Sed tamen Dei nutū interpretantes ex oppido, oppugnant: Capto oppido, & arcē expugnat. Hostes vbi videre & ducem cecidisse, & fortissimum expugnatum praesidium, se per nemora & inuios montes fuga sunt tutati. Celebre factum est Adolphi nomen inter omnes ex hac prima cum hostibus congressione. Reperitum est in arce armorum & commatuū plurimum, magno nostris futurum adiumento in hostili terra. Tantum inerat ciborum, vt triennio obsesis sufficere videretur : Tantum armorum, vt duabus, licet magnis nauibus exportari non potuissent : Opportunum erat hoc semper Saracenis praesidium, vnde fiebant terra mariq; Christianis incurfiones. Decem & nouem millia captiuorum huic Saladino presentata feruntur ab ipso Syriae excidentis initio : vbi etiam pro insigni loci gloria Saladinus primū est rex coronatus, & rex Hierosolymae pariter & Babyloniae consulatus. Cumq; hac tam prospera fuissent Christianis, triste superuenit de morte Imperatoris nuncium, & cepit inter omnes trepidatio non vulgaris, cum alius patrimonio, alius beneficio suo timeret : Nonnulli de emulis, alij de amicis cogitauere, nec quieuit tumultus, doncē adunatis principibus sacramenta praestarent, omnes se Imperatoris filio parituros: queres getē peperit. Inde alia quoq; cura succedit de rege Hierosolymorū surrogādo: Placuit in cōmune, principi Tyri regnum deferre : Ille, accepto honore, relictam Henrici regi-

regi-

reginam, sibi coniunxit matrimonio. Antiochia quoque Christianis supererat: Aderat eius princeps, & rebus bene gestis, ad sua remeabat. Territi Saraceni, multis de locis cessere Christianis: Ita ditio Antiocheni quoque principis extensa est. Thoruttum à Tyro mille passibus distabat, in monte positum, inexpugnabile videbatur: quod fortissima hostium manus tenebat, quotidianis incursionibus Christianam militiam fatigabat. Visum est principibus obsideri: multū diuq; in expugnatione frustrà laboratum. Aderant Saxones pleriq;, qui in Hercynia fodiendis mineris desudant: Aggressi opus, cuniculis factis, muros subruunt: Territi hostes, circumspiciunt: sed occurrere tanto non poterant periculo: Summa cogitant: mors, & quidem crudelis, ante oculos: deliberabant, ut interposito colloquio, vitam, si non aliud, paciscerentur: Ad proximos versi, inducias paruas ad mutuos sermones deprecant, & accipiunt. Vbi ventum est ad colloquium, primum precant, quis sit princeps à quo oppugnentur. Illi referunt: Esse Henricum Palatinum Rheni potentissimi ducis Leonis filium: Eius precant praesentiam: Quibus obicitur: Turbatores estis pacis & veritatis inimici. Illi respondent, de utroque sibi certa esse colloquia cum principe. Venit, & rogatur ab his, ut interposita pace & fide publica, in medium ducantur principum, facturi deditiōnem.

CAPVT XII.

Henricus Palatinus eos deducit: Aderat inter alios Henricus dux Brabantiae: Ibi ab Saracenis coepta est oratio, quae commiserationem efflagitaret: Communem esse Deum, quem viriq; colerent, ritum diuersum: Illis Abraham esse generis principium: quod à Sara geniti, Saraceni dicantur fratres esse, communi praeditos

praditos humanitate, sub vno patre Deo: humanarum
 rerum varietate, iam se victos, sæpè ante victores: nunc
 accipiant deditos, solas vestes cum vita permittentes: In
 ipsa arce captiuos plurimos cum multis esse thesauris:
 accepta deditio, abire sinantur, orant: neq; difficilem
 illis futuram, hoc capto prasidio, duorum proximorum
 occupationem. Inclinauère multi vt deditioem accipe-
 rent: Alijs ex re visum, vt expugnata arce, terrorem in
 hostem conuenient: Ità non vnum sensère. Adolphus
 comes nonnullos ex contradicentibus perducit ad mu-
 ros, munitionem ostendit, pericula quanta immineant
 oppugnantibus, ponit sub oculos, & in sententiã suã par-
 tus multos perduxit, vt placeat deditio, modò obsides
 dent ad implendas conditiones. Retulère septem ex Sa-
 racenis, qui venerant, rem ad consortes: Ibi fit complo-
 ratio: Resistunt milites in faciem primoribus: nunquã
 se viuos arcem hostibus permissuros: Quid enim desit,
 nesciant: Arma, commeatus, valla, propugnacula. Igi-
 tur ex sententia militum conditiones pernegantur: Ite-
 rum oppugnantur, defendunt: & in longitudine tem-
 porum defecère Christianis commeatus: A Tyro peten-
 di erant, nec infirma manu propter incurSIONÈ hostium:
 dimidium misère copiarum, reliqua parte ad obsidio-
 nem remanente. Diu aberant: Timor inuadit Christi-
 anos: sed cum redisse nunciarentur, recreati sunt: Si-
 mul tamen & hoc renunciat, propter are Saphadinum
 principem potentissimum, cum Persis, Medis, & Assyrijs,
 & infinita hominum colluue. Non potuère non timere,
 qui apparatus hostium & suorum paucitatem respexè-
 re. Itaq; relicta obsidione, Tyrum atq; Acconem petiue-
 re: Vulnerati ac infirmi multi (misera facies) relicti,
 quibus potuère viribus inseguuti sunt. Iã veniente Mar-

tio de patria quandoq; sua cogitabant: & comparatis nauibus, praesertim quod Imperatore mortuo nemo superesset, qui suppetias mitteret: & in rebus cuiusq; domesticis perturbatio, quae solet cum nouis surgere principibus, timebatur. Solus Moguntinus & Verdensis praesules remansere, qui iam dudum ex Imperatoris decreto ibant coronare regem Armenia: qui hoc ab Imperatore dudum esslagitasset. Peregit ergo Moguntinus in rege Armenia, quod antè cancellarius in rege Cypri: Composuitq; pace sequestra res inter eundem nouum regem, & principem Antiochia.

CAPVT XIII.

O Per aprecium est paucis inserere, hoc tempore factam Liuania ad Christi fidem conuersionem per gentem Saxonum, & eos, qui in eam prouinciam mercandi gratia è ciuitatibus Saxoniae atq; Scandinaviae nauigauerunt. Fuit autem primus huius plātationis author nouella dominus Meynerus (alij dixerunt Meynardum) Zegebergensis canonicus: quē eloquiū Domini inflammanuit, ut eidē populo infideli pacē Domini nūciaret, & paulatim calore fidei faceret scintillare. Cūq; vir bonus per aliquot annos cū mercatoribus eū nauigaret, & opere pietatis deuotus insisteret, sensit manū Domini nō abbreuitatā, & auditorū deuotionē plurimā. Accedens igitur Bremensem ecclesiam, cui tū praerat Hartuicus secundus, de negotio pietatis apud eundem atq; capitulum eius uerba fecit, ne in uanum laboraret, sed maiorū auctoritate res inchoata procederet. Impartitur archiepiscopus uolens uiro zelo euāgelizandi auctoritatem: ipsumq; pontificali subuectum honore, mittit in gentem Christo conciliandam. Ipse igitur Meynardus humilis & deuotus, auditoribus suis uerbi spargens semina, ar-

guen-

guendo, increpando, magis tamen obsecrando, duritiam gentiliū frangens, ipsorū corda non minus muneribus, q̄ exhortationibus paulatim ad quod volebat, Deo annuente, perduxit. Annus erat sextus & octuagesimus post centum atq; mille, cū in Liuonia primum sedes episcopalis per Meynardum erigitur, intitulata patrocinio beate Mariæ virginis in loco qui Riga dicitur. Et quia idem locus beneficio terræ & aquarum multis donis exuberat, nunq̄ ibi ex illo tempore defuerunt Christi cultores, & nouella ecclesiæ plātatores. Est enim terra fertilis, agris & pascuis abūdans, irrigua fluuijs & perinde satis piscosa, & arboribus nemorosa. Multi se in eā operam contulere cū Meynardo, & deinde post illum: in quibus erat vir præcipuus Bertoldus abbas de Lucka, monasterium arbitror Cisterciensium, vbi cūq; sit: nam alij annales præferunt abbatem fuisse Griseorum monachorum: quod genus vestium habuere monachi Cistercij. Hic ergo cū laude memorandus, intantum ad Christi gloriam efferbuit amplificandam, vt relicto fratrum suorum monasterio, relicta quā habuit sine turba quiete, in peregrinationem se contulerit laboriosam & periculo plenam. Meynardus prior diū consedit in terra, priusquam gentis linguā perdisceret: firmavitq; sibi ab incursione malorum præsidium in insula fluminis Dune (Kerckholm nunc vocant) arcem, quam modò tenent fratres ordinis Teutonicorum. Sed vbi Meynardus diuturno labore multis periculis cursum vitæ in omni sanctitate, iustitia, & religione feruens pro Christo pergisset, consummatus sine bono, transissetq; ad meliora, Bertoldus ille voluntate archiepiscopi surrogatur episcopus Liuoniensis: Is autem vir ad omnia pro Christo pericula promptus subeunda, accepto q̄ maligni armis potius

potius quam verbis subigendi viderentur, (exuberat enim & exuperat in omni terra malorum turba gregem Dominicum) arma contraxit quanta potuit in Saxonia, & apud summum pontificem peregit, vt quoniam res Asia frigeant, cessauitq; pro magna parte in eam peregrinatio, Caestinus summus pontifex remissionem peccatorum in Liuoniam pugnantibus conuertit: Vnde exciti multi vtriusq; ordinis viri, & ecclesiastici & seculares, in sanctam se militiam cum Bertholdo episcopo protinus accinxerunt. Prouecti nauigijs in terram, opposuere aciem venientibus ex aduerso rebellibus fidei hostibus: Vbi iam ad conflictum ventum erat, episcopus ferociori quam regere posset, iumento deuectus, fertur inuitus in medios hostes, ibiq; confoditur anno octauo & nonagesimo post centum & mille.

CAPVT XIII.

Albertus illi Bremensis surrogatur eanonicus, vir ingenio acer, & ad omnem pro Christo laborem impiger: etate iuuenis, manu & animo aequè promptus: Is apostolica fretus indulgentia, in omni maritima Saxonia atque Scandalia, crucem & ipse predicauit, & per alios fecit predicari: & per annos triginta indefessus laborans, per brumam versatus in Germania littore, collegit militaturos, quos primo vere dum mare peruisum esset nauigans, transportauit in terram, a statem totam pugnantem in hostes: Autumno quidam rediere: quidam etiam per brumam substitere: Redibat ille iterum atq; iterum, deuehens ac reuehens milites multa peregit in ea terra ad Christi laudem. Hic est, qui Rigam urbem primus muris sepfit & communiuit: Aliquot pontifices in eam terram & duces in eam secum vexit militiam, milites sine numero, ciues ac mercatores, in hoc

ne-

negocio militantes pro Christo. Multi casti terram suo sanguine sunt mercati: Sæpe perpulit hostes crucis Christi, obsides dare, pacis subire conditiones: Deniq³, effervescente multorum deuotione, nouum inter se ordinem Crucegladiatorum fratrum erigere deliberauerunt. spe confirmationis apostolicæ sequuntur. Erant eius professionis duo post inuicem magistri: Indè tamen, cum in Prusiam peruenissent fratres Ordinis Teutonicorum, implorati venerunt in Liuoniam, & statim absorbit ille Gladiocruciatorum ordinem, & transierunt volentes in professionem Ordinis beatæ Mariæ Teutonicorum: qui vsq³, hodiè tenent terram. Sed statim ab initio de dominio terra exortum est certamen inter episcopos & fratres memoratos: quod durauit ab illo principio in nostra tempora, duraturum in finem: cum Ordo non contentus tertia parte prædiorum, quæ illi initio permissa est ab episcopis, iam penè duas occupauit, ecclesia vix tertiam retinente, de qua etiam nunc non satis quiescunt: Plura tamen præclara facinora fecere in gentè viri fortes. Accessit rex quoq³, Dania Estoniã à mari impugnãs, firmans vrbem hodiè præclaram Reualiam: quæ in testimonium primæ conuersionis ab regibus Danorum episcopatum seruat Metropolitanò in Dania subiectũ. Res autem in ea terra gestas, nec profectio nostra continet, & alibi quidem suis in annalibus tenent Liuones: In prosecutione tamen, vbi opus euenerit, interferemus. Ordinis autem Teutonicorum primordia, & in Scandalia diximus, & quod deesse videbitur, infra ad tempora Frederici II. quando ille meruit Ordo Apostolicam confirmationem, differemus: nunc hoc solum commemorare contenti, quod Liuonia conuersionis suæ authores lingua testatur fuisse Saxones: Illi enim nunc habitant: Illi

Ii Ord-

Ordinem fouent: Illi tenent vrbes, & rusticum populum in extrema seruitute, quod dura eius ceruix fertur deponere, gubernant.

CAPVT XV.

OTto eius nominis IIII. Henrici Leonis filius, annitente Adolpho Coloniensi archiepiscopo, & fratre Ottonis Henrico comite Rheni Palatino, rex Romanorum creatur, aduersus Philippum Henrici fratrem, Friderici filium Imperatoris, quem Papa non amabat. Agebat tum Otto in Pictauia, bellis pro rege Anglorum auunculo suo implicitus: Qui vbi audivit nepotis promotionem, magnis missis thesauris amittitur honorem illius attollere. Mittuntur obviam Ottoni solennes nuncios, qui deducerent eum usque Coloniam. Prima in Aquisgranum noui regis expeditio, quod illic esset coronandus, & ciues Imperatori mortuo seruitentes, ante principum concordiam portas tenuere clausas: Sciebant enim alios aliud sentire. Sed multis inibi factis laboribus & impensis, ad summam, vt ferunt, octuaginta millium, ciuitatem obtinuit: Ibiq; per Adolphum Coloniensem archiepiscopum est consecratus. Et vt ea electio est insinuata summo pontifici, eam pronus confirmauit, magis in Ottonem quam Philippum inclinans: quod declarat decretalis Venerabilem, de elec. Philippus tamen à maiore principum numero surrogatur Henrico fratri, patriq; Friderico: Nam & Imperialia insignia in manu eius fuere. Tenebat autem robur Imperij maximum per Saxoniam, Sueuiam, Bauariam: cuncta penè presidia in potestate illius erant: Ottoni sola Colonia cum quadam Westphalia & Saxoniam parte patebat. Philippus aut, congregato magno principum & pontificum cœtu in Moguntia, ibi consecratur per dominum Tarentinum,

conniuente capitulo maioris ecclesie: Nam Conradus Moguntinus archiepiscopus adhuc aberat in peregrinatione terra sancta. Ibi regina Imperatoris Constantinopolitani filia, pridem Tancredi filio desponsata, iungitur Philippo, regio diademate non coronata, sed circulata processit: Id autem quale sit, nouerint aulici: ego quod in annalibus lego, fideliter expono. Ibi duci Bohemie regia dignitas primum accessit. Coactis ergo viribus Philippus per Rhenum copias deduxit, mouens in Ottonem: Secularis quidem potentia cum Philippo videbatur, sed ecclesia Romana stabat pro Ottone: Nam nulli archiepiscopo pallium dabit pontifex, nisi Ottoni inhereret. Fuere tamen qui se clam illi subducerent, & Philippo inclinarent: alij etiam aperte rebellionem ostenderunt. Ita tumultuatum est per vniuersum regnum. Sed cum deduceret Philippus copias suas cis Rhenum, ad Mosellam ei occurrit Otto, & traiectum illi prohibens, conflabat viriliter: Cecidere vtriusque multi, sed ex Bohemis plurimi: Præualuerunt Ottoniani, & transitum interclusere: Frustratus ea vice Philippus, petentem regem Bohemie in sua dimisit. Conradus interea Moguntinus de Antiochia reuersus, mortem obiit: & facta est diuisio in electione. Nam qui Philippo studebant, Lippoldum quendam elegerunt, prædij, & arcibus, & cunctis regalibus in manu eius traditis: Qui autem paruerunt ecclesie, Sifridum à summo pontifice confirmatum prætulere. Per quæ etiam tempora mortuo Ludolpho archiepiscopo Magdeburgensi, Albertus maior ecclesie præpositus surrogatur: Is sedem apostolicam petens, quod æmulos pateretur, confirmationem suam ipse per egit, regisq; Ottoni subscripsit.

Aberat tum rex Otto Saxonia, cum Philippus omnibus viribus contenderet in Brunsvicum, urbemq; arcta cinxit obsidione. Henricus autem frater, qui in vrbe fuit, fortiter eam defendit: sed tamen obsidentes ad eod perurgebant inclusos, vt intenti oppugnationi, quam ad austru Philippus faciebat, minus alia loca tuerentur: Vnde factum est, vt circa sanctum Aegidiu hostes muru transgressi, ta pontem occuparent: Sed conglobati ciues, iaculis lacefluere, vt repellerent. Interim latrunculi monasterium diripuere, sed sacrarium delusi non inuenerunt: Coradus tamen cancellarius Herbipolensis episcopus, vim fieri ecclesijs phibebat: Sed in longum tracta obsidio, magis obsidentes q; obsessos fame afflixit. Nam qui foris Ottoni militauere, itinera seruantes, nihil aduehi permiserunt: Vina cereuisiamq; fluere ceruices, vasis per incurstantes con fractis. Itaq; qualicumq; tum prentensa specie, Philippus reduxit exercitum, sine magno vel honore, vel emolumeto. Quam sancte colunt ciues in ea vrbe sanctu Authore Treuerensem quondam archiepiscopu: que Gertrudis Egberti nouissimi Saxonie marchionis soror, cum monasterium instrueret, multis vix precibus a Treuerensibus impetrauit, ibiq; precioso sarcophago cum Thebais martyribus collocauit: Hic pontifex Treuerim ab Hunis sua etate, dum viueret, tutatus, suis precibus apud Deum, creditur urbem, in qua nunc requiescit, magnis meritis nunc quoq; tueri: Vnde in consuetudinem deduxere, vt quoties vrbs illa hostilitimore perurgetur, circumferre reliquias, hymnis, orationibus, ieiunijs & elemosynis, eius suffragia deposcentes: Compertumq; est, & multis vicibus comprobatum, non illum frustra implorari: qui semper inuocatus asit meritis

meritis tutatus cultores. In hac verò oppugnatione, visus est sacra veste in mœnibus gladiū vibrare nudatum: idq; ab hostibus animaduersum, Philippo ferunt perlatum: cum illi diceretur frustra urbem oppugnari, quam superi tuerentur: Ipsum verò regem miraculo conterritum, soluisse obsidionem. Facta est deindè partibus Ottonis quadam accessio per hunc modum: Odoater rex Bohemie, legitima coniuge repudiata, aliam duxit ex Vngaria: Qua de re in irā versus Otto Misnensis marchio, frater repudiatae, & dux Saxonie Bernhardus, Philippo coniunctissimi, effecerunt, vt Odoacro adultero regnum ademptum traderetur Theobaldo puero Theobaldi filio, qui literas Magdeburgi persequeretur. Tulit eam rem indignissimè rex, & Hermanno Thuringia Landgrauio fœderatus, in Philippum pariter versi, ad Ottonem transierunt, à quo Northusen & Molhusen idem Hermannus in beneficium accepit, & permansere ex illo die cum prouinciali comite Thuringia vrbes memoratae in hodiernum. Philippus autem armis vsus sui Lippoldi Moguntini apud Erpeshordiam (sic enim inscribitur in annalibus, quantum Erphordia dicimus) copias collocauit: indeq; Thuringiā omnem latè populatur. Bohemi in diuersa parte militantes, crudele genus hominū, sancta at prophana in aquo constituunt, nihil religiosum etiā tū habentes: Aetate nostra exuberante, omnē ferociā per schismata, quae fouent, ostendūt. Erat tū quoq; aliud genus hominū aequè in armis formidatū, (Valuos dixere) vnde autē fuerit, non satis explicatur. Misera Thuringia inter manus laceratur & hostium & amicorum. Quod reliquum fecere milites Philippi, id Bohemi eos insequentes ad imum eradunt. Sedecim virorum ac mulierum monasteria igni ferroq; subruūtur:

abacta prada, nobiles Christi sponfas sacras virgines, equorum faleris tractas alligârunt, ludibrioq; habuerunt, corpora contaminantes, animas polluere haud poterant: Singulare genus martyrij. Sacris vestibus ludibrio sunt abusi: pro camisia albam, pro cingulo stolam, pro chlamyde casulam in expeditione gestauere: Altaris pallas equis pro velamento induere. Rex interim Otto reuersus in sua, nondum dimisso exercitu, adificauit arcem munitissimam Herlinberg: vnde Goslarienses, qui illi aduersa sensere, nimis sunt afflicti, ita vt multis de ciuitate fugientibus, pro magna parte deserta haberetur. In oriente quidem arcem nouam, ad occiduum vero Lichtenberg habens, interclusos sensit omnes ad se aditus: indeq; quod neceffe fuit, inedia laborabat: Sed tamen Hermannus Hartesburgi comes, pro Philippo sentiens, arcem Lichtenberg armis cepit, soluitq; famem ciuitatis, rebus inuectis.

CAPVT XVII.

Philippus rex in Ottonem vndiq; vires comparans, ducere iterum constituit in Brunsvicum: Hoc sciens Otto, copias & ille conscripsit in Saxonia, & educens iuxta Goslariam, venientem constituit excipere Philippum: erat in castris fratris Henricus Palatinus Rheni cum magnis copijs, quas de Stadio, deq; Oldenborg, & finitimis locis contraxerat. Philippus rex iadudum Henrico minatur, ni relicto Ottone, se sequatur, Palatini dignitatem se in alium collaturum: no diutius passurum, vt suis ab illo viribus oppugnetur. Mouit Henricum tanta rei comminata iactura: Itaq; fratrem Ottonem in castris copellans, Ego, inquit, mi germane, iadudum tibi cum magna rerum mearum, vt nosse te credo, militaui iactura: audis quae hostis minitetur: rerum mearum summum discrimen

men imminet: Itaq; nisi me aliqua parte paterna ditio-
nis sustuleris, non video quibus modis & sumptus perferā
in exercitu, & comminata discrimina euadā: Parū est
quod ex te volo: vt quoniā vniuersum Imperiū iā propē
tibi paret, exile fuerit, si cū Brunsvico vrbe arcem mihi
liqueris Lichtēberg, in reliquum tibi fideliter, & vt sem-
per ex ammo militaturo. Rex Otto excepit his verbis:
Sine frater, nè res difficiles in turbam voces: cernis qui-
bus implicer laboribus ac difficultatibus: fauerit Deus,
& propitia fortuna, non hoc solū quod nunc poscis, se d
feres ex me multo grādiōra, modò quod instat agamus:
hostis adest, iunctis armis occurramus, victores equiūs
īsta partiemur. Henricus iam animo auersus à fratre, ni-
si quod posceret, ilicò permitteret, ex fratre hostem ex-
pectaret. Non potuit ea comminatio flectere regē: Hen-
ricus cum copijs suis, multis collachrymantibus, ad Phi-
lippum transiuit. Rex Otto, vbi auctas hostiū copias, su-
as vidit imminutas, reduxit exercitiū Brunsvicum, pra-
stolari cōstituens ibi hostiū aduentū. Interim verò Go-
slarienses multa à Brūsvicensibus incōmoda pertulēre:
Capiūtur mercatores: subuertūtur argentaria casella:
Sed & de arce Lichtēberg nō paucas fecēre excursiones
milites Philippi. Aberat iā rex Otto, & Gūcelinus dapi-
fer, cū domini sui absentis partes cuperet adiuuare, co-
actis quātas copias potuit, Lichtēberg arcē obsedit: Sed
cū frustra esset oppugnatio, nemine hoc prospiciēte, ex-
ercitum vertit in Goslariam. Ea suis sifa munitionibus,
minūs vigilabat: Vndè factum est, vt repentino ho-
stium incurſu caperetur. Qui inerant milites, aliquan-
diū resistēre: Sed vbi superiores essent hostium vires,
fuga sibi consuluerunt. Direpta ciuitas miserē: ex-
portata praeda vehiculis: vix diebus octo vndecunquē

contractis euectionibus poterat exportari: ciues in captiuitatem pertrahuntur. Alij igne urbem concremare, alij templa subuertere, & ornamentis spoliare constituerunt: Sed meliore consilio ciues dedere obsides: seruataq; est vrbs aduentui regis. Ille rediens, illis collaudatis, victoriã gratificauit, de eo quod fortiter fecerãt: ciues restituit, ac multã prædã iussit reuehi: Ea in reliquã vrbe vsus fidissima. Parabat interea Philippus secundam in Thuringiam expeditionem: & obfesso oppido Zwitzensi in umbilico terra, Hermannũ coarctauit. Ille respexit ad Odoacrem regem Bohemia: qui veniens cum copijs in Thuringiam, cum audiret vires Philippi, non ausus conferre manum, de reditu cogitauit. Sermonem contulit cum Ottone de Landesberg marchione, vt eius interuentu in gratiam Philippi rediret: Non abnuitt ille: Sed cum in ea expectatione res esset, Bohemus sublatis signis redijt in terram suam. Hermannus relictum se cernens à rege fœderato, in gratiam Philippi se per amicos retulit: veniensq; in conspectum, se proiecit ad pedes, orans. Rex, exprobrata illi perfidia, diũ passus est iacere supinum: Cum à circumstantibus rogaretur, leuabat, & in osculum admisit. Rex autem Bohemia itã ab emulo, quem ei Philippus obiecit, extenuatus est, vt vix illi dimidiam regni reliquerit.

CAPVT XVIII.

Dum ea in concertatione regum pro summa Romani Imperij gererentur, non desuerunt Nordalbingia nostrã labores. Nam dum Otto Brandenburgensis marchio, quasdam Scandalia regi Danorũ subiecte partes inuaderet, quod in Dania & Scandalia scripsimus, Adolphus Holsatia comes, Ottonis quoad poterat partes adiuuabat: quã res regem Dania

Kan-

Kanutum in comitem vehementer exasperabat. Erat
 tum annus primus post mille ducentos, cum rex in Adol-
 phum duceret: Nec impiger ille, ad Eidoram fluuium,
 collectis armis, regem demoratur: Aderant illi auxilia-
 res: Otto marchio de Brandenburgo, Hartuicus Bre-
 mensis archiepiscopus, Simon de Tekeneborg, Bernhar-
 dus de ðwelve, Mauricius de Oldenborg comites: Hos
 copiosè commeatibus abunde aluit, multis mirantibus,
 vnde tantis sufficeret exercitibus: Diremit Eidora di-
 uersos hinc atque indè exercitus, nec alter ad alterum
 transibat. Prior rex vbi vidit copias hostiles tam multi-
 plices, sciens neque diu, neque crebrius tantum conflag-
 ri posse exercitum, suum agmen reduxit. Quo tempore
 comes cepit veterem Reinoldesborg arcem renouare,
 quæ porta terræ suæ esset in Danos, & vicissim in se Da-
 norum: Sed vix illam benè communièrat, cum rex vèrè
 primo, ingenti rursum agmine adest. Comes autem cum
 suis viribus impar esset, nec tempus contrahendarum ali-
 undè virium daretur, quibus potuit pacis conditionibus
 tum se redemit: arcem dictam, vt erat, regi consignauit:
 & perindè pacem est mercatus. Rex acceptam quan-
 titis potuit munitionibus firmavit, iam clauem tenens in
 Nordalbingiam, quotiès ingredi voluit: Sed aliò inte-
 rim versus Adolphus cum equiuoco suo Adolpho de Das-
 le, arcem Louenborg cepit obsidere: edificato in aduer-
 sum præsidio Haddenberge, vt fame expugnaret, quam
 armis & viribus non poterant: Nam aquis vsus fluminis
 Albis, naues ex Hamburgo submisit, quæ & machinas
 oppugnantibus, & commeatibus importarent, hostibus ea-
 rum rerum commoditatem adimerent. Henricus Pala-
 tinus Rheni, Ottone fratre iam maioribus bellis implici-
 to, tutari arcem cupiebat, nec poterat. Cæperunt obse-

de deditioe verba facere: Misère tamen clanculò ad regem Danorum, illi arcem offerentes: Ille Rodolphum misit quendam ex Holsatis, qui ad se confugerat, virum armis validum, qui regis nomine acciperet, polliceturq; regem de proximo venturum: Sed priusquam ille regis mandata perferret, cepère obsidentes. Quae res regem acrius in Adolphum inflammanit. Indè comes accepta arce, in gratiam tamen Palatini peruenit, solutis illi septingentis marchis, & inuestiuit eum Palatinus de patrimonio suo, quod ad Albim habuit: Gamme vocat vsq; in hodiernum diem. Quo tempore facta est illa Scandalarum in comitem de Dasle expeditio, in qua Niclotus princeps ipse occubuit, quam in Scandalia exposuimus: Indè repetatur à volentibus intelligere.

CAPVT XIX.

Accesit illo quoque tempore alia regis Daniae in Adolphum indignatio, quòd ille Thietmarsiam quae saepe mutauit dominos, tum verò Danis per Scwaldemarum, vt diximus, episcopum Slesuicensem paruit, intrauit, & euastauit. Quo etiam tempore, non satis opportunè propter malitiam dierum, idem Adolphus in suos Holsatos versus, eos arce multauit, nonnullos terra expulit, semina renouans veteris inimicitiae, quòd Henrici Leonis tempore comitem deseruissent: Pulsi, ad regem Daniae se contulerunt: inflammâruntq; iam ardentem, vt comitem insequeretur. Habuère hi quoq; in Holsatia, quae amicorum iniuriam taciti dolerent, vltionem meditati, si quando se fortuna aperiret. Hoc in rerum statu Scwaldemarus Slesuici dux, qui Holsatos ad regem & se confugientes, in agmine duceret, mouit in Holsatiam. Adolphus impiger occurrit venienti: sed par esse non potuit hosti, quòd Holsati, qui cum eo stare videbantur,
non

non satis fidi putarentur futuri, suorum iniuriam questi. Confluxere in loco, quem Stilnoxo vocant, prope Itzeho, & supra est per paruum milliare in ditione fratrum in Bardesholm. Sed tum comes cedens, fuga se contulit in Hamburgum: Progressus dux, Itzeho obtinuit: Zegeberge ac Trauemunde iussit ab alijs suis copijs obsideri: Arx Plonensis, quae magno fuit partibus comitis praesidio, capta est à ducalibus Danis. Rursus dux ipse renouato exercitu Hamburgum contendit: eamque tum urbem, cum immunita esset, facile cepit. Comes Albim transierat: Nam Stadium tum tenebat. Hamburgenses autem, cum armis certare aduersus vim regni Danici non praeualerent, honore certabant: Clerus & populus obuiam progressi, cum quanta poterant ueneratione, excepere duces venientes. Sequenti die castra mouens, venit Bergerdorpe: & deinde proxima die mouit in Louenborg. Comes quoque de Dasse, non ausus expectare duces, fugit ultra Albim: Arcem Louenborg, quam comitis Adolphi custodes tenuere, dux obsedit. Renouato praesidio in aduersum Haddenberg, & Wittenberg & Godebuch praesidiorum praefecti, duci se submiserunt: Cateri nobiles obuiam praefecti in Raceburgum: Fortunam sequutus duces & Waldemarum ipse, Lubicam eodem victoria cursu contendit. Et quoniam ciues iam dudum in Scania piscantes, rex propter comitem Adolphum illi aduersantem, cui tum Lubica paruit, in manu tenere videbatur, ciues non ausi se regi opponere: nè omnino primum captiui in Dania ciues, postea etiam ipsi sub irato deperirent, duci portas non ausi claudere, venientem cum honore suscipiunt: Omnium ille urbium, quas vel vi, vel deditione ceperat, acceptis obsidibus, cum Zegeberge per Timonem Holsatum, & Traue-

Trauemunde per eiusdem fratrem iussisset obsideri, consignatis cuique pro necessitate armis & comeatibus, Scaconem aliam ex Holsatia, comitem Thietmarsia declarauit, & fratrem eius Woidagum Plone praefecit: Rodolphum in Hamburgo constituit rectorem atque custodē: ut qui propter se pridem exulāssent, per eundem se nunc in locis comitis dominarentur.

CAPVT XX.

ADolphus comes iam iterum Holsatia exclusus atque pulsus de Stadio, ubi confedit, meditatur expeditione parata sua paulatim recuperare: Et quoniam oppidum Hamburgum & in conspectu erat, & fidum sibi comes prospexit, eod primum contendit, ut expulso ducis praesidio, urbem pro se reciperet. Facile autem fuit volentes capere & superare. Iam pulso Rodolpho tenebat, & animos illi faciebant nonnulli suorum remanentes in Holsatia, qui fidem illi asseruāssent, & in reliquum asseruaturi viderentur. Cūque arces Zegeberge, Louenborg, Trauemunde, per suos teneret, plenus fiducia Hamburgum pro tempore cepit communiere. Waldemarus autem dux ista persentiens, media iam ferme bruma, quod acciderat, futurū prospiciens, copias contraxit, duxitq; in Hamburgum: Conuenere Guncelinus, Burewinus, Thietmarsi, omnes in castra ducis: Comes autē à spem facientibus suis delusus, quod ante Christi Natalia, qua Dani comestationibus celebrant plurimis, dux minimè properaret ad obsidendum: cū iam nihil formidaret, audiuit omnes vicinæ prouinciæ vires in se commoueri. Glacies quæ Albi necdum consistens innatabat, fugam interclusit comitis: A terra nullus erat exitus: vndique conclusus erat: hinc flumine per glaciem crustato, indē exercitu à terris valido: inter

inter suos agebat consilium, si forte nocturna tentaretur eruptio: Sed quò perfugeret, qui nusquam fidam aliquid pensaret? Qui in castris ducis erant, non vsq̃-
 quaque comiti aduersati, rem pro eo tractantes, in eas conditiones coniecerunt, vt comes, reddita duci arce Louenborg, ipse cum suis liber abiret. In eam rem perficiendam Guncelinus Zwerini comes deputatur: Eius fidei se permittens comes exibat, profecturus cum eo, vt arcem memoratam traderent custodes, qui pro Adolpho tenuerunt, & comes liber abiret. Thietmarsus, vbi sensere comitem in castris, tumultuantes volebant opprimere eum, quòd infestus terra illorum sepe fuisset: Vix potuit viribus Guncelini, & ceterorum, quos salutem eius seruanda dux prouiderat, incolumis asseruari. Profecti vna in Louenborg ad implendas pactas conditiones, ostenderunt custodibus vinculum domum suum. Iubentur ab Adolpho arcem tradere, negant: rogantur, obsecrantur, contemnunt. Itaque cum nihil ibi ageretur, comes vinculus per terram suam trahitur in Daniam: Insultauere Dani, qui odibant: Gemuere sortem fortissimi viri, qui sine odio iudicabant. Igitur in vincula coniectus, aliquandiu seruatur in carcere cum Ewaldemaro Slesuicensi episcopo, belli quandoque socio ac consorte. Interea rex Kanutus cum fratre loquutus, Lubicam intrauit, urbem nouam, sed florescentem: Germanam amborum Helenam coniugio sociare Ewilhelmo Leonis filio, germano Ottonis atque Henrici, ex quo solo stirps Leonini generis in hodiernum perseuerat. Letati sunt Holsati Stormarij, sperantes quòd in dotem ille acciperet terram Adolphi, vt non cogantur subesse diutius Danis. Sed spes eorum frustrata est. Amborum tamen ille sororius, magnis sepe honoribus ab illis afficitur, magna spe
 foue-

fouetur.

CAPVT XXI.

Interim rex Lubicam inuisit urbē, quam magni fecit, honorificè à populo & clero excipitur: Venienti offerunt qui custodiēre praesidium Trauemunde: quod regem ingenti affecit latitia. Prouinciales autē omnes eò confluentes, regem salutauēre, sacramenta pro tempore praestantes: Ille progressus vsque in oppidum Molne, acceptis obsidibus, redit in regnum suum: Dux obsidionem firmat aduersus arcem Louenborg. Inde verò in Zegeberg quoquē obsidio ducitur in longum: Obsessi saepè per inuia dilapsi, cibos intulerunt: Quod vbi dux aduertit, firmata vbiquē obsidione, fame coepit pertentare obsessos: Extrema passi, se continuēre. Saepè farina in modum calcem proiecerunt, vt victualibus abundare crederentur: Ad extremum, vbi nulla spes supererat, & fames inualuerat, pacisci libertatem & rerum suarum integram possessionem, duciq; arcem consignare, deliberauerunt: Anno secundo post mille ducentos vix in animum hoc induxēre. Priusquam perficerent, nuncium dux Waldemarus accepit de morte fratris Danorū regis, & contendens mox in regnum, vt coronam promeruit, benedictione episcopali de more consecratus: & redibat iam rex anno proximo, vèrè primo: & adunatis vndiquē viribus, cum iam omnia citra Albim essent in manu eius, praeter arcem Louenborg, indignum reputabat, si ea sola viribus regni & totius obsisteret prouinciae. Itaque totis oppugnatur conatibus: Machina, catapultae, balistae, omnium generum tormenta adhibentur, nec data quies oppugnationi. Sed perinaciter repugnabant qui tenuēre, infracti viribus, inconcussi minis. Ad extremum tamen comitis domini sui commiseratione colloquium poposcēre: Spondent deditiōem facere, se comes

comes laxetur: Pontifices qui aderant, interposuere fidem, si arcem dederent, & comes de seruanda pace obsides daret, liberum fore. Igitur rebus eò perductis, dedit Adolphus obsides duos ex liberis suis, & filiũ cognati sui Adolphi de Dasle, & filium Henrici comitis de Dannenberge, insupèr octo pueros ministerialium suorum: & iureiurando vtrinquè prestito, firmatum est, vt obsides post annos decem liberi essent. Si tamen rex aut comes infra illos annos decederet, non minùs laxarentur. In has condiciones arx regi traditur. Comes laxatus vinculis, redit in Scowēborg, nusquàm his terris reditus. Interea concaptiuus eius ðwaldemarus episcopus in vinculis perdurabat: Sed pietate domini Andreæ archiepiscopi & aliorũ, qui pro ipso mouebantur, à captiuitate hoc pacto eximitur: Quia regium, vt diximus, sanguinem traheret, magni patrimonij hæres, & cõtra regem pridem se erexit, suspecta eius relaxatio multis ducebatur: Vnde misso ad hoc nuncio per sedem apostolicam, ita decernitur, vt nunquàm in ea prouincia consisteret, in qua regi suspectus esse posset ad rebellionẽ: & hoc sacramẽto prestito ab ipso firmabatur. Rex laxatum misit ad summum pontificem, vt apud ipsum consisteret, donèc apostolica illi prouisio fieret de ecclesia opportuna. Laxatus tamen & à pontifice dimissus, aut clam abscedens, maturauit, vt ad regem Philippum perueniret: vbi suam iniuriam questus, expectauit adiutorium regis, & vindictam in hostes. Sed hoc posteaquàm electus in sedem Bremensem, apud sedem apostolicã confirmationem non impetrauit: quod diximus in Metropoli.

CAPVT XXII.

PER hac tempora cum omnis Holsatia in manibus esset Danorum, ipsiq; aut iugum ferrent patietur,

non dico libenter, aut gement impatenter, magna pars nobilitatis, qua libertatem amplexa, alienum detrectabat imperium, in palustribus *Swilstris* delituit, ut cunque opportunitatem praestolata meliorum temporum: Adolphus autem impatiens tantarum varietatum, praesertim quod obsides dedisset filios, nihil se in terra *Holsatiae* nouaturum, conqueiuit. Sed ferunt annales, nobilem dominam de *Deest*: nec tamen adijciunt cuius fuerit originis, an baronum, an comitum: Sed in arce quae tum fuerat *Kellingdorpe* morata, hoc sibi nomen habebat, ut *Deestz* de *Kellingdorpe* diceretur: Compertum tenemus, nobilem extitisse eo nomine in *Westphalia* familiam, unde potuit originem ea mulier traducere: *Alberto* forsan *Nordalbingie*, aut cuidam ex maioribus terrae denupta: Res in obscuro manens, locum facit coniecturae. Ea foemina, cum terra magno Danorum iugo premeretur, delitescerentque *Holsati* iugum refugientes, accessisse fertur *Adolphum* olim *Holsatiae*, tum *Scowenborg* comitem: eumque obsecrasse mulier gratiosa & sacunda, ut quando ipsi nec liberet nec liceret oppugnare *Holsatiam*, vel unum ex adolescentioribus filiis permetteret, qui terram patrum suorum praesens gubernaret: esse non paruum *Holsatorum* manum, qui accepto capite, pro libertate decertarent. Comes multa pretenderrat quae illum auerterent: regis potentiam, obsidum suorum perniciem, & iuratae fidei religionem. Mulier precando non fatigata, cum ad omnia prompte responderet, nihil formidandam regis potentiam, *Holsatorum* libertati comparatam: Eos esse animos, eam fortunam, ut accepto domino tolerarent omnia: Obsides tuto fore loco, priusquam aliquid incipiant: Illum nihil acturum, ad omnia quieturum: Filij auspicijs rem omnem expediendam,

diendam, quod nihil officeret religioni iurisiurādi. Flexus mulieris infatigabili instantia, filium illi adolescentiorem permittit Adolphum. Hic est eius nominis in Holsatia quartus, prima adolescentia deuectus in palustria Zwilstric. Holsati proceres huius rei conscij, prefectum regis Danie circumstunt, iura sua illis permitti deposcunt: Sic expromissum à duce iam rege, cum arcē Zegebergē traderēt. Ille reijcit cum indignatione precantes: Illi pertinaciter instant, iura sua reposcentes: nam Danicis legibus parēre se nec posse, nec velle. Iubet ille ostendi ius, si quod suum habeant: & conuicium adijciens: Canem, inquit, introducā, qui ius vobis delatret. Itā tum iubet conquiescere: Eant, de suo iure interloquantur: se ignorare quæ sint eorum iura: Danorum se legibus de libro notissimo iustitiam cuiq; monstraturum: si minùs nunc ostendere poterunt sua iura; altera vice redeuntēs, cum deliberatiores fuerint, tū exponant. Et quidem illa vice cōquieuēre, nihil grauius intentantes. Sed ad constitutum diem iam instructiores redeunt: iterum ius suum restitui magnis clamoribus deposcunt. Prefectus Waldemari regis declarari & ostendi iubet, quale sit quod poscunt? quo libro scriptum? quo ordine defensum? Tum vnus cæteris fidentior, educto gladio: Eccē, inquit, ius nostrum, quod gladio tueri suscepimus. Ille cernens nunciantis fidutiā, murmurāq; circumstantium non contemmens, manifestam vidit rebellionem: & paulatim se ab illis retrahens, in tutiora recepit: Sed illi insequuti, cedentē occupauēre, ac gladijs confoderunt. Tum verò munitiones, quibus se continere ab Danorum ira cogitabant ingruente bello, magis ac magis firmauerunt. Oppidum Itzebo ducto ingenti fossato cōmunire: In quod cum regij prefecti exercitum ductāssent,

nouo iacto aggere, ac ponte factò cum instarent expugnationi, ferunt excreuisse Storā fluuium per diem bis in eandem altitudinem, vt ponte deiecto ciues tueretur, Danis exclusis: Dies erat proxima nata virginis Mariae: Visa est sublimi supra oppidū diuā Virginis imago, quā sanctē, qui viderunt, venerati, ex illo die religiosissimē coluerunt. Perseuerat in hodiernū memoranda rei memoria, appellaturq; hodiē ciuium dies. Exindē verò nihil magnū per aliquot annos gestū legitur, huius adolescentis comitis primū duo tempor e. Nam Albertum quendam Holsatia comitem proxima tempora monstrabant: qui vndē sit ortus, in annalibus mira taciturnitas: Sed à nobis suo tēpore ostēdetur, quis, & vndē fuerit. Mira scriptorum vel simplicitas, vel negligentia: Comitē ferunt Holsatia, sed vñ Melchisedech, sine patre, sine matre pueriliter introducūt: nos originem pandemus: Iam hoc tōmonuisse sufficiat. Hoc tēpore rogatu nobilis domina, missum in prouinciam adolescentem Adolphum, qui per gradus, quos infra memorabimus, excreuit in virū maximum, & fortitudine, & religione singularem.

CAPVT XXIII.

Interim verò Philippus & Otto reges, mutuis se viribus attriuere sapē concurrētes, & quanquāmpar viribus Otto videretur, exitu tamen praelij par sapē est inuentus, aliquot vulneribus exceptis, quòd ipse manu promptius sese pugnantibus immisceret. & Wilhelmus comes Iuliaci, cum partes Ottonis diu fouisset, auersus, cœpit literis agere apud Philippum, si gratiam aliquam apud ipsum iniret, nōsse se viam, qua Coloniensem archiepiscopum, qui maximē Ottonē tueretur, & nonnullos alios principes, Ottonis lateri detraheret. Consuetur ea de re à Philippo locus ad colloquium: Cōuenit inter

ter eos, vt si quod polliceretur efficeret, acciperet à rege prædiū, quod sexcentas præstaret annuas marchas. *W*ilhelmus pollicitus operam, conuenit *Adolphū* archiepiscopum Coloniensem: Vides, inquit, quò res vergat: Quid nitimur in aduersum flumen? Totus *Philippo* orbis consentit: Generis nobilitas, morum probitas, rerū magnificentia pro illo faciunt: Proindè quò nos Deus ire iubet, nè reluctemur: Placeat tibi consilium meum, vt *Ottonem* relicto, *Philippū* sequamur: Hac stat parte iustior causa. His atq; alijs verbis motus *Adolphus*, *W*ilhelmo non refragatur: Eoq; res peruenit, vt misis inuicem crebrioribus nuncijs, *Philippum* *Adolphus* *Aquisgranum* perductum, regem consecraret. Difficuit ea res plurimum *Coloniensi* capitulo & populo, ità vt in faciem resisterent archiepiscopo suo: quid tantoperè variaret: ipsum esse, qui *Ottonem* summo pontifici commendasset: nunc versa sententia, illum sine causa reprobaret. Cumq; archiepiscopus in capto suo persisteret, missæ sunt à capitulo & populo literæ ad summum pontificem, archiepiscopi fluxam fidem accusantes. Vocat *Papa* pontificem, vt veniat infra mensem & dimidium obiectis responsurus. Ille, neglecto ecclesiæ mandato, domi resedit. Dati sunt iudices, canonicus & duo parochiales: qui cum legitime citatū monerent, vt errori suo renunciaret, alioqui excommunicatum deijcerent sede sua, & idoneum alium præficerent ecclesiæ ad formam apostolici mandati. Sed archiepiscopus omnia cōtempnit. Ergò cū non acquiesceret monitis delegatorum, post excommunicationem, interdicto supponitur, & omnibus infor descens deponitur, & *Bruno* *Bunnensis* præpositus in locum eius eligitur: Ad quod exequendum maiores personæ delegantur. Libet inferere apostolicam epistolam sub bulla missam.

Innoentius episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus archiepiscopo Moguntino, & episcopo Cameracensi, & dilecto filio Scholastico sancti Gerreonis, Salutem & apostolicam benedictionem. Vt Adolphus Coloniensis archiepiscopus incidat in foueã quam parãrat, & intret impius gladius in cor eius, pertinax ipsius inobedientia, periurium iteratũ, & proditio vulgata deposcunt. Ipse enim nec Deum timens, nec reueritus hominem, nec Coloniensis ecclesiã dignitatem at-tendens, in offensam Dei, ecclesiã Romana cõtemptum, & suã sedis dispendium, à se iugum obedientiã excusit, iuramentum semel ac iterum præstitũ violauit, & eum prodidit quem creãrat. Sanè cum olim charissimum in Christo filium nostrum illustrem Ottonem, in Romanum Imperatorem electum, coronãset in regem, & fidelitatis ei præstitisset iuramentũ, apud nos multipliciter institit, vt eidem regi fauorem apostolicum impendentes, ratum, quod ipse fecerat, haberemus. Cumq; multiplicatis intercessionibus obtinuisset à nobis, vt in honorem ipsius ecclesiã Coloniensis, regis deferremus honori, cœpit in eiusdem deuotione tepescere, ac manum suam ab aratro retrahens, occasiones friuolas inuenire à nobis, nè quod plantãrat, irrigaret, quatenus citò arefceret planta eius, cum solitudinem subtraheret manus plantatoris. Verũ quia neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus, inualuit nihilominus per gratiam nouus palmes: & cum extenderet iam ramos suos, & pullularet, vidit plantator inuidus, & inuidit, & non potuit diutiùs occultare virus suum: quia nequam mentem iniqua operatio reuelauit, & arbor agnita est in fructu. Cõmonitus igitur & con-
uentus

uentus iterum præstitit iuramentum, quod eundem regem nunquam desereret, nec in partem alteram declinaret: sed iuramentum stabilire non potuit mentem illam, quæ in nata leuitatis vitio fluctuabat. Nos autem sicut non de facili crederemus, quod vir præditus tanta dignitate sic esset aduersarius sibi ipsi, ut quod fecerat, intendere annullare: nè quid tamen nostræ deesset sollicitudinis, ad constantiam eum excitare volentes, & monitis, & minis institimus apud ipsum, & sub quanta potuimus ei districtione præcepimus, ut eidem regi assisteret, & ad promotionem eius efficaciter adspiraret, cauens sollicitè, nè maledictionem pro benedictione acciperet, si illuisse nobis tam turpiter probaretur. Ipse verò nõ attendens, quod sicut obedientia victimis antefertur, sic inobedientia idololatriæ comparatur, lora derumpens, in vitium inobedientiæ incidit, & contra præceptum nostrum & proprium iuramentum, corruptus pecunia sicut fertur, dominum suum temerarius prodidit: & conuersus in arcum peruersum, nobili viro Philippo duci Suetiæ contra eum impudenter adhesit. Et nè quid eius præsumptioni deesset, & nè culpa eius aliquo velamine posset palliari, nupèr Aquisgrani, vbi præfatum regem antea solemniter coronauerat, memoratum ducem publicè coronauit: quam excommunicationis sententiæ incurrisset, quam in ecclesia Colonienfi coram multitudine copiosa, ipso præsentem, ac gerente stolam sacerdotalem in collo, & candelam in manu accensam teneret frater noster G. Rhemensis archiepiscopus, nunc episcopus Prænestinus Ap. Se. legatus promulgauit in eos, qui à præfato rege discederent, & parti alteri adhererent. Ut igitur Colonienfes, qui noluerant in malo caput languidum imitari, sed in eiusdem regis fidelitate perstiterunt firmitus,

& persistunt, expugnato fermento veteri, quod voluit
 tantam massam corrumpere, sint noua conspersio, sicut
 sunt azymi, nihil corruptionis habentes: Cùm iuxta ca-
 nonicas sanctiones, accusatione non egeant manifesta:
 vnde nos eius exēplo, qui absens corpore, praesens autem
 spiritu, Corinthium damnarat absentem, potuissimus in
 eum sententiam promulgare: ad maiorem tamē caute-
 lam, consilio fratrum nostrorum, & tam episcoporum, quàm
 praelatorum plurium, discretioni vestrae per apostolica scri-
 pta mandamus, districtè precipientes, quatenus cū apud
 vos sint ista luce clariùs manifesta, dictum archiepisco-
 pum pulsatis campanis, & accensis candelis, singulis Do-
 minicis diebus & festiuis excommunicatum publicè nun-
 tietis, & faciatis per omnes ecclesias Colonienses, & vi-
 cinas dioeceses, sub solemnitate simili nunciari: Suffra-
 ganeos, & omnes vasallos Coloniensis ecclesiae, tam cle-
 ricos, quàm laicos, absolutos ab eius obedientia nūcian-
 tes. Quia vero si tantum scelus maneret inultum, quis
 deceterò posset impunè inobedientiae vitiū, periurij cri-
 men, ac proditionis facinus perpetrare: sub eadē distri-
 ctione vobis precipimus, quatenus cū hac nulla possint
 apud vos tergiuersatione celari, vos eū autoritate no-
 stra suffulti à pontificali officio sublatū, cuiuslibet con-
 tradictionis aut appellationis obstaculo remoto, depona-
 tis: nisi forsan infra mensem post factam à vobis denun-
 ciationem, ad sedem Apostolicam accesserit iudicandus:
 his ad quos electionis ius noueritis pertinere, Apostolica
 autoritate iniungētes, vt personā idoneam, quae tanto
 congruat oneri & honori, sibi eligant in pastore: Quòd
 si electionem contigerit aliqua fortè, quod absit, condi-
 tione differri, nè bona Coloniensis ecclesiae possint inte-
 rim deperire, alicui personae honestae ac prouidae, & potē-
 ti, committatis administrationē illius. Quia verò illius ec-

eleſia tãto ampliùs zelamus honorẽ, quãto clerũ & popu-
lũ eius deuotiores & firmiores ſumus experti, nè vni-
tate eius aliqua ſciſſura corrumpat, ſi forſan hi ad quos
electio ſpectat, nõ potuerint cõuenire, præcipiatis eiſdẽ,
vt in aliquos viros idoneos cõferant vota ſua, ad ſedem
apoſtolicam accedentes, cum conſilio noſtro, qui ad eo-
rum concordiam faciente Domino dabimus operã effica-
cem, vt perſonam idoneam ſibi eligant in prælatum.

CAPVT XXV.

HAnc inferendã putauĩ decretalẽ epistolam, quia
plena eſt rebus gerendis tum nunc geſtis. Taliter,
vt meruit, de ſua dignitate Adolphus eſt eiectus, & Bru-
no Bunnensis præpoſitus in eius eſt locũ ſurrogatus: qui à
domino apoſtolicò archiepiſcopatũs inſignia ſuſcipiens,
& cũ Ottone quæ pacis ſunt ſentiens, in ciuitate quædem
ſubditis ſuis præerat. Adolphus aut vir nobilis magni ge-
neris, quæ foris fuere, tenuit occupata. Erant qui poſtea
pertentãrũt animũ ſummi pontificis, vt ad Adolphũ de-
nudẽ inclinaret, ſed non p̄ualuerunt: Decreta ille ſua cõ-
ſeruabat, ſcribens Ottoni regi in hæc verba: Innocen-
tius epifcopus ſeruus ſeruorũ Dei, chariſſimo in Chriſto
filio illuſtri regi Ottoni, in Romanũ Imperatorẽ electo,
Salutẽ & apoſtolicã benediçtionẽ. Sincera intentionis
affectũ, quem circa promotionẽ regiã habuimus hæte-
nũs & habemus, explicare nos literis nõ oportet, cũ ple-
niũs hunc exponat affectus, & fidelius interpretentur
mentem noſtram opera quæ ſcripturæ. Sanẽ præter opinio-
nem plurium & multorũ conſilia, ſuſcepimus ab initio
cauſam tuam, de cuius promotione omnes penẽ penitũs
deſperabant, & ſtuduimus efficaciter promoueri, nec te
in articulo illo reliquimus, quo per obitũ inçlytæ recõ-
dationis Richardi regis Anglorũ auunculi tui vidẽbaris

Kk 4

ab

ab omnibus derelictus: licet enim nō defuerant, qui multipliciter nos tentarint, vt muneribus & promissis nos à proposito tui fauoris auocarēt, nec prece tamen, nec precio, nec minis, nec alijs rebus poterant inflectere mētem nostram, quin de die in diem ampliùs in tua dilectione ferueret, & ad tuam exaltationē p̄pensius adspiraret. Quauis autem neq; qui plantat, neq; qui irrigat, sit aliquid, sed qui incrementum dat Deus: gaudemus tamen in eo qui dat omnibus affluēter, quia ei, quod plantauimus & irrigauimus, incrementum benignus indulgit: ita vt granum sinapis quod mulier in horto suo legitur seminasse, planta nostra in arborem magnam iam creuerit, in cuius ramis volucres cali, dante Domino, in breui sedebūt, & sub cuius vmbra bestia terra quiescēt. Cum igitur Dominus dirigat gressus tuos, & firmet de die in diem ampliùs regnum tuū, monemus serenitatem regiam & exhortamur in Domino, quatenus cum tempus iam acceperis opportunum, opportunè ac importunè, vigilanter & incessanter insistas, vt bonum principium finis optimus subsequatur, & optatum cōmune desiderium nostrum sortiatur effectū. Foveas in dilectione ac deuotione tua principes, qui te fouēt: vt alios meliùs ad tuæ serenitatis fauorem inducas: & dum tibi fauor aridet, ad tuæ promotionis prouectionem intendas, nec negligas in aliquo factū tuum, sed omni diligentia studeas promouere. Sanè speramus in eo qui est in se sperantium fortitudo, quòd si denuò profeceris, sicut hoc anno diceris profecisse, non erit qui tuo profectui se opponat, vel diuina dispositione resistat. Datum Anagninae, XVII. Calen. Ianuarij, anno p̄tificationis nostri VI. Hæc idcirco interponenda putauī, vt summum pontificis Romani studium erga regem Saxonem agnoscamus.

CAPVT

Philippus quoq; non cessabat conciliare sibi fauorem plurimorum, posteaquàm Aquisgranum in regem est coronatus: ipsamq; Coloniam infestus persequebatur, & ducem inter alia de Limburg suæ parti inclinauit. Is tunc erat ductor Ottoniarum copiarum. Cùm enim Philippus Colonia propinquaret, hic dux, qui præfectus erat vrbis, agmina eduxit in Philippum. Aderat ipse Otto cum ducis memorati filio, & archiepiscopo Brunone: Accerrima pugna conferitur: ipso tamen duce segniùs administrante prælium, cecidèrè viri quadringenti ex Ottonis parte, multi præterea capti. Otto ipse vulneratus elabatur cum archiepiscopo & ducis filio, inq; arcem Woassenberg fugiens se recepit. Sed cùm ibi ferenda obsidioni securus non esset, noctu clam cum ducis filio proficiscitur, archiepiscopo ibi subsistente. Assunt hostes die postera, & hostem conclusisse rati, alacriùs obsident & oppugnant, expugnantq; arcem. Captum archiepiscopum in Herbipolim diurna captiuitate perducunt. Inde verò cùm Papa misisset in Germaniam componendæ rei gratia duos cardinales, in Quedelenborg conuentus agebatur Imperij. Ibi multa sunt ventilata: Sed tamen priusquàm reges conuenirent, cardinales apud Philippum, penès quem difficiliore partes sunt rati se reuerturos, agebant, ostendentes illi summi pontificis ad pacem propensissimam voluntatem. Cùmq; ille mandatorum fines ex illis scrutaretur, dixèrè: Si Bruno captus vinculis laxaretur, & omni captiuitate, tum ipsum quòquè Philippum excommunicatione soluendum. Rex se nullo modo in laxationem capti posse assensum præbere ostendit, nisi ex sententia omnium principum, & præsertim Adolphi, qui propter se pateretur sui honoris detrimentum.

mentū. Cardinales, quo pacto incertū, metu, an fauore, munere, an pmissis flexi, Philippū absoluerūt, Brunone non laxato. Tum ad Ottonē quoq; regē se contulere, illum de rebus interpellaturi. Sciscitatur ille, quid apud Philippum inuenerint? Respondent, itā rerū exitisse necessitatē, vt illum vinculo soluerent excommunicationis, vt pacatiore ad reliqua cōponenda vterentur. Excandescens rex, literas summi pontificis, quas ad se clāculū super mandato cardinalium dedisset, protulit: Hæ, inquit, ostendent, si mandati fines impleueritis: Sic enim stetit sententia pontificis: sine vinculo corporali Brunonis, non laxandum spiritale Philippi. Erubuere cardinales, & benè sperare iubentes Ottonem, redeunt ad Philippum: Ostendunt Brunonē omni pacto laxandum, alioquid absolutionem, quam impenderant, euanescere. Inuitus laxauit archiepiscopum: & paucis adhibitis, descenderūt regis in colloquiū: Ibi multis vltro citroq; dictis, sine fine disceditur. Philippus tamen intentus rei, eundē Brunonem iterum capi, & in arce munitissima Rodenburg iussit asseruari. Papa, vbi res innotuit, scripsit Philippo, nisi laxaret Brunonem, ilicō grauioribus ipse vinculis teneretur. Cuius rei gratia solutum remisit ad summum pontificem, vt ibi remaneret, donèc Adolpho prouiso fieret: dispensatumq; tantisper cum Adolpho, vt ducentas annuas de teloneo Bunnensi, & tantundem de Coloniensi, & octo stipendia in ipsa ciuitate perciperet: quibus rebus perfectis, Bruno ad ecclesiam suam quietus regreditur.

CAPVT XXVII.

Annus erat quartus post mille ducentos, cū iam vniuersa Nordalbingia sub rege Danie & walde-marō esset: qui euocatum Adelbertum comitem de Orlemun-

lemunde, omni illum præfecit, quam olim Adolphus possederat, ditioni. Erat is filius Henrici de Orlemunde, qui relictam secundi Adolphi accepit uxorem, ex qua sustulit, ut præsumitur, hunc Albertum. Vacabat tum sedes Raceburgensis, mortuo Isfido. Diuiserant autem electores sua vota in duos: Nam alij Henricum præpositum virum industrium prætulere: alij Philippum, præsci pontificis capellanum: Quæ controuersia cum in longum processisset, contulere partes arbitrium in Albertum comitem Nordalbingie, qui vsq; ad Albim fluium regis Danie auspicijs omnia gubernabat. Albertus autem prætulit Philippum. Hic est ille Albertus, cuius nomen in fastis legitur: sed ridiculè origo siletur: Vterinus frater tertij Adolphi, cuius mater, ut diximus, Henrico paruuli sui tutori nupsit. Hoc erat illud tẽpus, quo Hierosolymitani peregrini, capta Constantinopoli, & rege illius oppresso, Baldewinum Flandrie comitem, Orientis Imperio præfecerunt. Anno post tertio, qui fuit septimus post mille ducentos, cum Hartwicus archiepiscopus Bremensis diem suum obijisset, electorum maior pars (contemptis Hamburgensibus, regi Waldemaro tum parentibus, & perinde in Waldemarum dudum episcopum Slesuicensem consentire haud poterat) eundem Waldemarum elegit, in Bononia literis vacantem. Maior ecclesia præpositus, qui & ipse adspirabat ad episcopatum, cum sciret contemptos in electione canonicos Hamburgenses, & eorum contemptum electioni nociturum, se cum aliquantis in ipsa vrbe Brema retraxit ab electione, rei exitum prospiciens. Misere Bremenses ex suo actu & ministerialibus solennes ad Waldemarum nuncios, cum decreto electionis. Ille mox cum eisdem sedem petiuit apostolicam. Gratulatur illi summus pontifex, nec tamen festinat confirmare, sciens esse

esse in itinere qui meliora rerum documenta perferrent. Venere Hamburgenses, & contemptum sui obiecere electioni. Venit & Petrus Roschildensis praepositus, literas tamen, quas in itinere praevidit amisisse, nullas praeferbat: Sed ostendit iuramentum à Waldemaro praestitum regi: Nunquam se eo loci considerare, quo suspectus possit haberi: Et quis unquam locus suspectior esse posset, quam ille ad littora Germaniae? Sentiens Waldemarus rei difficultatem, illicentiatu abijt, & ad Philippum regem se contulit. Ille gauisus, mittit eum in ecclesiam Bremensem, suscipiturq; cū honore. Sequuntur eum excommunicationis literae in omnem provinciam: Brema tamen diū nemo obtendebat, donè inter offerentes quidam illas imponeret altari. Rex Waldemarus audito introitu amuli sui, cum magno venit exercitu illum impediturus: Sed quoniam Guncelinus & Henricus comites de Zweringo regem offenderant, pulso de Grabow arce sua Iohanne Gantz, ad regem profugiente, exercitum misit per manum Alberti memorati in illos: qui arcem Boyceneborg oppugnans confregit, & omnem terram gladio & igne peruastavit. Waldemarus quoque episcopus se bello in regem gerendo praeparauit. Interea Burchardus maior praepositus, praeferens suam ab Hamburgensibus & quibusdam Bremensibus electionem, à rege Dania inuestitur: & de oppido Hamburgo, quod regi parebat, duxit in Stadium, idq; oppidum vi cepit: Inde tamen postea, cum Waldemarus episcopus exercitum quam potuit maximum duxisset in Stadium, eiecit Burchardum. Abeunte verò exercitu, Burchardus receptum iterum oppidum communiuit. Rex autem Daniae factò ponte Albim transiuit: In angustiioribus credo insularum faucibus: & partium suarum fauori arcem

Hor-

Hornenburg firmavit. Hæc breuè transimus, quia latius in Metropoli nostra diximus.

CAPVT XXVIII.

Philippus autem rex, cognito quòd rex Dania cum exercitu veniret in fines Saxonie, arbitratus illū quoq; partibus Ottonis emuli sui accedere, ingentem contraxit exercitum Vngarorum, Bohemorum, Teutonum, & qui tum omnium erant formidabilissimi, Valuorum: consedit Bambergæ, adunationem exercitus sui expectans: cū interim Otto non minùs se excipiendo hosti, magnis copijs & comitatibus prouisis, & arcium ac oppidorum munitionibus præpararet. Per quæ tempora erat Bambergæ inter Philippi duces quidam Otto de Wiltisbach comes Palatinus, intantum regi quandoquè addictus, vt filiam ille regis speraret coniugem. Cumq; feris moribus, quòd nimium videretur gladio promptus, occisis quibusdam qui regi essent cōmendatissimi, à se regem auertisset, iamq; illius filia nuptijs desperatis, filiam ducis Poloniae, quæ materno genere ipsum etiam regem contingeret, deposceret: inq; eam rem literas à rege commendatitias deposceret, exemplar proferens, quo sibi profuturas speraret literas: rex verò assensus, animo aliud agebat, quòd feroci viro vt filiam, sic cognatam putabat esse negandam: & perfectis iam literis, traditæ sunt poscenti. Ille vbi accepit, vel signo depræhendit, vel animo coniecit immutatas. Itaque seuocans scribam, apertas iussit recitari: nam vir militaris literas ipse non agnouit. Vbi ille vidit literas Vriæ, expauit, dominumq; obsecrabat, nè se cogeret literas interpretari: esse sibi vitæ apertum discrimen, vbi apud regem comperiretur se literas comiti recitasse. Pepercit precanti, & animo magis ac magis effertus, repe-
rit

rit alium, qui literas interpretaretur: Infremuit, vbi audiuit, & tamen nihil dicens, iram, vt potuit, compressit: Stratis equis, redibat in palatium, per media disponens, qui abitū eius tuerentur: & nudato gladio ludibundus ibat per palatium: Inde regij triclinij fores appellās intro-mittitur: Ibi quoq; ludens gladiū versabat. Increpitus à rege, quid sibi vellet ensem in conspectu suo vibrare, non esse locum, neq; tempus digladiandi. Respondet ille: Et locus & tempus ensem poscunt. Hoc dicens, regem confodit, vnoq; exanimat ictu. Dum stupent qui aderant, ille dispositis per media custodibus, gladiū versans, eques abibat. Hic erat lachrymabilis exitus regis Philippi, viri mansuetissimi, & qui in diuina religione non segnīs haberetur: Apud summum tamen pōtificem paterna illi & fraterna durities oberant. Hic erat annus octauus post mille ducentos, antea monstratus religioso viro in Race-burgo, quod finem esset tumultibus ille annus daturus. Doluerunt inconsolabiliter omnes, qui regi illi adhaesere: Plauerunt, qui virtutem propius nouerunt: Sed volat irreparabile, quod praeierat. Sualdemarus Bremensis electus, qui multum sperauerat in Philippo, nunc magna parte spe concidit.

CAPVT XXIX.

REX Otto iam aduenisse tempus ratus, quo de inimicis se vindicaret, prohibitus est à principibus, praesertim archiepiscopo Magdeburgensi & Bernhardo duce Saxoniae, rectè rem coniectantibus: meliùs modestia, quàm vi, rem prosperandam: Nam si violentus institeris, inquitunt, alium surrogabunt amulum: Sin mansuetè ages, vnus in te omnium aderit consensus. Sequitur rex iusta pacis consilia, & in Halberstadio induxit regni conuentum, omnibus principibus euocatis, vt de

com-

communi principe & generali pace ageretur. Conuenē-
 re frequentes de Saxonia, Thuringia, Misnia, vtriusq;
 ordinis principes, & renouata electione, eundem Otto-
 nem declarauēre. Aderat electus Herbipolensis Otto,
 questus iniuriā, & damna ecclesia sua infinita, per Hen-
 ricum & Philippum fratres, pro qua etiam causa casus
 fit praecessor eius Conradus: nisi incolumitati consule-
 retur ecclesia sua, non se posse quicq; in regno videre im-
 mutatum. Multa vltro citroq; dicta fuere. Cum non ex-
 sententia sua illi responderetur, exiens abiisse videba-
 tur: Sed ab amico reuocatus, electioni consensit. Cumq;
 rex etiam superioris Alemannia principes expectaret ad
 consensum, indixit conuentum aliū in Francfordiā: Ibi
 paruere omnes Sueuia, Bauaria, Frācia principes, vna-
 nimi voto regem approbantes. Aderat filia regis Philippā
 vnica, lachrymosē quēta necem immeritā patris in sua
 domo, ab eo, quem dignitate auxisset: Mouit omnes la-
 chrymans puella: nam & causa, & persona caesi, & ca-
 soris, simul rei indignitas, commiserationem cunctis ex-
 torfit. Fuere qui lachrymas nō tenuere. Motus rex, pro-
 scriptione publica damnauit iniquum homicidam: quē
 non longē post ab Henrico Caladino, & Vlfonis filio,
 quem ille quoq; ceciderat, obrūcatus est ad Danubium,
 defectumq; caput in profluentē proiecere. Rex puellam
 in protectionem accepit: & annitentibus cunctis qui ad-
 erant, etiam regi desponderi cepit. Impedimentum erat
 sanguinis: sed illud apostolica dispensatione tolli pote-
 rat. Trecentas quinquaginta arces cum praedijs suis in
 dotem asferre dicebatur. Ibi quoq; oblata sunt regi Im-
 perialia insignia, quae ab Henrico Imperatore ad fra-
 trem facile peruenerint. Orta est noua lux per Germa-
 niā. Erubuere quibus ludibrio quādog; fuit res Ottonis:

quē

qui etiam interposito pignore, nunquam regnaturū, affirmarent: in quibus erat Francia rex, qui, cum Otto ex Picctania Francia duceretur electus, fertur irrisisse transeuntem: Si enim ille aliquando rex, inquit, futurus est, accepto nunc ab illo gradario suo, tres illi ciuitates, cum ad regnum quietus peruenerit, in Francia dabo: Parisium, Stampes, Aurelianum. Qui cum sermo tum ad Ottonem perferretur, facile ille misit, quem tenuit sonipedem optimum, in eam conditionem: paruum munus regi ab rege futuro: sed ut illius superbiam aliquando retunderet, hoc pignus deposuit. Anno deinde proximo contendit rex in Aldenburg, alio nomine dixere Plisnam, ubi ingens tum erat Imperij patrimoniū. Nam Imperator Fridericus quingentis argenti marchis à comite Rabadone, cum arcibus Lisna & Coldis, comparauit ditionem. Aderant Misnenses & Citznenses, Poloni atq; Bohemi, & Vngari: ibiq; multis finitis disceptando negocijs, & pace iurata, qua omnibus curis renouata est, rex Brunswicum contendit: ubi sacram Pentecostes solennitatem peregit, ad quam solos familiares uoluit amicos conuenire. Aderant archiepiscopus Magdeburgensis, electus Halberstadensis, Hildesemensis, Hanelbergensis episcopi, Corbeiensis, Fuldensis, abbates. Aderat quoq; totus festiuus dux Bernhardus, Lantgrauius, Palatinus Rheni, Misnensis, & de Landesberge marchiones, Wilhelmus dux Luneburgensis: is erat regis germanus, & marchio Brandenburgensis: Comitum non erat numerus: Militum etiam maior multitudo: quibus omnibus honestissimè & abundantissimè de impensa regia est ministratum. In sancta uero die, cum archiepiscopus Magdeburgensis Misnensem marchionem excommunicatum abire iuberet, nec placari posset

posset vt adesse pateretur, exiuit cum eo rex, nè verecundia tangeretur. Postera die re composita per regem, vnà ad diuinum officium proficiscuntur. Cùm conuiuio pro regia magnificentia exceptilatiores essent, fenestra prospiciens dux Bernhardus, vidit leonem fusile, quem Henricus dux pater, honori suo & memoria collocasset: comiter leonem appellans, ait: Quousq; vertis hiatum in Orientem? desine, iam habes quod voluisti: conuertere nunc in aliam mundi plagam. His verbis omnium auxit alacritatem, solutique sunt in risum vniuersi.

CAPVT XXX.

Profisciscitur indè rex Otto in Goslariam, vbi rebus rex sententia cõstituitis, peruenit ad cænobium dõa-kenrode vbi à quinquaginta duobus abbatibus est exceptus, consalutatus, & in fraternitatem, quod magni ille fecit, receptus: & ab illis solenniter per dies aliquot procurantur de more commeat. Herbipolim veniens, vbi conuentum indixit, cum hymnis & laudibus excipitur concinente choro, Aduenisti desiderabilis. Aderant apostolici legati: Hugo Ostiensis, Leo Sabinensis, cardinales episcopi, cum magna pralatorum, principum & nobilium frequentia. Sifridus Moguntinus, Theodericus Colonienfis, Iohannes Treuerensis, Euerhardus Saltzburgerfensis archiepiscopi: Henricus Argentinus, Sifridus Auguſtensis, Constantiensis quoquè, Otto Frisingensis, Manegoldus Patauiensis, Henricus Ratisponensis, Ludolphus Basileensis, Heribertus Hildesemensis, Iso Verdensis, Halberstadenfis, Hanelbergenfis episcopi: Cono Elewangensis, Fuldensis, Hersfeldensis, Corbeiensis, Prunnensis, Herbipolensis, abbates: Odoacer rex Bohemia, marchio Morauia, Lupoldus Austria, Bernhar-

dus Saxonia, Ludouicus Bauaria, Bertoldus de Saringia,
 Lotharinga, Brabantiaq; duces, marchio Misnensis, de
 Landesberge Conradus, de Brandenburgo Adelberius, &
 alij quāplures. Rex solis, quos diximus, praelatis & prin-
 cipibus in consilium euocatis, ita proloquitur: Arbitrari
 cali Deus, qui etiam suscitatur de puluere egenum, ut cum
 principibus sedeat, & solium regni teneat, quiq; olim in-
 ter fratres contemptum David ad regnum prouexit, is
 per solitam sibi clementiam non respiciens nostram hu-
 militatem, quem reprobauerunt adificantes lapidem, il-
 le constituit in caput anguli: Nunc ergo diuina paren-
 tes iussione, non refragamur, vestrum praesertim cernen-
 tes in nostra assumptione consensum. Tales nos propitio
 Deo geremus, ut neminem in hoc conuentu sua uocis poeni-
 teat: Nuptias inire suademur à multis: In conspectu no-
 stro est omnis regni nobilitas, de illustrissimis domibus vel
 unā inueniamus regio dignā thalamo: Multorum audi-
 mus inclinationem principū, qui Philippi quondā ducis
 Sueuiae filiā in commune bonū nobis putarūt consocian-
 dam: Sed obstat prohibitus consanguinitatis gradus: cui
 si apostolico munere consulatur, nihil est quod nos de-
 trectemus. Caterum rem omnem in communem omnium
 uestrū deliberationem reijcimus, consilio uestro nō de-
 futuri: hoc enunciantes, si sex annorum millibus nobis
 uita, quae per angusta est, donaretur, nollemus inire con-
 sortium thalami cū detrimēto perpetuae salutis: quid enim
 habet omnis mundus, quod animae suae quisq; praeponat?
 Nec mouemur super dote, quae quoniam sit amplissima,
 inter quatuor Philippi filias distribuatur: Nos in re toti
 ex uestro pendemus consilio: nihil nisi quod communis
 prosperitas, & uestri iudicij indubitata grauitas denun-
 ciauerit, nobis est faciendum.

CAPVT

CAPVT XXXI.

Illi abiēre cōsulturi. Cumq; frater eius Palatinus ipse quoq; in cōcilium abire iam vellet: Sede, inquit rex, nobiscum germane frater, nē cuiusquam liberam in concilio vocem frons tua discutiat. Deliberati rediēre: Lupoldum Austriae ducem facundissimum principem verbo responsionis onerantes, quibus verbis sententiam omnem omnium explicuit: Hic, inquiens, cœtus prelatorum ac principū, optime ac illustrissime rex, gratias habet modestiæ tuæ, quod rem tantam in arbitrium eorum conieceris, meq; omnium verbis iussere vt edicerem. Rem esse nō magni consilij, quæ luce clarissima cōmuni totius Germaniæ paci sit consultura: nec enim solius tuū nunc agitur causa, sed communis omnium nostrū salus & prosperitas eō inclinatur: Si renitereris, oratū veniret princeps, vt affectū in se tuū inclinarent: Nūc quoniā in medio hæret sententiā, ex eorū quos euocasti cōsilio p̄cessura, nemo in hoc cōuentu discrepat: omniū eō p̄pendet inclinatio, vt felicissimas, quod cōfidimus, nuptias, & nobilissimæ puellæ tibi torum cōsocies. Quod ad prohibitionē sanguinis pertinet, assunt apostolici legati cū eius rei plena facultate: qui suum in ea re ministeriū non detrectant, quādo publica salus, & omnium consensus hoc deponit coniugiū: quod tibi omnes qui assunt, quiq; absunt, longū faustum, felix imprecantur. Vbi rex nō ingratus acq̄euit, iussa est vocari puella: Vbi venit, à principibus ex latere regis inclinans, & sic suscepta collocatur. Rex anulo subarrauit cōsidentē, & excepit in osculo pacis: Indē in medium cardinalium ambo excipiuntur. Tum assurgens rex: Ecce, inquit, quod petistis, reginam habetis: vos quisq; de suo ministerio cogitate: nostrum fuerit, communem omnium inuigilare saluti. So-

luto conuentu, puellam iussit cum germana honorificè Brunswicum deduci: ipse rex terrarum negocijs & regni curis intentus, cogitabat iam de profectione in Italiam, deq; Imperij corona suscipienda cum principibus agere incepit. Conuentu in eam rem in Augustani indicto, prelati & principes ex vniuerso regno ordinantur, qui euntem in Italiam regem comitentur. Erant autem hi: Treuerensis, Magdeburgensis archiepiscopi: Herbipolensis, Spirensis, qui & regni cancellarius, Argentinus, Wormatiensis, Basileensis, Constantiensis, Pataviensis, Curiensis, Augustensis, Eistatensis, Pragensis, Olmuensis episcopi: De Augia, de sancto Gallo, de Kempten, de Wissenburgo, de Seltza, de Prunna, de Ebsterna abbates. Principes hi fuere: Bauaria, Lotharingia, Saringia, Carinthia, Morauia, duces: marchiones, & comites plurimi. Caterum qui remansere, transeuntium sumptibus cooperabantur. Circa assumptionem Virginis alpium iuga tanto septus agmine rex transiit: Per Insprugge Brixiam attigere: Deindè Athesis fluij deuexa transeuntes, Tridentum peruenere. Ad Clusam Veronensem arx erat, quam magna manus militum in se dit Veronensibus infesta. Regi autem transitu fecere incolumem, qui arcem tenebant, se ac sua offerentes. Veronenses tamen ab impugnatione non cessauere, quantum rex pacem illis denunciaret. Qua ex re exasperato rege, multis illi millibus aureorum regi datis, in gratiam eius redierunt. Procedens autem cum expedito agmine, à Cremonensibus, & Mantuanis obujs excipitur cum honore. Transito Pado, Parmenses, & Pontremolenses honore certabant in suscipiendo rege: Nec desuere Mediolanenses, Ianuenses, Lucenses, qui in viam occurrentes, suarum vrbiu clauis & magna pertulere donaria,

navia, regijs agminibus in solatia sumptuum. Nec minor erat Hetruria cura regem in suis vrbibus honoranter excipere. Ad Viterbium vsq; procedens, obuium habuit summum ab Vrbe pontificem per millia Italica viginti: Ibi complexus & osculatus, inuicemq; principes orbis gratulati sunt, quòd mutuos mererentur amplexus & colloquia miscere.

CAPVT XXXII.

IAm October appetebat mensis, priusquam rex ipse Romam contingeret, adoraturus ad limina sanctorum apostolorum, vt Imperatoriam quoq; coronam acciperet. Habuit aut in comitatu sex millia loricarum, exceptis balistarijs, quæ leuis fertur armatura, & eorum numero preterito, qui non ad pugnandum, sed illustrandum tanti regis exercitum affuere ex prelati: qui et si ipsi minime ad militiam scriberentur, duxere tamen familiam non paruam, quæ militantibus insereretur. Cùmq; immineret dies coronationis, tantus est factus populi concursus, vt pressura gradis & interitum multis, & impedimenta rerum faceret agendarum. Rex huic consulturus negotio, spargi numismata iubet in diuersum, vt à pressura distraherentur: & vix etiã ita lanceis & fustibus iter tenere poterant in adu diui Petri, qui coronationi interessent. Igitur in Dominica qua concinit ecclesia, Da pacem Domine, Imperator factus Otto consecratur, & Imperij diademate coronatur, cunctis vel mente concimentibus, Fiat pax in virtute tua. Expleto magnifice officio, Papa vocat Imperatorem ad conuiuium: Sed maiori instaurata viget Imperator, vt secum ducat ad epulas pontificem. Cùm ergo inscendenda essent iumenta, Imperator non immemor apostolicæ reuerentiæ, strepam apprehendit, & isto animo perdurans, cum illo proficiscitur per urbem in locum conuiuij ad Lateranum: vbi simul in vnum diuiti & pauperi parata

ab Imperatore summa cura manebat refectio. *Waldemar* interim *Bremensis* post exitum *Philippi*, iā pauper & exul, aures summi pontificis pulsare non destitit, misericordiam implorans. Sed quoniam multiplex erat cōtumacia, nihil potuit amplius impetrare, nisi vt extra *Bremensem* ecclesiam in pontificalibus diuinum perageret officium. Obstitit quoq; illi *Ottonis* Imperatoris cum *Danorum* rege *Waldemaro* adhuc perdurans intelligentia, propter affinitatem, quam frater Imperatoris *Wihelmus* cum rege inibat.

CAPVT XXXIII.

OTto iam Imperator factus, priusquam Roma abiret, ab Rom. exasperatus, se vertit in illos, intus & foris oppugnans. Hucusq; aut inter Rom. pontificem & Imperatorem integra durabat affectio. Non satis aut constat, quibus ex causis orta similtas, Imperatorem cōmouit in Romanos, & perindē pontificē, nisi quodd promptum est cōiungere, iam ciues Rom. ipsa iam dudum vera Romanitate vaneſcente, ex omni colluue gentium nouum populū, quod Itali quoq; scriptores testantur, pacis hostē, quietis impatientem, nouitatis aliquid ab Imperatore, quod ille dare nollet, poposcisse: vndē orta similtas illos praelio consumpserit. Ad pontificē autem illa poterat subesse causa, quodd Imperator per Italiam antiqua Imperij iura reposeret, quorū iam quaedā trāsissent ad ecclesiā. Vendicabat quoq; ille *Mathildis* potētis per Italiam femina locupletem hereditatē, quā illa legāſse diceretur ecclesiae: Imperatore reclamāte, q̄ duplici iure ad eum pertineret: Nā legitimus haeres videbatur amita sua, quā nata fuit, vt ostēdimus, ex marchionibus Saxoniae: & illo etiam iure non extante, vacantis feudi redibat ad Imperium directū dominiū. Abiens vrbe Imperator,

tor, prædia quæ Romana dicerentur ecclesie, inuasit Mon-
 tē Faliscū, & vrbes conterminas. Papa missis nuncijs ad-
 monuit, vt sibi tēperaret: memor esset longæui in perso-
 nam eius fauoris ab ecclesia, & q̄ nouissimè paternā be-
 nedictionē præfens accepisset. Valuit amplius apud Im-
 peratorem indignatio, quàm vlla cōmonitio. Ex Tuscia
 aut iam diu fatigata, vertit agmina in Apuliam: quam
 Fridericus Henrici Imperatoris filius, sub ecclesia ma-
 nens protectione, iure hæreditatis de materno sanguine
 tenebat, cum sibi ecclesia dominium directū ascriberet.
 Ergo q̄ Imperator magis magisq̄, incrudescens, ab in-
 iurijs ecclesia nil tēperaret, Papa illū anathematis mu-
 cronē percussit. Interim Gerhardus Osnaburgensis epi-
 scopus Rom. pōtificis translatione, in archiepiscopū Bre-
 mensē confirmatur: Sed dux Bernhardus pro Waldemaro
 faciēs, ipsum reduxit Bremam: Cui ciuitas intan-
 tum fauit, vt pro ipso interdictū ecclesiasticū diu susti-
 neret. Sed per idē tempus idē dux Bernhardus de Hade-
 leria reuersus, sinē viuendi fecit, filiū Albertum natū mi-
 norem in ducatu, Henricū seniore in comitatu de Ber-
 neborg & Anehold, habuit successores. Henricus autem
 Palatinus, Leonis filius, Henricum morientem filium
 præmisit, & sine hærede remansit. Luctantur inter-
 im de Bremensi diœcesi Gerhardus & Waldemarus.
 Henricus Palatinus pro Waldemaro arcem Valken-
 berg, & Gerhardus Sluttere in aduersos extruxerunt.
 Quare autem Bremenses in hæserint Waldemaro, vide
 in Metropoli.

CAPVT XXXIIII.

Annus erat duodecimus post mille ducentos, cum
 Innocentius Papa, qui in operas omnes in studio
 quod verterat in Ottonē, videbatur amisisse, intantum

1212

ll 4 cœpit

cæpit odisse hominem, quantum antè dilexit: & coh-
 ratur principes electores, vt quoniã ipse excommunica-
 tũ pridem, & deindè depositũ Imperio Ottonem abiecerit,
 alium sibi principẽ deligant ad Imperiũ, obijciens il-
 lis Fridericũ adolescentem annorum XX. Sicilia regem,
 Henrici Imperatoris filiũ, Friderici I. nepotem. Interim
 Otto nuptijs Brunswico celebratis, breui p̄d̄st nouã nu-
 ptam amisit morte subtraham. Fridericus aut̄ instinctu
 pontificis rex Romanorum electus, regem Bohemia in so-
 cietatem belli in Ottonem assumpsit, & duxit in hostem,
 Brunswico illum pulsurus: Sed illos audiuit apparatus
 Ottonis: vt Quedelēborg veniēs, indè iter vertens retrò
 abiret. Priusq̄ tamẽ ad hoc perueniretur, Otto q̄ sciret
 auersum sibi pontificis animum, & perindè principes per
 excommunicationis suæ nexum congressu suo abstinere,
 nec ignoraret Friderici motus ex Italia, omnibus itine-
 ribus eius exploratis, apud Constantiã illi obiecit copias:
 Sed ferocior erat Fridericus ad transitũ, q̄ ad interuert-
 endũ Otto. Cũ primũ peruenisset inuito Ottone in
 Germaniã, terram patrum suorũ, hostem statuit in loco
 suæ m̄ansionis oppugnare: sed iter vertit ex causa quã di-
 ximus. Interim Frãcia rex Philippus, cũ sciret Ottonẽ
 malè sibi affectũ propter p̄p̄nquitatẽ sanguinis ad An-
 gliæ reges, q̄bus iam dudũ bellũ erat cum Francis ex pos-
 sessione Normannia, quã vterq̄ sibi rex vendicabat: Is
 igitur rex misso Moguntiã filio Ludouico, persuasit Fri-
 derico, vt in Valentianum oppidum situm ad Mosam, si-
 bi pro ineundo fœdere occurrerent. Quod vbi factum
 est, ingens bellum exarsit in Ottonem: iam enim Phi-
 lippus Franciæ rex infestus Fernãdo Flandriæ comiti fi-
 lio regis Portugalia, in Flandriam ducit. Is comes se re-
 gi Angliæ submittit. Rex Angliæ Ottonem Imperatorem
 ad

ad arma vocat : Erat enim Aquisgrani Otto. Paratur bellum omnium maximum, cum reges duo, Ro. & Anglia, in Francum concitarentur, Friderico adhuc ad omnia quieto: Expectabat enim exitum praelij, quod parabatur vtrinquè. Igitur cum rex Francia iam Flandriam peruassisset, Otto Imperator, quod esset sorore Iohannis Angliæ regis genitus, venit cum expeditis copijs in eam regionem. Rex Francia tanta mole bellum agebat, vt omnem iuuentutis in regno suo florem duceret in agmine: Tornacū Franci petunt, audito tanto duorum regum in se apparatu, quod eam urbē Flandrenses pridem occupassent: sed faciliè rex tantis copijs recuperauit. Dum autem ibi Franci multa moliantur, Imperator multo suo comitatu Flādrensibus propinquat. Quod ubi Franci nunciatur, parant se praelio. Sed cum essent angustiorea itinera, procedere in hostes rex noluit: Verū prudenti vsus consilio, retrocessit in patentiores campos, tribus indè millibus, ad pontem (vt vocant) Bouinum. Sequutus cum agmine instructo aderat Imperator: iam in alterno conspectu agmina erant hostilia: explicuit vterque copias suas ad pugnam.

CAPVT XXXV.

Rex Francia conuersus ad suos, ait: Otto contumax ecclesiæ, iram Dei supra se meritò contremiscit: nos, etsi peccatores, ecclesiæ tamen paremus: Quocirca auxilium eius ab alto benè sperantes prestolamur: in cuius nomine prodeat diuī Dionysij felix signū. Ab altera autem parte Romana fulserūt aquilæ, volant per nubila signorum dracones. Ità autem itineris ratio cōparabatur, vt Otto in aduersum staret solem, cum rex à tergo illum pateretur, & ipsa iam meridie acrius urebat. Sinistro autem regis ac dextro Flandrensium cor-

nu prima pugnabat acies. Flandrensiū comes memor,
 q̄ in sua, proq̄, sua ditione tam magnū praliū iniretur,
 vt fortem decebat, fortia facta suis praeserebat. Sed dum
 audētius q̄ prudētius pugnat, capitur: Miscentur pug-
 les: equites incurrunt equitibus: Acris pugna tribus horis
 perdurauit: Cadunt, procurrūt victi victorésque. Ger-
 mani qui cum Imperatore venerant, regiam aciem va-
 lidè perurgebant: Peruenerant aliquādo perfringentes
 aciem, tam de propinquo pugnantes, vt regem Francie
 equo deturbarent. Signifer inclinabat lilia, vt auxilia
 vocaret. Imperator vicissim à Gallis nō segni pugna im-
 petitur. Inuentus est qui appropians frena iumentis eius
 arriperet: sed facillè ille cum suo detrimento repellitur.
 Excepit vulnus in caput sonipes Imperatoris: vnde factū
 est, vt inuitum auerteret acie: Sed nouo rursus imposi-
 tus iumento, redibat ad pugnam. Tanta autem erat pu-
 gnantiū densitas, vt minimè in aciem reciperetur. Per-
 crebuit fama de Imperatoris fuga: Eam Galli excitā-
 runt, & clamoribus vulgârunt. Perurgebat vtrinque
 acris pugna: Caduntur, capiuntur, fugiunt. Comes Bo-
 loniensis inter nouissimos ex acie Imperatoris substitit,
 donèc & ille caperetur: Gallis tandem cedit victoria.
 Hic erat exitus grauissimæ pugnae, quam Galli multis ce-
 lebrant carminibus, gloriā suæ gentis efferentes. Ottoni
 hoc contigisse infortunatum bellū quis nō videt ob con-
 tamaciam in Rom. ecclesiam? Comes Flandriae tum ca-
 ptus, XII. continuos annos egit in carcere, cum interim
 Iohanna coniunx prudentissimè Flandriam administra-
 uit: effecitque postremū, vt maritum post multa edu-
 ctum vinculis reciperet in terram. Otto autem Impera-
 tor in Saxoniam reuersus, sibi sepè indignatus, quòd
 consilium sumpserit oppugnanda Rom. ecclesia. Eride-
 ricus

ricus autem contra eum magis ac magis inualuit: Nam Triueltz & Landeskryone, quæ vsque in eum diem pro Ottone senserant, vi cepit, anno XV. post. MCC. à nato Christo.

CAPVT XXXVI.

Quo tempore rex Daniæ Waldemarus multis nauibus per Albim transiens in Stadium, quod pridem Waldemarus episcopus occupauit, cogitabat opprimere: Sed prohibebat Palatinus Ottonis frater, ita ut tum infecto negotio rex frustratus redire cogeretur. Imperator autem cum fratre, & Ottone marchione de Brandenburgo, & Waldemaro episcopo obsedit Hamburgum. Ciues cum regi Danorum parerent, magis tamen afficerentur Adolpho iuniori comiti, facile cesserunt tantis viribus. Sequenti tamen anno seruabat rex Daniæ tempora, cum Albis glacie indurata esset: Qua occasione traiectis per glaciem copijs, ad Stadium peruenit oppugnandum, ut extruderet Waldemarum episcopum regni sui insidiatorē: Sed cum gelu laxato, glacies quoque cepit flaccescere, timens rex ne regressu intercluso fame laboraret in hostica terra, reduxit exercitum: & omnes vires in recuperandum oppidum Hamburgum conuertit, quod priori anno Saxones occuparunt. Iam in id roboris primum coaluerat, ut regem, quod antea non potuit, sustineret oppugnantē: fame curabat perurgere, cum rex subitus ad Albim erigeret presidium. Extat locus in parochia diui Nicolai, (Vrbē nouā vocāt) in quo tum arcē à rege firmatā crediderim. Angustum enim oppidum, p̄ter diui Petri parochiā, tū aut parū, aut nihil inclusit: nā reliquæ partes illi postea accessere. Supra verò oppidū ad partē oriētis Albertus Nordalbingiæ comes, quæ rex fecit Adolpho III. succedere, (comes is erat de Orlemūde, tertij

de, tertij Adolphivterinus frater) & ipse fortaliciū erexit, prohibendis inuectionibus rerū necessariarū. Afflicti autem fame, & cum non cernerent qui eximeret eos calamitate, pacti libertatem, regi se dederūt. Interim Stedingi, qui hactenus Waldemarum episcopum defensitauerant, Gerharδο se archiepiscopo coniunxerunt, & Bremenses cum Waldemaro impugnarunt: Contra quorum impetus Bremenses Henricum Palatinum Ottonis fratrem inuitant. Idem quoque Gerhardus, ut Waldemarum episcopū excluderet, adiutus ab Alberto memorato comite, arcem & praesidium ad Zwingam fluiuium erigit: Sed Henricus Palatinus pro Waldemaro & Bremensibus sentiens deiecit. Proximo tamen anno ipsi Bremenses iam malorum pertasi, iuncti Stedingis, Gerhardum archiepiscopum suam introducunt, excluso Waldemaro. Imperator autem Otto cum fratre Henrico, Bremensem parochiam ferro & igne inuadunt, cum Waldemarum, cui studerent, cernerent excludi.

CAPVT XXXVII.

Albertus comes Nordalbingie nauigat in Liouaniam, pugnaturus aduersus infideles, quae tum peregrinatio per singulos annos renouata, multum fructum afferbat in conuersionem gentium: quae pro durtitia nationis, non nisi armis potuit ad iustitiam flecti, procurante Alberto Liouonensi episcopo: qui per annos triginta, continuata nauigatione, peregrinos portat atque reportat, duces, comites, pontifices, praelatos, milites, militares, equites, peditesque, ciues, mercatores, qui zelo deuotionis accensi, fatigari non poterāt, quando diu superesset quod ageretur. Sed interim Otto Imperator cum magnis diu laboribus per annos penē viginti in regno & Imperio laborasset, nihil adeo sensit infortunatum,

tunatum, quàm ecclesie rebellionem: Vndè factum est, vt nunquam postea felix successibus esset. Cùm autem morbo laboraret, qui vitam illi abstulit, nimium facti pœnitens, & ineffabili contritione compunctus, in arce Hartesburg mansitabat: A Sifido Hildesemensi episcopo absolutus, in pace quieuit, quam absolutionem Honorius Papa ratificauit. Tanta autem fuisse fertur morituri pœnitudo, vt coquinarijs suis præciperet colulum suum calcaneis premere, & vilissimam Dei creaturam omninò supplantare: Optima autem spes salutis in tanta contritione. Quo tempore ministeriales ecclesie Bremensis, arcem Vordia, quam erexere duces Saxoniae, occupauerunt, per occasionem, quam diximus in Metropoli. Sequenti statim anno Fridericus rex conuentu habito apud Goslariam, principes cõuocauit: vbi Henricus Palatinus, Ottonis frater, insignia Imperij principibus exhibuit: Et inde apud Francfordiam, Gerhardus Bremensis archiepiscopus, quem pro ciuitate Bremensi in causam traxit idem Henricus Palatinus, ibi diem suum obiit, substituto in eius locum Gerardo Padeburnensi præposito, Bernhardi de Lippia, primùm comitis, pòst abbatis, demùm episcopi, filio. Quo etiam tempore rex Danie Reualiam in Estonia Liuonia prouincia occupatam extruxit, & ad Christianismum redegit: ex quo tempore semper permansit sub ecclesiastica ditione metropolitani Lundensis, quanuis temporale dominium peruenerit ad fratres ordinis Teutonicorum in eadem prouincia.

CAPVT XXXVIII.

Fridericus eius nominis II. iam dudum viuentis Ottonis Rom. rex electus, ab Honorio Romæ coronatur Imperator, Henrici filius, Friderici I. Imperato-

rum nepos, anno Christi vicesimo post mille ducentos. Sed quod contigerat ecclesia in Ottone, idem sensit in Friderico: Nam post acceptam à Papa benedictionem, vterq; verso in ecclesiam dorso, in eius detrimentū multa patrabat. Ferunt tum temporis concessisse è vita Constantiam eius matrem, fœminam & annis & prudentia maturam, quæ filium diu vitijs pro sua reuerentia cohibuit: Quæ vbi abscesit, continuò liberiores sumpsit habenas, frenatamq; aliquandiu nequitiam passus est vulgari: Nam summo pontifici primùm renisus, multa fecit quæ non decebant: Monitus non destitit: Excommunicatione pulsatus contempfit, exarsitq; magis in malitia. Comminatus est pontifex in eum deteriora: Irrisit primùm. Exindè pontifex exoluit vinculo religionis omnes illi sacramento deuinctos: sed insanabilis permanens, etiam Imperio deponitur: Sed neque hoc magni fecit. Nam filium suum Henricum decennem puerum, nè ab Germanis abijceretur, regem Germaniæ declarauit Francfordiæ: idq; ratum habuere principes electores. Sunt huius rei exempla plurima. Nam hoc ante illum fecit Fridericus I. de Henrico filio post se imperante: Fecit idem Henricus III. primùm de Conrado filio, indè vbi iste displicuit, deficiens à paterna improbitate, Henricum V. alium filium regem declarauit: qui etiam uentem patrem depulit Imperio. Hoc exemplum atate nostra sequutus Fridericus III. in Maximiliano filio, qui nunc regnat, magis, vt ferunt, fieri passus est à principibus electoribus, quàm faceret. Erat tum annus XXIII. post mille ducetos à Christo nato, cum Waldemar rex in Dania sua ruri pernòctans, casum pertulit miserabilem: nam quòd castra tum sub diuo teneret, non appàret ex quiete tēporum suorū in regno: fortè tunc venatio-

nibus

nibus apricabat, rustica domo pernoctans. Id obseruans Henricus Zwerinensis comes, homo Saxonici generis, audax facinus, & omni seculo memorabile, est aggressus. Erat idem Henricus extra regis gratiam ex causa quam supra memorauimus, quod Iohannem Gantz arce sua Grabow exegisset, profugientem in regnum: Eaq; ratione precepto regis Albertus de Orlemude comes, Henricum memoratum etiam quibusdam sui iuris arcibus exuisset, iamq; publica interposita fide idem Henricus ad placandum regem venisset in Daniam: Cumque illa duras reconciliationis sue conditiones, quas subire non poterat, obtendisset, obseruabat tempora, quibus in uenatione omnes regij stipatores iam dilapsi, regem in tentorio cum vno vel altero reliquissent, noctu ingressus Henricus cum fidiſſimis, regem vinxit cum suis, & obturans ora captorum, perducit in nauim, quam non longinquam habebat apparatus: ita regem noctu eremigans, nemine sentiente, captum perducit in Saxoniam, & in Dannenberge graui custodia mancipabat. Tentatum idem aliquando de Friderico I. Imperatore, ad annem cum solo famulo diuersante: Vnde emergens quidam qui obseruabat, coriaria, sed stricta veste, Imperatorem medium implicuit, conatus pertrahere in annem vt abriperet, peregiſſetque, nisi gladio ministri abacto latrone, Imperator se explicuiſſet, illo per annem ad suos natando reuertente. Sed hac alias. Cum ergo Henricus rex, Imperatoris Friderici II. filius, sensisset captum Danie regem in Saxonia provincia ditionis sue detineri, gratiam aliquando eius iniurus, curiam indixit in Bardewico, dudum euerso per Henricum Leonem oppido, sed nunc paulum respirante. Aderat eidem Henrico Engelbertus

bertus Colonienſis archiepiſcopus, multa molitus in relaxationem vinc̄ti regis, nihil profecit. Permañſit autem duobus annis in carcere, donc̄ XLV. marcharum argenti millibus ſe redimeret, exceptis denarijs & muneribus, quæ in eam rem medio tempore impendit amicis, ſicq̄, vincula exiuit, quæ duos per annos à comite tenuit.

CAPVT XXXIX.

FAm benè gerendarum rerum occaſionem obſeruans Adolphus iunior comes de Scoxwoborg, auxiliante patre & Gerhardo Bremenſi archiepiſcopo, Henrico de Zwerino, & Henrico de Zwerle comitibus, dum rex captus teneretur, expergifcentibus etiam Holſatis, qui iuniorẽ comitem latentes in paluſtribus Wollſtria induxerunt trans Albim, vocat auxilia, terramque occupat patrum ſuorum Tranſalbinam. Albertus de Orlemunde comes, qui hætenus à rege terra præfectus omnia gubernabat, cum nullas à capto interim rege ſuppeditas haberet, obuiam tamen præfectus venientibus, collatis prælio manibus, ab Henrico Zwerinẽſi comite capitur, & cum rege Danorum auunculo ſuo vinculis mancipatur: Rege tamen, vt diximus, ſuo ære redempto, manebat ille in carcere ex eo die in annos duos. Quo tempore Fridericus Imperator, mortua prima coniuge, filiam duxit Iohannis regis Hieroſolymitani: vnde reges omnes Sicilia, vendicant eandem ſibi inſcriptionem: nam ille pro dote ſuſcepit titulum inaneẽ eiusdem regni Hieroſolymitani. Anno deinde proximo, qui fuit ſextus & viceſimus, rex Dania Waldemarus, cum multum doleret per tempora captiuitatis ſuæ iterum amiſſam Nordalbingiam, captumque Albertum cognatum ſuum de Orlemunde comitem, expeditio-

peditionem fecit in Holsatiam, ad eam, si fieri posset, recuperandam. Auxilio illi fuit Otto princeps Lüneburgensis, & Wilhelmi, qui erat Leonis filius, natus sorore & Waldemari regis Helena. Sed non præualuit tam subito recuperare, quod tanta iam virtute comes Adolphus cum Holsatis tenuerunt. Hic prudens lector attendat vulgarem omnium super hac re scribentium errorem, quos nominis fallit similitudo: Tradunt, Adolphum tertium, quem casus apud Demyn pater paruulum reliquit, quemque primum Henricus Leo Holsatia exturbauit: deinde cum per Imperatorem Fridericum eam recepisset, secundo ab Kanuto rege, & Waldemaro tum duce eius fratre eiectus sit: eundem nunc tertio Nordalbingiam recepisse, & inde nauigasse in Liuoniam, & reuersum, ordinem diui Francisci suscepisse. Sed ratio temporum non sinit, ut vnum hunc extitisse credamus. Nam qui anno sexagesimoquarto, cum pater caderetur, paruulus erat: iam eiectus à Kanuto rege ad minus erat quadragenarius: hoc vero tempore recuperata Holsatia supra sexagesimum ageret annum: Quomodo ergo potuit idem post triginta annos & ordinem Francisci suscipere nonagenarius & supra, ac in eo per annos XVI. & ultra viuere? Quis credat octuagenarium cum coniuge nauigasse in Liuoniam, & ibi depugnasse? Sed qui diligenter remintuentur, inuenient filium eius patri extitisse æquiuocum: qui terram Nordalbingiam patre iuuante recuperarit, quemque adolescentulum mulier, quam dixi, nobilis à patre impetrarit: qui procedentibus annis, cum in eam venisset etatem, ut armis idoneus esset, sumptis auxilijs que diximus, sit vsus occasione capti regis, & Holsatiam receperit, regi que occurrerit, hoc vicesimo sexto: & deinde

M m

de ma-

dè maiori apparatu, quod in *Boandalia* diximus, & nunc paucis ad sequentem annū repetamus, regē ipsum superarit.

CAPVT XL.

Henricus Palatinus comes, qui iam solus ex Henrici Leonis filijs supererat, sine prole mascula moritur, vicesimo septimo post mille ducentos, & perinde Bremensis archiepiscopus comitatum Stadensem diū variè iactatum recuperauerit. Henricus Leo primus illum per arma vendicauit: Indè pulso illo in Angliam, Adolphus tertius Holsatia comes, illum deditū ex Henrici custodibus per arma occupauit: vndè illum recepit Henricus Palatinus Leonis filius. *Waldemar* quoque Slesuicensis episcopus, tunc electus Bremensis, aliquoties accepit: sed in hunc vsque diem in manu Palatini permansit. Nam à diebus Luderi ducis, postea imperantis, qui, vt diximus, capto *Liemaro* archiepiscopo in illius redemptionem accepit aduocatiā Bremensem: & deinde per potentiam Henrici Leonis accessit ducibus comitatus iste Stadenensis: Vndè factum est, vt tres Henrici Leonis filij ita partirentur paternam ditinonem, quod *Ottoni* proueniret Brunswicum cum attinentijs, *Wihelmo* Luneburgum cum terra sua, Henrico Stadium & Brema cum pertinentijs. Sed cum sine virili prole Henricus decederet, pactus est ecclesia reddere sua iura: & ex pacto, quod idem presente Imperatore *Friderico II.* cum *Gerhardo* fecerat archiepiscopo, idem nunc comitatus, Henrico moriente, ad ecclesiam redibat, vndè postea non est auulsus. Quo etiam tempore, cum *Fridericus* Imperator expeditionem in terram sanctam promulgari fecisset, multique se principes eidem peregrinationi accinxissent, inter
alios

alios Ludouicus Thuringiæ Landgrauius, beata Elisabethæ maritus, in portu nauigaturus moritur: & Imperator, quæ reliquit arma, & in auro argentoque iocalia, omnia iussit confiscari: Cùm interim Henricus rex, Imperatoris filius, Brunswicum occupare contenderet, quoddam eam precio comparasse diceretur à seniore filia Henrici Palatini morientis. Ad eandem quoque possidendam iure contendebat dux Bauariæ, qui minorem eiusdem Henrici filiam teneret coniugem. Cùmque hæc principes molirentur, Otto princeps Luneburgensis, & Wilhelmi filius, Leonis nepos, omnes præuenit: & ingressus urbem, eam magnifice defendit: ut frustrarentur, qui vel armis, vel emptionis, vel successionis titulo conabantur occupare: Factusque est primus viriusque possessor ditionis, Brunswici & Luneburgi, post auium suum. Titulus autem ducatus, qui vacabat à tempore destituti Leonis, per Fridericum II. illis reddebatur: quod statim dicemus. Hic ergo Otto solus mascula stirpe remansit ex successione Leonis: Nam Otto Imperator, & Henricus Palatinus sine virili prole, ut diximus, decessere. Saxonie autem titulum tum Albertus habebat Bernhardi filius: quem quidem Albertum ducem Nordalbingi vocauerunt: ut, quoniam regi Danorum iam rebellare cœperunt, Lubicam atque Raceburgum illi consignarunt. Dominos autem Nordalbingiæ vocant annales eos, qui intra Albim & Daniam aliquid ditionis tenuerunt. Hi fuere Adolphus iam eius nominis quartus, Henricus de Warle, de Zœperino, & Raceburgo comites: Instabat enim bellum maximum, quod totis Danici regni viribus imminerebat.

Annus erat septimus & vicesimus post mille du-
centos, cum iam terror Danici nominis obsolefce-
ret, minusque timeri inciperet, ante victoriosus rex,
posteaquam ab Henrico comite de Zwerino captus &
redemptus esset, & iam semel ex regno detonans, armis
esset à Nordalbingis repressus: Cum interim ciues Lu-
bicensis, iam se recogitantes pridem Imperio per Fride-
ricum I. coniunctos, per annos iam XXV. seruasse Da-
nis, viderentque Adolphum in Holsatia iugum eius re-
iecisse, & ipsi de sua libertate coeperunt intendere, mit-
tentes ad Imperatorem iam Fridericum II. qui Imper-
iali culmini ostenderent, se non volentes esse per arma
detractos Imperio, nunc ad eius subiectionem iterum
adspirare: si modò protectione Imperiali securi, tutiq;
manerent. Nihil grauatus Imperator, ad vnionem Im-
perij illos recepit, eximens à iure violento, quod nolent-
es subierant, armis illos precipiens suam tueri liberta-
tem: scribensque vicinis praesidibus, vt pro Imperij ho-
nore, accederent eorum auxilio. Quibus apud Impera-
torem impetratis, mox obseruantes tempora, arcem
quam Lubica tenuere regij, ciues occupant, custodes
precipitant, & apertam regi rebellionem moluntur.
Rex euocato ex Transalbianis Ottone principe Brun-
uicensi & Luneburgensi, ex sorore sibi nepote, ipse to-
tius regni viribus in expeditionem venit: Mouit trans
Eydoram in Holsatiam: nec segniores occurrerant ar-
chiepiscopus Bremensis Gerhardus, dux Saxonie Alber-
tus, Adolphus de Scowenborg & Holsatia, Henricus de
Zwerino comites, dominiq; Scandalia proxima: qui-
bus Lubicensis ciues omnia quae possent, arma coniun-
xerant. In regijs autè agminibus erant Thietmarsus, qui
comiti

comiti Adolpho clam fidem fecerāt, pugna feruescente, se transituros ad eius signa. Ipso die Maria Magdalensae concurrunt in Bornehouede. Ferunt, aduersum solem oculos Saxonum percussisse: Sed tum ciues Lubicensēs votum concepisse super eius diei peragenda annua solennitate celebriter, si vincerēt: Apparuisse Magdalenam inter nubila, & nubem opposuisse fulgenti soli. Pugnatum est acriter: & cum aliquandiu communis Mars saeuiret, demum volitasse victoriam in partem Saxonum. Rex cum filio vix elabatur: Otto dominus Luneburgensis capitur: Dani qui cadi superfuerant, fuga praesidium querunt. Captus Otto in vincula deducitur: praeda inter milites diuiditur: Adolpho Holsatia, ciuibus Lubicensibus libertas prouenit ex victoria. Interim Albertus de Orlemunde comes, quem Henricus de Zwerino vinctum tenebat, reddita arce Louenborg, quam sui tenuerunt, liber euadit. Arx Alberto duci redditur, quam pater eius primus firmavit: vnde successores eius tenent in hodiernum: Id erat militiae stipendium duci: Nam captum Ottonem Zwerimensis comes suo lucro asseruabat.

SAXONIAE
LIBER OCTAVVS.

CAPVT PRIMVM.

*F*ridericus Imperator per ea tempora, ad quod venerat, quod intendebat, quod pontifex cupiebat, quod omnis Christianismus expectabat vt exequeretur, properaturū se promisit: Constitutumque est veris tempus ad conueniendum Brundusij, quo ex portu tunc soluere est pollicitus. Pontifex Gregorius ex Anagnia Romā reuersus, cruce signatos, qui in orbe Christiano multi erant, vt ad diem conuenirent, missis quaque versum tabellarijs, admonuit. Cōuenit verò ingens multitudo, quorum genere & potentatu præstantior fuit Hassiæ ex Germania Landgrauus. Ver autem iam plenè exactū erat, cum expectatus, requisitusque Fridericus, agritudinem incidisse simulans, in Sicilia se continuit: Malo enim vir animo, mala mente nuncios, quod postea rescitum est, expectauit à Soldano Babylonis redituros: cū quo fœdera, rei Christianæ perniciosissima, inierat: quibus etiam respondebat clades, per eam inuecta moram in Christianos milites Brundusij desidentes: Nam superuentia æstatis caumata, occidentales milites, præsertim Germanos, sub figidiore caelo nutritos, grauisimis morbis affllexerunt: quorum acerbitate multi interveriere: In quibus, vt diximus, Landgrauus: plurimi languorem mortis similitimum inciderunt. Ad eum autem Landgrauij necis nuncium

nuncium Fridericus ex insperato Brundusium nauigauit, ditissimiq; principis equos, arma, aurū, argentum, & lautissimam supellectilem diripuit. Pontifex crebris illam nuncijs, oratoribus, epistolisq; in profectiōem est annis impellere. Tunc verò, vt facta præda contentiones declinaret Fridericus, tandem ad III. idus Augusti, cum omni classe, Brundusio soluit: ceteri autem ad destinatam in Acconem cursum, velis, remisq; ardentissime contendunt. Fridericus noctū trirēmi dilapsus, Brundusium est reuersus: quem sui omnes admoniti, eadem nocte sunt sequuti. Ad eam nauigantis Friderici famam, mouens ex Gallijs, Iohannes socer eius rex Hierosolymitanus, cum Berengaria vxore Bononiam vsque peruenerat, & ipse in Acconem Venetorum nauigijs traiecturus: quem, audita Friderici perfidia, Bononia desidentem, pontifex Gregorius, Romandiola & Exarchatus Rauennatis gubernatorem, ducemq; instituit.

CAPVT II.

Contulerat iam se Acconem Christiana militia, cum requisitum, desideratumq; Imperatorē Germani milites, qui postremò omnium Brundusio soluerant, in Italiam reuertisse primi nunciāunt: destitutive duce primario milites Christiani, incommodum capere formidabant: nisi eos recreasset Corradini mors, quondam filij Saladini: cuius filiorum tutor inducias cum illis in duos annos petitas concessit. At Gregorius pontifex, quā primū intellexit Fridericum, ommissa nauigatione, in Italiam reuertisse, malignū hominem, confirmatis sui prædecessoris promulgationibus, quantis potuit maledictionibus, est prosequutus. Ad quas ilicd est sequutus vxoris Friderici Iohannis Hierosolymæ regis filia obitus: cui Conradus puer filius, superstes

Mm 4

fecit.

fuit. Expectabant Christiani proceres per annum Friderici Imperatoris accessum: Tandem navigationē ingressus, Cypro substitit, Senescallo militiæ suæ magistro cum copijs Ptolemaidam præmisso: non magis militiæ Christianæ causa, quàm vt Soldani Babylonis conatus apparatusq; inspiceret. Abiens autem Italia Fridericus, Rainaldum Teutonici generis nobilem virum, regni Siciliae reliquit administratorem, cum mandatis, vt pontificem, ecclesiasticosque omnes, velut aduersantes haberet: Isq; domino suo satisfacturus, cum exercitu Marchiam Anconitanam est ingressus, & oppida ibi quadam occupauit: Perusinos autem, cum pertentasset ad rebellionem, promissa ingenti pecunia, frustratur. Vix Perusio reuersus pontifex, vbi diuū nupèr mortuū Franciscum in catalogum sanctorum miraculis coruscantem ascripsit: cum Conradus Guiscardi alter Friderici satellites, in vallem Spoletanam duxit exercitum, quem Fulginatum coniuurata factio introduxit: nec tamen diu ea vrbs in rebellionem perdurauit, quod fidelis ecclesiæ populus, & Conradum, & perfidos ciues eiecit. Interea Senescallus Friderici, in Acconem missus, multa Christianis ibi manentibus damna intulit: quos agrè cerneret ferre nocturna cū Soldano Babylonis colloquia: in quibus ipse aliquandò fuerat deprehensus: Quamprimùm tamen Soldani fœdera satis habuit constituta, Fridericus ab illo accersitus, Ptolemaidam ad nauigauit: Nec mora, oratores Romam dimittens, absolutionem à pontifice reconciliationemque, compositis verborum lenocinijs, implorauit: Pontifexq; qui omnia rescisset, quæ Senescallus in Asia cõmiserat, perfidia domini in oratorum facie exprobrata, petitionibus eorum dedit repulsam: & Templarijs, Hospitalarijsq; in Asia pro crucis honore militan.

militantibus, vt Friderico tanquam hosti publico fauores auerterent, iniunxit: Quamobrem Fridericus confusione & indignatione plenus, consultus sibi duxit in Italiam nauigare. Interim pontifex in Friderici per regnum duces misit exercitum, Iohannem Hierosolyma regem, è Romandiola vocans, malè in eos animaduertit. Iohannes autem rex in Romandiolam reuersus est, eo tempore, quo Fridericus in Tarentino portu, quem primum de nauigatione attingit, Neapolim anxius aduolauit.

CAPVT III.

Magister interim militia Teutonice Prutenorum, ibat Ptolemaidam, cum expeditione Brundusij coacta, quam Fridericus destituit: qui rem Christianam per inducias Damiatæ constitutas, perq; perfidiam Friderici torpescere videns, cum ipso Friderico redijt in Italiam. Et quoniam eius militaris Ordinis incidit mentio, primordia eius sunt nobis paucis attingenda. Cum Imperator primus Fridericus, magna illa in Asiam expeditione, aliquot in hostes per itinera confecisset feliciter pralia, & in Armenia mersus anni perijisset: exercitus tamen eius, & si videretur sine capite, ductu Friderici filij eius, accedente consilio Conradi cancellarij, cætorumq; in exercitu procerum, peruenit in terram sanctam: ibiq; rebus benè gestis, aliquandiu substitit: Per aestatem, cum & regionis caumate, & aliquot non pauci vulneribus malè affecti iacerent, sine cura & respectu principum, ciues Bremenses, & Lubicenses, qui expeditionem auxerant, negocium subière pietatis. Prolatis enim velis de nauibus, tentoria in campis erexere: sub qua qualicunq; causa egrotantes comportauere, curam illorum, vt poterant, agentes. Id conspicati principes

Mm 5

memo-

memorati, Fridericus dux, & Conradus cancellarius Herbipolensis episcopus, nec deerat Holsatiae comes Adolphus eius nominis tertius, pietatis plenum opus col-
laudauere: Institueruntq; in vrbus domicilia, quibus officium in pauperes plenius, quam in tentorijs, impleretur, primum fraternitatem pij operis ineuntes, inde etiam militarem ordinem inchoantes, deputauere ex fratribus, qui domi sedentes ministerium pietatis exequerentur: cum interim alij foris militantes, crucis Christi in perfidos tuerentur honorem. Eam quidem sacri ordinis religionem, Fridericus dux memoratus per Henricum suum germanum, tunc Imperatorem, apud sedem apostolicam, cui tum praerat Celestinus III. impetrabat confirmari: Fridericus autem II. Imperator, cuius nunc tempora attigimus, dedit illi ordini Teutonicorum beata Mariae terram Prussiae, qua Polonis, Letuanisq; contermina est: vt fines ibi Christianitatis & tuerentur & amplificarent: Qui etiam postea in Liuoniam sunt propagati, cum milites ibi gladijs cruciati, suis viribus diffidentes, inuitarent fratres ordinis Teutonicorum, in illorum religionem se commiscentes: cuius ordinis tum (vt diximus) Magister in Italiam redibat cum Friderico Imperatore: quem etiam tum Imperator cum Messanenfi archiepiscopo Romam misit ad pontificem, vt reconciliationem & benedictionem pro eo impetrarent. Pontifex mitior, ac debuit, indicta Imperatori multa auri ingentis, ad sumptum proximi belli, quod sui excitarunt, absoluit, reconciliauit, ac Imperatorem deinde Romanum, regemq; Siciliae restituit. Terram etiam Imperator de Neapolitano regno amissam, noua inuestitura recepit.

CAPVT

INterim verò in Saxonia, Otto Brūſuiccenſis & Lu-
neburgenſis princeps, agebat in carcere Zwerinenſi-
um comitum: Henrico autem comite moriente, Gunc-
elinus eius frater ſatis propendebat, potentem illum prin-
cipem laxare ſine precio, vt magnam apud illum grati-
am iniret: Sed reſtitit dux Saxonia Albertus, qui in eius
captiuitate lucri partem habere ratus, nullo pacto la-
xari permiſit, priuſq̃ Hiddesacker ab Ottone illius do-
minio traderetur. Solutus vinculis Otto, multam à ſuis
miniſterialibus pertulit rebellionem, quòd per lögauam
captiuitatem in contemptum illis venerat: cum & Mag-
deburgenſis, & Halberſtadenſis pontifices, Imperatoris
(vt ferunt) voluntate, fouerent rebelles. Hoc aut̃ erat
illud tempus anni viceſimioctauo poſt mille ducentos,
cum rebus in Liuonia ſtaccſcentibus, ſubita barbarorum
incurſione, arx Dunemunde capta, & omnes inibi reli-
gioſi viri, non paruo numero, ſunt oppreſſi, martyriòque
pro Chriſto coronati. Quo etiam tempore, vt diximus,
Papa Gregorius veniens Aſiſium, in conſpectu maxime
multitudinis, que deuotionis gratia eò confluxit, beatum
Franciſcum canonizauit, his uſus verbis: Ad laudem &
gloriam omnipotentis Dei patris & filij & ſpiritus-
ſancti, & glorioſe virginis Mariæ, & ſanctorum apo-
ſtolorum Petri & Pauli, & ad honorem eccleſiæ
Romane, beatiffimum patrem Franciſcum, quem
Dominus glorificauit in celis, debito in terris obſe-
quio venerantes, de conſilio fratrum noſtrorum &
aliorum eccleſiæ pralatorum, in catalogum decreui-
mus ſanctorum adnotandum, & feſtum diem obitus
eius celebrandū. Statim cardinales, Te Deum laudamus
incipiunt, & populi voces laudes Chriſti excipiunt. Papa
de

de folio descendit, & cum cardinalibus sanctum corpus de tumba leuauit. Sunt qui scribant, Friderico Imperatori, cum in terra sancta esset, Soldanoque uerba cotulisset, Hierosolymam recuperauisse: quam, ut aiunt, Imperator in vigilia Pascha nudis pedibus ingressus, in templo Christum adorauit, & Bethlehem Nazarethq³, cum ceteris Galilææ oppidis, in deditioem receptis, in Siciliam maturasse. Sed ea narratio apud me fidē non habet, quod peregrini, qui tum ibi militabant, nihil horum retulerint, nec à disertissimis authoribus vlla eius rei mentio est: quam proculdubio, minima scribentes, non praterissent silentio: Hoc facile crediderim, Imperatorem sub conductu Soldani loca sancta inuississe deuotionis gratia, sed in deditioem recepisse quis credet? Per hoc autem tempus Albertus Liuoniensis episcopus, qui Rigam urbem primus communiuit, è seculo migrauit, vicesimonono post mille ducentos: & Bremensis ecclesia, iure suo vsa, magistrum Albertum Bremensem Scholasticum in episcopum constituit: Sed Rigenses canonici alium quendam Nicolaum elegerunt: diuq² fuit altrinsecus, coram iudicibus impetratis à sede apostolica, disceptatum. Tandem Papa Bremensibus silentium imposuit, pro sua (ut dicitur) voluntate. Postea anno quadragesimosexto idem Albertus, à Papa Innocentio III. apud Lugdunum ciuitatem Galliarum tunc agente, legatus in Prussiam & Liuoniam est missus: & sequenti anno, defuncto Iohanne episcopo, residentiam obtinuit in sede Lubicensi, per annos sex: demum factus archiepiscopus Rigensis. Hoc etiam tempore Adolphus comes Holsatiae, postquam terram suam recuperauit, arcem firmavit ad Albim fluuium prope Hamburgum, cuius nulla hodie extant vestigia: eo crediderim in loco,

quo

quo ante illū rex Dania ibi fortalitiū erexit: Perma-
net loco nomen, vt vrbs Nouauicus dicatur: tunc extra
vrbem, nunc velut in medio conclusus: Tanta est facta
vrbi accessio.

CAPVT V.

Annus erat tricesimusquintus post mille ducētos,
cū Imperator Fridericus tertiam duxit coniu-
gem, Angliæ regis germanam, & mense Augusto nuptiæ
celebrantur Moguntia. Ibi pater filium suum Henri-
cum regno destituit, quod grauiter & implacabiliter
patrem offendisset: eumq; in Calabriam misit asseruan-
dum, vnde nunquam redijt: Ibi quoquē Otto dominus
Brunsvicensis & Luneburgensis dominium omne su-
um posuit in manus Imperatoris: qui renouato titulo,
ducatum indè erexit, quem inscribi iussit Brunsvicen-
sem, deq; illo Ottonem inuestiuit, primum eius tituli du-
cem: nec enim post tempora destituti aui sui Henrici
Leonis, vllus erat ducatus in Saxonia, præter eum, quem
destituto Henrico memorato, Bernardus accepit, & ex
eo nunc tenet filius Albertus. Otto iam dux renouata
questione in vrbem Bremam, quam auus eius aliquandō
possedit, eam cingit obsidione: & extortis inde pecunijs,
incendijsq; multis factis, redijt: Arcem Ottersberge
quidam ab ecclesia captam duci tradunt: Sed anno se-
quenti, facta inter episcopum & ducem reconciliatione,
quadam feuda donantur ab ecclesia duci: & communi
viring, consensu, Horneborg & Ottersberg arces euer-
tuntur: quod alteram teneret archiepiscopus: alteram
verò dux, in alternum præiudicium. Proximo anno bea-
ta Elisabeth in Mersburgum translata est, presente Im-
peratore, multisq; principibus, & infinita hominū mul-
titudine. Per quæ tempora, cū à memoria I. Friderici
duraret

duraret ciuitatum Lombardia colligantia, Imperator illam rumpere conatus, vrbes eius ligæ non compotes, sibi deuinxit: Mediolanū, Brixia, Mantua, ac maior Romandiola pars, in his quæ vltra Padum ad nos sunt: Verona, Vicentia, Padua, & Taruisium Imperatori relictantur, quibus vrbs Veneta conspirauit: In Fridericis partibus Cremonenses, Bergomensesq̃, Parmenses, Regnenses, Mutinenses, & in alpihus Tridentum persistebant: cæteræ vrbes & oppida Lombardia ac Romandiola, Marchiaq̃, Taruisina, pro varietate fortuna fauebant alternis. Cumq̃ Imperator ex Germania magnum duxisset exercitum, prima Verona, Ecelini viri nobilis opera, concessit Friderico: Indè Mantuanū ingressus agrum, oppida minora cepit, diripuit, & incendit: & Cremonam circumsedens, nouem mensibus apud eam est moratus: ex qua cum esset moturus, obsidendam sibi Mantuam comminatus, flexit in itinere ad Vicentinos: qui ex improviso circumuenti copijs, inierunt deditiois consilium. Ea q̃, fretus occasione Fridericus, dū vltro citroq̃, commeant oratores, urbem dolo captam, solenni Kalendarum Nouembrium die, diripuit, atq̃ incendit: ad eam tātisper moratus, quoad populatur exercitus, deuastatq̃ Paduanum propinquum agrum: in Taruisinos duxit, circumsessamq̃ cepisset urbem, ni Pataunus, immisso milite, subuenisset. Dum autem in Taruisina obsidione agit, rescijt Henricum filium, paternam abominatum in ecclesiam impietatem, fœdera cum bello socijs Lombardis constituta habere, quorum primores regni Germaniæ suæ suafores. Itaq̃, veritus, nè ducenti aduersus filium proceres populiq̃ Teutonum aduersarentur, impudentia vsus inaudita, pontificem per nuncios orauit, vt in filium maledictionem distringeret: Pontifex, vt videtur,

detur, fœderis ignarus, concessit literas apostolicas, quarum vi regno subditi Alemanni, patri in filium paruerunt: Vnde factum est, vt antè filius in Apuliam relegatus, tunc à patre iubetur (vt ferunt) interfici. Cruentum Imperium, quod suis visceribus non parceret.

CAPVT VI.

Pontifex autem de Friderici in Italiam reditu apparatus certior factus, Gregorium Montelögum sedis apostolicæ protonotariū ad illum misit, orans, obtestansq; , vt si pacem ecclesie vel potiùs Iesu Christi, si suam ipsius benevolentiam, quæ proximis diebus in fauore aduersus filium, & vxoria dispensatione, testata fuerit, tamen faceret, quanti sanè Christianus princeps facere deberet: constituta cū Lombardis ab auo suo fœdera, quæ Henricus pater inuiolata seruauerit, impleret. Et cum assensum præstare Fridericus videretur, misit pontifex vnum in breui post tres cardinales: qui infecta, seu potiùs exasperata, Viterbiū sunt reuersi. Pontificem namq; magis, quàm Lombardos, Fridericus anhelabat deprimere. Priusquàm autem cardinales Lombardia discederent, Fridericus in Montemclarum duxit Brixianorum oppidum, & expugnatum, diuertumq; incendit: Brixianos deinde cum non posset trahere in suas partes, duxit in Mediolanenses, qui cum exercitu & impedimentis illi in itinere occurrerūt: pugnatū est vtrinque animis ardentissimis, & spe neutrobq; inferiore. Sed quàm primū sanguinem effundi, cadente sive vtrinque calcari cernerent Mediolanenses, acie plurimum sunt delapsi: quorum exemplo quoq; , socij populi, vias in patriam ducentes, vel notas ingrediebantur, vel stantes in acie proximos ita interrogabant, vt viderentur

impendentem perniciem expauescere. Itaq³, quod ple-
 rung³ assoleat, factum est, ut maior pars minorem, exer-
 citatio³ rudem superaret: melioresq³ è Mediolanen-
 sium populo, & sociorum auxilijs, quos pudor & virtus
 in pralio continuit, partim cecidère, partim ad Corroci-
 um conglobati, Friderico presenti, exhortantiq³, sese ar-
 mis depositis permisère: in quibus Venetiarum ducis fi-
 lius, Mediolanensium potestas, & copiarum ductor pri-
 marius fuit. Nec cessit Friderico victoria incruenta,
 tam multis è suo exercitu interfectis, vulneratūq³, ut po-
 tiundi Mediolani spe posita, qua haudquaquam tenuis
 apparebat, Cremonam redièrit: vnde Venetum Pisas, &
 inde in Apuliam misit, vbi in vinculis perijt: Et sub ipsum
 victoriae nuncium, Paduam allatum, non mediocriter se
 commouit Ecelinus vrbis dominus in Azonem Estensem.
 Pontifex autem arma spiritualia distrinxit in Frideri-
 cum, excommunicatione in illum ad diem cænae Domi-
 ni promulgata, & omnibus iurisiurandi religione solu-
 tis, qua Imperij, regniq³ ratione, tenerentur adstricti:
 Cuius rei nuncium tertia die Pasche adiens ecclesiam
 accepit, cum Padua apud Ecelinum ageret: Eius tamen
 rei fama Paduam totam prius peruaserat. Iussit autem
 suarum magistrum epistolarum, magna ut in illa etate
 facundia virum, sermonem habere ad populum, suis lau-
 dibus, suisq³, de Rom. ecclesia, deq³ Summo pontifice me-
 ritis redundantem: & tamen exercitu, tum in palu-
 strem Venetorum regionem ducere iusso, ipse frendens
 precessit. Itum est in sancti Hilarij monasterium, & ter-
 ra omnis Veneto subdita, Patauino contigua agro, vix
 sustinuit operientem se Romani Imperatoris exercitum.
 Superueniens interim à Venetijs cymbarum sagittarijs
 plenarum multitudo, qua aquas, sicut equites terram,

com-

compleret, Fridericum re infecta redire compulit. Inde verò crescentibus per Italiam malis, tota in commotione per tempora Friderici permansit.

CAPVT VII.

Saxonia interim sub Ottone Brunswiccenſi, & Alberto Saxonia ducibus conquieuit: Adolphus etiam comes Holsatia rebus benè geſtis in provincia, cum filiam ſuam Abel duci Slefwoiccenſi nuptam tradidiſſet, ipſe cum vxore, deuotionis gratia militaturus, ſe contulit in Liuoniam cum expeditis. Hic prorsus locus aperit, non eſſe tertium Adolphum, qui regem Dania vicerit, quiq; in Liuoniam ad militiam ſit profeſtus: nam is hoc tempore, ſi vixit, non erat minor octogenario: cuius pater ad ſexageſimumquartum fuit caſus apud Demynum, cum ipſe puer eſſet. Idem verò iſte Adolphus poſt duos annos reuerſus, cum ageretur annus Chriſti quadraſimus poſt mille ducentos, rebus in Holsatia ad bonum modum conſtitutis, cum filij eius duo, Iohannes & Gerbardus, ſtudijs literarum Pariſio inſeruirent, tertius Luderus admodum paruulus eſſet, adminiſtrationem terra permixit Abel duci genero ſuo, ipſe ordinem Minorum ingreditur, die Hippolyti in Hamburgo, cum duobus militaribus de Ghikow. Hic tum erat feruor in diuinam religionem apud nobilitatem: Equidem nouitas rei plurimum inuitauit: Deſeruit enim charitas in ſeculo, deſeruit in religionibus alijs approbatis: quo fuit conſpectior nouus ille in diuina religione calor. Ferunt, eundem Adolphum voto ſe adſtrinxiſſe, cum immineret hoc grande pralium in Bornehouede, vt ſi victoriam parti ſua permitteret altiſſimus, redderet ſe fratribus Minoribus. Rebus quamprimum in terra conſtitutis, vouit, & reddidit. Vbi ſacram yeſtem accepit, in laicatu Do-

Nn

minò

mino seruiturus: cepit, vt erat literis satis eruditus, secum cogitare, si fortè posset apostolica dispensatione ad sacros ordines peruenire: Eamq; cogitationem magis ac magis animo voluens, permittente Guardiaño suo, iter inijt de more fratrum pedes, vrbem Romam inuisere, simul & caelentia loca de recenti memoria diui patris Francisci, in quibus adorare Dominum, maxima deuotionis pars fuit, visitare. Romam veniens, summo Penitentiario omnem causam detexit de integro: quid in effusione sanguinis, dum praelijs interesset, egerit: patriam repetens ditionem, & eam defendens, rursus aduersus infideles in Liuania pugnans. Quæ cum planè exposuisset, apostolicam supplex dispensationem petiuit, vt ad sacros ordines permitteretur. Erat tum in apostolica sede IIII. Innocentius, summus ipse doctor, qui consilijs iurisperitorum nõ multum indigeret, ipse omnium peritissimus: perpensa viri nobilitate, & diuina zelo religionis, simul etiam de communionem sacri ordinis, quæ tum gerebat, dispensationem promptus impendit, vt sacros ordines & sumeret, & vbi acceperet, etiam exequeretur. Quo impetrato, omnia se regna mundi assequutum reputabat: Ità gaudio gaudens tripudiabat, quòd in sortem Domini admitteretur, subdiaconatum in vrbe capiens: sacra deindè diui Francisci loca inuisit, à fratribus, qui tum locis præerant, perbenignè acceptus: Hic, inquit, sanctus orabat: hic stigmata vulnerum Christi promeruit: ibi visionem vidit, illic alijs claruit miraculis. Hæc cum oculis suis omnia illustrasset, multum vbiq; lachrymatus, valefacto fratribus, in Holsatiam suam repedaui. Sacris deindè ordinibus per sua tempora alijs susceptis, primum altaris ministerium peregit in humilima capella, quam in
pro-

profundissimo saltu fratres habuere, dum illac iter agerent, ibi orantes: Deinde publicè Hamburgi in conuentu fratrum suorum Missam, cunctis collachrymantibus, peregit. Virum in seculo aliquando nominatissimum, nunc in abiectissima veste mendicantem: & ad altare, diuinum officium celebrantem, mirati: Hac est, inquit, mutatio dextera excelsi. Quis enim alius ex tam glorioso milite seculi faceret tam humilem peditem Christi? Monasterium sui ordinis, ipse manibus multa molitus, in oppido Kÿl, vbi nunc requiescit, curauit erigere: Eleemosynas suorum quondam subditorum humiliter poscens & accipiens: Curauit quoque ecclesiam in terra Aldenburgenfi, quæ noua dicitur, erigere, in honorem Diui Antonij fratris sui ordinis: quauis rerum ignari, patrociniū deriuent ad Aegyptium Antonium. Cùmque multum sollicitè laboraret in erectione dicti monasterij in oppido Kÿl, ibat ostiatim, lac in hydriam mendicans, vt haberent operarij & fratres, quo inter laborandum per æstum reficerentur. Media iam platea, vbi declinare iter non poterat, ibat hydriam baiulans lacte plenam: & cùm obuios habuisset filios sublimes in equis, comitum more secularium, passus est humanitùs aliquid, vt rubore cæperit perfundi: Sed ille infremuit, & robur mentis aduocans, cùm adhuc in conspectu essent filij, hydriam leuatam super caput euerxit, sese totum à vertice lacte perfundens, dixitq;: Infelix erubusti Christi pauperiem, baiulare lac in manibus, nunc vel in capite ostende quid portaueris. Quis non iure miretur tantam humilitatem, patientiam, fortitudinem? Vixit autem in religione annis quatuordecim, peruenitque ad annum Christi sexagesimum primum, tumulatus sub lapide quadro in cho-

ro fratrum in oppido memorato. Indè verò redeuntes, exequamur quæ in medio fuere tempora sub Imperatore Friderico secundo.

CAPVT VIII.

Imperator interim Fridericus à Papa multis ex causis excommunicatus, quas in bulla declarauit, diù permansit in sordibus. Explicuimus autem causas in Metropoli, & quid indè Imperator cardinalibus rescripserit. Pontifex verò sollicitauit archiepiscopos & episcopos, vt Imperatorem excommunicatum cunctis denunciarent: sed episcopi Teutoniae, nè hoc fieret, supplicarunt, veriti tyrannidem eius. In Francia autem, Anglia, & Dania, denunciabatur sine timore: Quæ res interim inualuit, vt cum Imperator scititia modum non poneret, crucem etiam in ipsum, quasi Christo perfidum Papa faceret predicari. Indè etiam principes electores, ad alium eius loco surrogandum, commonuit pontifex. Sed diù resistere, expectantes, si fortè admonitus Fridericus resipisceret. Quo tempore maior etiam timor incubuit Christianismo de Tartaris gente Scythica: qua more veterum nationum finibus suis egressa, populatur prouincias, etiam Christianas. Nam diuisis agminibus, alij Orientem, alij Occidentem inuasere: qui Poloniam Rusiamque oppugnantes, latissimos illos Sarmatia campos, quos vsque hodiè tenent, occupauere. Cesere illis Poloni Rusique de aridis campis, vbi nulla fruges, sola pecora valent. Pastoralis enim populus Tartari, qui lac concretum, cum sanguine potat equino: quod multò antè scripsit Virgilius de Gelonis. Singulare Dei flagellum, de inundationibus populorum per terras, & quod à vetustissimis temporibus corrigendo orbi Deus immisit. Imperator interim, cum Papa concilium praetorum

latorum euocasset ad succurrendum terra sancta, reuocatis cardinalibus de sua quenque legatione, omnes vias terra marique occupauit, & itinerantes ad urbem, captos protraxit in carcerem cardinales, episcopos, prelatos, nobiles, doctos, cuiusque generis & ordinis, ab orbe Christiano ad summum pontificem missos oratores. Doluit Christianismus tantum esse vulnus in visceribus, ab eo presertim, qui tueri omnia susceperat, & sacramento se adegit: cum interim Turci & Saraceni premerent Christianos in terra sancta, & Tartari noui hostes Polonis, Vngarisque imminerent. Sed Imperator non quieuit, partium studia in Italia excitans, cum nascerentur noua illa nomina factionum, quæ in hodiernum vsque durant: cum studiosi ecclesiæ, Guelphi: Imperatori autem fauentes, Gibellini vocitentur: à germanis fratribus, vt putant, initia ducentes, quorum Guelph ecclesiæ, Gibel Imperatori militabat. Sub qua de imo tartaro nata dissensione, Italica ciuitates, per tot annos tumultuantes, miris circunuectionibus, & vertiginoso circuitu implicite, implacabili odio seuiunt in inuicem, nescientes quidnam ea in re insequantur. Non modò enim signa bellica habent aduersa, sed colores, terræ fructus, habitus corporum: ipse hominum incessus, digitorum concrepitus, & oris hiatus, suam habuere partium significationem. Brixiani, Bergomensesque, allium, cuius apud eorum plebem frequens est vsus, quo scindas modo, plurimum à ratione partium existimant interesse: Auditumque aliquandò est, fuisse in Bergomensium montibus, qui aduenas ex Calabria, Apulis'ue, aut Hetruscis, viatores hospitio receptos, allium, quod suo ipsius hospitis iudicio, in nucleos natura distinctos, diuidi oportu-

it, gladio scindentes, tanquam diuersarum partium interfecerint.

CAPVT IX.

Fridericus postquam suos ubique notos habuit, eorum qui aut diuersarum censerentur partium, qui neutris vellent consentire, expugnata oppida, locaque populatus est, & diuersarum partium patria pulsos, omnes in suam redegit potestatem: Nonnullos euestigio interfici, quosdam effosis oculis in Apuliam relegari, quosdam per diuersa cruciatuum genera ad mortem usque fecit laniari. Et Pisani interea presentia Imperatoris animati, tanto fauore animis tumefacti, nihil aequè annisi sunt, quam ut Genuenses aliqua insigni clade afficerent. Armauerunt classem triremium ultra centum, aded etiam milite ex Friderici copijs sumpto refertam, vt & celeritati pondus, & pugnantibus obsuerit pressura. Sed hoc tum inter se Itali: Fridericus autem pontificem & ecclesiam fatigabat: cruce signati in ipsum, aliquando se opponunt venienti: properanti namque etiam, vt portas murosque, vrbis Roma perumperet, amplissimo exercitu cruce signata cohors cominus est congressa: Ad cuius conspectum aded territus, aded in furorem vesani, amque est commotus, vt captos ad se viuos perducere cruce signatos, in prima ipse pugnantis acie, exclamauerit. Inde perductos ad se Romanos, partim quaternis ad crucis formam perfodit vulneribus, partim caput in crucis modum quadrifariam scidit, partim fronte eadem ferro cruce reddidit insignitos: Clericos vero detonsam in vertice coronam, ferro casim in crucem vulneratam (vt dicebat) iussit ornari: quorum vnus insicctum vulnus nimis patienter tolerare visus, in palearum cumulum funiculo est pertractus: & cum

cum benedicere ac laudare Deum perseveraret, igni supposito est crematus. Eam cum vidisset Fridericus populi Romani constantiam, tertio quam aduenerat die, marens frendensq̄, & omnia vrens deuastansq̄, in itinere obuia, transijt in Campaniã: vnde breuì post duxit Beneuentum: quam urbem, partim dolo, partim vi captam direptamque, dimisit mœnibus immunitam: Et in Picentes delatus, Ascalim obsedit: in cuius fortiter resistentis agro, vastitas est magna commissa. Inde in Romandiolos ducere cupiens, Aetium filium, Sardinie regem, agitantis sibi de Piceno aduersantibus, subigendisque, dimisit: A quo adolescente, patri similimo, direptiones vbiquè, incendia & vastitates, sunt commissa: vt quicquid resistere est ausum, ad calamitatem sit maximam perductum: Cum tamen miræ sint, & raro aliàs audite crudelitates, quas per id tempus Fridericus exercuit in legatos, per regnum Siciliae, ecclesiasticos: qui multos archiepiscopos, episcoposque, partim occiderit, partim carcere tenuerit, partim relegauerit: in quibus Catanensis fuit episcopus, à quo ille ab infantia fuerat educatus.

CAPVT X.

CVM interea pontifici satis, suprâque, esset, eius cauenti insidias, rem ecclesiasticam reformare: Eo enim tempore decreuit pontifex, Salue regina, certis diuinæ rei horis addi, campanasque ad Eucharistiae confectionem, & laudes Virginis Dei genitricis, speciali oratione in matutinalibus celebrari: quibus ecclesiasticis institutis, rerumque suarum saluti necessarius, fuit intentus. Nam Iacobum Columnam Prænestinum episcopum cardinalè, in Franciã, & Ottonem Mōtisferratensem marchionũ genere oriundũ, in Angliam,

misit oratores, praesidia afflictis ecclesiae rebus oraturos.
 Eaꝛꝫ dum curat pontifex, Friderici rem in Sicilia ad-
 ministrantes, in nullum sacrum locum magis seueꝛunt,
 quam in monasterium Casinense diui Benedicti: aurea
 cuius & argentea vasa frægerunt, quæ Fridericus con-
 flata redegit in nummos: & monachis inde vi ac conui-
 cio deturbatis, satellites sunt in habitationem ruinanꝫ,
 praefecti: & quod impietatem auget, Saracenos ad eꝛ
 fouit Fridericus, vt eos mercede conductos, magis quam
 ceteros Christianos in militia charos habere sit visus:
 praterqꝫ arma tractantes, multos ex ea barbarie amplis
 per Italiam & Siciliam honoribus & magistratibus
 euexit. Eiusqꝫ gentis amore in Christianos vsque ad eꝛ
 est debacchatus, vt Luceriam Apuliae ciuitatem, eiectis
 populariter Christianis, Saracenis dederit habitandam:
 cuius facti memoria inde ad posteros peruenit, quod
 diu Luceria Saracenorum sit appellata. Quacunque
 autem ratione sit factum, pietate in Lucerinum episco-
 pum, vir alioqui scelestus, est vsus: quem cum Christia-
 nis duodecim permisit episcopium inhabitare. Sed le-
 gem in regione promulgauit, qua Saracenos ad eꝛ
 voluit saluos esse, vt contententes cum illis, impu-
 ne occiderentur: casorum autem Saracenorum qua-
 stio, si captus non esset, qui vim attulerat, in vicina
 regionis populos haberetur: qua aris summa, ac to-
 tidem capitum supplicio punirentur. Quin etiam alia
 impietate atque insania, vt Saraceno non magis sibi
 militanti, quam in Africa agenti comodaret, est vsus:
 qui forma praestantiores per Siciliam mulieres, & suum
 Italiae regnum, concupitas virgines, a parentu sinu, ma-
 tronasqꝫ, a maritorum complexu rapi, & passus fuerit, &
 curauerit. Tuncis Africae regis fratrem, baptizari
 volen-

volentem Panhormi, prohibuit: Eadem ratione tentum, nè Romam ad pontificem accederet. Creuit Friderici pertinacia: & interim Gregorio defuncto Cælestinus senex sufficitur: quo intra vicesimum diem moriente, cardinales qui in vinculis erant, protestantur, nè se absentibus fieret electio: qua res vacationem præstitit sedis apostolica per menses viginti: Cum periculum esset, nè Fridericus omnia perturbans, urbem Romam, capite carentem, caperet: Fauentiam diu obsessam accepit deditam: Inde in Bononiam agmina conuertit: Studio literarum eam priuauit, quod tum primum est Paduam translatum: Et cum potiri vrbe non speraret, peruastato agro, duxit in Mutinenses, atque Reginenses: Nec diu apud eos moratus, sola agrorum vastitate contentus, abiit: præsertim cum speraret ducere in Parmenses, à quorum nonnullis, Placentinorum tradenda ei vrbs spes erat oblata.

CAPVT XI.

Secundus iam annus fluxerat lata in Fridericum Sexcommunicationis: quo in tempore sedis apostolicæ nulla aut tenuis erat authoritas, aut minima fuit potestas, Gregorio ad postremos sui pontificatus annos, varijs afflictis persecutionibus, & sede ipsa postmodum per tantum temporis vacante. Qua tempestate Balduinus Imperator Constantinopolitanus, & ceteri Latini, in Romania agentes, meliora quæque amiserant: aded vt de retinenda Constantinopoli desperarent: quam sæpè apparuit in Græcorum potestatem redituram, nisi proprio Veneti impendio succurrissent: Non erat apud eos obscurum, auxilia Christianis frustra expectari, aut peti posse, quibus mittendis Romani pontificis deesset & opera, & authoritas. Dedit itaq; Balduino sicut plerisque,

laborantibus, ingenium necessitas, qui Raimundo comiti Tolosano sociatus, in Italiam est delatus, primūq; sicut debuerant, ipsi principes adierunt Fridericum: Is enim Parmam urbem a factione suarum partiū introductus, aduersarios numero plures, quā sui erant, eiecit: hiq; populariter Placentiam commearunt. Impetrarunt verò Imperator & Raimundus à Friderico, cardinales praelatosque Amalphitano carcere liberari, fore polliciti, ut illis ad collegium perductis, ad optatissimā pontificis electionem veniretur: cum quo ipsi corā Imperij & ipsius Friderici iurium, & solidae pacis haberent exactissimam rationem. Venientibus indè Romam Balduino & Raimundo, quicquid in vrbe fuit, cardinalium, praelatorum, curialium, atque Romanorū, obuium prodijt: Et quia missus Amalphim Friderici nuncius praecesserat, tertio principis Constantinopolitani in urbem aduentus die, subitò rumor urbem peruasit, liberatos cardinales Anagninam peruenisse: Vndè non magis ex composito collegium ed accessit, quā effusam omnem curiam & Romanos primarios ciues est sequutū. Quò cum Balduinus Raimundusq; accessissent, ilicò de electione agi cœptū: que Iunio mense, quadragesimoquarto post mille ducentos, apud sancta Maria basilicam est celebrata: Et Simibaldus sancti Laurētij in Lucina presbyter Cardinalis, Fiscæa comitum Lauania Genuensium gente, in IIII. Innocentium est creatus. Placuisse ferunt Friderici nuncijs apud Balduinum Imperatorem agentibus eius viri assumptionem, Friderico, omnium eius collegij, & curie amicissimi: certatimq; Parmam dimissi sunt equites acceleraturi, à quibus lato Fridericus nuncio assiceretur. Is autem mentis suæ conscius, fertur ex composito respondisse, Bonum se amicū cardinalem,

in acerrimū hostem Romanū pontificem permūtasse. Ab Anagnia in urbem vt est reditū, de pace agi placuit: quæ cura Imperatorem Balduinum & Tolosanum comitem, aquè ac ipsum pontificem cupientissimum, totos menses quatuor, die noctuq; exercuit, Friderici oratoribus, nūcijsq; per dies variatibus, & nulli sat formula, nulli oblata conditioni, sine scrupulo adquiescentibus. Et rescōt intereā pontifex, Fridericum in eius caput cum Romanis ciuibus machinari.

CAPVT XII.

HVius quidem machinationis ea erat ratio constituta: vt accedens Ciuitatem castellanam pontifex, Fridericum ad se venturū expectaturus, in itinere caperetur. Quare veritus pontifex, nē si petitas negaret conditiones, cōiurati ad facinus in ipsa vrbe profilirent: & petita pacis conditioni verbo assensus, & diem sui accessus paucillū remotiorē ex formula constituit. Intereā petitas à Genua triremes, ad Centumcellensem portum applicuisse certior factus, noctū adequitans, ad illas delatus est: & nauigans Genuam incolumis peruenit: vbi periculosissimā incidit valetudinē: ex qua cum conualescisset, ad Philippū regem in Franciam se contulit: Ingressum Rhodano anne aduerso, Franciæ regnū, pontificē Innocentiū rex summa veneratione excipi curauit, deduciq; Lugdunū: qua in vrbe cum conciliū celebrare pontifex cōstituisset, sua primū cōsuluit honestati: Quoties enim sermonē ad populū, homiliamq; habuit, quod vnoquoq; solēni die fuit, Fridericū alta inclamauit voce, illū admonens, vt ad ea respōdeat, quæ aduersū se p iuribus ecclesie cōsequēdis habeat, Lugdunū se cōferret: futurum protestatus, vt si nō accessisset, satisq; postulat is fecisset, ipse patrū vetere instituto conciliū conuocaret.

Cumq;

Cùmque aliquot elapsis mensibus, nil ab illo responsionis haberetur, accersiti sunt ad concilium patres, de iure & consuetudine aduocandi: inchoauerat tunc sextus quadragesimus post mille ducentos annus: conuenerant uero maxima ex parte concilium inituri: cùm Fridericus Thadæum Sinuessanum iureconsultum, & quidem præstantissimum, misit oratorem, omnia, ut postea constitit, disturbaturum: Cuius legationis apparens summa, & quam præ se tulit, ea erat: Fridericum de re sua, de que omni iustitia, coram patribus dicturum, breui affuturum: quem expectandum, & rogabat, & de iuris pontificij rigore, cum aduersantibus contendebat: Nec moram grauius pontifex patresque ferebant, quousque rescitum est, Fridericum Parmæ agentem, id maxime moliri enitique, ut Brixianos, Mediolanensesq; bello diu meditato paratissimus inuaderet. Erant pontifici in Parma vrbe consanguinei, & affines multi nobiles in regione primarij: quorum salutis ratione, dum fuit cardinalis, amicitiam cùm Friderico seruauit: Eos nunc pontifex etiam admonitos, iussit uel nudos Placentiam commigrare: Quod quàm primum est factum, sententiam pontifex in Fridericum excommunicationis, depositionis, priuationisq; pronunciauit, omnibus iuramento absolutis, quo illi tenerentur: & potestate electoribus attributa nouum, quem uellent, principem deligendi. Ad eam nunciationem iracundia, cuius erat impotens Fridericus, ad eum excædit, ut profugorum pontificis necessariorum ades Parma, & villas rure speciosissimas, funditus euerteret. Paulò post, à quodam, ut creditum est, multa in pontificis oppressionem pollicente suusus, Lugdunum accedere proposuit, mouitque Parma, comitatum ducens non armatorum magis, quàm togatorum: qualem

qualem quantúmque poststantis Romani Imperij tempora, nullus aut domi habuerit, aut in itinere duxerit Imperator. Lombardia autem & rerum Italia administrationem Hencio filio, regi Sardinia commisit: ea iniuncta conditione, vt sese apud Parmam continens, quacunque ingruerent remotius agenda, per legatos ministrosque curaret. Iámque Taurinum Fridericus attigerat, cum Hencium pepulere Cremonenses, vt oblata Quintiani Brixianorum oppidi, furto aut prima oppugnatione, capiendi occasione, per suam ipsius solitam celeritatem diligentiamque vteretur: Sed illo haudquaquam impigriores fuere Parmenses patria extorres, qui Placentinorum allata populariter ope fieti, ad recipiendam patriam sunt ingressi. Inerat Parma praetor Henricus Aretinus: cui, dicendo iuri à Friderico priorem imposito, Hencius in Brixianos ducturus, urbis, praesidiq; regimen demandauerat: Isq; à factionis Imperatoria Parmensibus impulsus, structa acie extorribus ad Tarum obujs cominus est congressus: & praelium hinc inde, viribus odio maiore, commissum est: in quo Henricus Praetor & praesidij primores sunt interfecti. Parmensium autem Friderico studentium, non magna magis, quam crudelissima cades commissa fuit, minimoque postea à negotio extorres in patriam sunt reducti.

CAPVT XIII.

Ingressum iam alpes Fridericum petendi concilij, quod Lugduni agebatur, gratia, audius Parme casus, ad reditum traxit: futurum tantum existimauit, vt eo in Gallijs remotissimo, Parmensium, si incolumes mansissent, exemplo, multi de Italia rebellarent: vsusq; est conatu, ceteris antehac omnibus maiore, copijs vndique contrahendis. Venit enim cum omnibus Mar-
chis

ebia Taruifana neruis Ecelinus: Aduenere ex Sicilia Apuliaq; Saraceni, & millium sexaginta copijs Parma est cincta. Prauenerat autem consilio & prudentia, frementem Fridericum, etiam priusquam Taurino mouere posset, Gregorius Montelongus, apostolicae sedis in Lombardia legatus, quem Innocentius pontifex Aquilegiensi patriarchatu ornatum, apud Mediolanenses Placentinosq; iussit permanere. Eo curante, hinc Placētini, Mediolanenses: inde Bononienses, Ferrarienses, Regini, Mutinenses praesidia immiserant Parmam celerrima, ut Fridericus illorum eruptionibus, penè quotidianis, agitata, castra remotius fuerit cōmunire coactus: Quae quidem castra, in magnum circuitum, fossa valloque, primum casu, & praeter intentionem munitissima, Fridericus in urbem adificata, linguere constituit: ut Parma, quam primum caperetur, funditus diruta, hac in eius locū suffecta maneret: nomenq; nouae vrbi Victoria fuit inditum: Et tutelaris sanctus, de more Christiano martyr Victor, in basilica cathedrali est nuncupatus: Victoriniq; in ea vrbe monetata fuere dicti. Continuatū est postea duos ferme annos bellū atrox, variumq; & Lombardia ac omnium Italiae perniciosissimū: omnibus, quos per Italiam partium Gibellinae, & Guelphae labe infeccerat, auxilia, non magis militum, quam pecuniarum, odio partium, vtrinque cōtribuentibus. Et fuit vrbs Victoria, vario gentium & rerum inusitatarum commercio ac multitudine frequentata: quodd per singulos ferè dies ex Aphrica, Mauritania, Asia, Aegypto noui homines, noua veste, nouis moribus sunt visi. Animalia etiam vidit vrbs Victoria, quae post theatrales stantis Romani Imperij ludos Italia nō viderat: Elephantes, dromedarios, pantheras, leones, pardos, lynces, & vrsos albos:

Cum

Cū canes tunc visi, hinc magnitudine visūq; horribili, inde extrema pusillitate feruntur: Aues quoq; & rapaces, & cicures, Fridericus curauit, præter vřitatas in Italia multas: in quibus falcones, chilonēsq; astures, & gryfalconi albi, & quod eam decuit maiestatem, immensa magnitudinis barbati bubones fuere conspicui. Contra-xitq; eō Fridericus, habitas prius, & tunc primū captas, speciosissimas mulieres: quibus à spadonum grege custoditis, viridaria, vineas, hortos, & consitiones cum villis apud Victoriā urbem lautissimē procurabat. Quā tempestate, dum Tartari suis locis, & Grossoni Arabes Hierosolymam vastant, Papa expeditionem molitur in Asiam: Fridericus apud Parmam desidet: res Germaniæ erant inquietissima. Nam electores Imperij, facta de Friderico priuationi innixi, Landgrauium Thuringia, Romanorum regem designarant, cognomento Rassen. Hic iuxta Herbipolim in Ascensione Dominica à Moguntino & Coloniensi archiepiscopis, & quibusdā principibus in regem assumitur: & subito crux à Moguntino predicatur: & à proceribus multis expeditio in terram sanctam cum cruce assumitur.

CAPVT XIII.

Henricus Thuringia Landgrauus, aduersus Fridericū electus, anno sexto & quadragesimo post mille ducentos, apud Francfordiam anno proximo curiam indixit: Sed Conradus Friderici filius, quem pater post extinctum Henricum constituuit regem per Germaniam sub se regnaturum, filius Iola, quæ hereditatem afferebat patri ac filio, vt reges Hierosolymorum dicerentur: is collecto exercitu, Henrico Landgrauio, iam recens electo, occurrit, cum ad indictum ferretur conuentum: collataque manu superior factus

Cent-

Conradus, copias Henrici dissipuit, disiecit, & dissipauit: multis capitaneis ac nobilibus de exercitu captis. Capertur deinde, quibus ea displicuit electio, cōtemnere Henricum, & irridentes, dicere regem clericorum. Papa tamen omnes principes Alemannia, per legatos sollicitauit, vt Friderico & Conrado derelictis, Henrico parentent electo. Feruntur & litera tum exisse ab Soldano ad summum pontificem, quarum exemplar in Metropoli posuimus: cum tanto in Fridericū Papa ferretur animo & feruore, vt illi non modò Christianos, verum etiam infideles principes auerteret. Fridericus interea in obsidione Parma, in noua ciuitate Victoria, securum se obsidere arbitratus, didicit, quid sit hostē per incuriam contemnere. Postquā enim vi expugnanda spem abiiecit, & fame illam in deditionē cogere est adnixus, multa truculentissimē sunt commissa: Captos nanque diuersarum partium Reginenses, Mutinenses, Placentinos, Bononienses, atque Hetruscos, ante vr̄bis Parma portas promuraliaque truncari, laniarique, & balistis maioribus in vr̄bem semiuiuos projici curauit: nec à muliercularum pudore est temperatum, si quando paupercula in agrum delata, Saracenorum & Friderici satellitum manus inciderent. Tandē anno obsidionis secundo propē exacto, Gregorius Montelongus legatus, & Philippus Vicedominus Placentinus ciuis, Lombardorum praesidio praefectus, oblata, quam diū expectauerant, occasione, sunt vsi: Sagittarij Germani & Saraceni, in magnum coacti numerum, ad Parmae portas fossasq; congregati sunt: id maxime adnixa, vt congregi ausos, aut si nulli aperuissent, stantes in propugnaculis quam plurimos vulnerarent. Tum legatus praefectusque, structis in vr̄be ordinibus, quanta maxime possunt celeritate,

erunt.

erumpunt: nulla conficiendi sagittarijs, quod facile erat, mora adhibita: Id enim solum, quod constituerant, adnitebantur, vt urbem Victoriam ex improviso adorirentur: & in ea securitatē, quam Friderici potentatus, & simul obsessorum Parmae credita debilitas, iam diū prestiterant, viam, quæ à castris in urbem recta latæque ducebat, ociosi milites Friderici inermes deambulando compleuerant, Friderici exemplo, quem, qui interfuit, scortorum gregi, lasciuientem tunc per nemora, colluisse affirmat. Ortus tamen à sagittarijs ad prima eruptionis signa clamor, in viam subito, portamque relatus: quem accepta à furente vulnera, morientiumq; gemitus, & fugientium trepidatio, ingeminârunt, conuersus ad urbis Victoriae portam quàm frequentissimus fuerat. Sed inermes, visendi studio se inculcantes, hostem aduentare furentem, sanguinolentumq; conspicati, dum arma arripere properant, portam relinquere hostibus indefensam, & confugienti sagittariorū, aliorumq; inermium, immixtus globo hostis, eam ardenti animo tenuit occupatam. Nec mora, in omnes ad eam perducentes vias & vicos, pugnari truculentissimè cœptum erat: cum Fridericus, altero super alterum, portæ occupationem, & hostem vrbe Victoriae potitum, nunciante, vnicam in fuga spem salutis arripuit: Qui præter alia accepta cladis damna, præter dedecus & ignominiam, aurea quoque & argentea, ac penè maiora, quàm Imperatoria, perdidit ornamenta: In quibus corona fuit mirabilis preciosissimaque iaspidum ornatu: Eam enim pondere ac forma maiusculam, quàm quæ capitis de Imperatorio nostri temporis more gestamen est, ad diuitiarū, quas certè maximas habuit, ostentationem, in cubili semper conspiciendam habebat. Dicitur tanta præda, quam parit-

culatim referre operosum fuerit, ecclesiasticorum exercitus, Victoria urbem gloriosè deuictam, solo equauit: nulla re magis alia dammandus, quàm quòd in humani sanguinis, non magis barbari, quàm Italici, effusione modum excessit.

CAPVT XV.

Quo tempore, cum Iohannes & Gerhardus, Holsatiae comites, filij Adolphi, iam fratris Minoris, de studio Parisiensi, cui iam supra biennium incubuerant, non modico suorum desiderio expectati, reuertentur incolumes, die Iouis, quae fuit octaua Francisci, cum maximo cleri ac populi tripudio sunt recepti. Terram quidem in tumultu, sub bellicis motibus inuenerant, rege Daniae Erico, fratrem suum Abel, qui eam defenderet, impugnante. Anno deinde proximo, Guncelinus Zwerini comes, & domini Dandaliae, qui tum regi militarunt, aduersus Iohannem Holsatiae comitem exhibent pugnam, perueneruntque in Tode slo, (limes tum hic erat Holsatiae, atque reliquae Dandaliae) ubi comes ad tutandos fines suae ditionis, praesidium militum collocauerat. Sed fortiores uenerunt hostes, quam possent à paucis ibi ad custodiam constitutis militibus repelli. Capto ab hostibus oppidulo, quosdam etiam ex Holsatis defensoribus intercipiunt: nonnullos pertinacius resistentes cadunt: alios fuga sibi consulentes abigunt. Fratres ipsi Holsatiam & paternam omnem ditionem administraturi, in eam uenere sententiam, ut hereditatem partirentur, quoad communibus auspicijs gubernare non poterant: Euenitque illis, quod solet de gubernatione dissidentibus, ut minime communi consilio in omnibus agerent. Igitur partitione facta, Iohannes natu maior Wagriae, (ea est ditio ex Dandalis olim capta) Gerhardus iunior, uelut paternam domum accepit Holsatiam,

Holsatiã, Stormariãque. In ðvagria autẽ pro magna parte pulsus & cæsis ðandalis, Adolphus secũdus ðwestphalos, Phrisios, Hollãdinos, Traiectenses, quod suo loco diximus, collocavit: Ea complectitur Aldenburgum, Lutkenburgum, Niestadium, vsq; in Trauenam: Indẽ Todeslo, Zegeberg, Plone, & quicquid medium haret. Stormaria, à Stora flumine, ad Bilenam in orientẽ porrigitur: ab aquilone ðvagriam: ab occidente Holsatiam, à meridie Stormariã. Ea complectitur Reinoldesborg, Niemunster, Itzebo: & quicquid medium est, vsque ad ðvagriam & Stormariam. Stormaria verò insigne & vetus oppidum Hamburgum habet, ab olim quidẽ angustũ, nunc tribus, q̃ initio, partibus magis amplificatum, & opibus non in postremis. Sed hac etiam, quã nunc scribimus, atate, sola diui Petri parochia vrbem faciebat: cetera accessẽre per tempora, palustribus locis ad Albini iactõ fundamento firmatis, vt superadificaretur: Ea est diuẽ Katharinẽ portio. Ab occiduo verò, prolatis muris, includi cœpit non minima pars vrbis, quẽ diuum Nicolaum habet tutelarem patronum. Nouissima accessit Iacobi ad orientem porrecta parochia. Gerhardus iniquam ratus partitionẽ, fratri cœpit inuidere, quodd longẽ vberiore sua accepisset ditionem: Questus est amicis, cùm per fraternam cõmonitionem nihil impetraret: peruenitq; dissensio in apertum bellum: vt Gerhardus ope Aberti ducis Saxonie ac Lubicensium, arma extulerit in fratrem, obsidens oppidum Kilonense, de quo potissimũ contentio videbatur: quodd ipsum Iohannes teneret, cùm potius Holsatia deputandum videretur. Sed nihil ibi per arma proficiunt, reuertunturque sine fructu. Henricus intereã Romanorum rex electus, cùm anno quadragesimo septimo finem viuen-

di fecisset, Papa Innocentius non cessauit Friderico nouum hostem opponere: misitq; in Alemaniã legatũ Petrum Caputium cardinalem diaconum ad Velabrum: qui euocatis principibus electoribus, iuxta Coloniã, perfecit vt Wilhelmus comes Hollandia, vir impiger ad arma, rex Rom. eligeretur.

CAPVT XVI.

Vilhelmus Hollandia comes in Nussia rex Romanorũ declaratur: Aderat inter multos principes, pralatos & nobiles, Iohannes comes Holsatia, & ab rege nouo pro more, cum multis alijs, cingulo militari decoratur, vt auratus indè miles vocaretur & esset. Quo tempore, cum in ecclesia multa pullularent hereses, perniciosissima quaedam surrexit in Suetia, qua in summum pontificem & cardinales os aperuit, grauissimè blasphemans, Friderici Imperatoris & Conradi filij causam iustificans. Multi in eam sentinam fluxere errores. Audebant dicere, apud summum pontificem nullam residere auctoritatem: neque cardinales & episcopos, quod omnes vna labe Simonie macularentur, quicquam tenere à Christo potestatis: quodq; sacerdotes in mortali cõstituti, neq; ligarent, neq; solueret, neq; consecraret: q; nemo in orbe Christiano interdiceret possit diuinis officijs, quodque sine discrimine ea audirentur, & celebraretur impunè. Et in fine sua p̄dicationis: Indulgentiam, inquit, quam annunciamus, nõ à Papa confictam, non à pralatis compositam, sed ex Deo omnipotenti vobis irrogamus. Conradus rex cum hos tueretur predicatorum, ipse penè incidit capitis periculum. Nam docti vndiquè viri, aduersus ista tam friuola & rustica dogmata cõtendentes, effecere, vt omnis nobilitas Conradum desereret, ipseque cogeretur clam egredi de prouin-

provincia. Interim *W*ilhelmus contenderat ad sui coronationem: sed *A*quensis vrbs ita *F*riderico inherebat, vt non permetteret *W*ilhelmo primam ibi de more accipere coronam. Crucesignati in hereticos, oppugnauere eam urbem, vt compelleretur admittere principes solennia coronationis peracturos. Indè *p*grediens rex, ripam *R*heni legit, Imperij prædia in suam accipiens potestatem. Sed cum aliquantam ibi moram facerent, nec essent abundi commeatu, quibus regiam suam sustineret, magnificentiamq; dignam Imperio impleteret, in *H*ollandiam suam est regressus. Indè tamen proximo reuersus anno, cum auctis viribus incederet, plura quàm antè Imperij sibi iura vendicauit.

CAPVT XVII.

INterea *I*ohannes *H*olsatia comes, cum rex *D*ania *E*ricus fratres suos infectaretur, pro *A*bel duce *S*lesuici, sororio suo, arma sumebat in regem, fratremque *G*erhardum vocabat in communionem belli, adunatis viribus & auctis per *B*remensem archiepiscopum. Dum autem illi magnis itineribus, ingentique apparatu, venissent in *I*utiam, rex cum fratre iam in gratiam redisse videbatur: nec poterant, nec volebant, qui armati venerant, fratribus iam vnum sentientibus, se interponere: vnde pacatum agmen reducere. Sed anno deindè sequenti, cum recruduisset bellum inter fratres, nihil moratus *I*ohannes comes, iterum amicos ad arma vocabat. *A*rchiepiscopus *B*remensis, & *S*imon *P*adeburnensis electus, auxiliaria illi facile arma mittebant, procinctusque mouebat in *D*aniam. Obstitit illi proprijs in finibus arx *R*einoldesborg, quæ veteri memoria semper erat iuris *H*olsatici: sed auus *I*ohannis *A*dolphus, cum à rege *K*anuto premeretur, nec aliter manibus eius elabi

posse videretur, quod suo loco diximus, arcem regi consignauit: eamq; rex & magis communiuit, & viris fortibus in seffam inffit custodiri. Tum verò Iohannes cum cõmilitonibus acriter, animoseq; cepit impugnare. Sed cum interea rex Ericus factione fratris Abel (quod in Dania diximus) interemptus nunciaretur, ipseq; Abel sororius comitum ad coronam vocaretur, proficiscereturq; & coronaretur, facile reliquit Iohannes ceptam oppugnationem, cunctis iam stantibus ad nutum sororij eius, pro quo ipse cum amicis in regem Dania arma sumpsisset. Wilhelmus autem Romanorum rex, iam magis ac magis in regno proficiens, affinitatem principum inffitit inire, ductaq; vxore filia Ottonis ducis Brunswicensis. Ea solennitas Brunswici peragebatur in palatio Leonis, ipsa nuptiali nocte, qua fuit proxima diui Pauli conuersioni, graue in palatio incendium exoritur, cum omnes quieti se permisissent, incuria ministrorum: qui paleis, fenoque, ignem incaute miscuerunt: pone rex & regina sunt exusti: vix nudi extracti, periculũ euaserunt: regina ducente regem viarum non conscium. Sartores qui incendio causam incauti praeberunt, primi sunt exusti, perieruntq; miserabiliter per imprudentiam.

CAPVT XVIII.

FRidericus autem Imperator, amissa Victoria noua vrbe, cum multa (vt diximus) supellectile & armis, in Cremonensem agrum de fuga se contulit: nec Cremonam rogatus accedere est ausus, maxime veritus, quod facillimè contingere potuit, nè populus tanta clade, eius lasciuia atque imprudentia afflictus, poenas ab eo suppliciumq; sumeret. Cremonensis enim militia flos cum carrotis in vrbe Victoria amissus, & odio partium, in

um, in primores quosque seuitum erat. Reparauit tamen breuè exercitum Fridericus, & in Placentinos ducens, monasterium sanctæ Columba secus Doninum oppidum demolitus est: Indè mouens in Hetruriam, Hencium filium cum parte copiarum in Fauentiam, Rauennatumq; prouinciam, vt in potestate, fideq; contineret, ire disposuit, iussitque. Hetruria penè tota, præter Florentiam, magis illi subdita, quàm partes sequi videbatur: Marchia quoquè Anconitana illi parebat: nihil autem magis cupiebat, quàm exulcerati apud Parmam animi dolorem in opprimenda Florentia euomere: nec magni fecisset Gibellinam partem suam vnà perdere, quæ longè minor erat: Quod sciens pars vtraque, portas illi clausit: Oppugnans tamen obtinuit, vt pars sua, eiectis aduersarijs, dominaretur. Quod cum fieret, magna pars nobilitatis ad quosdam se contulit comites vicinos, cum quibus statim ab Friderico est oppressa. Hæc cum ageret Fridericus, accepit triste nuncium de capto à Bononiensibus Hencio filio: à quibus diutissimè illententus est. Fridericus indè in Apuliam mouens, morbo corripitur, à quo cum conualescere inciperet, à Mansredo filio, imposito ori puluino, oppressus à nonnullis memoratur: Alij Panhormi vita functum ferunt. Hoc constat, priusquam decederet, Mansredo filio principatum Tarentinum, cum quibusdam designatis vrbibus, quæ antè sub illum non pertinerent, donauisse: vt haberet egregius adolescens formæ dignitate, & ingenij magnis & multis dotibus præstans, literis etiam imbutus, vnde auum traduceret: Timebat enim illi ab auaritia fratris Cōradi, q̄ legitimo iure in omnia succedēs, minimū fratri notho permetteret. Sed ille, patre vita functo, aliorū fretus fauore, alibi vim obtēdēs, ad regnū Sicilia adspi-

rabat, & iam penè maiorem partem occupabat: cum diù expectatus Conradus rex, ex Germania descendens, recepit armis, quæ ille pridem occupauerat: nec tamè diù supererat, veneno, vt apparebat, extinctus: reliquitque filium Corradinum, siue, vt alij ferunt, ex fratre Henrico nepotem, quem scripsit heredem. Sed nos, tumultato Friderico, in Saxoniam reuertamur. Erat tum annus quinquagesimus post mille ducentos, ad supputationem Eusebianam: Saxonia enim debitores sumus ex professo: quanuis Imperatorũ res non iniuria illi misceamus, quòd omnes inde ab Henrico I. Ottonis Magni patre, ad hunc vsque Fridericum, sanguinem traxerint Saxonicum. Inde sumunt, qui aiunt, præclaram Saxoniam domum annis trecentis & quinquaginta Imperium tenuisse. Ex illo enim tempore nullus est assumptus princeps, siue ex Francis, siue ex Sueuis, qui non Saxonica se domo produsse gloriaretur: quod in Ottone I. ostendimus, qui Sueuicæ filium, & Bauariæ fratrem præfecit, Francisq; iunxit affinitatem, vt omnes per Germaniam domus illustriores, Saxonicum sanguinem cum laude testarentur.

CAPVT XIX.

Otto dux Brunsvicensis, vnicum decus Saxonici germinis, nepos ex filio Henrici Leonis, cum iam esset in procinctu eundi ad curiam Francfordiæ indictam, quam Svilhelmus rex principibus constituit, diem suum clausit extremum. Rex autem memoratus Ottonis gener, satis difficulter honorem Romani regni sustinuit, cum illi principes non parerent, & ab vicinis satis cumulatè impugnaretur. Nam inter Coloniensem archiepiscopũ, & eundè regẽ, tanta in oppido Nussia cõtrouersia vndecũq; exoritur, vt ignè Colonienses applicarent

carent regia, in qua rex mansitabat, ita vt rex ipse, cum apostolico legato penè conflagrassent. Comitissa Flandria per ea tempora cum rege similitatem de finibus patriæ ditionis habebat: quæ in apertū processit bellū, ita vt non contemnendas copias illa per mare mitteret in Hollandiam. Sed rex venientes ita excepit, vt non se venisse gauderent: Multos cepit, & pertinaciū resistentes cecidit, vt residui fuga præsidium quærent. Ad annum autem à Christo quinquagesimum sextum post mille ducentos, rex cum vicinis Phrisonibus bellum gerebat, in quos copias duxit expeditas, rusticum & inermem populum facile ratus sub iuga mittere; Sed eas sensit, quas non putauit, difficultates. Nam circumfusus ab hostibus, qui longis hastilibus transuolare fossata didicerant, quò equites peruenire non poterant, rex cum multis opprimitur: cæsūq; abscondunt in limo, vt ne hodiè quidem sciatur, quo sit loco tumulatus rex Romanorum: Ità clari nonnunquam viri, obscuros exitus assequuntur. Vacabat perindè regnum, quod Italici ab Friderico ad Rodulphum Sueuum vacasse scribūt: nam mediorum principum nulla senserant arma: ita assueti Germanorum gladijs, vt viuere aut regnare non crederent, qui in prouinciam suam non bello detonarent. Sed in Saxoniam redeamus, Otto moriens, quatuor reliquit filios: Albertum, qui in honore ducatus maior natū patri successit: & Iohannem, qui postea cum fratre partitur ditionem; Conradum Verdensem, & Ottonem Hildesemensem episcopos. Quinque quoque filias ita collocauit, vt primam Albertus Saxonia dux: secundā Henricus eius frater, comes de Anehold: tertiam Landgrauius Hassie: quartam Dænslaus Rugiæ princeps: quintam verò Wilhelmus Romanorum rex, coniuges habe-

vent. Unde late propagata est nobilitas domus Brunswicensis. Albertus autem dux congressus archiepiscopo Moguntino, per occasionem, quam infra memorabimus, cepit pontificem: quo captiuitatis vinculo laxari non poterat, priusquam à Richardo Anglico Cornubiæ comite, ad Romanum regnum aspirante, redimeretur, impenso magno ære, quod infra memorabimus.

CAPVT XX.

PER hæc tempora trahebatur diuturnum bellum inter Ottonem de Brandenburgo marchionem, & Willebrandum Magdeburgensem archiepiscopum, Ludolphumq; Halberstadensem antistitem: quod bellum varia fortuna gerebatur. Captus ab Halberstadenſi aliquando marchio, ingenti pecunia redemit captiuitatem, immo libertatem suam, quam bello captus amisit. Iterum congressi alios habuere exitus: nam tum marchio fugauit vulneratum archiepiscopum: Halberstadenſem etiam cepit, vt vicem illi redderet: Multi se interposuere principes, vt rem pacarent, nec poterant. Post diuturnam vexationem, duo diuersarum partium milites, soli pacem repererunt, excogitantes, quod multi inuenire non poterant: idq; placitum utriusq; firmanit pacem. Nec erat marchio illis tunc viribus, quibus modo præditus manet, accedentibus modernis, de Francia, de Bauaria, non paruis ditionibus. Per idem ferè tempus, magnū hoc bellum gerebatur inter Odoacrem Bohemiæ, & Balam Vngariæ reges: magnis vterque apparatibus instruxere. Bohemo suppetias tulere Saxoniæ principes: Otto Brandenburgensis marchio, qui in communionem eius belli traxit Albertum Saxoniæ ducem, nepotem ex fratre suo, & Albertum ducem Brunswicensem cognatum suum. Ferunt, centum millia fuisse pugnantium in parte Bohemi: millia septem ferratorum, quorum eti-

amumenta pro magna parte ferro tegerentur : Et tum constitit victoria Bohemo, multis Vngarorum ad vicinum pugna ammem, cum ferrum fugerent, aqua interceptis.

CAPVT XXI.

Interim morte & Wilhelmi regis vacante Imperio, Alphonsus Castella Hispaniarum rex, & Richardus Cornubiæ comes, regis Angliæ frater germanus, in vanam spem Imperij Romani sunt inducti. Alphonsus quidem, ut fauorem sibi Romana conciliaret ecclesiæ, duas Transpadanas vrbes illi permisit, Taurinum & Alæram : facile donans, quod non habuit, & aquilam sexplumans. Sic agitur cum infelici Romano Imperio, postquam auaritiæ nihil satis est : ut qui adspirent ad regnum, promptè promittunt de non suo, ut cumulum rerum & fastigium assequantur. Studuit huic principi Conradus archiepiscopus per ea tempora Coloniensis : qui perductum Aquisgranum, de more coronauit : quod illius opere ab antiquo tanquam in sua prouincia apud diuum Karolum I. permittitur : Datur hoc memoria magni Imperatoris, qui ibi creber mansit : ibiq; tumultatus, tubam expectat nouissimam. Audiens autem Richardus, alios ex electoribus æmulo studere Alphonso, magnam auri summam extulit Angliæ ditissimo regno : & circunuectus, quos poterat, ea sibi re principes & magnates conciliabat. Mirum, quæ res spem fecerit alienigenis principibus ad coronam adspirare : quam tantis seculis sola Germania, & præsertim Saxonicus sanguis, promerebatur. Arbitror summam rerum tum maximè constitisse in archiepiscopis Rheni : paruum eius rei arbitrium permissum Saxonie principibus, marchioni, atq; duci : minimè verò regi Bohemiæ, cuius nomen inter electores non legitur ante quartum

Karo-

Karolum : qui eam rem, non satis ordinatam, redegit in bonum ac legitimum ordinem, qui vsque hodie per annos centum quinquaginta seruat. *Richardus* ergo Anglicus tum requirebat Moguntinum archiepiscopum in electione regis primarium : Erat is in carcere, captus ab *Alberto* duce Brunsvicensi, per hanc occasionem : *Albertus* quidem princeps modestus, & animo satis tranquillus, aluit per mansuetudinē, quorundam suorū militariū audaciam : nam qui de excelsa arce traxere nomen, vt de *Asseborg* dicerentur ministeriales, in id temeritatis sunt prouecti, vt ducem suum non modò contemnerent, sed quibusdam etiam in rebus contumelia non abstinerent : Insigne eorum, quod clypeis praeferebant, lupus erat : cum interim principes Brunsvici geminos à memoria *Henrici Leonis* in clypeo praeferebant leones, quos ille ex Anglia referebat : Vt autem contemptū animi sui factò proderent, in clypeis figurabant leonem, cuius tergori lupus immineret. Ea res cum non esset obscura, neque interpretatu difficilis, mouit tranquillum principem, quod contemptui suo iunxissent facti contumeliam. Itaque leo per aures tractus, expergiscitur : arma producit in contemptores, & obsessa diu arce *Asseborg*, oppugnataq; tandem expugnauit : & eiectis illis inexorabiliter de terra, arcem sibi suisq; iuribus desumpsit habitandam. Vix tandem exulantes ipsi per amicos impetrarunt, vt ad oppidum *Brakel* sinerentur commanere. Cum autem in eius arcis expugnatione dux *Albertus* haberet, *Tidericus* comes de *Euersten*, tracto in armorum societatem archiepiscopo Moguntino, terram inuasit *Gottingensem*, pradis & incendijs omnia miscens : non satis ante more militari denunciatis hostilibus. Reliquerat dux in ea terra praefectum cum expedi-
 ta ma-

ta manu, quæ sufficere videretur terra tutanda: cui tamen in aperto congregi tanto exercitui consilium non erat, quòd impar esset viribus: sed collecta equitum quanta ex tempore potuit ala, magnam rustica plebis multitudinem secum traxit leui armatura, & clanculò sequutus, hostile agmen obseruabat, vbi castra poneret: Quieuit autem prima nocte ad curtem monasterij: Exercitu enim foris tendente, archiepiscopus ipse curtem ipsam ingreditur. Præfectus ducis, cum explorata tene- ret omnia, & quæta cunctis viderentur silentia, nocte irruens in quietos, capit archiepiscopum & comitem: & qui se commouerant, repressit: Trahit virunque capti- uum in castra ducis: Archiepiscopus Brunswicum mit- titur, ibiq; anno integro seruatur: comitem verò, quòd violator esset sacramentorum, quibus duci suo adstrin- geretur, erecta trabe, iussit appendi per pedes, vt exqui- sito cruciatu finiret, qui execrabile scelus in dominum suum commississet. Hæc est illa captiuitas archiepiscopi Moguntini ab duce Brunswiccensi.

CAPVT XXII.

Richardus ergò Cornubiæ in Anglia princeps, cum per hunc archiepiscopum adspiraret ad regnum, ingenti exprompta duci Brunswiccensi pecunia, archie- piscopum è carcere liberauit. Quocirca redemptus re- demptori suo inclinabat. Peruenere ergò ambo, Alphon- sus & Richardus, titulotenens ad regnum: sed non vltra progressa est vllius authoritas: Nihil enim administras- se leguntur, nisi quòd Alphonsum Coloniensis, & Ri- char dum Moguntinus fouerent archiepiscopi: & conti- nuit alterum, alterius metus, nè quid attentarent: Siue id modestiæ deputemus, quòd viri sensati lacerare se mutuis viribus, pro alieno Imperio, iudicabant indignù: Næquam

Nusquam enim referuntur in inuicem arma aut acies produxisse, contenti glorioso nomine, in quo Richardus magis efferbuisse cernitur. Nam Alphonsus, ubi sensit sibi ortum amulum, intra regni sui se limites continuit. Et quoniam nihil magnum in regno peregerunt, Italicè scriptores, per eorum, ut diximus, tempora, vacasse scribunt Imperium. Interim verò, cum per annos octo & decem, nemo in Romano se commoueret Imperio, qui magnoperè publicam videretur curam admittere, res Africanae factione stultissima Italarum sunt periclitatae. Ptolemaide enim, domini Veneti & domini Ianuenses, inuicem tumultuantes pro sola superbia, locum fecere Ethnicorum irruptioni, ut finaliter omni Asia Christiani exturbarentur. Gyrations suas insanas & vertiginosas, quas in Italia conceperant, vsque in terram sanctam efferebant. Nam per ea tempora scuijt in Italia, illa tartarea & ab imo barathri prolata diuisio Gibellinorum atque Guelphorum, quae neque hodiè penitus extincta fumat. Sed haec Blondo commemoranda relinquentes, in nostram Saxoniam reuertamur. Ille enim, quasi nihil in reliquo terrarum orbe rerum commemoratione dignarum geratur, in solis illis Italarum suorum diris gyrationibus commemorandis multum temporis impendit, aureum suae orationis filum faedissimis tumultuationibus suorum comprovincialium commaculans.

CAPVT XXIII.

PER quae tempora Adolphus, dudum comes, nunc frater Minor, zelù diuinæ religionis feruescentē, magis atque magis in diem protulit, vsque ad eò ad omnes, ut ad visitandos quosque religiosos vnà cum prelati adfisceretur: Speculum statuere patres in oculis omni-

um mundo crucifixorum, vt in eo adificarentur, qui viderent & audirent ex comite seculi principem in religione: effecit q̄, vt fratres noui monasterij, iam familiarius, quàm religioni suæ par erat, mulierculis adherentes, procùl à se dimittere cogerentur. Sic in alijs reformat, quod ipse seculi casus internoscens, perniciosum sibi comprobauit. Interim filij eius Iohannes & Gerhardus Holsatiam gubernabant, cum Iohannes coniugem sibi adsciuisset, filiam Alberti ducis Saxonie: Gerhardus autem filiam Iohannis principis Obotritorum, quem illa etate, recenti memoria, lingua ðandalica, Knese Ianike, sui vocitârunt. Iohannes autem comes ex vxore tres sustulit filios, Iohannem, Adolphum, & Albertum, & filiam vnã, quam duxit coniugem Otto Brandenburgensis marchio. Maior filius Iohannes ad nuptias peruenit filie Danorum regis Erici: Ea tum fuit comitũ aestimatio in nobilitate: Adolphus filiam accepit Mestruoï Pomeranorum. Albertus autem ecclesiam sibi sponsam delegit, factus Hamburgensis præpositus: Gerhardus quam prolem reliquerit, diligentius infra explorabitur. Interim verò ðwaldemarus, Abelis, primum ducis Slesuicensis, deindè Danie regis, filius, comitum memoratorum ex sorore nepos, cum de Parisiensi gymnasio patriam repeteret, ab archiepiscopo, Coloniensi, nescio quid in coronam Danie referente, detentus est pro captiuo: nec abire potuit, priusquàm Iohannes Comes auunculus, sex argenti marcharum millia, pro redimendo numeraret. Crebra erant his comitibus, pro sororio suo, vt diximus, in Daniam bella, dum superesset Ericus Abelis frater. Cum autem Christophorus, cæso in Phrisijs Abele, quod in Dania diximus, ad regnum peruenisset, non aquo erat animo in comites

memo-

memoratos, quòd Abelis filios in ducatu Slesuicenfis
tuerentur.

CAPVT XXIIII.

Hic Iohannes, cum ad arma strenuus, ad omnem
humanitatis gratiam modestus, comiter se sem-
per aduersus ciues Lubicenses gereret, plurimum fa-
miliaritatis cum illis inibat, nonnunquam laxandi ani-
mi gratia ciuitatem ingressus. Cum autem aliquandò
eius rei gratia intrasset, vidit in conspectu suo quendam
militaris generis Burchardum Boet, quem pridem ob
demerita sua expulisset Holsatia. Is cum in oculis comi-
tis pertinaciter obambulans versaretur, quasi exprobra-
ret impunitatem suam, & illuderet potentie nihil au-
dentis in ciuitate, non tulit comes temeritatem insultan-
tis. Ira concitus, arrepto gladio, sequitur fugientem: quem
ubi cursu non deprehendit, gladium teli more vibrauit
in tergum fugientis, confoditq; morientem. Ciues & si
amicissimo essent in comitem animo, arbitrati tamen sua
ciuitatis iuribus non mediocriter derogasse comitem, in-
sequuti fugientem, tenere conabantur. Ille vulgi iram
declinans, cum ad manum stratum non haberet iumen-
tum, paucis suorum insequentibus, vrbis portas pedes pe-
tiuit: Inde obsistentibus auersus ciuibus, ecclesia maioris
turrim, quam patentem reperit, ingreditur: contenti,
non aufugisse comitem, seruauere circumsistentes. Ille
se manibus proconsulum permisit, pollicitus iturum quòd
vellent: Illi orant, vt placandae multitudinis gratia, præ-
torium cum illis adeat: Ibi instituta pro tempore man-
sione, & quietis locum ostenderant, & paucorum die-
rum patientiam orabant, donèc ira vulgi deferescat.
Deferbuit indies motus ciuium, & cæpta est haberi cu-
stodia negligentior, ex sententia maiorum: Ipso meridie,
cum

cum omnium fores prandentium clauderentur, adduxere comitis ministri stratam iumentum, de³ fenestra submissum comitem, in eo collocantes, prope abiierunt, nemine insequente: cum gauderent vrbs prasides, comitem in sua redisse incolumem: quod ad ciuitatis honorem pertinere videretur, postea cum illo ex tempore transacturi. Sed tamen irrogatam sibi vim, dum memoria retinens, obseruauit tempora, si quando parem gratiam populo referret.

CAPVT XXV.

Non erat longum tempus in medio, cum rex Dania Christophorus Ericum Abelis filium Slesuico exurbare conatus, ingentem in ipsum produxit exercitum. Comites Holsatia nepoti ex sorore suppetias laturi, quanta poterant arma contraxere, & Eydoram limitem transgressi, copias suas iungunt memorati ducis exercitui: mouentesque in vltiora, regem habuere obuium cum expedito agmine, in loco, qui dicitur Lohheide: ibique collatis viribus & armis, Mars diu communis erat: Cesi multi, capti nonnulli: sed tandem victoria Holsatis inclinabat. Captus rex Christophorus perducitur Hamburgum: ibique fida custodia asseruatur: Qui fugam inire poterant, ceteris videbantur fortunatiores. Iohannes autem comes, priusquam copie, quas ductabat, diuiderentur in sua quique, orabat, vt iniuriam suam in Lubicenses vindicaturi, arma secum verterent in illos: nec multis erat opus precibus. Id enim hominum genus, vbi gregatum est, facile ad preadam & incendia inuitatur. Duxit ergo in pradia ciuium & propinqua vrbs, gladio & igne seniens, nec paruum preadam abducens. Lubicenses ciues, tum excursionem facere non ausi, patienter

Pp

vim

vim tulere. Indè verò, cum auxilia comitis dilapsa essent, Albertum ducem de Brunsvico inuitarunt, ut armis suis, vindicandæ incursionis gratia, illis adesset: Venit cum expedito agmine, & iunctis armis ad copias, quas educere ciues potuere, ingressus Holsatiam, hostilia omnia facit. Vicum tunc olim florentem, Urbem veterem, cum praesidio suo, in deditionem capit, vndique prædam aceruans. In oppidum Kÿl, vbi mansionem comes aduersarius haberet, ducentes, obsidionem firmare per mensem: magis eruptionem eius expectantes, quam vel armorum, vel famis sperarent expugnationem: aditu à mari patentissimo, intercludi non potente. Indè reducentes exercitum ciues, ducem magnificè remunerati sunt. Sed Iohannes breuè post in fata concessit, ad annum Christi millesimum ducentesimum quartum & sexagesimum, tumultus in Reinuelde primus omnium comitum: quod monasterium auus eius Adolphus, eius nominis III. fundauit: cum primo tempore ex ephebis euadens, ad gubernacula peruenisset. Fratres de Locken, vicino ditionis de Scowenborg monasterio educens, praesidijs & pascuis honestauit.

CAPVT XXVI.

O Peraprecium fuerit, comitum de Scowenborg & Holsatiae lineam retexere, quantum permittitur ex priuilegijs & literis repertis: nam scriptorum nemo fuit, qui eam diligenter referret in literas: Vndè veniam debet lector huic scribenti, sicubi fortasse in eius linea commemoratione impeggerit. Igitur initium huius nobilitatis est ex industrio & forti viro militari Adolpho de Salingsleue: qui dum cæuis Imperij ageretur in Minda, frequens aderat in concilio Imperatoris.

toris. Annales Mindensium commemorant Conradum III. sed ratio temporum non patitur, nam iste Conradus Imperator instituit Adolphum secundum Holsatiam pellere: quod suo loco diximus. Erat ergo Conradus II. Imperator, sub quo Adolphus meruit honorem comitis, instante Mindensi episcopo: cui plurimum apud Imperatorem aderat consilio & auxilio, pro iuribus ecclesie: Dedit illi pontifex feudum, de quo eum inuestierat Imperator: Inde est, ut usque hodie progenies eius non recognoscat supra se principem, citra Imperatorem. Postea vacante Stomaria & Holsatia, Luderus tum dux Saxonie Adolpho eius nepoti, aut forte pronepoti, (intercesserant enim anni plures quam centum) contulit eam quoque ditionem. Huius filius minor Adolphus successit in utraque ditione: nam maior Hartungus in expeditione Bohemica perijt. Hic est Adolphus, qui cecidit à Zwandalis in obsidione vrbis Demy. Huius filius Adolphus, primi in Holsatia nepos, vir erat magnificus: qui pulsus Holsatia, militavit in terra sancta: restitutus, iterum pellitur ab rege Danorum: factus est comes Stadensis, finiuit in Scowenborg. Huic erant filij Bruno, Conradus, Adolphus. Bruno prepositus Magdeburgensis, fit episcopus Olomucensis: Conradus successit in Scowenborg: Adolphus redijt in Holsatiam, puer, ut Holsati ferunt, impetratus à nobili domina, quod diximus. Sed Mindensium annales tradunt, illum ab Holsatiis vocatum, cum iam paulatim vires resumerent. Hic est, qui victoriam obtinuit in Bornehouede, fugato Danorum rege. Idem militavit in Liuania: in fine ingressus est ordinem Minorum. Huic erant filij Iohannes & Gerhardus, qui ditionem Holsatie sunt partiti: nam Conradus patru-

us tenebat Scoewenborg, Iohannes Wagriam, Gerhardus Holsatiam cum Stormaria acceperunt. Visa est Gerhar-
 do iniqua partitio, quod longè vberior esset pars Iohannis, bello rem dirimere tentabant: sed interuenit
 compositio, in qua verisimile est Gerhardū de successio-
 ne patruī in Scoewenborg, qui prolem non reliquit, quie-
 ratum. Nam filij Gerhardi illam ditionem postea tenu-
 erunt. Ex hoc loco scinditur amborum linea: Iohannes
 in Wagria, quae ab Oldenborg in Lubicam, per Tode slo,
 Plone, Zegeberg comprehendit, vberiolem totius ditio-
 nis partem, permansit: Filium reliquit Iohannem, cum
 aliquantis fratribus: in quibus Iohannes secundus reli-
 quit tertium, cum multis fratribus, cognomento Largum:
 Ex his fratribus erat Adolphus, in Zegeberg casus: Ter-
 tius Iohannes reliquit Adolphum, in quo stetit linea:
 cuius morte ditio Pinnenberg cum pertinentijs venit ad
 comites in Scoewenborg: quod suo loco referemus. Ad li-
 neam Gerhardi multipliciorem transeamus: Genuit
 Henricum & Gerhardū. Henricus in Holsatia perman-
 sit, multa gerens: Gerhardus peruenit in Scoewenborg: &
 diu viuendo cecitate percuitur: vnde nomen contra-
 xit, vt cacus cognominetur. Redijt in Holsatiam, Lubi-
 ca finiens vitam: Reliquit filios Gerhardum, Adol-
 phum, Henricum, Ottonem: duo nouissimi in Scoewen-
 borg remansere tumulati in monasterio Rintelen: Hen-
 ricus reliquit Henricum filium eius nominis tertium:
 Gerhardus autem tertius, cum esset praepositus Lubicen-
 sis, subdiaconus, apostolica dispensatione mortuis fratri-
 bus duxit uxorem, & genuit ex ea Iohannem, in quo
 stetit illa linea. Adolphus genuit Adolphum, Ericum,
 Gerhardum: ex quibus Ericus, magno labore & armo-
 rum contentione, aduersus ducem Brunswici Henri-
 cum

cum obtinuit episcopatum Hildesemensem : Adolphus mansit in Scoewenborg : Gerhardus in Holsatia. Hic est ille Gerhardus, qui cum Iohanne fratruele Gerhardi tertij filio, in Thietmarsia pugnauit infeliciter, anno vicesimosecundo post mille trecentos. Henricus tertius genuit Gerhardum cum multis fratribus : Hic est, qui cognominatus est pro verum claritudine Magnus : adulescentia eius, tenuissima fertur fuisse, vt prater venaticos canes, nihil possideret, Rendesborch moratus. Vidit in eo specimen magni ingenij vir militaris, vt fertur : idem, qui Adolphum in Zegeberg perdidit, qui traditis Gerharo iumentis, eum instruxit ad militiam : casus est in Iulia. Adolphus in Scoewenborg, cum se interponeret bello fratruelium suorum in Holsatia, ibi capitur, & are suo redimitur. Is genuit Adolphum, Gerhardum, Simonem, Bernhardum, & Ottonem. Ex Adolphis (incertum quis) erat qui ducta vxore filia Messicoi ducis Pomerania, se ducem scriberet Pomerania : vt testantur, quæ extant literæ cum sigillis. Adolphus primogenitus succedit in ditione patri in Scoewenborg : Gerhardus fit episcopus Mindensis : Ambo periêrunt itinere in terram sanctam, diuisis locis & temporibus : Simon hastiludio infirmatus, moritur : Bernhardus fit prepositus Hamburgensis : Otto patriam ditionem gubernat. Magnus Gerhardus reliquit filios, Henricum cognomento Ferreum : & Nicolaum, vindices paterna necis. Nicolaus filium non reliquit : sed fratri superstes peruenit ad ea tempora, vt morte Adolphi in Wagria, interuentu principum, presertim ducis Saxonie, & multorum nobilium & militarium, daret comitibus in Scoewenborg tres prefecturas ad Albim : Hatesborg, Pinnenberg, Bermstede : vt Wagria iungeretur Holsatie.

Henricus reliquit filios Gerhardum, primum Sleswici ducem ex hoc genere, Albertum, Henricum. Albertus sine prole perijt. Henricus eligitur Osnaburgensis episcopus, sed non peruenit ad consecrationem: Otto in Scowenborg genuit Adolphum, & Wilhelmum, in pueritia morientem. Is accepit, vt conijcio, ditionem primus in Holsatia, genuitque filias quinque: Adolphus filius, is est, qui militauit fratruelibus in Holsatia, cum magnam de Danis assequerentur victoriam in Holsatia. Gerhardus dux perijt in Thietmarsia: & reliquit filios, Henricum, Adolphum, Gerhardum: & filias, quarum vna denupsit Theoderico de Oldenborg comiti, ex qua nati sunt, Christianus, Mauritius, Gerhardus. In Scowenborg Adolphus genuit Ottonem: Is, moriente Adolpho duce, in Holsatia contendit ad successionem: sed Christianus de Oldenborg, iam Danorum rex, praecessit eum, vt potentia, sic fauore: Vnde factum est, vt Otto accepta pecunia conquiesceret. Filij eius multi, Adolphus, Ericus, Ernestus episcopus Hildesemensis, Otto, Henricus episcopus Mindensis, Bernhardus, Antonius, Iohannes. Viuunt hodie, Otto in Pimmenberg, Henricus, Antonius, Iohannes: hic solus filium habet Iudocum. Christianus reliquit filios, Iohannem Danorum regem, & Fridericum Holsatia, & Sleswici ducem. Hic est status rerum praesentium. Non te moueat lector, si qui praeteriti sunt sine nomine: Successio quasita est: Nunc gesta temporum ordine suo percurramus. Gerhardus ille I. Adolphi filius, interfuit & praesuit bellis omnibus, quae in regem Daniae pro filijs Abelis ducis Sleswicensis, postea etiam regnantis, communiter a se & a fratre gerebantur. Moriente autem fratre, necdum laxatus rex, Hamburgi in ditione

ditione Gerhardi seruabatur. Albertus aut̄ dux Brunswicensis, eius rei gratia profectus, cum aliquantis amicis in Slesuicum, vt cum Erico duce, ad quem res primam pertinere videbatur, ageret super rege relaxando: Sed non erant illa conditiones in manibus eiusdem Alberti, sine quibus redemptio non procedebat: qua de re frustratus, in sua redijt.

CAPVT XXVII.

Quo tempore, idem Albertus dux arma contraxit, quāta potuit, ac duxit in Marchionem Misnensem, iustis de causis: sed quas subducunt annales. Hi principes dissidebant. Non minori animo, quem petebat Albertus, ipsi cum expeditis copijs obuiam est profectus: collatāque manu, statim inclinabat fortuna marchioni: factusq; Albertus pralio inferior, capitur, cum aliquot comitibus, & inferioris ordinis militibus: à qua captiuitate post annum & dimidium suo ere redimitur. Interim frater eius Iohannes, necdum administrationem aliquam sortitus, quoddam indiuisus ducatus apud Albertum permaneret, inita affinitate cum Gerhar-do Holsatia comite, filiam eius accepit vxorem: Quotum annitente, rex Danorum Christophorus, magno ere persoluto, & quanto pro regio capite luendo opus erat, in libertatem redijt: sed non diu superstes suae liberationi, mox vt in regnum reuertitur, finem viuendi fecit, filium suum Ericum regni relinquens successorem: quod in Dania diximus. Memorabile autem est ex hoc Iohanne ducis fratre, quoddam ille primus operam impēdens salina Luneburgensi, qua vsq; ad eius tempora tenuis fluxit, nouā illi venam aperuit, longē ea, qua pridem fluxit, vberiore. Erat aut̄ tum annus post natū Christū ex millesimo ducētesimo nonus & sexagesi-

mus: & prosperatum est opus in manibus eius vehementer. Cum autem principes Saxonia vicinorum inuidiam prospicerent, conuenerunt in cœtum, vt vnum sentientes, & pacem intestinam firmarent, & hostibus in circuitu fortiores occurrerēt: Conuenēre in Quedelinborg, Albertus & Iohannes de Brūswico duces, Otto de Brandenburgo marchio, & de Misna quoquē accessere marchiones: Gerhardus & Henricus fratres de Holsatia, & Iohannes & Adolphus de Saggria, itidem fratres comites, cum multa vndecunquē conuocata nobilitate: Quia vacabat Imperium, nec erat qui de vniuerso curaret: ipsi inter se principes concilium habuēre, de communi vbiquē quiete & pace temporum conseruanda: Ibi etiam interueniente Ottone marchione, qui ducum de Brunsuico erat auunculus, Albertus & Iohannes duces, sua diuisere dominia, titulum tamen communem retinentes: quod vsq; hodiē conseruatur. Nam quamuis Albertus senior ditionem omnem Brunsuicensem, quæ etiam Gottingensem terram complectitur, acceperit, & Iohannes solo districtu Luneburgensi contentus abiret: vterque tamen titulum reimebat, vt dicerentur ambo & essent duces Brunsuicenses & Luneburgenses. Brunsuicensis autem ditio post sequitis atatibus aliquot iēs scissa est in eam, quæ modò in fratribus appareret, diuisionem: in terram, citra & vltromontanam: quod vbi primū eueniret, suo loco commemorabimus. Quo tempore floruit Iohannes Semeca Teutonicus, insignis iuris doctor, qui Herculeæ audaciæ primus aggressus est glossare Decretum: quod ante eum nemo, & post eum excellentiū nullus facere potuit, prepositus sancti Stephani Halberstadensis: qui Clementi IIII. summo Pontifici, tum per Germaniam, sicut Galliam, decimas

decimas à clero in redemptionem terræ sanctæ exigenti, appellationem opposuit: quem pro sua, vt dicebat, Papa temeritate excommunicauit. priuauitq; præpositura. Sed erant magni in Germania viri, qui Iohannem defendendum non putabant: Quæ autem impendêre videbantur mala, mors ipsa diremit: quæ tam pontificem, quàm Iohannem breui sustulit de medio. Per quod etiam tempus, cum mortuo Erico Slesuici duce rex Dania Ericus, pro paruulis quos dux reliquit filijs, administrationem suscipere conatus, arces & dominia cœpit occupare: Ea res iterum noua bella conciuuit. Nam comites Holsatia Iohannes secundus de Wagria, & Henricus de Stormaria, cum exercitu prodeuntes, Eydoram transgressi regi se obijciunt, paruulosq; tuentur: quorû de magno agebatur præiudicio. Nam tutela quidē verbo ab rege præferebatur: ceterum quomodo ducatus denuò coronæ adunaretur, quæri videbatur.

CAPVT XXVIII.

DVo interim Alberti duces, florebant in Saxonia: Alter titulum Saxonia præferens, Bernhardi filius, eius, quem primus Fridericus, destituto Leone, ex comite de Anehold ducem fecit Saxonia, attributis illi ditionibus ad Albim, & in terra Zwittenborg: Meditullium verò prouincia tanquàm peculiare patrimonium relinquitur Henrico Leoni, & posteris eius, quos II. Fridericus creauit duces Brunswiccenses: Qui etiam Fridericus diremit controuersiam inter Ottonem Zwillhelmi filium, Leonis nepotem, & hunc Albertum ducem Saxonia, vt esset Otto cum posteris suis dux de Brunswico & Luneburgo: attributis ei armis, quæ auus eius Henricus extulerat Angliæ, duobus fuluis leonibus, pro ditione Brunswiccensi, & alium lasurij coloris leonem, adiectis

in clypeo maculis, de terra Luneburgensi: quæ erāt olim
 arma Hermanno duci & posteris eius, cum titulo ducatus
 Saxonie. Vetera autem arma Saxonie, ab vsq; Swe-
 dekindo ducta, pullus erat equinus candidus, quē Brun-
 swicenses duces, vt veram monstrarent lineam antiqui
 generis, transtulerunt in conum galeæ. Albertus autem
 Bernhardi filius titulū tenebat Saxonie retentis armis,
 quæ comites de Anehold maiores sui pratulissent. Stra-
 toria ligna, fuluo nigroq; variata, per clypei transuer-
 sum: quæ illi à loco Balenstede, qui primus eorum erat
 titulus, tenebant: Superiecto, quod fertur fecisse primus
 Fridericus, ruteo crinali, cum Bernhardus discrimen
 armorum posceret à fratribus. Hic ergo Albertus Saxo-
 nie dux, cum posteritate sua in primogenito seruauit ius
 & dignitatem Imperialis electuræ, donèc memoria auo-
 rum nostrorum marchio Misnensis, vera exclusa poste-
 ritate, illam auferret dignitatem: quod suo dicitur lo-
 co. Alius verò, quem diximus, tum erat Albertus, cogno-
 miento Magnus, pro magnitudine rerum gestarum, dux
 de Brunswico, qui cum fratre Iohāne partitur patriam
 ditionem, vt dominium Luneburgensē proueniret Io-
 hanni, Brunswicensē remaneret Alberto: Caterum &
 arma, & titulus communiter indiuisa manerent vtrif-
 que. Hic Albertus, vt diximus, magno labore humiliavit
 militares de Assenborg: Comitem de Euersten captū ex-
 celsa de trabe iussit appendi: Archiepiscopum Mogunti-
 num captum tenuit, donèc magno ære de manibus eius
 erueretur. Idem oppugnauit iustis de causis comitem de
 Peyna, assumpto in societatem eius belli Iohanne Hilde-
 semensi episcopo: Durante autem arcis suæ obsidione,
 cogitauit comes, id quod erat, se hostibus suis parē non
 esse, fame se per diuturnitatem expugnandum: Et cum
 here-

heredem non haberet, incidit ei consilium de religione, vt comitatum omnem beatae Mariae, & perinde ecclesia Hildesemensi permetteret: Idq̄, clanculū egit apud pontificem Iohannem, vt obsidio solueretur. Inuēta est per episcopum via soluendi procinctūs: Reduxit exercitum Albertus, ignorans, quid inter episcopum & comitem ageretur: Postea cum rescisset, indignatus dux parabat renouare bellum: Sed tum Iohannes episcopus mortem obiit: & vt placaretur dux, fratrem eius Ottonem assumpsere pontificem, in locum demortui. Cumq̄, nec sic quiesceret dux, rogabat fratrem Otto, vt ad tempora vitae suae permetteret ecclesiae comitatum: idq̄, annuebat germano. Cumque superstes maneret Otto fratri, permansit in hodiernum in eius ditionis possessione. Huius etiam Alberti tempore, vrbs Embica, quae erat comitum de Dassel, cum se quereretur ultra solitum à comitibus grauari, subdidit se Alberto: permansitq̄, in ditione Brunswicensesium ducum ad diem hunc: Indēque facta est diuisio principatūs: quod suo tempore dicemus.

CAPVT XIX.

Albertus dux Saxoniae, princeps elector, multos ex coniuge sustulit filios. In primis Albertum, sibi cognominem, qui in ditione & honore dignitatis electura illi successit: Indē Rodolphum, & Ottonem, qui & ipsi acceptis vxoribus posteritatem reliquere. Nam Rodolphus ex Anna filia comitis Palatini de Rheno genuit filium Iohannem. Otto frater eius ex Lōsia filia regis Dalmatiae, prolem non accepit. Iohannes autem, quod postea dicemus, & ipse posteritatem reliquit: Sed electiua dignitas mansit in linea & successione Alberti secundi, qui patri Alberto successit, & illi

illi Rodolphus filius: quod per temporum tractum cum rebus gestis commemorabimus. Sed hic nascitur ex annualibus mirabilis perplexitas, ex supputatione quam faciunt: nam Alberto secundo memoratur in electiua dignitate successisse Rodolphus, non filius, sed abnepos. Ponitur Albertus iste secundus, ad annum penè sexagesimum post mille ducentos, & superuixit filijs Rodolpho & Ottoni: Iohanni ex Rodolpho nepoti, & Iohāni pronepoti ex Iohanne: & Iohanni tertio abnepoti, Alberto² fratribus. Ex quo Alberto natus cōmemoratur Rodolphus, qui tritauo Alberto successit in electiua dignitate. Rarum ætatis exemplum: sed tamen quod fieri potuit, vt videret Albertus II. filios filiorum in quintam generationem. Interminabiles vocant sacraliter genealogias: sed tamen principum honori refertur ista fideliter detegere: si modo fidelia nobis documenta proferantur: Nam de sola coniectura scribere, diuinationi proximum est. Per temporum autem successiones, recordabimur eorum, qui temporibus incidunt principum.

CAPVT XXX.

Rodolphus interea ad annum Christi septuagesimum secundū post mille ducētos comes de Habsburg, à principibus ad regnū prouehitur Romanorum, vir bello acerrimus, & qualem turbata respublica deposceret: Cum Richardus mortuus, & Alphonsus longè positus, regnum tueri non possent. Gregorius X. nouus pontifex concilium tum Lugduni agebat: in quo multa de electione summi pontificis, de vnione orientalis ecclesie, de recuperanda terra sancta, essent constituta. Pontifex Italiam repetiturus, obuium habuit Alphōsum Castella regem, multa querentem, quod in suam iniuriam nona de Rodolpho Sueuo facta electio, esset comprobata-

probata. Cumq; pontificis de super satisfactionem acciperet, omni sibi competenti iuri in caput Rodulphi refuso, Romanum regnum statuit in reliquum posthabere, approbavit autē Papa factam de Rodulpho electionem, in fauorem terræ sanctæ. Sed Papa, cum Karolo Andegauensi, iam regi Sicilia, vicariatum Imperij per Heruriam cōmendasset, potentiamq; illius quotidie crescentem suspiceret: egit cum Karolo rege memorato, ut quoniam Rodolphus in subsidium terræ sanctæ imploratus, causaretur sibi deesse vnde tantam expeditionē ordiretur, cum Italia teneretur ab alijs, Karolus vicariatum Rodolpho recipienti relinqueret: ipse rex Rodolphus vicissim, quæ essent ecclesiastici iuris ab Friderico II. occupata, dimitteret. Cumq; breuē Romanorū rex post factam de se electionē in Bopardia vrbe Rheni maneret, lancea Imperialis Dominica, cum corona, illi presentatur: qua non longè post Aquisgrani solenniter coronatur: quod nulli regum à memoria diui Karoli fertur contigisse. Nam argenteam ibi primam ex constituto solet accipere coronam. Ferunt testatum esse quàm sanctè à grauibus viris, coronationis tempore visam auream crucem supra ecclesiam sanctissimæ Virginis, in qua ministerium implebatur: idq; coram summo pontifice & patribus in concilio expositum. Hoc tempore, cum passagium nouum in terram sanctam institueretur, Henricus dominus Obotritorum, princeps egregius, inter alios sumpta cruce, sanctam inijt peregrinationem, & perueniens in terram, cum Christiani tum infeliciter pugnantes in Soldanum Damascehorum vincerentur, captus inter alios Henricus, annos vigintifex in captiuitate permansit, creditus à suis mortuus. Sed hoc ad Wandaliā, in qua exposuimus, rectius pertinebit.

tinebit. Nam hinc Imperij & Saxonicarum rerum solam rationem habemus.

CAPVT XXXI.

SVb huius Rodulphi Imperio aliquandiu quieta erat Saxonia: Cum Albertus Saxonia dux ad Albim fluuium tranquillam rem & curaret, & ageret: Similiter Albertus & Iohānes germani fratres, de Brunswico & Luneburgo duces, iam in sua quisque ditione, rem satis pro arbitrio succedentem lati viderent. Prior Iohānes ad annum septuagesimumseptimū post mille ducentos in fata concessit, relinquens Ottonem patrio vocabulo filium: cui ad sua tempora Ludouicus Palatinus Rheni siltā dedit coniugē: ex qua ille tres sustulit filios, Ludouicum, Ottonem, & Wilhelmū: Sed de his postea. Albertus autem Iohannis germanus, duobus illi superuiuens annis, cum moreretur, filios reliquit Henricū & Albertum, cognomento Pinguem. Albertus autē pater princeps optimi nominis, filijs reliquit locupletissimā hereditatem: ut si virtutē eius imitentur, à boni patris tramite non declinantes, optimam & ipsi famam mittant ad posteros. Ille enim Albertus Guncelinū Zwæri comitē, quod mercatoribus in nemore paludoso, Lubicam atque Hamburgum interiacente, insidiatus diceretur, omni possessione, quam ultra Albim ad austrum habuit, exuerat: qua hodiē quoquē ditio seruit ducatu Luneburgensi. Per ea tempora praelium hoc ingens in terra Magnopoleni innotuit, vbi minor & numero militum & apparatu bellico pars, victoria de celo praestita, superauit, aduersus de Brandenburg de que Misna marchiones, contra duces de Saxonia, de que Brunswico, & comites de Holsatia: innumera multitudine ingruentes dominis de Magnopoli, olim Obotritis, filijs Henrici

vici principis, qui in captiuitate manens Asiatica, credebatur extinctus: Inopinati pugna exitus, vt pauci non solum sustinerent, sed etiam vincerent plures. Prodiisse eam ruinam crediderim, vt assolet, ex contemptu hostium: qui vbi se immiscet, dormitat prouidentia, regnat incuria, & qua non speratur, properatur infelicitas.

CAPVT XXXII.

ERat ea tempestate grauissimum in Saxonia bellum, de archiepiscopatu Magdeburgensi: duo erant in discordia electi: Ericus de Brandenburgo frater Iohannis & Ottonis marchionum, & Busso de Queruorde comes canonicus. post plurimam luctam, interuentu principum, cessere ambo. Erico soluitur impensarum nomine pecunia: Dedit ille cum fratribus literas, quod conquisceret. Assumitur Gunterus comes de Sualenberg: Sed marchiones renouant bellum: quibus aderant Albertus dux Brunsvicensis, & Albertus dux Saxonie, cum aliquantis comitibus. Is Saxonia Albertus tenuit arcem Aquensem: sed inde a Magdeburgensibus exturbatur, capto comite Holsatie, qui militabat Alberto. Marchiones magno exercitu conflato, confederant in Vrose: Occurrit illis Gunterus archiepiscopus, non minori apparatu, cum militaribus, ciuibus, & omni manu, quam educere potuit: Conferuntur manus: capitur Otto marchio, cum trecentis militaribus. Sed tamen, quoniam erant in hac parte, qui aduersa faueret, sine magno ere laxatur. Deinde cum Stasforde a marchionibus obsideretur, Iohannes marchio, percussus in fronte iaculo, diu ferrum gestabat in capite. Gunterus autem, cum persentiret suorum in se perfidiam, cessit episcopatu: Successit illi Bernhardus de Zwelpe comes: Sed non quieuerunt marchio-

marchiones, quibus fortiter inhaesit Albertus dux Brunswicensis: Archiepiscopo tulit suppetias Hildesemensis episcopus Otto aduersus fratrem Albertum, & stabat in hac parte Albertus marchio contra fratruelles suos Otonem & Iobannem: Durum bellum diu trahebatur. Captus de parte marchionum Theodericus, & ipse marchio de Landesberg: laxatus autem, multa incommoda irrogauit ecclesia. Magno deinde pralio conflato, victa est pars ecclesia, & inextricabili damno percussa: Capta arx Gebekensteen: Sed interuentu communiu amicorum, omnibus compacatis, redditur ecclesia arx sua: nec diu supererat Bernhardus. In locum eius assumitur Ericus marchio toties ante reiectus: Sed ciues tumultuantes, iterum eiecerunt illum, vix effugientem manus saeuientium: Post tamen res in meliorem statum rediguntur: vt Ericus tranquilla pace cum omnibus ageret. Albertus autem, quem dixere Magnum, dux Brunswici, ad annum Christi septuagesimum nonum post mille ducentos defecit: reliquitq; filios tres, qui primam partitionem patriae ditionis interant, qua durat in hunc diem. Nam Henricus senior inuitus accepit Transylvaniam regionem: in qua Embica, Grubehagen, Hamelen, Osterrode, Duderstat, comitatus de Luttersberge: Gottingensem terram desumpsit Albertus natu & nomine secundus, cognomento Pinguis: terram Brunswici cum pertinentijs suis accepit iunior Wilhelmus, qui non diu superstit: Fratres pro paruulo administrationem subiere: Ciues autem soli paruulo praestitere sacramenta. Quo deficiente, Henricus senior, cognomento Mirabilis, quod intratabilis videretur, cogitur cedere: & paruit terra Alberto secundo. Ex his autem principibus magna & longa successio propagatur. Nam Henricus reliquit filios,

Iohan-

Iohannem in Embica prapositum: & wilhelmum in infantia mortuū: Henricus & Ernestus diuiserant paternam hereditatem. Albertus genuit filios sex, Albertum episcopum Halberstadensem, Henricum Hildesemensem, Iohannem Magnum ordinis Teutonicorū in Prussia magistrum: Otto Largus, Ernestus, & Magnus terram possederunt, de quibus infra suo loco.

CAPVT XXXIII.

Holsatiæ per hæc tempora comites, Henricus in Stormaria, & Iohannes in Saxonia præsidentes, antiquam de terra Thietmarsie quaestionem renouantes, eam suis iuribus attribuendam crediderunt. Cōtradixit populus, & ad libertatem proclamabat: Veruntamen Bremensis ecclesiæ archiepiscopum inuocabat, cuius se ditioni subesse profiteretur. Accepit Giselbertus, tunc archiepiscopus, populi confessionem: & quam petebant, opem promptus indulxit. Misit enim in terram, alioquē inuiam, viros belli gerendi peritos, qui populum infrunitum, si fieri posset, in ordinem digererent, vt essent excipiendis hostibus instructiores. Comites autem quanta poterant armata multitudine, à terra sua, de continenti in palustrem promouerunt agmen: & ordine incedentes, terram hostilem pleni fiducia petiuere. Ridelicū omen, primi agminis leporem viderunt, per viam, transuerso itinere discurrere: & sublato venatico clamore, bestiolam exagitauerunt: Qui in postremo erant agmine, ab hostium incursu excitū clamorem interpretati, fugam primi iniēruunt: & iam hostes erant in conspectu, qui turbatum inuasere cuneum. Mixtus inde timor, pudor que pugnauere: & à postremis orta fuga, peruenit ad medios: Fuere qui dicerent, nonnullos militares, inuitos in populum istum pugnantes, fugam

Qq

volentes

volentes inijisse: qui etiam postea à comitibus terra propulsi, exilio culpam diluerunt. Sed tum casis captisque plurimis, maior sibi numerus fuga consuluit: quòd necdum palustrem ingressi terram, in arido eiusdem regionis congregari cœperunt. Eam verò controuersiam archiepiscopus diremit, quòd Henricus comes Holsatia coniugem acceperat filiam domicelli de Brückhorst, qui germanus erat archiepiscopi memorati: Erat verò, cum ista gererentur, annus nonus & octuagesimus post mille ducentos. In fausto semper auspicio in eam gentem Holsati pugnauere. Semel Adolphus tertius, Hartwico secundo archiepiscopo Bremensi tum militans ecclesia auspicijs, gentem superauit: Ceterum quoties sibi comites terram subigere sunt conati, improspere vsque in hunc diem exitu frustrati abièrunt: quod sequentia deinde tempora docebunt.

CAPVT XXXIII.

Otto Iohannis filius, dux Brunswicensis, qui post patrem terram tenuit Luneburgensem, cōiugem per hæc tempora duxit Ludouici filiam comitis de Rheno Palatini, neptem ex filia Rodulphi Imperatoris, ex qua suscipit filios, Iohannem Mindensem, Ludouicum Magdeburgensem episcopos, & Wilhelmum & Ottonem terra gubernatores: Post quorū interitum redijt omnis illa Luneburgensis ditio ad principes Brunswicenses. Hoc autem tempore inuentus est, qui se diceret Fridericum Imperatorem II. qui se clam diceret suis subdixisse fastidio rerum, ut quietior uiueret: & mortuum subdidisset, quem pro se vulgus hominum tumultasset, paucis conscijs concilij sui: Se per annos triginta peregrinatum, nunc reuifere terras Imperij. Tanta proferebat secretorum indicia, ut quibusdam fidem faceret, preser-

praesertim Landgravijs Thuringia. Rodolphus Imperator, cum veritatem in ea re compertam haberet, confessionem falsitatis expressit questionibus: Fatebatur enim aliquando se in Caesaris curia seruiuisse, inde praecognita sibi qua narraret. Imperator eo tempore ingressus Erphordiam, multis comitatus principibus, iudicium instituit in tumultuantes ciues: Conuictos iussit gladio cadi, pace reparata inter omnes. Aderant Moguntinus, Salsburgensis, Magdeburgensis archiepiscopi: de Bamberga, Hildesem, Halberstat, Nuenborg, Misnensis episcopi: rex Bohemia, Albertus Saxonia, Albertus & Henricus Brunswiccenses, Otto de Luneburgo duces, Tilo margravius de Brandenburgo. Magnum vero bellum, quod gessit Imperator iste per hac tempora in Bohemia, scripsimus in Scandinavia: Inde vero concessit in fata, anno nonagesimo post mille ducentos, fecitque locum electioni nota.

CAPVT XXXV.

Adolphus de Nassow, tum inter electores, ut Alberto filio Rodulphi Imperatoris proximi anteferretur, obtinuit. Contentus autem, ut plerique alij, regia corona, quam Aquisgrani promeruit, Imperialem non accepit, quod Italia tumultuans iam contemnere videbatur regem Romanorū: Nec Adolphus illum viderat fructum, ut omnibus regni viribus Italiam penetrans, Papam in Vrbe consalutaret. Sederat tum in sede apostolica I.III. Nicolaus, natione Lombardus, religione Minor: cuius est memorabilis exitus, si verus. Tradunt, illum, cum se decessurum intelligeret, conuocasse in vnum cardinales, & ratione temporum suorum coram eis reddita, omnes de plenitudine

29 a   pote-

potestatis, dignitate, qua praediti fuerant, absoluisse, ut
 in reliquum priuati uiuerent: Itidem primum stupuisse
 cardinales de eo quod acciderat: deinde quasi moti ca-
 pitis hominem, qui ad exitum insaniret, reliquisse: Il-
 lum totidem sui ordinis fratres euocasse, illos titulis car-
 dinalium insigniuisse, iureiurando, ne quem, se morien-
 te, nisi ex suo numero pontificem crearent, ne ue vllum
 in suum adoptari sinerent collegium, nisi sui fratrem
 ordinis, adegisse: Hoc testamento condito, ad superos
 euolasse. Mira res, si vera relatio. Exinde vsque ad
 tempora Sixti IIII. occultum in fratribus Minoribus fu-
 isse Papam, qui in persona eius defecerit: cum in mani-
 festum pontificem assumeretur. Egarum quaedam an-
 naliu scriptorem eius rei tradunt authorem: Sed apud
 Italos scriptores totum super ea re silentium agitur.
 Hoc tempore Otto dux Brunswicccensis Honouer oppi-
 dum improuisus irrupit, & ciuibus captis, ingens inde
 argentum emunxit. Dilapsi e ciuibus multi, ad Sifridum
 Hildesemens. episcopum se contulerunt: nec persuaderi
 poterant, ut domino suo redeuntes parerent. Sic seres
 habet. Crescente oppidorum munitione, crescit & ciui-
 um in principes contumacia: quare laborat sine fine
 omnis nobilitas, vel vrbiu vires eneruare, vel penitus
 obruere. Si tamen isti per modestiam imperarent, & illi
 per mansuetudinem parerent, nihil sanctius in terris ho-
 minum coetibus: quae, ut ait Cicero, vrbes appellantur.
 Sed dum sibi principes omnia nata putant, seruire que
 caelum & omnem naturam, imperiosis iusibus finem non
 faciunt: non dicam, pauperum oppressionibus. Indè est
 illa anxia vrbiu oppidorumq; munitio. Adolphus Rom.
 rex, cum in nonum annum regnum suum multo labore
 produxisset, Albertum ducem Austria, filium Rodulphi
 prae-

prædecessoris sui, venientem agmine magno, vt illū opprimeret, prælio excipit: initur conflictus: fuitq; exitus qui formidabatur: nam inclinatis rebus omnibus in Albertum, Adolphus fortiter pugnans cecidit.

CAPVT XXXVI.

Albertus dux austriæ Rodulphi filius, victor magno prælio, in quo oppressus est Adolphus, ab electoribus rex Rom. id quod voluit, & necesse fuit, declaratur: Aquisgrani coronatur: & missis in urbem Romam oratoribus, voluntatem de se electorum principum pontifici Bonifacio VIII. iussit intimari, vt electionem de se factam confirmaret. Celebrauerat iam Papa iste primus à se institutum iubilæum magno ad urbem concursu: vsque ad illum pontificibus non venerat in mentem tam festo negotio commouere Christianismum. Legationem ad se factam ab electo rege animosius insinuatam reiecit pontifex animosior longè, quòd sine sua auctoritate electio facta robur non haberet: nam vtriusq; penes se vnum, gladij potestatem manere affirmabat: quod ipso apparatu in eo, qui, vt diximus, tum agebatur in vrbe, iubilæo solenniter fertur ostentasse. Primo quidem solenni die in pontificalibus apparens populo, apostolicam illis benedictionem impartitur: postera autem die imperiali habitu, insula nihilominus Casarea insignis, gladium ante se nudatum iussit deferri, & sedens alta voce testatur: Eccè duo gladij hic. Vides o Petre successorem tuum: Et tu salutifer Christe tuum cerne vicarium: Vide quòd ascendit superbia serui seruatorum tuorum. Sequenti tamen anno Alberti electionem comprobauit eo pacto, si regem Franciæ impugnans, se regem gereret & Rom. & Francorum. Implacabiliter enim rex Franciæ pontificem offenderat, quòd nuptias

Eduardi Anglorum regis, & filia comitis Flandria disturbat, quodque pragmaticam sanciens, apostolica sedi, suum per Franciam minorauit honorem. Quo tempore Albertus Alberti filius, dux Brunswicensis, cum contumaces experiretur Brunswicenses suos, tacitus arma plurima contraxit aliena specie pratensa. Tum per molendinarium ad portam sancti Andreae effecit, ut ex qualibet causa nemine sentiente, aut quicquam suspicante, noctu illi cum exercitu pateret ingressus: crediderim, non ignorantibus in populo maioribus rem geri, quod infrenis populus tumultuaretur aduersus principes & maiores suos: Neque tamen ingrediens dux permisit suis aut cadem, aut ullam pradam: Sed opportunis locis exercitu distributo, conuocatos ciues primum de contumacia coarguit: inde quid fieri vellet insinuans, cum illi non resisterent, dimisit exercitum. Sensere tum mansuetudinem principis sui, qui cum arma teneret, possetque cogere quoduis, solitis contentus obsequijs, iussit quenque suo ordine permanere. Tradunt alij huius irruptionis hanc fuisse causam: Brunswico tumultuata plebs in patres, constituit duodecim Gildae magistros, (conuenticula sic vocant) quibus auctoritatem attribuerunt super omnes. Multorum in ciuitate malorum inde origo fuit. Cumque moreretur Wilhelmus puer, primi Alberti filius, factionis magistri, ut in potentatu permanerent, Henricum inter fratres seniore accipere dominum. Indoluit vrbs vniuersa, in Albertum eius fratrem propensior. Igitur effectum est, ut noctu ingressus Albertus, ut diximus, dictos magistros capi iussit. Decem ex his suspendio necauit: undecimum gladio iussit feriri: duodecimus clam euasit supplicium. Ita constituto in vrbe rerum ordine, permansit ille princeps

ceps Brunswici, fratre fugato in Transylvuanam regionem.

CAPVT XXXVII.

Bellum autem, quod volente pontifice, Albertus Romanorum rex suscepit aduersus Philippum regem Francorum, cum se ex decreto Papa scribere iuberetur regem & Romanorum, & Francorum, desijt in nuptias: Nam reges inuicem, misso pontifice facto, affinitatem iniierunt, secundo post iubileū anno, cum Philippus Alberto filiam suam daret coniugem. Celebratae sunt nuptiae regales splendidissima in vrbe Parisiorum. Aderat Gerhadus Gerhardi filius, Holsatiae comes, tum admodum adolescens, literis, vt ea aetate consueuere nobiles, inibi inseruiens: & assequutus est breui Lubicensis praepositorā, cum ordine sacro. Sed cum fratres eius morte deficerent, per apostolicam dispensationem, vt stirps propagaretur, accepta vxore, filios reliquit: quod suo loco commemorabimus. Interim vero cum Holsatiae comites, Gerhardus & Henricus fratres, in Stormaria: Iohannes cum fratribus, in Saxonia manentes vnanimi consensu, quosdam ex militaribus nō satis dicto audientes, terra eiecissent: quodq; in nouissima expeditione in Thietmarsia, hostibus, quam dominis, propensiores, vel concitassent, vel primi inissent fugam, ad Albertum Saxoniae ducem ad Albim commorantem se contulerunt: & contracto vndique armorum auxilio, de Magnopoli, deq; Saxonia memorata, ad turmam ostingentorum equitum, ex districtu Saxonia mouentes in Holsatiam, transito flumine Bilena, vsque ad Trauenam, omnia vastauerunt: illoq; flumine per vada transito, vltiora petiere, ferro & igni omnia deformantes. Cumq; regredi iam pararent, praeda onusti, comites ad vadū fluminis, quod

transierant, quodq̄, repetendum illis intellexerant, arma quanta poterant contrahentes, illis se obiecere. Lubicenses autem ciues, tam duci, quam comitibus per equè affecti, amicabiliter medios se interposuere: & quauis primo certamine multi ex Saxonum agmine ceciderint, pauci ex Holsatis, treuga tamen, qua per instantiam Lubicensium interuenerant, effecere, ut comites hostem in suo concludentes, pro sua voluntate re composita & captiuos & omnem pradam reciperent, dux cum propulsis, magno suorum discrimine, rediret in sua: Mansit tamen inter Holsatos & Lubicensis radix amara, quod ciues magna praeda occasionem Holsatis interuertissent. Vnde factum est, ut concurrentibus nonnullis differentiarum capitibus, militares Holsati in ciues Lubicenses acriter inuecti, multos ex his oppresserint ad vicina Stubbendorpe. Quo tempore nonnulla sunt visa de calo prodigia, cum in Marchia Brandenburgensi, ad oppidum Vredeland, die Remigij ceciderint è calo igniti in morem grandinis lapilli, & incensis praedijs, & quibusque rebus in agro comprahensis, ingentia damna rusticae plebi importarint. Hoc est illud tempus, quo Ericus rex Daniae princeps pacificus, vocatis vndecunquè de conterminis finibus omnium graduum principibus, generalem terrarum pacem firmare constituit: Profecit autè plurimum. Nam inter comites Holsatiae & ciues Lubicensis pacem reformauit: interque ducem Saxoniae Albertum, & comites memoratos. Quo merito ciues Lubicensis in eum propensiores facti, defensorè illum suū fecere: quod multis vicinis fortuna illorū stimulo iniecit inuidia, annuasq̄ mille marcas in decenniū illi cōsignarūt: Nec parua fuit eius rei utilitas, q̄ longè ab Imperio positi, modicā indè sentiant protectionem.

Otto enim dux Brunsvicensis & Luneburgensis, nuper ex qualibet causa, immisis trecentis equitibus, igne & ferro cuncta circum urbem pradia deformavit: ut ad excursionem ciues elicerentur, magna equitum parte in insidijs manente, minor se cohortis hostium ostentabat: Qua fiducia, ciues cum suo prefecto raptis armis egressi, insidijs excipiuntur. Cecidit in primis prefectus, & captis aliquot, ceteri se fuga commiserunt. Ea re & similibus inducti Lubicenses, protectorem suum regem Danie Ericum constituerunt.

CAPVT XXXVIII.

Holsatia autem militares necdum quieti, dominis suis comitibus ex prioribus causis bella renouarunt, & cum Thietmarsis fœdera iungentes, arbitrati sunt se pares futuros comitibus. Ingentem autem manum de palustribus Swilstris & Thietmarsis contrahentes, in Vtersten villam conueniendum sibi edixerunt. Comites autem cum residua militarium manu, & copijs, quas de proximo, deq; proprijs sinibus contraxere, obuiam rebellibus profecti, prelium iniêrunt: Pertinax diu pugna fuit, sed inclinavit comitibus fortuna: captusq; hostium primipilarius cognomento Peltz cum aliquot seditiosorum primoribus, morte mala mulctati, publico iudicio periêrunt. Memoratus verò primipilarius quadripartitus velut patria proditor, post extremum supplicium coruos pavit: Qui verò fuga euasere militares, Lubicam protinus, interposita primum publica fide, petiere, & ingressi, diu sese ibi continuere. Gerhardus comes eam rem tulit egerrimè, hostes publicos ab his quos sibi duxit amicos, receptari: erat, quod ciues suo factò in purgationem pratendere poterant, vmbra culum, nè deterius aliquid admitteret desperatio: Sed id

Qq 5

à comi-

à comitibus minimè tum probatur. Qua de re Gerhardus infestus ciuibus, ostium Trauena obfirmare constituens, praesidium fixit ad mare. Ciues autem vt erant in fœdere cum Alberto duce Saxonie, cum haberent etiam in sua parte Holsatos militares cum amicis, à quibus suborta est comitum in ciues indignatio, bellum publicum indicere comiti Gerharδο: Crudescebat bellum, & longius progressum, auxilia multorum inuenit. Accessit Lubicensibus dux Slesuici Waldemarus, à rege proculdubio Erico, ciuium defensore, ad hoc institutus. Comiti zulere suppetias Henricus Magnopolensis dominus, cum patruelibus suis. Gerhardus copias suas in nemore ad villam Zuartow occultius fouit: Ibi castra communiens, vt excursionibus crebris fatigarent ciues: simul vt praesidio essent in tempore fortalitio, quod ad mare firmavit. Henricus autem Magnopolensis Trauenam ex diuerso latere insedit, in loco Priuwalk (Angulus est terra illius ad exitum fluminis) ibiq; firmato praesidio, exitum & ingressum ciuibus interclusit. Ciues vero communièrunt naues suas trabibus, vt ictus contemnerent incurfantium, & magnis laboribus ad mare & à mari peruenerunt. Vere autem primo turmatim egressi ciues, impedimentis aduectis, Henrici primùm oppugnauere à dextris praesidium, & multo labore diu defensum, labefactatum crebris ictibus deiecerunt. Nec minor conatus ad turrim altera de parte Holsatia prominentem. Ericus interim rex Daniae, vt erat zelator pacis, & ciuibus nihilominus ex pacto constrictus, medium se interposuit, & inuentis vndecunquè compositionis medijs, firmat pacem inter disidentes. Reconciliati militares Holsati comitibus, & rursum, Lubicenses in gratiam & amicitiam Gerharði comitis rediere.

CAPVT

Hic locus nobis diligentius atrectandus, quod pro
 multitudine comitum in Holsatia, & obscurita-
 te annalium, non satis explicantium cuiusq; conditio-
 nem, perplexitates aliquot enascuntur. Hic Gerhardus,
 qui rem gessit, de qua proximè, filius erat I. Gerhardi, fi-
 lium nihilominus & iste reliquit Gerhardum, cum ali-
 quantis fratribus : qui tamen omnes ante virilem eta-
 tem defecerunt, ita vt Gerhardus ille, relictis sacris, qui-
 bus erat initiatus, & prepositura Lubicensi, quam tene-
 bat, vxorem duxit, ex qua reliquit Iohannem filiū: qui,
 vt literæ eius declarāt, ab anno vicesimo ad tricesimum,
 & circa, supra millesimum & trecentessimum rem gere-
 bat, in quo, quia prolem non reliquit, defecit linea Ger-
 hardi. Gerhardus aut cæcus fratrem habebat Henricum,
 qui bellum in Thietmarsia infeliciter administrabat: &
 in compositione rerum, quæ interuenit, vxorem duxit de
 domo domicellorum de Brunckhorst, filiam fratris Gi-
 selberti archiepiscopi Bremensis : ex qua Henricus sus-
 tulit filios Gerhardum & Iohannem, quibus initio res
 tenuis erat. Ille autem Gerhardus, pro magnitudine re-
 rum à se gestarum, cognomen Magni promeruit : initia
 verò fuere pusilla. Interim verò in Wagria dominatur
 Iohannes secundus, qui multis erat filijs oneratus, ma-
 gis quàm ornatus : Diuidebat cuiq; partem suā, vt ha-
 berent vndè familiam alerent & iumenta. Nam alium
 prefecit in Todeslo, aliū in Zegeberge, alium in Bram-
 horst constituit rerum præsidem : Sic enim locum com-
 memorāt annales, incertū, si fortè per errorē pro Bran-
 stede Brāhorst designetur: Ipse Iohannes Kilonē inha-
 bitabat. Dum verò terra multis premeretur regentibus,
 singulorū ditio breuis, & proventus erat tenuis. Indè fa-
 ctum

Etum est, ut fert militare studium, quòd ex indigentia rapacitas, & ex ea consurgit aduersitas: factumq; ferunt, ut Adolphus Iohannis filius, qui Zegeberg teneret, triturantes miserit in horrea cuiusdam militaris cognomento Splijt: cuius genus & nomen ad nostra tempora durauit: Ille impatiens iniuria, & irrogata in sua violentia, triturantes correptos pedibus truncauit, remisitq; ad dominum mutilatos. Ex Thietmarsia, quae ab olim commixtos habuit militares, à memoria comitum ibi praesidentium, familia de Reuentloxx, sese in Holsatiam collocauit: in quam simul irrogata iniuria excitauiit virum in ea primarium Hartwicum, ut vindictam aliquandò medicaretur in Adolphum. Duplex indè fama est, quae causa virum illum in tam atrox facinus impelleret. Commemorant nonnulli, Gerhardum comitem Henrici filium, eum qui cognomen Magni promeruit, tum Rendesborg habitasse, caesella granaria, satis rerum omnium inopem, qui praeter venaticos canes nihil suum possideret: Nam adolescentiae prima tempora in literis consumpsit, expectans hortatu auunculi sui archiepiscopi Bremensis, aut episcopatum, aut magnam in ecclesia dignitatem. Cumq; auunculus eius defecisset, nec esset magnoperè, qui in Gerhardum respiceret, ille se in Rendesborg, venatione contentus, cõtinebat: Hartwicus Reuentloxx, vir primarius, comitis detestatus negligentiam, quòd à cunctis praeteriretur, iumenta sua illi permisit & arma, ut comitis honore procederet in publicum. Cumq; accederet iniuria, quam Adolphus comes de Zegeberge intulisset Hartwico, meditatur arcem capere Gerhardus, quem rebus gerendis idoneum prospexit, in manus tradere. Igitur secreto calle, quem ille per decliua montis penè solus agnouit, nocturno silentio

lentio iter cum paucis ingreditur, & muris transcensis, in arcem se recipit, Adolphum³ in loco quietis deprehensum capere comittitur. Ille expergefactus, gladium arripit, & in defensione virili capi non passus, ab inuito caditur Hartwico: perinde arx capta traditur Gerhar- do. Adolescentulum, de more camerarium, Adolphus habuit eiusdem Hartwici filium, quem, nè proditor domini putaretur, pater necans coniunxit Adolpho: Amborum visuntur hodie in ecclesia monasterij monumenta.

CAPVT XL.

Est & alia in eundem exitum aliorum narratio. Tradūt, Hartwicum memoratum Adolphi comitis fuisse arcis prefectum, cum omni familia demorantem in arce: In eum cum Adolphus atrocem irrogasset iniuriam, oblitus fortè pudoris in eius coniugem, aut sobolem: (res enim non satis explicatur: sed pro magnitudine facinoris, verisimile est, non vulgarem fuisse iniuriam, cui tantam vir militaris impendisset vindictam) exulceratus Hartwicus, cum doloris esset impatiens, primo manè fores pulsat cubantis comitis, properatu esse opus, vidisse magnum ferarum gregem, quem facile sit concludere indagine, si properetur: Comitem tū venerationis percupidum, reserasse fores, ingressum Hartwicum confodisse nudulum, & illi, vt diximus, simili cade iunxisse proprium filium. Hæc prima calamitas in filio Iohannis comitis Wagria: qui prouectioris ætatis relictam Erici regis Dania reginam, vxore defuncta, duxit coniugem, ex qua sustulit filios, Christophorum atq; Iohannem Largum: (res enim obscuræ est, & in annalibus non satis explicita) captum senem vel à filijs vel à militaribus Iohannem patrem tradunt è Bramhorst in Kilonem esse perductum, ibiq; diu tentum. Qua ex re ducor

ducor in sententiam, vt vim illam perpeffum à filijs senem crediderim. Inuenit tamen fideles, qui clam laxatum nauigio Lubicam abduxere, ibique per annum permanens, re inter difidentes compofita, reducitur in Kilonem. Iactauit fortuna comitem illum varijs cafibus: & nunc regalibus nuptijs, vt diximus, extulit: indè à fuis habitum contemptui deiecit. Sedebat ad menfam in arce Kilonis, cum inter ioca plurima mimus exasperatur ab adolescentibus, qui de more feruiunt nobilitati: Conuerfus in eum infanus ille, qui improbius illi instaret, offe proiecto, comitem altero lumine exoculauit. Filius eius Christophorus regi Daniae, fratri vterino, cognominis, cum ad fenestram in arce fublimiorem ftaret, incertum ab alio impulsus, an fuo decidens infortunio, in fossatum corruens ceruices confregit: Ità factum est, vt Iohannes ex multis filijs solum relinqueret superstitem Iohannem tertium, quem cognominare Largum.

CAPVT XLII.

Gerhardus ceci filius, cum audiret casus fratruelis sui Iohannis, & multiplicem in filijs calamitatem, singulariter motus atroci exitu Adolphi, rebus compofitis, Lubicam ingreditur cum filijs: ibi, vt confidebat, securior futurus, quod amaritudinem ex prifcis bellis confedisse vereretur apud nonnullos in opportunitate vindicatuos. Eius, vt diximus, filius Gerhardus, solus parentibus superstes, ab ecclesia redibat in seculum: apud quem institisse ferunt Christophorū Daniae regem, vt qui in vrbe Lubica commaneret, accepta pecunia Iohanni adolescentiori fratrueli suo, regis vterino fratri, permitteret in Stormaria suam ditionem. Recusabat Gerhardus, quod & illi filius esset Iohannes, & non-

& nonnulli fratruales propiores ex fratre Henrico. Cre-
 uit autem Gerhardus, qui postea dictus est Magnus: nam
 arcem Reinoldesborg ille possedit, in qua turrim exadi-
 ficasse dicitur eius commodis Bremensis archiepiscopus
 Gisbertus, eius auunculus, eam qua etiam nunc cerni-
 tur rotunda. Gesit autem ille rem in Holsatia cum Io-
 hanne fratruale Gerhar di filio, qui praesuit Stormaria.
 Sed, ut fieri solet, multitudo fecit praesidium, ut tenuis
 fieret cuiusque ditio. Henricus tamen pater Gerhar di
 vectigal constituit in Hamburgo de mercibus extero-
 rum: quod etsi ciues non graualet, diu tamen restituere,
 arbitrati hoc ipsum rebus eorum incommodari, quod
 extranei mercatores fugiunt ea loca, qua vectigalibus
 nouerint onerosa: Sed praualuit comitis in ea re volun-
 tas. Erat autem annus post mille trecentos decimus, cum
 Albertus Romanorum rex pacato agmine per Rheni ri-
 pam descenderet, & a fratris filio nepote suo, cum nihil
 illum formidaret, improuisus opprimitur: Adolescens
 erat egregia virtutis, quem rex negligere visus est: ut
 nullo ductu, nulla administratione, nulla ditioe a pa-
 truo honoraretur: Id dolens, nimum acerbe &
 immaniter suo vindicauit periculo atro-
 cissimo in regem fa-
 cinore.

SAXO.

SAXONIAE
LIBER NONVS.

CAPVT PRIMVM.

Henricus comes de Lutzen-
burgo in Lotharingia, vir ad
arma strenuus, rex Romano-
rum post Albertum ab electo-
ribus Franckfordia designa-
tur, Septimus eius nominis.
Aderant Itali Gibellini, vrbi-
bus suis pulsi: qui expectantes
electionem noui regis, ostenderunt, quibus per Italiam
modis res prosperè Imperatori futura viderentur: Sum-
mus tum pontifex Auinione agebat. Misi oratores ab
Imperatore ad pontificem, ostenderunt electionem de
Henrico factam, vt illam Papa comprobaret: Non ali-
ter fertur annuisse, nisi, vt intra bienniu Romam pete-
ret, coronam ibi accepturus Imperij. Non expectabat
biennium Henricus: sed missis ad Italia vrbes oratori-
bus, transitum suum docuit futurum. Ad Florentinos au-
tem, quos sciebat imprimis Imperio reluctari, iussit ire
suos, & apud illos renouare iura Imperij, quibus rectè
facerent, si non reluctarentur: scituri, cum illis rem esse
regi, nisi, quæ se digna, quæ Romano Imperio debita, fa-
cerent. Responsum inde retulere nõ satis placidum: Sed
rex copijs vndecunquè pro dignitate & rerum neces-
sitate contractis, contendit in Italiam: & primum Medi-
olanenses aggreditur: qui vbi arma viderunt, quibus
pares esse non poterant, Turrianis eiectis, Vicecomites
regem in vrbem admisere. Cum autem primam Aquis-
grani

grani de more dudum coronam accepisset, ibi promeruit secundam, non MODOËTIA, vt veteres. Luppoldus Austria dux, cum Germanorum cohortibus, in Vicecomitum gratificationem, vrbi praesidio imponitur. Audita autem Mediolani deditioe regi facta, omnes Lombardi circumsedentes, praeter Alexandrinos, fidelitatis seruanda sacramento sese Imperio obligarunt: & cum singuli vicarios accepissent regios, nullus fuit aut populus liber, aut in ciuitate aliqua tyrannus, & factionis primarius, qui eiectos prius aduersae factionis conciuces in patriam, iussus à vicario, non admisserit. Henricus interim ferream Imperij corollam Mediolani, vt diximus, suscepit: cuius muneris exequendi celebritas, maiore facta est impendio, quam cui erarium Mediolanense suffecerit: Vnde hinc atque inde, amittentibus diuersae factionis in vrbe principibus, insolito ciuitas est grauata tributo. Fuit id plebi molestissimum, & murmur primum, postea etiam aperti clamores auditi, ingeminatiq; sunt: auctam esse Mediolanensi populo seruitutem, non introductam diu ab Imperio speratam libertatem: & manum rapinis Germani non cohibuerunt, quos factionis rerum nouarum cupidi adiuuarunt. Tandem ad arma est ventum: Germani initio territi, cum caedes in suos & vulnera edi cernerentur, introductis, quae in suburbijs, & in agris dispersae erant, copijs, aperto in vtranque factionem praelio decertare coeperunt. Sed Galeatius Vicecomes, magno vsus astu, Mattheo genitore domi, tanquam ad arcem suam seruandam relicto, Luppoldo duci & Germanis ad eum conglobatis adhaesit: ne, quod timuit, in se quoque verterentur: Tumultus & plebeia audacia ac temeritatis causam omnem & culpam in Turrianos referens, tyrannidem affectantes.

Bonus artifex, culpam propriam deriuat in aduersarios, ut illos reijceret. Nec fuit difficile, furentes sua sponte Germanos accendere. Pari ergò odio Germani, & Gibellini, in Turrianos feruntur: Erant illi magna parte populi constipati, in platea ad Virginis subiecta, quid agerent dubij: quòd Imperio & populo pariter aduersari, & stultum & nefarium dicerent. Ad primum itaq; impetum admirabundi, ac propè amentes, dissipati sunt. Pugna deinde ad vicos relata: caedes vtrinq; promiscua fuit. Guido Turrianorum princeps, omnium primus insidias Vicecomitum recognoscens, cum filijs in fugam est versus: quem suorum pars maxima est sequuta: profectiq; Vercellensi porta, omnes cum pueris & vxoribus Vercellas petière: debacchatiq; in aduersam factionem Vicecomites, ad triginta illius primores, in quibus quatuor ex Turrianis fuere, Imperatoris militum Germanorum auxilio interfecerunt. Ad eum exciti tumultum, nonnulli Lombardia populi à promissa Henrico obedientia recesserunt: primique, & eodem die, Cremonenses, & Cremenses impositum à rege vicarium, & Gibellinos, armis, non sine caede, eiecerunt: Magiq; Brixiani Guelpharum partium duces, aduersa factionis principem, paulò antè iussu regis reductum, interficere cum quasissent, fuga se contulit ad Henricum: Pariter Parma factum: qui paulò antè, rege iubente, reducti sunt, tunc eijciuntur. Ità tartarea illa erynnis, & amor dominandi, regnat in populo vertiginoso Italia: ut nihil aliud dies cogitent ac noctes, quàm dominari, & in aduersos vindicare: Huic vni studio, & temporalè, & aeternam salutem promptè impendunt, nihil pendentes omnia, ad dominandi, vindicandiq; comparationem.

CAPVT II.

His,

His, quæ tot in locis fiebant, auditis rebellionibus, Henricus, vrbe Mediolano Vicecomitum cura & custodia relicta, exercitum tum primùm coactum in Italia, duxit in Cremonenses: cuius vrbs Guelphi resistere distitit, Brixiam cum vxoribus, pueris, & absportata leuiori supellectile, emigrârunt: Cremenses verò, deditione facta, mitius agi secum supplices impetrârunt: Sed Cremona à Gibellinis dedita, moenia portasque, & Guelphorum domos, cùm Germani euertissent, Cremonam quoque reddiderunt minori excidio immunitam. Ad eius facti terrorè, Parmenses Gibellini, eiectis Guelphis, accersitum & precibus impetratum regis vicarium habuerunt. Duxit paulò post in Brixiam Henricus, ad quam urbem, cum proprijs alienigenisq; Guelphis probe defensatam, aliquandiu sedere coactus est: editaq; in agro omnium, quæ excindi, vri, euertiq; poterant, vastitate: adhibita oppugnationibus machina, cuniculi sunt acti: Et tandem fugiētibus in mōtana Guelphis, dedita à cæteris vrbs, murorū portarūq; munitiones amisit: nec aliter ibi, quàm Cremona, à Guelphorum adibus vel excidio, vel incendio, est temperatum. Ad Placentiam verò cùm ducere pariter iratus pararet Henricus, cardinali de Flisco intercedente, Placentini eiecto armis Guelphorum duce, contraria sentiente, Imperialem vicarium admisere. Papiam nonnulli in partibus Henrici constanter durasse, & fœdera à principio per Philippum comitem cum illo ista obseruasse, nonnulli post rebellionem afflictam fuisse, contendunt. Intercæ, dum Henricus primùm oppugnanda, deindè euertenda Brixia occupatus est, oratores, quos ad Venetos miserat, redeuntes, paratam esse eam rempublicam, nauigium quod postulasset, præbere, quo ad regiones

Et a vrbi

vrbi Romae propinquiores cum omni exercitu transportaretur, nunciarunt. Per quod tempus, Veronenses, Vicentini, Patauini, & Taruisini, missos ad se vicarios acceperunt: praesidia pariter, quae danda crediderant, admissuri. Sed Henricus copias integras ad urbem Romam ducendas retinere maluit: & vicarium Anspurgensem comitem, Lombardia praesidem instituens, copias illi non magnas attribuit, quibus prouinciam conseruaret: Ipse deducentibus, qui apud eum erat assidui, Amadeo Sabaudia comite, & Pisanorum Genuensiumque oratoribus, per Placentinos Genuam se contulit: quae in vrbe eum adiit Richardus Gambatosa, Roberti Neapolitani regis orator: adieruntque pariter Friderici Aragonis, Siciliae regis nuncij, amicitiam & foedera aduersus Robertum regem, utique hostem offerentes: Quibus benignè Henricus respondit, oblati assentiens foederibus, quae cum esset Roma, miturum se spondit. Gambatosa igitur, pro vanis simulatione redundantibus, quae affererat, verba ab Henrico simulata recepit. Certum enim Henricus habebat, à Ianuensibus Pisanisque, relatum, regem Robertum Romae, & per Hettruriam, impedimenta & aduersarios suis conatibus & coronationi pro viribus preparasse. Nam praeter confirmatas per Hettruriam Guelphorum partes, quam primum, Neapoli agens, Henricum Brixiam obsidere intellexit, veritus, nè illa vrbe potitus, per Bononiam duceret in Hettruriam, Digotionem marescallum, attributo duorum millium equitatu, misit, qui Ferrariam Bononiamque, primum, post Florentiam & Hettruriam defendendo, prout necessarium in tempore in partibus conseruaret, Digotioque intelligens Henricum Ianuam accessisse, Florentiam, & inde Lucam cum copijs est delatus.

CAPVT

CAPVT III.

Annus erat vndecimus post mille trecentos, cum Clemens V. pontifex Romanus concilium apud Viennam, Narbonensis Gallia urbem, celebrauit. In quo ad alterius anni medietatem protracto, Templariorum omnino nomen extinxit: de quibus subueniendo Hierosolyma multa in eo verba iactata sunt, quae in irritum cecidere: & decreta promulgauit extantia, quibus de illius nomine Clementinis appellatio perseuerat. At Henricus, cum mensem Ianuae egisset, maris, quam expectauit, tranquillitate oblata, triremibus quadraginta Ianuensium, Saonensiumque, Pisas petit, equitatu terra per Lucenses praemisso, quibus vastitas est commissa maxima. Digressionis vero, & additae à Florentinis, sociisque Guelfis copia, numero longissime Germanis inferiores, minori quam erat opus, Lucensibus praesidio fuere. Praemisit ex illis Henricus Ludouicum Sabaudiensem Amadei filium, quingentos equites ducentem: qui Romam ad Stephanum Columnam accedens, in adibus Lateranensi palatio contiguus se continuit: Idem gentem Vrsinam ad inuidiam noui Imperatoris suspicionem plurimam concitauit: Et Florentini post Henrici in Italiam aduentum, plurimam exulum suorum manum reuocauerunt: confirmandisque societatibus, à Roberto rege institutis, fuerunt intentissimi. Quare agentis apud Pisanos Henrici, & vastantis Lucensem, Miniatensemque agrum, Germani equitatus pericula ut cauerent, neminem extra urbem agere, & oppida ac castella conspici curauerunt. Tres cardinales à Clemente pontifice missi, ad coronandum in Vrbe apostolica vice & autoritate Imperatorem: Ad quos illico Robertus rex Iohannem germanum suum, magno stipatum, se inermi, comitatu venire curauit: ut nouo Imperatori vel

R r 3 simu-

simulatè gratulatus, pompam redderet sua presentia ornatiorem. Profectus Pisis Henricus Plumbinum secus, per oram Hetruriae maritimam, Viterbium se contulit: ad què clerus omnis, Romani populi, pars maxima, cum venisset, deduci inde coeptum est pompa in talibus consueti: Perductus in Lateranense palatium rex, quod Viterbij audierat de Vrsinorum à se alienatione, voluit intelligere. Omnes igitur vrbs primores & honesto natos loco inferiores, ad conuiuium inuitauit, vt qui malo in eum essent animo, absentia notarentur: Veneruntq; præter aliam multitudinem Stephanus Columna, Nicolaus Miletus, Hamibal, Hanibaldus, Iohannes Sabellus, Theobaldus de Camposforæ: vt sola eius seculi primatibus defuerit gens Vrsina: qua sub ipsum Henrici aduentum, partem vrbs infimam, adibus suis contiguam, & circumadiacentem Tyberi, pontiq; Traiani cõinentem, ad viarum exitus repagulis communièrat: magis verita, nè aduersa factio quicquam in eos machinaretur, incautosq; inuaderet, quàm quòd motus intentare quæsiuerit.

CAPVT IIII.

AD epuli finem Henricus de suo aduentu in hanc sententiam est loquutus: Iussu se & pactione à pontifice Romano Clemente coactum, venisse Romam, cum aliàs certò sciri à Romanis posse, tum maximè trium cardinalium ibi presentiu testimonio, qui & confirmationi electionis de se factæ presentes Aumione fuerint, & Romam ad eius coronationè legati venisse conspiciantur: Non tamen tam longi itineris laborem sibi fuisse grauem, consideranti suos se Romanos amantißimum sibi populum visurum, cum quo lantos iucundosq; aliquot dies, cum quo ludos & conuiuia ageret. Sed falsum se

se iudicio & opinione, hostes in ea, & sine causa aduersarios inuenisse: quos nedum verbo, minus vnquam facto laeserit: sed inter primarios Vrbs, vt sunt, habere, & in amicitiam recipere constituerat: Hinc quos viderat inimicitias secum gratis ostentare, eorum insidias quin caueat, ac pro posse repellat, temperare non posse. Quae cum dixisset, ad suos qui circumstabant conuersus, adigendos esse fidelitatis sacramento omnes qui aderant Romanos, poscendasque, & in custodiam recipiendas Vrbs arces, demumque tenendos omnes imperauit: Iurâruntque omnes, & solus Theobaldus de Campostræ, cum affines & consanguineos suos, sua sequi consilia solitos, sicut & cateri fecerant Romani ciues, tenere ac obligare id iuramentum voluisset, solos exceptit Vrminos: de quibus consanguineis ignominiosè loquutus est: nec illi satis fuerunt, maledicta in suos adulanter iactata: vt quod querebat, cum Stephano Columna, datis obsidibus, abire permissio liberaretur. Arces verò Vrbs, quas Imperator petiuit, ades erant in theatris, thermis, & vetusti operis edificijs, in arcis formam, quod etiam nunc facile intelligitur, communita: quibus tunc Germanorum praesidia sunt imposita. Vsus est etiam alia tunc maiore Imperator imprudentia: qui præter tentos, de quibus est dictum, ciues, tributa poposcit à populo, solito semper antea, vel vicatim, vel dispersas in multitudinem pecunias, ab alijs qui coronabantur, accipere. Commota est itaque in tumultum ciuitas, & omnis viriusque factionis populus ad Vrminos confluxit: primumque in deturbatos occupatis arcibus, post in alios Urbem perambulantes Germanos, impetus cum caede & sanguinis effusione est factus. Eo exaudito

tumultu, datos à Pisanis sagittarios, à nauibus vocari iussit, quibus paulò prius fuerant adducti: in quos à nauialibus, quæ sub Auentino sunt, vt Lateranum accelerarent, mouentes, Iohannes Roberti regis frater, turmas nauales impetum facere iussit: qui eodem die Neapoli venientes, in eadem naualia, attractis trirēibus se receperunt: Iohannesque, oppressis dolo Pisanis, turmas suas omnes eò vectas nauigio, & equitatum, ob id in propinquo Vrbi loco paratum, in Urbem Henrico rebellem duxit. Augebatur interim commeatuum inopia. Imperator, & pecuniarum carentia, in odium Romani populi erat inductus. Quare cardinalibus facillè assensus, coronam, cuius in basilica apostoli Petri de more accipienda spes omnino sublata erat, in Laterano accepit, Tyburq; migravit. Eo cum copijs Vrbe profecto, cardinales Iohannem quoque Roberti regis fratrem, cum suis copijs, quæ multiplicari cœperant, Urbem purgare iusserunt: Paxque & quies vrbi Romæ reddita, tertio decimo die, postquam Henrici imprudentia tumultuarii ceptum erat.

CAPVT V.

Hactenus prospera satis omnia fuere Henrico, nunc Imperatori. Nam priusquam in Italiam veniret, initio regni sui Bohemia rege caruit, morte sceptro vacuato. Moriens autem rex filiam superstitem reliquit: eam futuram cum regno pro dote coniugem ambiebat nepos Alberti Romanorum regis: inq; eam spem, regnum cum non contemnendo ingreditur exercitu. Sed Henricus tum Romanorum rex, euocata Spirampuella, Iohanni filio suo, de voluntate magnæ partis procerum, coniugem dedit: eundemq; filium parato quē tenebat exercitu perduxit cū coniuge in regnū,

eiccto

eiecto per arma Alberti regis nepote: Vndè Iohannes filium sustulit *Wentzlaum*: qui cum auo Henrico longè postea in Imperio succederet, dictus est *Karolus IIII*. Sed hac postea. Hoc autem tempore, Albertus Saxonia dux, princeps pacificus, & qui singulari zelo infestaretur latrones insidiantes publicis itineribus, mortem obiit, viua nimirum senex, & qui supra centum annos, si numeres, victitasse inuenitur. Illic autem erexere caput, quos ille pressos tenuit: arcemque *Linow*, dudum armis *Lubicensium* deiectam, memorati ducis accedente fauore, prædones instaurant: Pristini quaestus negotium repetunt: Publica iterum itinera tenent infesta: merces cum mercatoribus inuadunt, nudant, cadunt, & nisi cesserint, etiam occidunt. Successit illi in ditione *Rodulphus* filiorum suorum nepos: tum tamen etate, vt princeps esset elector. Nã Albertus diu viuendo, filijs & nepotibus & pronepotibus ante se defunctis, *Rodulphum* in quinta generatione nepotem habuit electiua dignitatis primum successorem: Intercurrerant multi principes, *Iohannes*, *Erici*, *Otones*, *Alberti*: qui ditionem patriam diuiserant: quorum successiones quodam in loco vberius instructi explicabimus: nunc hoc dixisse contenti, quod Albertus ille grandæuus filios genuit *Rodulphum* atque *Otonem*, ante patrem defunctos. *Otto* filios non reliquit: Sed *Rodulphus* *Iohannem*, qui etiam auum moriens reliquit, & *Iohannem* filium: qui & ipse superstitem fecit proauum, relinquens filios *Iohannem*, & *Albertum*: quorum vterque reliquit prolem masculam. Sed mortui sunt & illi, auo superstiti Alberto. Namper omnium horum tempora, sustinuit ille solus dignitatem electura, quam reliquit *Rodulpho* huius Alberti filio. Sic monstrant annales, si non aber-

Rr 5 tant:

rant: Peruenit autem diu viuendo in decrepitam senectam. Iste tamen Albertus tertius Rodulphi pater, hac tempora, quae in manibus sunt, tetigit, aut vicina. Rodolphus reliquit Rodulphum filiū electorē: & ille & Bentzlaum, de quibus postea. Iohannes quoque tertius reliquit Ericum filium, & ille Ericum cum Alberto. Multae sunt laudes quoque huius Alberti, quod odio latronum multa fecerit, perpeffusq; sit. Quo sine prole mascula moriente, Ericus frater, iam sacris praeditus ordinibus, apostolica fretus dispensatione, vxorē duxit, paternam ditionem gubernauit, & filium reliquit Ericum III. patrem Bernhardi, Erici, Alberti, Magni: quorum Bernhardus nostram tetigit aetatem, pater Iohannis, nunc superextantis: Cuius filius Magnus hodie ducatum inferioris Saxoniae administrat. Electiua dignitas permansit in linea Rodulphi, cuius successio fuit in principatu superioris Saxoniae, in terra de & Wittenburgo: Sed ea deficiente, iusto ordine redisset ad proximos agnatos, inferioris huius Saxoniae duces: qui detrusi sunt, fauore & gratia marchionum Misnensium: quod suo loco non tacebitur. Sed in viam, digressi, redeamus.

CAPVT VI.

Henrici Imperatoris res, non sine causa Saxonice miscemus, quod in viciniam horum temporum semper Saxonicum genus imperauerit: quorum per Imperium res commemorantes, nunc fini propinquantes, relinquere, qui residui sunt, sine culpa nō possumus. Igitur agentem Tybure Henricum, nuncij adierunt Friderici Aragonis, Siciliae regis: cum quibus promissa apud Genuam foedera tam cupidē constituerat, vt affinitatem quoque regi Siculo honestissimā vltro obtulerit: actūq; imprimis, vt bellum Fridericus subito vicinis Siciliae Calabris

labris inferens, classē educeret, quam possit maximam, Pisana & Genuensi coniungendam: quas Imperator ad se potētissimas nauigare curaret: ipse paulo post Tybure profectus per Sabinos, Vmbrosque, Perusiā, & indē Aretium, amicissimam tunc sibi urbem delatus, vallis Arni superioris oppida & castella, nemine omnino resistere auso, vi cepit: Confluxerant enim ad eum omnes Gibellini, & Alba partes Florentini, ac ceteri Hetruriæ exules: quibus deducētib; edocētib;que, bellum illud Imperator gerebat. Ductum est indē ad urbem Florentiam, & castra ad montosam illius partem, nondum muro cinctam, firmata sunt. Erat tamen fossa, & vallo, firmissimis plancis, pluteis, materiæque, spisso vrbs tā communita, vt facile à multitudine quæ inerat defensaretur. Nam Lucenses, Miniatensesq; & Senenses immiserere suppetias & auxilia. Bononiensibus autem & Ferrariensibus, regis Roberti venerat equitatus. Quare Imperator oppugnatione abstinens, quam cerneret inefficacem futuram, incubatione potiri & obsidione constituit: hinc sede sibi ad S. Saluij monasterium, tertio ab vrbe stadio in pratorium sumpta, vicina oppida nullo grauauit onere, quàm vt commeatus in castra ferrēt. Ad mensem indē vnū & dimidium, hyemis aduentu, rerum penuria in castris laborari cceptū: & cum hominum sustentationi necessaria, ingenio & industria importādi, spes aliqua ostēderetur, nullus alendi iumēta & equos, in illa sterilitate soli, modus apparebat: motis ergo per Nouembrē castris, Imperator ad Donatianū oppidū, via Senensi, octauo à Florentia milliario cōsedit: & præfecti ex Gibellinis extorribus Florētinis duo, vnus ad Scarpariā, alter apud Incisā, attributis Germanorū cohortibus, relictī, capta de Florētinis seruauēre, & simul urbē incurso

nibus

nibus infestare curarunt. Moratus apud Donatianum menses duos Imperator, postquam sementis faciendae spem omnino praeterisse, & agrum penitus vastatum vidit, excedens dixisse fertur: Florentinos, vel sociorum urbi inclusorum auxilio, satis sufficere indigentia & famis ita cumulanda, ut ante aestatis initium, se, qui in deditiorem recipiat, pariter vocare & orare cogantur. Sed illi alijs armis pugnare statuerunt.

CAPVT VII.

Profectus Donatiano Imperator, primis ad Boniciū castris peruenit: vbi oppidum restituit, quod dudum ante Karolus rex exciderat: dumque hyberna ibi ducit, Senenses; & proximiores sibi Miniatenses, Collensesq; vastatione agrorum, & illatis quandoque in erumpentes cladibus, agitauit. Intellexerant interea Florentini abesse non posse, quin vel fame coacti inimico Imperatori futura aestate dederentur: quare petitum sepe numero auxilio Robertum regem, cum, ut amicis subueniret, peruincere non potuissent, deditum urbis dominium, urbem ut conseruaret, impulerunt: nihil in subiectitis conditionibus aëto expressius, quam ne exules quouis tempore, quacunque causa & ratione reduceret: nec tamen alia tunc praesidia rex immisit Robertus, quam quae à Bononia, ut ostendimus, & Ferraria aduenierant: nouo enim bello ipse agitari coeperat: quod Fridericus rex Siciliae transmissis cum copijs fretis, & capto Regno tunc intulerat, agentique ad Boniciū Imperatori de Friderici in Calabros aduentu, & Pisano- rum, Genuensiumq; parata, ut iusserat, classe, fuit nunciatum. Quare, ut cum Roberto, in Neapolitanum regem à Romano pontifice instituto, iure ageret, Pisas se contulit: Quam urbem praclaram, & ut dicebat, liberam,

ram, Robertum regem, obiectis se purgaturum, edicto adire ter repetito admonuit. Interea tamen Lucenses, Miniatensesq^{ue}, tatis affecit cladibus, vt Lucenses, amissis agri oppidis, apparuerit eo anno simul cum Florentinis in deditioem fuisse venturos. Acta igitur in hunc modum maxima aestatis parte, Imperator per Senensem agrum, vbique vastatum, contulit se Aretium: Qua in vrbe, cum magnis honoribus esset acceptus, Robertum regem priuatum regno pronunciauit: & hinc classem in illum iussit nauigare: inde in Senenses ipse profectus est: confisus, dum eam obsideret ciuitatē, Florentia per deditioem, Lucaq^{ue} potiri. Cum esset ventum ad montem apertum, Senarum vrbi ad tertium, vel circa, lapidem proximum, & Florentina clade nobilitatum, Imperator incidit in agritudinem, ex qua vt conualesceret, medicorum consilio balnea adiit Maceratensia: Quo in loco certior est factus, Clementem Romanum pontificem censuisse, & literis declarasse, regno priuare Robertum non potuisse: qui ad loca non tuta fuerit euocatus. Cum autem Imperator ea balneorum lotione minus recreari & conualescere videretur, medicis item consulentibus, purioris aeris loca petere voluit, Itumque est Bonconuentum: quod oppidum duodecimo à Senis miliario distans, dum obsidione incipit premere, diem obiit. Signa veneni in cadauere apparuisse, multi scribunt. Ptolemaeus verò Lucensis affirmat veneno eum peruisse, à Prædicatorū ordinis fratre, in eucharistia dato: aliusq^{ue}, addit, id Florentinorum procuratione factum: Ipsi fratres multa in purgationem sui fratris congesserunt. Hic fuit exitus Imperatoris satis aliās fortunati, & qui per Italiam videbatur, si longior vita fuisset, Imperij iura potuisse restituere: Sed arma Florentinorum occultò preuenierunt.

CAPVT

Igitur comperta Henrici Imperatoris in Italia morte, Germaniæ principes electores, in duos aequè Imperio regnoq; dignos principes vota contulerunt, Ludouicum Bauariae, ac Fridericum Austriae duces: Qui copijs derepentè contractis, praelio concurrerunt: in quo caedes vtrinquè, sed in Australibus maior fuit: Fridericusq; superatus & captus, in carcerem ibat victoris. Ludouicus verò ea elatus victoria, pro rege ilicò se gessit, multa disponens, concedensque, quæ confirmatum, coronatumque, decuit Romani pontificis consilio, iudicioq; subijcere. Erat autem annus post mille trecentos decimus sextus, cum ad Iohannem XXII. pontificem in Gallias mitteret Ludouicus oratores, electionem nunciantes, poscentesq; Romani pontificis assensum: quem ille protinus negauit, quòd Ludouicus supra impietatem, quam in secum electum, & eodem iure nitentem, commiserit, multa peregerit, quæ nullus regum, nisi Imperatoria dignitate ornatus, consueuisset. Aluit tamen idè Ludouicus Vicecomitū Mediolani tyrannidem, vt tum primū ausi sint palam mores in plebem tyrannicos ostendere. De electione autem huius regis, mira quidam recordantur annales, quæ operæ precium erat posteris ad memoriam commendare. Electores principes seculi indignum rati, quòd ab ecclesiasticis solis ea potestas expectaretur, nō expectatis tribus archiepiscopis electoribus, Ludouicum elegerunt: Archiepiscopi autè contemptum sui reputantes, nullam esse electionem protestati sunt, de Ludouico sine se peractam. Nam & Rodolphus dux Saxoniae, qui elegisse diceretur, non ad eam pertineret, sed dux inferioris Saxoniae Ericus foret aduocandus. Præterea Zwaldemarum marchionem, non presentem, sed

sed per nuncium dedisse vocem, non in eum, quem ipse voluerit, Fridericum, sed in eum, quem falso nuncius de suo sensu nominauerit Ludouicum. Ferunt enim submissum à marchione militem, qui cum videret principes in Ludouicum propensiores, suamq; vocem, quam ex mandato marchionis pro Friderico daret, futuram inanem, studebat & principi suo, & proprijs comodis, quod Ludouicus marchioni propior, & commoda plura amicus, & incommoda posset inferre maior a inimico, marchioni: cum & ipse nonnihil exinde comodi speraret, si suo posset obsequio, vacillantem principum sententiã, marchionis sui voce deducere in optatum. Hæc tum obiecere archiepiscopi primæ de Ludouico electioni, ipsiq; Fridericum delegerunt. Ferunt marchionem vehementer exasperatum in militem nuncium suum, quod non de dominis sui mente, sed propria voluntate electionem perplexiorem reddidisset: redeuntemq; diu carcere macerasse, & demum extinxisse fame, cum pomum in eius semper adspectum iussisset appendi, sed quod tangere non posset: speratoq; carcere sub ultimo vetuisse supplicio, nè vllum cibum genus victo immitteretur: vt doceat ille pena sua exemplo, discantq; minores, mandati fines nulla in re præterire. Interim verò Ludouicus satis omnia pro rege gerebat, & si nullum summi pontificis consensum, nullam ab archiepiscopo Coloniensi, qui primam Aquisgrani in sua prouincia coronam dare solet, pro suo iure suscepisset consecrationem aut benedictionem.

CAPVT IX.

Annus erat post natum mundo Christum vice simus post mille trecentos, cum Holsatiã gubernaret, inde Iohannes III. cognomento Largus, in Æoagria, hinc verò Gerbardus Magnus cum fratre Iohanne. Erat alius quoque

quoquē tum Iohannes Gerhardi filius, qui in Stormaria rerum potiebatur: Hi magnis rebus in Holsatia Daniāque gestis, sua tempora reddiderunt insignia: Aliquandō quidem adunatis viribus, commune bellum fratruales gerebant: nonnunquā diuisis armis Iohannes cū rege senserat, fratre suo vterino. Sed ista narrantes seponamus, cuique tempori sua gesta tribuentes. Prima Iohannis expeditio fuit in Daniam: Nam moriens Ericus rex, mandauit proceribus, nē fratrem Christophorum regno suis demeritis exactum, regem vllō modo paterentur: fortē ad filios proprios successionem deriuabat. Sed erant inter proceres, qui Christophoro studerent. Illi adiuti armis Iohannis Holsatia comitis, Christophorum in regnum prouexerunt. Idem Iohannes vicina pacari percipiens, cū sciret patribus suis multa fuisse ab Lubicensibus incommoda, de ostio Trauena: euocatis eisdem Lubicensibus in villam Zuzel, trāsēgit cum illis, vt accepta ab eis pecunia, permitteret portum immunem, villāque Trauemunde pateretur eisdem ascribi, cum iure vadi suo in loco: sineretq; Trauena liberum fluxum, itā vt ius haberent demoliendi, si quis in posterum arcem, aut praesidio ripam fluminis occupare tentaret: In quam rem accepit quatuor millia mōnetae Lubicensis marcharum. Erat iste comitate & humanitate plurimum conspicuus, vt cognomen Largi reportaret. Nam vni ciuium, non pro magno in se merito, donauit gurgustium piscium: in quo multi per vniuersum annum esoces capiuntur. Gerhardus autem, quem Magnū dixēre, accepta coniuge filia Iohannis ducis Saxonie, primordia militia eidem socero suo impendit efficaciter. Nam cū quereretur idem Iohannes, quōd frater Ericus iniqua in se partitione patriam ditionem diuiserit,

miserit, erecta arce ad terminos Saxonie, compulit Ericum, vt Alberto Iohannis filio, sororio suo, aliquot relinqueret pradia, villas, & agrorum iura, in sortem suam. Iohannes breui concessit in fata, prouenitq; Alberto sororio Gerhardi principatus. Sed vigeat adhuc in corde Iohannis & agrarie comitis mors Adolphi, fratris sui consanguinei, quam Gerharo imputabat: Vnde factum est, vt idem Iohannes, quadam exuscitata controuersia, euocaret Adolphum comitem vltra Albim in comitatu de Scoewenborg agentem, vt vindictam sumeret de Gerharo, & Iohanne fratre eius. Venit Adolphus expedito suorum agmine, vlturus fratruelis Adolphi necem. Gerhardus non ignarus transitus eius, cauit inprimis, ne agmina sua iungeret armis Iohannis: Quo factum est, vt quam potuit expedita militari manu, euocauit de Swilstria, de q; palustribus eius rusticam multitudinem, expectans vementem Adolphum in Bramstede. Et cum propinquare cerneret expedito suorum ordine Adolphum, occurrit illi in apertis ad eum vicum campis: collatisq; armis, diu steterunt pertinaciter obnixi. Sed inclinavit fortuna Gerharo, vt cassis captisq; plurimis, fugaret Adolphum. Ille sub pontem elabatur, absconsus vt sperabat: sed inde extrahitur. Centum & viginti illo capti pralio feruntur, qui omnes se suo luerent ere. Hac prima Gerhardi in Holsatia victoria, in die Decollationis Baptistae, anno decimosextimo post mille trecentos. Thietmarsi illa tempestate studere Iohanni, cui suppetias in Gerhardum, & Iohannem fratrem eius, ferebant. Illi agmine facto, de sua terra obuias parochias, Scheneuelde, Nortorpe, Nienmunster, igne & ferro sœdauerunt: & Kilonem vsq; peruenerunt. Iam superato equestri agmine, vsui non videbantur pedestres copiae: One-

Sf   rosi

rosi autem facti ciuibus, per ingenium oppido dimisso, iu-
 ventur ire ad prædam, per aliam regionem reuersuri in
 patriam. Transierunt per districtum Bornehouede: in
 qua villa cum reperissent ex illis nonnulli recens exco-
 ctum in dolio liquorem, (ceruisiam vocant) illi pro bal-
 neo per insolentiam sunt abusi: & transito riuo Bunsing,
 in merica pernoctarunt. Sciens Gerhardus, primo dilu-
 culo inisit omnes suos ramum præ se ferre virentem, nè
 accedere viderentur: immò, vt tardiùs conspicerentur,
 latitantes in specie nemoris, vt imparatos occuparent:
 processit stratagema, & nihil opinantibus Thietmarsis
 superuenere Holsati: & caesis ad quingentos, alios in ri-
 uum mergi coegerunt. Ea victoria parta est Gerhar-
 do, die Alexij, anno prænotato. Nec longũ tempus in medio,
 cum necdũ exaturatus vltione in Thietmarses Ger-
 hardus, arma vndecunquẽ contraxit: de diœcesi Bre-
 menfi, de que Magnopoli: cuius princeps ipse aderat
 Henricus, de Wunstorp, de que Gutzkow comites. Ine-
 rant arma Iohannis ducis Saxonie soceri Gerhardi, &
 comes ipse de Rupin: multi quoquẽ nobiles insignes nu-
 mero quatuordecim: Gerhardus ipse cum fratre Iohan-
 ne in his erat: in vigilia Natiuitatis Mariae Thietmarsis
 am sunt ingressi, per viam Suderhamme, per quã vadum
 Hemmingstede: totusque peruenit exercitus in paludem
 Norderstrand, ad cor Thietmarsis: ibi primum adunatis
 Thietmarsis, aciem opposuere venientibus, bis hostibus
 cessere, primo prælio: caesisque sunt ex illis mille septingenti
 viri: fugientes ecclesiam in Oldenworden apprehenderunt,
 eamque in morem castelli, vt poterant, commu-
 nerunt: Et cum ignem inijcere pararent hostes, Thiet-
 marsi de ditionem obtulerunt: subditos se Gerhar-
 do fore in reliquum pollicetur. Ille versutiã gentis veritus, nec
 fidem

fidem habens verbis, iussit propius ignem admoueri: Vbi iam stillante plumbeo tecto periculū senserant, extrema experturi, turmatim prouūt, (est vbi dat vires nimius timor) obsidentes inuadunt. Aderāt etiā aliunde Thietmarsī de latibus prodeuntes, & iam animū resumētes impugnauēre hostes: interceptosq̄, ad internecionē deleuerunt. Solus Gerhardus comes, & Henricus de Magnopoli princeps, qui ad signa pro more militia agmen tenuerunt, superstites fuēre cum suis: omnis reliqua nobilitas, cum copijs tantis, ad numerum duorum millium intercidit. Gerhardus & Henricus Magnopolensis, cum suo agmine repedārunť tristes. Annus erat vicesimus, & vt alij addunt, secundus, post mille trecentos, cū ea Hofatorum in Thietmarsia fieret ruina.

CAPVT X.

Obiērat per ea tēpora Ericus Slesuici dux, relicto filio Waldemaro, matre nato Gerhardi germana: Qua de re Christophorus rex, quod multi ante eum reges tentauēre, ducatū adunare querēs corona, specie administrationis pro paruulo, arces ducatūs cepit possidere: & ceteris quidē iam in manu regis collocatis, sola Gottorp arx munitissima restabat. Gerhardus comes pro nepote arma sumens, eam tueri aggreditur: Obsedit rex magna suorū manu arcem memoratā. In equino monte (Hesterberg vocāt) castra locauit. Gerhardus vnde cūq̄, cōtracta auxilia duxit in regē, obsidionē satagēs soluere. Solebat ille, pugnaturus, imaginē sacratissima virginis collo appēsam, circūferre in omnia pericula. Quod nē cui nouū videatur, tradūt Romani scriptores Syllā Dictatorē gestāsse semper in plio statunculā Iouis, aut Apollinis: quā periculoso plio victor exosculans, ait: Penē ego tecū, & tu mecū concidisses Iupiter. Gerhardus igi-

tur hanc imaginem deuotus semper Virgini gestans, ter
 fertur cecinisse: Nos hac die tibi gregatos serua virgo.
 Alteram tum in pralio manum imagini ferunt decisam:
 quā nullus denuō poterat aptare artifex: hodieq; mon-
 strant virguncula in Itzebo, memoratam Virginis sta-
 tunculam. Exterior tum Holsatorum habitus, quem pa-
 ludamenti loco praeferbant, in omni exercitu candidus
 erat: quod de longinquo Dani prospicientes, irrisione
 militari notarunt, mulieres in se ducere per cōtemptum
 asserentes. Tum quidam ex ministris Holsatus genere,
 Danis, vt sit, militās: Si benè, inquit, noui Holsatos, sen-
 tiemus non esse fœminas, quae properant: video collucere
 inter candidas vestes arma fulgentia. Conserunt acri
 pralio manus: & vbi casis virinque plurimis pertinaciter
 stabant acies in inuicem, Holsati sublato clamore per-
 sonant: Fugiūt, fugiunt Dani, sic formidinem incussuri
 postremis. & profecerunt: Nam fictam fugā in veram,
 concepta formidine, verterūt: Soluta q; est obsidio in die
 illa. Eam verò arcem dux Waldemarus auunculo Ger-
 bardo ex illa die permisit in pignus, pro impensis quas
 absumpsit & expeditio proxima: simul vt inde tueretur
 ducatū pro viribus. Cū autē Christophorus rex omni-
 um suorum in se odia prouocasset in regno, ita vt eicere
 illum conarentur, auertissetq; à se fratrem vterinum Io-
 hannem Wagria comitem, Danorum proceres in regem
 prouocauere comites Holsatia: qui expeditione instituta,
 primam Fionia insulam apprehenderunt: arcē eius
 Nuborg oppugnantes, breui expugnabant. Rex autem
 cernens intus & foris omnia in se ardere conflagan-
 dum, magno ere sumpto, nauigauit in Germaniam: &
 Rostockium applicans, principibus Scandalia tunc, vt
 nunc, parentem, cum principibus Magnopolensibus egit,
 vt

vt conducto exercitu in Daniam armis reduceretur. Armauit classem, & redijt in regnum. Sed tanta fuit conspirantium manus, vt nihil proficeret: iterumq; armis eiectus est. Tum Danie proceres, cōmunicato cum Holsatiæ comitibus consilio, Waldemarum Slesuici ducem, puerum duodennem regem creauerūt. Is nouus rex, habito in Fionia regni conuentu, Gerhardum comitem auunculum suū creauit pro se ducem Slesuici: Iohanni comiti permisit Lalandiam, Falstriam & Cimbriam, insulas minores in regno tres. Gerhardus in arce Lalandiæ Dwerdingborg, militē quendam reperit Germanum: quam arcem solutis quatuor marcharū millibus de manu illius recepit, & donc solueret summā memoratam, in pignus tradidit arcem Zegeberg: vndē tamen capta breui post tempore eadem arce, per nocturnas insidias est eiectus: Pertinet enim ad districtū Wagriæ, quā gubernabat paterna successione Iohānes comes antedictus.

CAPVT XI.

Idem comites Iohannes & Gerhardus, vbi vnū sentire, iunctis armis, regem Danie Christophorum, Iohannis, vt diximus, vterinum fratrem, ed perpulerunt, vt Lubicam descendens, cum eisdem per interpositos amicos transigeret, vtq; illi, acceptis octuaginta millibus argenti marchis, regnum illi permetterent incolume, & pro viribus illi asisterent in rebelles: reddentes terras cum arcibus, quas tenerent: vtq; Waldemarum iunior, quem regem creauere, voluntate Gerhardi, ex cuius arbitrio adolescens totus penderet, in ducatū rediret. Arbitratus rex, si comitum illi accederent, Danorumq; decederēt partibus arma, facile se obuiaturum aduersantibus. Et quoniam argentum, quod ex formula promptum appenderet, non erat, dedit comitibus pignus pro

eo Syluam Danicam, cum parochijs octo, nō cōtemnen-
dis, quoad numeratū solueret: Quibus ex sententia con-
stitutis, regem comites reducere in arcem Døwring-
borg: Qui autem ex proceribus contraria sentiebant, re-
gem in arce circumsedere. Sed tum fuit ea potentia rex,
cū sibi comites deuinxisset, ut facillè Danis superior
esset. Iutia tamen proceres indignè, quod gerebatur,
ferētes, & regi, & duci suo, simul & comitibus ausi re-
bellare, arcem Gottorpe iterū obsidione cinxere. Abe-
rat per id tēpus Gerhardus comes: Sed Iohānes contra-
ctis, quae poterat, armis, properat obsidionem soluere: in-
uadit obsidentes, & magno praelio victor, nongentos ex
his capit, multos prosternit: ceteros vertit in fugam.
Christophorus deindè rex vir inquieti animi, iam fratri
suo Iohanni per fœdera iunctus renouata, pro nihilo du-
xit Gerhardum aduersantem sustinere. Igitur magno
iterū exercitu conscripto in Waldemarum Slesuici
ducem mouēs, arcem Gottorpe, quae sola oculos eius of-
fendit, quod clavis videretur in Holsatiam, constituit
expugnare: quod ut promptius fieret, in grandi vallo
(Danicum opus vocant) in conspectu arcis memoratae,
cohortes, quantis opus videbatur, constituit, ut aditum
obseruarent, nè Holsati transgressi soluerēt obsidionem,
quam instituerat. Non potuit ignorare tantam Gerhar-
dus molitionem: Ille quoquē emisit ad amicos nuncijs
vltra Albi nobiles, in diocesim Bremēsem, perq̄, Døest-
phaliam, vsque ad Rbenum, & à domo de Brunckhorst,
quam materna stirpe tangebatur, arma contraxit auxili-
aria. Conuenēre omnes in Reindesborg, & priusquam
educerentur, interposita mora, sumptus non mediocres
in oppido fecere aduena: iam educēdi erant, nec tamen
ciues egredi sinebant, nisi are persoluto. Comes rerum
ignarus,

ignarus, aut quoddam fideret illos sequuturos, facile ciuibus quietatis, egreditur cum suis. Aduena ut iura & fidem hospitij non violarent, cum Burchardo de Itzebude milite, qui comitis nomine forenses introduxit: cum Gerhardus, quod pro ipsis promptum solueret, non haberet, in oppido remansere. Burchardus is erat, cui signa in acie precipua erant commendanda. Quid faceret comes? Hostes perurgebant: sine dispendio fama cedere non poterat. Equites erant cum comite quadringenti, aduersus duplo maiorem numerum: Sed initum certamen magnis animis: Satis videbatur tantam hostium manum sustinere, nec vinci: Vberius aliquid fortuna comiti contulit: Etiam vicere pauci multos: & peracta multorum strage, rex fugam inijt. Et quia in Sleswicum declinare non poterat, quoddam hostes media tenerent, Kilonem versus iter instituit ad Iohannem: qui tum agmina sua preparata tenebat in Todeflo, ibi oppositurus se his, quos venire Gerharo ab ea parte cognouisset: nec prospexit tam celerem inclinationem fortuna. Interim Burchardus capitaneus praefatus, audiens esse congressos, sed exitum nosciens, permittentibus ciuibus, cum aliquantis egressus est, ut quid factum sit auscultaret: Peruenit in locum Sestede: & iam noctu equites accelerare audit: Vbi propius venit, Danos intelligit: & hostiliter incurrens, facile paucos exterruit: Omnes ilico capit, in quibus rex erat Christophorus: Et nulla interposita mora, cum captiuis Gottorp contendit: perueniensque, portas pulsatur importunus. Prior comes de stratu suo, quamuis vulneratus, exurgit: nec enim cura, nec vulnera, quietem permittunt, magni aliquid in nuncio nocturno, ut erat, interpretatus. Quid est inquit? quis pulsatur fores? Agnoscens miles vocem comitis, proclamat: Ecce

S f a domi-

domine, grauiter vulneratus, & insupèr captus sum, quid spei praefers? Cui comes: Serua breuem patientiam, (agnouit enim & ille vocem loquentis militis) multos Dei miseratione teneo captiuos: celeviter redimeris. Et ille secum, Magno, inquit, tuo commodo molliter respondisti. Tum elatiore voce miles: Maioris & felicioris rei tibi nuncius aduenio: Eccè affero captum regem Danorum: Surge, laxetur porta, vt afferuetur. Nihil moratus comes, iubet aperiri. Regem captiuum pro fortuna salutatur: iubet curatque custodiri diligentius. Non sum ignarus apud alios referrì, regem non captum, sed bello profugum, venisse Kilonem: Sed tamen hic erat rerum exitus, vt Iohannes comes, regis frater veterinus, interposita opera, captiuos omnes, data in possessionem Gerharδο Fionia, & aliquot arcibus, captiuitate laxauit. Dani interim, iniquo ferentes animo, tantam in se Holsatorum insolentiam, quotquot repererunt in oppido Lunden, facto impetu, omnes peremerunt: Arcem Helsingborg, quam Gerhardus tenebat, obsidentes capiunt, & deinde alias, quotquot ille de manu regis tenuit, pulsis custodibus, recipiunt. Sed cum per propinqua tempora rex Christophorus excederet rebus humanis, relictis filijs Ottone & Waldemaro: Ottone natum maiori cum Gerhardus comes in Iutia ad vicina Wuburgi collata manu congregaretur, comesq; Holsatorum, prosperante fortuna, superior esset, multis in medio caesis, Ottonem regis filium capit: captumq; secum duxit in Holsatiam, & eum in Zegeberge arce munitissima, per viros fidiſsimos custodiri iussit.

CAPVT XII.

Nihil propitia fortuna perpetuum, immò nec diturnum: Inuidisse fortis viri prosperis successibus

bus fata credideris. Gerhardus cum recuperanda in Dania, presertim ditionis sue gratia, exercitum haberet ex longinquis conductum, (Gunshower tum dixere, quod breui admodum habitu ad omnem rem expediti videntur) eum ducens per Iutiam, victor ubique & vndique redibat: nec erat, qui acie auderet obicere: Omnia iam ad usq³ Randershusen subdita tenebat. Erat miles his in locis, vir potens & locuples, iam tamen cum ceteris in ditionem concedens comitis ubique victoris: Negels Iepsen Dani, nostri Nicolaum Iacobi, dixere. Is cum iram & indignationem in comitem iam dominum suum collegisset, siue fortuna viri inuidens, siue patria libertati studens, noctu cum satellitibus oppidum ingressus, comitem in strato suo quiescentem opprimit, & euadit: Mæror & luctus, cum diesceret, in exercitu inconsolabilis: attamen filij, quos tres reliquerat, Henricus, Nicolaus, Iohannes, vt viros decebat, luctum in vltione constituerunt: peractisq³ solennibus funeris, in Itzeho tumultandum misere. Hoc verò monasterium Gerhardus, Adolphi religiosi filius, antè situm inter Albim & Storam in palustribus Dvilstris in villa Vlete, in eum transfudit locum, in quo prioribus annis inexpugnabile erat Holsatorum presidium. Quo in loco primus ille Gerhardus sepulturam accepit: & post eum filius eius Henricus, & nepos iste Gerhardus Magnus: Nicolaus quoq³ filius eius ibi vitam finiens, ad patrem tumultatur: & Henricus frater, cognomento Ferreus. Gerhardus dux primus ex hoc genere Slesvici, & Albertus Henricusq³ eius fratres, insuper Henricus, Gerhardus, Adolphus duces, Gerhardi ducis filij, hoc loco tumultati, expectant nouissimam tubam. Hartwicus de Reuentlow, qui manus iniicit comiti Adolpho in Zegeberg, limina petijt apostolo-

Sf 5 rum,

rum, penitentiam accipiens, omnia sua in manus pauperum traderet iussus. Fertur refectorium subitum, & dormitorium desuper extruxisse: Adiecitq; Nicolaus comes multa huic loco donaria. In Reinuelde autem monasterio Cistertiensium conditi sunt, tres illi de Boagria, Iohannes, cum fratribus & filiis: Caterum in Hamburgo in maiori ecclesia duo nouissimi Adolphi, cum aliquot fratribus. Ille autem primus Adolphus, qui dono primus accepit terram à duce tum Saxonie Ludero, quia eius temporibus in omni ea terra nulla erat solennis, prater Hamburgensem, ecclesia, nullum adhuc vsquam monasterium, in Hamburgo creditur terra commendatus. Nam filius eius secundus Adolphus, relatus est à Demyn in Mindam, vt suo loco diximus: Tertius verò defunctus in dominio sito Scowenborg: Quartus in ordine Minorum sepulturam promeruit, inter fratres suos in Kilone, à se fundato monasterio. Libuit sepulcra scrutari nobilium virorum ad perpetuam memoriam.

CAPVT XIII.

Henricus & Nicolaus comites, casti Gerhardi filij, in vltionem patris iusto exarsere dolore. Nam Henricus accepta parte copiarum nauigauit in Selandiam: Nicolaus persequitur reliqua belli in Iutia. Sed cum comperitū haberent, parricidam illū in Scaldingborg cum magna manu considerare, in eam arcē primū ducentes, feruentissimè oppugnauerunt: & quoniam nihil iniuriam fortibus, etiam expugnauerunt: Duo milia inibi Danorum caesa feruntur: Extractus de medio insignis parricida, non vulgari mortis genere dignus mori, quadriparsitus, totidem rotis, domini sui, & cui sacramentis erat obnoxius, prohibitor & mactator, imponitur, soruos pasturus: Si Holsatorū primores eius facti con-

scii

scij fuere, in obscuro mansit: Sed tamen compertū erat, magnam illustris viri fortunam inuidia non caruisse. Ingentem eius spiritum multi admirati, sæpè rogârunt: Vnde tam multis diū cumulata solueret stipendia? Respondit: Victores se in Thietmarsiam missurum: vbi si res ex sententia procederet, prædis locupletati, inde sibi stipendia desumerent: Sin caderentur, nihil esse opus stipendijs. Sed tamen is erat exitus multorum, vt vacui redirent & inanes, nihil præter arma portantes. Henricus autem in Selandia prosperatus, oppida, quæ facile fuit, vtpotè immunita, occupare, arces etiam aliquot obtinuit: & iuxta ritum terræ impositis capitaneis, cæteri rure degunt, affuturi vbi opus est: Cum interim exorta ruri inter Danos & Holsatos (vt facile fit inter militanter) contentione ex causis leuissimis, quidam ex primoribus Danorum multis charus opprimitur ab Holsatis: Ea re breuè per longinquum diuulgata, conclamatur ad arma: Execratur omne nomen Holsatorum, & cæsi sunt, tumultu multitudinis exorto, trecenti vna nocte viri: Quæ res exterruit multos, ita, vt Henricus quoq, comes, impositis opportuno loco præsidijs, ipse abiret. Erat autem annus post mille trecentos quadragesimus secundus.

CAPVT XIII.

LVdouicus interim Bauarus Romanum administrabat regnum, nec vllis potuit conditionibus placari, vt emulum à se captum Fridericum, ducem Austria, captiuitate sineret laxari. Nulla eum magnitudo promissi aris permouit: nulla profuit amicorum interuentio: omnia frustra pertentata euannere. Vbi iam multis frustra conantibus nihil potuit effici, ipsi inter se principes soli conuenere, vt Fridericus interposito

iuramento de nunquam resiliendo, omne ius sibi compe-
 tens permetteret Ludouico, liberè cedens & renuncian-
 s. Literis interuenientibus, omnia roborantur: Non
 mirum, quòd his vsus sit Fridericus conditionibus ad sui
 laxationem: sed mirum, quòd his ad sui securitatem
 credidit Ludouicus. Duxit interea coniugem idem Lu-
 douicus rex filiam comitis Hollandiae, nuptijs Colonia
 celebratis. Interim Papa excitato rege Neapolitano Ro-
 berto, exercitum misere in Mediolanum Imperio de-
 trahendum: Sed egressi ciues malè multauere veni-
 entes, vt nemo se gauderet aduentasse. Interim ponti-
 fex Iohannes, solennibus institutis processibus, Ludouic-
 cum regno pellere annisus est: Ludouicus ad appellatio-
 nem conuolauit: quam insigniter conceptam vbiq; fe-
 cit publicari. Nos, inquit, Ludouicus Romanorum rex
 proponimus aduersus Iohannem, qui se dicit esse Papam,
 quòd Christi testamentum de pace malè exequitur, pu-
 blicam Christianitatis pacem perturbans: nec remini-
 scitur à sancto Constantino id, quicquid nunc habet ho-
 noris, latitanti Syluestro permissum: malè gratis Ro-
 mano Imperio, vnde desumpsit omnem, quo nunc abuti-
 tur, splendorem: Et reliqua in hunc modum plurima,
 quae profequi, & longum esset: nec omnino, posteritatis
 oculis subycere, prouidum, vnde scandala pusillorum
 orirentur. Iohannes interea comes Holsatiae in Boagria
 luctantem cum Danis Gerhardum cum filijs, deserend-
 um putauit, & terra sua componenda industrius insta-
 bat. Considerauit ab arce Linow in primordijs inferioris
 Saxoniae sita, quae semel ac iterum ouersa instauratur,
 multa prouenire latrocinia, per publica itinera merca-
 toribus intra praclaras vrbes Lubicam, Hamburgum ac
 Luneburgum, indigne, vt debuit, perferens, arcem fir-
 mauit

mauit in loco Trittove, non longè à Bilena fluuio desfluente, limitemq³ faciente vtriq² ditioni, Saxonie ac Holsatia. Locus, in quo fundatur, iuris erat religiosorum in Reinfelde: sed comes, compensatione facta, monasterio tantundem alibi rependit, asseribens de suo villas Arnfeld & Woldehorne iuribus monasterij memorati: & tamen malum ferunt esse loci fatum, geniumq³ pessimum, vt nihil ibi gignatur membris omnibus incolume, ab homine vsque ad cicures bestias. Hic Iohannes fortunatus & locuples, cum terram suam pacatam haberet, nulli se deinceps voluit immiscere bello: Sedit, & adspexit conflictus patruelium suorum: ipse paci nullam rem duxit preponendam. Reliquit autem filium Adolphum, in quo, vt suo dicitur loco, linea eius successionis penitus defecit.

CAPVT XV.

Ludouicus interea Romanorum rex vocatus venit in Italiam, excipiturq³ perbenignè ab Gibellinis, qui partes fouerent Imperij, peruenitq³ in urbem Romanam, excipientibus eum proceribus Romanis, solenni apparatu. Habebant autem primores Romani magistratum, quem appellauere Vicariatum, quem tum Stephanus Columna gerebat. Is à clero & populo interpellatus, coronam Ludouico dedit imperialem: Qua ille percepta, cum aliquandiu gyrationes vertiginosas Italarum in suis partialitatibus ridens conspexisset, in Germaniam reuertitur: Conuentuq³ regni conuocato permagnifico in Franckfordiam, ad quem etiam vocauerat reges Imperio non parentes, venerat rex Anglia Imperio nihil debens. Aderat rex Bohemia Iohannes, Henrici septimi filius, cateriq³ regni tam spirituales, quam seculares principes. Ibi constituta sunt multa, quæ ex dignitate Imperij

tum

tum sunt visa: Inter alia verò, quòd electus à principibus, aut à maiore, aut saniore parte, administrationē habeat citra assensum pontificis: nam ea, quæ præter hæc introducta sunt, nec diuino iure, nec vlla patrum ordinatione, sed blanda quorundam assentatione, & Romanorum spontanea ingestione pontificū prouenerint: Electus infinuatur Romano pontifici, quòd sit princeps catholicus, iustus, Imperio dignus, petaturque coronatio: quæ (ni si obstiterit manifesta causa) si negatur, sumatur consecratio, à quouis catholico pontifice: Nam omnes illa solennitates, per ecclesiam introducta fuerunt. Quis enim Romanus pontifex consecrauit Constantinopolitanos Imperatores? & quis ante Karolum multos Christianos Casares? & ante Constantinum Ethnicos quis sacrauit Imperatores? Deindè ordinatum est, quòd Imperator præstabit pontifici & ecclesie defensionis, deuotionis, & humilitatis, non fidelitatis, homagij, aut subiectionis iuramentum: quia temporalis dominij Papa Imperatori nihil tribuit, immò ecclesia sumpsit omnia illa ab Imperio. Gladius enim vterq; nihil habet commune, cum alter animam, alter solùm corpus consiciat. Ibiq; decreto firmatum est, quòd vacantis Imperij administrationem pontifex habeat, nulla scriptura, nulla ratio, sed sola vsurpatio introduxit. Hæc tum principibus in cætum Imperij congregatis visa fuere in rem Christianam obseruanda. Sed luit Germaniæ pœnas diuisionis suæ: quæ si vnum sentiret, pareretq; suo capiti, quomodò in Anglia & Fræcia principes regi, rectè illi omnia procederent: nunc verò experitur, quòd verbo Veritatis discere & cauere debuit: Omne regnum in se diuisum, desolabitur.

CAPVT

CAPVT XVI.

Cum per hæc tempora Ludouicus Brandenburgensis marchio, Ludouici Imperatoris filius, (iam enim, quod in *Dandalia* diximus, feudum redibat ad Imperium) Lubicam venisset, adierynt eum comites Holsatia Iohannes & Henricus, ostendentes Daniciregni longam diuturnamq; tumultuationem: expedire, vt aliquandò compositis rebus, ad tranquillitatem redigatur. Nam filij Magni Gerhardi, dum antehac mortem patris sui magnificè vlciscerentur, factum est plurimo labore, vt omnia regni negocia fierent perplexissima. Audiuit marchio per benignè, quæ à comitibus dicerentur: effecitq; vt *Waldemar*us Slesuici dux, cum comitibus memoratis amitteretur, quò ea res, competentibus ad pacem conditionibus, ad effectum perueniret. Polliciti operas comites, regem *Waldemarum* in regnum reducerunt. Dux Slesuici germanam illi sororem suam coniugem dedit, vt omnis de medio fieret memoria similitatis. Erat tum annus quadragesimus primus post mille trecentos. *Waldemar*us autem dux malè gratus comitibus, qui rei componenda studuerunt, bellum illis cœpit intentare: quauis esset Henrici & Nicolai consobrinus, natus sorore patris amborum. Illi autem arma vertunt ad insidias, obseruantes tempora venationis, cuius erat ille studiosissimus, quod non ignorabant: captumq; in venatione perducunt in *Fioniam*, quæ adhuc in manibus erat Holsatorum: biennioq; tentum, grandi are luere suam captiuitatem coegerunt. Magna verò & multæ tum fuere in regno turbationes, à capite quàm maximè subortæ. Ludouicus marchio, Ludouici (vt diximus) Imperatoris filius, cum primam Danorum regis filiam coniugem morte amisisset, de secundis nuptijs cogitauit.

gitauit. Erat Margareta Stiria ducis vnica filia, iam nupta *Wentz-lao* Iohannis regis Bohemia filio, puella insigni facie, quae maritum suum ad vota nuptiarum accusauit impotentem: secretiusq; literis egit apud Imperatorem Ludouicum, vt marito subducta eunuchō, eius traderetur filio coniunx, etiam ecclesiae iudicio, quod mater esse vellet, diuortianda. Placuit Imperatori puella nobilis & diuitis, quae dotem afferret ducatum, in filium eius propensio. Sed filius vbi intellexit rem, non probauit: raptu sibi coniugem querere, non esse Christiani principis. Verum stimulante patre, cum etiam iurisperiti rem licitam dicerent, consensit: & puellam rapuit volentem. Nam repugnante marito aliter fieri non potuit: vt ecclesiae iudicio apud illum manens, diuortio abiungeretur. Ad tam atrox facinus vindicandum, omnis Bohemia, Vngariaeque, & Francia commouentur: bellum ingens conflat: producuntur acies ob raptam puellam: Troiani belli renouantur initia: Confligitur acerrime: sed Ludouicus non inferior discessit. Is tamen erat belli exitus, vt *Wentz-laus* sibi cohabitare foeminae nolentem dimitteret: quantum Papa multis literis foemineam procacitatem arguerit: vtpote, qui Imperatoriae domui semper aduersaretur. Tenuit Margareta Ludouicus: Sed tamen non facile obliuiscitur iniuriam *Wentz-laus*. Nam longè post prouectus ad Imperium, marchioni excitauit aduersarium: quod suo loco in *Wandalia* commemorabitur.

CAPVT XVII.

Holsati iam in regno Daniae multis laboribus, & vi putabant, benemeritis pacem sperabant: sed vrebant Danorum oculos, cernere in regno Teutonicos, qui arces & oppida possiderent alienigenae. Arcem Cal-
lingborg

lingborg, inter alias, Henrici comitis fideles tenuerunt. Rex Waldemarus, iam à comitè reductus, facit quod solet inuis in pera: Obsedit arcem memoratam & oppugnat. Superuenit Henricus manum ducens expeditam: obsidentes inuadit, sternit, capit, fugat, perindè soluens obsidionem, captos secum perducit in Holsatiam, magno ere laxandos captiuitate. Sed incesit tum comitibus, Nicolao atq; Henrico fratribus, controuersia grauis ad vicinas vrbes Lubicam atq; Hamburgū, quod mercatores quererētur latrocinia multa fieri, nō sine intelligentia & dissimulatione, siue conniuentia militarium vicinorum. Et quoniam res per occultos fauores agerētur, omnes insimulati, innocentiam suam, vt poterant, detexere, verbisq; propugnauerunt. Videbātur & comites pro suis zelare militaribus, & rē obscurā, in dexteriora, vt fieri par est, conati sunt inflectere. Quid multa? Comitès ipsi dum suorū tuentur honorē, de occulto facinorosorū fauore insimulantur. Res ad apertā indignationē processit: & videbatur de proximo imminere militaris in aduersos expeditio. Iohannes comes Wagrie, patris zelator, rem sub neutralitate passus est abire, nulli se parti immiscens. Orant ciuitates, permitti sibi oppidum Zegeberge, vt indè rebellium & violentorum gressus obseruent. Permittit Iohannes: Ducentos cum armis equos ambæ vrbes hoc oppido constituerunt. Vt autē facile annueret Iohannes comes rem fratruelibus aduersam, effecit arcis eiusdem praefectus, sua perindè commoda procurans. Fortalitium illè erexit ad vada, (locum vocant Ton Stegen) vnde in reliquū tempus, donèc subterteretur, multa procurata & defensa sunt latrocinia. Sciebat ille, vrbiū gubernatores eam instructionem non passuros, si non eius tum opera indigērent. Procur-

T: rebant

rebant ergò de Zegeberge vrbium satellites, & fatigabant Holsatos malè suspectos. Henricus comes, vir acris ingenij, impatienter tulit tantam ciuium in Holsatia violentiam: interpellat fratruelem suum Iohannem: Quandoquidem, inquit, ciuibus permiseris tantam in nostros facultatem, patere, vt nos quoquè tua paulispèr vtamur commiuentia. Ille se cunctis rebus indifferentem respondebat: Veruntamen, inquit, mallem ad omnes pacem videre. Hac permissione fretus Henricus, vsus etiam fauore oppidanorum, nocte ingreditur oppidum memoratum: ducentos equos abducit, capitque satellites & ciues, quos reperit negotio intentos, inq; sua perducens claustra, vsque ad redemptionem plenariam emungit ere.

CAPVT XVIII.

Sed hoc bellū latius, quàm sperabatur, serpit. Nam Lubicenses querimoniam detulerunt Imperatori Ludouico, & marchioni eius filio, itidem Ludouico, super nominibus Henrici & Nicolai: quod non solum receptatores, sed etiam defensores viderentur eorum, qui publicis viuerēt latrocinijs. Imperator permisit eam rem filio curandam, propiùs intuenti omnia de suo. Is immisit Lubicensibus militem quendam, in armis strenuum, Fridericum de Locken, ducentis cinctum equitibus: qui marescallus Imperij tueretur ciues memoratos, & vindictam faceret in aduersantes. Hunc sequuti ductorem ambarum vrbium ciues, Holsatiam peruagantur, vbiquè scruientes: nec erat qui obuiam prodiret. Ad Danicam vsque syluā progressi, quæ adhuc pignoris iure parebat comitibus, ingenti præda vndecumq; acervata, Lubicam redibat miles cū his quos ductabat. Magnus interea Suediæ rex, quod crebrius vteretur opera Hen-

Henrici comitis Holsatiae in bello, commonitus ab eodem
 Hērico, mercatores Lubicēses in regno suo diuersantes,
 rebus & corporibus iussit detineri. Ciues in vrbe sua vi-
 cē reddidēre Suedis, inibi negociantibus, & merces suas
 versantibus, & equata videbatur vring, incōmoda. Fri-
 dericus miles memoratus à ciuibus doctus, esse magnū re-
 rum gerendarum in Scania pondus piscaturæ tempore,
 eò nauigans cum expeditis: quòd multi è Suedia eo pi-
 scarentur, posse arbitratur compensationem fieri ad eos,
 qui in Suedia detinerentur. Cum esset magna suorū
 atq; ciuiū manu cinctus, facillè superior erat inermibus:
 Congressus pralio conglobatis, Holsatis, Danis, Suedis,
 omnes cepit, Lubicā in vincula pramissit asseruādos: ipse
 sequutus cū copijs victricibus: Satis illū magnificè remun-
 neratū pro labore & fide, in sua remisert. Indè cū re-
 bus finis nullus esset, Imperator pro se Gunterū de Zuar-
 tzenborg comitē, & marchio Henningū de Buch mili-
 tem, misere Lubicā cum mandatis, vt rebus primū in-
 tenderent, per æquas cōditiones pacandis: alioquū armis
 ciues tutarentur. Vbi venēre parato in urbem Lubicam
 agmine, primū leges pacis pertentandas putauēre: Id
 infrunita plebis multitudo & vulgus promiscuū inter-
 pretatur pro suo more in fauorē fieri nobilitatis: Nam
 arma potiū expectabat ea colluues, exterminandis, vt
 voluēre, comitibus: Et vbi de pace non cōuenit, ad arma.
 Nec tamen ea seueritate institerūt propugnatores, quā
 popularis multitudo cupiebat. Sic enim moribus & pro-
 pensione naturæ cōparatum est, vt nobilitas nobilitatē
 ppenrior videatur. Succlamat vulgus, nō ex fidere agi.
 Caterū visum est cōmissarijs principū, expedire, vt res
 trāsfactionibus potiū q̄ armis finiantur. Institutis iterū
 tractatibus, multo labore terminata cōtrouersia est, cū

detrimēto, vt ciues putauēre, suo : quanquā hoc ipsum de sua parte comites quoq³ quererentur. Sic rerum de-
 poscit necessitas, vt vtriusq³ partis detrimento iungan-
 tur disidentes. Quo tempore, per mediam fermē a sta-
 tem circa festum Magdalena, tanta facta est aquarum
 inundatio, de montibus, deq³ fluminibus vndiq³ intume-
 scentibus, vt crederentur aperta iterum cali cataraeta,
 aut de occultis cuniculis ebullire fontes aquarum. Vi-
 surgus precipuē hanc sumpsit incrementiam sine modo :
 Pons deijcitur ad Mindam, per maiorem ecclesiam ad
 forum vsq³, aqua ascendunt : Oppidū Lemegox etiam
 montibus disclusum à flumine, ne muris potuit vndas
 excludere : Rapti viri & mulieres periēruunt, paruuli
 vagientes, domus rurales innatare vndis cernebantur :
 & in domatibus homines, galli, murilegi : Mirum &
 miserandum per omnia spectaculum.

CAPVT XIX.

ERICUS Erici filius dux inferioris Saxonie, cum
 patre mortuo teneret gubernacula, creditus est
 commuere pradoribus, & per vias publicas insidiantib-
 us : merces enim curribus prouecta inter vrbes Lub-
 icam, Hamburgum ac Luneburgum, crebrius incurfio-
 nes pertulere. Captaindē plurima ad satietatem vsque
 latrocinantium : mercatores, si sua tuerentur, casti.
 Ea res eum in caput Erici ab omnibus inculpatum
 intentaretur, Albertus fratruelis eius, interpellatus ab
 vrbiū rectoribus, ostendit sibi non placere fratru-
 elis infamiam : Videtis, inquit, vires meas : si arma
 vestra iunxeritis, efficiam, vt cuius facile perspi-
 cuum fiat, latrocinia publica & itinerum turbatio-
 nes non placere. Emisere, qua poterant, arma ci-
 uitates : Albertus iunctus omnes ductabat : Itum est
 in

in terram Erici memorati : vltice flamma & gladio vindicata sunt, sed in pauperes maiorum improbitates : munitiones autem & receptacula violentorum deiecere : Captos pradones, vt reppererunt, in proximas appenderunt arbores. Sed inuidit fortuna vrbibus sensatum principem è vicino : nam proxima Quadragesima idem vita excessit, anno salutis quarto & quadragesimo post mille trecentos. Operaprecium est agnoscere quis ille fuerit Albertus, & quem fratruelem sit persequutus Ericum : cuius rei occasione rememoranda est linea ducum Saxonie, supra proximo libro attackta, sed non satis explicata. Bernhardus filius Alberti marchionis de Brandenburgo, comitis quoque de Berneborg & Anehold, stipes est & origo ducum Saxonie : quem I. Fridericus Imperator, quod materno genere tangeret lineam antiquorum Saxonie ducum, & nouissimi Magni, ducem creauit, ex cuius filia natus est Albertus pater eius. Brunsviccenses autem annales, hunc Bernhardum, si dijs placet, nolunt agnoscere, quod destitutionem sui principis Henrici Leonis patienter non agnoscunt : cum tamen in omnibus conuentibus Imperij, & in cunctis maioribus Germania rebus, iste Bernhardus memoratur dux Saxonie, & vidit Ottonem Leonis filium in Imperio, illique adhasit in finem. Durauit autem ad annum Christi vndecimum post mille ducentos. Hic primus inuexit insignia de lignis stratorijs, nigro fuluoque variatis : intercedente crinali ruteo, que arma nunquam antea agnouit Saxonie : que tenuit ex Wedekindo equinum pullum candidum, quem illi Karolus Magnus pro nigro commutauit. Sed postquam Henricus Leo

destitutus est ex Saxonia, ex Anglia cum rediret, ful-
 uos leones duos in clypeo praeferebat, equinum pul-
 lum transferens in conum galeae. Vetera autem ori-
 entalis Saxoniae arma, fuere tres semicirculi, cum
 aliquantis intus angulis circulorum rubris. Iste au-
 tem Bernhardus stipes Saxoniae principum nouus, re-
 liquit Albertum filium post se ducem Saxoniae: à quo
 incipiunt numerare annales Brunsvicenses, mendo-
 sè asserentes, Albertum esse Henrici comitis de Ane-
 hold filium, cum reuera fuerit eius frater, sed aetate
 minor. Tanta enim fuit conflictatio de ducatu Sa-
 xoniae per Henrici Leonis posteritatem, ut mallet Hen-
 ricus senior quietum comitatum, quam perturbatum
 ducatum: & erat ab initio instituti Bernhardi, du-
 catus iste maior nomine, quam ipsa re. Nam potio-
 res eius ducatus partes, Henricus Leo sibi retinuit,
 materni generis successione, quod esset natus matre,
 qua filia erat Luderii ducis Saxoniae, postea imperan-
 tis. Hic Albertus Bernharδο patri deficiente, ad an-
 num decimum post mille ducentos successit, & fili-
 um reliquit Albertum, elector electorem: qui Alber-
 tus secundus peruenit ad vndecimum post mille tre-
 centos: qua vita longauitate multis posteris suis fi-
 lijs, nepotibus, pronepotibus, etiam abnepotibus, fuit
 superstes: ut, si fides sit annalibus Brunsvicensium,
 primus Rodolphus, secundi Alberti trinepos, fuerit post
 illum princeps elector: quia dignitatem viuientis Al-
 berti nemo potuit illo viuente contingere: ergò se-
 cundus Albertus, qui genuit Rodolphum & Otonem
 filios, illis fuit superstes: Rodolphus genuit Iohan-
 nem, & ille secundum Iohannem, & iste tertium
 eum Alberto fratre: Albertus genuit Rodolphum: qui
 primus

Vetera Saxo-
 ny arma -

primus post secundum Albertum, transcens medijs, fuerit princeps elector: qui ad euectionem Ludouici & Friderici, in discordia electorum fuerit aduocatus: cum inter Ericum tertij Iohannis filium, & hunc Rodulphum, de iure eligendi contenderetur, & alter Ludouico, alter suffragium dederit Friderico. Postea tamen in linea Rodulphi permansit electura, donec transferretur in Misnenses, ad iniuriam vera stirpis Saxonicae. Potuit autem Albertus viuendo attingere etatem Rodulphi huius: cuius pater sexagesimum post ducentos, ipse facile vndecimum post trecentos attingerit: vt Alberti secundi filius Rodulphus annorum viginti quinq; genuerit Iohannem primum, & peruenerit ad annum Christi septuagesimum post mille ducentos: primus Iohannes genuerit II. simili etate qua pater, & peruenerit ad annum octuagesimum: & iterum ille III. genuerit Iohannem cum Alberto fratre: quorum vterq; vel alter pertigerit ad trecentimum post mille: mortuus Albertus ille, Iohannis frater, anno decimo superstitem reliquerit Albertum abauum: qui vndecimo demum anno sit mortuus, vt ferunt annales, & ideo ad neminem precedentium peruenit dignitas electiua. Primus ergo Rodulphus, huius tertij Alberti filius, sit elector: cum quo tamen concurrens frater eius Ericus contenderat. Hac idcirco, vt ostenderem fieri potuisse, vt inter Albertum secundum & Rodulphum trinepotem, nullus fuerit medius elector. Quid si omnino peruincere contendens, non tot nepotibus potuisse fieri superstitem Albertum: fieri & illud potuit, vt quoniam a quinquagesimo ad penè centesimum, soli archiepiscopi de regibus constituerunt, non euocatis principibus secularibus, neminem inter duos Sa-

xonia elegisse ante Rodolphum : & idem nulli post Albertum secundum, esse ante Rodolphum attributam eam dignitatem. Dabis veniam, candide lector, curiositati scrutantis, si verbosior, ac debuit, erat.

CAPVT XX.

NEcdum tamen compertum est, quod querebatur, quis fuerit Albertus à Lubicensibus hac etate aduersus Ericum imploratus. Progrediendum nobis in enumeratione stirpis huius. Ericus primus Iohannis tertij filius, qui circa annum decimumtertium post mille trecentos elegit cum Rodulpho in differentia, reliquit filios Ericum, & Albertum: qui proculdubio tangunt hanc atatem. Potuit ergo inuocari Albertus contra Ericum fratrem, non fratruellem: ut sit erratum in vocabulo: quod pro eo habet veri similitudinem, quod ambo habitauerunt ad Albim inferioris Saxonie: Nam Saxonie superioris ducem, quomodo longinquum inuocarent Lubicenses? Testanturque annales nostri, Alberto sine filijs morienti ad annum quadragesimumquartum successisse fratrem Ericum eius nominis secundum: quantum sit & alius Albertus huius Erici fratruelis in linea Rodulphi. Quam quia lineam sumus prosequuti, ad finem exequamur. Rodolphus primus post secundum Albertum elector, genuit Rodolphum & Ottonem. Rodolphus senior assequitur post patrem dignitatem. Otto memoratur in Louenborg habitasse: ubi ergo erat dominium Erici & Alberti, filiorum Erici primi? Hic Otto genuit Albertum: qui si inuocatus sit in Ericum fratruellem, quero, vnde sit euocatus? ubi habitauerit? Per angustam fuisse, per multitudinē principum,

cipū, cuiusq; ditionē est verisimile. Ille Albertus quoq;
transiuit sine prole. Lineas ergo Rodulphi & Erici exe-
quamur. Rodolphus II. elector, electoris filius, genuit
Dwentzlaum & Wilhelmum: Wilhelmus sine prole ex-
cessit. Dwentzlaus elector genuit Rodolphum, Dwentz-
laum, Ericum, Albertū, Rodolphus maior natū elector,
genuit Rodolphum, Dwentzlaum, ante patrem mortuos.
Dwentzlaus quoque & Ericus fratres Rodulphi ante il-
lum moriuntur: & ideo peruenit electiua dignitas ad
Albertum fratrem, à quo, moriente sine prole, transfer-
tur per Sigisimundū in nepotes suos Misnenses, prateri-
tis legitimis successoribus: quod hodiè quoque querun-
tur. Ericus secundus genuit Ericum tertium: & ille Bern-
hardum, Ericum, Albertū, Magnum: qui episcopus pri-
mum Caminensis, deinde Hildesemensis erat. Bernhar-
dus genuit Iohannem hodiè superstitem: qui genuit E-
ricum, Bernhardum, ecclesiasticos Colonienses canoni-
cos: Magnum, qui nūc gubernat: Iohannem, & Rodul-
phum. Hec de Brunswiccenſium annalium descriptione
sumpta sunt: si quid vel obscurum, aut dubium, aut fal-
sum habent, fides referatur in authores. Ceterum po-
steri curent, qua inuenerint, ab alijs è ruderibus pur-
gata, reddere purgatiōra.

CAPVT XXI.

Reddamus & Brunswiccenſibus ducibus illam di-
ligentiam cum honore suo, vt lineam eorū exe-
quamur. Henricus Leo, author generis, reliquit filios
Ottonem III. Imperatorem sine prole, Henricum Pala-
tinum, sine mascula prole decedentes, & Wilhelmū, qui
reliquit Ottonem filium, spem generis: qui, vt diximus,
sub Friderico II. primus obtinuit titulum ducatus, vt
cum posteris diceretur dux Brunswiccenſis. Otto reli-

Tt 5 quit

quit filios quatuor, Ottonem Hildesemensem, Conradum Verdensem, episcopos, Albertum & Iohannem: qui retento indiuiso titulo, vt ambo cū posteris ducēs Brunsvvicenses & Lunenburgenses dicerentur, diuiserūt tantū ditionem, vt Albertus Brunsvvicum cum suis pertinentijs, Iohānes Lunenburgensem ducatum administraret. Hic Iohannes reliquit filium Ottonem, & ille subindē filios Iohannem Mindensem, Ludouicum Magdeburgensem episcopos: Ottonem & D̄wilhelmum, quibus sine virili prole deficientibus, redijt terra ad Brunsvvicenses: Magnū videlicet, qui cognominatus est de Zangerhusen, eō quōd in dotem acceperit marchionatum de Landesberg, & aliquandiu habitauerit in Zangerhusen, eius dominiꝝ præcipuam arcem. Albertus Brunsvvicensis dux, qui pro magnitudine rerum gestarū cognominatus est Magnus, reliquit filios Albertū, Henricum, D̄wilhelmum: qui primi diuiserunt ducatū in tria membra: vt Henricus senior acciperet Transylvanum ducatum in Embica & Grubenhagen: Albertus Gottingensem ditionem: & D̄wilhelmus iunior Brunsvvicum, cum pertinentijs suis. Moriente D̄wilhelmo in adolescentia, annō penē impubere, Albertus & Henricus fratres de Brunsvvico contenderant: sed, quod suprā ostendimus, Albertus obtinuit. Henricus dux in Transylvanis, cognominatus Mirabilis, reliquit filios Henricū & Ernestum. Henricus genuit Ottonem, qui militans in Italiā, peruenit ad nuptias Iohanne regina Neapolitana: & Balthasarem, qui sequutus est fratrem in Italiā, & ibi defecit, ambo sine prole. Melchior horum frater factus est episcopus Zwerimensis. Itā defecit linea Henrici. Ernestus frater genuit Albertum & Fridericum. Fridericus genuit Ottonem sine prole decedentem: Albertus genuit Ericum.

Ericum. Ericus genuit Henricum & Albertum. Henricus genuit Henricum: & ibi quiescit hodiè linea. Albertus genuit Iudocum, Philippum, Ericum, Ernestū. Hæc est successio Henrici Mirabilis. Albertus Pinguis eius frater Brunsvici & Gottingen dux, genuit Iohannē magistrum in Prussia ordinis Teutonicorum: Albertum Halberstadsensem, & Henricum Hildesemensensem episcopos: insupèr Ottonem, Ernestum, & Magnum. Otto dictus Largus sine prole transijt: Ernestus genuit Ottonem: Otto genuit Wilhelmum, in pueritia deficiètem: Ottonem monoculū, qui sine prole defecit. Magnus autem propagator est generis: nam ex eo descenderūt duces, qui hodiè rebus præsunt. Is Magnus cum duxisset vnicam marchionis de Landesberg filiam, cum ea coniugè accepit in dotem principatum: Cuius temporibus moriente Wilhelmo, vltimo eius lineæ duce Luneburgensi, ab eo designatus est successor in illo principatu: Vndè est hodiè querimonia ducum Transylvanorum, quod vel in partem vocari debuerint eius ditionis, cum fuerint in gradu pares, ambo in tertio. Magnus genuit Albertum archiepiscopum Bremensem: Ludouicum, qui peruenit ad ducatum Luneburgensem, non diu superstes: Conradum, qui mortuus est in Italia: & Magnum, qui posteritatem auxit: quiq; ducatum Luneburgensem aliquandiu tenuit, sed indè abactus est, vt suo loco dicemus. Is Magnus genuit Ottonem Bremensem archiepiscopum: Fridericum, qui casus est iuxta Frislariam: Bernhardum & Henricum, qui soli posteros reliquere. Nam Bernhardus in ditione Brunsvicensi reliquit filios Fridericum & Ottonem, qui cum fratruelibus fecèrè ditionum suarum permutationem, vt acciperent Luneburgensem pro Brunsvicensi. Otto sine prole

mori-

moritur: Fridericus reliquit Bernhardum & Ottonem. Bernhardus transit sine prole: Otto reliquit Henricum nunc regentem, qui iam habet paruulos suos. Henricus Bernhardi frater genuit Henricum & Wilhelmū. Henricus obiit sine prole: Wilhelmus reliquit Fridericum & Wilhelmum. Fridericus transit sine prole: Wilhelmus hodie superstes habet filios Henricum & Ericum: qui patriam ditionem diuisere, patre paucis contento. Henricus Brunswicccensem, Ericus Gottingensem administrant ducatus. Henricus iam numerosa prole gaudet. Maior natus Christophorus adiutor est ecclesiae Bremensis, spe certa successor. Ericus necdum spem posuit nasciturae sibi posteritatis.

CAPVT XXII.

Annus erat quadragesimus octauus post mille trecentos, cum principes institere apud Ludouicum Imperatorem, ut conuentum indiceret in Franckfordia principum: specie quidem, ut pacaret archiepiscopum Moguntinum, disidentem à patruelo eius: re autem vera, ut legitimè conuocati, destituto Ludouico, aliū sibi regem deligerent. Initiū quidem latebat Imperatorem principum in se conspiratio: Fecit quod uolere: Conuocauit principes: Ipse aderat cum tribus filiis, Ludouico marchione, Wilhelmo, Romulo. Rodolphus dux Saxoniae, Wilhelmus marchio Misnensis, Gunterus Lādgrauius Thuringiae aduenerant. Paulatim innotuit Imperatori, & circumspēctans quid faceret, arma quanta potuit, contraxit. Resciērat interea Bohemus insidiator corona, prodisse consilium conspirationis, Imperatoriq; patuisse, non aduenit: Sed in Bonnam concedens, ibiq; quos poterat electores conuocans, effecit, ut eligeretur rex nouus Wentzlauus Morauiae marchio, Iohannis Bohemiae

hemie regis filius. Viuebat in corde Iohannis vulnus, & recruidit obducta cicatrix, de abducta filij coniuge: Ideo quanta potuit machinabatur ad humiliandam Imperatoris Ludouici domum. Quo tempore dux Saxonie Ericus arcem Linow de manu militarium, qui tenuere, redemit: quia sermo erat in ore omnium, inde fieri excursiones & latrocinia. Illi accepta pecunia, terram palustrem in Darsing sunt mercati: vbi veterem quæstum instituentes, à dominis Magnopolensibus, & duce Luneburgensi Ottone, propulsi sunt & effugati de terra. Ludouicus autem Imperator, cum ad mensem haberet burgauium de Nureberga, qui illum comiter solebat adire, sensit ex more veneni punctiones: quod ei, vt ferunt, non tum primum accidit: Crebrius enim hac arte tentatus, ad vomitum se prouocans, euasit periculum: Sed tum vomitus prodesse non poterat, superante vi toxici: Ad venationem consurgit, vt agitato & incalcescente corpore, venenum superaretur. Ibi cum vrsu sequeretur fugientem, equo delapsus, grauiter laeso corpore, peruenit ad extrema: Compunctus tamen corde, breui efflauit spiritum, regio fastigio tumultatus est in Monaco.

CAPVT XXIII.

Henricus interim Holsatia comes, vir ad arma natus, postquam in Dania Martem fatigauit, peruenit in Suediam: ibique diu regi militauit, vt etiam arces in eo regno mereretur: Calmeren vocant fortaliuum, quod à rege tenebat. Phinni rebellionem regi suo ostenderunt: Mittitur Henricus à rege ad gentem edomandam: Transierat ille cum exercitu locum Dwasteen, vbi tum claruit domina Birgitta, opinione sanctitatis, etiam viuens iam celebris, spiritu prophetia multis multa prænuncians. Commonetur Henricus adire sanctam

fœminam,

feminam, & belli exitum perscrutari: Non recusauit. Vbi venit in conspectum, interpellata respondit humiliter. Si vis, inquit, terram arbitrio tuo subicere, inermis ingredi. Potuit spiritu commonita intelligere, quod mansuetudine populus facile flecteretur: neque tamen negauit id armis fieri posse. Henricus conuersus ad circumstantes suos: Hac, inquit, mulier huius est nationis: nihil ad eam pertinebit, si pereamus: arma qua ferimus, vertamus in hostes. Ita contempto eius consilio proficiscitur: armis gentem subegit, & in pace reuertitur. Audit iam dudum grauissimum esse bellum inter reges Angliae atque Francia: quod mortuo sine prole mascula, rege Francia, proximus sanguine agnatus, coronam occuparet: quam rex Angliae, coniugem tenens filiam defuncti regis, sibi putauit deferendam. Henricus comes, pro robore & inuicta virtute Ferreus caeptus dici, eò contendit, regiq; Angliae Eduardo militauit. Grauissimum tum imminebat praeliū, cui ambo reges aderāt. Regem autē Francia sequebantur, Iohannes Bohemia, licet iā cecus, Petrus Nauarrae, & Bisantius Maioricarū reges. Cruentus diu Mars volitabat. Casus Iohānes rex Bohemiae, qui vbi fortunam suae partis audierat inclinare, ductorem suum interpellat, vt se eò dirigeret, quò cōfertissimi hostes pugnarent: ibiq; fortissimè pugnans cecidit. Adolphus dux Lotharingiae, Ludouicus comes Flandriae, vnā interiēruunt: Rex ipse Francia captus, per manum, vt ferunt, Henrici comitis Holsatiae, qui copias ductabat, ad Eduardum protrahitur. Sed Franci regem suū captum negant: alioqui bello finis esset, quod multa deinde tempora durauit: Fugisse fatentur. Alij regem Bohemiae Iohannem duabus catenis aureis, quas collo gerebat, ab Henrico captum, extractūq; acie ferunt: Sed inuidi-

se An-

se Anglos gloriae fortis viri, in manibus Henrici regem ferunt extinxisse. Hoc tamen certum est, Henricum Holsatum eam in praelio nauasse cum suis militibus operam, ut regi Anglia in reliquum percharus esset, acceptis ab eo literis, ut Henricus cum omni posteritate annuas acciperet à rege quadringentos aureos maiores, (Nabulos vocant) si modo per singulos annos ille, sui que, regi sua praesentarent obsequia. Hoc enim tempore compertum est, nostra aetate, Henrici Ferrei successores praetendisse literas, & intercedente transactione, inde diu controuersiam continuatam expirasse. Multa sunt apud Anglos de virtute, fide, constantia huius viri, rebus gestis, praecelara testimonia: quorum quaedam commemoratione digna subnectemus.

CAPVT XXIIII.

Henricus, cognomento Ferreus, comes Holsatiae, quando regi Anglia militaret, regi pro virtute semper fuit commendatissimus. Vrebat id Anglicorum aliqui inuida gentis oculos, quod alienigena charior esset regi indigenis. Insidijs perinde saepe expeditus, ut subuerteretur, sed euasit per industriam: nam circumspectio singularis, & militare robur, & Deus innocentia & fidei amator, illum eripuerunt malis. Iniuriam facientes Anglici, primi venerunt ad querimoniam apud regem: sed ille sua gentis morem non ignorans, oclusas aures habuit accusationibus Henrici. Aberat Eduardus aliquandiu, & in arce manebat Henricus, ubi erat & regina: Delatores reginae suggererant: Hunc, inquiunt, Saxonem Teutonicum rex multis praetulit nobilibus Anglicis, quem quis credat esse nobilem, tam longè seruientem? Sugerunt mulieri, ut de leone periculum faciat, quem rex tenebat inclusum. Ferunt bestiam internoscere nobi-

nobilem sanguinem à degeneri. Solebat Henricus ante lucem auras captare, & intra arcem obambulans scrutari portarum claustra: id scientes Angli, voluntate regina leonem noctu laxant, vt Henricum ignobilem ante lucem laceret. Ille de more, sola super nudo discinctus talari, balteum cum gladio collo appenderat: descendensq; gradu cum nihil timeret, obuiū habuit leonem, rugientem, frementēque. Ille interritus: *Quiesce*, inquit, *quiesce* ferox canis. Ad durius hoc verbum leo pedibus eius prosternitur. Mirantur, qui de latibus prospexere: leonem reduxit in caueam. Ferunt alij, stantem aliquandō ad cancellos leonis cum Anglicis Henricum, dixisse: Si quis inter vos est nobilis, imitetur faciens, quod facio. Ingressus, ferociori ex omnibus leoni crimale suo capiti detractum imposuit, & exiuit nihil respectans: Stupuit leo immobilis. Tum conuersus ad Anglicos: Si quis, inquit, fudit stemmati suo, referat crimale quod intuli. Illi rubore perfusi, abiērunt. Cui rem et ate nostra similem aiunt contigisse in curia Matthie regis Vngarie. Erat Polonus regi militans, viribus insolens, & qui iactanter sepē Vngaros ad luctam, ad pugnam, ad hastam euocaret, multosq; sepē vicisset: Sed iactantia illum fecit odiosum. Stabat in ferratis claustris immanis leo. *Quis est*, inquit Polonus, qui famelico leoni ausit carnem auferre, quam ore comprehenderit? Cum nemo presumeret, Cernetis, inquit, quod dico. Illi fame per diem excruciant leonem: postera die ouem proyiciunt quadripartitam: leo immurmurat, apprehensē carni incubans: Polonus ingreditur, & leonē iam vorantem, diuaticatis cruribus inclusum, pugno ferit in os, dicens: *Offam dimitte* canis. Vocem intrepidam leo exhorruit: exeuntēque visu solo sequitur. Audax facinus, cum ad
regem

regem perferretur, non probauit: euocatumq; Polonum pro more donatum, domo sua iussit excedere: vt qui venalem ita vitam circumferret, non necessariò, sed ad solam iactantiam obijciens se periculo: quid nõ ausurum, proposito premio? Physici tradunt, leonem feram nullius nisi impauidi hominis vocem contremiscere. Sed Henricus comes inuisum se tot insidijs peti cernens, regem adiit: Pro fide & labore plurimo rex inclyte, inquit, non me exigendum canibus domo tua sperabam: sed quando ea Anglorum in me, quam cerno, sinistra affectio, cedendum est. Rex illum magnis conditionibus detinere conatus, nihil profecit: abeuntem magno donat auro, additis literis, de quibus diximus: quas alij probabilius ad summam aureorum centum maiorum ferunt fuisse.

CAPVT XXV.

Nicolaus autem Henrici germanus frater domi sedens, dum ille peregrinatur, in fide continere curat omnia: præsertim ea, quæ sub corona Daniæ fratres tenebant. Arcem Hakesow in Fionia Henrico de Aleuelde commendauit: Arces autem, quas in Iutia tenebat, cuidam eius gentis militi (Vitulum sua lingua Dani vocitârunt) permisit. Nam ille se comiti sacramentis alligauit, duas arcas, quas tenebat, comiti se seruaturum. Comes plurimum illi habens fidei, tertiam quoquè illi commendauit. Sed cum interim rex Hwaldemarus etate procederet, cõualesceretque, arcas regni paulatim tentauit recipere: iure, an iniuria, parum pensitabat. Tentatus à rege miles Calff, facile transiuit à comite ad regem, oblitus decoris & iurisiurandi: Cuius factum ipse rex dignum risu putauit, dicens circumstantibus: Bonus vitulus boui comparandus: cum duabus arcibus abibat, tribus præditus reuertitur. Quo etiam tempore arcem

Dorning tenebat domina quaedam hereditario iure, iam vidua: Nupsit autem viro forti de Holsatia, Nicolao Leembeken militi: qui cum ex more pradia dotalia circuiret, inuisens subditos, contemptum se à Danis vir Teutonicus deprehendit: Id cum renunciaret vxori, illa respondet: Formina ego sum, mensalia possum apparare, & epulis instrare: tuum est adducere, qui mensas compleant, & exaturati faciant quae iubeantur. Intelligens vir prudens, quid mulier moneret, familiam ex Holsatis ampliavit, longo deinde ordine famulorum incedens, vt à rusticis contemni non posset. Hunc virum magnis opibus praditum, visus est rex suspectum habere: Iussit gressus illius obseruari in eius perniciem. Rex aliquando iuramento fidelitatis, quod in Iutia habitaret, virum volebat adigere: Ille se dominis suis comitibus adstrictum asseuerabat. Vbi rex vehementius vrgebat, sibi quoque iusurandum praestari, quod in suo habitaret: Circumspiciens Nicolaus, cum se satis tutum amicis videret: Quando, inquit, rex iuramentum deposcit, iuro me nunquam regi futurum fidelem. Rex ad haec statim: Verum, inquit, & indubitabile nobis iurasti. Sed insedit altius regio cordi, quod tum dissimulanter cum risu videbatur excipere. Extabat causa quam rex pratendebat, vt salua fide publica, se militem sequi iuberet in arcem Dwerdingborg. Ille nauim per armans, nihil dubitauit fidem regiam sequi. Iam arcem petiturus, à quodam obuiio adolescente, cui res suboleuit, quae pararetur, monetur, vt vita sua caueat: penè esse illum in casibus. Ille non cõtemmens, retrò in nauim redit: nec reuocatus suaderi poterat, vt fideret. Hic est ille, qui cum regem terere vellet, aliquanto post tempore in aurem susurrat episcopo, quem sciebat non taciturum: Est, inquit, secretum,

tum, quod perfero, quod omni fide oro etiam atq; etiam, vt celetur. Et cum attonitum fecisset episcopū, ait: Regem toxico petunt multi: sed rogo, nè quouis pacto secretum exeat. Ille tacuit donèc ad regem veniret. Rex sibi timens, diu regnum exijt peregrinatus: quod in Dania commemorauimus.

CAPVT XXVI.

Karolus interea eius nominis IIII. antea dictus Sventzlaus, filius Iohannis regis Bohemiae, nepos Henrici Imperatoris VII. electus est rex Romanorum paulò ante mortem Ludouici: annitente Iohanne eius patre, & Balduino, magno eius patruo, archiepiscopo Treuerensi, qui frater erat Henrici Imperatoris memorati. Cum in eam rem Gerlacus Moguntinus & Henricus Colonienſis archiepiscopi, & Rodulphus dux Saxoniae anniterentur, Papa hanc electionem non cunctanter approbavit, quòd aduersaretur Ludouico Bauaro sibi reluctanti. Iohannes quoque rex Bohemiae, pater eius, sua voce filij iura roborauit: quantum contendant nonnulli, Bohemia regi eligendi ius non esse, nisi paribus inuicem vocibus ceteri disſideant. Ego facile adducor, vt credam, ante Karoli IIII. tempora nihil iuris fuisse Bohemo in electione regis. Sed hic Karolus iam Imperator factus, bulla desuper edita, declarauit Bohemiae regem, primam inter seculares principes vocem habere. Ferunt tamen, multis largitionibus effectum, vt ea fieret electio. Neque enim pater, neque filius, profusionibus pepercere, quo minus ad optata peruenirent. Sed comes Palatinus Rhem, cum illam electionem improbaret, vocatis ad electionem nouam cunctis electoribus, & nullo archiepiscoporum comparente, cum nec Bohemia rex, nec dux Saxoniae Rodulphus

adesse curarent, ipse Palatinus, euocato Ludouico marchione Brandenburgensi, & Erico duce inferioris Saxoniae, elegerunt hi tres, Gunterum comitem de Zwartzenborg regem Rom. Gunterus autem quanta maxima potuit manu militari contracta, Franckfordiam petit: sed vrbe excluditur, quod dicerent ciues, ante hominum memoriam hoc se priuilegio communitos, regem discordia electum, qui competitorem patiatur, non ante admittere in urbem, priusquam nouem septimanis obsidione perurgeat, vt per hoc tempus digladiantur inter se reges, & superior vel iure, vel gladio factus, in urbem suscipiatur. Tentauere multi concordiam, & rem omnis controuersia tractatibus intercepere: Sed Gunterus non finit, iure & gladio se sperans profecturum: Nec tamen Karolus in eum duxit. Alio autem telo cum se petitum sensisset, toxicum videlicet accepisse, admisit, qui de pace agerent: Pactus multam à Karolo pecuniam, sibi aut heredibus soluendam, à iure suo resiliit, & in Karolum transfudit, ipsumque regem cōsalutauit: nec diu post viuendi finem fecit. Karolus autem omniū primium Palatinum Rhēni sibi duxit conciliandum, accepta eius filia vxore. Cūque nec in Saxoniam, nec in Bohemiam securus propter marchionis potentiam ire posse videretur, submissis amicis, colloquium deposcit cum Ludouico: Constitutus est locus in Isenaco Thuringia oppido: Ibi soli duo in quodam fratrum Prædicatorum conclaui inclusi, per horas sex tractauere, nemine quid ageretur sciente: Sed exitus declarauit. Nam Ludouicus Karolum cōsalutauit regem, & ab ipso Bauaria & Carinthia ducatus, marchionatusque Brandenburgensis feudum accepit: Remisitque rex illatam iniuriam de abducta coniuge, Ludouicoque permisit habendam Margarettam.

tam. Quo ordine magni per Germaniam motus conquirere.

CAPVT XXVII.

FRat autē quadragesimus nonus post mille trecentos, cum Karolus aditus à dominis Magnopolensibus, Alberto & Iohāne, duces illos creauit. Quo tempore Waldemarus Dania rex, de Lalandia exturbare volens Holsatos, obsedit Døerdingborg. Iohannes autem Szwargia comes, eò contendit nauigans, vt obsidionem solueret: & diū colluctati, per Magnum Suedie regem in has conditiones compositi consentiunt: vt Iohannes comes accepta pecunia, in summa octo millium marcharū argenti, regi permitteret Lalandiā. Adulterinus tum Waldemarus marchio vigeat, quem Albertus Magnopolensis iam dux defensitabat: Quapropter in gratiam Ludouici marchionis, rex Danie insulam Pole, Magnopoli subiectam, vastauit. Sed Albertus Dwismaria mouens, facile coegit in sua redire: nec tamen mox redijt. Nam audiuit in Holsatia rem geri, inter Henricum comitem, & quosdam de Hummesbuttel militares. Querimonias multas comes accepit, latrocinia & depraedationes publicorum itinerum fieri, per excursiones de praesidio Hogenstegen: Quocirca comes auctus viribus ciuitatū, oppugnauit fortalitiū. Rex autem, cum militaribus illis iam penē deficientibus immittere cuperet auxilia, nec posset, obsidionem etiam soluere in terram transgressus non satis fidebat: propter quod, immisis oratoribus, rem cepit compositione qualicumq; terminare. Tractatū & conuentum est, vt militaris ille primarius, dominus fortalitiij, acceptis à comite quinq; marcharū millibus, terra excederet, comiti omnia sua relinqueret praedia, praesidium deijceretur. soloq; aquaretur: qua omnia ordine

quo dicta sunt, implentur. Sed tum conspirarunt de militia plures, indignè ferètes, quòd per comites eijcerentur alter post alterum: adeoq; cœpit rebellio ingrauescere, vt considerent comitibus dominis suis exaduersò factis futuros. Vrbes autè vicinæ Lubica & Hamburgum, cernentes laborare comites, quòd publica itinera cuperent esse innoxia, deserendos non putabant, sed immisere illis sua sponte auxilia. Vnum enim senserant in hac re, Iohannes Dwoargria, & Henricus cum Nicolao fratre prasidentes Holsatia. Arcem Reinoldesborg tenebat Marquardus Dwoestenzee primipilaris rebellantiũ. Cœpta est obsideri à comitibus, & auxilijs eorum, & expugnabatur. Lakenzee vocant fortalitiũ, quòd similiter expugnatur. Dwooltorp prasidium aggressi, facillè deiecerunt. Iohannes autè comes, auctus armis dictarũ urbium, perniciosissimum latronum prasidium Linoo, sãpè petitum & deiectum, & in perniciem publicam restitutum, iterũ petit: nec difficulter expugnatum, terra coequauit. Qui inierant, ad Albertum ducem Magnopolensem se contulerũt. Questi desupèr ciues, quòd publici hostes receptarentur, & in conspectum Alberto duci satis cum contumelia obijciũt, cum etiã ille durius pro transfugis respondisset. Semper, inquiũt, princeps egregiè fouisti innocentia, dilexisti iustitia, mercatores ire uolisti immunes, persequutus atrociter latrones: nunc auctus honore ducali, mores vertis in deterius, defensans improbos, quos antè insectabaris. Quibus ille: Cinctus vndiq; hostibus, clauum clauo retundere compellor: vt arceam improbos, improbos admitto. Altius sedit animo ciuium, quàm putabatur, ea responsio. Sed tamen breuè inter eos rebus ad bonũ modũ compositis, vnũ, sicut semper antea, iterũ sentire cœperunt: vmanimiterq; sunt insectati

infectati publicorum itinerum insidiatores : qui maximus semper labor fuit, ex die incrementis Lubica mercatura.

CAPVT XXVIII.

Per idem tēpus cum episcopus Halberstadenſis aduersus comites de Regenstein bellum suscepisset, inuicem sibi multa (vt fit inter hostes) intulere damna: Quod nemo præsumpsit, nemo timuit, ausi sunt comites memorati. Nam aucti viribus, vndecunquē contractis, nocte sacra Dominici natalis, cum omnes fideles intenti deuotioni, diuino interessent officio, ipsi per occultas, quas nouere vias, ad murum cinitatis penetrantes, aliquot locis perforatum, ingrediuntur : & nihil opinantibus superuenientes, ciues multos capiunt, resistentes cadunt, & captiuos quos voluere extractis, redibant per angustias, quibus introierunt. Vrebat episcopum contumelia, & suorum insigne detrimentum. Præfectum armis habebat virum fortem, & praelio audentem, qui multa sæpè damna comiti irrogasset. Quam sanctè iurabat comes, illum vbi caperet, arbori quam proximam cerneret appensurum. Tum ille: Quid si legem patiaris, quam tulisti? Non abibat annus. Obuij sibi æquis viribus in campo fuere: congressi praeliantur. Comes superatur: in arborem volens appendere comitem præfectus, nullam reperit: Ergò gladio transfossus, lancea in terram fixa velut appensum alligauit: non iniquo iudicio passus ab hoste, quod prior ipse irrogaturum se perduellioni superbus minitabatur. Qua etate ducatu Lunenburgensem tenuere Otto & Wilhelmus, filij Ottonis, qui coniugē haberet filiam Ludouici quondam Romani Imperatoris, aut regis. Res in ambiguo est. Nā sunt qui illū negant Imperatorem, quod à summo pontifice, nec

approbatus, nec benedictionem assequutus sit, contentus
 accipere coronam de manu laica Stephani de Columna,
 qui tum Romani Imperij vicariatum gerere diceretur.
 Sed Otto cum *Wihelmo*, sancti Michaelis monasterio,
 tum in monte sito, contulerit centum marcharum red-
 ditus annuos de salina, cum stolis ad cultum Dei am-
 plificandum. Nec diu superfuit Otto: decedens, fratri
Wihelmo principatum soli reliquit, anno quarto &
 quinquagesimo post mille trecentos. Per qua tempora,
 Henricus de Brunswico dux, Alberti filius, contemptor
 superbum, qui ecclesiastici nerui vincula diu disimulans
 tolerauit, ecclesiag, Hildesemensi grauisimus incubuit:
 Erat enim in ea electus episcopus. Hoc tamē tempore de
 mandato Innocentij VI. à vinculis excommunicationis
 absolutus exiuit, non sine scandalo multorum in ecclesia:
 qui perindē ecclesiastica disciplina neruū cōtemptior em
 habituri videbantur: cū tot pontificū censuras pertina-
 citer disimulatas, pōtisex accepta pecunia, sine prauiua
 satisfactione, laxaret. Ferebātur enim aliquot aureorū
 millia camera apostolica persoluta. Quo tempore etiam
 Hamburgenses ciues, per annos duodeviginti, sacris
 interdicti, diuina officia resumī viderunt, quinquagesi-
 mo sexto. Causa tanti mali, libertatis ecclesiasticae mi-
 noratio, quod possessiones clerus tenere in vrbe vetare-
 tur. Immiscuere se (vt fieri solet) nonnulla iniuria.
 Cessit capitulum loco: Induruit populus cum plebe. Pa-
 tres ipsi misere rebus componendis ad archiepiscopum
 Burchardum, cum pleno mandato consiliares oratores.
 Conclusum ibi, cum conueniret de legibus pacis: deindē
 missis ad eundem literis ratificationis super omnibus con-
 cordatis, & tamen indē resiliērent. Extant causarum
 registra. Praualuit in causa clerus: tamen magno de-
 trimento

trimento in fine rebus compositis, per non magnas personas, in urbem redierunt personæ capitulares quæ liti superextabant. Hoc est illud tempus, quo tristis ubique regnabat erynnis. Nam & mercatores orientales Bruggis in Flandria residere consueti, propter quasdam tunc exortas inter se & oppidanos causas, populariter emigrarunt, in Dordracum Hollandiæ se conferentes: Sed Flandrenses in urbem Lubicam miserè oratores, & causa ad plenum liquidata, complanataq; per quosdam in Flandriam remissos de Lubica, deq; Turriano Prusiæ vrbe, totius nationis oratores, in Flandriam sunt reducti mercatores.

CAPVT XXIX.

Karolus Romam profectus, à duobus ibi cardinalibus ad hoc missis consecratur. Iam Imperator in plenitudine potestatis euectus, cum videret multa in cõuentu Imperij sine ordine geri, nec satis ad liquidum constitit, quo quisq; more res in cœtu administraret, reformanda omnia curauit, sibiq; desumpsit, multa constituens, quæ vsq; in hodiernum obseruantur, & aureo sigillo desupèr literas decernens, appellari iussit constitutionem Imperialem, Bullam auream: quæ quoniam passim legitur ubique, nihil opus putauit huic inserere operi. Sed hunc instituit ordinem, quod in sessione publica Imperatoris, archiepiscopus Treuerensis archicancellarius per Gallias, hoc est, omnem Imperij prouinciã ultra Rhenum, quæ olim non parua fuit, & regnum Arelatense, è diuerso à fronte Imperatoris considerat. Moguntinus autem in prouincia sua & cancellariatu per Germaniam, à dextris: & item Coloniensis, in prouincia & cancellariatu suo à dextris Imperatoris: & vicissim à sinistris, alter è duobus. Nam vt Moguntinus per

Germaniam, sic Colonienſis per Italiam primatū tenet. Rex Bohemia à dextris archiepiſcopi, & illum ſequitur eodem latere Comes palatinus Rheni. A ſiniſtris archiepiſcopi dux Saxonie, & illi marchio Brandenburgienſis. In publicis autem proceſſionibus eodem ordine incedent: Treuerenſis ante Imperatorem, & alij archiepiſcopi à latere, iuxta modum dictum. Rex Bohemia ſine medio ſequitur Imperatorem. Quod ſi Imperialia deferrentur inſignia, dux Saxonie enſem portans, ſtatim ante Imperatorem, medius inter ipſum & Treuerenſem: A dextris ducis Comes palatinus aureum malum: A ſiniſtris marchio cum ſceptro. Nam ducem marſcallum vocant, hoc eſt, belli adminiſtratorem: Palatinum dapiferum: Marchionem camerarium. Officia ſua in regis coronatione exequentur hoc ordine. In regia vel Imperiali curia, qua de magnificentia regni vel Imperij publicè & ſolenniter peragetur, primus dux Saxonie marſcallus, plurimam auenam publico loco iubeat effundi: eam iumento ſedens ingreſſus, argenteam menſuram, cum cylindro ſimili metallo, ſimul duodecim argenti marcharum in pondere præferat: primus auenam menſureret: eam tradat præmium venienti. Abiens dux vice-marſcallo, is eſt ſenior domus de Pappenheim militarium, equum cum menſura & cylindro, uſibus eius & lucro deputanda, relinquat. Marchio deindè camerarius, equo vectus inſigni, iumento deſiliens, lauacrum ex argento duodecim in pondere marcharum argenti teneat, aquamque det manibus regis vel Imperatoris. Tollit mox vicecamerarius de Frankenſtein, equum & lauacrum ſuis uſibus. Indè Palatinus dapifer, iumento inuectus, quatuor argenti ſcutellas duodecim marcharum inferat, & iumento deſcendens, principi inclinans

antepo-

anteponat. Magister coquinae de Nortenberg, iumentum suis vsibus & scutellas tollat. Demum rex Bohemiae si aſſit, equo ſimiliter inuectus, poculum argenteum duodecim marcharum praeferat regi vel Imperatori, inclinans porrigat. Inde excipiat vicepincerna de Limborg militaris, regis equum cum poculo ſuis vsibus feritura. Sedente iam rege ad menſam, procedent tres archiepifcopi: is medius, in cuius prouincia reſgeritur, ceteris latera eius ſtipantibus: praefereant baculum argenti marcharum duodecim in pondere: in quo ſigilla regalia, vel Imperialia, ad praefentiam accubantis praeferant: quae ille accipiens, reddat illi maius, qui rem medius geſſit, quod appenſum collogeſtabit in hoſpitiū. Baculus Imperiali cancellario proueniet: ad quem etiam ſigillum referetur ex archiepifcopo. Si tamen vicarij praenominati non aderunt, cedit abſentium prouentus conſuetus curiae miniſtris. Menſa regalis vel Imperialis, ſex pedibus ſublimior ceteris. Si aſſit regina vel Imperatrix, eius ſit à dextris accubitus, tribus ceteris ſublimior gradibus. Electorum ex ordine ſeptem, menſae, ſic equali paſſu ſtatuentur, quomodo eſt conſeſſus eorum. Ad eorum nemo principum menſam accedat: nec liceat cuiquam accumbere, quandoſuerit aliquid ſuperagenpium ex comprincipibus.

CAPVT XXX.

Vilhelmus dux Luneburgenſis hoc tempore cum Mauritio adminiſtratore diœceſis Bremeniſis, Aldenborgenſi comite, non ſatis concorditer egit: cum diſſiderent de finibus & limitibus ditonum: Extruxitque dux fortalitiū ad riuum Dzummena, ad incurſandam, quoties opus videretur, diœceſim
me-

memoratum: appellauitq; de nomine familiae suae Pontem Leonis. Magna per idem tempus incesit controuersia ducibus, Erico Saxoniae, & Alberto de Magnopoli. Ibat cum exercitu Ericus expugnare oppidum Plaxe, in qua expeditione prosperatus, fecit quod constituit. Sed tum rex Daniae Waldemarus rem intercipiens, compositionem inter disidentes peregit: ut Ericus dux memoratus, reddita arce Plaxe, reciperet ab Alberto Boyceneborg. Sed quoniam nisi in diem restitui non potuit, in pignus interim acciperet Godebusch. Hac erat compositionis tum formula, ore regis pronunciata. Non putauit fore Ericus, ut tam magno interuentore fraus vlla intentaretur: Reddidit expugnatam nuper arcem: Ipse tamen neq; pignus, neq; promissam arcem meruit recipere. Rex pro ea, quam fecerat inter duces compositione, ab Alberto pro ministerio magnifice remuneratur: Nam arcem Helsingborg, quam nuper regi militans pro donatiuo acceperat, restituit. Ericus autem dux ubi se comperit delusum, cum non ipse prior a pactis recessisset, redijt ad arma. Albertus illi aciem opposuit: Initum est praelium paribus animis. Sed fauit fortuna fraudato. Ericus factus superior, supra quadringentos ex copijs Alberti cepit: inter quos milites militares non pauci. Hanc occasionem obseruantes comites Holsatiae Henricus, & Nicolaus, quod essent controuersiae, mouent absente duce in eius districtum, obsidentes Crummesse: Sed finium custodes a duce relictis, rusticam manum contrahentes, comitibus se obycere sunt aggressi: & inito conflictu, propitiam sunt experti fortunam. Nam sexaginta equites ex Holsatorum numero ceperunt, & in Louenborg captos adduxerunt. Ita duobus in locis prospera tum fuere res Erico.

CAPVT

Circa hac quoq³ tempora, & Wilhelmus dux Lune-
 burgensis, cum nescio quid causæ pratenderet ad-
 uersus Ericum Saxonie ducem, transmissio Albi, mouit
 in palustria Gamme: uiuebat adhuc pater Erici senior,
 & ab annis inutilis armis, cum audiret arma moueri in
 Ripenborg, ubi quietus senex confederat, prono flumine
 Albi deuectus, properabat ire in Nienborg, oppidum de
 Hoia comitum, quod is gener eius, filiam teneret coniu-
 gem: sed properabundus senex, cum trepidus festinaret,
 delapsus iumento ita senili corpore debilitatus est, ut
 breui uiuendi finem faceret. & Wilhelmus autem dux, ne-
 mine obsistente, Ripenborg presidium facile expugna-
 uit, & deditum accepit, arcem nouam firmans in angu-
 lo Gamme: (Gammerordt etiam hodie uocant) oppor-
 tune, ut putabat, ad Albim loco stabat presidium. Inde
 rediens ultra Albim, Erteneborg deditum oppidulum in
 suam recepit potestatem, presidiumq³, ibi firmauit, quod
 appellauit Vigenborg. Idem tamen dux interuentu Io-
 hannis comitis de Hoia, qui sororius, ut diximus, esset iu-
 niori Erico, reconciliari patitur eidem Erico, reddito
 fortalio in Erteneborg, demolitoque, quod erexit, in
 Gammerordt: accepitq³, nouissimam uxorem, cum an-
 te hanc tres aut quatuor habuisset, filiam eiusdem ducis
 Erici: sed ex ea prolem nullam excitauit: deditq³, illi
 propter nuptias donatione arcem Ripenborg: quam pri-
 stino bello tulisset patri eius, perpetuo iure deinceps ser-
 uituram domui Saxonie. Sed premortuo dudum fratre
 eius Ottone, cum neuter virilem prolem relinqueret,
 ipse tamen & Wilhelmus duas filias haberet: alteram de-
 dit coniugem Ottoni duci superioris Saxonie, alteram
 uero Ludonico Magni ducis Brunswicensis filio, quem

etiam

etiam moriens sibi designauit in ducatu successorem. Iste uero Magnus, quem dicimus, cum marchionatum de Landesberg in dotem accepisset, cognominatus de Zangerhusen, ad principatum Brunswicccensem redibat post patrem: magno fratrulium suorum murmure, qui ad illum aspirabant: quod dicerent, Henricum patrem suum, Alberto Magni patre natu maiorem: & ideo uacuefacto morte & Wilhelmi impuberis ducatu, non Albertum, sed Henricum iure successurum. Et quoniam passi sunt suo tempore Albertum in ditione, illo moriente, iam se merito admittendos putauerunt in Brunswicccensem ducatum. Sed fauit virtuti Magni omnis nobilitas, ut primum filius eius Ludouicus, cum & Wilhelmi filia, acciperet Luneburgensem principatum: inde ipse in persona reciperet hereditatem patrum suorum. Filius autem eius Albertus, ad archiepiscopatum peruenit Bremensem: Extant hodie, qui querantur, esse iniuriatum principibus Transsylvanis, quod ad Brunswicum non sint admissi, vel cum Magno, vel ante Magnum. Nam de Luneburgo non eadem ratio est: quod Ludouicus Magni filius, per & Wilhelmi filiam coniugem, illam acceperit ditionem: qua ex illo, sine prole moriente, optimo iure peruenerit ad fratrem Magnum, licet apud illum non diu permanserit: quod infra ostendetur. De Brunswicccensi autem ducatu ad Magnum patrem reuerso, quid miramur, si succedat filius patri? cum fuerit prior Magnus Alberti Crassi filius, qui à ciuibus, & primum à militaribus prelatatus est in eo principatu fratri Henrico. Accusent immoderantiam Henrici cognomento Mirabilis, qui frater erat Crassi Alberti: nam modestia eiusdem Alberti fecit, ut à cunctis fratri preferretur. Hanc paucis in apologiam deflexi, ad obstruenda

multo-

multo
tempo
Dania
berg, q
fedit:
tatem
paucis
emisso
Virgin
ptus pe
comitu
tauit
cris: q
anno
te dor
si, vir
est in
hodie.

H
ris egi
proue
succes
laum,
it: de
polem
mes i
cepit.
rilitat
que so
phus

multorum ora, qui quid culpent ignorant. Hoc etiam tempore Nicolaus comes Holsatiae, cum adhuc à rege Daniae Fioniam teneret in pignus, arcem inibi Bramberg, quod imperata facere recusaret, cum ducentis obsedit: Rex superueniens, facile dispulit tantam paucitatem, aliquot prosternens, multos capiens: Vix cum paucis comes elabatur, ibi oculum amittens: Votoque emisso in magnis periculis, concepit in honorem summae Virginis in sua terra cœnobium erigere: magnis vix ereptus periculis, consentiente Adolpho Iohannis Æwagriae comitis filio, in Arnsboke construxit, & prouentibus dotauit: euocatisq; de Poretze, de Itzeho virginibus sacris: quod cœnobium postea, annuente Gerhardo duce, anno secundo & quadringentesimo post mille, amittente domino Alberto Rodenborg, canonico Lubicensi, viro locuplete & prouentus augente, commutatum est in domum fratrum Carthusiensium, qui tenent vsque hodiè.

CAPVT XXXII.

Henicus autem Holsatiae comes, iam passim dictus Ferreus, cum peregrinans, militiam multis in terris egisset, vsque ad Italiam & Calabriam varia sorte prouectus, fortunam fatigauit suam. Iam tamen de successione cogitans, cum videret fratrem suum Nicolaum, heredes non habere, animum coniugio applicuit: duxitque coniugem filiam Henrici ducis Magnopolensis: cuius germanam sororem Adolphus itidem comes in Holsatia, sed Æwagriam possidens, vxorem accepit. Anna stemine nomen, quæ Adolpho nupsit, in sterilitate permansit, nullos marito reddens liberos: Vtraque soror Alberti, regis postea Suediæ. Hic erat Adolphus Iohannis filius, vir ad arma strenuus, & optimo patre

patre dignus filius: publicorum insidiatores itinerum odibat: quocirca vicinis ciuitatibus affectus, & ipse vicissim illi, in tranquillitate plurimum agebat. Huius tempore Kilonenses, incertum unde conciti, apprehensis duobus è familia Henneken Leembeken, tanquam publicæ pacis turbatores, & in itineribus latrociantes, ultore gladio ceciderunt: quos criminum impactorum innoxios, dominus clamitabat. Indignatus ergo grauius eius oppidi ciuibus, obseruabat tempora, quibus ad nundinas in Eklenforde proficiscerentur: multos occidit, aliquot captiuos abduxit. Indignati comites Adolphus atq; Nicolaus, quod tale aliquid auderet, nulla prius apud se accusatione instituta, hostilia nunciauere. Suberat ducati Slesuicicensi, qui iam vacabat: relicta vidua gubernabat ditionem: ea tueri visa militem suum, hostilia sensit. Comparatis armis ad rem gerendam, comites duxere in Iutiam. Adolphus obsedit Tunderen, & Nicolaus Hardefleue: Vtriq; impigre instantes, arcem quisq; suam expugnabant. Accessere igitur iure victoriæ arces ille comitibus iterum Holsatiæ: Dorning inexpugnabile presidium reliquerunt. Henricus autem comes memoratus Ferreus, sollicitus erat de germana sorore Elisabeth ad nuptias collocanda: Puella erat annorum circiter duorum & viginti: quæ Magni regis Suediæ Aquino filio, iam regi Noruagiæ, circa carnispruium est desponsata: & proxima astate, misso ad hæc solempni nuncio, Hermannus de Vitze milite, in arce Plone, stans inter brachia Henrici fratris & Adolphi fratruelis, eidem regi in persona dicti militis, ad hoc speciale mandatum præferentis, memorato regi per verba de præsentis est coniunx subarrata, reginaq; Noruagiæ consalutata. Fratres germanam magnifico apparatu, & rege digno, instruxere:

kære : non iam sponsam, sed reginam regi mittendam :
 Nauigium aptauère præcipuum ; familiam honestam
 vtriusq; sexus consignauère : & in omnibus ritè prou-
 sis, tradūt in manus militi memorato, vt domino regi re-
 ginam & asseruaret, & feliciter perduceret. Suscipit
 ille commendatam, profunda iam hyeme, Sabbato qua-
 tuor temporum ante Christi natalia, Trauenam relin-
 quentes, Suediam petière. Sed aduersi venti, & tempe-
 states per brumã solita, nauem impegère in littora Da-
 niæ. Waldemarus rex hospitaliter accipiens venientes,
 iure quidem hospitij specietenus prætenso : sed vbi quid
 ageretur intellexit, diligentius aduectos iubebat custo-
 diri: iam animo secũ voluēs, quid de nuptijs puellæ con-
 stitueret. In proximam æstatē emisit antè nūcijs, ad re-
 ges Ericum & Aquinum, patrem ac filiũ oratores, facit
 vt ad colloquium opportuno loco descendant : rem esse
 magni ponderis, & quæ triũ regnorum non dubiam præ-
 ferat salutem, quam cum illis esset tractaturus: Interim
 asseruantur hospites in Dania. Reges vbi conuenerant,
 inter se statuunt : Omissa puella Holsatiæ, Aquinus filia-
 m accipiat Waldemari regis Dania. Facile hoc impe-
 trauit ingens dos regnũ Dania. Erat enim Margareta
 vnica patri filia. Nam Christophorus nupèr filius bello
 cõciderat. Id præmetuens Henricus comes, nec ignorās
 varium gentis ingenium, nuptias sororis suæ, illis antè con-
 ditionibus firmavit, vt non facile esset à pactis nuptijs
 discedere. Nam Henricus, si sua parte disilirent, arcem
 Calmeren in regno Suediæ, quam magno tenebat impi-
 gnoratam arē, mox amitteret, & sexaginta millia ar-
 genti marchas regi persolueret. E diuerso, si rex ipse re-
 siliret, mox procerum suorũ omnis obligatio laxata, ad
 Henricum transiret : idq; iureiurando procerum est

X x

firma

firmatum. Cùm autem Waldemarus tum prauales filiam Aquino etiam in torum afferret, moerens puella Elisabeth, seculo renunciare constituit: & qualicunq; regum ordinatione in Suediam perducitur: sitq; domina in Doasteen monasterio sancta Birgitta. Sed tum Henricus comes, sponsonem regis de illius parte irritatam, impugnavit: immittens validiora presidia Calmeren' arci: & sub honore sui, pacto & fide iurata, proceres per literas admonuit, vt quod polliciti sunt, adimplerent. Venerunt episcopi & milites de regno, Henrico se offerentes: illiq; regium deferentes honorem. Recusabat illo, causatus etatem: Remisitq; illos ad Henricum Magnopolis ducem: cuius è tribus filiis quem ipsi deligerent, in eum suum ius omne resunderet. Veniunt: excipiuntur perbenigne: causam detegunt, productis in conspectum filijs: Proposita illis optione, medium Albertum eligunt, vt rex fieret. Pater cum filio inijt nauigationem in regnum. Citatur rex obiectis responsurus: non compareret: destituitur: Albertus iunior in locum constituitur: consecratur: & armis aliquando collatis, Magnus cogitur angulū deligere, inq; eo consensescere. Hac Henrici comitis opera factus est Albertus Suediae rex: quae idcirco breui cōmemoratione percurro, quod plenius in Suedia & Doandalia sint commemorata.

CAPVT XXXIII.

Karolus Romanorum rex, per hac tempora iter ingressus in Gallias, peruenit Auinionem ad summum pontificem, consecrationis gratia: excipitur magnifice ab Urbano, omni curia eius tripudiante: quod illum honorem duorum ecclesiae principum, illam vicissitudinem venerationis nemo recordabatur: nec vlla in literis simili de re mentio à memoria Friderici II. per annos

nos supra centum. Erat autem sexagesimus quartus post mille trecentos. Ibiq̄, solennibus ob qua venerat Karolus peractis, redibat in Germaniam, ibi priusquam Bohemiam suam repeteret res cōpositurus. Terra est Aduocatorū non longe à Saxonia superiore: quam primus Henricus Romanorum rex subiecit monasterio dominarum in Quedelborg, constituens quatuor per terræ angulos totidem aduocatos nobiles, qui barones dicuntur, de Bwida, de Gera, de Russe, de Plaxo. Hoc autem tempore Karolus Imperator egit cum tribus, vt arces suas inexpugnabiles illi permetteret. Quartus id egerrimè ferens Rutenus de Plaxis, cū sciret tres suos consortes vnā conuenisse in horreo quodam secretiūs, crudele iniit consiliū: Nam superueniens consultantibus, firmatis vndiq̄, claustris, igne iniecto, illos concremauit, poenam sumens transgressa, vt dicebat, fidei. Indè enim animatus Karolus processit in Bauariam, multis vrbibus & arcibus insidiatus, multis vim afferens, oppugnans inprimis Burggrauium Nurenbergæ. Erat ea tempestate graue bellum inter episcopum Hildesemensem Gerhardum, & Ottonem ducem Brunswiccensem: qui in societatem belli pertraxit archiepiscopum Magdeburgensem, Theodericum, cognomento Kagelwijd, quem Imperator, de monasterij infimo sumptum officio, per gradus euexit ad archiepiscopatum, comperta hominis incredibili industria. Albertus quoque Halberstadensis episcopus, in his erat partibus: Congressi, contulerunt manus iuxta Dinkeler, & inclinabat victoria Hildesemensi: Captis ibi plurimis, inter quos Albertus Halberstadensis. Hic erat insignis ea etate logicus: qui ingenij sui testimonia, etiam nunc, inter scholasticos habet. Erat Gerhardus non in postremis rhetor

exiuitq; in prouerbium inter disciplinares : Tum Logi-
cam succubuisse Rhetorica, cum Albertum Gerhardus
vinctum haberet. Hoc tempore Gregorius Papa Auini-
one commoratus post tempora Urbani V. cum episcopum
quendam, quod ecclesiam suam desereret, sequereturq;
curiam, increpitarret: illi vbi per familiaritatem licuisse
credidit, respondit: Eadem mea, qua tua est causa, ma-
xime pontifex: quod ego meam, tuq; Romanam deserim-
us ecclesias: rectè me increpatum agnosco. Descendit
altius ea responsio in pectus pontificis, cogitabatq; ex ea
die urbem Romam repetere, quanquam & praedecessor
Urbanus idem in animo haberet: inq; eam rem profectus
Romam cum paucis, palatia in Monte Falisco, & in Vr-
beueteri, declinandi grauioris in Vrbe gratia aëris, iussit
apparari. Sed Gregorius se rediturum multis sepe nun-
cijs pollicetur. Cum hoc Romani crebrius efflagitassent,
& magnis conditionibus expromissis apud pontificem ex-
petissent, nunc secreto id offerente pontifice, latissimi
audièrunt. Sed multa opus erat prudètia in sede trans-
ferenda: Si enim Gallis suboleuisset, aliquid tentassent
hoc nè fieret. Sed ille tum redijt. Per quod tempus Mau-
ritius & Christianus de Oldenborg, in Blexem terra
Phrisia oppressi, cum septingentis perièrunt: Sed di-
ctu horrendum, quod sequitur. Gerhardus comes de
Mansfelde, monasterium Cistertiensium Setichenbeke,
cuius fratribus erat infestissimus, funditus euertit, quod
hostibus suis fauisse, hisq; hospitium non negasse dice-
rentur: cum tamen hospitalitas illi ordini iniuncta, &
qui venerant armati, facile coegissent, si non promptè
impetrassent. Abbatem loci (dictu horridum) pertica
alligatum, inter duos iussit ignes torreri: fratribus per
diuersa supplicia crudeliter enecatis, quod Fridericum
Misna

Misna marchionem in se ducentem, & cum exercitu de obsidione Isleua redeuntem, exceperunt: qui, vt diximus, cogere poterat ad hoc, quod precibus máluit impetrare.

CAPVT XXXIIII.

Brandenburgensis marchia ab olim insignis pars Saxonie, à nobis hactenus cōmemorata, nisi perfunctoriè, non fuit, quod moderni principes altiore trahentes spiritum, Saxones se dici non sinant, Bauaris, Francis, & ceteris superioris Germanie principibus sanguine immixti. Sed tamen, quoniam in ðwandalico solo omnis ille principatus ab origine manet, in ðwandalia nostra crebriùs attigimus, præclara eius facinora non prætereuntes. Sed quod nunc commemorationem deposcit, compertum tenemus morte ðwaldemari marchionis, qui legitimum sui corporis, & quod est mirabilius, sui sanguinis heredem non haberet, cum tamen ante paucos annos nouem supra decem numerarentur marchiones huius tituli de Brandenburgo. Sed nunc ità placitum est superis, vt omnibus morte subtractis, nouissimus esset ðwaldemarus. Beneficium ergò ad Imperatorem reuolabat: & primus Ludouicus Ludouici Imperatoris filius eo fruitus, marchionatum sub patre, & aliquandù post patrem administrabat: isq; exaturatus illo principatu, quod in Bauaria mállet agere, Romulo fratri illum permisit: Nec ille diu in eo superuixit. Vnde peruenit principatus ad Ottonem quendam, cuius originem subducunt annales. Erat autem iam tum in Imperio Karolus III. cuius tempora nunc attigimus. Hic Otto, vt ferunt, marchiam omnem vendidit Imperatori memorato, vili satis estimatam precio, pro oppidis Lansè & Herßrinck, cum subiecto territorio, non longè à Nu-

renberga. Sed nos huic marchionatui debemus, ut alio loco exequamur. Sed haec in Saxonalia requirantur. Otto interim princeps Brunswicensis, de Leina cognominatus, vir in armis strenuus, & formidabilis princeps, oppido Aluelde, quod ad ecclesiam Hildesemensem etiam hodie pertinet, insidiatus, primo mane ante lucem captum explumavit, diripuitque, cum nihil ab illo hostile ciues formidaret. Idem, cum Thuringia vrbes Erphordia cum conterminis, sequuta Henricum de Honsten comitem, arcem Honsten receptatricem latrocinantium expugnare statuissent, prius habito interloquio cum duce memorato, ut ille quietus manens, illos agere sineret: & ille, ut rebantur, promississet se ad omnia futurum neutralem, institere oppugnationi, ut, arce capta, latrunculis merita praemia persoluerent. Iam aliquot oppugnationibus intentatis, cum de foris nihil hostile formidarent, ecce Otto, magna suorum manu collecta, irruit in oppugnantes, & a tergo cecidit: cepitque multos ex obsidentibus: alijs, qui pertinaciter repugnarent, oppressis, omnia claustra sua captiuis repleuit. Sensere diu vrbes memoratae vulnus illius captiuitatis: Otto tamen, ut ferunt, grauius nomini suo maculam inuisit, labe notatus insigni, quam multa non perluat aqua. Graue est enim fidem fallere. Per quod etiam tempus Conradus de Aldenborg comes, iam vindicare properans in gentem Phrisonum sibi conterminam, quod superiori anno tantam nobilitatem perdidissent, vocatis de Westphalia, deque vicinis locis, quotquot contrahere poterat, auxiliarijs, Phrisiam ingreditur: Conferunt manus, & malo omine ingressi, cum infeliciter pugnarent, ad quingentos ex suis amiserunt, valde paucis ex acie Phrisonum cadentibus. Ea est vetus nobilium

lium & militarium in terris palustribus fortuna: quam crebrius experti, necdum vltionis spiritum posuerunt. Quid enim possunt inter crebras voragine, & continuata terrarum fragmina, equestres turma? volane palustres homines in lanceis suis, eques in iumento periclitatur.

CAPVT XXXV.

Commune Magdeburgense hoc tempore sciuit, nōdum sanguine, quem in archiepiscopo suo Burchardo optimo viro innoxium fuderant, exaturati: quam rem in Scandalia diximus plenius. Decanum nunc ecclesie Maioris, quod vocantibus eum in pratorium paribus primarijs non paruerit, manu carnificum & ministrorum, iustitie exequutorum, in vincula publica coniecerunt: eumq; ciuitate eiectum, perpetuo proscripserunt. Temeritas inaudita. Nec minor qua sequitur, procacitas ciuium Barlinensiu. Archiepiscopi Magdeburgensis Theodorici, supra memorati, scriba tabellio, qui tum sequebatur ducem Saxonie, sederat in ea vrbe ad mensam principis memorati: Immissi ciuium communis iustitie ministri, manu valida, vt obfisti illis sine magna pernicie non posset, scribam corripunt, & mox pertrahunt ad supplicium, publico cadentes gladio, nulla preatensa alia causa, quam quod nuper, cum ad balneum properaret, obuiam sibi dominam notam familiariter per iocum sollicitaret, vt balneo secum vteretur, nec vim aliam inferebat, recusantem cum risu dimittens. Pulchra nimirum sanguinis & vita dispendio causa vindicanda. Sed qui sequuti sunt casus ab utroq; gladio, facile obtinuerunt, vt pœniteret ciues pertinaciae suae. Qui autem cecidit, non reuixit. Nunc pœnas soluent pertinaciae multiplicis, sub aquila pulli degentes.

secta tum inualuit Beguinarum & Suestrionum, pertinax hominum genus: Sed ardebant hominum studia improbam euertere colluuiem: proditi ubique, pertinaces perierunt igne consumpti: multi autem poenitentiam amplexi, ad vitam seruabantur. Per quae etiam tempora Karolus Imperator, antè sibi notam, cum exercitu introiuit Italiam. Sub patre enim Iohanne rege Bohemia, qui sui quoque patris Henrici coopta prosequabatur, Karolus militauit in prouincia: posteaquam auus eius Henricus interemptus, non reliquit Gibellinis defensorem: Quam sectam prosequutus Iohannes rex, filium Karolum sub se copias ducentem, diu in Italia versari iussit: Nunc autem maximo ad septuaginta millia exercitu conscripto, Mediolanum, iam eius imperio rebellem urbem, constituit humiliare. Increuerat enim dominatus Vicecomitum sub Ludouico Bauaro, in eum modum, ut iam, cõtemptis omnibus, nemini pareret. Auxit summus pontifex Imperatoris copias, ut rebellionem pertinacissimae urbis molliret. Sed tantus exercitus per aestum siti laborabat, magis foris, quàm obfessi intus. Imperator verò, vicunque res peracta est, exercitum suum sine fructu reduxit, ecclesia copias passus ire quod uellent.

CAPVT XXXVI.

Magnus dux de Brunswico, Magni filius, cum de consilio maiorum in terra, etiam ad ducatum Luneburgensem administrandum vocaretur: uiuebat adhuc pater, qui ad utrunque ducatum suo iure peruenit: sed filium tum in Luneburgensem deuocatum, ire permisit. Venit animosus iuuenis & circûspexit, si qua illi gradus belli gloria monstraretur. Initia eius fuerunt optima, & ad eò cunctis pbabilia, ut nemo desideraret aliam nouissi-

nouissimi & Wilhelmi ducis posteritatem : nemo etiã Ludouicum eius fratrem, qui gener esset & Wilhelmi memorati, requireret, iam morte absumptum : cuius relictam dedere coniugem Ottoni de Scoewenborg comiti, qua Magno fuit exitij causa : quod suo loco dicemus. Sed paulatim insolentia eius creuit, vt cogerentur de alio principe proceres ac incola terra cogitare. Interim pater eius, audita insolentia filij, multis literis, pluribus etiam nuncijs, eum commonuit, vt ad sanam mentem rediret : nec profuit. Ad extremum minis eum voluit exterreri, fune, vt aiunt, semper ad manum habito : vt quocunque filium in aperto campo obuium haberet, militariter superatum, in proximam arborẽ appenderet. Filius, quod esset manu promptus, & ad omnia pericula interritus, eas patris minas visu fertur excepisse, catenam argenteam in collo semper preferens : vt pater omnino iugulare filium constituens, non subere ad se iugulandum, sed argenteo uteretur : vnde ductum est illi cognomen, vt dux Catenatus diceretur. Albertum ducem Magnopolensem idem Magnus in bellum concitauit, de finibus ditionum cum illo altercantem : initia, vt solet, de iurgio, sed inde bellum enascitur. Vtrique arma parant in inuicem. Concurrunt, & manibus confertis, fortissimè praliatur. Diu anceps volitauit victoria. Tandem ad Alberti ducis signa volauit. Nam de exercitu Magni sexcentos cepit viros militaris generis, multos in illis, quibus postea laxandis, sex millia marcharum argenti expendere debuit. Eam mutuo à ciuibus Luneburgi pecuniam accipere voluit : & cum vel non posset, vel non expediebat hoc fieri, indignatus oppido, male minatur. Effectum est autem apud Imperatorem Karolum, vt mandaret militaribus, vrbibus, & oppidis terra Luneburgensis,

vt omisso Magno, parerent Alberto & Wentzlai Saxonia ducis filio, & Wilhelmi notissimi ducis Luneburgensis ex filia nepoti: qui receptus in prouinciam, ab omnibus meritis attollitur honore. Magnus autem electus, & armis se vindicare, & nihilominus apud Imperatorem iure experiri contenderat. Albertus sua arma obiecit, repellens insultantem: & in iudicio Casareo contra se sententiam Magnus reportauit, declarantē nullo iure Magnū ad ducatum Luneburgensem, sed occupatorem fuisse: Qua de re perpetuum illi in iudicio silentium indicitur.

CAPVT XXXVII.

Memorabilem per hac tempora memorant annales rem, silentio non transeundam: ceterum fides sit apud auctores. Karolus Imperator bellum tunc gerebat in Philippum Austria ducem: Comparat quisq; vires in hostem: agmina educuntur in inuicem ad congressum de proximo. Vidit Imperator longē hostem superare multitudine suas copias: & idēd cui viribus par non erat, ingenio illum superare cōtendit. Euocari clam iubet per amicos tres hostilium duces copiarum: & magno are expromisso cum illis agit, vt duci suo timorem incutiant, hortenturq; ad fugam: Dolus an virtus quis in hoste requiret? Illi operas pollicentur. Ad dominum suum reuersi, referunt, speculatum abisse copias hostiles, & pro comperto habere, Imperatoris exercitum triplo esse suo maiorem, certam omnibus esse perniciē, nisi fuga in tempore sibi consulant: nunc illum, quid faciat, secum constituere. Quando, inquit, in sola fuga, vt asseritis, presidium est, consulamus saluti, expectantes rei gerendae idonea magis tempora: non est indecorum nobis, cessisse maiori nostro. Ergo collectis armis noctū Philippus

lippus fugit nemine persequente, & in sua se securus recipit. Tres illi viri boni promissione corrupti, ducē suum prodentes, ad Imperatorē reuertuntur, proditionis præmia accepturi. Prouiderat Imperator adulterinā aureorum monetā, quæ in valore vicesimā non haberet: eam iussit numerari. Illi alacres tanto aere ditati, redeunt in sua: & iā expendere conati, repererunt esse falsatā monetam. Redeunt ad Imperatorem, argentarium, & monetarium eius incusantes. Imperator toruis oculis illos reuerberans, Abite, inquit, furciferi in meritā crucem: merita proditionis præmia, nisi protinūs ex oculis euanescat, accepturi: quam aliam meretur pecuniam vestra proditio atq; perfidia? adulterinum aurum, adulterino compensatur operi: abite in malam crucem. Illi protinūs, confusi, ex omniū oculis in latibula abiērunt.

CAPVT XXXVIII.

ANnus erat post natum Christum septuagesimus-primus à millesimo tricentesimo, cum ciues Lunenburgenses, iam de Imperatoris mente, deq; iure domini Alberti, & contraria Magni sententia facti certiores, cum tamen inuictam arcem montis apud oppidum Magnus teneret, & illi non pauca quotidie persentirent ex ea incommoda, statuissentq; rem viribus agere: famulum equitem cum literis hostilia nunciantibus, dispositis ad reditum per omnia celerius agendum, tribus in opportuna loca iumentis, emittunt in arcem Cellensem, vbi dux Magnus mansitabat: Nuncius obseruato tempore, quo erat ad mensam recumbendum, literas exhibuit, quas sciebat non placituras: & prandere iussus, festinabat, expediendæ in oppido rei gratia, reditum pollicitus: mox iumentum conscēdens, celerrimè ad secundum, & iterum prouectus tertium, se ante etiā expectatū recepit

Lunc-

1371

Luneburgum. Ciues cūm horas omnes numerāssent, in vigilia Purificatae Virginis, quasi vespertinum in monasterio montano de more audituri officium conscendunt, sub consuetis vestibus armati: & primum arcis & portae custodem obruncant, ceteros ad arma currentes proturbant. Segebando militi nomen erat, qui pro tuenda commissa arce diū stabat, sed par esse non potuit preparatis ad rem peragenda: Igitur eiectis religiosis & scholaribus, in oppidum, si vellent, descendere iussis, ciues arcem occupant. Dux autem literis per interuallū perlectis, exclamat, adesse iubens qui perserebat, nuncium: abisse refertur. Indignatus ille, quod non, ut iusserat, tenuissent: mittit expeditissimo iumento qui admoneat militem, arcis custodem: prouectus ille qua poterat celeritate, media nocte ad latera montis obequitans, clamore vigiles infestat: Ciuium vnus clamāti respondit, quid afferret? Cūm ille domini sui fidelem arbitraretur: Dic, inquit, verbis domini ducis Segebando militi, diligenter arcem tueatur: nam ciues periculum capitis & hostilia nunciauere. Tum ciuis, emisso de bombardā lapide, Hunc, inquit, testem referto duci tuo rem in tuto esse: ille protinūs intelligens seriūs se venisse, confusus redit. Ciues autem arcem & monasterium ab imo demoliantur: fratribus in oppido locum dederunt noui cenobij extruendi, in colle, quo nunc quoquē manet, ad montis magni pedem: euocantesq; Albertum Saxonis & Luneburgi ducem in urbem, mox illi sacramenta dedere, cum magna parte militariū terra. Indē Albertus, exercitu contracto, duxit in Roinsen, & oppidū quidem facillē cepit, ad arcem laboratum est: superueniens Magnus, maiori suorum agmine soluit obsidionem: Sed cūm ambo validas copias haberēt, inuasit Albertus: defendit,

vt poterat, Magnus. Arcem Louwenrode non longè ab Honouer, Albertus oppugnans cepit, inq̄ ea communita confedit. Cùm autem Magnus minimè quiesceret, ante omnia indoluit, arcem sibi Luneburgum insidijs ademptam: insidijs oppidum recipere tentauit. Septingenti erant viri, qui negotium suscepere, oppidi per insidias mixta virtute recipiendi. Vndecim millium virginum festa nox erat, cùm hostes iam antè preparatis rebus, vel muro excindendo, vel scalis conscendendo, oppidum ante lucem introiere: Qui habitauere ciues, persentiebant aliquid hostem moliri, & idè totis ad manè noctibus peruigilabāt: Idq̄ aliquot iam noctibus erat actitatum: tum ea, qua iam res imminebat, nocte decursa in peruigilio, iam omnia tuta putantes Burgimagistri, qui & ipsi circuibāt, ciuibus interpellatis, cùm in manè res vergeret, nihil esse periculi rati, nocte transacta, ciues ad quietem permittebant. Subitò rumor per oppidum currit, hostes esse in foro: arma ciues corripunt, & inprimis Burgimagistri, qui authores erant populo ad quietem redeundi: veriti, nè occulta cum hostibus intelligentia insimularentur, primi ad arma concurrunt. Vir erat militaris generis, qui stipendia faciebat in oppido: is primus ad hostes peruenit: parcendum ait sanguinis effusioni, dicerent, quas victi leges acciperent: oppidum iam esse in eorum potestate: nuncium se ad ciues iturum, vt sine sanguine faciant imperata. Id potissimum molitus, vt se colligendi tempus ciues haberent: tempus ille triuic colloquio. Vbi iam satis armatos putauit, loqui se ciuibus & conditiones perferre pollicitus, relaturumq̄, quid in animo esset, promisit. Vbi ad ciues venit, hortatur pro libertate pugnent, victoriam indubiam habituros, hostes esse in casibus. Tum redit in forum, referens ci-

ues nullis modò conditionibus assentiri, pro libertate pugnatos. Initur mox conflictus: Urgentur hostes, & ad egressum pugnantès contenderunt. Ibi duo ex Burgimagistris, qui primi pugnabant, procubuerunt: Loca extant hodiè insignia. Ex hostibus quoquè multi perierunt: ceteri capti, & in vincula coniecti. Erant in eis multi ex oppido proscripti, aliquot latrocinij publicatis infames: Hos publico casòs gladio, pœnas dare iusserunt: Ceteri hostili more capti, dato ere, libertatem redemerunt. Albertus deindè dux, cum copijs suis circumuoluitans, arcem Pattenhusen expugnauit, quotidie viribus increfscens. Magni autem res paulatim minorantur.

CAPVT XXXIX.

Magnus autem dux, cum relictam fratris Ludouici, nobili viro Ottoni de Scoxenborg comiti despondisset, oborta est inter eos ex quibusdam causis grauis controuersia: qua in apertum bellum exiuit. Mundum muliebrem, & femineam supellectilem dicta domina iubebat ad se ex ducatu in Scoxenborg perducì: Non est passus Magnus, sed immisissis equitibus, omnia diripi iussit. Flebat illustris domina, affinis sui in se iniuriam: Consolabatur eam maritus Otto: Nihil, inquit, te conturbet: charior est mihi integritas tua omnibus corporis ornamentis: facile inuenies, quo pro dignitate foris orneris, moribus ornata & illustri sanguine. Cumq; res ad expeditionem hostilem perueniret, ausus comes cum copijs obuiam ire duci, occurrunt inuicem sibi cum copijs in merica, vt ferunt, Luneburgensi: Conserunt manus. Varia aliquandiu fortuna pugnatum est. Dux comitem requirit in agmine, iumentoque congruitur, deturbat equo comitem: Sequitur ipse in pedes, vt capiat. Dimisso ergò iumento, hosti prostrato incumbit,

bit, vitam eius queritans. Superuenit nobilis ex auxiliarijs comitis: Is ducem, hosti toto corpore incumbentem, perfodit. Hic erat exitus Magni, quem ferunt iurasse, illa se nocte futurum in hostica terra. Quod ubi comiti retulere victori, ille ait: Non notabitur periurio affinis noster: ducamus eum in nostra: & inde remittamus suis ad sepulturam. Reliquit Magnus quatuor filios: actumq; est inter duorum ducum communes amicos, vt Albertus dux Luneburgensis, accepta coniuge, quam reliquit Magnus, sui ducatus limites teneret, permissio Brunswicenses districtu filijs Magni, iam priuignis suis, Friderico, Bernharo, Henrico, Ottoni. Otto factus archiepiscopus Bremensis, fratribus terram permisit inter se partiendam. Caso quidem Magno, iam videbatur Brunswicensis ducatus vacuefactus. Ernestus igitur dux Gotingensis, cum Ottone filio, patruus Magni (quem Ottonem Armipotentem dixere) cepit arcem & Wulfsenbuttel, & omnem ditionem Brunswicensem: Id siue suo nomine, siue pupillorū tutorio, fecerint, non satis competentum est, nisi quod exitus declarauit, veri sit similis, hac illos tutorio nomine fecisse: alioqui difficile fuisset, Magni filios, quos ille, vt diximus, quatuor reliquit, ad paternam ditionem redijisse. Per qua tempora in vrbe Brunswico, seuiente incondito vulgo, in primores perniciosus tumultus exoritur. Nam vulgus indignatione vnde cunq; concepta, concilium vrbis, patres ipsos inuadit: Vrbe quosdā eijciūt: alios in tumultu opprimunt: nonnullos specie iustitie publico gladio cadunt: Inter quos vnum ex proconsulibus, virū & atate & mole corporis grauem, cum vires inslectendis genibus non haberet, in sua recubentem obruncāt sede. Hāc patribus causam obijciunt, q; populum & vniuersam plebē exactio-

nibus

nibus grauent, & maiori quàm vlli principes imposto onere dominentur: idq̄, literis ad vicinas & longinquas vrbes perscripsere: nouum concilium ex mechanicis viris erexere: clamoribus, non consilio, rem omnem egere. Cetera benè morata vrbes, rem miserandam, & ipso exemplo perniciosam, putauere non impunitam relinquendam. Non sunt passæ, mercatores eius vrbis inemporijs diuersari: (Hoc vocant Hansa eijcere & proscribere, cum illis priuilegiorum vsu & communione interdicitur) Sed qui intus mansere, contempserunt eam aduersionem, quæ paucos attigit.

CAPVT XL.

Oppidum Aldenborg, in terra palustri situm ad Phrisiam, per ea tempora de Depholt comes, adiunctis nonnullis, in quibus erat decanus Bremensis, cum similitatem grauem gereret aduersus Conradum de Aldenborg comitem, noctu ingressus, cepit. Ingressi via non longinqua ab arce, ad Veterem, vt vocant, ciuitatem perueniunt. Erant qui peruigilantes ad ludum tota nocte sederent talorum. Hi primi, hostilem experti tumultum, ad nolam procurrunt, signum capti oppidantes. Sono excitati ciues per noctem insolito, cum hostes adesse sentirent, tecta domorum petunt: Ianuis obseratis, & coctilibus inde lapidibus proiectis, cogunt hostes ad exeundum quod cepere oppidum. Quingenti erant qui venere. Ciues concepta fiducia, sequuntur egredientes, & aperto iam campo manum cõserunt: inde alacriores, quod oppido eiecissent, iam acie pugnant. Vincuntur à ciuibus hostes, caduntur militares non pauci. Capitur decanus Bremensis, & ad Conradum comitem, cum aliquantis concaptiuis, pertrahitur. Ille docuit, non hoc esse oppida capere, quod chorum adire.

Quo

Quo tempore oppidum quoquè Honouer grauiter infestatur à vicinis militariibus. Hominem infelicem conduxère quidam precio, qui ignem quatuor locis collocatum, vnà curaret inflammari: vt occupati ciues restinguendo incendio, minùs attenderent murorum custodiam: Illi interim iuxta conuentum Minorum introirent, rebus antè comparatis. Deprehensus infelix ille in conatu, ad supplicium pertrahitur, nihil aliud fassus, quàm à fratre religioso se precio conductum: Ità res permansit infecta. Exemplum autem Brunswicenses sequuti ciues Northusenses: Nam in itinere in carcerem coniecère vrbes sue concilium, & media deinde nocte ferè omnes caduntur gladio. Proh vulgus, pelagus, indeclinabile virus. Omnia bestia crudelior & immanior sauit ira popularis.

Ij

SAXO-

SAXONIAE
LIBER DECIMVS.

CAPVT PRIMVM.

1575

Nnus erat à Christo nato septuagesimusquintus post mille trecentos, cum Imperator Karolus, qui omnes regni partes collustrabat, & andaliam quoque videre venit: & inprimis Imperij urbem Lubicam inuisere constituit, venitq; magnifico stipatus comitatu. Aderat Fridericus archiepiscopus Coloniensis, Otto marchio Brandenburgensis, Albertus Magnopolensis, & Albertus Luneburgensis, iam in feudandus ab Imperatore dux, & Wilhelmus marchio Misnensis, Iodocus marchio Moraviae, Henricus & Nicolaus de Holsatia, Gunterus de Rupin, comites, & multi praeterea barones, milites, militaresque. Aderat regina. Omnis iuuentus ex vrbe Lubica in equis obuiam effusa proficiscitur, vt cum honore dominum suum deduceret & introduceret. Duo soli Romani Imperatores Lubicam videre: Primus Fridericus, qui armatus obsedit, & per deditionem accepit: & iste Karolus, qui pacificus venit. Iam vrbi propinquans cum Imperatrice, capellam diuae Gertrudis ingreditur, vbi imperialibus ornamentis decorantur: sublimes conscendunt equos: Assunt tentoria serico auratisque pannis intexta, baiulantes iuuenes ex robustissimis quatuor, vestibus & ornatu

natu visuntur insignes. Duo proconsules frenum impe-
 ratorij iumentum ex latere venerabundi apprehendunt.
 Duo insuper consulares ad Imperatricis frena incesse-
 rum & ibi ferrent papilionem quatuor ex fortunatio-
 ribus iuuenes. Ante omnes ibat in equo vir consularis,
 portarum clauas in partica baiulans, dominij imperia-
 lis in urbem signum euidentissimum. Principes suis fun-
 ctibus ibant ministerijs. Marchio sceptrum baiulabat. Al-
 bertus Saxonie ducis filius, patris vice enses præfere-
 bat. Proximus illi Imperator. Hunc sequitur Frideri-
 cus Coloniensis archiepiscopus, ante Imperatricem ma-
 lum ferens aureum. Illam ceteri principes suo sunt or-
 dine insequuti. Ad primum portæ ingressum stabant
 vtrinque ciuium vxores, cultioribus ornata indumen-
 tis, Imperatorem cum Imperatrice excipere parata.
 Introgressi, excipiuntur à choro psallentium clericorum
 & religiosorum. Extulerunt reliquias & Dominicam
 crucem, quam Imperator & regina de osculati, dedu-
 cuntur solenni per urbem pompa ad ecclesiam vsque
 maiorem: ibique concinitur: Ecce aduenit dominator
 dominus. cum versiculo, Deus iudicium tuum regi da.
 Imperator interim orationi institit priuatim: qua ex-
 pleta, solenni pompa redibat per regiam plateam, &
 in hospitium magnifice apparatus deducitur. In acie
 eius vici, quo descenditur ex transuerso ad monasteri-
 um sancti Iohannis: factoque transitu sublimi supra
 plateam in domum oppositam, excepere quam pote-
 rant magnifice, imperatoriam maiestatem. Stabant in
 conspectu eius Burgimagistri cum consulibus, quos in-
 tuens, ait: Gratias non mediocres vobis persoluimus
 dominis Lubicensibus, qui Imperij honoribus pro debito
 obsequentes, nos magnifice exceperitis: Venimus videre

I y 2   urbem

urbem nostram & facies vestras, gratulantes prosperis
 successibus vestris, quibus cooperari studebimus, cōmen-
 dationem habituri in reliquum hanc urbem, quæ tales
 edat viros nostro dignos consilio. Tum senior Lubicen-
 sium Burgimager: Serenissima maiestas nos pro exi-
 litate nostra debito nos exoluere cupientes, quantum po-
 tuimus, non quantum volumus, debuimusque, ostendi-
 mus imperatoria celsitudini: cui non mediocriter, nos,
 nostraq; debemus: immortales gratias habentes digna-
 tioni tanta, quæ etiam quod parum est, accipere digna-
 tur pro magno: quod solita clementia & benignitati, vt
 par est, deputamus: rogamusque, vt inter postremos nos
 suos affectas numerare dignetur tanta maiestas. Ad quæ
 Imperator: Non in postremis vos gerimus, sed loco ve-
 stro dignamur, recipientes in sacris archiuis quæ à no-
 stris prædecessoribus de hac vrbe sunt constituta: quæ nos
 non solum sustinere, sed etiam amplificare pollicemur.
 In hæc verba dimissi, abiērunt cum alacritate.

CAPVT II.

Aderant comites Holsatia, querimoniam dese-
 rentes aduersus Hamburgenses, qui & ipsi ade-
 rant, rei exitum videre cupientes. Comites deuocabant
 eos in suum ius, vt ab antiquo semper habitum fuerit.
 Illi imperialem desuper declarationem audire cupien-
 tes, inuenire se asseruerunt in priuilegijs, quod comiti-
 bus propè nihil debentes, exempti censerentur, quodque
 à nonnullis imperialis aulae affecta imperatorij haberen-
 tur: se in virumque esse paratos, modò intelligant Casa-
 rea maiestatis desuper sententiam. Nam diui Friderici
 primi priuilegia, multa illi oppido contulisse videban-
 tur, quæ tum edebantur. Imperator interloquutus, ius-
 sit Hamburgum oppidum comitibus parere, saluis li-
 bertati-

bertatibus, quas ab Imperiali culmine promeruerunt. Illi domum redeūtes, Rolandi statuam, quam pro signo libertatis in ponte, qui hodiē nomen tenet, ab olim erectā habuere, deiciunt: comitibus suis deinceps (vt semper) coniunctissimi. Imperator autem, per dies decem Lubicā commoratus, opiparē habitus est: Milites ac milites ludis suis, forum tenebant occupatū, hastis quotidie cōcurrentes. Quo etiam tempore Gregorius Papa XI. decimam sollicitauit ab ecclesiasticis per omne Imperium: Sed archiepiscopi tres ad Rhenum, obuiam vadunt, se opposcentes, vt debuere, emunitioni cleri sui. Interim moritur Moguntinus, & Papa ecclesiam donauit Ludouico Bambergensi episcopo, fratri & Wilhelmi marchionis Misne: capitulum autem elegit dominum Adolphum de Nassaw, immo postulauit, quod iam tenebat episcopatum Spirensē. Imperator studuit Ludouico, & obsedit Erphordiam, in qua erat Adolphus postulatus: vastauit vicinam Thuringiam, sed nihil potuit aduersus urbem. Adolphus enim pradia & arces ecclesie tenebat in manibus. Dura tamen conditio, quod postulatio soli gratia pontificis inmittitur.

CAPVT III.

Karolus interea multa peregit, vt filius eius & Wētzelus, rex Bohemia & Romanorum quoque rex eligeretur: indē euisceratum est Imperium. Rheni uetigalia, qua pro patrimonio erant Imperio, indē partita sunt, vt vnusquisque Electorum non modicum quid acciperet: Deplumata est aquila, vt in reliquum ceteris sit animantibus cōtemptui: quid enim potest sine pennis? perfecitque, vt ab archiepiscopo Coloniensi Friderico, Aquisgrani rex Romanorum coronaretur. Per quae tempora, cum Castellani de Dannenberge receptarent

populatores itinerum & itinerantium, Imperator ipse Karolus mandauit ducibus Alberto de Luneburgo, ac Rodulpho duci Saxoniae de Wittenberge germano eius, vt eam arcem obsidentes caperent, perpetuo deinceps iure possidendam ducibus de Luneburgo: quod ita factum est. Confederat autem Imperator in Tangermunde, iussitque in expugnatione arcis memoratae Lubicenses adesse: qui sexcentis productis stipendiarijs bombardisque duabus grandioribus, expugnationem pro sua virili properarunt. Imperator eo loci commanens, inter duces Saxoniae superioris de Wittenberge, & inferioris in Luneburgo, eam dicitur statuisse concordiam, vt alternis vicibus electioni interessent, vtrique archimarscalli sacri Imperij semper habendi: Nam Ericus, quod constat, iam duabus vicibus intererat eligentibus: cum assumeretur Ludouicus Bauarus, & cum Gunterus de Zwartzzenborg Thuringus. Sed nunc eo ventum est, vt non patiantur superiores, aliquid in ea re iuris remanere ducibus inferioris Saxoniae: quod Misnenses, qui per Sigismundum sunt assequuti superiorem, detrudant legitimos successores, vix illis titulum permittentes ducibus Saxoniae: quod infra plenius memorabimus. Inter eam idem Imperator Karolus, nescio, si ad interpretationem verbi, quam nunc faciunt, bene Augustus, Imperij neruos exhausit, viresque conscidit. Sedecim in Sueuia vrbes, sine medio recognoscentes Imperium, vendidit vicinis principibus: Aliae quatuordecim, cum intelligerent, conspirarunt inuicem, foedere mutuo se constringentes, vt non se patiantur in morem pecudum venales exponi. Plurimum enim interest, hanc vel illam, supra se agnoscere potestatem. Imperator ex eis vnam indignatus obsessam nisus est expugnare ad terrorem

cate-

caterarum : catera ad arma concurrentes, obſeſis o-
pem tulere. Tum quoque nonnulli ex his, ſalua liberta-
te ſolita, principibus Auſtria ad protectionem ſe com-
mendare : non vt dominis parituri, ſed vt protecto-
ribus viciffim obſequuturi : qua res diu permansit ad
tempora noſtra. Albertus dux Luneburgenſis, per ea
tempora ſenſit militares qui in Horneborg arce palu-
ſtri Bremeniſis diœceſis, ad conſinia terra Lunebur-
genſis demorantur, quaſtum facere vel menſtrum,
vel annuum, de terra memorata : Et cum ſinem non
facerent, duxit in eos, cogitque, vt ſponderent in reli-
quum ſe æquo iuſtoque per omnia parituros. Qua in re
& fidem verbis habuit, & per modetiã nihil vltra tum
putabat extorquendum.

CAPVT IIII.

Ventzlauſ Bohemiæ rex, iam patre viuente &
plurimum annitente, rex quoque Romanorum
creatus, cepit vtrunque regnum ſine magna ſolicitu-
dine adminiſtrare : Nec enim amiſſus eſt Imperij coro-
nam accipere, quam etiam in reliquum non promeruit,
vir animo non ſatis ad Imperium idoneo : qui, vt ferunt,
ventri deditus, omnia poſthabuit. Aliquantoque melius
actum eſſet cum Imperio, ſi neque pater, neque filius in
eo fuiſſent. Nam pater largitionibus, vt filiũ extolleret :
filius ignauis diſimulationibus, Imperiũ attriuere, inq̃
eam tenuitatem, que nũc cernitur, adduxere : Auguſtos
ſe amant interpretari, quaſi augendo inſtantes Imperio :
ſed longè ab hac interpretatione patris largitio, & filij
ignaua diſimulatio. Eius enim incuria cepit in regno
Bohemiæ illa Chriſtianismi cruẽta diuiſio : cum Bohemi
per audaciã Romana eccleſiæ obedientiã retraxere. Sed
ea in Dandalia explicatiũs. Per ea quoq̃ tẽpora, nè qd

vsquàm latum esset aut prosperum in Romana sede, illa per vniuersam serpens ecclesiam surrexit schismatica dimembratio, cum se duo pro summis gererent pontificibus. Alter Roma creatus Urbanus, alter à cardinalibus Gallis Gallus euectus Clemens: Iam enim Itali, veriti, nè si ex Gallis crearetur pontifex, in Auinionem rediret: idq̄, cauentes Romani proceres, conclaue obsederunt, per impressionem & concussionem moliti, vt Italus crearetur Urbanus VI. episcopus antiè Barenfis, vir acris seueritatis. Hanc ergò electionem cardinales Galli ab Auinione pridem introducti, cum & persona electa propter seuitiam, & forma electionis propter concussionem displiceret: simul, vt haberent pontificem, sub quo eorum natio vt pridem imperitaret, foràs Romam euecti in ciuitatem Fundanam, Clementem suum extulerunt, cum eo in Auinionem contendentes. Bicipitem dudum aquilam Romani Imperatores in armis sibi praeulerunt & praeferunt vsque hodiè: quanuis dudum Orientis Imperium euauerit, à Christianismo translatum in perfidos Mahumetanos: Nunc bicipitem insulam incipiunt adorare Romani pontifices. Sed non est ea iocandi materia, quæ pessimum Christianismo inuexit schisma. Nos pro instituto nostro in Saxoniam reuertamur.

CAPVT V.

Albertus interim Luneburgensis, princeps optimi ad iustitiam zeli, vocatis ad arma auxiliaria ciuibus vrbium Magdeburgi & Brunsvici, arcem Twifeling receptatricem sceleratorum hominum, qui itineribus publicis insidiantes, eo conuexere, quæ varijs locis quasiere, obsedit, & expugnauit: captamq̄, funditus euerfam, solo aquauit. Circa quæ tēpora ciues Brūsvicenses,

cēses, cūm cōmunionem Hansæ Teutonice desideranter
 quærent p̄ suis mercatoribus obtinere, ad cor reuersi, in
 cōgregatione Lubicana oratorum ab urbibus dictæ com-
 munionis, solennem expleuere pœnitentiam, non veriti
 perindè infamia notati videri. Cūm interim Fridericus
 Magni ducis de Brunſuico filius cum fratribus, relictus
 adolescens sub tutela patruelis sui Ottonis de Leyna ducis:
 erat enim Transſyluana ditionis ille princeps: cūm
 per contemptum haberetur in arce & uulſenbutel, cerne-
 retq̄ multa non rectè administrari, adduci vndecunq̄
 captiuos mercatores in publicis itineribus captos: cūm
 primū per atate sapere inciperet, ciuibus suis in Brunſ-
 uico prudentioribus rem queritur: quid consilij, quidve
 ab illis, si quid intentaret, auxiliij speraret? bonam se
 consolationem præstituros dixere, vbi rem ex animo vi-
 riliter cernerent intentari. Hoc responso firmatus, redijt
 in arcem obseruans tempora, quibus præfectus Ottonis
 cum maiori satellitum parte in tabernam de more de-
 scendisset, paucis fidelium in concilium adhibitis: clau-
 tulit de casa portarij, pontem eleuans, carcerem aperu-
 it, & vinctos laxans, iussit stare pro muris: nunciūq̄
 concidè mittens Brunſuicum, iussit promissa auxilia
 properare: cūm, quo in loco res essent, ostendisset: veni-
 entes non cunctanter, intromissi sunt in arcem: cœpitq̄
 ex illo die Fridericus rem supra atatem prudenter age-
 re, excluso Ottone patruelle, curatore eius, fratrumq̄ su-
 orum. Virile nimirum principium ab adolescente: cui
 bonus successus, & optimus exitus ab omnibus bonis nun-
 cuparetur. Erat autem octuagesimus secundus post mil-
 le trecentos. Quo tempore Urbanus Papa inter Ludoui-
 cum & Adolphum, de ecclesia Moguntina contendentes,
 perfecit, vt Ludouicus frater & uilhelmi de Misna

13 82

Iy 5 mar-

marchionis, ad archiepiscopatum Magdeburgensem transferretur, Adolpho apud Moguntiam permanente. Exitus autem memorati Ludouici cladem attulit insignem. In oppidum Caluen multā ecclesia euocauit militiam. Aderant euocati cum vxoribus & filiabus, diem festum cum suo acturi pontifice. Prætorium quod erat in oppido spatiosum, illis vsibus instructum, desumpsere ad vanitates ducendasq; choreas: vt est hoc hominum genus motu leue, cantu solutum, & luxui paratum. Ducebant in gyro vertiginosam & ridiculam circuitionem. Saliebant ad manus dominarum alacriter, vt immenso pondere victa domus, subsidere minaretur, crepitum grandem præmittens. Archiepiscopus, apprehensa ad manum quæ proxima stabat domina, gradus, inter primos abiturus, petiuit. Vbi iam descendere cœpit, lapideus ille antè solutus gradus concidit, & archiepiscopum cum consorte, & nonnullis alijs ruina inuoluens, miserabiliter extinxit.

CAPVT VI.

Otto dux de Leina, iam ad cor post deuiareuersus, Albertus Magdeburgensis archiepiscopus, & Albertus Halberstadensis præsul, Fridericus dux Brunswiccensis, Albertus dux de Salina, Bussò de Regensten, Henricus de Honsten, Gunterus de Stalberg, Conradus & Theodoricus de Dœrningrode comites, & multi prætereà nobiles, barones, milites, interuenientibus placitis, aliquandò in commemorationem adducebant: quid sit, quodd vbiq; terrarum innoxij mercatores vadant & redeant, vectigalia soluentes principibus per opportuna & constituta loca: cur infelix Saxonia, nulli prouincia vel opibus, vel fortissimis viris cedens, non illo possit bono perfrui, vt publica securitate præstita, in-

ea, incolumes per itinera vadant commeantes: constitueruntque, vt in reliquum ea pax esset, & innoxia via mercatoribus: maximis pœnis in contemptores & violatores constitutis, communibus odijs insectaturi prædatores & receptatores: Quæ res effecit, vt aliquandiu Saxonia hoc genus grassandi nesciret. Dwentzlaus per ea tempora floruit, qui post Albertum Saxonie & ipse dux superioris, in terra Luneburgensi dominabatur: esetque necdum extinctus liuor, inter Brunswiccenses, & eosdem de Luneburgo duces: quod ille principibus Brunswiccensibus debitus putaretur. Quocirca communi principum placito ita ordinatum est, vt Fridericus & Bernhardus fratres duces Brunswiccenses iuniores, duas Dwentzlai filias acciperent coniuges: vt mixto vtrinque sanguine, & maior interim concordia, & terris pax redderetur. Quo tempore cepit ille cursus in Dorsenacum oppidum Prignissæ, per occasionem, quam in Dandalia deteximus. Viuebat adhuc Albertus dux Saxonie atque Luneburgi, cum Dwentzlaus fratruelis eius, eam cum ducibus Brūswici, quam diximus, inijt affinitatem. Nam per eam tempestatem in arce Ribeling oppugnauit militares de Mandeslo, multa terris incommoda inuehentes. Ibi dux dum vrgeret oppugnationem, ictus bombardæ, crus amisit. Moriturus autem præcepit suis, nè abirent, nisi expugnata arce. Illi paruerunt, vsque adèd prementes obsessos, vt deditionem facerent, pacti abire incolumes, & terra excedere vsque ad gratiam ducis Dwentzlai, qui Alberto fratrueli in ditione successit, recuperatam. Ità tum arcem deseruère, quam deditam milites duci suo seruauère, vt eius arbitratu vel excinderetur, vel alteri mandaretur.

CAPVT

Osnaburgenses tum rem habuere cum comite vicino de Tekeneborg. Cumq; rem verbis transigere non possent, quod ciues ab eo contemnerentur, quando episcopus conquiesceret. Sed vbi ad arma ventum est, auxilio illis fuere ciues Monasterienses: perpuleruntque comitem in eas rerum angustias, obsessa arce Lingen, quam etiam de proximo capturi videbantur, vt ad placita & tractatum disceptatiuos veniretur: In quibus ita armis edomitus videbatur, vt in aquas cum illis condiciones descenderet: positoque nobilitatis fastu, ciues in suo iure & gradu recognosceret, sineretq; persui vetustis, & longa consuetudine probatis, libertatibus. Quo tempore memorabilis exequutio facta est iustitia, ex sententia principum, & omnis Saxonie nobilitatis: Constituerunt, vt paulo ante diximus, Saxonie principes, iuraueruntq; pacem, quam Theodericus de Zwerningrode comes violasse diceretur. Quocirca vocatus à quibusdam eorum, qui exequutionis mandatum à ceteris haberent, Alberto de Querforde comite, archiepiscopo Magdeburgensi, Ottone duce de Leina, Henrico de Honsten comite, ceterisq; comitibus & nobilibus, accusante Bussone de Regenstein comite, suspendio condennatus est. Sententia dicta, euocarunt sex militaribus eius quendam, quem precepto adegerunt, vt primum capiti eius vulnus infligeret. Paruit ille, sub honore suo admonitus: mox circumstantes, gladijs cum suis confixerunt. Inde freno equi sui alligatum, suspendio finiisse volebant interpretari. Eam mortem, vt fit, vbi in fabulas res venit, alij culpis eius, alij, quod coniurationi nollet consentire, deputarunt. Hoc etiam LXXXVI. post mille trecentos anno, Lupoldus dux Austriae, Zwiceros, quos alij dixere

dixere Zwitenses, olim dictos Heluetios, quod arces pridem illis impignoratas, ad redemptionem reddere duci detrectabant, bello inuasit. Populus ad arma natus, ipsis suis in montibus induruit. Ausi aciem opponere venienti, exiēre obuiam viri tria millia. Hos exceptos in planis dux fatigauit: multisq; ex ipsis casis, ceteri pedem retrō ferre videbantur. Aderat in montibus agmen triginta millium, qui facta extensione, agmen ducis incluserunt, & circulo circunseptos, omniquaq; aggrediuntur. Casus est dux cum omni agmine, decem & octo insignioris nobilitatis viri, pauci supererant capti. Hac secunda Australium penē omnium nobilium cedes. Nam primam Vngari fecēre, anno Christi M CC XLVI. Sed hoc tempore Bernhardus dux Brunswicensis, cū rebellionem, vt solent, ostenderent militares de Steenberg, ecclesie Hildesemensi parentes, ad arma peruenit. Ausi concurrere duci, in acie manus conserunt: & fortuna illis plaudente, etiam repugnantem victores ducem capiunt: abductumq; tam diū habuēre vincūm, donē septem aureorum millibus suam redimeret ab illis libertatem. Quo etiam tempore Otto de Leina dux Transsylvanus, cum Gottingensibus non benē consensit. Cumq; ciues non cederent vel poscenti, vel precipienti: ille obsidione urbem cinxit, magis fame quā armis sperans expugnare munitum oppidum. Firmavit foris opportuno loco presidium, quo insolentiam, vt ille dicebat, ciuium edomaret. Diū dissimulauēre ciues, timorem ostentantes. Vbi iam in contemptum adducti videbantur, erupēre: & paratis ad eam molitionem rebus necessarijs, nequam arcem fundo verterunt, equaruntq; solo. Tum res in colloquia cepit conijci, & equis conditionibus illi sito principi cedentes paruerunt.

CAPVT

Ventzlau interim Saxonia & Luneburgi dux, cum Friderico Brunſuici principe rem cepit in controuersia agere, qua ad arma peruenit. Nam idem **D**wentzlau, firmato ad Alram fluium praesidio, crebris inde excursionibus terram infestauit Brunſuicensem. **D**winſen nomen loco est in ditione Luneburgensi, vbi firmatum erat fortalitiu, cuius hodie nulla extant vestigia. Alius interim **D**wentzlau in Romano folio desidebat: cuius frater Sigismundus Vngariam obtinuit, per Ludouici proximi regis filiam, quam coniugem tenebat. Ea foemina magnitudine dotis, quam regi afferebat, sublata in superbiam, cepit regem contemnere: & vocato argentario, iussit auri monetam de suo nomine cudi, cum inscriptione: Maria rex Vngaria. Rex mansueti animi princeps, verbis castigari satis putauit foemineam insolentiam: quam illa non muliebri leuitate suscipiens, ipsam se repressit. Erant tum in aula, qui regi male vellent, arbitrati optimam accepisse occasionem eius subuertendi per reginam: quam sciebant amarissimè ab rege increpatam. Arbitrati foemineam superbiam in ea furere, ausi sunt aggredi tentantes animum eius: Scimus, inquiunt, regem maligno in te animo, pridem grauissimè euectum, quem tu regem in regnum proexisti: Si te vindicare constituis, & ab eius solui nexibus, scito procerum penè omnium auersum ab illo animum: si quid audes, facile prosperaberis. Stupuit foemina, sed prudenter dissimulauit, vt omnia exploret consilia. Tum ait: Quis rerum modus tibi videtur, vt illum amoueamus? Ad haec ille: Inueniemus, qui cubantem tecum regem opprimant, modò intelligamus, quando erit tecum in cubiculo: nam viuentem deturbare regno,

pluri-

plurimi laboris est. Tum illa, Arbitror nocte proxima cubiturum: etiam, si aliud sentiat, facile inuitatus parebit. Hac illo omnia dicebat consilio, vt se proderent coniuurati. Qui rem suggesserat, ita abijt, vt fidem regina imploraret, omnia secretò agenda. Non abnuuit ipsa. Sed vbi primum conuenit regem: Stupefacta, inquit, rem affero grandem, quæ tui capitis, nisi caueris, habet perniciem: Ità mecum quidam conuenit, vt proxima nocte te inuitem ad cubile: aderunt, & ferrum tibi intendant. Tu verò anime mi, vt se prodant coniuurati, simulabis noctis mecum quietem habiturū, secretius abiens. Probat rex consiliū. Res geritur ex constituto. Iam noctis erat conticiniū, & cōiuurati irrumpunt regis cubile: Regina, quæ nullū pro periculo somnum admisit, profundo se simulat sopore stratā. Vbi solā vident: Hæc, inquit vnus ex his, proditrix consilia nostra nudauit: voluitq; in eam seuire. Tum alius, Noli, inquit, innoxiam perdere. Scio grauitèr exposulasse cum illo ante paucos dies, vt facillè quis intelligat illam non amare. Et exeuntes, in secreta se sua recipiunt, nihil tentasse simulant. Sed ante lucem apprehensi, pœnas dederunt.

CAPVT IX.

HOc tempore comites Holsatiæ, Nicolaus, Adolphus, & Henrici iam præmortui filij, Gerhardus, Albertus, Henricus, coram Margareta Danorum, & iam Normannorum regina conuenerunt, totius Danie procerum voluntate, vt ducatus Sleswicænsis vni eorum, quem ipsi deligant, iure feudi permittatur ad successionem legitimam: vtiq; comites perpetuo fœdere iuncti maneant in fide coronæ Danicæ: nec per vllam occasionem ad bella quisquam prosiliat: Sed cum aliq; inuicem natū fuerit questionis, Dani ex Holsatis,

& vi.

& vicissim illi ex Danis binos eligant, qui rem in contro-
 uersia positam dirimant: Quòd si non poterunt, habe-
 ant facultatem quintum assumendi: cuius votum alte-
 ri parti accedens, rem omnem absoluat. Ducatum verò
 cum ea tempestate Nicolao seniori deferrent, ille causa-
 tus etatem, recusabat: Nec Adolphus Sæugiæ comes,
 magnis se rebus vir modestus voluit implicare. Ventum
 est ad Gerhardum Henrici primogenitum: Eum solen-
 ni iure regina inuestiuit, ducemq; Slesuici appellauit,
 anno octuagesimo octauo post mille trecentos à Christo
 nato. Sed priusquam in latiorem Saxoniam reuerta-
 mur, hic nobis est Holsatiæ angulus excutiendus. Henri-
 cus comes, cognomento Ferreus, cum crebras & longin-
 quas militans peregrinationes inisset, Nicolaus interim
 frater domi sedens, nidum asseruabat, rusticam plebem
 ad arma erudiuit, per singulas villas communibus omni-
 um impensis, vnum armigerum iussit expediri: minori-
 bus villis permisit, vt binæ iunctis viribus, & equum &
 arma cum pugile prompto semper haberent. Tenebat
 coniugem Nicolaus matrem Alberti ducis Saxonie ac
 Luneburgensis, qui cum Magno duce Brunswicccensi, vt
 diximus, diuturnum bellum habebat: Arcem Horburg
 eam ille expugnare statuisset, Nicolaum vitricum ad
 arma vocauit: nec cunctanter ille paruit: Suis in-
 colas ducentos exposcit mittere subsidiarios: Illi tam
 prompto erant in comitem animo, mille emittunt: quo-
 rum forti opera vsus Nicolaus, priuigno suo dictam ar-
 cem subiecit: Cum rege Waldemaro sæpè pugnavit, sæ-
 pè victor, semel victus. In Fionia monte Manberg Ni-
 colaus castra fixit: rex Nuborg oppugnauit, & multis
 vicibus oppugnatione intentata frustratur, comitem ag-
 greditur, iam alijs rebus intentum. Funus Holsati tum
 duce-

ducebant. nam Benedicti de Aluelde militis defunctam
 coniugem extulerunt : cuius rei occasionem rex obser-
 uans, irruit in eos. Disturbati Holsati, difficile se colle-
 gerunt : cæsi aliquot, capti plures, in quibus etiam Nico-
 laus, qui amisso in pugna oculo, à Dano quodam equo
 deturbatur. & capitur, arma victori victus tradit : ipse
 abire permissus, vix in sua magno labore reuertitur. Rex
 cum prædam recenseret, vidit lorica Nicolai comitis,
 quam facile discreuit in manibus cuiusdam : interroga-
 tus à rege, cuius esset lorica, & vbi illum reliquisset? ab-
 ire, inquit, fide præstita permisi, Nicolaū se de Redens-
 borg vocitabat : Vero, inquit rex, se nomine appellabat.
 Tum primum intellexit qui ceperat, comitem fuisse,
 quem dimisisset. Flensburg oppidum mari expositum,
 & monte munitum, rex sæpè obsedit : Nicolaus montem
 communiuit : ciuibusq; permisit, vt muro cingerent op-
 pidum. Dorning arcem Henneke Lembeke tenuit : eam
 rex magnis copijs circumfedit : intus erat præsidium plus-
 quam trecentorum, quo citius ad inediā redigi pote-
 rant : Immisit Nicolaus aliquandò secretos nuncios in
 consolationem obsessorū, sed commeatus inuehere nō po-
 terat. Ad extremum, cum iam fames vrgeret, conuenit
 vt deintus obsessi erūpentes, de foris comes, incurrerent
 vnā obsidentibus, nihil formidantibus tum mali, qui ob-
 sederant. Subito apertis portis proruuunt, magno clamore
 vociferantes : Holstenland frowe van hemmelricke, &
 de foris comes non minore impetu incurrit : & exterriti
 Danis, quid ageretur, ignorantibus, agmen vnum,
 cui per medium riuum succurri non poterat, facile dis-
 pulerunt, multis captis. Itā obsidione soluta, & com-
 meatus habuere fugientium, & reliquum agmen non
 diū post se ab obsidione retraxit. De *Spenszenze* ee potens

militarium familia, illa etate defecit, ut superesset solus ex genere manzer. Rogatus comes, ut illi arma sui generis permitteret, ne tanta familia penitus interiret, respondisse fertur: Misericors Deus, Aspriolus non denud conscendet in arborem. Ea enim erant insignia familiae de Zwëstzenze: Pertinaciam eorum expertus, non amauit propaginem.

CAPVT X.

Iam dudum Henricus Ferrus, Nicolai frater, multis ubique laboribus exantlatis, ad annum Christi octogessimū primum post mille trecentos finiuit, sepultus in Itzebo: relinquens, ut diximus, filios Gerhardum, Albertum, Henricum. Gerhardus ducatum assequitur Slesuicensem. Albertus in comitatu partis suae remansit. Henricus eligitur episcopus Osnaburgensis: sed propter schisma, quod tum perniciosè serpebat in ecclesia, sine consecratione permansit, diu praesidens temporalibus, donec fratribus defunctis, ad tutelam nepotum, filiorum Gerhardi ducis, in Holsatiam, quod suo loco dicemus, reuerteretur. Thietmarsī populus in perpetuam Holsatis positus palestram, difficulter ab iniurijs temperat, quod se omnibus nobilitate, ut ferunt, & robore, ut putant, anteponunt: nec se patiuntur equari ceteris. Occisos de sua gente magno licitantur: sed quos ipsi ex alijs cadunt, nullo aestimant pretio. Iniuriantes primi veniunt ad querimoniam: difficulter conquiescunt: Nisi duplo maiore damno aduersantibus illato, iram non ponunt. Simultatem tum, ut saepe aliàs, habuere cum vicinis Holsatis: & passim nescio quid, ut asseruere, vel molestias, vel damni, turmatim egrediuntur, magnam ex Holsatia pradam ante se agentes. Nunciatur Nicolao comiti, Thietmar-

marfos in terra grassari. Ille, coactis vix triginta
 equitibus, vicinos rusticos iubet exciri: & armis, qua
 poterat, contractis procedit in hostes: Præmisit specula-
 tum, qui de numero & ordine referret. Reuersus ille re-
 nunciat tantam esse manum, vt paruo agmine inuadere
 non sit consilium. Cui comes: Misericors, inquit, Deus,
 cur nos terres? mitte conatus in timorem. Sequimini
 me, ad minus videndi sunt, qui nostra diripiunt. Proue-
 ctus, vt in conspectu haberet hostes in loco qui dicitur
 Tiperflo, suos compellat, in eos conuersus: Perpetuum,
 inquit, erit dedecus nomini nostro, si nobis videntibus
 nostra hostes abigant: Hac est puellarum illa chorea,
 quam sæpe iactatis: Dei nomine ingrediamur: Non
 erit nostro deinceps dignus consortio, qui se subtraxerit
 ex hoc congressu. Dixit, & hasta infesta concurrat op-
 positis. Idem fecere qui adstitere ministeriales. Dis-
 turbato primum globo, rustica manus superuenit, &
 diu paribus est certatum viribus. Inuentus est ex
 Thietmarsis, qui hanc sibi gloriam arrogaret congre-
 diendi ductori comiti: eumq; manu aggressus, nisus est
 equo deturbare. Sed Nicolaus, vbi vidit ferocius instan-
 tem, gladio suo caput demetit, discinditque. Eius exem-
 plum sequuti consortes, illa die magnam illam ma-
 num non solum sustinere, sed etiam repulere. Indè in
 communia placita res decurrit: vbi aqua se manu eua-
 sisse Holsati, Thietmarsis verò se superiores gloriarentur.
 Cõuenit vring, vt sublatis differentijs, certis locis Hol-
 satie Thietmarsis, vt ab antiquo, immunes veçligalibus
 abirent: Caterum iniurias, quas prætenderent, non
 pro suo more mox manu vindicarent: sed legitimis
 accusationibus perferrent ad comitem. Eaque res datis
 amicem literis placito constitit. Vir erat hic comes

& mansueti animi, & circumspecta prudentia, qui rusticam plebem non contemneret, sed ipse querulantem audiret si quid in praefectos deferrent: Nihil erat opus alterius interuentu: Ipse qui grauabatur, dominum queritabat, & placidas aures reperit. Inde factum est, vt ad iniurias non tam promptè profilirent rustica multitudinis militares: sed equo iustoque contenti manebant.

CAPVT XI.

OTto per idem tempus dux Brunsvicensis, Henrici Transsylvani de Embica & Grubenhagen filius, qui Exfeldiam, Duderstadt, & plerag, Moguntino archiepiscopo vendidit, per Italiam Karoli Imperatoris tempore, & Wentzlai filij eius copias ductabat: Cum inter Vngariae & Hispaniae reges, mixtis Gallis, res de regno Neapolitano esset in controuersia, longa inter primores Italiae conuersatione & militia vsu, ad familiaritatem Iohanna reginae peruenit: & ab illa etiam principatu donatus Tarentino, thalamum, vt nonnulli sunt auctores, eius reginae promeruit. Viuebat, praesidebatq, tum in Rom. ecclesia Vrbanus VI. qui ex episcopo Barensi ad summum translatus pontificatum, eam rem sua seueritate perduxit, vt cardinales, quod antè diximus, Galli, innouata electione, Clementem ei emulū obijcerent, in magnum Romanae ecclesiae & totius Christianismi detrimentum. Cum adhuc episcopatum idem ageret, Ottoni Germano Brunsvicensi principi per familiaris erat: Inde factum est, vt in summo quoq, pontificatu adiretur ab illo, pro quibusdam causis: & iam in collegio cardinalū diū supplicē sibi passus est Vrbanus manere Ottonem, quoddā dissimulans pontifex aliud ageret. Cardinales autem nobilis viri perseuerantiam cernentes,

res, in pontificem versi: Pater sancte, inquit, tempus est, vt dato responso, vir nobilis non se contemptum arbitretur. Sed ea magni fastus prætensio multos Urbano auerterat. Huius Ottonis frater erat Melchior, ad episcopatum prouectus Zuerinensem: sed breui suorum in se odio concitato, perijt toxico: quod in pontificum illorum dicemus catalogo. Otto autem, sumpto magno secum virorum de Neapoli prudentium comitatu, Urbanum iterum adiit, tentans, si duritia eius emollita, cardinales disidentes ad eum inclinaret: Simul etiam Montisferrati iuuenem marchionem, eidem pontifici studuit commendare: cui desponsata erat puella regni Trinacriae heres, vt illum pontifex de illo regno inuestiret. Sed non potuit ille reflecti pontifex durus. Iam enim de nepote suo in regnum prouehendo cogitabat. Erat inter ducis consiliarios vir magnificus, ac iuris peritissimus, Nicolaus de Neapoli: qui multis rationibus & allegationibus institit flectere & inclinare pontificem Ottonis postulatis: qua commoda inde sperarentur, qua rursus incommoda, si contempta illa esset, formidarentur, ostendit. Sed nullis ille rebus permouetur. Vnde factum est, vt Nicolaus memoratus exinde cardinalium partem iustificaret, auersus pontifici. Otto autem in suam versus ditionem, etsi illum verum Petri successorem & crederet, & tueretur, à familiaritate tamen viri se retraxit. Quosdam ex cardinalibus suis vinxit in carcerem, & examinari mandauit questionibus grauissimis: deinde archiepiscopos Rheni creauit cardinales, retentis ecclesijs suis: episcopum quoque, Leodiensem, & nonnullos genere & literis ex Germania praestantes. Sed illi honore illo abstinere, contempto pontifice, propter violentam eius dominationem. Captos cardinales miserabiliter excarnificauit: In eculeum suspensos

questionibus interrogauit vir sanguinarius, tyranno similior quam pontifici. Apud Genuam nonnullos aquis iussit mergi. Longam inde tragœdiam scripsit, qui vidit, Theodericus de Nyem secretarius apostolicus. Sed Urbanus breuifecit finem viuendi.

CAPVT XII.

GErhardus dux Slesuicccensis, Nicolaus & Adolphus comites Holsatia in oppido Todeſlô, cum urbium Lubicæ & Hamburgi oratoribus ad tractatus euocati, de communi pace, deque itinerantium securitate egerunt: Cum interim conglobati plures ex hoc genere latrocinantium, facto agmine, in contemptum eorum, qui, quod sciebant, de illis excludendis deliberarunt, prouecti ad eius loci vicina, pecora eius oppidi abegerunt. Intelligentes qui tractabant, quid ageretur, arma sua circumspectere, qua non in pugnam videbantur opportuna: nam ad negocia pacis exhibant. Audientes tamen, quia Lubicensium praefectus cohortem habens in campis expeditam, quanta poterant manu exeuntes, insequuti sunt hostes: & ubi propinquauere, viribus & armis coniunctis, inuasere abeuntes: & primum quidem recuperauerunt praedam, deinde etiam postremos agminis inuasert, nonnullis prostratis. Alij verò per fugam vix sunt elapsi: vt est saltuum in nemore infinita profunditas, quam equites penetrare non possunt. Quo tempore Tremonia bellum sustinuit aduersum sibi vicinum comitem de Marka, qui à veteri memoria dicebantur de Altena. Is comes adiutus armis archiepiscopi Colonienſis, infestos tenuit agros ciuium, vt egredi non sinerentur. Ipsi aliquantis vicibus arma in eum produxere, omnibus deinde controuersia hoc modo tractatibus finitur in

eam

eam compositionis formulam : vt Tremonienſes in reliquum annuam comiti pro tuitione pecuniam, vt prius, non ſoluerent : Ipſe arces nouas, quas ſub nomine archiepiſcopi Colonienſis crexerat, demoliretur : ciues comiti viginti florenorum aureorum millia mutuo darent : quæ non ipſe quoad viueret, ſed heredes eius ſoluere tenerentur. In eum modum rebus compositis, vtrique quieuerunt. Vades erant vicina vrbes Suſatum, Vnna, Hamma, vt omnia ex fide implerentur. Bernhardum interea Brunſuici ducem, à militibus de Stenberge captum, Albertus dux Saxonie & Lunenburgienſis, moriens iſtu bombardæ, ſuaſit Lunenburgienſibus, vt dominum aſſumerent. Sed cum ille captiuus diu teneretur, Dwentzlaus Alberti fratrualem ducem accepere. Interim Henricus dicti Bernhardi & Friderici germanus frater, pro fratre captiuo ſatisfacere cogitauit, vt adminiſtraret ditionem capti fratris : Sed gemina illi difficultas erat, armis videlicet occurrere Dwentzlo, quem militares dominum delegiſſent, & fratrem vinculis laxare. Sed Henrico obſistere omnes. Ille tamen Friderici fratris viribus multa tentauit : Arcem nouam in ripa Alræ fluminis Dwentzlaus obſedit : ſed ibi toxico periit. Artem ſubuertendi principes in Germania nouam, mirum quomodo tam frequentarent ab Italis acceptam. Habuit autem in expeditione illa dux Dwentzlaus auxiliaria multorum arma : Episcopi de Minda, de Scowenborg, de Regenſten, de Hoya comitum : milites multi, militares non pauci acceſſere. His ſuperuenere Henricus & Fridericus de Brünſuico duces, & manu collata victoriã reportauerunt. Vires autem exercitus ſui habuere ex vrbe ſua Brunſuico : Sed tum fortuna ducum illorum, quæ haſtenus

tenuis erat, creuit vehementer: vt magno ex captiui-
ere conflato, & fratrem Bernhardū vinculis exuerunt,
& arces suas pignore obligatas, in suam recepere ditio-
nem. Hac insuper victoria consequuti sunt duces memo-
rati, vt Bernhardus iam liber, in ducatum Luneburgen-
sem & solenniter introduceretur, & cum summa bene-
uolentia reciperetur. Luneburgenses autem huius rei
authores, belli huius exitum diu senserunt: nam eorum
pecunia dux laxatur: vnde tantum aris alieni contra-
xerunt, vt in longum tempus non lucrent. Erat autem
tum annus MCCC LXXX, à nato Christo.

CAPVT XIII.

Adolphus in Wagria in Holsatia comes, vberioria
eius prouincie partis dominus & possessor nouis-
simus eius linea, ab Iohanne primo Adolphi religiosi fra-
tris Minoris filio, in fata concessit. Quæsitum est autem
de proxima eius successione, cum legitimos suos hæredes
non haberet: inuentumque est, quod comites de Sco-
wenborg, vel eodem cum Nicolao, vel vno gradu ipsi
defuncto essent propiores: Quod cum pro comperto
omnes haberent, Nicolaus, vt terra vno regeretur de-
incèps dominio, comitibus de Scowenborg ex formula
conventionis magnam persoluit pecuniam, deditque
perpetuò possidendam, eam iuxta Albim terræ portio-
nem, in Pinnenberg, Hatesborg, Bernstede, tres, vt
aiunt, præfecturas: quas in hodiernum vsque tenent
comites memorati. Extant desuper conventionis mutue
literæ: nec alieni dehinc Holsatiæ fuerunt comites an-
tedicti, sanguinis nexu, & perindè armorum societate
semper deumcti comitibus, & iam principibus in Holsa-
tia dominantibus. Brandenburgensem indè marchiam,
quam, vt diximus, Imperator Karolus ab Ottone genero
suo

suo vili satis licitatione comparauit, Morauie marchionibus Iodoco atque Procopio, magno ab illis ere accepto, in feudum donauerat. Sed Bernhardus & Henricus duces de Luneburgo, Friderici de Brunswico fratres, non permisere forenses in marchia principes dominia sua propagare, sese bello publico opponentes, pro quibusdam arcibus, quæ pridem ducatus Luneburgensi paruissent dicerentur. Multi tamen ministeriales ducum de Luneburgo, marchionibus memoratis militauerunt. Sed cum magnum sibi parari bellum marchiones intuerentur, per amicos egerunt: ut Fridericus de Brunswico dux, frater memoratorum principum, qui pacis zelator ab omnibus haberetur, eo bello neutralis esset, conquiescens: in quam rem mille trecentas sexagenas Bohemicorum dicitur accepisse. Bernhardus autem & Henricus suis viribus nixi, arces Snakenborg & Gartow expugnauerunt, vastantes omnia usque in oppidum Soltwedel: Inde deflecentes, ad arcem Klotzke peruenerunt: Eam militares de Qwitzow tenuerunt, fortiterque defensata est, ut præter prædam tum nihil referrent. Quo tempore Gerhardus dux de Sleswico coniugem duxit germanam fratrum Friderici, Bernhardi, Henrici ducum. Ciues per ea tempora Håburgenses, trans Albim in loco Glindefsmor præsidium non magnum firmauerunt, inuitis de Luneburgo ducibus, cum tamen militarium de Hiddesacker consensum tenerent, in quorum fundo iacerent fundamenta. Sed facile tum fuit principum fauorem auro promereri. Per quæ etiam tempora Bonifacius IX. vt unionem ecclesie interuentu Dei Genitricis impetraret, festum Visitationis Mariæ, à prædecessore institutum, ipse literis datis publicauit. Birgitta quoque insignis sanctitatis femina, quæ memoriam suam Romæ fertur in ec-

eleſit S. Pauli reliquiſſe, reuerſa in Suediam patriam ſuam, extruxit ſuis ſumptibus monaſterium Doaſteen. Erat enim magno genere militari nata: ibiq; in ſancta conuerſatione degens, hoc tempore ſubuolauit ad Chriſtum, miraculis clareſcens, iam tunc Elifabeth ſororem comitum Holſatia, ſacram virginem, in cōtubernio habens: quam pro ſe reliquit loci gubernatricem. Eam Bonifacius IX. retulit in Sanctos. Ordinem reliquit utriuſque ſexūs religioſorum, in vno monaſterio, non vno tecto, diuerſantium.

CAPVT XIII.

DVces deindè Luneburgēſes, Bernhardus & Henricus, vocato in auxilium Alberto archiepiſcopo Magdeburgenſi, arcem Klotzeke receptatricem latronum, & omnium qui inſdiantur in publicis itineribus, aggreſſi armis & machinis expugnârunt: repertosque in ea latrones, crucibus & furcis infixerunt. Quo etiam tempore, Otto dux de Leina ciuibus ſuis Gottingenſibus non rectè affectus, incaſtellauit eccleſiam extra muros vrbis, indeq; excurrens, obſeruabat exitus & reditus ciuium: vt nihil poſſet importari. Sed ciues egreſſi cum impedimentis ad rem preparatis, facile deiecerunt munitionem, captis in eo viginti armigeris, quos belli iure ſua fide ſinunt abire: deindè, cum dux nihil minùs obſideret vrbem, ſcirentq; ciues multum eſſe in vrbe vulgus mendicantium, oneroſum obſidioni perferendæ, vt eiſcerent, non vi, ſed cautela intenderunt. Edicunt in loco extra vrbem, ad agendas Deo gratias de victoria, ſtipem largam distribuendam: qui eam depoſcat, ad horam aſſit accepturus cum ceteris. Magna colluuius hominum concurrir ſtipem acceptura. Datur illa largè, vt erat edictum: ſed vrbe à tergo clauſa, tum cunctis enun-

ciatur:

ciatur: Eant quò possint, panem quæsituri: non esse illis in obsessa vrbe locum, vbi grauari possint, adiuuare non possint, ad meliora tempora reuersuri. Disseminantur illi, quâ quisque poterat. Ità factum est, vt exonerati, obsidionem diutius tolerarent. Phrisij intereà, superbum genus hominum, & quod sibi multum arrogat de libertate, Ockonem virum in eis primarium, quòd inter Germanos militans, militarem cingulum acceperit, factus eques auratus, occiderunt: arbitrati illum à patria libertate degenerasse, cui peregrinam inducere tentauerit nobilitatem. Mira hominum temeritas palustrium. Cæca superbia, quæ insolentiam indè concipit, quòd non facile armis ad iuga coguntur. Vxor autem Ockonis, viri necem vindicatura, ad comites de Aldenborg & Delmenhorst profecta, arma comparat in tu multuantes. Non contemnenda manus erat quæ ducit in Phrisiam: ecclesiam, quam de more gentis incastellauerè, oppugnant: deiectaque, Phrisiones ibi repertos adducetos, iussit capite plecti.

CAPVT XV.

ERICUS dux Saxonie inferioris, cum à Magnopolensibus infestaretur, non passus iniuriam, quantapotuit arma in possessiones & prædia familie de Lutzen mouit, deiecitq; quatuor eius gentis firmas munitiones, quintam verò sibi reseruauit in Turoxo, præsidium ibi habiturus, quotiès in terram memoratam esset expeditio dirigenda. Quo tempore, cum esset nouagesimussecundus post mille trecentos, gymnasium Erphordienſe fundatum est, Bonifacio IX. priuilegium donante, theologica ibi permissa facultate. Non vacat admiratione, Germaniam tam diu sine publicis egisse
lite-

1393.

literarum gymnasijs. Francia quidem à memoria Karoli I. eo genere claruit. Italia non longè post Bononia, & quibusdam alijs locis, publicè docere cœpit. Sed Germania omnium ad cultum nouissima prouincia, nunc primum incipit publica excolere Palladia. Nam Bohemia, non diu est, quod sub quarto Karolo Imperatore & rege suo, Paga publicum meruit literarum gymnasium. Interim verò Morauia marchiones, Iodocus & Procopius fratres, cum etiam Brandenburgensem tenerent principatum, graui inuicem bello dissidebant: cum alteri Wentzlaus Romanorum rex, alteri Sigismundus Vngaria rex, item fratres, studerent. Bella eius generis formidabilia, quæ plusquam ciuilia dici debent: Sed æquauitas nataliū inter fratres, facit vt alter alteri non cedat. Per idē tempus, cum Fridericus dux Brunswici grauitè à militaribus ecclesia Hildesemensis, de Stenberg atque Swichelen, contemneretur, in eos armatum produxit exercitum, nec illi minores animo, fiderēt duci obuiam proficisci, amicis & fœderatis in arma vocatis: Non procul Goslaria, magno vtrinquē cōcursum est prælio, pugnatumq; diu ancipiti fortuna variante. Cum iam inclinari pars ducis visa est, velut celo missa cohors equitum sub manu militis de Godenstede, duci aduolitat: Fessis recentes viribus incurrunt, & facillè victoriam duci pariunt: vulnerati, caesi, capti, magna pars militarium antedictorum: Dux ex captiuis non paucā accepit auri summam, compensans, quam pridem illis impenderat, ad fratris sui Bernhardi dudum ab eis capti redemptionem.

CAPVT XVI.

Bernhardus dux Luneburgensis, & Otto comes de Hoia, cum hostili essent animo in episcopū Osna-
 burgen-

burgenſem, (incertum ex quibus cauſis, nihil enim an-
 nales commemorant) magno agmine ingreſſi dioceſim,
 igne ſcuiūt ac gladio ad inermem ruſticam plebem. Ma-
 gnam autem prædam præ ſe agentes, cum oppidum de
 Vechta præteruecturi in ſua redire feſtinaret: ciues eius
 oppidi conclamant ad arma, ſigno campana edito, &
 egreſſuris obiecti, præliū inſtituunt: ita perurgentes, vt
 facile omiſſa præda fugæ præſidiū quærerent. Ità vnus
 oppidi animoſo obiectu, dioceſis fatiſ & vindicata, &
 reſtituta eſt. Quo etiam tempore, Ericus dux inferioris
 Saxonie, Bernhardus & Henricus de Luneburgo, &
 Gerhardus de Slefſuico duces, Nicolaus de Holſatia co-
 mes, fœdera inierūt quadriennialia, vt aduerſus omnem
 vndequaquè ſurgentem vim, ſi iuſtitia certare non da-
 retur, arma conuenterent. Sæpè multa eius generis fœ-
 dera leguntur, quæ miſelli pro ſuo captu interpretantur
 in eam partem, quam ipſi fortè principes nunquam in a-
 nimum adduxerunt: Aduerſus vrbes omnia ea inſtituta
 detorquent, de ſuo penſu aſtimantes aliena ingenia. Hoc
 quoquè tempore, Otto de Leina dux, vita exceſſit, prin-
 cept variè à fortuna iactatus, & qui à rebus gerendis va-
 care non potuit: Semper intentus, ſemper bellis implici-
 tus. Cui cognominis filius Otto ſucceſſit, patri plurimū
 diſſimilis, ſub alio fidere natus, pacis amator, modeſtiæ
 amicus, & qui omnibus rebus publicam quietem antepo-
 neret. Per quæ tempora Brandenburgienſis marchio-
 natus iterum mutat principes ſuos: Nam Iodocus Mo-
 ravia iã dux, bello fraterno fatigatus, cum eris indigus
 videretur, & Wilhelmo Miſnienſi marchioni eundem hy-
 pothecauit, accipiens ab illo quadraginta millia ſexa-
 genas Bohemicorum: Oppida & vrbes, arcium præfecti,
 & in omni principatu militares, homagium præſtitere
 Wilhel-

*W*ilhelmo. Quo etiam tempore Albertus Magdeburgensis archiepiscopus, cum Ratenorū oppidum ad Obelam fluium obsideret, proditione quorundam qui intus fuere, in deditioem accepit. Sed ille iusta prudentibus premia persoluit: Iussit eos excedere terra cum uxoribus & omni familia, certus in se facturos, ubi daretur occasio, quod nunc pro se fecissent. Ità discreuit fidem à commodis, cum illorum vteretur opera: factum tamen non probabat, perniciem exempli prospiciens.

CAPVT XVII.

Res memoratu digna, et si nostris extranea sit institutis, impetrat tamen à nobis in mentionē adduci. In Agrippina Colonia perniciosa tum erat simultas in ciuibus: duplex habuere in vrbe concilium: Arcum, eorum qui quotidiana ciuium negocia curarent: & Latum, ad illos quoque pertinens, qui magnis reipublicæ negocijs adsciscerentur. Erat ex latiore concilio vir primarius, quem legitimis causis proscripsere magistratus concilij strictioris. Parendum fuit: Sed ille apud principes effecit, vt eorum opera restitueretur. Non poterat abolere memoriam in se patrati facinoris: multa molitur vt se vindicet. Denique constituit, vt concitata plebe, omnes de stricto concilio in vincula faceret pertrahi. Nouit scelerum artifex, quibus posset rebus mobile vulgus, nouarum rerum semper cupidum, comoueri. Dum ista moliretur, persensere viri sagaces minoris concilij participes: & prouenientes molitionem ceterorum, Latum concilium per eandem multitudinem fecere in vincula duci. Erant sensati in comunitate viri, qui vtrang, molitionē improbarent: effeceruntque, vt minus etiam concilium custodia manciparetur: quo minus quererentur ceteri iam agentes in custodia: & virisq; diligenter custo-

custoditis, ipsa communitas vtrunq³ concilium absoluit:
 & nouo delectu habito, constituuerunt senatū alium: &
 vt in reliquum ciuitas, non duplici, sed vnico concilio
 gubernaretur, decreuerunt: quod seruatum in hodie-
 num, non paruum dedit rebus incrementum. Dux
 quoq³ Bauariae Albertus, per id tempus, cū haberet comi-
 titatum Hollandiae per maternam lineam, quae filia fuit
 comitis Hollandiae, vicinam Phrisiorum libertatem con-
 stituit pertentare. Vrebat oculos eius palustris populi in-
 frunita libertas. Eam per domare constituens, magno su-
 orū agmine ingreditur. Cumq³ magno labore diu con-
 fligeret incolis, is fuit exitus, quem ferè semper in his re-
 perimus, vt sine fructu discederet, videns, quia pedestri-
 bus copijs à mari potiùs, quàm equestribus à terra pre-
 meretur hoc genus. Sed ille tum reductis armis suis, po-
 pulum reliquit in eo, quem reperit, statu. Quo etiam
 tempore, dux de Leina iunior Otto, cū ei auxilio essent
 vrbes Thuringiae, Erphordia, Northusen, Molhusen, ar-
 cem Hindenborg, latronū receptatricē cinxit obsidione:
 & instantissimè oppugnans, excitato fumo in ore propu-
 gnantiū, fugam inire coegit. Praesidiū equarū solo: sed
 egressos p̄dones numero quadragintaduos captos, vna
 in furca sublimes appenderūt. Griphensten aliud furum
 latibulum, simili exitu perdidit euertentes. Sed qui
 inerant fuga elapsi, manus eorū euasere. Nicolaus in-
 terim comes Holsatiae, vir prisca virtutis, & modestiae
 singularis, iā in senectā vberi totus conuersus ad religio-
 nem, Deo sedulus seruiabat, per omnē vitā affectus diu-
 no cultui: Detestabatur multorū abusus principum, qui
 monasterijs graues incumbunt, canibus, aut equis alēdis
 onerantes: sciens, non in illos vsus esse collatos religioso
 loco prouentus. Mimis aut musicis non multum indul-
 gebat.

gebat. Venerat ex Dania Haraldus, multis ornatus vestibus preciosis, auri & argenti signa plurima, quae à principibus dono accepit, in pectore praeferebat. Huc expectantem magnū aliquid à comite, iussit assidere musicis suis, nec magno xenio honorabat abeuntem. Dixere nonnulli in aurem familiaris comiti: honestati consulentes, honorifice multorum principum communem famulum abire curabitis, solenni donatiuo: Habent enim huius generis homines in lingua, vel extollere, vel deijcere nobilitatem. Cui comes: Quid ais, inquit, Vestibus ille multis praeclitus preciosis, etiam me, vt cernis, splendidior incedit: Ego me notio rem principibus esse confido, quam vt detrectatione vilissimi hominis maculer, vel glorificatione nebulonis extollar: abeat in viam suam, à me nullo maiori munere remunerāndus. Peruenit autem hic comes viuendo, ad annum Christi nonagesimumseptimum. Finiuit in curte Osthofi iuxta Itzebo: tumultatus ad patres suos in eodem monasterio, non magna pompa funerali.

CAPVT XVIII.

Gerhardus dux Slesuici, cum fratribus non vnum sentiebat in diuisione paterna hereditatis. Sublato Nicolao patruo, fratres arbitrati ducatu illum contentum, illis omnem iure permitteret comitatum: Sed dux contrā: Esse sibi in successione paterna partē: Nam ducatum alterius esse ditionis, à corona Daniae descendentem: E diuerso comites, ducatum esse permissum comitibus Holsatiae: Ideo si Gerhardus sibi partem velit in comitatu, permittat vicissim illis in ducatu portionem. Ad eam controuersiam dirimendam, principes in To-deslo conuentum indixere partibus. Venit Albertus rex Suediae, iam captiuitate laxatus, Henricus dux Luneburgen-

burgenfis, Ericus Saxonia, Adolphus de Scoopenborg comes: & diu rem pertractantes, multa perquififere media concordia, nec tamen inuenire poterant, quæ partibus comprobarentur. Cumq; nullis vijs ad concordiam pertingerent, fine fine difcefferunt. Militares autem Holfatiæ, cum non libenter cernerent fratrum bella, de medijs cogitauere diligentius: Ità adunati frequenter, de re colloquuntur. In fine cum multa difquififfent, voluntate fratrum in eam venere fententiam: Senior inter fratres ducatum teneret: Et quoniam laboriofa femper prouincia fuit, nouem annis tertiam teneret Holfatiæ: quibus decurfis, omnem fratribus permitteret comitatum. Inq; ea placita fratres contenti abiêrunt. Erant autem Gerbaro fratres Albertus & Henricus: quorum Henricus in epifcopum Osnaburgenfem electus, propter ecclefie fchifma, non peruenit ad confecrationem. Quo tempore Henricus & Bernhardus duces de Luneburgo, indignati funt vrbibus Lubicæ, Hamburgo, Luneburgo, quod tertiam illam fuæ ditionis urbem, non pro arbitrio fuo haberent defenfatam à vicinis iam dictis vrbibus: In quam rem, vt pacaretur, integro biennio efl laboratum, cum mercatores ire & redire non finerentur. Tamen interuentu communium amicorum res in hanc formulam compofita videbatur: vt tres vrbes memoratæ magnam ducibus expromerent pecuniam commodati titulo: Impignoratas autem tenerent arces, Horburg Luneburgenfes, Blekedeken Hamburgenfes, Ludershufen Lubicenfes: præfidiumq; deiectum efl in Vltzen: præter turrim, quæ valua, vt erat, permansit oppidi. Fortalitiuum quoquæ deijciunt, quod in Honouerenfes erexere. Per quæ etiã tempora, Albertus dux Bauariæ, ac comes Hollandiæ, expeditionẽ in Phrifiam renouauit, cautiorg;

A a a

faclius

1399

factus priore periculo, alium gerendarū rerum ordinem instituit: Magnis agminibus praditus, varijs in locis vno impetu adortus, coegit imperata facere, & in deditio- nem concedere. Cū nonagesimus nonus esset post mille trecentos, per brumam gelu terras ac maria constrinxit: vt sicco vestigio è Lubica per mare, in vrbe Sundensem, indè in Daniam perueniretur: Qua opportunitate vsi fratres de domo Teutonica, Massagetarū oppugnare aggressi prosperantur: Nam lacus, & paludes, & omnia receptacula eorū glacie durata iter præbuere. Vsus est Albertus quoq; comes Holsatiæ, qui in Phrisiam Eydorensē mouens, gladio & igne scuijt: coegitq; populū terræ, datis sedecim marcharum millibus, totius terræ vastitatem redimere. Hoc tum potuit comes vnus, adiutus temporum ratione.

CAPVT XIX.

Robertus dux Bauariæ Comes palatinus Rheni, cū Duentzlaus rex Romanorum nullis monitis proficeret, nullis rebus præter suam voluptatem intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanū regnum in sua cura cōplexus, vir ipse perditissimus: electoribus Imperij Frackfordiæ congregatis, Duentzlaos deplorato & destituto, in regem Romanorum eligitur: & à Friderico Coloniensi archiepiscopo, de more Aquisgrani consecratur. Ad huius principis salutationem, cū ascenderet Fridericus dux Brunsvici, optimus sensatissimusq; princeps, & qui multo labore ad pacē & iustitiam contenderat, dignissimus Imperio, non longè à Frislaria impetitus confossusq; est. Facile fuit peregrinantē in alieno superare. Nō qui perfecere nefas, sed qui occultis consilijs vel iussere, vel dissimulauere, insimulantur. Semper enim improborum oculos offendit conspecta virtus. Rodulphus dux Saxo-

nia in huius transiens comitatu, captus est cum multis nobilibus. Ecclesiasticos principes ferunt rei fuisse confcios: qui non, quod acciderat, fortè mandauère, sed vt caperetur: capi autem non passus, perijt. Hoc autè prauiderè oportuit mandatores, in captura sanguinem fluere. Moguntinus archiepiscopus accusabatur, qui nescio si recentiores in eum causas obtendere potuit: respicere poterat in antiqua tempora, vt sunt principū animi diu memores iniuriarum, quibus Albertus huius proauus captiuum tenuit archiepiscopum Moguntinum, nec, nisi magno ære persoluto, passus est laxari. Quo etiam tempore Ericus dux inferioris Saxonie excessit, & quinque filios reliquit: Ericum, Magnum, Ottonem, Bernbarhum, & Iohannem. Maior natū Ericus, patri in ditione successit: Magnus ad episcopatum primò Caminensem, deindè Hildesemensem prouehitur: Otto & Iohannes casi perierunt: Bernhardus post Ericum potitus est ditione. Sed tum Ericus circumspectis angustam esse terram multis alēdis principibus, de amplificāda, vt ferè omnes, cogitauit ditione. Pater eius Bergerdorp, magna accepta pecunia, Lubicensibus in pignus dedit: Illi fide militari permittunt Ottoni Ritzero, acceptis de more ab illo sacramentis, viro probata virtutis, sed ad astus militares satis, vt exitus edocuit, simplici, nec satis cauto. Ericus in opidum perueniens, Ottonem arcis custodem iussit euocari, percontatus, quomodò ageret. Ille mediocriter sibi omnia esse pro modulo respondit. Eamus, inquit dux, visum vbi habites. Ille nihil mali subesse veritus, vt qui nō sset arcem, non vi captam, sed ære comodato pignoratam, facillè passus est principem in arcem ascendere. Vbi venit, iam Ottone comitator: Bene, inquit, omnia communiisti: satis diu asseruāsti: absol-

uo te cura & labore: vade quod libet: ego patrimonium inde meum asseruabo. Otto fidē eius obtestatus, sperat, non serid, sed ioco loquutum. Ille verò: Audis quid tibi dicitur: arcem nostram ipsi tuebimur. Iam se sua simplicitate delusum sentiens, mœstus abiit: cōscensiq; equis suis, rectā Lubicam petit, cum gemitu obtestatus sibi illudsum à duce: pro arce illis reddere corpus suū, & omnia quæ possideat: vitam quoquē suam in illorum esse manibus: & quomodò potuerit tale aliquid in principe formidare, in quo nihil hostile ad eam vrbem cognouerit. Illi tum consulares aiunt, in hospitio se contineat sub fide praestita, donèc aliud ab illis responsum accipiat. Praesidium sui nominis, quod hereditario iure tenebat, illis reddere paratus erat: sed illi non acceptauère, impium rati exheredare liberos suos. Ille autem dolore magno in eo cogitationes torquente, breuē Lubica vitā in mœrore terminauit.

CAPVT XX.

Rodolphus comes de Anehold, episcopus Halberstadensis, per ea tēpora causam intentauit Burgensibus suis. Illi auersi mandatis, pontifici se suo opposuère. Ille gladium in eos distringit spiritualement, vsque ad diuinorum interdictum. Clerus omnis, cum parère necesse haberet, & se tutum in vrbe non sperat, cecidit loco, in vicina oppida dilapsus: nec enim, nisi diuinum celebrarent officium, in vrbe paterentur. Fratres mendicantes tum honori ecclesie matricis vt tenerentur desertentes, vnà cespere, paucis ad custodiam domorum relictis: Nonnulli seculares sancta prophanarunt: sed illi postea merita sunt assequuti premia. Pacata autem res est intra annum, vt quisque suo loco restitueretur. Tamerlanes per ea tempora, princeps Tartarici generis,

ris, grassatur inter Turcos, captum circumducens eorum Imperatorem. Res commemoratione digna: sed nostris institutis aliena, ab alijs quoquè occupata: solum à nobis temporis cōmemoratione designatur. Sequentè anno Magdeburgenses quoquè ciues in clerum seuièrunt, dissimilem tamen ob causam, quòd imponerent capitulo & clero variatam monetam ab archiepiscopo. Effracta ibi canonicorum curia: dux etiam conflagrârunt: omnis clerus loco cecidit, donèc Domino precipiente rediret tranquillitas. Ira tumultuantis populi, bestia est omnium ferocium ferocissima: quæ nullis rebus complacatur. Per quæ tempora Henricus & Bernhardus duces mortem dolorosam Friderici fratris vindicare statuentes, in communionem belli vocauère Ottonem ducem de Leina, principem sui sanguinis, Hermannum Hassiæ Landgrauium, Henricum de Honsten comitem. Dux ère in arcem Gebeshusen, in qua confederant, qui atroci & cruento facinore optimum principem confoderunt, cingentèsque arcem obsidione expugnauère, elapsis quibus intus erant. Per quæ etiam tempora Albertus Magdeburgensis archiepiscopus, vita excedens, locum fecit Guntero de Zwartzeborg comiti atate iuueni. Sed tum facile fuit in diuisione schismatis confirmationem impetrare. Tum etiam ciuitas Mindensis, pontè illum, magnis molibus lapidum in pedes coniectis, firmavit super Visurgum: Sed nulla vis par esse potest intumescenti glaciali flumini: dissectus & ille partibus quibusdam, maiori tamen in parte constabat vsque adhuc. Interimpesissimo exemplo, ex quibusdam non satis proditis causis, in se versa vicinæ ecclesiæ Magdeburgensis & Halberstadenensis, vocatis in partes suas quisque contribulibus, miserabiliter inuicèm sese lacerauerunt: cùm

alteri domus de Aneholt, alteri de Zwartzeborg inhereret. Nec potuit facile res tanta intercipi, donèc virisque fatigatis, qui impulerant, & euastatis agris, magistris coquinarum finem bello indicerent. Misera agricolarū conditio, qui primi & onera laboris & bellica commotionis primi sentiunt incommoda. Sed hæc, quia in dominos redundant, intentantur.

CAPVT XXI.

1904

Annus erat quartus post mille quadringētos, cum Ericus dux Saxonie, qui socer esset Alberti comitis de Holsatia, nonnihil simultatis haberet ad populum Thietmarsia. Præsumpta generi voluntate, cum ille abesset, tacitus duxit per Holsatiam, inq̄, aridam terram illius mouens, prædam abegit: nonnullos captiuos abduxit, in sua reuersus. Thietmarsii literis apud vicinos principes & vrbes questi, quòd Holsatia comites non satis suo respondentes honori, nihil hostile de more renunciantes bella gerentium, permiserint ducem Saxonie Ericum per suam ditionem ire, & cum præda redire: quod non longè diuersum sit ab inuadendo. Quid enim esse aliud fouere aduersarium, quam aduersa sentire? Eam rem indignè tulit Gerhardus dux Slesuici, fratrem increpans, quòd tale aliquid permiserit: non enim verisimile videri, se ignorante tale aliquid per dominium suum fieri. Albertus autem se fratri quam sanctè iurando purgauit, nullius se eius operis fuisse conscium. Dux ad hæc, Benè habet: Illasa permansit integritas nobis à maioribus optima hæreditate relicta: eã tuebimur & verbis, & rebus. Illic literis ad Thietmarsos emissis grauius increpauerunt temeritatē scribentium, quòd honori dominorum non leuiter detraxerint, quòd neq̄ proprio pepercerint, obliui decoris etiam sui, mentientes

tientes apud vicinos principes & vrbes: Qua de re satisfac-
 tionem condignam se postulare. Ad principes autem
 & vrbes, purganda infamia gratia, similes dedere. Ea
 amaritudo etsi attentata sit aliquot vicibus per tracta-
 tus aboleri, deliniri, aut complacari, tam altè consedis-
 se in cordibus ducis & comitis conspecta est, vt omnis co-
 natus in aduersum frustraretur, nec vlla potuit ratione
 complanari. Multum ibi laborauerunt vicinarum vr-
 bium oratores: sed omnia incassum, bellū voluere Hol-
 sati, bellum excreuit. Animosi Holsatia militares impu-
 lerunt dominos suos, vt expedito agmine terrā ingressi,
 multam prædam abegerint, & ante oppidum Meldorp,
 in Delbrugge erexere præsidium, quod diū seruauerūt.
 Thietmarsi hoc oppugnantes, sæpè suorum plurimis a-
 missis, sunt repulsi. Meldorp oppidum Holsati factò im-
 petu capiūt: quo in prælio, aliquot militares militia cin-
 gulum, vt essent aurati equites, meruerunt: Sed nemo
 fissus est in oppido, quod immunitum esset, pernoctare.
 Conglobati incola, deijcere præsidium sunt frustra cona-
 ti. Ab Hanerow, Tileborg, Swauestede, multis diū affli-
 ctionibus atteruntur. Albertus comes suorum expedito
 agmine duxit in Northamme, ibiq; multā prædam coe-
 git. Superuenere adunati magnis turmis incola: illo pro-
 culdubio tempore agmen omne Holsatorum ad pernici-
 em inclusuri: Sed incresec̃s tum Eydora flumen, vallē
 impleuit, quæ locum illum & Heidam interiacet. Vnde
 factū, vt angusta tum semita Holsati abirent cum præ-
 da. Albertus autē comes cum agmina cogeret, indigna-
 bundus, adactò calcaribus equo (nescio quid) propera-
 bat. Equus sublapsus præcipitem dat fessorem: ità arma-
 tum conuassauit, vt breui finem faceret viuēdi, tumu-
 latus in Itzebo.

AD Gerhardum ducem omnia redibant : nam Albertus heredes non reliquit. Sapius se deinde interposuere vicinarum urbium gubernatores, ut rem tractatibus dirimerent. Incolae primum ipsi, ut pacem mercentur, expromisere magnam pecunie summam : Dux voluit annuam : Magnam enim in spem venerat terra potuunda, ut subditi essent, imperataque facerent : quod illi morte grauius duxerunt : nec mediatores, ut creditur, in eam rem multum propenderant. Dux literas eorum produxit, quibus ante polliciti sunt, se in auxilio comitum futuros aduersus quemlibet hostem : neque hoc syncerum arbitrati implere volebant : sed quosdam suorum aduersus externos impugnatores subsidia exhibere. Tum dux : Neque promissis, inquit, stare, neque fidem literis firmatam hac gens implere constituit, ut video, & iam fraterno sanguine impenso nobis ea res magno constitit, dissimulanda nullo modo venit. Ita disturbatis tractatibus, ad arma reditum est. Praesidium in Delbrugge Holsati seruauere : quod Thietmarsii oppugnantes, multa saepe retulere incommoda. Toto deinde agmine dux hostes petere constituit. Ingressus in die Oswaldi per viam Suderhamme, signum sagittariorum Henricus de Aluede miles habebat : sed quod primum vocitabant, Nicolaus frater eius, itidem miles, defendit. Dux cum cohorte constitit ad signa in primordiis ingressus. Sagittarii, & qui ad pugnam venerant, longius circumacti, de parochijs Lunden, & Dweddingstede, praedam coegerunt : nec satis ad exitum festinabant urgentes. Nicolaus fratrem comonuit, tempus esse ad reditum properare : Ille nihil veritus animosior circuibat, cuidam molendino, quod vetis agitur, euertendo insistens. Interim
con-
res-
ta-
tur
suo
pet-
Pri-
eni-
oru-
ter-
dei-
fac-
for-
mi-
ta-
da-
ad-
ran-
de-
tre-
no-
ric-
ex-
re-
z-
D-
ce-
m-
na-
se-
m-
le-

con-
glo-

conglobati Thietmarsi, exitum viarum, in quem dux respexit, circunvallauere. Præmissi rustici cum aliquanta præda. Iam propinquauere cohortes equitum, ad exitum respicientes. Præmissi autem pueri, qui dominorum suorum clypeos & hastas baiulauere. In hos primo impetu factò, clamor puerorum attollitur cum eiulatu. Princeps inter se suorum esse rixam arbitratus, (hostes enim se rubetis occuluere) aduolat, inermi capite, vi suorum clamorem compefcit. In eum mox irruunt ex latere Thietmarsi, & capite vulnerato deiecerunt. Scuitur deindè in omne agmen ex lateribus: & concursu populi factò, vallatur omne agmen Holsatorum. Paucis mira fortuna elabentibus, reliqua multitudo caditur, opprimitur, conculcatur: Mox in deiectos scuiunt, nullius vitæ de more parcunt: Semiuuios extinguunt, & in cadaterra scuientes, vix principem cum paucis permittunt ad sepulturam: ceteros canibus, lupis, vulturibus, vorandos derelinquunt. Cum duce occubuere milites duodecim, militares viriusq; terra, Holsatia & ducatus, trecenti. Henneke Lembeke sæpè victor in agmina Danorum regis: Vlfo Pogwisch cognomento Bonus, Henricus & Nicolaus de Aluelde, Gerhardus quoq; Sculte ex diœcesi Bremensi, milites, & alij innumeri procubuere. Duo in sequentem diem capti, Pogwisch & Rantzow, pro redemptione sua hoc egerunt, vt nouum in Delbrugge præsidium deijceretur. Signa militaria, quæ ceperant, aliud in Meldorpe, aliud in Oldeworde sublimia fixerunt. Ferunt in auro & argento, equis & armis, non mediocrem esse thesaurum terra inuectum. Hæc est secunda insignis clades Holsatorum, quam in Thietmarsia sunt perpesti: Nam prima fuit vice sua: o post mille trecentos sub Gerharo comite, huius ducis auo: Ille

quidem tunc superfuit : sed copia maiores perierunt. Prælio nunciato infelici, mœrens Holsatia luxit principem suum. Inprimis vidua eius de domo Brunsvvicenfi, insignis fœmina, soror Henrici, Bernhardi, Friderici ducum, filia Magni, cum tribus filijs & duabus filiabus, mœsta resedit : perfecitq; tamen, vt treuga inirentur : renouarenturq; deindè præca terra fœdera. Thietmarsi in Holsatia, Stora & Eydora fluminibus, immunes à vctigalibus essent : vicissim Holsati in Thietmarsia : Si quid vicissim questionis nasceretur, maiores vtriusque terra dirimerent, arma conquiescerent : Cui recedendum à fœdere videretur, sex antè septimanis renunciaret parti alteri. Ea tum literis tam relicta domina quam Thietmarsorum sunt vtrinquè roborata.

CAPVT XXIII.

Trium filiorū, quos dux Gerhardus liquerat, maior Henricus septimum agebat annum : Adolphus tertium, & Gerhardus in vtero erat posthumus patri : filiarum vnā regina Danica Margareta in Suediam perduxit, in monasterio *Doasteen* sanctæ Birgitta loco memorabili, quem post euectā regebat. Altera tradita est domino de *Doandalia* principi Balthasar. Cūque ille non diū superfuisset, nupsit Thederico de Aldenborg comiti, peperitq; illi Christianum, Mauritium, & Gerhardum filios : quorum primus rex trium aquilonie regnorum factus, genuit Iohannem regem & Fridericum ducem fratres, hac ætate Holsatiam tenentes. Nam fratres illi tres Gerhardi filij, sine prole abierunt. Gerhardus autem dux, si quid illi contigisset humanitus, filiorum tutores esse iussit, Ericum Krummedick, Sifridum Sesteden, Laurentium Heesten, milites. Sed res maiori visa est indigere præsidio. Vndè factum est, vt Hen-

Henricus comes, electus Osnaburgensis, Gerhardi ducis frater, impetrata ab ecclesia sua absentia, peruenerit in terram, tutorio illam pro nepotibus nomine administraturus. Hic primus se principem scripsit Stormaria: quod litera eius nunc extantes docent. Ad primum Henrici ingressum commoti dominorum tutores milites, administrationem illi non permisserunt. Cum enim dederit illis pater tutores, non esse putabant locum legitima tutela, quam Henricus comes praesumebat. Ille vero non alienum se ratus ad Holsatiam, etiam iure successionis partem aliquam reputabat ad se pertinere: Quae res varias multorum habuit sententias. In arcem Zegeberge admittitur Henricus, & in Rendesborg, satis renitente domina ducum iuniorum matre: quae in Gottorpe plurimum commanebat. Interim Margareta trium regnorum potens regina, cum audisset Gerhardum ducem cecidisse, inq; terra esse diuisionem super administratione: nam memorati milites comiti etiam armis sunt aduersati: quorum vnum comes in Bramstede superatum repulit, ceteris exinde quiescentibus: cogitauit regina tempus aduenisse, quo ducatum regno suo Dania denud adunaret. Sed tamen industriè rem procurabat, per partes recuperare malens, quam vno armorum impetu omnia subigere. Et primum, cum Holsatiam arce non esset indigere, arcem Lutke Tunderen, in pignus accepit à matre paruulorum, numerata pecunia, quam tamen primo anno à subiectis Phrisonibus statim exactiōne instituta recepit. Supererat ex Nicolao comite filia Elisabeth, quae arcem Oppenra tenuit sibi permissam: Eam puellam regina despondit Erico duci Saxoniae, & dote ex suis numerata, arcem sibi vendicauit. Aliam quoq; Grodebusz, ecclesia Slesuiccenfi pro sua suorūq; Maio-

Maiorum ac omnium posteritatis memoria arce demolita, subiecta pradia permisit. Ità pro arbitrio suo omnia cepit in ducatu administrare regina. Seniore Gerhardi filium, adhibitis tribus in familiam, mist in regnum educandum, obsidem habitura. si quid ab Holsatis intenteretur. Interim in Holsatia & ducatu, multa per tumultum agebantur, ut potè, quibus legitimus deerat princeps. Comes Henricus ferè omnia in Holsatia: domina autem relicta, cum suorum tutoribus filiorum, in ducatu, quantum à regina sinebatur, agebat. Sed illa administrationis diuisio ruinam minitabatur. Nam Ericus Krummedick miles, & Nicolaus Lembeke, magnarum in ducatu rerum dominus, quibusdam de rebus disidentes, metum cõciebant. Vndè factum est, ut publica commoda minus curarentur.

CAPVT XXIIII.

Henricus per ea tempora dux Brunswici, cùm bellum ultra Weseram haberet, congressus Bernhardo nobili viro de Lippia, infelicitèq; pugnans, ab eo capitur, & in vinculis per annum habuit, non nisi magno are expromisso potuit relaxari. Centum millia aureorum dicitur se daturum constituisse. Sed tamen postea sola quindecim millia soluta memorantur per amicos fideiussores. Quo tempore ciues Mindenses in sua ciuitatis concilium tumultuantes, ipsum vrbe eiecerunt, vxoribus post eos in curribus per contumeliam missis. Egere quod poterant eiectioni: primùm manu iniuriam vlciscentes, & incendijs grassantes: Ex primarijs tumultus authoribus, quendam deprahensum foris, quidam ex proconsulibus sua manu appendit in arborem iugulandum. Indè iure agere conisus, idem ad Robertum Romanorum regem contendit: ibiq; ciues euocatos, &

non

non comparentes, banno subijci curauit imperiali. Quo iure vicinos illis principes, qui tuebantur, auertit: inuentionem rerum prohiberi obtinuit, & fame compulsi recipere, quos per iniuriam eiecerunt. Sed Henricus dux memoratus, cum se in Bernhardum de Lippia vindicare constituisset, armis quanta potuit contractis, in arcem Pol duxit: & secretius aggressus, sacra nocte Paschali, cum nihil hostile formidaretur, per suos conscendens cepit. Inde mouens in oppidum Horne, facile expugnauit, muniuit: & inde excurrens, omnem terram solitudini coequauit, igne & ferro consumens omnia. Otto inde Bremensis archiepiscopus, frater ducum, in fata concedens, locum fecit Iohanni Slaemstorp archidiacono Haderia. Interim verò Bremensis diœcesis miserè inter manus comitum de Aldenborg laceratur, in prædam exposta. Bremensis diu ciuitas neutralitatè egit: ad inum tamen cum se partibus immisceret, cepit Mauritiuum comitem de Aldenborg, & abduxit in urbem, diu habitum captiuum. Interim crescente pertinacia hereticorum in Bohemia, præsertim in vrbe Pragensi, cum non aliud molirentur Bohemi, quàm Teutonicorum de vrbe eiectionem, ad omnia dissimulante, & mortaliter soporato rege & wentzlao, tandem octauo post mille quadringentos, turmatim Teutonici doctores & scholares ad duo millia emigrarunt: & in oppidum Misne Lipsiam sese collocauere: Quo loco ex illo tempore, amittentibus marchionibus, solenne cepit esse gymnasium vsq; hodiè florens. Praga autem suis miserabiliter infecta erroribus, magis atq; magis indies effervescebat: qua malo filiorum suorum principio, cum in gyrum & vertiginem semel acta esset, quiescere non potuit, quoad schisma suum ab omni ecclesia efficeret dimembrari. Multa exinde sequu-

sequuta sunt incommoda, bella sine fine scruentia: quod suis locis in *Spandalia* commemorabitur. Tantum potest paruis initijs coepta discordia, quae progressu alita, crescit in maximam.

CAPVT XXV.

Ericus dux Saxoniae per haec tempora, cum cerne-
ret tumultuari ciuitatem intus Lubicensem, quodd
commune, eiecto concilio vrbis, nouos magistratus crea-
uerit: vsus temporum opportunitate, oppidum Molne,
quod patres eius eiusdem ciuitatis senatui impignorã-
runt, occupauit: ecclesiam in castelli morem propugna-
tione firmavit: Sed tamen ciues eductis bellicis machi-
nis, cum in eum ducerent, facile coegerunt eum, relicto op-
pido, se in tutum recipere: Sic denud cõcessit oppidum in
potestatem ciuium. Sed incendiũ, quod abiens Ericus con-
citauit, non facile potuit restingui, quo minus maior op-
pidi pars conflagraret. Iidem ciues cum in armis essent,
praesidium Ritzero deiecerunt, quodd inde ducales pro-
currere arbitrarentur: Simul & hoc reputantes, arcem
ab Ottone patre nupèr ciuitati permissam, cum incuria
sua Bergerdorpe amisisset, iure ad ciuitatem pertinere.
Nec longè pòst in ducatum mouentes, Ratzeburgum
impugnauerunt. Pauci se ostenderunt, ceteris latentibus
ad insidias: Euenit quod suspicati sunt. Ratzeburgen-
ses cum cernerent à paucis se incurfari, eorum paucitate
contempta, eruperant, vt confligerent, manus illis conse-
rentes. Cum de latibulis ceteri prorumperent, retrouersi
per pontem in oppidum cesserunt. Sed cum vrgerent hos-
tes, ipsiq; inuicem premerent, subsidii pons fractus, &
multi oppidanorum aquis praefocati perièrunt. Otto in-
tereà Monasteriensis episcopus, comitibus de Solmis op-
positus, eiecit illos de Westphalia: praesidiãq; eorũ Marte
occu-

occupans, ecclesiæ suæ coniunxit. Prolatatis viribus, ecclesiæ illa cepit vehementer foris in robore militari excrescere: nam comites ad angustia perducti, cessere pontifici. Per quod tempus inferna erynnis imperium cepit in vrribus maritimis & andalia: Nam Lubicensium ciuium exemplum sequuta vicina vrbes, consulares suos aut propulerunt, aut imminuta eorum potestate, sexaginta viros allegerunt, qui rebus pro publica vtilitate gerendis interessent: quorum audacia Hamburgi in id temeritatis excreuit, vt quendam tumultuationis principem, quem in carcerem iussit abduci senatus, commune confractis carceribus relaxauit. Alium etiam virum bonum, sed tumultibus ciuium aduersantem, cum inter alios collectum assumerent in concilium viri consulares, communitas ingressa prætorium, iussit hominem de medio consurgere: & relicto concilio, domi suæ manere inclusum. Nec passi sunt in ea vrbe demorari consulares, quos tumultuantes ciues Lubicenses illa sua vrbe eiecerunt: sed malis domiti, quod in & andalia diximus, cum honore recipere adigebantur.

CAPVT XXVI.

ERICUS ex Pomerania duce in regem Dania, immo triū regnorum, Margareta regina iam senescentis adoptione prouectus, cum è manibus Holsatorum eruendi ducatus Slesuicensis primordia accepisset à matre Margareta, institit reliqua conficere: Cum enim & ducatus ipse, & Holsatia, sine legitimo capite, in quo plena resideret authoritas, videretur, multa inuicem Dani Holsatis, & vicissim ipsi Danis, & damna & incommoda intulerunt: quibus per singulos dies magis ac magis increbrescentibus, rex Ericus Henricum
comi-

comitem, nepotum suorum legitimum tutorem, in Koldingen (limes is est ducatus Slesuicensis) euocauit, rationem redditurum eorum, quæ Dani ab Holsatis passi dicerentur. Eo respondente, non minora ex aduerso suis illata incommoda: si compensatione vterentur, facile æquanda hæc illis: veruntamen se de omnibus in iure facile responsurum. Quod verbum ex ore eius rex arripens, ait: Ergo, inquit, in iustitia de omnibus transigetis? Annuente comite, rex subsequitur: Ecce necessarijs causis in Fioniam nunc nauigo, ibi congregato regni concilio, de omnibus æquabiliter statuetur. Comes se venturum pollicetur. Nauigat rex: comes, paucis de suo concilio assumptis, regem sequitur, in arce Hansægel regem adiens. Ibi rege conscenso ex more tribunali, paratas iussit depromi querimonias: quæ incertum, de rebus, an de vita comes certaret, reliquerunt: Tam atroci criminatione agitur: ita terribilem iussit ipso apparatu rem omnem intentari. Interuenere nonnulli ex regio concilio, qui regem deprecati, causam de criminali fecere ciuile: suaseruntque comiti, vt de omnibus regis gratiam requireret, & tum satis ex sententia rem processuram. Quid faceret comes iam casibus inclusus? Seruiebat tæpori. Damna Danis irrogata ad vndecim aureorum millia sunt taxata: in cuius soluenda summa pignus, oppidum Flensborg, cum vicina Nouadomo, quod præsidium Nicolaus comes firmavit, deponeretur: Nisi infra annum pecunia solueretur, res caderet in commissum, nec posset in reliquum lui. Valebat apud Danos pactum legis commissoria, tam in pignoribus, contra iuris prohibitionem, quam in emptione. Quod si quæ damna liquidari possent, quæ Dani irrogarunt Holsatis, facta compensatione luerentur. In eas tum conditiones comes de se re-

regis se manibus explicuit. Et cum deinde dicta factis
essent comprobanda, implere fidem comes constituit :
quanuis multi malè de rege diuinarent, quòd semèl ac-
ceptum oppidum nunquam relinqueret. Prestantiorè
tamen ille duxit regis fidem, quàm fabulas caterorum.
Nec longè erat rex cum expedito agmine, visus etiàm
per vim posse extorquere, si fidei negaretur. Comes op-
pidum tradere constituit in regis potestatem. Oppidani
scientes quid ageretur, comiti pradixère, videret quid
ageret: Semèl se regi sacramenta prestantes, non facillè
retrocessuros. Ille pignoris sacramentum, non iusti do-
minij, tradere iussit. Rex, accepto oppido, iussit profun-
dissimo cingi fossato, quod hodiè quòq; cernitur: murum
sustolli, & vicinum montem fossatis ambiri: vt facillè
appareret, quid in animo gestaret. Comes cum contuto-
ribus dictæ pecuniæ summam circa finem anni depro-
mere paratus, restitutionem oppidi poposcere: sed rex
auerfatus, nullas aures præbuit: semper causas texens
ex causis, cur non oporteret. Facillè enim tergiuersatur,
qui potentia antecellit.

CAPVT XXVII.

Interim regina, velut omnium ignara, descendit ex
regnis, mediâ se volens interponere regi comitique, vt
omnia tranquillo more transigantur. Venit Slesvicum,
& euocata in occursum domina, relicta ducum matre
paruulorum, ostendit se non probare factum regis, quòd
comiti in re tanta aduersaretur: se esse, quæ paci &
trâquillitati omnium studeret: facillè se, si sibi fides ha-
beatur, effecturam, vt omnia ex sententia gerantur:
opus esse imprimis in oculis Danorum illa specie, quæ re-
gina cum ducum matre in omni concordia & vnanimi
sententia & viderentur, & crederentur: In quam

rem nulla maior fieri posset ostensio, quam si arcem Got-
torpe illi, vel ad horam permittat: tum facile Danorum
proceres, ubi eam concordiam cernant, cessuros amba-
rum voluntati, ut omnia deinceps fiant ex sententia du-
cis foeminae. Quid faceret mulier sensata, illis in angu-
stijs deprehensa? Vndiq; se maiori cernebat potentia
vallari. Si renitatur, posse cogi, & magnum inde bellum
exarsurum, in quod exiles illi erant vires: Itaq; cessit
voluntati reginae, eam sinens ingredi arcem memora-
tam. Adhuc tamen spem omnem non posuit ex fide rem-
geri. Ferunt reginam, cum ingrederetur arcem, in ma-
gna turri laeuorsum, facta cruce, exosculatam, cum ni-
hil diceret: Deinde, ubi claues poposcit, ad mensam
confedit cum duce foemina. Ibi quidam ex ministeriali-
bus reginae, in aurem ei loquebatur: & praeceptum ab
ea, incertum quale, accipiens, exiuit, respiciens in me-
morata turris fastigia. Prominebat ab excelso de fene-
stra speculator potans, & speciem praeiuit oculis obser-
uantis, magnam inclusam pugnatorum multitudinem,
quae paratis forte insidijs obuiaret. Introrsus ille redijt
ad reginam. Quem ubi vidit, praeueniens rogat, omnia
constent ex sententia, nec ne? Quo respondente, non
constare: & illi inclinans, susurravit in aurem, vidisse
se turrim armigerorum plenam. Et mox indignatione
concepta, consurgens versa in paruulorum matrem,
toruo ait vultu: Haec est illa fides, quam pollicita es?
Agam tibi, tuisq; in tempore gratias: & haec dicens, ab-
cessit. Dux foemina nesciens quid ageretur, moleste qui-
dem tulit indignatam sibi reginam: sed recreauit eam
abscessus vltroneus. Quid casus conferre potest? Certè
hoc tum praestitit, quod nulla industria, nulla interim vis
praestitisset. Vbi postmodum intellexit reginae machina-
tionem,

tionem, & suam per fortuitum, sed erroneum intuitum, liberationem, cautiùs sibi prospexit in reliquum, mittensq; quàm celerrimum nuncium, qui Henricum filium suum è Dania quàm primùm disimulantissimè reuocaret, nè obsidis loco teneretur: Cernebat hac omnia deuenire in apertum bellum.

CAPVT XXVIII.

BRrunsvici per hac tempora inter clerum & populum, ab exili origine grauis est orta controuersia. Clericus reipublice seruus, beneficium impetrauit à summo pontifice in ecclesia maiori sancti Blasij: reclamante capitulo, possessionem assequi non potuit. Urgebant consulares cum populo, vt admitteretur: & cum non impetrarent, vim facere intentarunt. Capitulum, censuris comminatis, vim prohibebat. Populus appellationis repagulum obiecit censuris. Adhærebant populo quidam parochiales pastores & fratres mendicantes, fortè exequutores, quos impetrans obtinuit: & illi fulminabant censuras in capitulum. Sed & illi appellationem obiecerunt. Ità graui perindè scandalo excitato, factum est, vt inde clerus maioris ecclesie denunciaret excommunicatos cum populo consulares, diuina tamen continuantes: E diuerso fratres ipsi, & quidam pastores, denunciarent vicissim excommunicatos canonicos, cum & ipsi diuinis non abstinerent. Ea diu valuit in scandalum pusillorum varietas: quod necesse fuit, vbi vtrisque viluisse videbantur arma ecclesie. Intentare brachium laici cœperunt. Et cum suo capiti quisq; timeret, exiêre urbem maiores in clero, principibus & vicinis pontificibus, qui etiam iurisdictione funguntur in vrbe, Halberstadenſi & Hildesemenſi se coniunxerunt. Vterque inde gladius distringitur: & in longum

ducto fune discordia, ad multos annos ea durauit perinacia. Quo tempore Bernhardus & Henricus fratres, Brunswici & Luneburgi duces, principatus suos veteri discrimine sunt partiti: vt Bernhardus senior, accepto Brunswici dominio, permitteret Henrico Luneburgensem. Sed cum in Marchia veteri latrunculorum prouincia depraedationes crebrescerent, Fridericus Brandenburgensis marchio, cum in comitatu & auxilio haberet arma Gunteri archiepiscopi Magdeburgensis, munitiones, in quibus commanerent eius generis homines, Plaxe, & sex alias arces, ad interiora Marchia occupauit, fugatis è terra qui tenuerunt: vt purgata sit prouincia malis hominibus, qui quassum reputauere bonum, de publicis itineribus conferre, quæ quisque occupasset: quasi per vim liceret grassari inter homines, velut in nemore feroces belua in timidam, & in aëre accipitres inter columbas, & in vndis sui generis tyranni. Datur hoc honori viuientium militarium, vt nomina, quæ sunt in annalibus, veterum auorum reticeantur, quod illi malis criminibus irretiti dicerentur, nè commaculent posteritatem, quæ iam in honestiores utiq; vitamores transierunt. Ericus tum dux de Salina, satis asperum bellum gessit cum Henrico de Honsten comite, & prosperante fortuna, dux obtinuit comitem in congressu, multosque Thuringia militares: quanuis & ipse vice rerum conuersa, nonnullos suorum & captos, & casos communi Marte, vt fieri solet, in eodem pralio amisisset.

CAPVT XXIX.

Sigismundus interea rex Vngariae, Karoli III. Imperatoris filius, Boentzlai ignaui regis frater, ab Electoribus Imperij Franckfordia rex Romanorum,

1107.

mortuo Roberto, eligitur: Princeps prudens & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidam Turcorū gentem: Christiano nomini necessarius, quasi de calo missus assumitur. Iam Bohemia perfidiam ostenderat: iam Romana ecclesia diuturno schismate lacerata, in vnum diū caput consentire non potuit. Sed peregit sensatus princeps plurima regna obiens, vt in diebus suis pax redderetur. Penetrauit Franciam, viditq; regem eius: Nauigauit in Angliam, & vbiq; semina iecit futura pacis. Interim principes Saxonie vtriusq; ordinis, ecclesiastici & seculares, malo omine firmatam arcē Hartesborg, sapius euersam, toties restitutā, quod publico malo firmata videretur, iterum deiciendā putauerunt. Gunterus archiepiscopus Magdeburgēsis, vocatis multis in cōmunionē belli principibus, in quibus erāt Bernhardus & Henricus duces Brūswiccenses, qui machinis & bombardis vrbiū perfecerūt, vt turribus deiectis, perfossiq; muris, habitatores se principibus permitterēt, corporibus & rebus saluis. Hac enim erat deditiois formula. Præerat, vt diximus, Gunterus: Aderat Halberstadensis: Communitates de Magdeburgo, Halberstadio, Brunswico, Goslaria. Multis enim viribus opus erat firmissimum præsidium, quod à multis defenderetur, deicere. Profecerunt tamen, & euersa arce solotenus, fugabant in seffores. Vna vbiq; euertendarum arcium causa, quod receperent, si non emittant, publicorum itinerum latrunculos. Stabat illa tempestate concilium Constantiense, quod Sigismundus Romanorum rex sua sollicitudine peregit, vt congregaretur, Franciam & Angliam ob eam rem peruagatus, quod speraret reges illos diuturno bello conflitantes, ad vnionem perducere. Quæ in re, etsi minus profecerit, collaudandus tamen est

optimi regis infatigatus & inuictus ad laborem animus. Sed tum primum renunciantem Gregorio XII. capto Iohanne XXIII. destituto Benedicto XIII. qui tamen in pertinacia durauit ad mortem, vnus & indubitatus pontifex creatus est Martinus V. Deinde examinata & condemnata est heresis Bohemorum, conuicto & condemnato Iohanne Hus, & deinde Hieronymo eius auditore. Qui autem aderant oratores eius gentis, publica interposita fide, redierunt in regnum non emendati. Quo tempore Henricus dux de Luneburgo arcem Rodeborg ecclesie Verdensis vnicam cepit, cum aduersaretur Henrico de Hoia comiti, ad eam ecclesiam tum electo, diuque tenuit occupatam.

CAPVT XXX.

HENRICUS idem dux Luneburgensis, iustitiam tenax princeps, multa egit, vt vim & improbitatem latrocinantium excluderet, tam seuerè castigans improbitatem, vt de minimo quoque statueret exempla iustitiae. Praefectus in arce Tzelle, vir industrius, cum iret properanter in Luneburgum, aduenturo principi parare necessaria, ventus aquilonaris penetrabat tenuiter, vt solem militares, indutum. Vidit in via mantellum arantis de propinquo rustici, accipiensque promissit redditurum indubiè cum rediret. Quis non hoc permittat arcis praefecto, per omnem ditioem ditissimo? Agricola non assuetus reddi ab eius generis hominibus quod attingere, reclamabat: quod ille paruifaciens, iuit itinere suo properabundus. Post non multas horas sequutus dux, reperit stantem iuxta viam hominem, de sua veste querulantem: Et cum attentius loqueretur, audientiam postulans, dux stetit vt audiret. Ille verò: Quid est,

est, inquit, optime princeps, quòd publicos insidiatores viarum persequeris? ipse tua arcis præfectus iam præteriens, vestem mihi tulit pauperi nudulo, & vt vides argenti sub brumam. Dux tacitus secum rem perpenderit: & de veste scrutinium faciens, reperit, vt diximus, reclamanti vestem sublatam. Cùm autem rebus in oppido expeditis regressum dux faceret, ad locum ablata vestis perueniens, iussit adesse præfectum: Cur, inquit, pauperi reclamanti vestem abstulisti? tuo ministerio persequor hostes publicos: & tu es, qui non minoræ illis in meos patrasti. Multa parantem in sui purgationem dicere, ipse equi detracto capistro, alligatum in arborem appendit iugulandum. Mira seueritas iustitiæ, & zelus incredibilis in principe Saxonie: Vix fidem apud exteros habitura narratio. Hic non diu post principem, relictis filiis Wilhelmo & Henrico, concessit in facta. Quo tempore Adolphus comes de Scowenborg, ac multi præterea milites ac militares, cùm in præsidium impuberum ducum de Slesuico euocati adessent, collecti ex ducatu Luneburgensi, ex diocesi Bremensi, ex Westphalia, numerum impleuere octingentorum, magno animo ducentes in Iutiam: Fortunam tentandam putauerunt, vt occupata de ducatu Slesuicensi, pro impuberibus recuperarent. Dani verò, ductoribus freti, Magno Muncke, & N. Scarpenberg militibus, mille quingentorum equitum expeditorum turmam habuere. Vidit agmen suorum præterire Iohannes Slesuicensis episcopus, & paterna benedictione communiens, ait: Benedicat Deus noster inuictum regis exercitum, qui potens est subicere domino nostro omnem intra Albim & Rhenum prouinciam. Progressi, concurrere Holsatis, ad villam Eggebecke:

Ibi tum Adolphus comes ductor agminis Germanici: Ecce, inquit, veniunt qui nobis afferunt opimam praedam. Este viri, quisq; sui memores: parata est nobis, si voletis, ex tot hostibus victoria: polliceor ego vobis pramiam hodiernae militiae splendida: Instructaq; acie, iussit signa concinere, Congressi, non dubia diu fecere rem victoriae: cadere, capere, prosternere, quantum potuerunt Germani: perpepsi sunt Dani. Ibi captis pro numero capientium pluribus, equi, arma, viri, & omnia quae habuere victi, in praedam seponuntur vincientium. Hoc est agmen, quod omnem intra Albim & Rhenum prouinciam subiugarat: necdum Eydoram transierat, & paucis vix elabentibus, in manus hostium peruenere pugnantibus. Omnia Holsatorum oppida, arces ac turres impleuere captiui. Magnus Muncke omnibus ditior occubuit: Scarperberg decem millia in sui redemptionem persoluit. Sed de oppido Flensborg, quod terra marique, rebus gerendis opportunum videretur, magna cura, ut reciperent, peruigilauerunt Holsati. Ericus Krummedick miles, aliquot satellitibus in societatem laboris deuocatis, noctu oppidum a mari ingressus, peruenit in conuentum fratrum, & inde reliquum oppidum facile sui iuris effecit: Regij tamen montem infessum tenuerunt: & inde oppidum, cum a mari quoque, naues ex Dania applicuissent, oppugnauerunt: sed ab his qui inerat Holsatis, fortiter defensum, permansit in potestate ducum iuniorum. Oppugnare iterum rex oppidum aggreditur. Domina mater ducum, euocatis fratribus suis de Brunswico ducibus, illi restitit. Tum verò res non armis, sed tractatibus acta, illum exitum habuit, ut polliceretur rex montem cum oppido permittere Holsatis. In eam spem digressi sunt milites. Sed cum nihil fieret, ingressus dux Brunswicensis, non ea tamen

quae

qua prius manu, se in oppidum, quod adhuc Holsati tenuere, collocauit, ad expugnandum montem. Sed tum fluxus ita sanguinis ceperat inter militates grassari, vt oppugnationem intermittere cogerebantur. Tum vero rex validius iussit incumbere de monte, recepitque oppidum: & scuiens in quosdam ex ciuibus maiores, totis & gladio, quod perfidiam illis aduersus sacramenta imputaret, enecauit.

CAPVT XXXI.

Quo tempore, cum vel diffiderent rebus Holsatiæ, vel premijs magnis a rege inuitarentur, aut non satis gratum in se suorum animum experirentur, aut iniurijs affecti a domina duce, vel comite (res enim in obscuro est) omnibus his causis, aut quibusdam earum vna, quidam ex Holsatorum primoribus, Ericus Krummedick, Otto Knop, Tymma & Elerus Ronnow milites, Marquardus & Nicolaus de Dwiſch, & N. Seeftede, ad regem transierunt. Rex inde arces, munitiones & praesidia locis opportunis, quibus non erant, erexit, & quae ante fuerant, firmavit. Ad ostium Sleefmunde, Konningborg, in Zwantze, Dwiſpange, properium Treia, de parte ducatus in insulam Iurgenborg rex copias quasdam militum collocauit: Sed ponte facto, vnus vel duarum noctium praesidio, Holsati ad eos peruenerunt, spolijsque onusti redierunt. Archiepiscopus Lundensis constituerat in Slesuico officium metropolitani peragere, in quam rem omnem supellectilem pontificalem preciosis iunctis vestibus, nauis imposita, iussit petere locum memoratum: Sed quidam Holsatiæ partium, nauibus egressi de Kilone, excubabant ad praedam: dictamque nauim aggressi ceperunt, inque portum Kilonensem perduxerunt. Aurum & argentum inesse putabatur non

parui ponderis: Plurima in vtranque partem hostilia emoluntur, alternatis, vt fieri solet, incommodis. Sed tamen arces nouas sine praesidio relictas facildè deiecerunt Holsati. Tunderen arcem praecipuam, quam regina dudum, data pecunia, in pignus habebat, cum Ericus commendatam haberet, ipseq; pro quibusdam causis abiens mandasset Nicolao de Tenen, Holsati nihil timentis superuenire: & partim vi, partim insidijs recuperarunt. Doluit vehementer Ericus miles memoratus: nam primam eam operam apud regem non benè nauasse videbatur. Quocirca regis iussu, magnis iterum viribus contractis, eandem arcem obsidione cinxerunt, oppugnaueruntque. Sed cum ex arce iaculantes fortius se tuerentur, cecidere obsidentium animi, & arce relicta, redierunt in sua quisque. Per quae tempora, quod in Dania diximus, nunc breui attingemus, opera Lubicensium, quorū senatu rex factus exequutor Imperialium mandatorum, ciuitates maritima vsque in orientem Gripeswald, regi Daniae confederantur hoc modo: Si bellum ingruat regi, paratusque sit stare in iustitia ad arbitros idoneos, mille armatis ei militabitur ex eis vrribus. E diuerso, vbi ciuitatibus quid tale immineat, rex idem faciet, dummodò iustitiam eorum ipse in manibus habeat: Interea ciuitatū incolae in regnis liberè ad praescripta vetera negociabuntur, euntes, redeuntésque. In eandem confederationem rex multa peregit, vt Thietmarfos quoquè constringeret. Sed illi à laqueo liberum seruauère pedem, veriti, nè circumueniantur: quantum euocatos ex maioribus quosdam, honore & donis afficeret: quae vna est via emolliendi populi, quod est exploratū. Hoc tamē polliciti sunt, vt cum rex omnē Holsatiam sua fecerit ditionis, ipsi arcē Hanroꝝ suscipiant expugnam.

CAPVT

Res Holsatiae in arcto constituta videbatur, quando tanto regi trium regnorum potentissimo accessere vrbes maritima, quas Wandalicas à veteri solo dixere, & quod erat infelicius, Hamburgenses, qui iure suberant comitibus Holsatiae, ceteris ciuitatibus consensere. Rex omni, quam educere potuit, multitudine, centum millia perhibentur extitisse, vnà Slesuicum urbem, & arcem non longinquam Gortorpe curauit obsidere. Henricus comes, qui iuuenum ducem quam poterat curam agens, profectus contendit Hamburgum, ab eius vrbis senatu pecuniam mutuam accipere, vt bellum ex integro gereretur. Aderat ex militaribus illi quidam, qui comiti suggereret, non modò mutuum deposcere: sed omni, qua poterant virtute, suis dominis ferrent suppetias, idq; cunctis ciuibus euocatis, non modò à senatu deposceret. Inuehitur curru, vir ab improspera valetudine iam incuruus, iussitque ad praetorium conuenire ciues cum patribus. Stabant ad fores praetoriij sui viri consulares: ab altera ciues pontem & domum Iudicij ad contermina decurrentis aqua impleuerunt: Medius comes in curru manens, cunctos quam poterat magna voce commonuit: Cernerent quam iusta causa domini sui laborarent, & in quam angustum res eorum sint perducta. Ostendit quid amiserint, quid bello impenderint: Suadet, prospiciant sibi ciues in tempore: Honor & libertas principum suorum, maximè in illos redundaret: Si (quod absit) principes succumbant regi, actum esse de vrbis illius libertate: Proindè orat, vt potius in longinquo, q̄ ad vrbis moenia pugnantes, in hoc extremae penè necessitatis articulo principes suos nò deserant: coniunctam esse virorum salutem: quod patiuntur principes,

passuram

passuram urbem. Commouit multitudinem comitis oratio. Erant inter ciues viri, vt diximus, sexaginta, qui publico ciuitatis concilio imminebant, vrgentes, quod ipsi statuerent. Senatus respondit: Magnam rem geri, multum ab eis deposci: tamen communicandū sibi cum ciuibus sermonem. Ingressi pratorium, ostenderant vocatis ciuibus, quod res illa prospiceret: Auertere cupiebant multitudinem, nē recēns initam cum rege confederationem primi violarent: sed eam rem communitati texerūt: Videndum nē à priuilegijs discederetur. Quid multa? Ciues propensos in postulationē comitis, & ipse comes, & senatus, satis intellexere. Primo tamen responsō pecuniam exhibuere principibus conferendam in neruum belli, etiam maiorē, si vellet, commodandam. Sed comes, vbi ciuium inclinationem accepit, perstitit in sua postulatione, vt omni qua possent virtute succurrerent. Iterum ciuibus euocatis in pratorium, prætendit senatus, quibus Imperatorijs priuilegijs ciuitas vteretur, à quibus nullo pacto discedēdum videretur: nam à talibus expeditionibus liberam esse urbem: quis suadeat in antiquam redire seruitutem? Ediuerso ciues obtendunt: Si oppressis dominis, vrgatur hostili exercitu ciuitas, quid proderūt priuilegia? Hoc nunc conandum, vt subsistant, apud quos in reliquū priuilegia sint profutura. Obtinuere ciues, vt comiti, quanta possent, auxilia postulanti, pollicerentur: literas quoquē, quas vocant diffidatorias, hostilia nunciantes, regi, & capitis periculum scribi voluerunt. Traduntur illa comiti: cui ad huc demoranti in oppido venit nuncius, captam ciuitatem Slesuicum, ducem Magnopolensem Albertū, qui inerat cum Holsatis, pactum ante deditionem, vt cum suis omnibus qui ducibus militarent, saluis rebus & corpo-

corporibus, illasi abirent.

CAPVT XXXIII.

Comes Henricus, paruulorū tutor, instructo curru, properauit consolari eos, qui mœrore tabescebant, nuncio cum literis Hamburgensium assumpto, illos properè sequi iussit. Vbi venit Rendesborg, mœstam cum filijs matrem reperit. Iam arcem Gottorpe, militantibus permissam, penè pro derelicta habuere. Assurrexit Henricus senior fratrum venienti patruo: à quo, cum tristis & mœrens videretur, benè sperare iussus, omnia in tuto fore pollicitus est: initium se fecisse bonarum rerum. Ostendit literas regi nūciantes hostilia, affuturos quàm primùm ciues Hamburgenses in armis: Arcem Gottorpe non esse tam faciliè desperadam: quam armis tueri consideret. Animi aequior factus dux, cum eis, quas habuit, alis in Gottorpe redijt, literas Hamburgensiu iussit regi perferri. Diffunditur fama, Thietmarfos & Hamburgenses, multis millibus instructos venire properè. Rex literis conspectis, vera esseratus, que fama diffuderat, contracto suorum concilio, soluendam decreuit obsidionem, ciuitate Slesuico permissa consulibus, sub eis, quas prastiterant, religionibus sacramentorum: Copias reduxit, & in oppidum Ekelenforde expugnandum contendit. Non potuit obsistere tantis viribus immunitem oppidulum. Interim obsidione soluta, pro impensis expeditionum suarum, Gottorpe, Plone, Hafeldorpe, Hanroto, ad sexaginta marcharum millia ascendere debita. Inito ille consilio decreuit regi in pignus pro ea pecunia summa arces tradere: illo pacto, vt Ericus dux Saxonie eius nomine teneret, donec numerata denud regi pecunia per duces, iterum ducebus redderetur. Eas condiciones cum rex subire non
deireta-

detrectaret, auertisse eum fertur Ericus Krummedyck.
 Cur tantam perderet pecuniam? armis occupandas fo-
 re. Iam regina annis deficiens, in fata concessit, non ha-
 bens in tantis regnis vel vnumpedem, vbi moreretur: In
 naui, ad oppidum Flensborg, spiritum efflauit. Omnes
 deinde in circuitu regi inclinauere. Ericus dux, Holsa-
 tia insidiatur, Todeslo oppido in flammis redacto. Ma-
 gnopolenses duces, vt causam belli prætenderent, dotent
 sex marcharum millia ex relicta Adolphi nouissimi re-
 poscerunt: alioquò hostilia ab illis expectarent: Placa-
 bili responso omnes studuit Henricus comes continere.

CAPVT XXXIIII.

DVm impliciti magno bello Holsati detinerentur,
 Thietmarsi pacta fœdera iterum violauere: non
 per iustitiam requirentes, vt debuerant, satisfieri que-
 rimonijs: sed armis vindicaturi, in proximam mouerunt
 Phrisiam. Erat annus quartusdecimus post mille qua-
 dringentos. Causam belli prætenderant, quòd dudum
 antea quatuor eorum congentiles, pro suis sceleribus,
 meritas in Phrisia pœnas luentes, suspendium pertulê-
 re: Id in suam iniuriam omnes retorsere, quòd aude-
 rent Phrisij nobilem illum suorum sanguinem attinge-
 re. Iusta nimirum causa belli gerendi ad vindicandos fu-
 res, suis sceleribus meritas pœnas olim soluentes. Prodiê-
 re tamen Eydoram transgressi: Phrisones obuiam profe-
 cti, excepere venientes, & armis collatis ita salutauê-
 re, vt multi locum acciperent, quem corporibus tege-
 rent: ceteri fugam iniere, multis in Eydora dimersis. Hac
 clade per terram nunciata, conclamant ad arma. Vini-
 dicandum quoquè Phrisones sunt ausi in suos populares.
 Ita magno iterum agmine perarmato, terram inuadunt
 proximam: iam igne ferroque plus, quàm antè, sauien-

tes:

1419

tes. Non ausi aciem opponere Phrisones, cefferunt, prædam hostibus relinquentes: Alij redimere sua, expromissæ pecunia, curauerunt. Ità tum Thietmarsî præda aucti, & spe promissæ pecunia locupletati, redierunt. Sed cum eorum arbitrio non solueretur promissæ pecunia, iterum duxere in Phrisiam, iam armis eorû exterritam, nec ad opponendam aciem quiequam molientem: sed pro suo arbitrio iterum multam imposuere maiorem. Triginta marcharum millia voluere in sumptum belli, ad compensandam iniuriam necatorû, præsertim ad æquanda funera quingentorum à Phrisionibus primo prælio casorû: pro quibus duobus casis vnâ dare viuû obsidem, donèc pecunia solueretur, cum interim pro casis Phrisionibus nihil imputaretur: compuleruntque dare literas, in quibus se obligarent, ad iustitiâ hoc ordine faciendam conquerentibus: Capitanei Phrisij nominaret ex Thietmarsis viros viginti, quibus vnum ex Phrisia iungerent, sacramenta præstiturum nominatis Thietmarsis: coram his iustitiâ sumerent querulantes, tam Phrisij, quàm Thietmarsî: Iusta nimirum pacis cõditiones, sed tum victis & territis subeunda. Duces autem iam bello impliciti, cum audirent tantam Thietmarsorû in suos violentiam, monuerunt literis & nuncijs, vt abstinerent: sed nihil illi mouebantur. Duces interim alibi distenti, dissimulabant ad tempora suorû iniuriam: quam Adolphus dux post mortem fratrum ad compromissum, quod suo tempore dicemus, perduxit, æstimans suorû damna ad ducenta marcharum millia. Sed hæc postea. Tunc verò Otto Schinkel quidam ex Holsatis, cum Tilen præsidium ducum nomine teneret, & dominis suis ex quibusdam causis se opponeret, per terram Thietmarsie ex Holsatia prædam egit: Equitum deduxit, & in Thietmarsia equos & omnem prædam vendidit. Sed Henricus comes, sumptis machi-

machinis & belli apparatus, eum dicto deiecit praesidio, coegitque terram linquere, & in exilio vitam finire.

CAPVT XXXV.

Cimbria insulam, quam corruptè, alij Fimbriam, alij Imbriam nominant, antiquæ gentis nomen seruantem, varia tum fortuna iactabat. Rex tum illam dititione tenebat. Holsati recipere conuenerunt in villam proximam, tanto silentio, vt nihil in terra sentiretur: & mouentes in eam ante matutinam lucem, omnes in terram copias exposuere. Exorta luce, cum cernerent habitatores adesse hostes, sonare iubent campanas, & congregari populum, vt fidem regi impleant. Erat decimussextus post mille quadringentos. Stetere in acie in aduersos. Sacerdos, qui diuinis in opido Borg præerat, medium se interposuit, si quo modo sanguinis effusionem possit euitare: Futuros spondet habitatores quod cogentur: Esse inermem populū, qui regi sacramenti vinculo esset obligatus: si arcis domini fierent, facturos se quod tenerentur, quodque fieri viderent de capite illis imposito. Arcem Glambeke miles Danus tenebat, qui tota nocte de nauis commeatus & arma arcis induxit. Vndè factum est, vt suis rebus intentus, minus obseruaret, quid hostes molirentur. Sed dux & comes ambo Henrici, vallauerunt obsidione arcem: expugnaturi armis non facile, fame contenderant superare. Nauim semper ad manum habebat miles memoratus. Cùmque octo septimanis continuata obsidione nihil ex Dania adueheretur, (erat enim media iam bruma) arcem fidelibus commendans, ipse nauigabat in Daniam, redibatque, commeatus & arma importaturus: sed fortius, nè inueheret, restitèrè Holsati. Factūq;
est,

est, vt se dēdere cogērentur, pacti vitam, qui tenuēre. Recepta arce, sequuta est terra renouatis iuramentis in Holsatos, sex etiam marcharū millibus expromissis. Sed rex proximo reuersus anno, ferocissimē se vindicauit in gentem: Nullum discrimen in sacris & prophanis: Altaria euersa, ecclesie execrata, abducta virgines & matrona: lachrymabilis virorū strages, quam etiam rex omnino suo in oculis semper fertur habuisse, illachrymans quotiēs illius diei recordaretur.

CAPVT XXXVI.

Henicus comes Holsatia nouissimus, vir morbo Arthritico factus ad arma inutilis: Erat enim podager, caterū consilio pollens, & qui pro nepotibus inulta faciebat. Inter alios dilexit medium trium Adolphum, quod prospiceret salutem patrie, per illum prouenturam. Iam illum videndis alijs principibus & terris ablegauerat, & in Nurenbergam ad Burggrauium iussit abire. Vbi autem Henricus se viribus defectum sensit, misit qui illum reduceret: redeuntiq; arces Zegeborg & Rendesborg reddidit: nam frater senior ducatum administrabat. Declarauit iam in pueritia sua iste Adolphus seueritatem futuram in virili. Regina Margareta paruulis ducibus monilia preparabat in pileis deferenda. Adolphus ex quo monile cōspexit, pileum recusauit: manica eius iussit assui: Sēper manu ille insectatur aurum, impatientiam ostendens, cum muneris auctorē non probaret: dorso mandauit affigi: Ille parietem dorso terens, monile confregit. Regina conspiciens adolescentulum, eius dona auersantem: Tū, inquit, si vixeris, hostis eris regnorum non vulgaris. Hic Henricus rebus per Holsatiam benē procuratis, multa in bellis cōsilio magis quam manu peregit: & in senecta, quam illi suis morbus pro-

Cēt.

Ibat;

perabat, monasteria frequentabat. Bordesholm canonicorum regularium cenobium insigne manet, quod frequentans, audiuit rumorem de voce, incertum angelica an humana, quae velut pueri se misceat vocibus canentium fratrum, & interdum sacerdoti ministerium ad altare summum in praecipuis festiuitatibus agenti. Orat Henricus fratres, pro se interueniant ad Deum: ut eius vocis mereatur auditor fieri. Fecere fratres quod voluit. Vbi diligentius auscultabat, audiuit concinentem: & praegaudio se non capiens, locum insigni dono honestauit, permittens villam Loep cum omni iure dicto monasterio. Nō silebo quod in laudum altissimi commemorationem promeretur, etate nostra gestum: Nonnulli fratres ex sacris ordinibus, quos foris acceperant, numero sex venientes, iam vespertino officio inchoato, ipsi ex dormitorio lateralem ingressi capellam, vnde in subiectum chorum est prospectus, audiuere in cantico Magnificat, vocem velut pueri intercinentis: & inter se inspicientes dixere: Quid pater noster vnde adduxit canentem puerum, praeter ordinis nostri consuetudinem? Et adspicientes desuper, puerum non viderunt: nec tamen vox ista quieuit. Expleto officio, quidam ex his detulere patri quid audissent. Ille miratus singulos examinat, auditque consona voce testari: omnes se vocem concinentis inter fratres audisse pueri. Glorificant illi Deum, certi, esse tutelaris eius loci, sancti Vicelini nouissimi Aldenburgensis ecclesiae pontificis, qui apud eos corpore quiescit, vocem: qui fratribus, quos primus ille instituerat, & magno diu labore per Holsatiam praedicans, monasterium fundauit in Faldera, cui nomen reliquit Nouomonasterio, huc translatum deesse non patitur. Nam & ipse in terris viuens, quod supra diximus,

in festiuitate diui Nicolai, cui erat deuotissimus, vocem fertur angelicam audiuisse.

CAPVT XXXVII.

GRatis deinde Holsatis rex imminebat: oppugnans Gre constituens Alzen terram maritimam ducatus Slefwicenses, non longinquam Holsatia. Inerat, ut est hodie, multa manus militaris: Tuebantur quoad potuere: vota quoque in Deum & sanctos conceperunt, ut vim hostilem, desuper adiuti, vel superarent, vel sustinerent. Lubicenses satis inuid pro rege stabant, denunciante militibus Holsatia, ut quoniam rex iure ageret, a iustitia illis quoque discedere non licere: Omnes illi ciuitates subscribere Hansa. Responsum accipere: Ducem tenere & tueri paternam ditionem, a qua viui non discederent: ius esse, in feudum succedere patri filios: id se pro dominis suis, ut tenerentur, tuturos. Illa tum contradictione disceditur: & cetera quidem doandalia ciuitates, regi cum Lubicensibus inherabant in causa primordio intantum, ut Luneburgenses publice interdicerent, ne quis ciuium suorum Holsatis quouis pacto obsequeretur, vel minima in re. Ea enim specie prætensa iustitia, multos rex in fide continebat: quod personalem Gerhardi, non legitimam succedentis feudi fuisse permissionem diceret. Thietmarci ea re inflexi in partem regis videbantur: nam ex maioribus terra quosdam euocatos, muneribus datis, in suas partes rex inclinauit, alteri vestem, aurum alteri, & vni primariorum præpetem nauim cum remigijs expeditam. (Snicken vocant) Duces verò huius gentis auersos animos non leue duxerunt: sed immisso ex suis in terram viro prudente, & qui nosset, quibus quid loqueretur: hic in duces, ca-

ptato inter populares sermone, vicissim tentauit reclinare. Scripsere enim Thietmarsi ducibus, Quia rex causam suam in manus quoque nostras constituit, passus iustitiam vel à quouis accipere, & idcirco deesse non possumus iustitiam fouenti & poscenti. Sed orator ducum, illis se primum coniunxit, quos sciebat à rege necdum muneratos, satis equos Holsatis. Ostendit iustitiam partis suae, orans, nè contra iustitiam inscij laborarent: Cognitam esse feudi iustam successionem, pro qua duces nihil vltra quærentes contenderent. Obijcitur illi in frontem, iustitiam magis stare pro rege. Si, inquit, iumentum tibi in diem commendauero, num reddere voles expleto tempore? Ille rationem reddidit obiectantibus, non hoc esse commendare, quod feudum permittere: Nam feudum omnium gentium vnanimi consensu ad filios pertinere post patrem, modò id legitime postuletur à domino, nec subsint amittendi causa grauiores: Paratos esse duces, nullis in regem criminibus obnoxios, nec paternam luentes culpam, à rege feudum humiliter postulare. Tum illi replicatur à promptioribus: Rex est, inquit, paratus iustitiam suam in manus nostras ponere, quomodò ergò illi aduersabimur? Tum ille: Idem, inquit, duces polliceor facturos. Thietmarsi vbi audiuerè, equiorem sumpsere animum in duces. Ille reuersus ad dominos suos, effecit, vt literis ad gentem missis, testarentur apud quenuis, & deindè Thietmarsos, iustitiam suae partis collocaturos. Eas cum acciperent Thietmarsi, exemplar eorum regi mittentes, ostendunt ducibus se non posse aduersari, qui omne ius suum ipsis, vt cerneret, permitterent. Ità tum Thietmarsi, qui inclinationem rerum facturi viderentur, in fide ducum remansere.

CAPVT

Peruenit deinde causa ad regem Romanorum Sigismundum, qui euocatis in causam ducibus, in ea procedere commissus est. Per arbitramentum productam illo causam crediderim: nam legitimo iure Dania regnum, cui pareret ducatus, Romanorum Imperio nil debere contendit. Misit Sigismundus ad regem Dania, quod in Dania scripsimus, oratorem Slesie ducem, qui rebus optime compositis, iam de reditu cogitans, vitam finiuit in legatione. Vbi ille defecit, iam compositionis via intercedit. Dux maior natu, pro se & fratribus euocatur ad reditum: Non detrectat ire viam longinquam & periculosam, vsque in Bohemiam loco constituto: Vbi neminem reperiens ad agendam causam, neque iudicem, neque partem alteram videns, de diligentia sua protestatus, reuertitur. Misit deinde Imperator quendam ad elicienda causa documenta doctorem. Hic attestationibus acceptis, & literis ad causam facientibus transumptis, probationes ad causam habere sibi visus est terminandam. Duces ab illo pridem conuenti, vt literas si quas haberent, coram illo ederent, constituto in Flensborg loco, responderunt, literas in hostili loco non ostensuros, idque ne perurgeret, efflagitabant: in Sleswico exhibere paratos, quas tenerent. Nuncius interim regis Sigismundi, acceptis attestationibus a rege Dania, redibat ad dominum suum, contumaciam in ea parte ducum reputans. Iterum duces euocantur ad audiendam sententiam in Ouen (Latini Budam dixere) Vngaria vrbe primaria: nam hoc regnum suberat ab initio regiminis sui Sigismundo. Dux conuocato in Bornehouede terra sua concilio, de agendis deliberaere. Aderat Iohannes Lubicensis episcopus vir doctissimus, Sigismun-

gismundo regi non ignotus: qui in eadem causa ex ore
 dicti regis se audisse testaretur, non futurum illum præ-
 cipitem ad exheredandos iuuenes principes: ad ineun-
 dam compositionem esse operam omnem conuertendam.
 Qua ex re duces, etsi maior Henricus nupèr magno la-
 bore, periculo & sumptibus frustra transierit, tamen
 non omittendam pro dignitate legationem consense-
 runt: Aderat ex consiliarijs vir sensatus, qui vbi intel-
 lexit rerum inclinationem, præfatus veniam, hac inter-
 posuit: Audio, inquit, illustres domini, quia nupèr se-
 cundò ad causam euocati, ire vel mittere decreuistis in
 Vngariam: Pace vestra & aliorum melius sentientium
 sententia semper salua, mihi si effari licet, alia sedet in
 animo sententia, nullo vos ad eundum iure constringi:
 quia compromissum erat in diem & locum, quibus fru-
 strati nupèr inclyte dux Henrice, neque iudicem, ne-
 que partem comperistis: nisi à vobis denud sit repeti-
 tum compromissum, arbitror primum expirasse, nec te-
 neri in loco citationis comparere, neque in regem Vn-
 garia, neq; Romanorum consentire: locus enim insegu-
 rus est propter Bohemorum grassantem in omnes impro-
 bitatem: Nam & Alemannia principes audio priuilegijs
 esse communitos, quòd non teneantur in locis extra Im-
 perij limites comparere, cuius priuilegijs conseruator
 fertur esse comes de Zwartzeborg. Insupèr rex Vnga-
 ria atque Dania sunt consobrini, in secundo gradu con-
 sanguinitatis sibi coherentes. Pater enim regis Daniae,
 & mater Sigismundi, soror & frater fuere: que vel so-
 la est legitima causa iudicem declinandi: Vndè mihi
 videtur ab ea citatione ad summum pontificem prouo-
 candum. Sed huic consulenti nullum desupèr extitit re-
 sponsum. Sed inito cum Iohanne episcopo, & Nicolao
 Zachowen

Zachowen Lubicensi canonico, Iohannis in pontificatu successore, consilio, Henricus dux iterum contendit cum eisdem praelatis ad Sigismundi regis presentiam: sperans eundem regem, assumptis electoribus, rem omnem per compositionem dirempturum.

CAPVT XXXIX.

Vbi peruenit Henricus dux in curiam regis Romanorum Sigismundi, vidit aduersantem sibi regem. Sigismundus assumptis, qui aderant, nonnullis principibus & baronibus, instructus ad causam docamētis, quæ nuper eius nuncius ex Dania attulisset, sententiam promulgauit: Henricum, Adolphum, Gerhardum, Holsatiæ comites ducatum Slesuicensem iniuste possidere, & ad illum regi Danorum restituendum condemnauit. Lata sententia, Sigismundus se interponens compositioni, exhibuit regis nomine danda ducibus in vim concordia trecentena aureorum millia, insuper Lalandiam ad ducatus possessionem euacuandam. Sed Henricus dux auersas habuit aures: & ab iniqua sententia summi pontificis audientiam appellauit: Hoc erat laudum reducere ad arbitrium boni viri. Nam quod fuerit sententia legitimi iudicis, prorsus non intelligo, nisi se sponte rex Imperio subiecerit, quod proceres passi non fuissent. Dux missio in eam causam procuratore ad Urbem Nicolao de Sachowen, obtinuit causam committi Theoderico Colonensi archiepiscopo. Sigismundus indignatus summo pontifici, quod causas coram se per sententiam terminatas atrectare tentaret, multa fecit, ut Papa commissionem reuocaret. Sed ubi causa iuris prosequendi substitit, cetera sunt militari manu expedita, quemadmodum in Dania sumus exequuti: Nunc hoc solum attingentes, quod Saxonis rebus innititur.

Indè multiplici incurrente labore, eò res deducta est, vt ciuitates Scandalia à rege decedètes, ducibus inhaerenti, multùmque tempus & ibi detritum est, dondè ad nouissima pacis pacta perueniretur. Sapè deindè tentatur arcis Gotorpe oppugnatio, sed frustra fuit. Ciuitatem quoquè Slesuicum, vbi denuò in ius ducum reuoluta est, ita communièrunt fossatis, vallis, & propugnaculis, vt non facile à rege denuò caperetur. Igitur reducto rex in Flensborg exercitu, alijs vjs intentauit sui iuris executionem. Cùm autem opportunius nihil esset ducibus ad obtinendum ducatum, cuius iam magna parte nudati fuère, quàm oppidum Flensborg, eò contenderant, vt oppugnaretur. Ex ciuitatibus Scandalicis, iam bello cum ducibus sentientibus, venère auxilia ad oppugnationem oppidi memorati. Firmata est obsidio, & expectata dies oppugnationi praefinita, cùm interim tumultuaretur in castris initio facto ex Hamburgensium tentorijs: qui fortasse largius, quàm par erat, potius commouerunt nocte Dominica Ascensionis: Et clamor (incertum vndè) ortus, dolo, an inaduertentia coeptus, iam esse Hamburgensium satellites in septis hostilibus, peruenit ad ducem. Ipse, cùm clamorè audisset: Et me, inquit, laborantibus pro me adesse conuenit. Vbi venit ad hostium propugnacula, vidit omnia quietà, miratus vndè clamor. Sepem pratenderant Dani fossatis, robustam sudibus & palis: Huic dux scalā videns inclinari, voluit quid intus ageretur contemplari: necdū enim loricam satis constrinxerat. Superueniēs quidā ex concilio ducū vir militaris: Quid, inquit, agitis princeps inclyte? In quod periculum contenditis? Danus qui intus excubabat, audiens esse principem, qui scala incumberet,

lanca

*lancea sepe penetrans, sub loricam desubtus ventris
 stantis infixit, lætalitèrque percussit. Et ingemiscens
 cum accepto vulnere: Tollite, inquit, me, circumstanti-
 bus: Satis mihi ad mortem est. Qui adstiterè tristes san-
 guinem vident principis in terram profluere: Ipsum ma-
 nibus correptū, scilicet imposuère, vt iacentem reduce-
 rent in tentorium. Ille impatientia vulneris se vertere
 commisus, decidit in terram, duplicato ex lapsu vulnere
 atq; dolore: nec diu superfuit, spiritum efflans, vix tri-
 cesimum moriens attigit annum, princeps multis prædi-
 tus virtutibus, fide, constantia, integritate, sobrietate, &
 quod et atirarum fuit, verecundus & castus. Sponsam
 habebat, quæ vbi exitum eius audierat, suam Deo vir-
 ginitatem consecrauit, nullum passura maritum, quan-
 dō optimo adolescente principe frui non licebat: Luctum
 ergo produxit illa ad vltimum sui diem: Sic amor vr-
 gebat. Mox dilabentibus in sua urbium & andalicarum
 auxilijs, quanuis ab Adolpho multum manere rogaren-
 tur, soluta est illa tum Flensburgi obsidio. Erat autem
 annus post mille trecentos vicesimusseptimus. Sed hæc
 anticipando propter rerum continuandam seriem
 commemorata sint. Caterum ad annorum or-
 dinem retrò paulisper re-
 uertamur.*

SAXONIAE
LIBER VNDECIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Sigismundus primū Vngariae, deinde mortuo fratre, etiam Bohemiae rex, nouissimè Romanorum, electus à principibus in Franckfordiam euocatus, rex: cum ad cogendum concilium ecclesie multa fecisset, perfecit, vt tribus summis pontificibus, vel cedentibus, vel destitutis, vel pertinaciter absentibus, Martinus V. ex Romanis patribus Columnensibus, Cardinalis ante S. Georgij, pontifex crearetur, componendo Rom. Imperio reliquam operam studiosus impendit: cum multa ei & in Vngaria cum Turcis, & in Bohemia cum perfidis essent schismaticis negocia, iam tum non modò in Bohemia, sed etiam vicinis prouincijs atrociter digrassantibus: quod in Scandalia nostra exequemur. Cum tot Romanorum regi vndequaq; cura incumberent, plenus ipse laborum, diu distulit in Italiam pro petenda in Vrbe pro more corona Imperiali transitum suum: precipuè quòd in ea prouincia tanta inter multos esset armorum conflictatio, vt Imperatori iam locus nullus videretur. Surrexere ex capitaneis tyranni, & ex tyrannis legitimi volebant videri principes: qui Imperatori & Imperio, quae iuris sui essent, paulatim detraxere: quanquam non satis queri possit

possit Imperium de alienis inuasoribus : domestica maior pestis Imperium attriuit Romanum : Nam Ludouicus Battarus Imperio per sua tempora incubans potius, quam legitimè præsicens, libertatem vendidit, vt ferunt, ciuitatibus Italia, vili nimis precio. Florentini sex millia nummùm aureorum pro sua libertate soluisse feruntur Imperatori : quam pecuniam, vel mediocris vnus ciuis, dotem sibi numerasset. Karolus deindè Imperator viscera Imperij per Germaniam hauriens, ita pro ignauissimæ pecudis, filij sui Dventzlai, prouectione, principes electores induxit promissis, cuique centum millibus aureorum : inq̃, pignus cuiq̃, traditis vectigalibus Imperij, ad confinia diuisionis cuiusq̃, collocatis, vt rex Romanorum viuo patre diceretur, & esset. Dventzlaus ipse suo tempore, non regnans, sed desidens, non vigil, sed dormitans, quod reliquum fuit, abliguriuit : ita, vt cum vel Ropertus, vel Sigismundus ad Romanum regnum peruenirent, non iam ruere, sed ruisse cernerent dolentes Imperium. Sed in ipso iam Constantia congregato concilio, cum multa vtiliter à patribus constituerentur, presertim de renouando in quinquennium proximum, deindè in decennium, concilio : Sigismundus, qui & ipse aderat cum aliquot principibus, negocia tractabat regni sui. Adolphum Cliuensem comitem ibi creauit ducem : Fridericum burggrauium Nurenburgensem fecit marchionem Brandenburgensem, cuius successio durat in hodiernum.

CAPVT II.

CVm igitur ageretur à Christo annus decimusséptimus post mille quadringentos, primùm apparuere his nostris maritimis locis ad mare Germanicum homines nigredine informes, excocti sole, immūdi veste, & vsu

& vsu rerum omnium fodi, furtis inprimis acres, praesertim femina eius gentis: nam viris ex furto feminarum victus est. Tartaros vulgus appellat: In Italia vocant Cianos. Ducem, comites, milites inter se honorant: Veste praestantes, venaticos canes pro more nobilitatis alunt: sed vbi venentur, nisi furtim, non habent: Equos saepe mutant: maior tamen pars pedibus graditur: Femina cum stratis & paruulis iumento inuehuntur: Litteras tum praetulerunt Sigismundi regis & aliquot principum, vt transitus illis per vrbes & prouincias incolumis permittatur, innoxiusque. Ferunt ipsi ex iniuncta sibi pernitentia mundum peregrinantes circuire: Sed fabella sunt: hominum genus, quod vsu compertum est, in peregrinatione natum, ocio deditum, nullam agnoscens patriam: Ita circuit prouincias, furto, vt diximus, feminarum victitans: Canino ritu degit: nulla religionis illi cura: In diem viuunt: Ex prouincia demigrat in prouinciam: Per aliquot annorum interualla redit: sed multas in partes scinditur: vt non iidem in eundem facile redeant, nisi per longa interualla, locum: Recipiunt passim & viros & feminas volentes in cunctis prouincijs, qui se illorum miscunt contubernio. Colluuius hominum mirabilis, omnium perita linguarum, rustica plebi grauis imminens: vbi fors illa laborat in agris, hispolsis inuigilant casellarum. Per quod tempus Iohannes Dwalrode archiepiscopus Rigenfis, translatus est ad ecclesiam Leodiensem, cum Iohannes pridem Leodiensis episcopus, dux Bauariae, frater Dwilhelmi comitis Hollandiae nouissimi, praeficeretur, se hoc annitente, gubernator eius comitatûs. Multum illi renisus est Adolphus dux Brabantinus, qui vnicam Dwilhelmi filiam Iacobam coniugem tenuit, quod Iohannes iam episcopus, heredi-

tare

care non posset terrā, cui ipse dare legitimum non possit heredē. Ille tamen & sanguinis iure, & gladij praesidio perfecit, vt pati cogerentur eū & Hollandia & Selādia gubernatorē: quod vt assequeretur, passus est ecclesiā, vt diximus, alteri commendari. Ad archiepiscopatum autem Rigensem promotus est Iohannes Habundi in concilio Constantiensi, eum praedecessore diu versatus. Facile autem Iohannes Walrode, dimissa Rigensi, accepit aliam: quia fratres de domo Teutonica, ita semper ecclesiam exercent, à qua creuerunt, vt facile quiuis aliud mālūt, quàm in ecclesia Rigensi gerere archiepiscopatum.

CAPVT III.

Rodolphus interea dux superioris Saxoniae, cum ordinatione Sigismundi regis, legatione fungeretur in Bohemiā, vt vel proceres ipsos auerteret à perfidia, & ad ecclesiae vnionem reuocaret: perpensum est à malignis quibusdam, legationem eius plurimum, si sine-
retur, prosperaturam: qui submouendum hominem putauerunt. Armis publicè non licuit: Iure enim gentium legatis praestatur reditus: Veneno sunt aggressi, & peremerunt principem gloriosum. Quo tempore, cum annus ageretur à Christo decimus nonus post mille quadringentos, principes Magnopolenses, & ciues Rostocenses, anni apud Martinum summum pontificem, publicum Rostockij gymnasium collocauere. In profesto diui Martini principes Iohannes & Albertus, literas papales solenni pompa inuexerunt in urbem: magistros collocauerunt: sacrum mysterium in ecclesia peregit Iohannes Zwerimensis episcopus: Quo peracto, ipse cancellarius factus, lectis literis apostolicis, sollemniter exequutus easdem, instituit scholam publicam cum priuile-

uilegijs & dotibus. Mansiones idoneae personis praesidentibus eriguntur: publicae lectionum & disputationum Paladia construuntur, & omnium pro dignitate sua sumunt principia, constitutis stipendijs pro cuiusq; ordine, quae ab eius loci concilio soluerentur. Per idem quoq; tempus clerus Brunswicccensis, qui tanto tempore vrbe exclusus, est peregrinatus, per occasionem vilis inijt, reducitur. Nam causa in Romana curia ad finem deducta, solenni processu laicus populus superior factus, vt aiunt, expensas litis à quibusdam cleri decimis, per tempora certa perceptis, recuperauit, hoc primum anno rebus ad pristinam integritatem redeuntibus. Tum etiam mercatoribus huius littoris Germanici res in Hispania fuere aduersae: Nam rex Hispaniae pridem Alemannis interdixit, suos portus nè ingrediantur: praecipiens, vt Bruggis expectarent suorum ex regno mercatorum aduentum. Vidit oculatus rex, Germanorum in suos portus nauigationem, suis regnicolis adimere maris usum, nauibus procurandis nullam illis esse curam: Quam rem auertere instituens, edixit, vt ipsi nauigarent: alijsq; interdixit, nè nauigantes aduentarent. Sed Germani iam nauium multitudine freti, regis imperium posthabuere, classent suorum grandem conscientes, quo ad repellendam vim essent armatiores. Rex vbi contemptum vidit suum editum, armis statuit tueri, contemptumq; vindicare. Nam armatis omnibus regni sui nauibus, portus, in quibus sciebat mercari Germanos, à mari conclusit: egressuros, per arma excepit, & ad internecionem, paucis elabentibus, cecidit: Quadraginta octo naues tum victor ex eis obtinuit. Discite, gentiles, iustitiam moniti, non temere diuos principum iussus.

CAPVT

CAPVT IIII.

Vilhelmus dux Luneburgensis, Henrici filius, cum ecclesia Bremensi luctamen habuit non paruum: Ingressus fines diocesis, ferro & flammis omnia deformauit, prædam abduxit. Vicissim ministeriales ecclesia, ducatum conterminum ingressi, talionem reddere curabant. Sed tum ille secundam faciens profectiorem in diocesim, ad eam vastitatem redegit, captis aliquot ex militaribus, vt facile compelleret ad equas secum conditiones venire. Quæ res plurimum fuit impedimento ducibus Slesuici, bello in regem Danie, quod gerebant, administrando. Nam Henricus ipse & Wilhelmus in Bremenses tulit suppetias. Sed vt Danorum regi auxilijs propinquorum suorum occurreret, submitisit amicos, qui rem interceptam æquis conditionibus in Verdensi ciuitate penitus transigentes complanarunt, vt arma in Danorum regem cumulatius verterentur. Fridericus quoq; Brandenburgensis, nunc beneficio Sigismundi marchio, descendens in suam ditionem, reperit eam tumultuantem ex prædonum incursionibus, qui in arce Garlese habuere, vt ferebant, receptacula: Indoluit princeps bonus, in suis finibus eam vigere improbitatem, armatis in eam copijs, duxit ad obsidendam eam arcem, obtinuitq; . Nō æquis adspexere oculis principes Magnopolensis suæ ditionis terminos ingredi alienum principem: sed erant hæc causæ, quas improbare nemo rectè potuit. Persequutus est enim publicos hostes, vbi cunque reperit. Oppidum Ketter Angermunde, quod nomen traxit ex multitudine olim ibi demorantium hereticorum: Erat autem ditionis ducum Stetiniensium: marchio idem quibuscunque ex causis inuast, cepit, & in suam redegit ditionem, multis in eo captis

captis militaribus, qui defendendi eius gratia inerant: Hac primordia eius stirpis principum de Nurenberga marchionum, multis præclaris facinoribus ingressum fecere, ut finis fieret solitarum per eam provinciam incursionum.

CAPVT V.

ERicus inferioris dux Saxonie, iam multis rebus factus odiosus vicinis suis, & præcipuè vicinis urbibus, quod arcem Bergerdorpe pignori Lubicensibus patre obligatam, non numerata pecunia, receperit: quod oppidum Molne expugnauerit: super omnia, quod fauorem impendere diceretur grassatoribus publicarum viarum: cum de arce Bergerdorpe sub aquis ponte, qui non videretur, facto, retrorsum descenderent, antrosum vidente nemine, & per condensa nemora abirent in vias publicas, ut insidiarentur: captos in vijs mercatores, operis eorum oculis, circumduxere, quasi multam viam abirent, cum gyrantes manerent in vicino. Receptacula habuere in saltibus occulta, vbi vsq; ad exactiorem plenam captos emungerent, & noctu perducentes in deuia, abire sinebant iam emunctos, si tamen euaderent positas insidias. Eius generis machinas multas procompertis habuere vicinarum urbium ciues. Ex condito Lubicenses & Hamburgenses, aliquot conductis stipendio militibus, & in supplementum cuius ac mercatoribus per armatis, octingentorum equitum, trium milium peditum agmen eduxere: contenderuntq; in oppidum ad arcem Bergerdorpe: nec potuit obistere diu tantis viribus. Ingressi, prædã permisere militibus: inde ad arcem oppugnandam duxere bombardis & machinis sine requie seuientibus per quadriduum. Continuere se qui intus fuere arcis custodes, & vallis muniti, diu conti-

tempore oppugnationem: neque tonitruis bombardarum mouebantur. Sed tum puluere salpetrino atq; picę fumū excitauere oppugnantes, vt vallis & oppugnationibus propellerent arcis defensores, cedentesq; per pontem in arcem, locum fecere sequentibus euestigio oppugnantibus: Qui vallo iam capto ferocius instabant rictibus bombardarum, vt custodes arcis, cum cernerent, se diu tueri non posse, nec ereptionem sperarent a duce suo, pacti vitam & arma viriim sua, deditioem fecere, abire permisi. Ductores copiarum duo ex vrbibus proconsules, Iordanus Plefcow de Lubica, Henricus Hoyer ab Hamburgo, signa suarū vrbium de turri prominere faciebant: impositoq; presidio valido, ad aliam non aequę munitam Ribenborg contendunt. Ibi nullo negotio statim deditam capiunt, quod defendi non posset infirmior, capta iam munitiore. Mouentes deinde in Cuddeworde, presidium eiusdem ducis Erici solo aequalerunt. Et cum etiam tunc procedere cogitarent, submissi sunt partium communes amici, qui rem in treugas reducerunt. Stabant illę per quindenam. Interim principes omnes in circuitu, cum etiam inter se causas haberent dirimendas, conuentum publicum indixere in oppidum Perleberge. Aderat Fridericus marchio Brandenburgensis, Casimarus Stetinensis, Iohannes & Albertus Magnopolensis duces, Ericus de inferiori Saxonia dux, multi barones & nobiles, oratores quoq; vrbium Lubice & Hamburgi, qui etiam amicorum loco ab vrbibus & andaliticis cateris secum duxere consulares viros. Ibi re primum inter principes complanata, marchionem ab vna, & de Stetino, de que Magnopoli duces ab altera parte, permutatis inuicem captiuis, & equalibus conditionibus rem inter se composuerunt. Deinde inter

D d d

E t t

Ericum & memoratas vrbes, quia constabat, legitimis causis militari more indicto bello, non iniuste captas arces cum pertinentijs suis, quam quisq; rem bello apprehendit, in ea possidenda vt maneat, decreuere. Habuere duces Saxonia ab olim literas ex senatu Lubicensi, vt defensis publicis timentibus, in necessitate vrbi succurrentes, annuas acciperent ex arario publico marchas trecentas: Eas tum literas, cum diu tenuissent, reddere iussus, reddidit Ericus. Ita ex illo die ceperunt arces in manibus esse duarum vrbiu: quibus alternent per sexennium praefectos ex ciuibus, qui id possant, secularibus: qui non suo damno praefecturas agunt in homines palustribus locis subiectos.

CAPVT VI.

CRoningenses per id tempus ciues, vrbe Phrisia palustri, sed, vt rentur, inexpugnabili, cu vicinis occiduae Phrisia vrribus simultate habuere, quam in occasione ceteris dominandi vertere ceperunt. Nam turmatim egressi, oppidum Lexwarden obsident, oppugnant, capiunt, & in leges suas redigunt. Progressi, in Scauriam mouent: itidem facientes, in obedientiam suam redigunt. Populus antiqui nominis Phrisij, olim Cauchij, militauerunt aliquando Romanis sub Nerone imperante: Testis est Cornelius Tacitus, Venisse eius gentis oratores Romam, & in confessum publicum praesidente Nerone introducti, magis vt viderent, quam audiret: Viderunt peregrino habitu inter Romanos sedere gentium oratores externarum: & interrogates, qui essent? cur, multis stantibus, illi sederent? responsum est, Hoc fidei datum gentium, a quibus erant emissi. Tum ipsi Phrisij iniusti, sedes sibi delegerunt, praefati, Germanis nullam gentem fide prestare. Ea res Imperatori relata placuit: vtrunq;

Virūq; ciuitate donauit, q̄ erat illa atate munus inſigne,
 habere ciuilitatē vrbis Romæ. Militauēre lōgē poſt Ka-
 rolo Magno, & pulchrā illi in Italia operā nauantes ex-
 terminādis Lōgobardis, multis ab eo, vt ferūt, priuilegijs
 ſunt inſigniti. Suberāt aliquādo Francorū regibus. Ser-
 uierunt Danis, tū per littora Germania Galliaq; domi-
 nātibus, quod in Norwagia diximus: Nunq̄ ipſi regē ſua
 gentis habuiſſe ſunt inuenti, quod falſo ipſi gloriantur.
 Cernere eſt, vnam gentē, vnīs moribus, lōgo licet inter-
 uallo diſtantē per littora Germania. Ab Hollandia in oc-
 ciduū ſumpto principio orientē verſus, per diœceſes Tra-
 iectenſem, Monasterienſem, & Bremēſem: deindē ex la-
 tere Holfatia in Iutiā intercifa ſunt aliquādo paludibus,
 aliquādo maris ſinibus: tota ſunt aliquādo inſulares, vn-
 diq; mari clauſa, q̄ pōtus cōtinēti interuenit. Thietmar-
 ſos gentē accolā Albiſ & Eydoræ ſtuiuorū, quibus claudi-
 tur, ab hac cōmunionē, licet paluſtris ſit, excipio: q̄ ſem-
 per Germanica uſa lingua, Saxonia ſit annumerata. Va-
 riauit tamē ſapē dominos: quod ſuprà ſuis locis attingi-
 mus. Nomē illis natū ex loco licet cōiectare, vt quomodd
 ceteri eius regionis homines, locis nemoroſis habitantes,
 Holfati patria lingua dicuntur: itā paluſtres, Merſi di-
 cantur, & Wilſtermers, Crempermers, Thietmers. Palu-
 ſtria enim & aquoſa loca Saxones Merſ appellamus:
 tametiſ in præſatione huius Saxonia, genti Thietmarſo-
 rum alioſ originem tribuerimus, reducentes in Mar-
 ſum illū vetuſtiſimū Tuifconis ex Noë filiū: Eius rei li-
 berū ſit lectoribus iudiciū. Ad Phriſios reuertamur: Li-
 bertatis illi ſua literas iactitant ex Magno Karolo re-
 nere: quarum exemplum cū nup̄er vidiſſem, riſum
 vix tenere potui, ſi verum erat exemplum. Nam appā-
 ret ex inſertis teſtibus, emanatum eſſe à literis, quā

aliquandò IIII. Karolus Bohemus, non primus Francus, donauisset. Hodie magno bello Groningenses sub Idzardo orientalis Phrisia comite, & principibus superioris Saxonie, quibus occidua paret Phrisia, laborant, inclinante eorum fortuna. Breui autem tanti belli exitus se ostendet, cum multi in circuitu nobiles, male & velint, & ominentur Groningensibus pro impotenti superbia, quam in vicinos militares & rusticam plebem feruntur ostendisse.

CAPVT VII.

Iuda gens perfida, vbiq; hoc inter Christianos agens, quod solet mus in pera, cum comperti essent Bohemis grassatoribus in Christianos arma & pecunias suppeditare, à Friderico duce Bauariae per omnem eius dittonem comprehensi, conijciuntur in carcerem, & ere emunguntur. Procul eijcienda gens impia finibus Christianis: quae hoc semper agunt, quod in contumeliam Christi, & subuersionem vergit Christianorum. Multi eam principes finibus suis expulerunt. Sed aliquandiu exulantes, cum teneant quod solent, de visceribus Christianorum extractum, & inueniant qui indigeant, aut saltem lucra sitiant, in prouincijs locum accipiunt. Per quae tempora Albertus dux superioris Saxonie, cum venationibus indulgeret, extracto coenaculo in vicino nemore, vbi aliquot dies in latitia & animi laxatione peregit cum contorali, multis militaribus ad festam hilaritatem inuitatis, iam omnes exhilarati requiem petiere, cum ecce flamma, incertum vnde orta, coenaculum corripuit, multos somno & vino sepultos, in longu somnum perduxit. Dux ipse cu contorali vix nudi per fenestram euasere. Iam erat vicesimus primus post mille quadringetos annus, cum Henricus comes Holsatiae, qui se quoq; Stormariae principem in titulo ferebat, quod nemo ante illum

illum, quiq; electus erat Osnaburgensis episcopus, iã dudum omiſſa eccleſia, cum nepotibus ſuis conſilio præſſet in Hoſſatia, multis rebus per prudentiam benè conſtitutis, cum ſenectã illi morbus, quo podager laborabat, properaret, ſinem viuendi fecit, tumulatus in ſepulcro patrum ſuorum in Itzeho monialium eccleſia: & iam in ſolis tribus ducibus, Gerhardi in Thietmarſia caſi filijs, Hoſſatia dominatus permanſit. Exindè ſenior triũ Henricus, iam XXV. penè agens annum, princeps ſenſatus, rerum gubernacula apprehendit, & res direxit: quod partim ſuperioribus locis propter rerum conſequentiam, partim in Dania ſignauimus.

CAPVT VIII.

Dirum per ea tempora bellum fuit Bernhardo duci Brünſuiccenſi, & Wilhelmo Luneburgenſi, Iohanni episcopo Halberſtadenſi: quibus ſubiectæ vrbes, arma, impedimenta, milites ſuppeditarunt. Acceſſere hiſ Henricus dux Slefſuiccenſis, Adolphus frater eius, & indè ubi amplior exarſit indignatio, etiã marchio Brandenburgensis hac parte conſtitit, aduerſus Iohannem episcopum Hildeſemenſem, & ſplendidam militiã eius: cui opem tulere, Otto Monasterienſis episcopus, frater eius de Honſten, de Hoia, de Spiegelberg comites: multa magnaq; inuicem illata ſunt detrimenta: direptione agrorum & oppidorum, incendijs domorum, conculcatione frugum, captiuitatibus hinc atq; indè militatium: Nec potuit per multos dies ea commotio grauis vlli ſedari remedijs. Tãta fuit in partibus animoſa pertinacia, ea ſuperandi contentio. capti aliquot in armis canonici, vt eſt eius generis conſuetudo, cum ſe ſecularibus miſceant armis: nec iniuſtè, qui gladio pugnat, gladio contramiſcit. Quo tẽpore Fridericus marchio Brãdenburgen-

sis, cum à Ludouico duce Bauaria iam absens & lōgin-
 quus in sua ditione contēneretur, nonnihilq; illi vel da-
 mni, vel ignominia irrogatū esset, in inferioribus Mar-
 chia, sua partibus agenti, postq̄ aliter res agi non potuit,
 hostilia & capitis periculum illi denunciāns, itā armis in
 eum detonuit, vt contemni non posset: Nā progressus in
 ducatū Bauariae, arces, oppida, vrbes numero XXXVI,
 aut vastauit, aut euertit, aut sua fecit ditionis: Vnde in
 reliquum id nominis consequutus est, vt non facile vel
 absens, vel praesens à quouis lacefferetur. Hoc est illud
 tempus, quo maximè in Hollandia atq; Selandia, maris
 inundationes, vrbes & agros subuerterunt. Dordracum
 insignis vrbs, magno sui parte periclitatur: Vicini agri
 parochia sedecim, itā cum populo absorpta perierunt, vt
 nulla sit reliqua spes recuperandarum: lacera cernun-
 tur reliquia, decursu maris vndas retrahente per vices.
 Per idem tempus, cum Pbrisij occidui Iohanni duci Ba-
 uariae pridem Leodiensi episcopo, nunc Hollādiæ guber-
 natori subijcere colla cōpēre, armis edomiti, passiq; sunt
 opportunis locis firmari praesidia: Sed non est diuturnum
 coactum imperium. Vix tribus mensibus ea mens dura-
 uit in populo: Rursus conspirantes, eius deiecere praesi-
 dia: Impositos gubernationi Hollandinos, aut fuderunt,
 aut in fugam conuerterunt. Scauriam oppidum, quod
 genti caput esse constituit, illic constituto comitatu, qui
 cuncta pro arbitrio gubernaret, eiecētis qui defenderant,
 in antiquam se libertatem vendicāunt.

CAPVT IX.

Vilhelmus Luneburgensis, & Otto Bernhardi fi-
 lius Brunswiccensis duces, arma in hostes suos
 Hildesemenses produxere. Cum arcem Grone oppugna-
 re stitissent, ibi viribus inuicem collatis, acerrimè diū
 pugna-

pugnârunt: Sed ducibus inclinauit victoria, captis vltra centum militaris ordinis viris, aliquot etiã casis: in quibus dux iunior Saxonia, Erici filius, canonicus Hildesemensis. Sed profligatis hostibus, arcem, ad quod venerant, obsidentes, oppugnauere: eiectisq; qui tenuere, de Speilberg comite, & domino de Haanze, sui iuris fecere capientes, imponentesq; præsidium ad custodiam: Cumq; multis inuicem damnis & laboribus fatigati, ad tranquillitatem aequè niterentur, Dominus Theodericus Coloniensis archiepiscopus, dedit a opera eas partes composuit, hoc modo: Vt duces arcem quam in Brogdorp bello tonante firmauerant, cum subiectis prædijs tenerent: ceteras armis in potestatem deductas, Gronæ & Oze nihilominus seruari, reddito comiti de Speilberg in vim compensationis præsidio Hachmolen. Ekelsfeldia quoq; militaribus posita palæstra, multã ac variã sæpè experitur fortunam. Hac tempestate conglobati militares eius loci, cum Molhusensibus quibusdã de causis aduersarentur, pecora ciuiũ abegere, & ciues ad sequendum, vt interciperentur, pellicere statuerunt, vt interceptos ex insidijs de more suo caperent. Non erat ea machinatio ciuibus abscondita: Lantgrauium Thuringiæ dominum suum præmonuere, qui expeditis armis opportunis locis delituit. Ciues non pauciores quàm ducenti equites egressi, sequuntur hostes, iam pecora præ se agentes. A fronte imminebat Lantgrauius: Ipsi qui insidias tendenderunt, in retia peruenerunt, quod inferre meditabantur, passi: Capiuntur, sternuntur, fugantur: Capti supra centum septuaginta, inter quos militaris generis non pauci: Quæ ruina in tempus reliquũ, & illos circumspetiores, & ciues cõfidentiores effecit. Capti, de more magno ere luũt captiuitatẽ, immò redimũt libertatem.

Albertus dux superioris Saxonie, dictus de Witt-
tenberge, princeps elector, sine suo & legitimo
herede diem suum obiit, & de successione iam quere-
batur. Ericus dux inferioris Saxonie, longo licet inter-
uallo fratruelis eius nepos, legitimam successionem ad se
pertinere non ambigens, titulum Saxonie, quem semper
habuit, adauxit: ut dominum de Witttenberge & prin-
cipem electorem se scriberet, & gereret. Nam & Karo-
lus nouissimus eius nominis Imperator, Sigismundi pa-
ter, quod suo loco diximus, inter ambos Saxonie duces
ordinabat, ut alternis vicibus ad electionem vocarentur:
Aliquoties etiam Erici patre Erico ad electionem per-
ueniente, ut iusta dignitatis possessionem praeseferbat.
Sed praeualuere apud Imperatorem tum alij. Nam ille
Misnensi affectus marchioni propinquo suo, qui illi in
Bohemia praestitisset obsequia plurima, contulit ducatum,
praeteritis cum quadam contumelia legitimis suc-
cessoribus: Viuebant enim Ericus, Bernhardus, Alber-
tus fratres, Saxonie duces. Siue ergo per negligentiam
non petendi beneficii, siue ob aliam causam, certum
est, tunc illos esse praeteritos: quod hodie quoque
queruntur: Nec tamen obliuiscuntur iuris sui, reno-
uantes protestationibus & diligentibus possibilibus, ne
longi temporis tractus praerudicium illis inuehat lon-
gae praescriptionis. Erat autem, cum Albertus ille more-
retur, vicesimus tertius annus post mille quadringentos.
Quo tempore Fridericus Brandenburgensis marchio,
qui ditionem suam in Bauaria, quod diximus, amplifi-
cauit: cum etiam Iohannem ducem Stargardie capti-
uum teneret in Perleberge oppido Prignissa, ad placita
conuenta cum Alberto duce Magnopolensi venerat,
Cumque

Cumque multorum qui aderant consilijs, non ad pacem tenderetur, quod nonnullis belli tempora commodiora viderentur, ipsi principes, dimisso omnium suorum consilio, soli rem contrectabant: conuenitque inter eos, vt captiui inuicem permutarentur. Omnes in commune laxati. Ducem autem Iohannem non leuibus de causis tum seruauit marchio. Reddidit autem Alberto duci captas illius ditionis, arces Gorloze, atque Domze, vt illius iniret familiaritatem: & vt sincera perduraret affectio, filiam suam paruulam Dorotheam Alberto despondit uxorem: sed non est peruentum ad nuptias, moriente Alberto: vt in Scandinavia. Quo etiam tempore gelu fuit per brumam incomparabile & inauditum, quod equites à Gedano Prussia in Lubicam per viam nauigantium transfrent incolumes. Ferunt & à Magnopoli in Daniam glacie tum stratum sterisse mare. Tum etiam ferunt indoluisse Prignissa militares, quod non ad eternam nominis memoriam, equites mare transeuntes, pecora inde abegerint: id non tam prae causa, quam memorabilis ad posteros facinoris. Ita student inclarescere sceleribus, qui non possunt eminere gloriosis facinoribus.

CAPVT XI.

Vilhelmus dux Luneburgensis, coniugem accepit filiam Friderici marchionis de Brandenburg. Nuptiae magnifico apparatu peractae sunt in Luneburgo: Alteram vero eius filiam Henricus, quod diximus, dux Magnopolensis, tum minor minorem non ducens, postea legitimis annis accepit: Cuius nuptiae in Tangermunde, ad praesentiam magni principum conuentus, sunt peractae. Quo tempore Iohannes episcopus Hildesemensis, iam laborum pertasus, cum aetate ingrauesceret, comes ipse de Hoia natus, episcopatum suum in manus summi

D d d 5 pontifi-

pontificis permisit, in fauorem Magni ducis Saxonie, iam dudum episcopi Caminensis. Vtrique iam ante conuenerant, quantum eris promptum solueret Magnus, quantumque annuum ad Iohannis vitam redderet: & utrique missis ad summum pontificem Martinum his de rebus oratoribus, rem consummârunt. Iam rex Danie Ericus apud Magnum perfecit, vt ecclesia sua Caminensis successorem haberet, quem illo voluisset, regis cancellarium. Quae omnia legitimis apud summum pontificem mandatis, & principum instantiis, sunt perfecta. Rex autem per eundem ad eam causam missum summo pontifici oratorem, accusari curauit legitimis modis archiepiscopum Vpsalensem, grauib; irretitum criminibus, depositione dignis: conuictumque, aut facti notorietate, aut alijs competentibus vijs, quibus possunt crimina inclarescere, depositum iussit abstinere pontificalibus, fratremq; ordinis Birgittae in eius locum obtinuit consecrari. Halberstadense autem commune per ea tempora tumultuatur grauissimè, captis eius loci consularibus, & in vincula coniectis. Id eum rescisset episcopus, euocauit vicinarum urbium primores: iussitq; instare, vt tumultus pacaretur. Quod cum amitterentur, colloquium habentes cum capitibus eius tumultuationis, publica interposita fide euocatis, ostenderunt rem prauum exempli, & quae principibus & vicinis communitatibus merito displiceret: si quid illis esset iustae questionis in senatum suum, esse iudicem episcopum loci legitimum dominium, qui paratus sit criminosis iustitiam ministrare: parcerem sibi, natisque suis, parcerent urbi: non incepto persisterent, vnde perpetuus urbi interitus proueneret. Cum audissent vicinorum suorum Halberstadenses confilia, paucis interloquuti, respondent habere se causam

cum

cum sua ciuitatis senatu, quam sine ipsis facile termina-
 bunt: Eant, & suis intenti negocijs, aliena non curēt. Hoc
 responso redeunt, & vicini in sua, & ipsi in vrbe: & iam
 exasperati, quatuor ex omni numero p̄ductos in publico
 gladio ceciderunt, domos eorū direptionibus subijcien-
 tes: deinde multos ex ciuibus, qui locupletiores videren-
 tur, captos aere & auro emungunt: Casorū autē & ex-
 actorū amici, vrbe dilapsi, quō se quisq; poterat, cōtule-
 runt: Alij Romanorū regē petentes, sententiā Imperialis
 banni in ciues reportarūt: Alij vicinis questi principibus,
 auxilia implorabant: Nōnulli immixti militaribus, ex-
 cursiones fecēre, incendijs & pradationibus scauientes.
 His inclusi vrbe malis affecti, episcopū suū antē contem-
 ptum adeunt: erui malis orāt, pecunia placāt: Ille operas
 pollicetur. Vbi illū iā habuere pacatū, stipendiarios con-
 ducunt, vim vi repellere conati. Magnus Hildesemensis
 episcopus in eos euectus, pradas abegit: Ciues ad pugnam
 elicit, & interceptos cepit, spoliauit, cecidit: Sed ma-
 iori visum est opus conatu ad perdomandos contuma-
 ces. Igitur Iohannes Halberstadensis, Magnus Hildese-
 mensis episcopi, cōmunitates Magdeburgi, Brunswici,
 Goslaria, de Honouer, arma iūxerunt: & ciuitatē obsi-
 dione premebāt, nē noxi elaberētur, curantes. Neq; ta-
 mē ita poterāt itinera asseruare: Dilapsus est primus tu-
 multuationis author, cū rebus in vrbe diffideret, veritus,
 quod futurū cernebat, vt à populo dederetur. Multi id
 conātur p̄mjs allecti: nec potuit euadere à tā numerosis
 oculis obseruatus. Inuētus, episcopo pertrahitur in castra:
 Mox fratrem eius cū aliquot cōplicibus ex nomine, de di ex
 vrbe poscebant: Diū recusabant: Mox turres & mœnia
 bōbardis deiecta deformātur, grauioribus, nisi pareant,
 cōminatis. Quæres diebus aliquot cōtinuata, perfecit, vt

com-

commune perurgeret primores, Eos qui poscerentur, dēdere, vt malorum sit finis: Dediti, cum eo, qui deprehensus foris seruabatur, publico caesi sunt in castris gladio. Episcopus deinde ex quaq; ciuitate vnum vrbi immisit, quibus authoritatem impartitur, vt rebus ordinatis, nouum deligant concilium, & dissipata reformat: Itā magnus motus paucorum sanguine quieuit. Hic est exitus tumultuātium in populo. Sed mille alia sunt eius generis exempla, nec tamen cautiore faciunt alios, aut ignorati casus, aut prouidentia praesumpta cauendi.

CAPVT XII.

HOc est illud tēpus vicesimiquinti post mille quadringentos anni, cū ecclesia Traiectensis varijs motibus tractaretur: Nam vacantem morte Fridericī episcopatum, Papa permisit Spirensi episcopo. Ille grauis aetate, quōd sciebat rem laboris plenam, translationem recusauit. Tum electione innouata, cepit esse diuisio: cū nonnulli vota conferrent in Swederum de Kulenborg, praepositum ecclesiae, baronem: alij in Rodolphum de Diepholt. Papa Swederum confirmauit: Rodolpho autem militia inhaesit, illi permittens arces & omnia praedia, quem postulatum dixerunt: fortē, quia ius postulati Spirensis in eum est transfusum, alioqui eligi potuit, nulli ecclesiae obligatus, nec defectui subiectus. Diū valuit ea diuersitas: Swedero consecrato, de solis ecclesiae ministerijs viuente, Rodolphus omnia tenebat: cuius memoriam perennat moneta aurea, ad nostra vsque tempora decurrens. Otto quoque Monasteriensis episcopus tum in fata concessit, de Hoia comes: qui ecclesiam mirifice locupletauit, adaugens arcibus, praedijs, & ditione, fecitque locum Henrico de Morsa comiti, germano fratri Theoderici Colonienſis archiepiscopi.

Quo

Quo etiam tempore Iohannes dux Bauariae, tutor Hollandiae, veneno accepto extinguitur: quod quàm primum accepisset, statim persensit: & qui dedit, cum in conspectu esset, mox suo proditus vel ruboris, vel palloris indicio, capitur, & confessus quadripartitur. Sed inde, qui accepit, nō melius habebat, translatus ad patres, Iacoba pridem coniunx Adolphi Brabantiae ducis, tum propter cognationem & sanguinis propinquitatem ab illo diuortiata, nupsit comiti Leicestriae in Anglia, vt Anglorum armis Hollandiam ditionem patriam tueretur: Ea fuit insimulata de ordinatione rei, quam diximus. Sed ad arma ventum est. Angli magnis copijs enauigarunt, & egressi nauibus, se contulerunt in Hannoniā: qua & ipsa debita diceretur Iacobae memorata, in qua etiam moram fecit ea scemina. Recepti Bergensi oppido, reliqua quoquē armis in potestatem redigere curabant. Adolphus dux, qui needum reliquerat ius conubij, & si mulier ab eo diuertisset, cum de magna dote ageretur, magnis vndecunquē copijs contractis, occurrit hosti. Inerant auxilijs eius arma multorum principum, ad numerum, vt ferunt, octuaginta millium: Oppugnant instanter oppidum, Anglici defendunt. Sed Anglus in alieno promptas non sperabat suppetias, qua hostibus accreuerē quotidie. Inde factum est, vt cum multa vtrinquē fortiter gesta essent, ad tractatus res peruenit: conuenitque, vt vterque princeps misso Romam cum instructione nuncio, ibi causam agi sinerent: declararetque pontifex, vtrius esset vxor futura. In eas conditiones Anglici, dimisso oppido, in sua reuertuntur.

CAPVT XIII.

Vilhelmus marchio Misnensis, cum in fata concessisset, frater ei successit Fridericus: qui, vt diximus,

ximus, ab Sigismundo promeruit ducatum Saxoniae superioris, cum multum quereretur Ericus paternum sibi adimi cum ditione honorem, quod titulum ille Saxoniae teneret, quod iustam Karoli Imperatoris declarationem praterenderet. Sed plus apud Sigismundum valere ius sanguinis, & magni respectus obsequij. Sunt qui potissimum id obfuisse memorant Erico, quod non satis odisset publicorum itinerum insidiatores: idque ferunt Imperiali declaratione pratensum, cum publico, ut aiunt, confistorio pro Friderico contra Ericum declaratio, quae petebatur, promulgaretur. Sed neque Ericus dux, neque successores, titulum suum posuere. Indignati aliquando Mifneses principes ob eam rem, passi sunt postea suo quengusto titulo condecorari. Quo tempore recruduit bellum, quod erat ducibus de Brunsvico & Luneburgo aduersus dioecesim Bremensem, cum Nicolaus comes de Delmenhorst esset in archiepiscopatu. Causa autem belli non alia fertur, quam crebra Bremensium de Tedinghusen, deque Horneborg excursio: Legitimum quastum putauere ministeriales ecclesiae militares, de locis supradictis victum querere. Sed duces non passi iniuriam, ducere in ecclesiae ditionem, praedas praedis compensantes: hoc est, pauperes pauperibus coaquantes, cum arcibus euertendis vel locus, vel tempus deesset: facileque ed perpulsi sunt, & malis domiti, ut suis se finibus continerent. Friderico deinde marchione Brandenburgensi agente in superioribus sui principatus partibus, duces Stetinensis & Doolgastensis, memores quod illorum ditioni aliquando infestus marchio tulisset inde nonnulla, iam adunatis armis duxerunt in eius vicissim ditionem, par parum referentes abacta praeda. Id cum rescisset, copijs contractis inde descendit, & in Marchia, auctis armis, duxit in

eos: obseſis in terra eorum quibusdam arcibus, in quibus, qua Quatuor rotarum dicitur, fuit. Iam intelligentes duces memorati magno ſibi pralio decertandum, longè vocatis de Pruſſia, deq; Pomerania auxilijs, quotquot poterant copijs contractis occurrere ſtatuerunt marchioni, & ſoluere obſidionem. Ille verò ubi ex ſpeculatoribus ſuis intellexit apparatus hoſtium, quodq; vires longè ſuis maiores adducerent, non expectandum ratus, caſtra mouit: adeoque abire feſtinauit, vt magnam impedimentorum partem in caſtrorum loco reliquerit. Hanc eius fugam duces ſuam interpretati victoriam, qua ille reliquerat aſſumentes, reduxerunt exercitum.

CAPVT XIII.

Compertum ſerunt illo tempore, cum inter vrbes Magdeburgenſem & Hallenſem deſtrudiones fierent, ac incuſiones in mercatores, curribus euerſis & abductis qua precioſa portabant: non ignarum fuiſſe eius negocij de Anhold, qui & de Berneborg, comitem: Idq; cum exploratum haberent vrbes memorata, quantis poterant viribus, quas ex vicinis militaribus, & exciuiſibus auxerant, duxerunt in arcem Berneborg, oppugnatamque iam penè adduxerant ad faciendam deſtrudionem. Interuenit autem Wilhelmus dux Luneburgenſis, à ſocero ſuo marchione reſreſſus, medium ſe interpoſuit: peregitq; vt comes ſe iuramento conſtringeret, nunquam ſe impenſurum fauorem graſſatoribus, vtq; adempta bona, qua variè ab equitibus diſtrahuntur, intra quinquennium ſoluerentur. Quare pacati ciues & mercatores, in ſua reduxerunt exercitum. Mira infelicitas Saxonia, qua hoc genere latrocinij carere non poteſt, cum vbiq; ſint puincia pacata. Interim verò

Iohannes

Iohannes marchionis Friderici filius, cum audisset duces Stetinenses graues imminere Prinslauiæ oppido, quod ad marchiam pertineret. Iam enim memorati duces, captis eius oppidi portis, illas incastellabant, vt in fide ciues continerent. Sed cum alienum ciues non leuiter ferrent imperium, ad Iohannem rem pertulerunt, ostendentes, quo facto ad recuperationem opus videretur. Ille contractis clam armis, noctu mouit in oppidum memoratum. Intromissus per occultu à ciuibus aditum, rem omnem oppugnationi paratam habuit: Primo manè bombardarum tonitrua crepitabant, & fulgura micuerunt, in portas ab hostibus inessas: Illi, vt poterant, tuebantur. Ciues applicatis magna congerie straminibus, & arsurâ materia vndiquè conuecta, incredibilè in porta fumum excitauerunt: cuius molestia superati, manus dedere: nam pactis libertatibus suis abire sinuntur. Quod cum comperissent, qui è diuerso in alia excubabant, mox & ipsi fecere deditioem. Iam ducibus innotuit, quod sui oppugnarentur, qui properè e ductis copijs, quantas potuere, suis obsidione laxandis properarunt. Sed obuij facti illis, qui iam castella dediderunt, retrò redire faciunt iam serius venientes. Quo etiam tempore, quod in Metropoli diximus, Nicolaus archiepiscopus Bremensis infelicem fecit in Phrisiam expeditionem. Tum verò per instantiam vicinarum vrbiu Lubicæ, Hamburgi, Luneburgi, intercepta est grauis ista discordia, quam diximus, inter duces Brunsvicenses & Luneburgenses ex vna, & archiepiscopum Bremensem ab altera parte: quæ magno fuit impedimento rebus in Holsatia gerendis: Iam enim rex grauis imminabat ducibus, multis vndiquè armis contractis. Sed nunc effectum est, vt complanatis inter archiepiscopu & du-

res rebus omnibus, totis viribus ad occurrendum Danorum regi pro ducibus consobrini principes se contulerunt.

CAPVT XV.

GVnterus Magdeburgensis archiepiscopus, tum Hallensibus multa iussit incommoda inferri: aduehi, deuehique quicquam interdixit: Nam salinarum proventus sibi tanquam terra domino pro iusta parte deberi contendit: Ciues contra, non nisi quæ ab olim pontificibus data sint, paratos exhibere, noua nequaquam onera subituros se prætenderunt. Ille vrget de foris hostilia exercens: ciues capit, bona inuadit, interdicit itinera. Illi, ubi nõ alia via esset, armis se tueri conspsi, per armatis aliquot suorum, conductisq; militibus diœcesini ingrediuntur, damna damnis compensantes, captis oppidorum ciuibus, vt haberent quos ex se captis ad redemptionem compensarent. Aliquot etiam militarium in terra sunt deiecta præsidia. Sed intercepte negotium communes amici, misitq; archiepiscopus, & ex suo capitulo viros rebus gerendis idoneos, & aliquot ex suo concilio comites. Aduocantur vicinarum vrbiũ consulares, & res in eum exitum peruenit, vt damna damnis coequata manerent: Hallenses consueta archiepiscopo exhiberent: sed in solatia factorum bello sumptuum, XX. millia sexagenarum ex antiquis grossis domino suo persoluerent. Otto interim de Brunswico Bernhardi filius, fœderatus Magno Hildesemenst, & Iohanni Halberstadenst episcopis, occurrendum ratus malignitatibus quorundam militarium de Swichelen, qui vndecunque natis occasionibus, incursiones publicorum iterum, aut ipsi fecerunt, aut facientes receptorunt. Aderant comunitates Magdeburgi, Brunswici, Goslarie, Halber-

Eee

Stadij,

stadij, Hildesem: Duxerunt in arcem Dwidela, quam opugnantes, non magno negotio in potestatem accepere, habitatoribus fugatis, & imposito praesidio: aliū princeps, alium communitates ibi instituere praefectum. Inde mouentes in aliud praesidium, (Bisschopeslutter appellant) quod inuenere iam defensoribus vacuum: nam hoc tueri diffisi, abiērunt. Proscriptione vtuntur in memoratos ab omni Saxonia, donèc gratiam recuperarent. Quo tempore marchio Misnēsis dux Saxoniae, princeps victoriosus, & qui praelia Domini multa gessisset in Bohemos, vita excessit, relinquens filios tres: quorum maior natū Fridericus paternam subiit administrationem: Ducatū in primis Saxoniae, patri ab Imperatore nō grati collatum, curauit ingredi: sacramenta accepit ab omnibus, & se principem gerebat electorem.

CAPVT XVI.

REi nouitas suo à nobis iure deposcit, vt in literas mittamus memoria dignam diuturna. Venerat ab vrbe Roma in hanc Saxoniae prouinciam, specie nunciij apostolici, quidam falsarius nomine Marcellus cum fratre Hospitalis, vt apparebat, sancti Iohannis: Carnales illi fratres, & ambo professione Minores, religiosa veste proiecta, literas praeferebant apostolicas. Marcellus satis eloquens & doctus, qui se magistrū assereret in Theologia, indulgentias plenarias pollicitus dantibus pro redemptione captiuorum pro rege Cypri. Per diocesim Zwerinensem profecit, multum faciens quæstum: Venerat Lubicam, pontifici se exhibet. Ille & vultum hominis, & literarum faciem perpendens, primū suspicionem falsi concepit: Deindè vbi introrsus omnia perspexit, reperit falsarium. Ille tamen nihil mutato vultu intrepidus stabat, pollicitus omnia facere & perpeti de
re sua

re sua liquidanda: Episcopus coegit prestare iusturandū, nē quouis pacto, nisi dimissus, abiret: Ille non grauatus praestitit: Frater eius breuē morbū contrahens, vita ex-cessit. Marcellus, vbi primum licuit, secretō abcessit, ne- mine cōmonito. Episcopus interim rem summo pontifici direxit: Ille remādauit falsariū seruari, & ad formam iuris in eum procedi. Erat tūc Cardinalis Anglicus in le- gatione causa Bohemica per Germaniam, cum potesta- te de latere: Scribit illi Papa, vt falsarium ad se perdu- ctum examinet, & iure agat. Iam audiebat Lubica di- lapsus, peruenisse Coloniam. Erat autem multis in locis Italia non ignotus Marcellus. Nam Venetijs pridem ob simile causam erat in carcere, per summum elapsus in- genium. Simulauit ad mortem se egrotare: Scribebat, vt erat medicina artis peritus, receptam: quam potione formare iussit in apotheca, simulans se accepturū. (erat enim somniferum vehemens) Quo accepto, rogauit ad se dimitti fratrem ordinis Minorū, vt coram Deo synce- ram faceret moriturus conscientiā. Aduentātem ad se in carcerem fratrem blandē inuitat, vt de suo potu gustare non detrectet. Simplex frater nihil veritus mali, bibit: nec diū pōst in somnum soluitur grauissimum. Marcellus detracta illi veste monachali, ipse induitur, & clamans extrahi carcere frater poscit, iam impleto circa carce- ratum officio: Extrahitur Marcellus monachali veste, & pro fratre abire sinitur: Sic elapsus Venetijs, venit Co- loniā: idq; compertū habens cardinalis, honorificē scribit noto homini, ad se veniat: magnū esse quod cum illo sit acturus. Ille, qui cardinalem pridem nouerit, sperans ab eo prouectionē magni honoris, non inuitus profisciscitur: venientē vinciri iubet, & iam Rheno desluens, perducit Coloniam, ibiq; tradidit carceri custodiendū: nec diū erat

(incertum quibus modis) audit cardinalis custodes fefellisse, iterumq; abijisse: Edicit habiturum centum aureos, quisquis illum reduceret. Magnitudo premij fecit inquirere multos. Extrahitur ab satellite inter moniales latitans. Cardinalis iubet numerari promissam mercedem: Ille vsus modestia, quadraginta aureis contentus abiit. Marcellus indè diligentius asseruatus, publico iudicio conuictus, damnatur ad scalam & carcerem perpetuum: In scalatus deducitur in Brule archiepiscopi arcem: Indè lugubrem misit cardinali post aliquot dies ad commiserationem sui epistolam lachrymis plenam, mirabili arte tornatam: sed surdo loquutus est. Cùm verò iam in obliuionem venisse videbatur, & polliceretur artem medicinã, Theodericus archiepiscopus, nescio quid incommodi passus, specie comparanda pontifici medicina elabatur: & indè in regna perueniens aquilonis, episcopatum ambiebat, incertum, quos exitus inueniens.

CAPVT XVII.

Vilhelmus dux Luneburgensis, militabat ea tempestate stipendio vrbium & andalicarum in regem Danie, populatus Iutiam, cùm interim Otto fratruelis eius, dux Brunsvicensis, quibus motus causis incertum, populatur absentis ditionem. Quam rem & Wilhelmus Lubica cùm acciperet, impleta expeditione, ad quam venerat, regreditur in patriam: & vindicaturus que absens accepit incommoda, vndecunquè contrahit auxilia, de Westphalia, deq; Thuringia, Hassia: & magnis agminibus coactis, ducit in patruelem. Oppidum Pattenhusen expugnat, ac diripit: Arcem Hallerborg obsidione cingit, latè que excursitans populatur. Id agrè sustinuere amborum communes amici, grauiusq; tulere subiecti. Obiecere se & Wilhelmo, precantes, vt iræ modum.

dum ponat : recordaretur fratrualem, quem oppugnet, posse omnem terram vn̄is regi imperijs : Sinat interuentu tractatum rem componi : facilius legibus quàm armis controuersiam inter propinquos dirimi. Placatus ille, vtriusque terræ consiliarijs, vn̄a cum consularibus vrbium vtriusq; ditionis, omnem causam permittit. Idem facit Otto, & perindè ab armis disceditur : Fit permutatio ducatum ad placandum *Wilhelmum* Brunswicccensem, Otto vicissim accepit Lunenburgensem. Quo tempore ciues Osnaburgenses, cum haberent aduersus Heruordenses nonnihil questionis, quod iure aut legibus, aut amicis tractatibus dirimi aut non posset, aut partes pro stoliditate non paterentur : excitare conuulsi aduersantes, ipsi Osnaburgenses cum militaribus ecclesiæ progressi sunt in hostem, prædam exiumentis de more militari facturi. Peruenit molitio ad Heruordenses, qui de Lippia dominum & nonnullos alios nobiles in societatem armorum assumpsere, præstolantes aduentum Osnaburgensium : Exierunt ad prædam, vt rebantur, abigi paratam : Sed occurrerunt armati Heruordenses, qui prælio venientes excepere : Pugnatur paribus animis, & aliquandiu æquis stare viribus videbatur : Sed in diuturnitate inclinauit fortuna illis, qui defensionem præferebant, ab alijs incur sati. Heruordenses ergo facti superiores, sexaginta ex aduerso hostium agmine captos abduxerunt, quibusdam stratibus, reliqui per fugam abiierunt. Thietmarsii interea male affecti Hamburgensibus, quod impedire niterentur frugum ab Albi deuentionem, turrim, quam ipsi Hamburgenses communi nauigantium saluti ad mare erexerunt, & sustinent in vltimis Hadeleriæ sinibus, impugnaere : Nouum opus, illi nomen est præsidio : Aliquot missilia vicissim alterna-

E e e 3 ta sunt:

ia sunt: poterant iam vulnerari alij, alij etiam extingui,
 cum hostilia omnia exercent. Hamburgenses tutanda-
 rum de Flandria & Anglia nauium venientium gratia,
 non inuadendæ Thietmarsia, sexcentos per Albim de-
 misere satellites: consulari viro nauibus praefecto. Cūq;
 in Albi flumio morā facerent, prohibitori aduersantium
 conatus: satellites, inquietum genus hominum, quod fa-
 cilius congregari quàm regi possit, Thietmarsiam ho-
 stilem terram inuadere, iuuandi comعاتis gratia vo-
 luere: Praefectus nequaquam sinit, non esse sibi manda-
 tum praefereus vllam vastatione aut depraedatione ter-
 ram inuadere: Illi reclamant: Quid mali fieri videatur,
 si Thietmarsis, qui publicā stationem Hamburgensium
 impugnaverint, vna vel altera adimatur vacca? esse illa
 solennia militantiū, praedis alere ferociam, nauseam esse
 carniū salitarū, recentibus opus esse: nisi ille permittat,
 ituros sua sponte. Alij etiam clamorem exaggerantes,
 proditorē esse ciuiū, qui hostibus publicis parcat: Quam
 in rem esse eductos? An vt spectent littora? quia non oc-
 currūt publici hostes, esse querēdos. Aucto clamore, praefectus
 diutius repugnare non ausus, in terrā vertit pro-
 ram: Exponit milites. Ipse signa corripiēs, in littore mo-
 ratur cum ducentis: Reliqua multitudo praedatū egre-
 ditur: & ab incendijs stultè inchoantes, signa dant lon-
 ginquis Thietmarsis, vt occurrant. Dum illi colligunt
 praedā, & domos diripiūt, in turmas collecti Thietmarsis,
 facile illam manū repulerunt. Redeūt ad signa frequen-
 tes: Sequuntur Thietmarsis, & iā fugae nullū praesidium:
 Defluerant aquae: stabant in sicco nauigia: Quod pote-
 rant, in hostes versi, quandiu valuere, vitā tutabantur.
 Superati multitudine, cadunt penē omnes, paucis ad na-
 ues vltiores relabentibus. Cæsus praefectus, exentera-
 tur:

tur: stomachum fœmina infigūt hastæ, pro signo circumferentes victoriæ: Alij hoc genus interpretātur diuinādi.

CAPVT XVIII.

Vilhelmus iam dux Brunswicccensis, princeps magnanimus & victoriosus, cuius plures numerantur victoriæ, quàm aliorum arces: cùm in Austria visitare decreuisset Fridericum ducem affinem suū, cumq̃ illo de rebus magnis agere: Hærico fratri mansueto principi, ducatum & omnem familiam, charam coniugem, & liberos, in fidem commendabat: abiensq̃, omnia benè putat constituta: Peruenit ad affinem, à quo per benignè excipitur. Per eā tempora Philippus dux Burgundia, Karolū regem Fræcia bello perurgebat, patrē suum Iohannē vindicans. Rex cùm suppetias Fridericum Austria ducē postulasset, isq̃ mittere decreuisset, iam presentē, & eam rem sua sponte ambientem & Wilhelmu suis copijs prefecit, misitq̃, trans Rhenum in Franciam. Ibi & Wilhelmus Philippo se regis nomine obijciens, fortiter preliatur: & multis pralijs victor, cùm iam tempus eum reuocaret, ad affinē suū redijt Fridericū. Interea audit quid in suo gestū sit, Henricū germanum suū, cui omnia permisisset, cui charissimos demandauerit affectus, inuasa arce & Wulfsenbuttel, quæ sedes est ducalis, & Wilhelmi coniugem cum liberis exegisse. Miserum spectaculum. Vidit domina venientem Henricū mariti germanum, modestum semper principem, cui ipsa in fidē cum liberis sit permissa, postulauit admitti in arcē: Promptè iussit aperiri: iubet abcedere dominā cū filijs. Triste negociū, & quod barbaros cōmoueret: Non sic, inquit mulier, mandauit & Wilhelmus germanus tuus. Sed ille in se uero mansit imperio. Quid faceret? Sumptis per manus liberis abcessit. Huius rei magistri ferūtur Brunswicccenses

ses oppidani: qui sub viuaci principe vitam agere socordem non poterant: Effecere, vt monacho quam duci similior princeps illis imperaret. Quem non superat ambitus dominadi? Atergo fides, longè omnes sunt affectus, vbi imperium est in promisso: Possum, inquit alius, implere fidem: sed non in regno. Reuersus & Wilhelmus, videt quid sit actum: Nihil modesta consilia, nihil pacis tractatus potuere. Queritur ergò amicus perfidiam in se fratris. Inprimis Magnus Hildesemensis episcopus, compassus querenti ex animo, promittit armorum auxilia: causam esse communem sibi, a què se dolere cum eo qui sit passus: Parantur arma: exitur ad incendia, prædam, captiuitates. Huius rei authores Brunsvicenses ciues adfiscunt in armorum societatem Magdeburgenses: militiam conducunt stipendio: graui mole concurritur vbiquè: omnia vasta ac deformat a igne ac gladio horrent. Iam omnibus euastatis, cum neutra pars magno de lucro gloriaretur, interuenere principes Ludouicus Landgrauus Hassie, Iohannes marchio Brandenburgensis, Otto dux Luneburgensis, qui controuersiam in hunc modum diremerunt: Daret Henricus & Wilhelmo XIII. millia sexagenarum in grosis: & Wilhelmus dominatum de Homborg, cum Honouer, & subiecta ditione teneret, donec aliter rebus consuleretur. Nam & ducatus Gottingensis in expectatione fuit ab Ottone monoculo, qui prolem virilem iam senex non haberet. Henricus quoquè & Wilhelmi frater, nullis hæredibus, vt putabatur, donandus, vacuam facile domum relinqueret & Wilhelmo. In eam formam rebus transactis, & Wilhelmus temporari seruiuit, breuè assequutus Gottingensem principatum.

CAPVT

HOC tandem anno, qui fuit tricesimus primus post mille quadringentos à Christo, Sigismundus Romanorum rex, coronam ex Vrbe petiturus, Italiam ingreditur. Sciebat sensatus princeps luctantem mutuis viribus Italia nobilitatem: Expectabat benè gerendæ rei occasionem: si fortè duobus vel populis, vel principibus, per mutuas vires attritis, ipse inuocaretur. Venit Mediolanum, & ibi ferrea accepta corona ab eius loci archiepiscopo, à Philippo Vicecomite, iam duce, per reliquam Italiam cum copijs per duci expectabat. Signa hæc erant, vt Blondus ait, non iam inclinantis & ruentis, sed collapsi Imperij: quod nimis esse verum, Germanicæ nationis detrimenta quotidiana testantur. Tum verò Italia inter manus paucarum communitatum laborat: Veneti, & Florentini, quiq; ad suæ reipublicæ amplificationem nitebantur: reliquas vrbes aut deditas acceperant, aut in societatem suâ quisque partis adducebat. Vnus erat Philippus, Mediolani tyrannus potius, quàm legitimus princeps, ex Vicecomitibus, potente vrbis familia progenitus: cuius primùm familiæ audaciam, deinde potentiam, nostri principes sua dissimulatione aluèrunt, donèc in contemptum prouecta sederet. Is tum Philippus, cum memoratis communitatibus, de Italia principatu luctatus, inuitauit Sigismundum in Italiam: Diù tamen ille distulit aduentum. Sed cum veniret, ab illo magnificè excipitur: coronaturq; de more ferrea, Romæ auream suscepturus. Promissa sua Philippus differebat: non enim apparebant copie, quæ regem deducerent per reliquam Italiam: quam solebat suis olim viribus peruadere rex Romanorum. Habebat tum Sigismundus aliquantam suorum Vngarorum &

Teutonum manum: sed non eam, qua sufficeret regem per impacatas, quales tunc erant in Italia, prouincias deducere. Florentini arma sua iactabant, ausi se in campis ostentare Alemannis: sed ab illis impetiti, didicerunt suo malo modestius agere. Peruenit aliquando Sigismundus Romam: non ea, qua veteres consueuere Caesarum: non qua proauus eius Henricus via, qui inter Imperatores nostros nouissimus, armis perfregit Italiam. Coronatur Sigismundus ab Eugenio pontifice, & in Germaniam reuertitur: multum tamen temporis Senis commoratus: qua vrbs aliquantam retinet Imperij memoriam, & antiquae dignitatis obseruantiam.

CAPVT XX.

HOc tempore fuit illa grandis in Christianismo commotio de concilio Basileensi, quod antè quidem Eugenius iusserat conuocari. Vbi iam satis maturè conuenerāt ex omni orbe patres, praesideret in eo Iulianus cardinalis sancti Angeli, vice & auctoritate pontificis, Eugenius mutato animo, transferre voluit in Bononiam ex causis, quas in Bulla allegauit. Sed concilium, acceptis literis translationis, misit solennes in Urbem ad pontificem moratores, qui ostenderent maioribus ex causis translationi non esse locum, obsecrantes, vt in prima sententia permaneret. Sed ille flecti non potuit: mittebatque alios ex suis episcopos, qui verbo efficaci monerent Iulianum in concilio praesidentem, & patres alios, vt translationi consentirent. Sed haec frustra fuit legatio: responsumq; illis est de maturo patrum consilio, nec expedire, nec fieri posse translationem: Orauere, immò obsecrauere pontificem, vt à translatione discederet: alioqui iam esse in Constantiensi declaratum, Sa-
crum

erum concilium in Spiritu sancto congregatum, in casibus habere auctoritatem supra pontificem: qua vteretur, nisi ille cederet communi vtilitati. Hac virobique immobiliter inhaerente sententia, Papa cum transferret, Basileensem, reuocaret concilium, patres non sinerent, inuicem sibi cœpère inuehi. Ille in concilium, & hoc viceissim in pontificem, graui scandalo, & rotius, vt diximus, commotione Christianismi. Per quod tempus Magdeburgenses ciues graui etiã dissidio restitère suo pontifici, & capitulo maioris ecclesie, occasione sumpta de communienda ciuitate, vt illi dixere, in hostes Bohemos, vt pontifex sensit, impedimentum suũ: Capitulum enim sua parti communienda non satis voluntarij, rem dissimularunt: Ciues operi institerunt, indignante capitulo cum pontifice: quæ vsque ad eò excreuit indignatio, vt omnia ecclesie sue preciosa, & peculiaria quisque sua, in locum reportarent tutiorem, veriti populi tumultum: Cesserunt & ipsi loco, diuina in ecclesia officia intermittentes. Deuoluta est causa ad concilium Basileense: Vtrique misere instructores procuratores. Dum in iure certaretur, moræ impatientes, cum ad arma vocassent, & in belli societatem, Iohannem de Brandenburgo marchionem, & Henricum Brunswicensem ducẽ, cum cõmunitatibus de Brunswico & Halle sumpssissent, ducere in oppidum & arcem Caluen: expugnataq; arce, omnia diripuerunt, inuentũ archiepiscopũ abire sinentes. Ille cõcessit ad fratrem in Thuringiã, in Sunderhusen commorantẽ: Ibiq; multo tẽpore permãsit. Interim ciues cũ auxilijs vltra progressi, arcẽ ecclesie Aquensem, cũ oppido, & inde Stasford expugnauere. Archiepiscopus cum omnia sineret, iure, non armis certare constituens, petiuit Basileam, vbi iam adesse audierat Imperatorem,

si per

si per illum, aut per concilium iustitiam obtineret, de immanissima vi & tumultuatione subditorum. Sed cum in concilio nihil magis ageretur, quam ut Eugenius pontifex à reuocatione sua discederet, concilioque iam sua & precedentis concilij auctoritate inchoato, vel ipse accederet, aut plena potestatis mitteret oratores, nemo magna iustitia spem consequenda indè fouebat. Eugenius iam causas pratendebat de Gracis aduenturis, & eorum ad Ecclesiã occidentalem adunatione, qui Alpes transire nollent, deq; proprio incommodo, quod Basileam ipse longo itinere petere non posset: ad Bononiam autem omnibus esset facilis accessus: quodque inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari: Vocauit Iulianum, & omnes patres sub maximis poenis Bononiam: Illi vicissim citabant pontificem: ut aut veniret, aut instructos mitteret oratores ad audientiam sacri concilij sub interminatione poenarum maximarum: Et in XII. Sessione, iam de tertia monitione processum instituit, quod nisi infra LX. dies reuocaret suam cassationem Eugenius, esset suspensus ab omni administratione Papatus in temporalibus & spiritualibus: prout in literis desuper fulminatis, omnia quae gesta sunt, eleganter recitantur. Quo tempore, quod in Metropoli diximus, Bremenses senatum suum in carcerem coniecerunt. Sed ille elapsus, peruenit in Oldenborg, exceptus per benignè à comite Theoderico.

CAPVT XXI.

Sigismundus interim Imperator non cessauit apud Pontificem instare, ut sacro concilio auctoritatem impartiretur, reuocans translationem: peruicitque, ut Papa datis desuper literis translationem cassaret, & Basileensi

fileensi redderet auctoritatem. Quibus acceptis Imperator, Rheno defluens, nemine sciente aut sentiente, ingreditur urbem: Publicatis literis, gaudium ingens exoritur. Cumq; paulò post vberiores in eam rem literæ prouenirent cum mandatis plenioribus, egressus obuiam cum omni magnificentia Imperator, literas in scripto suo ipse pertulit, omne concilium patrum obuiam effunditur, & in ecclesiam solennibus hymnis deducuntur, cantantibus organis & omni choro, Te Deum laudamus. Quo tempore, cum in ecclesia Traiectensi, mortuo Suedero, Rodolphus apostolicam confirmationem consequutus, episcopalia sua de more perageret, quidam tamen exules canonici electionem Basileæ facientes, de alio confirmationem concilij pro suo impetrarunt electo, destituito per concilium Rodolpho, & annullata confirmatione Apostolica: Ità ecclesia iterum in pristinam perplexitatem recidiuauit. Per eadem tempora Gerhardus dux Slesuicensis, frater Adolphi, cum coniugem accepisset de domo Badensi honestam dominam Annam, nuptijsq; peractis in eius patria, secum duxit in Holsatiam pregnantem: Et cum graui lapsu partum properaret, ad duos menses vel circa, legitimum pariendi tempus præueniens, peperit gemellos, puerum ac puellam. Infantes cum nihil imperfectum præferrent, cæperunt malè loqui maligni, quòd non ex duce mulier concepisset: sed priusquam illi iungeretur, iam pregnantis extitisset. Quares perlata ad Adolphum fratrem, à susurronibus malè auctà infamia optima femina, iussit ille feminas adesse prudentes: quas ex omni terra & vicinis urbibus fecit ille conuenire: quarum iudicio conspecti paruuli, Gerardo patri ab omnibus adiudicantur: Phisici quoque testati sunt, in illum diem ex hora primæ coniunctionis

in

in torum potuisse partum fieri septimo mense, aut etiam ante, accedente lapsu, qui parturientis tempora accelevauit. Ità omnium tum iudicio defensa est matronae pudicitia. Sed tamen quicquid à peritis diceretur, praeualuere linguae maledicæ: & apud Adolphum ducem Gerhards fratrem tanta inualuit indignatio, vt bona femina malis cedere cogeret, in patriam suam tristis reuersa: Sequutus abeuntē maritus vt reuocaret, ipso itinere deficiens, mortuus est in oppido Emerick ad ripam Rheni. Paruuli autem mox separantur: & puella quidem seruata est monasterio, in quo diu vixit longè extra patriam: puer autem interijt, de cuius interitu ferunt inconsolabiliter postea luxisse Adolphum: nec vnquam sui corporis heredem meruisse, qui inuiderit fraterno: quantum coniugem haberet egregiam feminam, sororem comitis de Honsten & Mansfeldia.

CAPVT XXII:

Bernhardus per hac tempora dux inferioris Saxoniae, germanus Erici praemortui, cum in marchionem nonnihil causa pretenderet, hostilibus de more denunciatis, satis cautè ac tacitè expediuit suorum quantum potuit manum, & in Prignissam ducens, ingentem inde in pecoribus praedam euexit, in quam solent multa induci praedata. Sed qui damna passi sunt, sequuti praecedentem, cum illi aequis cum eo viribus & animis viderentur, manus contulerunt: & prostratis, captisque multis, praedam reduxerunt, hoc in lucro habentes, quoddam iam ex militaribus captos aliquot tenerent: Dux ipse cum paucis expeditioribus vix elabatur: Sequuti tamen satis longo itinere non ante deseruere, quam in suam ditionem iam securus reuertetetur. Quo tempore sacrum Basileense concilium scripsit Bohemis eleganter, inuitans

trans ad communionem ecclesie, multis rationibus suadens, vt qui pacis cupitum semper bonum amabant, matri concilientur ecclesie, & in concilium prodeant, tractaturi de modis vnionis. Misit etiam duos in theologia magistros, quibus cum de securitate itineris conferant sermonem plenius. Effecere illi, vt publica fide interposita, quam illis fecere principes & vrbes ab illis designati, prodirent in concilium: alterarenturque nonnumquam superati, semper conuicti rationibus & scripturis, sed nihil ad pertinaciam emolliendā. Redierunt qui venerant, nihil proficientes. Quo tempore Gunterus archiepiscopus Magdeburgensis, cum causam suā in concilio prosequeretur, & coram Imperatore decertaret in iure, vtrobiq; victor euasit, vtrobiq; processus obtinuit: vt nisi infra presinitum terminum omnia in pristinum statum redigerent, excommunicati & interdicti haberentur in ecclesia, & rursus banno subiacerēt imperiali per omne regnum, capiendi ab omnibus impunè: simili pœna subactis, qui suffragarentur in crimine participantes. Quibus literis requisiti, nihil moti sunt: quin potius ad arma redeuntes, arcē Wolmerstede, quomodo priores, occupauere. Quid facias pertinacibus, qui non nisi in manu forti dimittunt Israelēm? Itā nunc viuunt: regna enim & imperia, & omnes seculi ditiones, armis parantur, armis defenduntur, armis amissa recuperantur, non literis aut processibus. Turcorum Imperator ea tempestate sæpè antea ab Imperatore Sigismundo oppugnatus, tū non solum treugas, sed perpetua pacis fœdera cum Imperatore iniens, misit Basileam solennes ad id perficiendum oratores. Sciens Imperator, in ecclesia iussit apparari suggestum, in quo imperialibus fultus ornamentis consederat: Ante oratores ibant, qui dona ferrent,

ferrent viri duodecim : alij duodecim virorum paria fuisse contendunt : qui manu singuli gestarent aureos scyphos apertos Imperatori dono. Succesit alius ordo ferentium vasa aurea geminata, proculdubid non vacua, sed aureis nummis plena. Indè tertius ordo ferentium pannos voluto & auro preciosos. Post omnes quidam ferebant vestem, serico, auro, gemmis incomparabilem. Quae omnia suo ordine Imperator excepit : Et perfecto propter quod venerant negotio, honoratos, & pro magnificentia sua donatos, remisit domino suo : quem etiam non paruis muneribus vicissim honestabat. Quo tempore domina Iacoba filia ducis Bauariae, ac comitis Hollandiae, haeres Hollandiae, permittente Philippo duce Burgundiae, qui in memoratas terras proximus videbatur successor, nupsit cuidam non magne nobilitatis viro Franconi de Borstel : Sed Philippus illi permisit terram Osteruant, creans comitem neptis suae gratia. Hic tamen in diebus suis multas faciens pauperibus & religiosis elemosynas, ad splendorem multorum principum victitabat : multos etiam honestate domus suae superauit.

CAPVT XXIII.

Pontifex interea Romanus Eugenius tumultuationibus cedens Romanorum ciuium, Tyberi furtim dilapsus, magno suo periculo in portum vix peruenit Pisianum, indè translatus Florentiam : Curiales sequuturi, partim mari, partim terra diripiuntur penè omnes, ad nuda vsque corpora. Nam qui mare transierunt, inciderunt in Cathelanos piratas, nudj littoribus expositi : Qui autem terram transierunt, à latrunculis Romanae gentis ad cutem vsq; rebus omnibus nudantur. Hanc suam, suorumq; calamitatem, literis ad concilium Basileense

ense datis Eugenius prosequitur, hortatus, vt calami-
 tatem Romanae ecclesiae commiserati, eius collapsam di-
 gnitatem studeant reparare, ita concludens: Sanctorum
 patrum imitatores estote, sicut veri discipuli Christi, &
 filij Dei charissimi: Si qua ergo pietas, si qua consolatio
 in Christo in vobis est, implete desiderium nostrum, im-
 mo & bonorum omnium. Non deerit vobis gratia diui-
 na neque bonorum subsidia, si in Domino confidimus. Quan-
 tum autem ad nos pertinet, omnes operas nostras pro his
 libenter offerimus, nihil pro nostro officio pratermitten-
 tes, quod gloriam Deo, pacem & salutem populo Christi-
 ano, in his operibus sanctis vendicemus. Datum Florentiae
 anno incarnationis Dominicae MCCCCXXXIII. In-
 terea Graecorum Imperator Iohannes, misit oratores su-
 os ad concilium Basileense, optans omnimodam fieri
 unionem, sultos legitimum mandatis, vt plenam commu-
 nionem cum ecclesia Romana sortiatur. Sed quis fuerit
 exitus, annotabimus suo loco. Per ea tempora Thiet-
 marsi populus inquietus, & nemini subesse passus, dome-
 sticis vexatur malis: Nam in se mutuis armis versa
 duae partes, sub totidem capitaneis, mutua damna incen-
 dijs, praedis, caedibus, agebant. Pars vero quae crebriorem
 passa videbatur iniuriam, ad arma venit prima. Praesu-
 it illi vir modestior: sed tum exasperatus, in aduersari
 factionem debacchatur. Hamburgenses illi immiserere
 quingentos sagittarios auxilio: qui hostilem partem ni-
 mis atrociter insequuti, praedis, incendijs, caedibus, vbiq;
 saeuebant: cogebantq; aduersae partis ductorem terra ce-
 dere, carereq; patria, quoad res interuentu communi-
 um amicorum, ad tolerabiles conditiones composita per-
 ueniret. Multa tum erant per Germaniam ecclesiarum
 turbationes. Nam Magdeburgensis archiepiscopus, &

Fff

elevis

clerus eius, quod ostendimus, à sua exulabant ecclesia : Treuerensis diuisa fuit, cum pars inhaereret postulato Spirensi, pars verò electo : cum inuicem sibi utroque gladio minarentur, interdicto diuinis utrinque : cum tamen in contemptum ecclesiae clauium, diuina celebrarentur. Moguntina ecclesia tum in clero suo laborabat. Nam ciues, eiecto senatu, nouum creauere concilium : qui factis impositionibus in uina & blada clerum grauabant : ita ut ille pro libertate decertans, urbem deserere cogeretur. Bambergensis ecclesia simili tum malo angebatur. Sed & Traiectensis, quae post Swederum, cui Papa, ut esset Rodolphus quietus, de alia prouiderat ecclesia, sub Dwalramo Coloniensi archiepiscopi fratre, quem exulantes quidam canonici Basilea elegerant, fluctuabat magnis motibus : Faciebat pro illo concilij auctoritas, & praesens germani fratris gladius. Sed Eugenius scribens Coloniensi archiepiscopo, hortatur, ut tentatam pertinaciam deponat, damnetque, & ad se pertinens postulandi ministerium confirmari non arriperet facultatem. Sic enim neceffe fuit, ut laborante capite, membra omnia infirmarentur. Quis enim potuit esse quieti locus, quando mater ecclesiarum Romana, hinc à ciuibus, inde verò à concilio infestaretur ? quod sequentia liquidò monstrabunt.

CAPVT XXIIII.

Princes Saxoniae Otto de Luneburgo, cum Friderico fratre, Henricus de Brunswico, & Wilhelmus frater eius, Otto de Leina duces conspirarunt in comitem de Speilberg, publicum omnium, ut ferebatur, itinerantium hostem, qui nullis parceret, sed sine discrimine itinera teneret impacata : ducentisque in arcem eius Hachemolen, obsederunt, expugnaruntque : Nec minus in

nis in arcem Harlemund contenderunt. Sed cum inesset forte defendentium presidium, ipsa quoque natura loci & arte arx munitissima videretur, diu ibi sedendum principes prospicientes, munitiones sibi quasdam opportunis locis erexere, de quo illis obsidionem seruantes, ipsi principes retrò abiērunt. Diuersa via comes ipse armis adiutus archiepiscopi Colonienfis, Iohannis de Hoiā comitis, & de Lippia domini, contenderat in terras ducum memoratorum, & praeda egit cum incendijs. Wilhelmus autem dux, acceptis copijs, quas pridem ipse habuit aduertas armis amicorum, contendit in terram de Hoiā, arcem quoque obsedit Barenborg: eam quoque expugnans, suae fecit potestatis: Inde quoque progressus cum agmine in Euersteen, cuius dominus Rusche Plate memorato comiti inhaeserat: aliam quoque eiusdem domicelli arcem, Otto dux Luneburgensis, magis astu quam armis, occupauit. Qui inerant custodes, ibant proximam villam defensare: Id obseruantes ducis memorati milites, illis abeuntibus, clam ingressi, arcem occupant, & redeuntes excludunt. Interim comes de Speilberg, ad oppidum Rentselen pugnās, cum penè expugnāisset, ictus telo, concidit, & interiit. Quo tempore Hallenses iam pertasi grauuminum excommunicationis & interdicti, quae propter Magdeburgenses perserebant: vnam enim ecclesia arcem & ipsi tenuerunt, quam iunctis viribus caterorunt in suā redegerunt ditionē. Missus ergo in conciliū Basileense oratoribus, in quo manebat Güterus archiepiscopus, relaxationem interdicti & absolutionē a censuris postulabant. Archiepiscopus nō grauatè respondet: Si arcem redderent, & à cōtumacibus Magdeburgē sibus recederent, pro quo contumacia & irrogatis damnis, magnā exis summā persoluerent, impetrarēt optata. Illis autē cunctis

Fff a pollis

pollicentibus, in eum, quem prae diximus, modum, si cuncta ex animo implerent, laxationem interdicti & absolutionem excommunicationis exequutoribus permisit: Ea promissa, cum ex fide implerent, ad diuina restituntur. Sed tamen capitula praemissa communitati non panduntur. Ea verò cum postea publico sigillo essent communienda, reclamauit communitas, non passa diuidi à Magdeburgensibus: & impetu facto, concilium vrbis in vincula coniungunt. Vicinarum vrbium consulares mox assunt, periculis captorum occurrere cupientes. Renouant foedera, quòd nunquam ante causa exitum ab inuicem discedant: idq; literis contestantur sigillatis. In eam formam compositionis laxantur vincti: Sed redit vinculu, quod pridem fuit, ab ecclesia censurarum: quod interim leuius pensum est: dum, vt putant, diuino iure suam tueantur libertatem. Sed exitum causa huius postea ostendemus.

CAPVT XXV.

Imperator hoc tempore indixit principibus regni Francfordiae conuentum in diem Nicolai, ad reformandum Imperij quoq; statum in capite & membris: vt eo in suum ordinem redacto, cogitarent omnes, quomodo ecclesiae quoq; tum vacillantis gradum solidarent. Conuenere frequentes, & cunctis examinato pondere pensatis, inuenerunt articulos sedecim, qui magna indigerent reparatione: nisi fieret, omnino Imperium collaberetur. Sed iam dudum Itali collapsum & extinctum reputauerunt. Condixere autem, vt in proximum diui Gregorij diem, iterum in eum locum conuenientes, determinarent, quae medio quisq; tempore deliberasset. Sed erat grauissima conditio reformandi. Iam enim, quod saepe questisumus, patrimonium Imperij direptum,
ab

ab alijs tenebatur, distributum inter principes electores: ipseq³ Imperator iureiurando adstrictus non repetere, quid faceret? Per id tempus cum maximus turbo incubisset, euersaq³ sine numero felices & infelices arbores iacerent, turres ac mœnia urbium conquassarentur, cecidit lapis in ecclesia Coloniensi insignis magnitudinis, vento deiectus, per duplicem actus testudinem, locoque sanctarum ex tribus Magis reliquiarum incubuit: Sed tum diuino, vt ferūt, miraculo cecit theca ad parietem, deditq³ cedenti saxo locum. Hodie monstrant in ecclesia saxū non longè ab sanctis reliquijs diuorū regū. Interim Magdeburgensis ecclesia desolata & canonici, Marchionem Misnæ Fridericum inuitârūt, vt arcem ecclesie præcipuā Gebekensteen tueretur, pmissa insigni pondere pecunia. Ille manū validā contraxit, occurrentibus in auxilium eius Lantgrauio Thuringie, & item Hassiæ, comitibusq³ Herciniæ de Swartzeborg, atq³ Honsteen, obsedit Hallensem urbem, bombardis immittens saxa grādia: quibus territi ciues exanimātur: Sed facile reddidē vicem, multis simili ictu per castra principis occisis. Ille euocatis Brunsvicensibus, qui auxilio venerant obsessis, treugas fieri postulat: Illi recusant treugas, de pace agendū rati: nam quod post treugas sit faciendum, cur non fiat modò? Frustratus marchio, soluit obsidionem: Comites in arcem Eglen se collocauēre, vt indè excurrentes, crebra hostibus incommoda importarent. Hallenses inuitauēre Ekselfeldenses, vt stipendijs eorum militarent. Venēre trecenti expediti equites: Sed comites duplicato illis numero excurrentes, fugam cogunt intentare, vbi viderunt se numero multum superari. Vbi verò fuga non profuit, versi in hostes, pugnant, sed superantur: Casis paucis, ceteri capiuntur. Hunc labo-

rem miseratus Deus, consilia pacis inspirauit: Nam episcopus Mersburgensis, & comes de Aneholt, cum mediatores interuenirent, in has condiciones pacis reducere altercantes: vt ecclesia arces, & canonicis ablata, redderentur ex integro: & quae demolita, quaeq; constructa essent, in eo quo tunc statu essent permanerent: quodq; pecunia medio tempore leuata, inter res mortuas deputaretur: & quoddam absolutionem tam ab ecclesia, quam Imperio procuraret Burgrauius Nurenbergae, in quorum sumptum Magdeburgenses expediret quatuor milia sexagenarum ex veteri moneta grossorum: & quoddam archiepiscopus ordinaret reconciliationem sacrorum locorum, quae violata diceretur. In has condiciones pacis viriq; consentientes, ad sua redierunt. Archiepiscopus solenni demore in urbem deducitur, exceptus à ciuibus honorifice. Quo etiã in tempore, in vrbe Atribatensi, ex ordinatione concilij Basileensis conuenere prelati, principes ac nobiles, viri omnium doctissimi: qui pacem inter Francorum regem, & Philippum Burgundiae ducem, paternae necis vindicem, peregerunt: cum rex Angliae, qui ad eandem concordiam inuitaretur, se retraheret, coarguens Philippum, quoddam foedera secum inita violaret: quae inter alia continebant, quoddam neuter sine altero pateretur regi conciliari. Ad quam formulam, cum rex Angliae requisitus recusaret, declararunt prelati & viri, qui aderant, doctissimi, Philippum ad vltiora non teneri. Quid enim, si ille pertinax esset, nunquamne proinde futuram pacem?

CAPVT XXVI.

Rodolpho Traiectensi episcopo, & Walramus Theoderici archiepiscopi Coloniensis, & Henrici episcopi Monasteriensis germanus frater, cum esset electus, quod diximus, à proteruentibus in concilio Basileensi
canoni-

canonicis, multum creauerant laborem. Inſtitere quæ
 Wolramo fauerent, vt Traiectenſem urbem caperet.
 Nobilis erat baro de Hokeren, plurimum ciuibus Traie-
 ctenſibus charus: Is quia fidem habere videretur apud
 ciues, premio pmiſſæ arcis, quæ à maioribus eius aliena-
 ta eſſet, inſtituit urbem opprimere, ac Wolramo ſubde-
 re: Machinati ſunt eius generis technam: præmitteret
 triginta viros, qui baronis nomine ingreſſum postula-
 rent, & venienti exercitui portas panderent: Habere
 etiam dicebantur, qui incendia excitarent: quibus im-
 pliciti ciues reſtinguendis, propugnationem vrbiſ omit-
 terent: Fides quæ fuit baroni ad ciues, ſpem illi da-
 bat rei perficiendæ. Sed non potuit multis detectum
 diu latere negocium: Prodyt ad maiores in vrbe non-
 nullos. Venerant triginta viri ad portas armati, baronis
 nomine ingreſſum poſtulantem: portarum cuſtodes re-
 tulere in concilium: Emitterentur qui caperent veni-
 entes: Capti ſunt vigintiquatuor, ſex elapſis: Mox in
 queſtiones poſiti, produnt ordinem machinationis: Illi
 gladio caduntur: Ipſe baro Hollandiam ingreſſus, in
 Dordraco manſit per tempora reliquæ vitæ. Saxonie
 interim inferior, Erico per mortem ſubtracto, Bernhar-
 dum fratrem habuit ducem: cum Otto Luneburgi, &
 Henricus Wilhelmî frater Brunſuico dominarentur.
 Wilhelmus autem memoratus princeps animoſus, cum
 iniuriam ſuam necdum ex animo poſuiſſet in Brunſuic-
 cenſes ſuæ deſtitutionis authores, expeditum ſuorum
 agmen duxit in prædium vrbiſ, quæ foris haberent urba-
 na, eaq; populatus, omnem prædium abegit, elicere ten-
 tans ſequuturos, vt cum illis manum conſereret: Sed illi ma-
 turius ſibi conſuluerunt, in poſterum diem dilata procur-
 ſione: Tu enim agmen non continendum equitum & peditum

Fff 4 pro-

producere, & in Nouam ciuitatem, quae & Wilhelmo paruit, mouerunt, praedis & incendijs saeuientes: Nec ea fuit dux, aliàs fortissimus, fiducia, vt se agmini suis incomparabili obijceret. Prada, quam ceperant, domū reducta, in propria incolumes redierunt. Quo tempore Thietmarsi iterum in sua viscera versi, domesticis & ciuilibus malis inter se diglantur, cum execrabile haberent duae sectae & inseparabilem pertinaciā: quae tam diu valuit, donèc alterius partis capitaneus, per insidias interceptus, periret. Tum verò sauiunt amici & cognati, obuios quosq; alterius factionis sternunt: nec potuit ea cades conuiescere, donèc consulares urbium propin quarum Lubica & Hamburgi, in terram missis oratoribus, rem, vt poterant, compacarent: Statuentes ex assensu incolarum, vt homicidium deceterò centum marchis, & perpetua proscriptione mulctaretur: idq; approbarunt, literis desuper confectis, quae sigillo terrae illius communirentur. Tum verò motus ille execrabilis cepit magnum in modum conuiescere.

CAPVT XXVII.

Vestphaliae, Hassiae, ac Gelriae militares, magna manu conglobati, octingentos equites habuere: eoque agmine terram palustrem comitis de Henneberge sunt hostiliter ingressi: Terra ea paludibus ac inuis nemoribus septa, vnum habet aditum, exitumque. Cūque hostes intus praedis instarent, comes quantum potuit suorum contraxit rusticam militaremq; manum, iubens obseruari aditum, quo ingressi ad se hostes essent, expedita equitum cohorte, atq; manu promptiorum peditum, se obiecit hostibus: & illis congressus, viliter repulit, vt relegerent iter quo venerant, exireq; contenderent per angustiam, qua intrarant. Eū locum

in-

inseffum à custodibus iam reppererunt, quo nisi summo periculo penetrare nemo potuit. Ausi tamen quidã, præ-
 tensis ad ictus clypeis, fuga viam inuenere: nonnulli vul-
 nerati, alij etiam prostrati: maximè verò iumenta inui-
 um iter fecere prostrata, vt facile, qui euadere tenta-
 rent, caperentur: Pauci, relictis equis, per condensas ne-
 mora euasere: multis caesis, alij capiuntur. Insigni au-
 ctus eo die victoria comes, magno ere ditatus, quod in
 redemptionem captiuu impenderunt. Hoc etiã tem-
 pore, arcẽ quam in Prignissa, Domũ nouã dixere, cum
 in ea latrunculi receptarentur, quod constabat, mul-
 taq; & crebra inde fierent in Magnopolim, Stargardi-
 amque, incursiones: duces non passi iniuriam, cõcõd ad
 eam ibant oppugnandam cum expeditis: Illius autẽ ha-
 bitatores, cum nihil vererentur, fortè ad solitum que-
 stum abièrunt, non expectatis, neque prouisis tantis ho-
 spitiibus, indefensam arcem reliquere: Vnde factum, vt
 nemine propugnante, facile caperetur, igne que iniecto
 concremaretur ad imũ. Reuersus dominus, vidit & au-
 diuit quod gestum est: Insidiatus deinde arci Stauenow,
 quam alij militares tenuere: qui ad sue arcis demolitio-
 nem, vt cognouit, cooperabatur, cogitauit quomodo in-
 terciperet. Habuit in eius arcis dominorum familia ho-
 minem sibi notum, quem etiam oberabat, vt aditum illi
 faceret. Primo igitur mane cum expeditis ingreditur
 arcem, proditore curante vt pateret. Igitur arcem ca-
 pit: A dominis manum tradi iussit, hoc est captiuitatis so-
 lenne: ire quò vellèt permisit, redituros, cum & quò re-
 uocarentur. Id genus promissionis, sacramento validius
 habent militares. Itã arce per vim sua carens, cœpit a-
 liam tenere captam ex insidijs. Hoc etiam tempore duci
 inferioris Saxonie Bernharde, assiduum erat bellum in

marchiam, quodd alternis penè viribus, inuicem sibi mili-
 tares vtriusq, ditionis incurrerent. Sed marchio Bran-
 denburgensis Iohannes, princeps seueræ industria, ma-
 gno conflato in eam expeditionē agmine, (Fertur enim
 habuisse octingentis cum equestribus peditū duo millia)
 ingreditur terram ducis, quæ inter riuum Metzæ & Al-
 bim fluuium est, quatuordecim villas diu pradatione
 omni immunes, omnino nudauit: & regrediēs, oppidum
 Erteneborg solo equauit: cuius vastitatis hodiè damna-
 luit: Raris enim domibus, semirutis tectis cernitur. Quo
 etiam tempore, Sigismundus Imperator, Theoderico
 Coloniensi archiepiscopo placens, regalia ecclesiæ Tra-
 iectensis contulit & Walramo eius fratri, quæ pridem da-
 re Rodolpho recusauit, legitime à sede apostolica confir-
 mato: Iam enim, vt diximus, quidam proteruentes ca-
 nonici, cum se ab initio opposuissent Rodolpho, morte
 Suederi competitoris, hunc & Walramum excitârunt
 eligentes Basileæ, spe duorum fratrum eius Theoderici
 Coloniensis & Henrici Monasteriensis antistitum, qui
 videbantur germani causam non deserturi. Eligentes
 ipsi, concilio præsentés, multa moliebantur, vt pro au-
 thoritate concilij stabiliēda procederet inde facta & Wal-
 rami confirmatio, & infirmaretur, quam fecisset sum-
 mus pontifex Eugenius. Scripsit autem in ea causa pon-
 tifex Imperatori, miratus, quid sibi intantum relu-
 ctaretur, in causa tam iusta Rodolphi nobilis, & De-
 um timentis, viri: qui per ostium legitima electionis sit
 ingressus. Sed ea conditione natus erat idem Rodol-
 phus, vt litigiosum semper gereret pontificatum: Nec
 meliore fuit & Walramus, qui amplius quam semel epi-
 scopatum ambiens, nunquam tamē assequi potuit: Nam
 hic frustratus, etiam postea de sui fratris in ecclesia Mo-
 nasteriensi

nafteriè si successione frustrà, quod dicemus, cõtenderat.

CAPVT XXVIII.

HAlberstadenſis epiſcopus Burchardus tum cum Hërico de Honſteen comite diſidebat. Prior autem comes cum expeditis egreſſus, prædam abegit ex diœceſi: Cuius rei iuſtam meditatũ ultionem pontifex, ex vicinis vrbibus auxilia cõtexit: equites oclingentos, pedites ſupra mille, hoc agmine peruaſurus omnem eius comitatum: Sed literis egit apud comites de Stalberg & Swartzeborg, vt incolume in hoſtem, bona eorum venia, iter haberet: nec recuſabant ſecuritatem pollice-ri. Verũm quadam vtriuſque partis affectione teneri videbantur: ſed maiori in comitem propenſione. Arbitrari enim ſunt nonnulli, eorum opera & admonitum comitem de venturis, & armis adiutum. Vbi ingreſſum eſt agmen hoſtium, comes de Honſteen opportunis locis deliteſcens, inuadit de latibus ſuis venientes: & collata manu pauci plures ſuperant: Vulnerati multi, capti trecenti de exercitu epiſcopi, quod in foſſatum vrgerentur: Ipſe epiſcopus grauiter ſaucius, retrolabitur abiens, manus hoſtium vix euadens: Captiuũ redemptionem ſuam triginta millibus aureorũ æſtimati ſunt procurare: Sed interuentu communiũ amicorũ res in eum decurrit modum, vt in redemptionem captorũ omnium epiſcopus ſedecim millia perſolueret: treuga triennio durarent: per quod tẽpus, aut media cõpoſitionis excogitarentur, aut ſi id partibus videretur, ad arma redirent. Hoc autẽ temperamentũ in relaxatione captiuorũ priſtina æſtimationi adhibitũ ferunt: quia non ſatis ex fide actũ putaretur cum epiſcopo, qui vtiq; ſecurũ per ditionẽ comitũ vicinorũ in promiſſo habere tranſitũ dicebatur. Sed militares viri ſuũ habẽt interpretationis genus

in explenda fide: quæ nullis codicibus legitur. Iam annus tricesimusseptimus post mille quadringentos ad finem decurrerat, cum Sigismundus Romanorū Imperator & ipse finem viuēdi fecit, multos euacuans principatus: de quibus oriri contentio plurima formidaretur, si vnica filiam non reliquisset: quæ nupta Alberto Austria duci, finem fecit controuersiarum: Nam per illam successit in regnis Vngariae atque Bohemis, breuē etiam post perueniens ad regnum Romanorum. Græci interea, vt erat constitutum, ad concilium properabant: qui & si galæas haberent obuias à summo pontifice prouisas, tamen suis in nauibus venērē Venetias: Iohannes Imperator, Ioseph patriarcha Constantinopolitani: Ad septingentos erant viri in eorum comitatu, pralati, nobiles, docti. Venerat & de Russia eius generis metropolita, de Reualia Lubicam petens. Inde terrestri profectus itinere, coniunxit se orientalibus, qui tum Venetijs moram fecēre. Eugenius pontifex, & de aduentu Græcorum, & quod occasionem transferendi concilij per eos haberet, institit transferre Ferrariam, desuper emittens literas Basileam, & in omnia loca opportuna. Græci quidem, vbi intellexēre motum pontificis, vt ei gratificarent, grauabant in Basileam transire. Papa autem, facta translatione, alijs literis sequestrari fecit pecunias, à concilio datis indulgentijs per prouincias in eum vsu pro Græcis collectas: Nam vnionis Græcorum causam etiam prætenderant patres in concilio manentes: eamque Papa nunc præ se ferens, vocat omnes Ferrariam. Sub hoc tumultu Christianismi vacabat, vt diximus, Imperium.

CAPVT XXIX.

P Rincipes electores in Francfordiam euocati, instituerunt de creando nouo rege: Superuenerūt viri usque

usque partis, tam pontificis quàm concilij oratores, pro se quique fauorem sibi principum conciliare querebant: sub magnis & formidabilibus pœnis negocium electionis retardantes, vt ecclesie causa prior expediretur. Sed principes, euocatis publicis tabellionibus, coram memoratis oratoribus protestabantur, se neutri parti aut inherere, aut contraire: sed in neutralitate consistentes, electioni operam dare, quæ differri non potuit, propter graue Romani regni præiudicium: appellatione præuenientes quicquid à dictis oratoribus esset comminatum: & de omnibus censuris in qualibet causa vel à Papa, vel à concilio promulgatis aut promulgandis appellarunt, prouocarunt ad futurum œcumenicum concilium, apostolos petentes: Quæ res conquescere fecit memoratos oratores. Principes, facta de more solenni Spiritus sancti inuocatione, elegerunt in regem Romanorum Albertum Austria ducem, Sigismundi prædecessoris generum: qui iam antè coronas Vngaria & Bohemia in dotem promeruit per eandem suam contoralem: Multis ille quidem initio auctis dignitatibus vir meritissimus, & qui Sigismundi Imperatoris temporibus functus legatione, & bellicis ductor præfuit plurimis ad decus & augmentum Christianismi. Itaq; breuè est coronatus solenni de more Aquisgrani. Causa autem ecclesia interim variè cucurrit. Misit Papa nuncios apostolicos in diuersas mundi partes, iustificare factum suum, & accusare concilium: nec segniter agebat cœtus patrum in concilio, suspensio pontifice ab omni administratione papatus. Sed tū suasi Græci & persuasi, pontificis partibus potiùs quàm concilij inclinauerunt. Venit & Iulianus cardinalis à Basilea Ferrariam se conferens, cum nullum cerneret exitum concilij memorati, præualente vbiquè parte pontificis:

Et

Et inchoata est Ferraria rerum cōtractatio: sed propter incipientem grassari pestem, in Florentiā translato concilio, perfecta est unio Græcorum: sed tamē eodem, quo sæpè prius, exitu: Fatendum tamen, nunq̄ antè tanto institutum esse conatu ad ea peragenda, cum Imperator & patriarcha Orientis adessent, subscriberentque unioni. Cumq̄, per ea tempora Germaniā penè omnem vexaret caritas amonæ, Hollandini tamen maritimū bellum aduersus vrbes socias Dandalia, Prussia, Liuoniaq̄, suscepere: idq̄, magno animorū ardore gerebāt: nauticus populus, & qui omnem etatem mari inuolitat. Magna tum orientalium nauium classis Baias petebat, salis, vt consueuere gratia: Et cū scirent Hollādia in se motus vehementes, sacramentis inuicem præstitis nauium magistri, & omnes inuicem naucleri se constrinxere, vt paribus animis & iunctis viribus in Hollandinos pugnaret: certum habentes, q̄ vbi vnum sentirent, nulla vis aduersæ gentis eos posset cōuellere. Peruenere in portus Hispania salui. Permisere facillè Hollandini, vt onustos potius caperent, quàm inanes. Vbi autem illi in portibus agebant, onustationi nauium suarum intenti, cōgregati Hollandini portus obsident, magnis copijs instantes, vt capiant hostes. Sed tum Prusi (gens sæpè vacillare comperta) siue dissidentia partis suæ, siue quod lucro suo pertinacius instarent, numero naues XXIII. ab alijs dissidentes, pacta fœdera cum hostibus Hollādinis iniierunt: sed præmia merita præsidia mox recipiunt: Nam transfugas illos, cū nullā illis fidem haberent, primos spoliarūt, rebus & nauibus adēptis: expositosq̄ in littus abire sinunt: ceteris iam sine controuersia fortiores, ademptis nauibus & rebus, in proximum itidē littus abiecerunt. Cessit ea victoria Hollandinis non impunè: Nam crebris in-

ad

de vexationibus per partes reddere sunt coacti, quod semel abstulerunt. Inde in treugas res omnis conijcitur: quæ aliquoties renouata, in tempora nostra peruenerunt, necdum pace ad liquidum firmata ac restituta.

CAPVT XXX.

Albertus Vngariæ Bohemiæq; rex, per uxorem Sigismundi filiam, rex Romanorum per electionem, in alterum annum præfuit Imperij rebus, breuius exemptus humanis, quam par esset Christianismo: Tumulatur in Alba regali Vngariæ ad latus soceri sui, relictis duabus filiabus, quarum alteram accepit Casimirus rex Polonia: ex q; ea genuit reges, qui hodiè tenent auita regna, Bohemiæ & Vngariæ. Alteram duxit Wilhelmus Lantgrauus Thuringiæ, dux Saxonie, & ex ea sustulit filiam, quam dedit Iohanni, Alberti filio, Brädenburgensium marchioni: ex qua natus filius Ioachim, hodiè marchiam gubernat Brädenburgensem, & dignitatem implet electuræ, post patrem atque auum: cui sponsa est hodiè filia Danorum regis Iohannis. Reliquit autem idem Albertus Bohemiæ, Vngariæ, Romanorum, rex, uxorem prægnantem, quæ legitimo tempore peperit filium posthumum Ladislaum, maximæ spei puerum: quem, ut in Scandalia diximus, multa suorum instantia obtinuit mater primùm fieri regem Vngariæ: nam illi genti nomine ipso iam erat conciliatus: quod Ladislaus, à sanctissimo rege Vngariæ mutuato vocabulo, diceretur. Ad Bohemiam quoque non diu post rex assumitur, & ad Austria non minùs ducatum: Certamen enim pro puero tres prouinciæ, quod ibidem ostendimus, habuerunt. Sed iterùm Imperio vacante ad annum à Christo quadragesimum post mille quadringentos, conuenere principes electores in solitum deligendi
regis

regis locum Francfordiam, elegeruntque Fridericum Austria ducem, Alberti regis fratrem patruelem, adolescentem tum moribus maturum: Vicesimum enim sextum, aut circiter, cum eligeretur, agebat: in quo spes tum maxima fuit sustinendi Imperij: Sed erat ille Fabio Maximo propior, quam Scipioni, multa repones in cunctatione: nihil illi de celeritate conscienda rei. Sed haec postea. Prima illi fuit cura, sublata de natione Germanica neutralitate, cui a temporibus assumpti Alberti inharebat, subdere colla Eugenio pontifici. Placavitq; Amadeum Sabaudia ducem, quem Basileensi concilio creatum pontificem, dixere Felicem. Ille enim suasu Friderici regis, posito pontificis nomine, ad pedes venit Eugenij, qui illum legationis titulo perornavit. Tum concilium Basileense, subductis paulatim patribus, coepit evanescere. Laus egregia Friderici, pacem ecclesia reddidisse: sed aliquanto maior, si hoc adiecisset operi suo, ut auro provinciae non emungantur, vel ut ipse pater patrum, ex auro, quod ex annatis corrodit, Christianismum tutaretur, non suos nepotes glorificaret. Haec qualicumq; oculo tum rex, ut per omnem aetatem reliqua Imperij detrimenta, dissimulabat.

CAPVT XXXI.

ADolphus per ea tempora dux Slesuicensis & comes Holsatia, qui cum difficili ac diuturno bello, pro eo ducatu cum Danorum rege dimicasset: iam Christophoro Bauaro in regem assumpto, ducatum de manu regis accepit in feudum, redditaq; sunt ei omnia, quae olim ad ducatum pertinebant, quaeq; longo tempore in quiete fuere a diebus casu patris eius: cum primum Margareta regina, demum Ericus rex eius adoptione filius multa inde per annos supra triginta tulissent, de quibus
concer-

concertatio fuit vsque ad nouissima eiusdem Erici regis tempora: Limites autem ducatus sunt ad pontem vsq³ Coldingen, quæ tum omnia sunt reddita Adolpho duci iussu regis noui Christophori. Quo tempore, cum Osnaburgenses ciues, conspirantes capitulo, Ericum episcopum suum expulerunt diœcesi: quod Iohannem fratrem suum comitem de Hoia sineret omnia in diœcesi pro arbitrio agere. Erat Iohannes armis natus, castris magis quàm ecclesijs deditus: Vndè factum est, vt cum omnia pro sua fronte gereret, episcopo fratre quiescente, odium inexplebile suo capiti, fratrisq³ induceret. Pulsus autem ecclesia Ericus, per arma fratris iniuriam vindicauit. Et ille, cum multis sæpè pralijs iritaret ciues Osnaburgenses, multosq³ sæpè & caderet, & caperet, audentior factus, cœpit hostes contemnere. Vndè factum est, vt captus aliquandò, dum audentiùs quàm prudentiùs dimicaret, inuehitur captiuus in vrhem. Tam arctis autem innexus est vinculis, vt cauea clauderetur, in qua se vir procerus erigere non posset in sublime: multisq³ annis in eo seruatur vsque ad instans bellum, quod Theodericus archiepiscopus Coloniensis gerebat in Susatum. Nam tunc copie, quæ militare archiepiscopo venerant, primum duxere in Osnaburgum, oppugnationem minitantes, nisi Iohannes laxaretur. Quo tempore post septennium claustra euasit. Erat autem à nato Christo annus quadragesimusquartus post mille quadringentos, cum ciues Susatenses, qui sub archiepiscopo Coloniensi fuissent per annos ducentos octuaginta, à tempore Friderici I. Imperatoris, quo ille Henricum Leonem ducem Saxonie prouincijs pulsum, omni exuerat feudi dignitate: Cum Philippus archiepiscopus Coloniensis, quantam potuit Westphalia, quæ antè Henrico paruit, partem

abstraheret, assumpto titulo ducatus Westphalia, quem
 hodie tenent archiepiscopi Colonenses. Tum & Susa-
 tum coepit parere ecclesiae Colonensi, vsque ad tempo-
 ra, quae nunc scribimus: nam hoc tempore colla subdu-
 xerant iugo, quod se dicerent ab archiepiscopo in anti-
 quis libertatibus arctari. Ad Adolphum Cliuensem du-
 cem defecerunt, cui, saluis immunitatibus antiquis, sa-
 cramentum fidelitatis praestiterunt: multis interim nun-
 ciji ac literis hinc atque inde missis ad ducem, vt absti-
 neret aliena ditione: ad urbem, vt ad eum rediret, agno-
 scens, quem debuit, Colonensem archiepiscopum domi-
 num in temporalibus & spiritualibus. Sed cum toto tri-
 ennio his atque alijs vijs nihil proficeretur, ad arma per-
 uentum est vtrinque comparata. Iohannes Cliuensis
 Adolphi filius, tum filiusfamilias, cum valido praesidio vr-
 bem tuendam ingreditur, passus in ea obsideri: Theoderi-
 cus autem archiepiscopus comparatis copijs ad obsiden-
 dum se parat. Venerat illi auxilio Wilhelmus Lantgra-
 uius Thuringiae, dux Saxoniae: inter agmina sua ducens
 duo millia quingentos ex Bohemis homines armis iam-
 diu innatos, & qui sine exemplo crudeliter desuissent.
 Hi, vt diximus, in ipso itinere Iohannem de Hoia comi-
 tem, Osnaburgi vincitum, solis comminationibus rela-
 xarunt. Obsedit ergo archiepiscopus Susatum multis
 millibus armatorum: Oppugnauit autem toto mense,
 raro intermittens bombardarum tonitrua. Sed cum ea
 non terrerent ciues, apparatus magna multitudine sca-
 lis, statuit varijs simul locis inuadere murum. Erat ea
 scalarum multitudo & id roboris, vt vnà tres aut qua-
 tuor in quaque starent & ascenderent. Oppidani ad-
 uersus ea miserunt lapides ac trabes: Sed omnium erat
 validissimum defensionis genus: Sartagines in muris dis-
 pone-

ponebant per interualla, subiecto igne, pultes in aquis bullienti feruore miscebant: Hunc liquorem capacibus vasis feruescentem sudere in armatos, scalis incumbentes: Exuperabat ea vis omne genus tormentorum: In ipsis suis armis ardore excruciatu suffocabantur: Tormenti genus incomparabile. Tali tum modo defensi muri: periere ex scendentibus plurimi, qui pro suo debito primi venerant ad arma: Nam Bohemi facile cessere indigenis honorē, vt militia prelati, primi essent in periculis. Archiepiscopus eo accepto incommodo, oppugnationem deseruit. Ex hoc tempore Susatum in iure ducis Cliuensis permanebat.

CAPVT XXXII.

PER idem tempus, Delphinus regis Franciæ Ludouicus, is qui postea regnum diu tenuit: Est enim Delphinatus in Francia principatus, qui viuente patre, primogenito regis filio permittitur, proximus gradus ad regnum, patre subducto. Is tum valida armorum manu stipatus, ad Rheni ripam duxit. Sexaginta tum millia ferebantur eius sequuti signa: quibus & Basileæ mœnia disturbanda, qui tum etiam in concilio pertinaciter permanebant: sed & Argentiæ pulsabantur mœnia, non ignorante, vt ferebant, rege Romanorū Friderico: qui ciuitates Imperij ad eam fluminis ripam Rheni minus Imperio parentes, ad iuga coëgit. Switensibus quoque idem congressus, stragem in illis peregit. Armiaci autem per illam etatem habuere nomen inuictorum, vt nostra memoria ante paucos annos iisdem Switenses sunt habiti. Mira Friderici regis vel patientia, vel prudentia, vel vtrunque: vt maluerit Imperio minus audientes, per alios, quàm suis armis castigari. Fecisse idem fertur etate nostra in Australibus

Ggg a edo =

edomandis, quos tum regi Vngariae permisisse dicitur : Sed ita, vt vix ipse angulum in omni Austria retineret. Quo tempore mortuus est Otto dux Luneburgensis & Brunswicccensis sine prole: Ortaq; suspicione dati veneni aduersus Bertramum praepositum monialium in Ebbeckestorp, per purgationem ille canonicam exiit suspicionem : Multi se pralati obtulere ad compurgandum, scientes viri honestam legalitatem : cum non teneantur in suo sacramento compurgantes de veritate, sed de sola credulitate, principalis autem ipse solus de veritate iurat. Bellum tum aceregerebat Albertus burgrauus Nurenbergae, postea Brandenburgensis marchio, in ciues Nurenbergenses: quod praterderet latius in vrbe ius, quam illi ciues permetterent, cum sit ipsa vrbs Imperialis, non alium supra se dominum, quam regem Romanorum agnoscens. Multo labore impensisq; partes sibi conciliauere fauorem : Magnis saepe incommodis ciues affecit supernè ab arce : nec ipsi pepercere machinis & bombardis, paria inferre paribus : ausi aliquando in apertos campos aciem in aduersos producere, totisque constringere viribus. Saepe inter eos alternante fortuna, semel aded contrite sunt vires marchionis, vt omnibus penè qui secum militauere captis, vix ipse cum paucis elaberetur. Iam actum de marchione putabant omnes. Tum aleam versans, in celeritate rem constituit, dum adhuc in contemptu hostiu esset : Citius quam ab omnibus putaretur, alias vires collegit : & hostes iam sui securos, iam etiam se contemntes, magno animo inuadit, & tantam recepit victoriam, vt penè damna priora compensaret. Iam stabat penè equalis hosti : parificata incommoda, pares vtrinq; victoria: Hoc praestabat militari viro celeritas, & animus vinci nescius : Emerferat enim

enim dum nemo putaret. Cum autē per duos annos tracto bello varia inuicē & dedissent, & accepissent incommoda, interuentu communiū amicorū res in cōcordiam, cum detrimento, vt fieri solet, paruum peruenit.

CAPVT XXXIII.

HAec sunt illa luctuosa Christiānitati tempora, per quae bicipiti Romanorum aquila, alterum defectum est caput, cum iam in orientem vltra non respiciat, vix defendere potens, quod ei reliquum est in occidente. Nam Turcus, dum contemnit adolescentiam regis Vngariae, nec ab Austria sibi timet, vniuersam Graeciam inuadit, magnam Europae partem auferens. Hoc Graeculi Imperatores passi, dum in regna multa scinduntur: exemplo futuri Latinis, nisi lethargum iam mortalem induissent. Dum enim Orientis Imperium diuiditur in Adrianopolitanum, Trapezuntium, & Constantinopolitanum, vnum in tria, singulorum vires non tanta remanserūt, vt truculentissimo hosti Turco occurreretur. Fridericus autem eius nominis III. dux antē Austriae, nunc Romanorum rex, duodecimo sui regni anno, in Italiā contendit, & coronam & vxorem pariter, quae ex Portugallis ibi obuiam illi duceretur, accepturus. Senis sponsam primū vidit, deducētibz eam proceribus ex regno partis: Cumq; illa Romā profectus, Imperialem benedictionem accepit: & inde in Neapolim ad Alphonsum regem sponsa suae propinquum cōtendit: vbi regali luxu nuptiae parabantur. Satis expedito itinere Italiā peruagatur, quod incermis veniret, praemis aliquot copijs, & alijs subsequi iussis, nē cui veniret onerosus, aut formidabilis. Albertum fratruelem Austriae ducem itineris habuit comitem, & Ladislaum puerū duodennem, Vngariae & Bohemiae regem, Austriaeq; ducem, ipso pue-

Ggg 3 ritia

ritia flore decorum & amabilem: & cui Itali multos annos ac plurima bona imprecarentur. Ea vota ventus, nè prouenirent, tulit. Ostenderunt hunc fata tātum terris, neq; vlti à esse siuerunt: Nam, quod in Scandalia diximus, dum pro eo conferuando multa bella gererentur, dumq; illum Bohemia suscepisset alendum, & iam illi nuptia pararentur, anno etatis XVIII. non sine suspitione veneni perijt. Sed ad Fridericum redeamus: qui tum paratus ibat & redibat per Italiam, nulli formidandus. Videre ille potuit aquis oculis, quod priores nō poterant, de visceribus Imperij alios incrassatos. Hoc dum vindicare contendit Henricus VII. veneno perijt, non sine crimine Florentinorum. Karolus eius ex filio nepos, qui vltiū debuit, & Imperij & aui iniuriam, cuiuscerandis aquila viribus institit, dum pro extollendo ignauissimo filio, patrimonium Imperij, quod sēpē questi sumus, impendit. Sigismūdu iam emortuam rem reperiens, quod voluit, implere nequiuit: dumq; in alium respicit, qui se per Italiam duceret, tar do satis itinere, penē irrisus, per mediam prouinciam vix penetravit ad Urbem: iam conspirantibus cōmunitatibus cum pontifice in contemptum Romani Imperij. Sed Fridericus nimium quietus tolerauit omnia: Cunctator, vt diū habebatur, salutaris, quod maturitati dabatur: sed illa nunquam peruenit vt vim ostenderet. Quotiēs enim apud illum fieret rerum comploratio, quōd hac & illa fierent, hac & illa timerentur, ferunt respondisse: necdū esse tempus illa emendandi. Nec tamen illo viuente hoc tempus impletum est, nescitur quandō implendum. Iam res eō vergunt, vt Alemania, quae pridem amisit viuacitatem, omnem deindē perdat Imperij honorem, rebus inclinantibus ad Gallos. Ergō labor in hostes Turcos colluctandi permanebit,

nebit, & vt formidatur, indiēs augebitur: maiestas Imperij decidet. Et facile est toleratu, si modò perseuerat incolumitas & libertas à Turco, quæ & ipsa vocatur in discrimen.

CAPVT XXXIII.

HAc ergò tempestate, per annum quinquagesimum tertium Romana pridem biceps aquila, facta est anceps, si caput ei reliquū sit, posteaquàm Constantinopolitanum Orientis deperijt, capta per Turcum eius imperij sedo: Occidentale se nusquàm nisi intra viscera cōmouet, absūmens vires in domesticos, quas verteret iustiūs in exteros. Turcorum Imperator, posteaquàm LXVI. diebus nulla permissa requie, Constantinopolim oppugnauerat, & vir Italicus tutandorum murorum suscepisset præfecturam, dum Turci acriūs imminerent, quàm vrbici tuerentur, capta est insigne decus Christianitatis Constantinopolis: Innumera ciuium multitudo, sine discrimine sexūs, ætatis, ordinis, perditæ. Rex ipse, vt ferunt, qui inerant, fugientes, dum peruersam ab hoste portam cum populo fugam parat, in ipsa pressura consumptus est. Seuitū tamen est in cadauer mortui, truncatumq; caput delatū est per castram contumeliā victorum: prophanata templa: euersa altaria: cōspuitæ imagines, imprimis Crucifixi Domini in castra relata, cōspuitaq; videtur. Stuprata sacrata virgines: Matrone in castra ptractæ, libidinē impleuere spurcissimorū canū: Et illud æternæ Sophiæ consecratū templū sine exēplo sordidatū contaminationibus Mahumeticis. Illa tū sunt facta, q̄ & dictū sunt difficilia, & auditu horrificæ: Omnē nobilitatē tyrānus curauit excindere: quæ vt se pderet, præconem iussit pclamare: Si q̄ se auro redimere velint, liberū facere victorem. Tum terr

proceres, & ciuitatū principes, inani spe libertatis ducti, prodūet de latibulis. Vbi iam omnes videt cōuenisse, iubet ferri gladio. Mutus hic etiam Tullius pro rerum calamitosa satis serie deploranda. Per duos dies liberum fuit Turcis, domos diripere, prædā conuectare: in omni genere rerum, hominum, iumentorum, vestium, auri & argenti, & omnis supellectilis. Qui talem ac tantam vrbis calamitatem dignis desleat verbis, neminem arbitror extare. Ferunt qui copias eius compertas habuere, trecenta fuisse millia, qui à terra oppugnârunt: à mari, triginta millia, trecentis velis annotatis.

CAPVT XXXV.

SEd post aliquot annos, cū idem ferocissimus hostis in interiora Christianitatis ducens, Belogradum oppugnaret, calitūs Christianis auxilio proueniente, celebris ex hoste victoria prouenit, Iohanne Huniad Vaiuoda pugnante: Iohanne verò Capistrano, viro religioso de Minorum obseruantia, pro muris populum exhortante, & ad Deum clamante. Cæsa sunt hostium multa millia, & pro numero nostrorum plurima: Interceptæ hostis machinæ, bombardæ, & omnis generis bellicus apparatus. Eam nostrorum victoriam tam impatienti animo fertur hostis tulisse Turcus, vt lachrymas vir seuius nō teneret, vt barbam velleret, & ea, quæ solent insani, faceret. O si nostri tum principes vsi ea fuissent victoria, recentem hostis cladem prementes, nec siuissent resumptis viribus respirare, non extra spem fuissent, tum omnem Europam, fugato hoste, occupare. Sed languidum caput, defecta membra, tum non sustinuerunt fortiter agere pro nostris. Erant in Macedonia nonnulli duces Christiani, quibus animus fuisset hosti occurrere, immò fugientē insectari, si suppetias vllas ex
Christi-

Christianis principibus sperauissent. Nondum erat tempus miserendi eius, nōdum venit tempus. Formidandum, nē nostris criminibus prouocatus & iratus Deus, longiū se retrabat, & propter ecclesiam non rectē ambulātem, in altum, vt olim à synagoga, regrediatur: pro indubitato habentibus nobis, quia ipse iudicat populos, gubernans mundum omnem, etiam si hoc impij non credant. Qui verò credunt, non hoc agunt, vt properet Deus misericordiam suam super suos. Per quæ tempora idem Iohannes Capistranus obseruantialis, in Germaniam descendit, prædicans magno zelo verbum Dei, in Austria, Bauaria, Sueuia, Thuringia, & Saxonia. Nam in ciuitate Magdeburgensi, in nouo foro, maxima ad illum confluente multitudine, cum esset Germanicæ linguæ non ignarus, Latino sermone prædicabat Latinis in tertiam horam, populo solis gestibus eius, quos antè non viderat, satis vehementer permoto. Aderat ex Germanis sui ordinis fratribus vir æquè doctus, qui post illum non minore tempore dicens interpretabatur populo, quæ ille dixisset. Moti sunt omnes, & vsq; ad eò permoti, vt scemina abusum in ornatu, viri ludos, quibus tempora perdunt, scacorum alearūque in vnum conulerint, & in eodem loco igne subdito concremārint. Fertur idem aliquot sanitatis signa fecisse, vt vulgo est creditum. Sed est in ea re sæpè loquacior fama. Hoc constat, virum fuisse incredibilis in vita & moribus austeritatis & sanctitatis. Sed est spiritus ille torrens, quo tum commotus populus, illa quæ diximus, fecit, vt non diū perseueret. Facile redit res in abusum, vt est hodiè cernere per omnes terras & vrbes.

Monasterienses in Westphalia hoc tempore de episcopo laborarunt: Vacuata enim sede per mortem Henrici, ciues experti virtutem eius generis pontificum: de Hoia, quod proximus eius familiae Otto multa in ecclesiam & omnem diocesim bona fecerit, valde desiderarunt, vt capitulum postularet Ericum Osna-burgensem episcopum, iam dudum ecclesia sua pulsum. Capitulum autem reputans indignum, si ad populi clamorem assumerent episcopum, contemptis populi precibus, elegerunt Walramum comitem de Morfa, germanum Theoderici Coloniensis, & Henrici proximi decessoris in hac sede, virum ad episcopandum non natum. Iam enim pridem, quod diximus, de episcopatu Traiectensi frustra contenderat: frustratus, & hunc Monasteriensem, magno licet interueniente bello, non est assequutus. Igitur facta electione de Walramo, cum populus vrbis se in sua petitione contemptum videret, reputans sua plurimum interesse, hunc vel illum habere pontificem, inuenere causas, quibus iustificata etiam sua parte, vt poterant, bellum graue sustinerent, aduersus capitulum & omnem militiam: quibus accessere vires totius ecclesie Coloniensis. Iohannes autem comes de Hoia, vir armis inuictus, sui quoque fratris cum ciuitate causam defendit. Nec satis est visum Monasteriensibus, si hoc vteretur ductore. Conduxere bello suo principem Fridericum de Brunswico ducem, & Wilhelmi filium, cum valida equitum cohorte: Sciebat ille magno agmine archiepiscopum Coloniensem diocesim peruadere, vt non parentia reduceret in obedientiam. Fridericus & ipse copias eduxit: auxilia illi ex vrbe mittebantur. Sed ille neque in monasterio vicino Varle appellato, quod poterat, demorari,

vari, neq; auxilia promissa voluit expectare, exiens spontè in apertos campos: vt, si opus esset, expandenda aciei locus foret. Firmavit tamen vt potuit in agris castra, positis in circuitū carris & euecturis, nè protinus hostes incurreret. Id enim reputabat, si in cœnobio, quod tenuit, se passus fuisset obsideri, quis obsidionem laxaret? quis tantam vim propulsaret, cùm eruptioni non satî idoneus videretur? Igitur castra sua in campo metatus, expectabat hostem: nam fugere, procùl ex animo fuit. Venère hostes, & manu collata, statim, quod necesse fuit, minores Friderici vires inclinauère: Captus ipse, Coloniam perducitur: ibiq; aliquandiu pro capto in libera custodia fuit: post tempora se suo ere ex captiuitate laxauit, manente desuper actione in ciuitatem Monasteriensem. Nec tamen cessère dehinc ciues voluntati capituli, sed pertinaciter bellum continuârunt: Neuter verò contendentium ad episcopatum peruenit. Iohannes enim Bauaria dux, cùm in Italia literis inuigilaret, suggerentibus nonnullis, qui rem gubernarent, eandem apud sedem apostolicam vacantem ecclesiam impetravit: venitq; cum apostolicis literis, & nonnullis tractatibus habitis, in ecclesiam suscipitur, donèc indè in Magdeburgam postulatus transfertur, vbi religiosè viuens finiuit.

CAPVT XXXVII.

Suscipit deindè bellum & Wilhelmus dux Brunsvicensis, aduersus Bernhardum Friderici ducis Luneburgensis filium, gubernantem pro patre: qui etiam tum erat administrator Hildesemensis ecclesia: cui in eodem bello accessit Iohannes Verdensis episcopus. Suberat causa, quòd oppidani Luneburgenses ere alieno grauati, detraxère pralatis in solutione salinarum,

vndè

vnde luerent as alienum. Diu causa in Romana curia
 ventilatur: Superauere praelati, qui literis apostolicis per
 brachium seculare exequendis requisierunt & Wilhel-
 mum ducem: vt rebus, corporibusq; teneret Lunebur-
 genses mandatis apostolicis contumaces. Prior Wilhel-
 mus dux copijs vndiq; contractis, duxit in diocesim Ver-
 densem, praefatus instructum se venire episcopum, quo-
 modo pareat mandatis apostolicis. Sed Bernhardus dux
 memoratus cum Iohanne episcopo retulere arma in ter-
 ram Brunsvicicensem, inter Leinam & montana De-
 striae praedam multam, ferro flammisq; exciderunt Ro-
 dewold, Alten, Betterlow, Nouam ciuitatem iuxta Ho-
 nouer. Intercepta deinde res ad concordiam peruenit.
 Hoc tempore cum Adolphus dux Slesuici, comes Holsa-
 tia, rebus Holsatiae iam mortuo fratre solus praeset, re-
 cordatus veteris querimoniae Phrisiorum suorum in Thiet-
 marsos, quod eam prouinciam crebrius incurassent,
 quod iniquam legem, cuius supra meminimus, constitu-
 erint: ex Thietmarsis vnum duobus Phrisijs compen-
 sauerint, exacta pecunia ab illis plurima: ita vt dux,
 explicita desuper calculatione, repererit suis detracta
 per eam gentem ducenta triginta millia marcharum,
 quae ab Thietmarsis reposcebat. Sed cum illi quoq; suum
 ingrauaarent calculum, intercepta res est, & de eo de-
 ducta, vt ad arbitros controuersia perueniret: compro-
 missumq; est in praepositum ecclesiae Hamburgensis iudi-
 cem Thietmarsorum ordinarium, & in consulares du-
 arum vrbiu[m] Lubicae & Hamburgi, adiecta poena non
 parenti, decem millia aureorum. Cum autem praesini-
 tum nullum esset laudo tempus, stabat ea res in manibus
 arbitratorum sine fine. Sed princeps ille bonus, cum perue-
 nisset viuendo ad annum Christi quinquagesimumno-
 num

num post mille quadringentos, finem fecit viuendi, nullo herede legitimo sui corporis relicto, peruenitq; res in contentionem de iure succedendi inter regem Daniae Christiernum, germana sorore Adolphinatum, & Ottonem de Scowenborg comitem: qui longiori quidem gradu distabat, sed tamen ex masculino latere in feudo credebatur preferendus. Sed tum proceres Holsatorum sui fecere arbitrij, quem vellent dominum: elegeruntq; regem Daniae, vt fieret comes Holsatiae, data ingenti pecunia Ottoni, qui iuri suo renunciaret, praesertim assentiente feudi domino episcopo Lubicensi: qui comitatum illum Imperiali dono solet concedere, vt verus & directus feudi dominus. Peruenit ergo comitatus ad regem: Ducatus autem tum corona consolidatur: quod diu à regibus per multos labores erat quaesitum. Sed filij regis eundem ducatum, patre moriente, denud à corona separatam, inter se, vt Holsatiam, per partes diuiserunt, quod suo tempore commemorabimus.

SAXONIAE
LIBER DVODE-
CIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Nnus currebat post mille quadringentos sexagesimus, cum Pius summus Pontifex animo dolens amissum Orientis Imperium, audiensque continuè Christiani nominis ferocissimum hostem Turcum in Christianas prouincias

cias diuisionem propagare, Trapezuntino Imperatore vi-
 cto, cum penè nihil reliquum esset de Orientali imperio,
 quod non ille occupasset, de bello eidem inferendo con-
 cilium indixit Mantuanum. Cōuenère frequentes prin-
 cipum oratores. Aderant inter alios Franciæ regis nun-
 cii, qui magna & acerba oratione inuecti, querebantur
 Neapolitanum regnum ab iusto hærede translatum in
 Ferdinandum bastardum Aragonensem: Quibus longi-
 ori responderat ipse sua voce Pius: Extant amba orati-
 ones. Sed tum eo conuentu nihil fructuosius agebatur,
 quàm vt immanissimo Christiani nominis hosti bellum
 indiceretur, de que ratione gerendi multa sunt consti-
 tuta. Sed optimi pontificis voluntatè non sunt sequuta
 principum secularium, vt debuerant, officia. Imperator
 quieuit: ceteri nihil ardentiores. Vnus Burgundia dux
 Philippus polliceri opèras videbatur. Sed quarto demùm
 anno, quod dicemus, res intentata per mortem ponti-
 ficis euauit. Interim verò in Saxonia Wilhelmus
 pater & Fridericus filius, duces Brunswicenses, oppi-
 danis Luneburgensibus, quoad poterant, aduersantur,
 ob non paritionem literarum apostolicarum brachium
 secularè intentantes. Friderico duci venerant in manus
 currus quatuor mercibus onusti: qui cum Luneburgum
 pertransissent, creditum est, quia sic credentibus expe-
 dire videbatur, quodd Luneburgensium res extitiss-
 sent, aut quodd iustè ceteri propter participationem
 cum illis, eadem quæ illi, damna paterentur: Tenti sunt
 utcumq;, & merces distractæ sine precio, distributione
 militari. Fraudati tamen feruntur qui cepère, cum
 crederent omnia esse in mercibus: Plurimum inerat ar-
 genti, quod Marinus apostolicus nuncius in Suedia cor-
 rasit. Sed quid facerent? quandò qui commutaret in
 mer-

*Merces non esset, eo contentos oportebat abire. Fuerunt
 & alij, non indè longinqui quatuor currus: sed proxima-
 rum vrbiũ Gottingen & Northem prasidio defensi,
 abibant. Erant pro his rebus cõuentiones ad placita plu-
 rimæ: sed merces distracta semèl, non redibãt. Indè prin-
 cipali putant honori maculam iniustam, quòd nõ iustam
 pradam, pro iusta sit in suos paritius. Contenderat eo
 tempore Lantgrauius Hasiæ occupare oppidũ Embica,
 quòd nonnihil in eam haberet questionis. Sed principes
 eorum domini Albertus & Henricus duces Brunswiccen-
 ses de Grubenhagen, quantis poterant armis, & vicina
 vrbes Gottingen, Northem, Goslaria, Brunswicum, tu-
 lère suppetias. Hoc cum Hasso compertum haberet, retrò
 tulit pedem. Per idem tempus, cum ecclesia Moguntina
 insigni clade, duos haberet pontifices electos in discor-
 dia, Pius Papa, qui nõsset opes ecclesiæ dudũ in Germa-
 nia versatus, annatam extorsit acerbius. Sed Dietherus
 de Isenborg, qui potior in iure videbatur, dum, vt ferũt,
 annatam pro arbitrio Papæ non solueret, & de non soli-
 citando pro concilio sacramentum præstare recusaret,
 confirmationẽ iam datam Papæ retraxit, & amulo suo
 contulit Adolpho de Nassow. Nihil actũ videbatur apo-
 stolica confirmatione, quam vterq; tenebat, nisi arma
 venissent in medium. Dietherus vrbe[m] & arces habe-
 bat potiores. Concurrerunt aliquandò armis in acie, vi-
 ctã pars Dietheri cecit. Deindè oppugnata ciuitate, ca-
 ptaq; armis auxilio comitis Palatini de Rheno, Dieth-
 rus cum nihil hostili molitione persentiret, penè in ipsa
 quietis suæ sede interceptus est, calente adhuc lectu-
 lo vndè dilabebatur. Scuitum est in maiores vrbis,
 qui partem tutati sunt Dietheri. In miseram serui-
 tutem vrbs pridem libera redigitur: Euanescit omnis
 mer-*

mercatura: Retrahunt enim se mercatores de locis, in quibus arma dominantur. Omnium portarum clauēs ad vñum sub noctem deferunt vr̄bis praefectum, qui omnia pro suo arbitrio moderatur. Is vocat in concilium quōs delegerit: Officia omnia in vr̄be partitur vnus, ciuibus in omnem subiectionem perductis: Archiepiscopus cum clero dominatur. Rebus tamen inter emulos compositis, Dietherus deputatas sibi accepit arces cum prouentibus, certus, si ad eum diē peruenerit, de Adolphi successione: idq̄ post sextum annum euenit. Tum enim Dietherus, mortuo Adolpho, redditur ecclesiae: sed in quam seruitutem ciuitas propter eum venerat, in ea reliquit: Arcem quoq̄ ad Rheni fluenta iuxta ciuitatem extruit, qua profreno sit ciuitati, nē quandō resurgat in pristinas vires: Publicum inibi erexit literarum palladium: Stipendia & praebendas deputabat doct̄oribus & magistris in eo desudantibus operā literariae.

CAPVT II.

Sexagesimū secundus erat annus à Christo post mille quadringentos, cū Wilhelmus dux Brunswicensis se immisceret bello, quod erat inter Mauritium & Gerhardum fratres comites de Oldenborg, inuitatus ab amborum fratre rege Daniae Christierno: qui fauerat Gerharδο de dominatu Delmenhorst, quem vterq̄ vendicabat. Mauritio suppetias tulere Bremenses, & comites de Hoia: Qui magna stipendiariorum manu obsederunt arcem Delmenhorst, fame expugnare conati, quandō armis non licuit. Christiernus rex amborum frater, literis & nuncijs egit apud episcopum Monasteriensem, & ducem Wilhelmum, vt partes Gerhardi, qui premi videretur, adiuuarent. Cūq̄ iam obfessa arce, Gerhardum fame laborare non ignorarent, statuunt

hinc comineatus inuitis obsidētibz importare. Audierant
 obsidentes, magno agmine venire *W*ilhelmum ducem,
 caueruntque, ne obsidētibz superueniret. Cum fiderent
 armis, quod viribus essent fortiores, victoriam sibi ex
 hoste promiserunt, si aperto campo dimicarent. Obuiam
 progressi in mericam, ad vadum *Siberg*. Ibi dux vbi ad-
 uentare hostes sensit, circumduxit agmen, nec frontem
 praeiuit, donec à tergo hostes in conspectu solem habe-
 rent. Commissō praelio, durū oritur certamen, deiectusq;
 aliquandō dux iumento, hosti subditus videbatur: Sed
 aderant frequentes ex illius fidelibus, qui, casis his qui
 propius vrgēbant, ducem restituere. Post plurimum la-
 borem, variante sapē fortuna, dux victor permansit.
 Capti duo de *Hoia* comites, plures caesi in acie corrue-
 runt. *W*ilhelmus ante initum conflictū aliquot auratos
 milites creauit: quibus victoria hoc praestitit, vt acce-
 ptum honorem retinerent, alioqui euacuandū. Contro-
 uersia inter fratres extincta est annō proximo, cum con-
 uenissent in ciuitatem *Verdensē*: Ibi omnibus ex aequo
 cōplanatis, captiui quoq; laxantur. Accepit autem ex
 conuentione fratrum *Mauritius Delmenhorst*: quare et
 plurimum grata fuit *Bremensibus*, & quorum merca-
 tores via publica iter terebant. *Gerhardus* enim ea lege
 natus est, vt mercatores non amaret. Et quanquam in
Oldenborg ille commaneret, inuenere tamen ex illius
 satellitio frequentes viam, vt in nemore inter *Delmen-*
horst & *W*ildeshusen, crebrius quàm mercatores vel-
 lent, comparerēt, celeri mercatu res multas permutan-
 tes *Oppidani* autem de *W*ildeshusen satis infesti *Ger-*
hardo & suis, ei crebris certaminibus conficantur, quōs
 ille per irrisionem *Gracos* consuevit appellare.

H h h

E A P V T

BErnhardus dux inferioris Saxonie, ex multis fratribus nouissimus, diem suum per hac tempora obiit, relicto filio Iohanne, qui hodie uiuit, relicto nunc terra gubernaculo vni ex filijs Magno: Ille autem in Racheburgo quietus agit. Misit hoc tempore summus pontifex per Germaniam legatos, qui populum ad arma in Turcum vocarent. Erat autem sexagesimusquartus post mille quadringentos. Sed ea res imprudenter, vel promulgata, vel accepta est. Imperiti predicatorum inermes vulgus excitauere, quasi omnia illis in promptu futura viderentur in terris ad quas properabant. Venere pannosi, inermes, inopes, emendicantes cibum, qui in Turcum ducerentur. Risere Itali, & merito quidem, simplicitatem, vt solent, Alemannorum, quod sine armis, sine comitatibus properarent ad tam difficilem, longinquamq; expeditionem. Venere multi Venetias, quasi ilico nauibus euehendi. Inde nonnulli Anconam, quod audierant venturum pontificem. Maior numerus Romam petebat: Magna colluies hominum, ad bella male procinctorum. Quid faceret pontifex, vt redire faceret inutile bello turbam? Dedit illis benedictionem & plenariam remissionem. Multi in itinere fatigati, inedia exhausti defecerunt: alij ex itinere, cum quid generetur audirent, redierunt. Nec Philippus ipse dux Burgundie, qui sepe & multum pontifici promiserat, & voto se, vt ferunt, ex morbo constrinxerat, venit. Papa Anconam delatus, ibi ducem Venetiarum preestolatus, febre corripitur: Et cum vidisset illum in portu nauigantem, biduo post defecit: Pecunie ad eam rem a pontifice collecte, ex constituto eiusdem, partim Veneto duci, partim regi Vngarie fortissimo principi, ad supplementum sua expe-

expeditionis, quæ illi in hostes crebra fuit, permittuntur. Pius tamen priusquam Vrbe excederet, beatissimum Andreae caput allatum, summa exceptit veneratione: quod Thomas Paleologus vir nobilis aduexit, cum timeret, nè in manus impiorum hostium perueniret. Pius summa deuotione exceptum, cum flens flenti traderet, in Urbem vexit: insigniuitque locum ad pontem Miluium, vbi tradebatur: in quo idem pontifex suauis oratione in laudem apostoli habita, quæ extat, plena venerationis & honoris obsequia illi impendit, recondens honorificè in templo diui Petri, in capella Gregorij, quæ est intrantibus laua, vbi Pius ipse requiescit.

CAPVT IIII.

Bernhardus dux Luneburgensis, Friderici religiosi principis filius, quem pater volentem de administratione ecclesie Hildesemensis, cui per annos sex praefuit, transtulit, data illi coniuge filia Ottonis comitis de Scowenborg, ad regimen ducatus, patre cedente, peruenit. Vacabat pater extruendo fratribus Minoribus de obseruantia Tzellis monasterio: ibique in exercitijs deuotionis suæ gauisus, consenescere meditabatur: Sed Deo aliter visum. Nam Bernhardus, quem diximus, filius eius, accepta vxore, non diu permansit in humanis: fraterque Bernhardi adolescens egregius Otto, ad regimen, patre iubente, peruenit. Is accepta vxore filia comitis de Nassow, ex ea filium reliquit Henricum, qui hodiè ducatus praest. Prima Ottonis arma in militares terra sua, qui per contemptum patris eius Friderici mansueti principis, intumuere: Nam in iumentis suis sublimiores, & in omni apparatu cultiores incedebant. Vnde factum est, vt qui patrem contempserant, Bernhardtum

non diu presidentem habuissent, huius quoque adolescentiam Ottonis leuiter penderent. Sed animosus iuuenis, non passus contemni, bellum excitauit in eos. Integra erant militarium familia, quae se duci opponerent. Schulenburg & Bertenslen, capita fuere: quibus affines & cognati non desuere. Dux autem, copijs comparatis, duxit in eos: Non ausi in aciem prodire, latitabant in suis diuerticulis: Ipse autem terram & praedia peruadens, ferro & igne vastabat: ingressus terram palustrem opulentam, ubi nemo meminerat hostile aliquid intentatum, perfecit, ut primi ipsi ad petendam gratiam & finem bello prosilirent. Magnificatus est princeps egregius & honoratus inter omnes, cum equitatem coleret, latrocinij terram suam purgaret. Sed inuida fata tulerunt illum ante dierum suorum dimidium: Et coactus est pater grandaeuus post duos filios, quos praemisit, dimissa quiete, quam ambierat, pro paruulo nepote gubernacula resumere: quae etiam tenebat in fine usque uita sua. Iohannes interim dux inferioris Saxoniae, Bernhardi filius, per haec tempora accepta uxore de domo Brandenburgensi, filia Friderici senioris principis electoris, affinitatem iniit, qua speraret ad honorem quo depulsus erat aliquando redire: nam superioris Saxoniae principes ipsi Misnenses marchiones, cum ex Sigismundo Imperatore auunculo suo, ducatum cum electura dignitate suscepissent: non sunt passi vel titulum renouare apud veram lineam ducum Saxoniae: quamuis Karolus IIII. Sigismundi pater, eam fecerit etiam inter tum disidentes principes concordiam, ut alternis vicibus ad electionem utriusque vocarentur: Sed id, ut dixi, vel ignorare, vel abolere alij volebant. Per hunc uero socerum suum, in spem uenerat Iohannes, ad ea quae iustitia sua de-

deposcit, aliquandò redire. Sponsam illi inuexit Henricus dux Magnopolensis, qui amitam sponsa teneret coniugem, Friderici marchionis sororem: Aderant multi ex Marchia procures: Felix hoc coniugium multiplici prole viriusq; sexus, quorum maior pars etiam nunc extant.

CAPVT V.

Iohannes Monasteriensis episcopus, dux Bauariae, hoc tempore translatus est in ecclesiam Magdeburgensem, postulatus à capitulo, vir religionis amans, succedens Friderico, eiusdem obseruantissimo. Erat is Fridericus comes de Bichelinge, qui cum in curia versaretur Guntheri praedecessoris sui in seculari habitu, videbatur de foris vanitatibus seculi deditus, comam nutriens, quae colla crispans flagellaret, venationibus & secularibus rebus non abstinens. Sed nouerat Guntherus cor eius rectum ad Deum: vnde factum est, vt cum Guntherus in extremis ageret, adessentque illi, qui familiarius eum ex canonicis & militaribus diligenter, venerarenturque: ortusque sermo est, quis ecclesiam post illū susciperet tuereturq;: hoc ille cum audisset, Sumite, inquit, si me consulitis, Fridericum de Bichelinge, non hoc intus agentem quod praefert in oculis omnium. Ille obdormiuit: Canonici sequuti consilium archiepiscopi sui, elegerunt Fridericum, tenuiter quidem literis instructum, sed religionis plenum: Fouebat in theologia magistrum Henricum Token Bremensem: qui & necessarijs literis instruxit, & omnium religionis consilio formauit: Omnia suae dioecesis monasteria ille aggredditur reformare, & in maiore parte profecit, optimum relinquens apud omnes testimonium. Huic succedens Iohannes, non minor erat in seruore religionis: Quae agenda reliquit praecessor suus, ille impleuit, prin-

ceptis omni ordine probandus. Interea Otto dux Lune-
 burgenſis cum bello decertaret aduerſus ſua terra Mar-
 chieꝝ militares, inter alia qua vaſtans hoſtibus fecit in-
 commoda, arcem Hildeſacker in deditioem accepit,
 abſente Wernerero de Bulow, qui tum in terram ſanctam
 eſt peregrinatus. Fama fuit, ſive abſente domino, ſive
 etiam praſente, fauiſſe illum plurimum Magnopolenſi-
 bus: qui aliquando tranſito Albi, per vadum aut etiam
 per nauigia, in terra Luneburgenſi quaſtum fecere: cum
 viciſſim alij trans Albim in hanc noſtram ripam dilapſi,
 inſtarent ſuis lucris. Sed eo bello viciſſim quoq, duci ſunt
 illata incommoda. Priores tamen de pace, vt diximus,
 agebant militares: & in proxima Quadrageſima eam
 ſunt aſſequuti, arce dicta permanente in manibus prin-
 cipis. Quo tempore Lantgravius Haſſie magna ſtipatus
 manu Miſnenſium, Bohemorum, Vngarorum, Haſſo-
 numꝝ, duxit in Simonẽ Paderburnenſem. Sed ille au-
 ctus copijs epiſcopi Hildeſemenſis & Bernhardi domini
 de Lippia, qui frater erat Simonis, quiꝝ germanam Er-
 neſti de Scowenborg coniugem teneret, expectauit vt
 exciperet venientem: Erat enim de finibus & limitibus
 contentio. Vbi audiuit Haſſo paratos eſſe cõgredi Weſt-
 phalos, paſſus eſt cauſam intercipi: & factum eſt perin-
 dẽ, vt multa inde ſequutura mala praeuenerentur, cum
 ad arbitros potiùs in iure, quàm ad milites in acie diri-
 menda cauſa perueniret. Inter prodigia tum numerata
 eſt, quodd in arce Kalenberge ſanguine pluit: Viſa
 ſunt guttae in peplis mulierum & ſtramine, quod iuxta
 erat. Deinde die Veneris ante feſtum Crucis ipſa meri-
 die, viſus eſt ſol ſine ſplendore in laſurio. Fridericus per
 idem tempus dux Brunſuiccenſis, quodd impeteretur ſu-
 per rebus mercatorum, quas nuper in ſua commoda dice-
 retur

retur conuertisse, cum videretur iniuste impeti, voluit dare querulantibus causam iustiore, alijs tum carribus in arcem Euersteen ex via publica deductis: unde asperata sunt bella inter duces & ciuitates Saxonie.

CAPVT VI.

Gerhardus de Oldenborg frater regis Danie Christierni, circa hac tempora intrauit in Holsatiam, deposcens ex terra militaribus XL. millia nummum, qua expromissa dicerentur ei in assumptione fratris Christierni in Holsatiam: Nam cum essent fratres ipsi tres ad eam successionem a quo iure propinqui, vt cederent fratri Gerhardus & Mauritius, eam acceperant promissionem. Iam Mauritio facta de medio, solus Gerhardus insolidum summam petebat: Aberat rex longè in regnis: Ex militaribus nemo fuit, qui vel haberet, vel expromere vellet, referentibus cunctis causam in regem. Gerhardus arces occupauit, hospitaliter ingressus, utpotè regis frater, & de quo nemo sentiret alia quàm amica & modesta. Ille, vt erat calidus, multorum sibi animos conciliauit. Euocatus tamen rex, cum quid gereretur intelligeret, non diù aberat, & cœtum nobilium & prælatorum agebat apud Kilonem oppidum: Ibi præsentì Gerharδο & acceptanti, constituti sunt termini dierum ad accipiendam expromissam pecuniam: factaque cautione, tum visus quiescere nihil intentabat, rediens in suam ditionem: nam illi tum res erat in controuersia cum Bremensibus, qui archiepiscopum suum concitauere in eundem, & in bellum sequuti sunt eum: quod in nostra Metropoli diximus. Captus est tum in Holsatia comes de Mansfelde, hoc solum pratendentibus qui ceperant,

H h h 4 quod

quòd in aliena terra sine conductu transiret. Pulchra
 nimirum capiendi ratio in terra inhospita. Venerat is in
 Holsatiam, deducens amitam suam Dorotheam, reli-
 ctam Adolphi ducis: securum in ea se prouincia ac in sua
 ratus, quòd nihil hostile sentiret. Quæsta est super ea re Do-
 rothea regi Christierno, cui puero multa fecit in domo
 mariti bona: Videbatur rex moueri querimonijs illius,
 mandabatq; capienti, ut relaxaret. Sed qualibet ratio-
 ne, quæ uel iustitia & equitate incertum, constitutum est,
 quòd nisi quatuor aureorum millibus solutis, à sua ca-
 ptiuitate non laxaretur. Ardebat tum bellum in Saxonia
 inter principes Brunswicenses, & vrbes illarum parti-
 um. Erant in eius fœderis societate communitates, Mag-
 deburgensis, Hallensis, Hildesemensis, Brunswicensis,
 Goslariensis, Honouerensis, Gottingensis, Northemen-
 sis, Embicensis. Causa belli tanti, quòd Wilhelmus dux
 cum filijs brachium intentans seculare ex literis aposto-
 licis, persequebatur Luneburgenses, nonnullos cum mer-
 cibus currus uelut Luneburgensium bona tenuerit: im-
 mo filium Fridericum tenentem defenderit: Illa inducti
 equitate, quòd iam in participantes processum dicere-
 tur, nec abstinuerint mercatores regionum à commer-
 cio contumacis oppidi, visum est principibus iustum &
 sanctum, quòd mandato summi pontificis peragerent,
 etiam si Saxonia urbibus videretur iniquum. Qua ex
 sententiarum diuersitate, peruentum est ad arma. Oc-
 cupauere urbicè arcem Hardexe cum oppido, inde ma-
 gna vastitate edita, in Ricklingen, & Nouam ciuitatem
 igni ferroq; scuitum est. Postero deinde anno non mino-
 ra incommoda irrogantur ducibus. Sed Fridericus mar-
 chio Brandenburgensis, ex cuius sorore geniti essent du-
 ces iuniores, non passus diutius terram vastari, euocatis
 partibus

partibus in Quedelenborg, pacem firmavit qualibuscunque conditionibus. Damna damnis sunt compensata. Sed nihil ad mercatores.

CAPVT VII.

Iohannes archiepiscopus Magdeburgensis, intellecto quod nonnulli militares vicine ditionis, pannos magno pondere ac numero (erant nouem ac decem quadraturæ, Terlingos vocant, talorum similitudine compactos) in sua suscepissent, qualicumque in eos, qui aduexerant, causa pretenso: Magna enim pecunia, magna tentatio est: Eam tum reor extitisse potissimam causam: Sed archiepiscopus non passus rem mali exempli in suo impunitam esse, ciuibus suis in societate agminis assumptis, obsedit Caluorde, certus non abire, nisi rebus ex sententia gestis. Brunswicenses & ipsi cum Hærico suo duce aduenere, oppugnationem roborantes. Sed priusquam expugnaretur, obsessi cum rebus diffiderent, conditione facta, pacti sunt incolumitatem, rebus omnibus ad vnguem restitutis. Erant hi panni mercatorum de Dorsatisslauiæ ac Magdeburgæ, sociorū. Quo etiam tempore, Luneburgenses graue, quod in eorum urbem constituit Imperator vectigal, exigere nitentur. Sed non sunt passi vicinarum urbium ciues. Cumq; diu refragarentur, nec Luneburgenses quiescerent, remisso retrorsum sale, quod oppidani in vrbes vendiderant, destituere impositum vectigal cum magno murmure: Hac via erat via contumacium perdomandorū. Per quod etiam tempus Gerhardus de Oldenborg in Holsatiam reuersus, omnia administrabat pro rege fratre, illo non mandante, marescallus eius specie ipsa, sed reuera in se, quod exitus monstrauit, deriuabat omnem principatū. Rex autem, cum ad constitutum terminum magnam à Lubicensibus

H h h 5 pecu-

pecuniam mutuam accepisset, dedit fideiussores ex proceribus Holsatia, hac lege: vt nisi in conuento termino pecunia renumeraretur, Lubicensibus permissa est facultas euocandi fideiussores in suam urbem, non egressuros, nisi solutione peracta. Inde factum est, vt multi pro rege expenderent omnem facultatem, seq̄, ac liberos in extremam pauperiem, quod dictu miserum est, redegere. Erant qui non sine causa expenderent, quod antè sine merito suscepissent. Sed aliorū infeliciof sors, qui cum nihil antè à regia munificentia essent ditiores, cogebantur tamen ad implendam fidem, quam habuere rebus chariorem, omnia sua perdere. Gerhardus interim comes de Oldenborg in Holsatia paulatim auxit viues: Nec omnia terra praesidia iā erant in manibus eius, Gortorpe, Rendesborg, Zegeberge, Hanroo. Rustica plebs per agros mirum in modum Gerharδο afficitur: maiores de militia illi aduersantur, nescientes si de regis ista consilio procedant, vt dominetur pro fratre frater: Nuncijs ac literis apud regem egerunt, vt veniret in Holsatiā, nōsse cupientes, cui domino pareant. Pateretur quidem rex fratrem pro se administrare terram: sed omnia pro potestate agere non ferebat. Euocauit fratrem rex iam in Holsatiam descendens: Conuenere in arcem Zegeberge. Gerhardus satis sibi conscius factorum, dubitauit in arcem ascendere: Fretus tamen fratris facilitate, & quod rogare poterat id, quod modestè postulabat, cessit, ascendens: ibi q̄, seruatur aliquandiu non captiui specie, sed diligenter custoditi. Regina muliebriter illi blandita, suasisit, nè graue duceret paucorum dierū patientiam: Tum rex procuratis rebus, vt pro tempore pecuniam, quam expectabat, Gerhardus acciperet, & in suam se vltra Albim transferret ditionem. Quo tempore

Papa

Papa Paulus nihil intermisit, quod ad expeditionem in Turcum pertineret, prædecessoris sui Pij inchoata perfecturus: in quam rem publicas in Vrbe stationes & supplicationes habuit cum populo: scripsitq; Imperatori, vt euocaret principū conuentum in locum competentem, in quem ipse legatum suum plena mitteret facultate. Quicum in Nurenbergam esset indictus conuentus ad diem Iacobi, paucis cōparentibus, tenditur in diem proximum Trium regū in Ratisponam: Sed tantundem etiam tum peractū est. Aderat Franciscus Picolomineus cardinalis, cuius nomine Iohannes Antonius Campanus in conuentu principum, mira tornatam arte, habuit orationem, plenam laudibus antiqua Germaniæ. Sed nihil cum Fabio Maximo cunctatore.

CAPVT VIII.

Imperator deindè Fridericus, commonitus à summo pontifice Paulo, Iersicum regem Bohemiæ, à se declaratum hæreticum, & regno depositum, insectatur armis: Sed praualuere, vt consueuerant, Bohemi: Exercitum, qui ab Imperatore missus illos inuaderet, retrò pepulerunt, & in ipsa Austria confligere pro patria, qui aliena ibant impugnare, cogebant. Aucti tamen Australes maioribus viribus institere hostibus. Sed rex Bohemiæ expectandum non putauit. Rex autem Vngariæ Matthias satis pro sua virili perfidos insequitur, incendissetque magnam procerum partem in molendino, in quod se receperant ex fuga, nisi ab Alberto Misnæ marchione, & duce Saxonie reuocaretur: Is enim erat gener regis. Quo etiam tempore Karolus dux Burgundiæ insignem ciuitatem Leodiensem expugnauit: Erant qui proderent illi, vt ferunt, vrbem: sed reddidit ille iusta præmia proditoribus, iubens

cedè

cadi gladio. Seuiuit autem sine exemplo in eam urbem. Coniunxit enim agmina sua cum rege Francia: qui cum venisset pro Leodiensibus, conuersus cepit eos cum duce oppugnare. Præter omnium ergò spem, rex qui aliquandò Leodienses in fœdus admisisset, contra illos pugnat. Rebus omnibus penè desperatis, urbici rogant episcopum suum, quem antè contempserant, & pro quo dux omnia habebat, vt se bello medium interponat. Recusauit ille, quòd maximè propter se suscepisset Karolus tantum bellum. Tum arma corripuère furentes, ausi in aciem prodire, quòd munitioni urbis non benè fiderent. Sed collatis prælio manibus, facile à militaribus viris ciues, multi à pluribus statim superantur: Strages maxima editur in campis. Tum superextantes cædi, fuga dilabuntur in urbem: Sequuti victores, seuiunt in omne genus hominum, iam satiati sanguine, nondum tamen expleta indignatione: Mulieres dorso tenus colligatas in profluentem misère Mosam, impositas nauigijs sine numero mersère. Erat ex principibus qui ingentem numerũ are, sed paruo, mercaretur, donauitq; libertati. Tum Peronam (insigne erat fusile ex aurichalco, quod in libertatis argumentum foro erexère) insigni forma cum inscriptione carminũ iussit. Karolus victor auehi, ac in Brugensem urbem deportari: Stabatq; omni tẽpore Karoli in loco, vbi ad bursam (vt vocant) conueniunt omnium nationum mercatores circa meridiem, loquentes de mercaturis. Sed Maximilianus iam rerũ potitus post Karolũ, permisit Leodiensibus, vt in suã referrent urbem. Discite mortales iustitiam, non temere diuos.

CAPVT IX.

Albertus Mindensis episcopus per idẽ tempus, cum comitibus de Hoia patruelibus suis, assumpto etiam in

am in societatem belli Friderico de Brunſuico duce, hoſtilia nunciauere comitibus de Scoſenborg: in quorum parte Erneſtus frater episcopus Hildeſemenſis, Simon episcopus Padeburnenſis, frater eius de Lippia: Odioſum bellum, & cum magno partium incommodo geſtum, in quo non aliud, quàm alterna damna quaererentur. Non ſatis conſtabat inter omnes, qua de re belligeraretur, niſi per alterna odia. Cumq; exaturati mutuis eſſent incommodis, & terra miſerè eſſent deuasta, parilitate damnorum inuicem compensata, ad concordiam redire, penè non volentes: Nam in eam rem cocis, atque cellarijs, magna eſt attributa potestas. Quo tempore Henricus dux Brunſuiccenſis, & Wilhelmi frater, vnicam filiam deſpondit Wilhelmo comiti de Hennenberge. Sollemnitas nuptiarum Brunſuico peragitur: Multa vndique nobilitas ibi confluxit: Duo millia ducenti numerati ſunt aduenientium militares equi. In Holſatia interim Gerhardus regis Daniae frater, iam à militariſſimis non ſatis amatus, cum terram animo relinquere nō poſſet, apud ruſticam plebem, cui ſemper erat chariſſimus, intentabat ſuam augere potentiam. Ingreſſus Phriſiam, eam, qua ab Eydora nomen habet, conuocatis maioribus, oſtendit de voluntate eſſe regis fratris ſui, vt eū populum haberet in poteſtate, vtereturq; illo ad edomandam regi contumacitatem, & pratenſis literis regis, qua hoc ſonare videbantur, nemini dubium reliquit, fratres vnum ſentire. Itaque populus iſte promptus iurauit in verba Gerhardi. Rex vbi comperit, alias miſit literas, qua voluntatem eius plenius declararent, coarguens quod factum audierat, de ſacramentis Gerhardo praſtitis, nec diſtulit rex aduentum ſuum: Qui vbi conuocauit militiam ſuam, vicinarum quoque Holſatiae vrbiū

conſula-

fulares, Lubica & Hamburgi, consilij eos fecit in fratrem participes. Intellexit enim, quam ille se insinuasset & inuiscerasset Phrisijs & palustribus Holsatis, in Dowlstria & Crempis, quamque difficulter, ubi conspirarent, illis resisteretur. Tum verò cessit Gerharδο, fretus constantia & fide Phrisiorum, quòd etiam in absentis fide permanerent, ut alio tempore rem melius procuraret. Cùmque cerneret palustris populus, regem cum omni militia & vicinis vrbibus vnum sentire: etsi diù restiterint, non ausi tamen tentare belli fortunam sine sapite, ad regem satis inuiti, renouatis sacramentis, redierunt. Cùm medio tempore Gerhardus comes implicitus esset bello Bremensium, quieuere Phrisij: quòd in Metropoli diximus. Sed post duos annos, cùm ageretur secundus & septuagesimus, inuitatus ab Holsatis palustribus & Phrisijs Gerhardus, per mare redibat in locum Husen, aptatas trabes aduehens, quibus repentinè poterant erigi munitiones. Rex autem ubi intellexit, cùm celeritate opus esset, priusquam conualesceret hostis frater, vsus ciuitatum armatura, duxit in Dowlstriam: & quos comprehendit ex aduersa factionis capitibus, iussit gladio feriri. Elapsus est autem vir primarius Henneke Dowlf, peruenit in Thietmarsiam: Ibi non diù post, cùm consueta sibi vteretur insolentia, casus est: bona eius sunt confiscata. Gerhardus furtim dilabitur, rege etiam, quòd frater esset, dissimulante: & per longa deuia redijt in sua, nò iterum reuersus in Holsatiam.

CAPVT X.

Ecclēsia tum Hildesemensis graui motu quassatur, cùm duo in discordia, vacante ecclesia, eligentur, Hermannus Hasia Lantgrauus: Is, qui iam diu tenuit

tenuit ecclesiam Colonienſem, quem dominus præpoſitus
 cum aliquantis confortibus elegit: & Henningus de Do-
 mo, pridem eiufdem eccleſia decanus, quem maior ca-
 pituli pars aſſumpſit. Is in perſona adiit ſummum pon-
 tificem, confirmatus, & in Vrbe conſecratus: Reuerſus
 autem ad eccleſiam, honorificè excipitur à capitulo.
 Sed militares terræ, qui arces tenerent, ei reſiſtantur.
 Res in apertum bellum exiit. Pro Henningo ſtabant du-
 ces de Brunſwico Fridericus & Wilhelmus, & Bertol-
 dus Verdenſis epiſcopus cum ciuitate Hildeſemenſi: Sed
 eum facilè cederet Hermannus Lantgrauius, quòd bel-
 lum reſugit: præpoſitus cum militia euocârunt Baltha-
 ſar ducem Magnopolenſem, vt administrator eſſet, quia
 necdum legitimos annos attigerat, vt eſſet epiſcopus.
 Venit ille cum paucis ſuorum, & in arce Peyne ſeſe cum
 præpoſito collocauit. Interim magnum erat luctamen
 partium, leuia prælia multa ſunt conſerta. Hildeſemen-
 ſes anno integro obſederunt arcem Sturwold, erectis
 ibi munitionibus, & fame compulerant cuſtodes ar-
 cem dèdere: quam illi Henningo epiſcopo ſuo conſignâ-
 runt. Longo tamen diſidio valuit indignatio partium
 ad plenam diœceſis euaſtationem: Capti inuicè pluri-
 mi, aliquot caſi: varia fortuna eſt dimicatum. Sed
 Balthaſar dux poſt plurimum ſuorum laborem rediit in
 terram patrum ſuorum. neq; ſic quieſcere perduelliones:
 Henningum, etſi præſtâtem virû, dedignati ſunt tamen
 pontificem. Cùm autè iam omnes bello feſſi eſſent, cõceſ-
 ſere in ius eius, admiſſo in poſſeſſionè eccleſia ſua per an-
 nos ſeptem. Quo tempore Gerhardus comes de Olden-
 borg, in ſua reuerſus, cùm ſederet in arce Delmenhorſt,
 venere mercatores, qui ſaluû poſceret conductû pro ali-
 quantis pannorû faſcibus per terram deuehendis: Cùm

illi

illi pro xenio offerrent aureos quinquaginta: Nihil, inquit, formidandum, salua sunt omnia. Mercatores credidère verbis, quæ ille forsan, vt erat callidus, ambigua protulit. Aduerhütur panni itinere suo. Vbi venère Delmenhorst, iubentur in arcem perducì. Tum mercatores qui aderant, recens se ab illo pro pannis accepisse conductum, securitatem testantur, illos esse pro quibus aureos numerassent quinquaginta. Tum ille insigni fidei exemplo: Vadite, inquit, plura adducite, ista sunt in tuto: nisi enim spem dedissem securitatis, non huc venissetis: non consueui nisi amicorum bona, in securitatem accipere. Hac sunt hostium meorum Lubicensium, qui me nupèr armis suis Holsatia exturbârunt, patrimonioli viique terra: nisi fuissent, ego cum fratre facildè transegissem: Vadite, inquit, plura si libet in eandem securitatem adducite, ego interim ista tuta seruabo. Ibant illi mœrentes ac tristes, etiam in lucro ponentes, quodd non ipsi cum rebus tenerentur. Erant nonnulli Lubicensium ciuium captiui apud eum: qui post longam in carcere calamitatem, ere vix suo sunt relaxati. Quo etiam tempore, ingrediente iam septuagesimo secundo post mille quadringentos, apparuit terribilis in celo cometes per mensem Ianuarium insequentem, grandi cauda multa minatus, quæ sequuta sunt mala, leuo lumine celum contristauit. Aestate tum insequente terribili incendio magna pars Erfordie concremavit immisso igne per conductitios, quorum erat primarius religiosus quidam de ordine Predicatorum: Concremata duæ ecclesia collegiata, cum ponte mercaturarum & insigni vrbs parte: Machinatus est homo militaris generis quidam, quodd & vrbi & Lantgrauio esset insensus. Eadem estate venerat Lubicam nobilis puella Imperatoris Constantinopolitani filia,
missa

missa à summo pontifice, nauigio deducenda in Reualiam, deindè in Rusiam, nuptura magno Moscouie principi. Sperauère tum in vrbe prelati puellam ritu Romano educatam, & Latinis sacris imbutam, flectere maritum ad se imitandum in religionis ritu. Sed illa cogitur sequi maritum.

CAPVT XI.

ANnus erat à Christo nato septuagesimustertius post mille quadringentos, cum duo omniù ætatis nostra maximi principes, alter Imperio fulgens, alter rebus gestis & armis clarissimus, Fridericus Romanorum Imperator, & Karolus dux Burgundia, conuenère in Treuerim de rebus magnis acturi: nam alia publice agebant de Gelria, quam pridem Karolus ab Arnolddo duce coemisset, deindè etiam armis sibi vendicasset, Imperatoris bona venia poscens in feudari: Deindè de communibus quibusdam Christianismi casibus: de bello infidum Turcum gerendo: Alia etiam clam egère, paucis in concilium admissis, de quibus hoc efferebatur in publicum: vt Karolus accepta de manu Imperatoris corona, rex salutaretur Belgica Gallia, aut Burgundia: nam olim Burgundia, quod in Scandalia ostendimus, regnum erat: Potissimum verò id ferebant Imperij rebus maximè profuturum, vt Karolus per Imperium vicarius rex constitueretur, ad edomandos Imperio rebelles, aut minùs parentes, & ad sub iuga mittendos, qui olim ad Imperium pertinuissent. Sed vbi de rebus non cõuenit, quod Imperator sine assensu principum electorum nihil super his rebus posset constituere: dictu speciosum est, quo se honore inuicem præuenirent, saluantes, deducentes, deferentes: cum interim Karolus dux, quod magnum haberet in armis exercitum, cessit Im-

peratori vrbe, foris in monasterio collocatus: Magnis se muneribus mutuo misis honorabant: sed incomparabiliter excellere, quæ dux Imperatori donaret: Aliquot cameræ tapetis insignes cum vehiculis quæ ferrent: Sed tamen in a fuit discessum, vt nubili vultus principum annotarentur, non satis comperto, ex quibus id causis: nam multa in vulgus non prodeunt. Henricus per ea tempora dux Brunsvicccensis, princeps quietus, & qui arma togæ posthabuit, posteaquàm multis annis tranquillus terræ præfuit, transiuit ad pacem meliorem, nullo masculino herede relicto: Nam vnicam filiam, quod diximus, & Wilhelmus de Hennenberge comes accepit uxorem. Igitur Wilhelmus senior, frater eiusdem Henrici, ad suum redijt principatum, quem illi, vt suo loco diximus, peregrinanti, stimulo cõcitus Brunsvicccensium, idem Henricus tulit. Opes fertur acervasse maximas iste Henricus ex ouibus, princeps antiqua religione, & qui patribus veteris testamēti similaretur, monacho propior quàm militi, rara arma contrectauit.

CAPVT XII.

Imperator interea Fridericus, ex itinere ad Urbem ad se declinanti Christierno Danorum regi gratificatus, contulit Thietmarsiam, terram, vt ille prætendebat, sine domino, quæ nulli pareret: & extincto comitatûs titulo per Holsatiam, Stormariam, Holsatiã, Thietmarsiam vnum creauit ducatum, de quibus illo præsentē ibi regem inuestiuit: quæ res multorum præstabat initia laborum. Thietmarsia inde, re comperta, misere nuncium, sed non satis ære instructum, qui doceret imperialem maiestatem, eam terram esse subiectã ecclesiæ Bremenensi: quæ etiam suis in terram præfectis vteretur: effecit quibus nuncius, vt decerneretur citatio cum inhibitione ad regem,

gem, de non se intronittendo, priusquam res, quæ contradictione facta sit dubia, in iudicio claresceret. Sed eam citationem segnius populus, & qui modicam pecuniam pro magno commodo non effundit, non extraxit: Ità permansisse res credita in prima concessione, concitit cladem & laborem huius anni, quo ista scribimus, recensendam suo loco. Indè profectus rex per Italiam, magnis ubiquè excipitur honoribus, trium regnorum titulis insignis, & qui in sua ditione teneret Gothos, quorum tam celebre nomen ab antiquo fuit per omnes prouincias, quorum etiam opera Romæ nunc visentur in demolienda, si voluissent, vrbe: Sed illi reliquere Romam, quam postea Italici Normanni de Apulia in eam deformitatem & vastitatem, quæ hodiè cernitur, perduxere. Romam veniens rex, recipitur à pontifice Sixto in palatium: Miraculo fuit visentibus regis proceritas: sed pralatis inscitia fuit ingrata, quòd non haberet commercium lingua Latina, ut multa cum illo mutuo sermone conferrent. Vtebatur interprete Henrico Sankenstede legum doctore, viro satis ad dicendum accurato: qui causam regij itineris apud pontificem deposuit. Rediens autem ex ipso itinere rex, deflexit in castra Karoli ducis Burgundia, qui tum Nussiam obsederat: & euocatis aliquot principibus, Friderico Brunswicensi, Magnopolensi, & eo, quem itineris totius comitem habuit, Iohanne duce Saxonie, cum multis comitibus, in quibus erat Gerhardus frater eius, tentauit, si posset rem quæ bello querebatur, compositione pacata, in suos terminos reducere. Sed frustra impendit apud Karolum operam, quòd certo certior esse videbatur Karolus, vrbem vel deditioe, vel armis, in suã redigere potestati: quæ tamè spes eum destituit. Nam,

quod in *Swandalia* diximus, descendens Imperator stipatus principibus electoribus, cum magnis & incomparabiliter maioribus, quam esset Karolus, vteretur viribus, in eum mouit: Transactumque sine pralio, ut obsidione soluta, Karolus exercitum reduceret, Nusia in suo statu permaneret. Ibi tum conuenisse ferunt de nuptijs Maximiliani, quem vnicum filium Imperator habebat, ad Mariam itidem vnicam Karoli filiam. Qua de re etiam in Treueri ferunt eosdem principes sermonem contulisse. Sed quod ibi mansit infectum, hic peruenit in consummationem.

CAPVT XIII.

E piscopus Monasteriensis Henricus ex comitibus de *Swarizeborg*, ad hanc expeditionem in Karolum promptus, occurrit, quod prima ad illum pericula pertinere viderentur, si ad Rhenum victor, Orientem, ut fama erat, Karolus petiuisset. Ferunt octo millia expeditorum tum militum, peditum atque equitum, sub signis eius militasse, cum accessissent quingenti quos misere Lubicenses. Sed inde euocati sunt illi, ut ad Imperij signa essent. Qui vero de omnium districtu vicinarum Saxonie, *Westphalie*q; urbium vocati accesserant, ad Henricum Monasteriensem confluxere. Ardebant multi ad pralium, & conferre manus cupiebant Burgundionibus: sed non sinebat eis Imperialis maiestas: qua consilio omnia prius, quam armis, constituit experiri. Circuibat castra Albertus marchio Brandenburgensis, interdicens, ne quis se commoueat, poena capitis constituta. Erant nonnulli in postremis castris sub signis dicti Monasteriensis episcopi, qui, siue petulantia militari, siue pralium concire cupientes, leuato pileo, signum per ludum sagittantibus extulere: Id quidam siue casu, siue consilio

consilio incertum, obseruans signum, de petraria misit iaculum. Tum verò Pickardi sauientes vindicare contendunt: Equites singuli post se in iumento peditē sumpserē, defilientem in loco pugnae. Ducunt in eum angulum castrorum, vnde missam annotauere petram: & obnixi peditibus, eos vrgebāt in Rhenum. Fremuere socij, sed retinebat praesens Albertus marchio, qui culpā contumacium permisit plecti, sciens quod factum esset. Itē multi ex gregarijs, in profluentem compulsi, merguntur: alij cade machantur, cum ab socijs indignantibus nullum haberent praesidium. Sed tum aderat legatus apostolicus Forliuiensis episcopus, & cum Imperatore aliquot electores, qui rem bellicam in tractatus coniecere: & ibi finiunt, vt Karolus obsidione soluta, reduceret exercitū, & Maximilianus Imperatoris filius, filiam vnicam Karoli haberet uxorem. Vrebat tum animū victoriosi ducis, Renati diffidatio: qui filius comitis de Vadimoxo, heredem se gerebat Lotharingia, per mortem Nicolai nouissimi ducis: Simul & motus regis Francorū duci minitabantur: qui videbatur non quieturus, quod omnes principes, qui se illi opposuissent obsessio Parisio, paulatim subuertit. Supererat vnus Karolus, quem quibuslibet vjs instituit subruere. Igitur Karolus se satis esse venturum ratus, primū in Renatum velut minorem ducere contendit, ignorans regis ibi Francia adesse consilium, fauorem & manum, quanuis lilia non volitarent in nubibus. Obsidione Nussia soluta, cum iam discessuri essent principes, aduolauit Heraldus ex Renato duce Lotharingia, qui eius nomine bellum Karolo denunciabat. Ille exceptum hominem, principis ornatu peruestiuit, quasi qui iocunda attulisset: Sic honoratum remisit ad dominum suum. Instabat tempus quo venturū ex Anglia re-

gem Eduardum iam sciebat cum exercitu, affinē suum, cuius germanam teneret coniugem. Igitur diuisis copijs suis per opportuna loca, cum parua manu contendit Calistiā, excepturus affinem Eduardum. In ipso itinere Brugis iam antè iussit conuenire quatuor Flandria mēbra, & omnes in curia solita suae mansionis euocauit: Ibi illos acerba increpatione corripuit, quòd tardiores in mittēdis illi supplementis extitissent, appellans eos villarum mansores, hoc est, epulatores: Imputabat illis priuatas opes, quòd ipso iam se opulentiores viderentur, scituros & corpora, & res eorū esse in ipsius manu: quibus etiam suo vteretur arbitratu, animabus solis in manu Dei relictis: tamq̄, acerba increpatione dimissos, multa formidine obsudit. Sciebant eum nō frustra solere minari. Contendens ad sanctum Audomarū: ibi cū accepisset iam applicuisse Eduardū, repentinus occurrit affinem consalutare. Mirantur Anglici ducem tanti nominis, parua cinctum comitatu: Hiccine est, inquirunt, iste dux Burgundiae, cuius tam celebris fama mundum impleuit? Ille subauscultans, fertur respondisse mirantibus: Exercitum suum regi Francia non imparem futurū, stare paratum in Lotharingia.

CAPVT XIII.

Non omnino nostra professioni consentaneū, exequi Burgundiae ducis acta: commodiusque id, si omnino fieri congrueret, in ðwādalia perageretur, quòd Burgundiones, vt ostendimus, origine prima sunt ðwandali. Sed cū Maximiliani ducis, & postea regis, praecleara facinora in medium instituto deducemus, non erit graue lectori, clarissimi ducis, qui aetate nostra parem non habuit, exitum percurrere, vt perinde Maximiliani ingressum illustremus. Igitur Anglorum exercitus deducitur

citur in Franciam: Comes sancti Pauli expectatur, nec
 venit. Anglici bellum magis ostendunt, quam inferunt:
 Mox intercurrentes Heraldī, colloquiū regum de pace
 constituūt. Non longè à porta Ambianēsi instructus pons
 erat duorū regum colloquio super Sommā fluum: dux
 Karolus admittitur tertius, ignarus quòd iam nunciū &
 litera regis Frācie in Angliā rem omnem antè preparāse
 sent. Comes sancti Pauli iam antè detectus regi Frācie,
 capto Iacobo fratre eius, qui pro duce Karolo pugnabat.
 Is, vt ferunt, fratrem sic prodidit, regi ostēdens fratrem
 cū Anglis habere secretos tractatus, quodq; regē ipsum
 pactus sit tradere in manus Anglorū. Hoc admonitus rex
 Franciæ periculo, nuncios prēmisit in Angliam, & nunc
 colloquium de pace peragitur, cōuenitq; inter reges su-
 per omnibus, cū nonnulla millia Francorū regi Angliæ
 numerarentur, maiorq; summa sub cautione certa pro-
 mitteretur. Indè colloquio regū peracto, rex ipse Fran-
 ciæ ad partem cum duce loquitur: conuenitq; inter illos,
 vt de comite sancti Pauli rex Franciæ suo arbitratu
 constitueret. Nec longum tempus in medio, vincētis co-
 mes Valēchinis, vbi ducē opperiebatur, perducitur Pa-
 risiū. Indignum ab duce facinus, & quod maculā insi-
 gnam gloriæ illius inurit, prodere virum, qui pro se &
 patre mille periculis obiectārit caput. Fuerit ille noxius
 in regem, necne, viderint quibus ea res permissa est: cer-
 tē in ducem non itā commeruit, prodi, vinciri, hosti tra-
 di. Perducitur Parisiū, ibiq; supplicium iubente rege de
 illo sumitur, omnibus tamen in iudicio Parlamenti ritè,
 vt ferunt, peractis: cū aurata veste reus, necdū con-
 uictus, honoraretur: damnatus autem, vili operimen-
 to tegitur, ac gladio caditur, causis mortis eius in publi-
 cum promulgatis. Deinde cū in Angliam exercitum

Eduardus rex reduxisset, inter Frãciã regem ac ducem Burgundia latior de pace tractatus fuit, expressè super omnibus differentijs habito colloquio: constituta treuga nouennales, in quibus etiam comprahensi sunt vtrique parti confœderati: Si tamen intra statutũ tempus suam declarabunt voluntatem. Nam de parte regis nominati fuere, Henricus dux Castella & Legionis, Iacobus rex Scotia, dux Lotharingia, rex Sicilia & Ierusalem, dux Sabaudia, communitas Florentia, domini Barenses & Metenses, Alemanni & Leodienses. Ad partem verò ducis Burgundia, comprahensi sunt, Alphonsus rex Portugalia, Fernandus rex vtriusque Sicilia, Iohannes rex Aragonum, princeps Nauarra, Christiernus rex Dania, Matthias rex Vngaria, Casmirus rex Polonia, Franciscus dux Britannia, Galeatius dux Mediolani, filius Ludouici ducis Sabaudia, cum matre sororis regis Frãciã, Iacobus comes de Remont, dux Venetorum, comes Palatinus Rheni, Iohannes dux Cliuensis, Rupertus archiepiscopus Colonienfis, episcopus Metensis, Ludouicus Borbonij episcopus Leodiensis, & Dauid de Burgundia Traiectensis episcopus: omnes hi ante primam Ianuarij declarare tenebuntur suas super his voluntates, velint, necne, in fœdere comprahedi: & quòd hoc tempore rex duci fauorem monstrabit in Imperatorem & ciuitatem Coloniensem. Erant praterea multa in his pactis capita comprahensa. Nè tamen in hoc quod insituit bello in Renatum dux, quid aduersus religionem treugarũ videretur egisse, misit nuncium ad regem, postulans, vt saluis fœderibus liceat Nansium oppidum contumacia insignis perdomare: Nam transitum duci perstringere videbatur ad Switenses & Elsatios, quibus vindictam de occiso capitaneo suo in ea terra, quam pignoratam

ab

ab Sigismando duce Austria teneret, inferre constituit: Petrus Hachenbach hic erat, quem miseranda morte Elfatij peremerunt, tractis in societatem belli Switensibus. Nec vacabat quòd eisdem Switensibus ductor erat Renatus dux Lotharingie, quam prouinciã Karolus suo arbitrato disponebat.

CAPVT XV.

FAtale sibi bellum Karolus ingreditur, primam expeditionem dirigens in Nanseium: Transitus enim illi indè erat ad ceteros. Cùm autem obsidione premeret oppidum, descendit ad eum rex Portugalia, opem eius implorans in Fernandum de Aragonia, regnum Hispanie occupantem, cum filia Henrici nupèr defuncti regis. Sed auocari dux non potuit, quo minùs de Nanseio suam perageret voluntatem. Deditum indè oppidum accepit, imposuitq; praesidium validum Anglicorum, sub praefecto de Beuers. Ipse auctis copijs per altam Burgundiam progressus, perq; Sabaudiam, Switensibus occurrit ad praelium: Grauis ac pertinax pugna conseritur. Cadunt vicissim multi: Sed in fine cessere Burgundi, magnis amissis copijs: Dux ipse sibi fuga consuluit ad oppidum Gransonense. Interim reuersus à rege Francie Renatus, manu Switensium auctus, Nanseium recuperat. Quàm enim promptè Burgundi acceperant, tam facile Anglici amittunt: Dedito oppido, incolume dimittitur praesidium, quod inerat cum praefecto. Switenses in societatem vocant Lotharingos, magnamque quam vocant ligam sibi consciscunt in ducem, quem sui ferebant inuictum, forti fortiores occursum. Multa fiunt multis locis leuia praelia: sed totis aciebus confligitur in vigilia Iohannis Baptiste: vbi post pertinacem ac diurnam pugnam, iterum cessere Burgundi. Nec me-

lior fortuna ducis apud Friburgum, pessima verò apud Nanscium: Nam oppidum hoc obsidione vallabat. Erat tum brumale tempus vigilia dominica Epiphania, cum duci nunciarentur aduenire cum auxilijs suis Switenses, & numero, & robore fortiores, superioresq;: Et cum captus esset à duce à Lotharingia vir primarius, qui presente duce rogatus, quid de hostibus sentiret? verum quod sciebat, edixit: Sed inuictus ducis animus, salutariibus monitis non acquieuit: hominem iussit iratus, ut erat ira impatiens, iugulari. Erat in satellitio ducis Nicolaus quidam Italus comes de Campobasso: quem, ut arma sumeret, hortatus dux, audiuit non se loco moueri, nisi donatiua pro se ac satellitibus sumeret: Tardabat enim ararj custos, incertum quibus ex causis, nec ad praefinitum aderat diem, ut stipendia militibus erogarentur. Dux impatiens ira de verbo comitis, colaphum illi inflaxit: Etiam, inquiens, sine te, etiam si cessent alij, cum mangonibus occurram venientibus. Iam fulgebant in conspectu signa Switensiu: Dux quadringentos grauis armaturæ equites pramisit, ut hostes distinerent, donec ad pugnam ille pararetur, instrueretq; ordines pro rerum necessitate. Illi verò cum tumultum apprehendissent, maioris exercitus speciem exhibebant in latum extenti. Sed non erat ea segnities Switensibus, ut à paucis detinerentur. Igitur pulsus propugnatoribus, ipsa ad castra mox perueniunt: Fit pugna non leuis: Sed parati imparatos, feroces trepidos facile vicerunt: Sternuntur aliquot millia. Tum effusa fuga omnes signa deserunt: Capiuntur Balduinus atq; Antonius naturales Karoli fratres, pralium differentes, atque hostem distincentes, ut fuga interim frater elaberetur. Sed infelix ad riuum male fidum occupatur: ibiq; incertum quis,

quis, & à quibus, tantus dux prosternitur, atq; perimitur. Diu ignoratum est, quò abierit Karolus. Sed repperitum à querentibus cadauer infertur Nanseium: Gelu facies intumuerat, vt dinosci difficile posset: Frater inprimis Antonius, phisicus deindè eius, assensi esse Karoli: Puer imberbis qui galeam duci præferbat, testatur cadauer esse domini: aderat enim dum caderet, & monstrauit cædis locum. Sed diu inter homines spes & metus variabãt. Alij viuum abreptum in manus Francorum regis peruenisse: Alij fuga elapsam, sed spontè exulantem abiisse, rediturum post præfinitum à se tempus, ferebant. Mercatores magna leuitate in eum casum & emebant, & vendebant plurima, primùm exoluenda in ducis reditu. Cœpit, vt fieri solet, res in quæstum verti. Qui enim ea conditione vendidit rem æstimationis centum, ab alijs illo suo factò in opinione confirmatis, submisso socio emit, & lucratus est mille. Inuentus est Bruxellis Sueuie, quem homines post aliquot annos Karolum esse dicerent, ipso pernegante. Rex Francia cum audiret exitum belli, de cuius consilio credebatur non alienus, paratam habuit expeditorum militum manum, quæ Burgundiam ducalem iam, vt putabat, coronæ adunatam, herede masculino non extante, acciperet regis nomine: Vbi refragatum est, arma intentabant. Idem fit de vrbibus ad Sommam fluuium sitis, de quibus etiam viuente Karolo erat cum rege controuersia. Sed prætendebat rex Karolum in oppugnatione Lotharingie ac Renati fœdera violasse, & perindè regem exoluisse vinculis nouissimæ pactionis. Nos verò, tanto duce tumultato, in Saxoniam nostram reuertamur.

CAPVT

VRbem antiquam, & primorū in Saxonia prin-
cipum decus, Quedelenborg, Ernestus dux Sa-
xonie marchio Misna oppugnauit, quod malè ciues pa-
rérent domine sue abbatissæ, quæ soror erat principis me-
morati. Hac enim radice multa oriuntur bella, dum per
superbiam subditi vocant in contemptum præsidentes.
Expugnauit ille, & deiecit Rolandi statuam, quam pro
signo libertatis ab antiquo habuere: Direpta est vrbs à
militibus, & in extremam pauperiem, vnde necdum ci-
ues respirarunt, perducuntur: Ruunt domicilia: nemo
curat reparare: Viuunt in diem: Tempora terunt in la-
bore agriculturae, quæ si victum præstat quotidianum,
diuites iam se computant: obligare sua prædia non si-
nuntur, vt redditum constituat alter apud alterum, li-
beras possessiones, mundas ab auro manus habere præci-
piuntur. Ità per solam contumaciam corruit vrbs anti-
qua. In diocesi interim Hildesemensi, quanuis Heming-
umian omnes accepissent episcopum, Fridericus ta-
men dux Brunsvicensis quiescere non potuit, multum
obluētatus eidem: Abegit crebrius de villagijs iumen-
ta, & villas diripuit: sed congressi nunquam sunt in
prælium. Iam se paulatim prodebant cometa nupèr visi
multi & insignis effectus: quia bella tonabant vndique.
Nam Imperator tum de Vngaria conflixit cum Mat-
thia rege eius, posteaquam ille vxore accepta de posteris
cogitauit. Ferebant enim in pactis, quæ essent inter am-
bos, expressum, vt Matthias per sua tempora vitæ re-
gnaret in Vngaria: caterum nihil ad illius posterita-
tem: Quam rem, quia in Scandalia attingimus, hic
translimus. Sed & princeps magnus Moscouia per ea
tempora oppugnauit, & in suam redegit potestatem, ma-
gnam

gnam Russia ciuitatem Nouogardiam : quod nemo ante vel timuit, vel presumpsit. Sic enim erat in pro-
 bio : *Quis potest contra Deum & Nouogardiam?* ille
 nimirum potuit, cui Deus permisit : in cuius manu sunt
 omnia iura regnorum. Urbem ferunt totam ex ligno fa-
 brefactam, igni paratissimam, quo qui conflagrare volu-
 it, facile obtriuuit. Sed & hoc in Scandalia dictum, nunc
 transitur. Rex quoque Francia tum Picardiam recepit,
 qua in illum diem paruit Karolo duci, vnde ille prom-
 ptiores suam militiam solebat deducere. Vrbes habet
 illa preclaras, Abbatisuillam & Ambianum maiores,
 cum non contemendis alijs, & si impares sint memora-
 tis. Tentauit idem rex Burgundiam ducalem : de qua Ar-
 thesia in suam redigenda potestatem, satis amissus est :
 Idque, vt Maximiliani tunc ducis Austriae, nunc Romano-
 rum regis acta ex debito exequamur, nobis pauld dili-
 gentius est explicandum.

CAPVT XVII.

ERat Maximiliano, quod diximus, Imperatoris
 Friderici filio, desponsata Maria, vnica Karoli
 ducis filia, haeres legitima terrarum in occiduo intra
 Rhenum & Franciam. Ea puella cum per tempora qui-
 bus de cade patris fama inhorruit, Gandau in Flandria
 esset, tristi accepto de patris morte nuncio, mox missis so-
 lennibus nuncijs in Arthesiam ac reliquas prouincias,
 quarum magis vacillaturam fidem prospexit, iussit ac-
 cipere sacramenta fidelitatis per singula oppida. Conuo-
 cavit solenne terrarum suarum concilium ecclesiastico-
 rum & secularium, & super agendis deliberabat cum
 illis. Atrebatensis, Tornacensis, Morinensis episcopi, pri-
 matum sui ordinis in concilio habuere : Nobiles de san-
 guine, Adolphus de Cliuis, Philippus de Rauensteen, &
 multi

multi alij, rebus quoad poterant consuluere, dominaq;
 adstitere. Sed Gandavi, vt facile solet, exoritur civilis
 motus in quosdam praeipuos viros: Cancellarium Bur-
 gundiae, qui se dominum inscripsit de Gailat, de Mildel-
 borg, vicecomitem Ipresensem, & Ludouicū de Hūmelcourt,
 capitaneum constitutum à Karolo Leodij, quibus addi-
 tur tertius Iohannes de Mela miles: Erat quartus eccle-
 siasticus, in quem manum mittere qualiscūq; religio
 prohibuit. Igitur cancellarium, quod necem comitis san-
 cti Pauli, vt ferebant, procurasset, quodq; principis sui
 negocia nō ex fide procurasset, accusabant: Dominus de
 Hūmelcourt inuisus erat populo propter Ludouicū Leo-
 diensem episcopū, qui multū questus de illo, odia in eum
 congererat: cui adhaesit dictus miles. In hos tres multa
 recusantes, & iura omnia, Deum hominesq; testantes,
 quod illorum iudices ibi non essent, populus gladio ius-
 sit animaduerti. Intere à rex Franciae sollicitari fecit pu-
 ellam, vt in propria persona veniens homagium presta-
 ret, alioqui confiscandis illius rebus alios proponeret. Nō
 ibat illa, verita quod res habuit, quod venientem nō di-
 mitteret, sed inuitam, filio paruulo seruaret vxorem.
 Atrebatum interim rex obsedit. Capitaneus iam sacra-
 menta dedit puellae: Interposita publica fide, ab obsi-
 dentibus euocatur ad colloquium: Litera pretendun-
 tur dominae Mariae, quibus fidem ille habens, mox regi
 permisit urbē. Rex alios ex ciuibus supplicio affecit, ali-
 os relegauit, introductis ex gente sua, qui ciuitatem fa-
 cerent Francici iuris, omnia moderatē Philippo Desquor-
 des: qui viuenti Karolo diū fidus habebatur, nunc to-
 tus regius, meruit capitaneus per Arthesiam declarari.
 Res deindē peruenit in tractatum inter regem & puellam:
 Vbi rex fecit allegari ab veteri memoria multa

con-

conuenta, in quibus eluxit, vt ferebant, primum Burgundia ducatum, nunc regno adunandum, stirpe virili deficiente: deinde comitatum Arthesia per multas conuentiones, quarum literas exhibebat, nunc esse iuris regij, meritoq; ab illo vendicari. Ex aduerso pretendebant ducales, vetera pacta nouioribus esse sublata. Recolebant maiores natu ex illis quadam, alia de literis ostendebantur. Sed apparebat, non tam iura, quam potentiam regiam, formidari: Igitur si puella in coniugium Delphini inclinaret, non esse magnam de successione quaestionem: idq; multis consulto serioq; agendum videbatur, quod terris hereditarijs plurima ex Francia possent prouenire bona, pax imprimis & temporum tranquillitas: ab Germania non nisi bella, motus, & perturbationes, qui mihi vera vaticinari sunt visi. Iam puella Maximiliano duci animum inelimebat, nec potuit a sententia dimoueri. Rex in potestate iam tenuit Atrebatum, iure, an iniuria, non hoc queritur inter mundi principes. Cameracum circumqua; depascitur: Hannoniam ingressus, Duacum ac Valentianas tentauit: multa deinde oppugnans, non ubiq; prosperatur, multis suorum amissis. Tornacum rex muniuit, immisso suo Oliuerio ex barbitonfore aurato milite, homine minoris ab ortu fortuna, nunc magnis principibus coequato, quod regem magnis obsequijs demeruisset. Sed exitus compar erat natalibus. Nam filius Ludouici, patre mortuo, vix regnum ingressus, in noua & magna furca, qua ipse iussit extrui, mandauit suspendi hominem, qui per superbia omnium in se principum odia conciuuit. Hestunum ac Betuniam rex armis in Arthesia: sed & in Hannonia multa per ductores accepit in potestatem: vt miseranda fors puella videretur. Nam foris bella, intus seditiones

est experta. Tumultuabantur Flandriae maiora oppida, & ad libertatem sublatis oneribus, quae vel Philippus, vel Karolus imposuere, proclamabant. Seruierat tempori prudens puella: & quod necesse fuit, permisit ciuibus, quorum videbatur opera tum nimis indigere, quae poscebant equa, etiam si iuri suo, si obuentionibus solitis contrairerent, tum dissimulanter habuit.

CAPVT XVIII.

Capitaneus in terris puella primum gerendo bello ante Maximiliani ingressum decernitur nobilis Flammingus: Inde mutata sententia, quod res auctoritatem maiorem habere videretur, Adolphum ducem Gelriae, usque in eum diem Cortraci oppido Flandriae pro captiuo habitum, bello ducem delegere: Compositis rebus intra oppida, armati ciues exhibant, non contemnendus exercitus: & se regis opposuere, ducentes in Tornacum: Ibi enim confederat militia regis. Tendebat in agris exercitus Flandrensium, & ibant praedatum manus militum in diuersa. Adolphus dux, vir armorum peritissimus, sed bello non satis fortunatus, nec longaeus super terram futurus, quod patrem in vinculis tenuisset, ibat cum paucis equitibus speculatum, quid hostes molirentur, si qua capienda vrbs via videretur. Franci, siue signo dato, quod nonnulli suspicantur, siue industria sua circumspectantes, incidunt in ducem, qui speculaturus exhibat: mox circumuentum, multi paucos capere contendunt. Ille cum se acrius defenderet, a multis facile superatur, & pertinacius repugnans, confoditur, primitiae belli misera: occisumque velut emortuum pecus, iumento impositum, ex transfuerso deuehunt in urbem, tumulantque in ecclesia maiore, comperto quod dux esset. Mox Gandauenses, sublatis signis, abiere: Brugenses autem

autem cum Iprensibus, cum non tam facile cederent, ex-
 cepere impetum superuenientium ex vrbe hostium: Nec
 diu pugna fors harebat: Vertuntur in fugam: Supra
 capiuntur. Hic erat exitus infausæ expeditionis qua
 prima fuit. Reuertentibus in ipso itinere Gādauensibus,
 obuij fuere sexcenti ex Geldria milites, suo duci, quem
 capitaneum audierāt praefectum, gratulanter militatu-
 ri: Sed vbi audierunt infelicem exitū, moesti redierunt
 in patriam. De alio mox ductore deliberatū. Desertur
 Petro de Lutzenburgo comiti sancti Pauli. Sed ille a po-
 dagra se excusauit, & vacationē obtinet. Iacobus de Re-
 mont filius ducis Sabaudia creatur: Iohannes & Iaco-
 bus de Lutzenburgo, filij Theobaldi, iunguntur comi-
 tes, in Duaco & Aldenardo fines Flandriae tutaturi. Io-
 hannes dux Cliensis, Philippus de Rauenstein frater
 eius, Philippus de Beueren consilio praesunt apud domi-
 nam. Philippus tamen de Beueren Antonij bastardi fili-
 us, Aria & sancto Audomaro praeficitur: Sed alteri per-
 mittens curam, Ariam protinus amisit, nec satis institit
 auxilio patris Antonij, qui regē sequebatur, recuperare.
 Exteri conducuntur capitanei, Iacobus Galeottus Italus
 Parmensis, Zalazart Hispanus, fines, vt poterant, sunt
 tutati. Gandau nouus creatur capitaneus Iohannes Du-
 denzel, qui cum armatis ciuibus exiens, sine fructu re-
 uertitur: Brugis tumultuatum est, & captis aliquot
 ex ciuibus & in seruore truncatis, interueniente Fri-
 derico Tornacensi episcopo, mox conqueiuit.

CAPVT XIX.

Maximilianus inde dux Mariae sponsus, in Flau-
 driam descenderat ad finem mensis Iulij anni
 septuagesimiseptimi, cum quo nuptias Gandau inibat
 puella. Erat in eius comitatu Metensis episcopus, Si-

Kkk gismun-

gismundus dux Austriae paruelis, Otto dux Bauariae,
 Marchiones de Baden, comites de Wirtemberg, & mul-
 ta sine nomine nobilitas. Inter haec rex Franciae super oc-
 ciduam Flandriam venit, omnia vastans, apud Bono-
 nam Galliae confidens, in sanctum respexit Audoma-
 rum. Excursiones plurimae fiunt. Nonnunquam amit-
 tunt ex suis Franci, qui longius & audacius vagantur.
 Cassellum à regijs capitur, & direptum incenditur. Apud
 sanctum Audomarum regius exercitus castrametatur:
 oppugnat oppidum: vastat quae foris sunt: Inclusi for-
 titer se tuentur. Primi Brugenses exeunt, obsessis solatio
 venturi. Mittuntur copiae à Maximiliano nouo terra-
 rum principe, quae cum ingrederentur oppidum, ingens
 exoritur ciuium tripudiatio: Funalia nocturne micant. In-
 soliti gaudij rex causas scrutatus, arbitratur adesse
 ipsum Maximilianum. Itaque soluit obsidionem. Maximi-
 lianus autem per prima Flandriae oppida vadens, consi-
 lium coegit belli gerendi. Visum est ad regem Franciae
 mittere oratores aequa postulantes. Vbi perueniunt, rex
 scrutatus de mandato, remandat nihil esse magis sibi
 cordi, quam tranquillam cum omnibus pacem habere: quam
 si pati modo cupiat Maximilianus, mittat cum plena po-
 testate instructos oratores, rem pro sui magnitudine se-
 riosè tractaturos. Maximilianus ergo ex hac die sus-
 cipiens rerum administrationem, curam & prouidi-
 dentiam dotaliu provinciarum, nè ad arma praeceps iu-
 uenis, ad arma ruere videretur, maioru fretus consilio,
 potentissimi hostis animu pertentauit, inducjs ad finem
 vsq; mensis constitutis. Sed cum Heraldjs frustra inter-
 currentibus nihil fructuosum ageretur, inanes decurre-
 runt induciae, & ad bellum res redijt. Primi Gandauen-
 ses supplementu militum misere Duacu domino de Sa-
 mes,

mes, qui fines illos tutaretur. Relicta quoque Karoli, cum legationem in Angliam ad fratrem Eduardum mittere decreuisset, audiuit nouam inter ipsos suos fratres perturbationem exortam: Nam dux Clarenſis in inſidijs, quas fratri regi parauerat, deprehensus, ſolemni Parlamenti ſententia damnatus, capite immerſus vino trucidatur. Rex autem Franciæ multis per Hannoniam, atque Burgundiam captis oppidis & arcibus, diſſimulanter tamen omnia fieri curauit, quaſi ignorante ſe res gererentur. Nam quotiès opportunum videbatur, animum oſtentabat pacis cupidum, cum tamen hoſtilia omnia perageret. Ferunt nonnullos in Auſtriã ducis fuiſſe concilio, qui regi omnia, qua intellexerint, prodidiſſe crederentur: Qua de re ſuſpecti, cum etiam uerbis & ſermone notarentur, retraxerunt ſe in Franciam.

CAPVT XX.

Bonia interim in Picardia, non longè Caleſia, à Regijs capitur, cum nullum ſibi preſidium afferri intueretur. Hic comitatus, cum ſepè dominos mutãſſet, in pace Ambianenſi inter Karolum VII. Franciæ regem, & Philippum Burgundiæ ducem, redijt ad Burgundos. Captus Iudocus de Peyna uir ex Flandria nobilis, filiam accepit domini Deſquordes, regij per Artheſiam capitanei. Multi tamen in neutralitate ſe continuerunt, quod rumor increbriſceret, rediturum de proximo uiuentem, ut putabatur, Karolũ Burgundum, qui res variè miſcuit. Tornacenſes ſemper inſenſi Flandrenſibus, non erubuère publicis ludis foedare nomen Philippi & Karoli clarifſimorũ ducũ: ſed nunc à vicinis preſſi, laborabant commeatu: Suburbia eius exuſta ſunt: variãte fortuna capti hinc, atque inde primarij uiri.

Dux Austriae processit cum expeditis in Hannoniam, receptis aliquot urbibus & castellis, quae pridem rex accepit. Nato deinde ex Maria coniuge filio, Fridericus Tornacensis episcopus inducias procurauit anni totius. Rex Franciae nato ducis paruulo, misit equum faleratum amicitiae futurae pignus: Sed bello armantur equi, Bellum hac armenta minantur, ait ille. Certum est tamen, quod illae induciae multos retraxerunt in Franciam, qui iam descenderant in obsequium domus Burgundiae, per quos non difficile fuisset Arthesia recuperata. Cumque nihil ad pacem fructuosum per inducias procuraretur, exeuntibus treugis, rex in Burgundiam mittit exercitum: Et cum deseruisset amor Burgundionum in Karoli prolem, praesertim tam exili praefecto ubique praesidio, nemine magnopere obsistente, Dola praecipua Burgundiae ciuitas capitur a Francis, & diripitur per Swiceiros regi militantes: Sed tamen filij Ludouici comitis sancti Pauli, odio singulari in regem, pro duce multa fecere, captis arcibus & oppidis non paucis. Nauigat armata nauis in Angliam comes de Nassow Engelbertus, senescallus Brabantiae, ut auxilia quaerat Anglorum. Fuere autem ex Anglis, qui Francos classe iuuarent, ut mare infestum esset marinis duci subiectis hominibus. Dux ipse iam consilio rebus maturatis, valida manu, & qua Francis susseptura videretur, egressus est ad obsidendum Morinum, iam a Francis occupatum. Oppugnatur oppidum magnis viribus sex diebus. Vbi innotuit, agmine magno Francos, ductore Philippo Desquordes, descendere, qui certa spe semel expugnandi ducem, multis contractis copijs processit.

CAPVT

CAPVT XXI.

DVx Maximilianus in obsidione Morini certior de
 aduentu Francorum factus, noctū retractis clani
 bellicis apparatus, ordine s instruxit, & quadrato
 agmine obuiam processit hostibus. Iuxta Bonini oppi-
 dum venēre agmina sub mutuum ad spectum. Disponun-
 tur vtrinq; acies ad pralium: lactis in initio tormentis. pa-
 ri animo progreditur vterq; exercitus ad pugnam. In-
 choante pralio ad horam post meridiem secundam, ex-
 tractum est ad quintam, cum non cessaret ante noctem:
 Pertinaciter vtrinque pugnatur. Dux vbi conspexit
 Francorum pectora, non cedere certa, sed mori prius-
 quam fugerent, ipse pedes cum pedibus cepit inire pu-
 gnā, equitibus tamen in suo ordine durantibus. Vbi
 medium conspexere ducem suum Alemanni, tum verò in
 pectora vigor penetravit. Urgent ferociter Francos,
 cedereq; loco compellunt: primis fugam ineuntibus,
 acrius perurgentur: Miscentur strages: multa Fran-
 corum millia perimuntur: Capti nonnulli. Nam & ex
 ducalibus non pauci periērūt, sed nihil ad numerū Fran-
 corū. Tam diū perseverauit pugna ducaliū, donēc cer-
 tior fieret dux, hostiū ductorē in Bonomā concessisse. Tū
 verò qui resistere Franci, debellati sunt, vt fugā inirent.
 Sequuti sunt ducales ad duo ferē passuū millia. Certa
 iam erat duci victoria. Tū verò quid facto sit opus, con-
 sultatur. Morinum ad obsidionem repetere animus erat:
 sed alia sententia surgit. Iam enim Franci cedere vrbi-
 bus deliberabant, si dux, vt vincere, sic vti victoria po-
 tuisset. Nam in Morino & Atrebato tantus erat motus,
 vt venientem nemo ex Francis ducem expectāset. Sed
 tum in Ariam concessit, pramissis impedimentis cum
 vulneratis, demolitusq; arcem de Mollena, vnde pluri-

ma ducalibus incommoda inferebantur, praefectum eius cum viris sexaginta, sublimi de trabe iussit appendi, Hac prima ducis insignis victoria, magnum illi nomen cum gloria comparauit. Franci tamen, ut sit, in suam retorquent laudem, quod Philippum de Ra- uenstein equitum praefectum, e suo cornu fugam coegerint inire.

CAPVT XXII.

Cum ageretur septuagesimo octauo post mille quadringentos, in oppido Hallis Magdeburgensis diuacsis florēte, dū ciues unū sentirent, misera illos discordia cepit, quae pessum dedit, promptissima ad euer- tendas vrbes causa: Nam proprietarij in salina, genus hominum per opulentiam iners, & superbum, contemp- sere conciuēs artífianos: nec qui praesse debuerant, ita publicis ut priuatis commodis inseruierint. Contemptus & oppressio exasperauit multitudinem, ut intra mœnia grauis tumultuatio oriretur. Audiuerē Misnenses prin- cipes, ex quibus Ernestus, Ernesti ducis Saxonia electo- ris filius, (archiepiscopus erat Magdeburgensis) visi sunt prudenter occasione praestita, & urbem intus tumultu- antem cinxere exercitu, certi quiddam ab vna parte im- mitterentur. Facile etiam erat capi, quam nemo satis defenderat, arbitrantibus inuicem inter se & disiden- tibus, quiddam ab alterutra parte inuocati principes super- uenirent. Sed communitas ipsa aequioribus animis acce- pit venientes, quiddam parum habens, parum amitteret: sortem suam, si non meliorem, non posse multo fieri de- teriorem: quiddam antè multis in vrbe seruisse tyrannis vi- debantur, nunc iustis subesse principibus ferrent aequani- miter. Coniecti in vincula primores, argento & auro omunguntur: Multa quae pridē habuissent in salina, sunt archie-

archiepiscopo ascripta, seruata tamen sua cuiusque proprietate: Quæ verò publicis erant vsibus deputata, principatui non proueniunt: Ità, dum superbia præsidentes modum non ponunt, inueniẽre qui frenum inieceret naribus eorũ. Conuiuari, tripudiarẽ, somno longo sepeliri, omnis eius generis hominum fuit cura: Discite mortales esse vigiles, modestiam colere, pauperes non temerere, consilia rebus adhibere, proprij ordinis metas intueri. Per idem tempus, cum Ropertus Colonienſis archiepiscopus, placitis conuentis apud Nusiã stare recusaret, dum clam ex partibus Rheni in Westphaliã fugere tentaret, captus capituli iussu, ab Hermanno Lantgrauio Hassiã, qui in obsidione Nusiã multa fecit inclusus, multa perpeſsus, ne iterum ecclesiam maioribus implicaret laboribus, asseruatus est diligenter. Sed ubi post non prosperata illi apud Nusiã bella accessit ea calamitas, ut in suo vinculus teneretur, ex ipso animi dolore morbum contraxit, & à vita migravit. Sufficitur illi Hermannus memoratus, qui duro tempore stetit pro ecclesia, princeps de illa, & de omnibus optimè meritus: qui vsq; hodiè tenet eandem.

CAPVT XXIII.

Albertus dux superioris Saxonie, marchio Misnã, fratris filiam Katharinã, per Rostochium insigni agmine duxit, ibi nauigium inscendens, in Daniã Iohanni regis filio nupturam. Multi cum eo fuere comites, aliquanti pontifices: Octingentis equis ingressus, auratis curribus puellam regiam regio more deduxit. In Copenhauen regia, regum nuptiæ sunt peractæ: Quibus principali ritu solenniter expletis, in Lubicã redierunt, auidi videre imperialem urbem. Placũere cuncta Alberto principi: sed displicuit sub-

Kkk 4 terra-

terraneus ille discursus foeminarum obuolutis vultibus : Magnum libertatis alimentum : Hortatur senatum & commonefacit, vt abusum illum curent antiquare : qui multis alioquò pudicis foeminis præstaret audaciam, impudicis suæ stultitiæ præberet incrementum. Accepit eam commotionem senatus perquam benignè, interdixeruntq; illum absconditorum vultuum discursum: Seruatum est edictum aliquot annis, sed in antiquum abusum facile relabuntur. Dux aut in superiori eius loci pratorio ad faces incurrit eques equiti, infesta sub tecto hasta. Tum choræis indulgetur: & vbi aliquandiu feriatum est, in viam suam rediére alacres hospitaliter ibi habiti. Quo tempore, Embiccenses ciues ad arma semper præcipites, stratagemate circumuenti, temeritatis suæ pœnas luunt. Solent enim in frequentibus Saxonis urbibus ciues, etiam artifices, arma sua in prompto seruare, vt cum signum propinquantium hostium è specula dederit, effusi sine ordine, sine ductore ruant. Id sciens Wilhelmus iunior dux Brunsvici, cum Henrico filio, qui hodiè rerum potitur, assumpto in societatem expeditio- nis Hassiæ Lantgrauio, ac comite de Stalberge, videntum se cum aliquantisper abuit, maiori agmine ad insidias delitescente. Ad primum hostium conspectum sonuit de turri signum : Ciues mussantes, arma corripunt, portis proruant, & hostes insequuntur. Illi pectora diu præbuère venientibus, missilibus certantes, donèc ciues magno numero conglobati, audaciores incumberent. Tum cedunt retrò militantes simulatione timoris, vt sequentes & urgentes ciues, protrahant ad insidias collocatas. Tum verò hostes consurgunt à tergo, & intercluso ad urbem itinere, ciues intercipiunt: capiunt, cadunt pertinaciter resistentes : Nongenti tum
ciues

ciues sunt periclitati, casi, captique, magno ciuitatis detrimento, quæ temeritatis suæ damna luit tam insigniter. Erat autem septuagesimus tum nonus post mille quadringentos, cum instruerentur ad militiam, in reliquum futuri cautiore.

CAPVT XXIIII.

Maximilianum ducem, vt omne genus experiretur belli, tum cœpit intestina dissensio cõturbare: Nam Gandauenses (populus ad temeritatem promptus) cœperunt queri de crebris impositionibus & collectis, quæ longè supra solitum crebrescerent. Neruus autem belli pecunia est: Nõsse oportebat ducem suum satis pro se contendere, quòd capitis totiès discrimen ipse adiret. Tum verò belli impensam sine murmure facerent, quorum sanguini parceretur, & ipsi hostibus obiciantur. Mouit seditioni paratum populum, quòd arbitrarentur primores nobilitatis ad hoc niti, vt sua expleant, ciuium exhauriant marsupia. Visum est illis esse in officijs publicis, qui suam potiore, quàm publicam causam haberent: eamq; coniecturam de suis sumpsere moribus: quòd nulla gens tam exerescit opibus in publicis officijs, quàm qui in occidujs partibus publicam tractant pecuniam. Vidimus etate nostra aliquot, qui ex infima emerere fortuna in eam opulentiam, vt arces in pradijs exedificarent. In Hollandia præcipuè oppido Dordraco, intestina tum ciues agitabat discordia. Iohannes autem de Egmondia baro, recepto in potestatem ducis oppido, facile compescuit tumultuantes. Ex Geldria quoquè nonnihil rebellionis nunciatur: & tamen dux per capitaneos suos rem prosperè gessit: Nam Philippus de Beuers Flandriam occiduam tutatur, cum præfecto Zarlazart. Alij quoquè in Hannonia prosperè res gerunt,

Kkk 5 fugato

fugato Wilhelmo de Arberg, qui tam regi Francia militabat, & Leodiensi episcopo per omnia erat infestus. Multa duces impulerant, ut tum treugas iniret cum rege. Nam Geldria, ut diximus, motus novos conciuuit. Rex autem ante treugas, sancti Audomari, & Aris vrbes sibi reddi postulauit: cum dux vicissim Arthesiam totam reposeret. Duacum rex secreta iussit pertentari, impetique: Sed Gandauenses qui primi persensere, XL. milium exercitum conscribere, malentes suis manibus rem agere, quam extortam pecuniam permittant Alemanis in predam: praesertim, quod eius oppidi commodis carere non possint, inde per annum deuectis in urbem suam frugibus. Sed tum valere inducia inter regem & ducem Austriae, per quas dux conuersus in Geldriam, motus eius compescere instituit, cum interim incola suo duci studerent paruulo. Grauiam oppidum tum cepere Brabantini, & tenuere diu. Inde cum in Cliuensem quoque ducem niterentur, res interuentu bonorum virorum ad tolerabiles condiciones exiuit. Hollandia parere suo principi inuita compellitur, inducijs iam inter regem & ducem protelatis: Non cessauere tamen regis Camera cum infestare: sed defensum est egregie. Ducales vicissim tentauere Hefdumum, sed repulsi sunt. Ita vicissim de violatione treugarum fiunt querimoniae, cum vtriusque contenderint priorem partem alteram violasse, temerasseque inducias pacatas. Sed tum iterum de integro annales treuga intercessere.

CAPVT XXV.

TRaiectenses per tempus episcopum suum exclusere, Wulfardum de Veris sequentes capitaneum: quando etiam Iohannes de Dudenzel Gandauensium capitaneus, cum verbis contenderet aduersus nobilem Burgundio-

gundionem, ad mortem vsque vulneratus est, vt spiritum efflaret ipso die. Indignati Gandauenses proscribere voluerunt omnes Burgundiones de familia domine Marie. Quam rem comperiens ea domina, nonnihil cogitauit in populum, quod tamen, consilio freta mariti, omisit. Interim tertiam enixa prolem, Franciscum nomine, sub honore, vt ferunt, Francisci ducis Britannia: sed paruulus immatura morte interceptus, ad meliora regna prouolauit. Interim oppidum sancti Audomari penè à Francis interceptum est: quod inprimis Brugeses vitauere: qui nouo conscripto exercitu, immiserunt praesidium. In Traiectum verò intronititur Ioannes dux Cliuensis, cuius fratrem Engelbertum, eiecto Dauid Burgundione, Philippi ducis naturali filio, voluere episcopum. Sed Hollandia totis illi viribus renititur. Initum est praelium iuxta Amersfordiam tribus millibus à Traiecto. Cesi sunt ciues plurimi. Dux ipse Maximilianus descendisset, nisi eum nobilis de Arberg, & qui rebus nouis in Hammonia studuere, tenuissent. Interim verò in maioribus Flãdriae vrbibus tumultus erat, quòd nobiles quosdam ex vrbibus proscripsissent: qui contempta eorum proscriptione, in medijs vrbibus obambulabant: & Brugis fortè res in magnam venisset commotionem, nisi dux affuisset: qui captis tribus ex praestantioribus vrbis ciuibus, rem omnem complacauit. Mira hominum in sensu mobilitas: quàm facile concitantur, tam seuiunt crudeliter: & deindè sanguine viso, facile iram ponunt. Quanti sine culpa perierunt, quos in feruore subuerterunt, postea magno aere, si fieri posset, à morte reducerent?

PER ea tempora militares Holsatia, cum prætenderent literas regis Daniae domini sui, immensam ab illo pecuniam mutuam petiuere: Idq; cum crebrius sine intermissione agerent, voluit rex finem rebus dare: paucos ex suo concilio adhibuit, inter quos Lubicensis episcopus, & vrbiū vicinarum consulares oratores, euocauit in Zegeberg: Coram his constituit diem Holsatis suis: vt quisque productis in medium literis, calculum rerū quas posceret, liquidò poneret: Ratione producta, vnde es, & in quos vsus impendissent, de quo litera eorū loquerētur. Venere oēs metu magis, q̄ aliās spe exciti, quòd exemplū formidaret cuiusdam ex suo ordine magni viri, qui inauditus in exiliū agebatur. Erant qui fonerent spem accipiendae pecuniae, alijs etiā iam tū dubitantibus. Et cum singuli citarentur, vt quisq; rei suae rationem iniret: erant qui non aliud prætenderent, quam simplicem literarum tenorem, regium asserentes, vt literis suis, in quibus rex ipse loqueretur, testimonio sigilli fidem haberet, reponeretque, de qua illa loquerētur pecuniam: Nec enim post tot annorum interualla, potuit exceptionem non numeratae pecuniae obijcere: nec eius forte meminerat. Alij poterant exactum rerum suarum calculum ponere, prætendentes illo loco tantam impensam pro rege pecuniam, tempora quoque signantes: ibi fidem interposuisse, posteaq; soluisse. Maior erat numerus eorum, qui inuitò acceptis dono ab rege literis, cum pecunia nulla numeraretur, obligationem in literis habuere: Alijs etiam vicibus vsuras, quae prouenerant, adicere summa: vt alijs datis literis cum sorte prima cumularentur vsurae: Eaque re nonnunquam iterata, immensam sibi debitam à rege pecuniam prætenderunt.

Erat

Erat
qui pe
largus
mensa
abige
cepta
omni
arma
pro re
terra
tenuē
callo
quid
bus in
retur
uenit
nitor
bus a
pro i
eum
ignor
alioq
pend
opta
term
tes a
se ex

E
terr
gi, c

Erat autem rex Christiernus princeps humanissimus, & qui petenti nihil negare potuisset: Vnde factum est, vt largus etiam in dandis literis haberetur. Sed cum immensa excresceret summa, voluit omnes vna ratione abigere, nemini ressonsurus de literis, quæ de nihilo conceptæ dicerentur. Erat in illis qui obsecraret, vt rex, omni eius accepta substantia in prædijs & iumentis, sola arma cum equis militaribus linqueret, & fidem, qua se pro rege obstrinxisset, impleret, ipse abiturus in alienas terras, quomodo posset militans, panem inueniret. Non tenuere lachrymas qui audiêrunt: Sed semel indurato callo pectoris, nihil humanum illi rex reddidit. Alius quidam, cum promptam pro rege pecuniam multis vicibus impendisset, & eadem facilitate cum cæteris abigeretur, abire recusauit, poscens ad regis præsentiam peruenire: Cum non faciliè admitteretur, ipse depulso ianitore, ingreditur, explicans, quibus locis & temporibus æs suum expendisset expromptum pro rege, toties pro ipso capitis discrimen subisset: aliquandò propter eum captus, sua se pecunia redemisset, & nunc velut ignotus abigeretur: non abiturum se, quin aliud audiat: alioqui celum & terram contestaturum: vitam impendere, quàm suos linquere paruulos exheredes, præoptaret: Illum rex verbis placatum, iussit ad constitutos terminos, deputatis locis, sua præstolari. Sed tum flentes abiêre, qui vt fidem implerent, omni possessione sua se exuunt, ad inopiam redacti.

CAPVT XXVII.

EVocatis quoquè Thietmarsis in Rendesborg, idem rex hoc tempore ostendit imperiales literas, quod terra illorum ducatu incorporatur Holsatia, parère regi, & legitimis suis heredibus iuberetur: requisitque,

vt in

ut in vim literarum illi præstarent homagij sacramenta.
 Quintus erat annus ex eo tempore, quo primum rex ista
 impetrasset. Illi paucis interloquuti, respondent, Impe-
 ratoriam maiestatem non rectè de facto instructam: eo-
 rum terrã, tanquã domino non subiectã, Holsatia duc-
 catui coniũxisset: Si maiestati suã ostensum esset, terram
 ex multis annis subditam ecclesie Bremensi, archiepisco-
 po eius ex multis seculis paruisse, qui etiam nũc in ea ter-
 ra suos habeat præfectos, ex eo tẽpore, quo primus Hart-
 wicus archiepiscopus, nouissimus hares comitatũs Thiet-
 marsis, facta commutatione, illũ dederit ecclesie, re-
 cepto Stadenſi: quodã ille quoq, accederet ecclesie per
 mortem eiusdem Hartwici, nũc Bremensis archiepisco-
 pi: ea si Imperatori ostensa fuissent, nõ hoc, quod dedis-
 se videretur, contulisset: Ibi se viuere & mori, nõquam
 à diuo Petro discessuros. Replicatum est, subiectionem
 quam prætenderent, magis esse in verbo, quã opere:
 præfectos in terra, esse ad vanam speciem: ceterum ad-
 ministrationis habere nihil, nihil obedientie: quoties vr-
 geantur, illõ refugere, vbi illis omnia sunt tranquilla,
 archiepiscopũ non recognoscere: Proindè nisi pareant
 imperialibus literis, hoc se facturũ, quod fuerit necessa-
 riũ ad extorquendam obedientiam. Tũ verò interuenite
 eorũ, qui regi aderant in concilio, annales treuga consti-
 tuũtur: Quo interuallo deliberati, faciant quod fuerit
 ex eorũ commodo, nè ad grauiora perueniatur: Itã tum
 disceditur. Idem rex tũ quendam magni generis & am-
 ple familie militarem, quoddã infinita in eũ crimina de-
 ferrentur, quã vel ille, vel filij eius, illius cõnientia per-
 egerint, grauius accusatũ, cedere terra rebus iussit, in-
 auditũ, non conuictũ, non damnatum. Ille cum adesset,
 permitti sibi veniam respondendi orabat, luiturũ rebus

& cor-

& corpore, nisi se de obiectis purgaret: tantū audiretur. Sed rex eam induit iram in hominem, vt placari nō posset. Abijt ille cū filijs in exiliū: inq; Gustro apud Albertum ducem Magnopolensem sese collocauit, meliora expectans tempora. Sed ille iam grandæuus, aucta infirmitate ex animi dolore, excessit e vita. Filij multa fecere hostilia, donèc in gratiam redirent filiorum regis.

CAPVT XXVIII.

Iam Turcus Christiani nominis infestissimus hostis; cū fœdera, quæ illi cum Venetis iacta essent, voluntate summi pontificis, consensuq; principum Christianorum, Imperatoris, regis Vngariæ, regis Neapolitani, rumperentur: alioqui in ipsos Venetos omne pondus recisurum. Id cū intellexisset hostis violentus, simulq; infensus regi præsertim esset Neapolitano, ex prisca Venetorum suggestione, cum quibus de regno Cyprî ille pugnaturus videbatur, si non Turcum metuisset: ingenti classe aduectus à Velona in Apuliam, Hydruntum obsedit: decima septima die expugnat: Episcopum loci, dignitate & ætate venerabilem, exquisitis supplicijs excarnificauit: clerum extinxit: obuim populum perdidit: iuuenes abduxit: fœminis abusus, & illa fecit, quæ solent irati victores omni crudelitatis genere sauiendo. Iam Papa propius cœpit res intueri: iam mallet, quæ nepotibus impendit, in publicos Christianitatis vsus conuertisse. Vbi nunc frater Petrus, qui montes nauigat, & maria sicco pede transiit? Vbi comes Hieronymus illustris barbitonsor? Missis literis & nuncijs pontifex excitauit principes, sed lethargo laborabant. Dum autem ibi sauiret Turcus, propius castra sua Romæ collocare meditatus: quod Saracenos eiusdem suæ legis consortes, meminisset ex annalibus, Italiam & ipsam

ipsam Vrhem aliquoties peruasisse. Matthias interea rex Vngariae latera pulsauit sua Bosnia, quae à Turco proximis annis esset occupata, recuperauitq; potenti virtute, vt magnificè compensata Apulia damna videretur. Sed ipsa, vt solet gloriari, prouinciarum domina Italia, vbi nunc ostentat aut priscoas vires, aut magnum animum? Sedet ociosa, spectans incendia proximorum, & non attendit causam etiam suam nunc agi, cum paries proximus ardet: immò iam domesticum cernit incendium. Sed anno proximo Ferdinandus rex Neapolitanus, cum pridem pro ecclesia militans in Florentinos, multa eorum pradia & castella occupasset, restituit, vno ex omnibus sibi seruato, vt signum haberent in oculis, quo admonerentur suae in eos victoria. Tum potissimum meditatus hosti Turco occurrere, ad propulsandum eum de finibus suis se comparauit. Interim Alphonsus filius eius dux Calabriae, comparatis copijs obsedit Hydruntum, iam à Turcis infessum. Et cum magnus Mahumetes gentis Imperator, per id tempus plurimis locis bella gentibus inferret, Rhodiensibus, & Calabriae, & Vngariae oppositis, in medio ipso seruore bellorum, vir bello natus, & qui plura confecisset vnus, quam eius omnes simul praecessores, spiritum efflauit, magno Christianorum commodo. Perindè respirabant, quos ille regebat bello: Nam filij duo de patris successione contententes, vt fieri solet in omni nouo regno, plurima commouerunt. Maior natus Baiazet, occupatis arcibus & vrribus primarijs, accepit à subditis homagium: cum minor, qui ea se ratione successurum patri speraret, quòd natus esset Imperatore patre, cum frater ex priuato genitus diceretur. Confugit ille pulsus regnis ad fratres hospitales diui Iohannis Rhodienses, quorum sciebat acerbissima in gentem odia,

polli-

pollicitus reddere Constantinopolim, si Christianorum viribus reduceretur ad iustum suum Imperium, à violente fratre occupatum. Magister testatus hoc non esse suarum virium, ad Imperatorem misit illum: Qui impensis perinde grauari visus, ad regem Franciæ fecit peruenire. Ibi captiui specie nobilis iuuenis diu habitus est, donè summo pontifici Innocentio mitteretur ab regni cancellario, pacifcente aliquot rubros galeros pro tanto captiuo. Papa illum in palatio tenuit diligenti custodia, fratre (vt aiunt) illius aliquot ducatorum millia annua pollicente, vt diligentius seruarietur. Seruatus est in palatio supra pontificem, familia eius liberè per Urbem diuagante: mansitq; in ea custodia vsq; ad tempus pontificis Alexandri VI. qui venienti regi Karolo VIII. Franciæ, regnumq; petenti Neapolitanū, permisit illum, vt secum in castris haberet, vsurus eo ad bellum quod præferebat in Turcum. Sed ingenuus ille iuuenis, quod ita inter manus velut pila iactaretur, dolore animi contracto morbo, in itinere moriens defecit. Sunt qui illum spontè sumpto veneno aiunt perijisse. Matthias interim Vngariæ rex, sumpta occasione vsus, quæ illi præstaretur per regnum Turcorum innouatū, vrgebat Turcum, pepulissetq; omni vicinæ regione, nisi eodem in tempore ab latere Austria vexatus, à Turco retractus, per hostiliorem Imperatoris nostri capitaneum, se cogere-
retur defendere. Ità non satis est nobis, nos ipsos desiderare, & nihil pro Christianismo magnū agere, nisi etiam pro illius honore contendentes impediamus, & à bono reuocemus.

CAPVT XXIX.

Annus erat à Christo nato, post mille quadringentos octuagesimū secundus, cum Maximilianus du-

cis coniunx Maria, vnica Karoli filia, iam pregnans,
 cum in venatione equo cespitante delapsa, grauiter se
 lesisset, nec iuuenili leuitate rem eam propalasset, con-
 tracto ex ruina morbo, diem suū Brugis obiit: ibiq; tu-
 mulatur in ecclesia beatae Mariae. Quod vbi regij ductor
 res comperere, praecipue dominus Desquordes, Arthesis
 capitaneus, sancti Audomari urbem prope insidijs inter-
 cepisset: Sed praeventus est à diligentioribus ad custodi-
 am, quam esset ille ad insidias. Ariam tamen postea per
 proditionem recepit. Tum rex Francie hoc potitus oppi-
 do, ad pacem ineundam se offerebat, nihil magis sibi es-
 se cordi testatus, quam videre pacem cū Flandria: Ma-
 le enim sibi sensit, cogitans de propinqua morte: & cœ-
 pit agere, vt filia Maximiliani ducis Margareta, Del-
 phino filio suo desponderetur Karolo: peregitq; potissi-
 mum cum Gandauensibus, qui occultis saepe consilijs in
 Franciam respiciunt. Iam enim ex dotalibus pactis, quae
 interuenerunt duci atq; Mariae, constitit, Maximilia-
 num nihil habere iuris in terris dotalibus, sed omnia per-
 tinere ad iura filiorum. Vt autem administratione quo-
 què legitime tutela illum excluderent, filium & filiam
 eius magna difficultate ex Bruxellis in Gandauū trans-
 tulerunt, iam tunc cogitantes magis, quam edicentes,
 quod nullam patri relinquerent tutelam filiorū: Quip-
 pe, quia re ipsa probabant magnas opes sub manibus eius
 mirabiliter deperire, vt nulla pecunia, quantumcunquè
 magna, illi (vt dicebant) suffectura videretur, agente
 nimirum facilitate, & profusa liberalitate, quam illi ad
 prodigalitem impulerunt. Sed iustos interpretes res
 accipiens, nihil aliud prodit, quam principis benignam
 & facilem humanitatem: quae pecuniarū contemprix,
 opes mauult perdere, quam à se tristem quempia disce-
 dere,

tere, & in suos non vti liberalitate, quæ virtus est principum præcipua. Sed tum inuito duce, pacem cum rege Franciæ Flandrenses inibant: quæ mirum in modum displicuisse fertur Anglicis, prætentibus, non esse fœdus, sed iugum perpetuæ seruitutis. Interea dum dux in Leodienses mouet, occiderat enim & Wilhelmus de Arberg Ludouicum Leodiensem episcopum, ducem de Borbonio, filium suum connisus in locum surrogare, tota mole belli illi occurritur. Sed iam capitanei ducis, priusquam ille aduentaret, ceperunt oppidum sancti Trudonis: Obsidetur Leodium. Interim capitulum permissa sibi libera eligendi facultate, Iohannem de Horne baronem, obseruantialem Ordinis Minorum fratrem, elegerunt episcopum. Communitates trium in Flandria urbium primariarum, patre Maximiliano non requisito, hoc agunt, vt despondeatur Delphino Franciæ Margareta filia ducis & Mariæ de Burgundia: his pactis, vt proles mascula ex his prouentura, succedat in Burgundia, Arthesia & cæteris comitatibus, quos in Francia pro se & suis heredibus tenuisset dux Burgundiæ Karolus. Hæc tamen in primordio magis concepta, quàm conclusa, fuere.

CAPVT XXX.

Maximilianus dux, conuocato terra cõcilio apud Alostum, quæ à rege Franciæ in perpetuum fœdus offerebantur, audiuit omnia mense Decembri. Mox de consensu concilij sui approbavit, & solennes ex suis oratores remisit in liberam ciuitatem Atrabatensem: vt quæ pridem in eo loco fuere concepta, nunc certis adhibitis modificationibus, ad plenum concluderentur. Erant oratores ex Flandria abbates quinque, cum militibus & militaribus eius regionis. Articuli verò plurimi, super dotalijs, & medijs temporis terrarum statibus,

& super casibus qui prospici poterāt, vt omniquaquē re-
 bus consultum videretur, concepti fuēre, qui tum placu-
 erunt. Verū cū rex ex conuentione remitteret solen-
 nes nuncios, qui puellam deducerent in Franciam illius
 gentis moribus educandam, data est in manus comitis de
 Belloioco, & coniugis sua, qua filia erat regis Ludouici.
 Sequuta est illam Katharina de Geldria, Adolphi ducis
 filia, postea data coniunx Renato duci Lotharingia.
 Dux Maximilianus iniquo tulit animo, filiam duci in
 Franciam: sed ea qua cetera tum facilitate permisit.
 Indignatus tamē Flandrensibus, redijt in Antwerpiam.
 Tum gubernationem filij fertur suasu concilij permisisse
 cognatis de materno sanguine, Philippo de Rauens-
 steen, Philippo de Beuers, de Genthusen, & de Rape-
 ghen baronibus: quam postea magnis de causis commissi-
 onem reuocauit, missis literis per Flādriam & Braban-
 tiam: Nam hoc erat protinus exui omni administratio-
 ne terrarum, & nihil agere in omni ditione filij. Flādria
 verò membra, cum memoratis de sanguine proceribus
 congregata, literas reddiderunt, rationabiles causas
 pretendentes, cur filij tutelam gerere pater non posset:
 offerentes stare iuri in Parlamento Francia, aut coram
 rege, qui supremus Flādria dominus censeretur. Dux
 verò tum mouit in Traiectum: Nam ciues euocatū spe-
 cie pacis, episcopum tenuerunt captum. Dux autē ob-
 sessam penē duobus mensibus ciuitatem cepit. Ibī verò
 tum rebus ex sententia compositis, tam cum Geldrensi-
 bus, quā Cluensibus, oratoribus noui regis Francia oc-
 currit: Nam Ludouicus pater in fata concessit: cui vix
 pubes filius Karolus in regiam dignitatem succedit: qui
 primordia regni pace & reconciliatione pulchriora fieri
 reputabat. Venit Antonius de Burgundia Karoli ducis
 frater,

frater, consanguineus naturalis, & duce salutato, verbis regis generi suo pertentauit res componere inter ducem & rectores Flandriae, ac nobiles filij sui tutelam gerentes: in quibus erat Antonij filius, Philippus de Beueren. Sed frustra rem tentauit. Persentiens dux quod Brabantini conspirare inciperent cum Flandrensibus, burgimagistrum Antwerpiensem Machlinia comprehensum, deduci iussit in oppidum Viluordiam: ibi^q gladio feriri, quod conspirationem in suum principem, cui sacramenta praestitisset, & alere & augere diceretur: cōquieuit^q perindè Brabantia & in fide permansit.

CAPVT XXXI.

PER tempora autem secundi & octuagesimi anni, inter alia multa quae insignia gerebantur in multis terris, conspicua fuit mors duorum principum atate nostra in regionibus nostris maximorum. Mortuus est enim XXII. Maij rex Daniae Christiernus, princeps humanitate & clementia illustrissimus, quem sua liberalitas, quae praecipua virtus est principum, saepe ad indigentiam, quod dictu mirum est in tanto rege, contrusit. Sed non potuit egere diu in ijs regnis opulentissimis. Qui si rerum suarum ordinem tenuisset, quem tamen in regnis aquilonis difficile est seruare, omnium non modò nostrae aetatis, sed multorum seculorum clarissimus rex habitus fuisset, nunc etiam inter clarissimos aquilonariū regnorum numerandus. Circa festum quoquè diui Iacobi rebus excessit humanis victoriosus dux Brūswicēsis & Wilhelmus nonagenarius, qui comitatus plures suae adiunxit ditioni: Euersteen, & unstorp, Hallermund, & elpe, & Homborg, quatuor comitatus cum vno dominio: Septem capitalibus praelijs (ita vocant, cum totis configitur aciebus) dimicauit victor: quod praecipuum & ra-

rum decus ferunt nostrorum temporū. Sed hoc antiquis conferrī non potest ducibus: quorum alij quinquaginta, alij etiam septuaginta praelijs dimicauerunt, M. Marcellus & C. Caesar. Erat tum alia ratio belli gerendi: sed proculdubio neq; ingenio, neq; viribus minor. Primum & Wilhelmī praelium in Bohemos erat iuxta oppidum Brux in eo regno, vbi hostibus profligatis campum ipse tenuit. Secundum erat in militares Hildesemensis diocesis, homines vbi conspirant, vnum sentientes, magno principi non impares viribus: Dimicatum est ad oppidū Gronde. Tertium aduersus regē Daniæ in aurora ad oppidū Flenzburg in die sanctorum omnium, cum & andaliticis vrbibus dux militaret pro ducibus Slesvicensibus propinquis suis. Quartum erat in Turcum, cum pro Imperatore Sigismundo in acie conflisset victor apud Galatiam. Ea autem praelia non satis sunt explicata in annalibus. Quintum erat in archiepiscopum Moguntinum non longe ab arce Homborg. Sextum praelium in comites de Horia, in districtu comitatus de & welppe. Septimum in Mauritium de Oldenborg comitem, cum hostes eius numero & viribus praestarent. Octauo congressus morti succubuit: qui est exitus omnis carnis. His trophæis inclytus dux gaudet diu memorandus inter summos principes: Filios reliquit Fridericum & & Wilhelmum: Ex & Wilhelmō vidit nepotes.

CAPVT XXXII.

Quo etiam tempore Holsati in cœtū conuentumq; Kilonem exciti, vt de principe deligendo, quod ipsi vocant, deliberarent: aderat Iohannes Christierni regis maior filius, iam Daniæ rex viuo patre, & in Suediam electus, in Norwagiam verò hereditario iure succedens: quod ius etiam fratri titulotenis permisit, solus ille

ille regnans. Fridericus eius germanus frater iam impubes, nihil agebat. Sed hoc inter proceres presente amborum principum matre agebatur, quomodo in ducatibus succederent Slesuicccensi & Holsatia. Ibi tum visum est multis æquum, vt quoniam Iohannes rex magnis præditus regnis patri successit, fratri permitteret ambos ducatus: alterum beneficio feudi, vnde regi obsequeretur: alterum compensatione regnorum, vt quadam parilitate, illi quoque regis filio, de paterna ditione magnum aliquid remaneret: idque matrem amborum inuidiosè ferunt contempsisse, & proculdubio persecisset, nisi vtrunque suum esse filium testata, ambobus mallet prospicere quam vni: Sciebat fluxam fidem regnorum. Iam enim dudum Suedia defecit à parente. Idèd facile in eam sententiam Danorum proceribus accedens, inclinauit, arbitrantium æquum esse, vt quoniam duo regna Dania & Suedia essent electina, vt aut Fridericus Norwegiam pro se desumeret, & fratri dimitteret ducatus ad æquationem eius regni: aut si id nollet, ex æquo pateretur diuidi ambos ducatus, vt vtrique ex successione, in vtroque pars proueniret. Itaque factum est, vt concisos minutis ambos principatus partirentur, Danis maximè committentibus, vt post fratres, quos germanus deuincit amor, nepotes fortè dissidentes facile esset ad vnitatem reducere: cum vtrouique possideant vtrique, vnde se tueantur. Erat eodè anno alius quoque conuentus in Rendesborg, vbi de statu & omni regionis consistentia, super immunitatibus, quæ nonnullis locis permissa essent, sermo haberetur: Sed tum nihil super his est constitutum. Maior autem conuentionis causa fuit precaria, quod multis quæ relicta essent à rege debitis exoluentis, magno opus esse videbatur. Annuerunt prelati & militares, vt ex quoque vomere bini soluerentur aurei:

Quæ pecunia tū ità distributa est in multos, vt vix modicū quid acciperet, qui ingentibus summis sua pridem impendisset. Ità liberalissimi principis multa largitiones deposcerunt.

CAPVT XXXIII.

Maximilianus dux Austriae, dum in Traiecto inferiori accepta in deditionem ciuitate, omnia pro voto constituisset: muriq; parte deiecta portam incastellasset, in quam imposito presidio curauit nè ad rebellionem redirent. Interim per absentiam eius creuit audacia trium Flandriae oppidorum, quæ frequentibus ad regem Francia legationibus utebantur. Pertesum est ducem eius rei, & immisso capitaneo, fecit teneri redeuntes ex Francia oratores eorum. Philippus de Rauesteen curauit ob id de medio fieri eundem capitaneum. Interim Wilhelmus Rim Gandau, homo audacissimus, duci rem omnem eo loci fecit aduersam: Dux tamen dissimulanter per occidentuam Flandriam transiens cū expedito agmine, fertur constituto die oppidū Bruggense irrunpere cōstituisse, accepto cum quibusdam oppidanis, quos conscios habuit, die, quæ esset vigilia sancti Matthei, quo applicaret. Sed cū esset bisextilis ille annus, idq; à duce minùs aduerteretur, priori fertur aduolasse die: stetitque explicitis signis & agminibus extra portam, expectans aperturam, de qua antè conuenisset: Sed rebus in vrbe imparatis, stetit ociosus: cœpitque tumultus in vrbe, vel suspicantium, vel deprehendentium proditionem. Itaque iugulantur aliquot boni viri, & desecuit gladius in vrbe publicus. Per quæ tempora adunatis Gandau membris, verbum fecit præfidens Flandria de gerendo bello in archiducem Austriae, qui administrationem querens rerum filij sui, terram

terram turbaret. Insuper accusabat ducem de inuito federe cum Anglicis, quod patriæ statuta vetuissent. Cùmque longa oratione in eam rem perorasset, rogauit sententiam singulorum. Iusi dicere primum abbates, vnus respondit pro omnibus: Nè forte, inquit, quis in verbo reprehendatur, operæ precium videri omni clero conuocato, responsum edere scripto: Idq̄ placuit. Responsum est ergò postera die tribus precipuis in omni controuersia capitibus, per summas rationes & optimas causas elisis: Quorum primum erat de causis prohibendi ducem ab administratione legitima tutela, quas cum omni modestia obtinuerunt, non visas esse legitimas adstruendo: Alterum de precibus pro pace ad Deum interponendis, facile fuit annuere: quia debitum erat polliceri. Tertium de sumptibus communi onere supportandis per belli tempora, quæ sunt bona ratione à clero subuersa. Gandauenses autem pro consueta temeritate multa sibi arrogauere: Missam ad se legationem ex Francia contempserunt: Omnia opportuna bello loca occupauere, Slusam, Cortracum, Aldenardum, Geraldimontem.

CAPVT XXXIIII.

Venerat deinde anno quarto & octuagesimo, solennis ambasiata ex rege Francia: Archiepiscopus vnus, dominus Antonius de Burgundia. Principes autem de sanguine cum pupillo Brugas se recepere, quod prospicerent ducem oratoribus regijs occursurum Gandauum, nè presentem filium abiens secum abduceret. Sed dux ipse Bruxellis remansit. Gandauum autem legatio regis acerba depromitur: Non placere regi, quam Flandrenses pratenderent, ducis de honestationem, quod focer regis esset, quod Imperatore Romano patre illustraretur: honorẽ eius esse regi penitus animo, eumque

multis ex causis tueretur: Impium esse, filium abstra-
 here patris gremio: Proindè paratum regem, nisi resi-
 piscerent ab errore, decem militum millibus adiuuare
 ducem. Conuentus deindè omnium placito indicitur in
 Teuremundam, (limes hic est Flandria) vbi conuenère
 principes de sanguine, Flandria status, dux ipse cū ma-
 gnifico comitatu. Post multa inuicem tractata, conue-
 nit inter omnes, filium patri reddendum, eò quòd non
 alienus esset, sed legitimus tutor rerū filij: & quòd pen-
 si plurimum apud omnes mortales habere videretur, ca-
 put esse illum ordinis ac fraternitatis de Aureo vellere,
 instituta per Philippū ducem, Karoli patrem, pueri ma-
 ternum proauum: Additum, quòd officarij in ditionibus
 non extranei Alemāni, aut Burgundi, sed indigena præ-
 ficerentur. Hac quauis conuenta placuissent, tamē ad
 exequutionē peruenire non poterant, tumultuante po-
 pulo trium in Elandria vrbiū. Contenderunt tum Flan-
 drensēs summoperè nundinas Antwerpia conturbare,
 quarū munere ea vrbs excresceret in immensum, in ma-
 gnum Flandria detrimentū: egeruntq; cum Anglicis, vt
 pannos suos Brugas perducerent, ibi distrabendos, vt
 emporium illud suo honore atq; emolumento non frau-
 daretur. Multa in eam rem egisse contendit Iohannes
 Capenolle Gandauensis capitaneus, ex caligarum facto-
 re in eum modum proficiens: qui cum quingentis egres-
 sus vrbem armatis, per Alostum locis opportunis, itinera
 petentium Antwerpiam conatur impedire. Iterum in-
 teruentu Romanorum Imperatoris conuentus indicitur
 ad res componendas, quòd altioris honoris locus filio pa-
 raretur: Multa tamen frustra sunt attentata. Interim
 Sastungen firmauère Gandauenses præsidium, vt de
 Scaldi flumine nemo posset in Brabantiam peruenire:

Que

Quares incommodo non paruo affecit Antwerpienses. Cumq; illi se aliquandò ex aduerso in armis ostendissent, Gandauenses prodeūtes magna multitudine, non longè Antwerpia, in fluminis ripa ligneum sibi firmauere præfidiū, Roboream appellant domū. Ex aduerso aut iuxta Carthusiam firmatū est simile ab Antwerpiensibus receptaculum, Trūcalis domus, vt alternis minis sibi obiacerent, iclibus vanis bombardarū tonantes in aëra. Adiēre deindè ducem multi nobiles, qui auxilia illi in Flandriam obtulerunt: sed non erat Maximilianus præcep̄s oppugnare sui filij ditionem. Inter alios D̄wilhelmus de Arberg, cū apud ducem contempta videretur, quā asserbat, opera, se Gādauensibus in ducē praubit capitaneum: Sed neq; ibi acceptum habuere virum sanguinariū. Vocabant Gandauenses Antoniū de Burgundia: Sed illo recusante, Iacobus de Sabaudia, de Remont, & sancti Pauli comes adsciscitur. Ille veniens, conciliū Brugis contraxit, ex animo agens de concordia inter partes, nè regis sui incurreret offensam, si præcipitaret bellū, quod regi displicere videbatur: nam ex illius erat sententia, futurum socerum suum non excludi gubernatione terrarum, & ab administratione rerum filij sui. Sed non erat quod duras posset inflectere ceruices Flamingorū.

CAPVT XXXV.

Interim dux Maximilianus in Selandia sedit pro tribunali, vocans in iudicium D̄oulfardum dominum de Veris, quod contra se dominum suum defendisset Traiectenses. Ille locis se tutis continet. Discedente duce, ille reuersus puniuit quosdam ex subditis, qui præsentente duce in se dixisse testimonium ferrentur: Nec fides diutiūs ille prouincie, sarcinis compositis, cū vxore liberisq; cōtendit Gandauū, q̄ nusq; alibi securus à duce videre.

videretur, accusabatq; ducem apud amicos in Francia, quod vxor eius inde orta esset, fingens quod filias suas dux Alemanni suis copulare coniuges niteretur, vt odium illi conflaret. Inde rectores oppidorum in Flandria principalium, missis literis, capitaneos sollicitabant, magnis promissis inuitates, ad gerendum bellum in ducem. Dux autem mouens ex Mechlinia, non contemnendo exercitu descendit in Flandriam, Alostum, Teuremondam, Aldenardū, & reliqua opportuna loca in potestatem accepturus. Primum Aldenardum minis eius concessit: Inde Teuremonda. Multa fiunt leuia praelia, incommoda, damna sine fine, vastationibus, incendijs, gladijs. Flandrenses militum Francorum insolentiam non ferentes, se ab illis absolunt, versusq; in Francos dux, saepe eos prosligauit, qui starent pro vrbibus: In oppidijs (vt fit) varia hominum studia conciuere crebram in illis turbam: Nam qui ducem ausi sunt vel nominare, mox vt proditores proscribuntur. Hunc rerum statum miseratus ipse dux, cum non posset in authores infamiae suae vindicare, quod eum dicerent dilapidatorem rerum filij, inutilem terrarum gubernatorem, venisse ad eos inopem vt saginaretur, nihil eum suis viribus posse. Maiorem exinde manum militū dux ipse contraxit, vt ostenderet contumacibus fabulatoribus, quid mererentur. Ergo multis locis Flandrenses sternuntur: In Niniuero, in Geraldii monte, ceterisq; locis: Nec illis profuit Gallica militia quam habuere. Vltor superbia Deus adstitit duci, & vindicauit in contumaces: nisi quod authores scelerum, gubernatores maiorum vrbium non attigit: Vastitas tamen terra pertinet & pertingit ad omnes. Interea cum multa saepe fierent in inquirenda inueniendaq; pacis media, per principes, per submissos oratores,

per

per clerum regionum: nihil tale potuit excogitari, quo placarentur animi Flandriam gubernantium: Pertinax erat studium partium. Videbatur equa deponere Maximilianus, vt tradito in manus eius filio, sex vtrinq; arbitris causa mandaretur agenda. Sed nihil apud pertinaces. Arbitrabantur, id quod verisimile fuit, si semel in paternas manus filius recidisset, difficile iterum erueri fore: Nec tamen formidabant puellam germanam in manus dare Francorum. Sed durius illis visum, carere puero quàm puella? Illa enim transiit in ius mariti.

CAPVT XXXVI.

PER quod tempus, nè diu Saxonia inconcussa maneret, Henningus Hildesemensis episcopus, qui multa fecit priusquàm ad tranquillam ecclesie sua gubernationem perueniret: cum post septem annos persentiret necdum esse emollitos ad plenum suorum in se animos, & ad tranquillitatem iam grandæuis adspiraret: cum propinquo suo Bertoldo Verdensi episcopo loquutus, modesta sibi reseruata portione egit, vt ille acciperet ecclesiam apostolica prouisione, sua nihilominus Verdensis administrationem papali prouisione, consentiente vtroq; capitulo, retineret: Idq; annuentibus vtroq; patribus in capitulis, prouidente summo pontifice, ita est constitutum. Henningus apud ecclesiam quiete sibi constituta, totus in Deum conuertitur. Bertoldus multa nobilitate stipatus, ad Hildesensem ecclesiam omnium gratulatione introducit. Non tamen fuit diuturna eius ad ciuitatem & ciuium in se tranquilla conuersio, quod neq; integro affectu ciuitas dimisisset Henningum suum, pro quo tanto labore sudasset, & iam apud Bertoldum licere sibi quod merita præsumeret, non videret. Itaq; aduersari-

uersentem animum statim in apertum bellum habuere paratum: Omnis ecclesia militia cum magna parte capituli inhaesit, vt debuit, episcopo. Henricus dux Brunsvvicensis & Wilhelmi filius, iam rerum potitus, ipsis Hildesemensibus aduersatus, episcopo tulit suppetias. Causa bellitanti, quod exhausta bellis ecclesia succurri poposcit à ciuibus pontifex, permissa rerum in vrbe venalium tolerabili impositione: (Gabellam Itali vocant) Sed cum ciues induci non possent, armis cogendi, & malis edomandi videbantur. Sed durum à stirpe genus frangi potuit, flecti non patitur. Multa vicissim fuere leuia praelia: bis dux iunctus episcopo, totis agminibus in urbem versus, oppugnauit: Aliquando dimissis iumentis in pedes constiterant, properantes ad proxima vrbi repagula: ibiq; stantes in aduersos ciues pugnaere. Egressi deinde ciues, Sublimem, quam vocant, Hamelen expugnant, ibiq; captos aliquot militares abstraxerunt: Crebrius ad vicina vastabundi procurrunt, eodem sole reuersi in urbem: Multa inuicem intulere incommoda. Vicinae vrbes, quod causa quoq; illarum agi videbatur, tulere ciuibus auxilia. Venerat comes de Retberge cum expeditis de Westphalia militibus trecentis quinquaginta, petiturus urbem Hildesem, vt illis militaret. Id rescit dux Henricus, statuitq; cum ecclesia militaribus opportuno loco illis insidiari, inter Leimam & Deistriam, ad montem quem vocant Peuters, incurrerunt captis omnibus. Sed tum se maior hostium manus prodidit. Brunsvvicenses, Luneburgenses, Goslarienses, Magdeburgenses, Embicenses, Gottingenses, Northemenses, Stendalienses, hostilia nunciaere, & collatis armis introducere, nemine in aduersum prodeunte, per munitionem Buckendal: episcopus Osiaburgensem, Mindensem, de

fem, de Lippia, de Hoia, de Scoxenborg, de Diepholt, comites & barones, & Henricum ducem de Brunſuico Transſylvanum de Grubenhagen, qui magna ſpe ingreſſus, quòd ad poſſeſſionem aliquandò antiqui, vti ferebat, domini, ducatus de Brunſuico, tantis collatis in vnum armis, reduceretur. Sed tunc incommoda multa ſunt collata terris: Oppidum Sarſtede exuſtum, magnis licèt viribus deſenſum. In terra Brunſuiccenſi multa eſt vaſtitas irrogata, & poterat eſſe maior, ſi vnum omnes ſenſiſſent: Multa quoq; exuſtiones in terra Gotingenſi: Nec aliud tanto molimine peractum eſt, quàm vt rurales caſa per agros exurerentur, agri vaſtarentur, præda abigerentur: Aliquot vicifiſim captiui alternauère. Sed nihil tale prouenit, quod aquaret captum cum commilitonibus comitem de Weſtphalia, duobus fere annis tracto bello.

CAPVT XXXVII.

ANnus erat octuageſimus quintus, cum graui inuicem odio, hinc dux Maximilianus, inde verò Flandriæ ſeuerent: quibus erant ductores Iacobus de Remont, comes ſancti Pauli, & Philippus Deſquordes cum armatura ſua. Statim verò ceperunt eſſe Franci Flandrenſibus ſuſpecti, quòd colloquium fouerent, alter cum Philippo de Rauenteen, duci tum adherente, ex eo die, quo placita inter oratores regis conſtituta Flandrenſes non impleverent: alius etiam, quòd criminaretur ipſi duci verbum feciſſe. Itaq; formidantes Flandriæ nè in manus ducis proderentur, paulatim ſe à Francis retraxerunt. Percrebuit rumor, quòd in manus ducis iterum tradenda Brugeniſis vrbs diceretur. Iterum tumultuatio graui in ea conſurgit: noua in ſuſpectos cõcitatio: Nec Gandavi maior erat tranquillitas.

Cum

Cum enim multa foris experirentur aduersa, & Wilhelmus Rim, & Iohannes Capenolle cum manu valida con-
 tenderant Alostum: Interim Matthias Speiart exori-
 tur, alius in Gandauo capitaneus, qui partibus ducalibus
 populum, cum abessent capita factionis, inclinauit: mis-
 sisq; per fraudem nuncijs Alosto euocauit & Wilhelmum &
 Iohannem memoratos, specie magna rei, cui adesse oport-
 eret, contrectanda. Mox uincti trahuntur Gandauum.
 & Wilhelmus cum Daniele quodam plectitur capite: Mat-
 thias a rege Francia, ad quem ibat orator, militari cin-
 gulo, ut esset auratus miles, decoratur. Mansit igitur
 Matthia procurante, diu cum filio pater. Cum iam indi-
 gnaretur offensa vrbs, quod numerosior, quam cui posse
 set obsistere, dux esset intronissus, caesis gladio qui fero-
 cius sunt inuecti, cunctis uidentibus, dux filium suum
 transtulit Bruxellas. Sluse autem infula praefectos dux
 ipse destituit, cuncta in sua transferens potestatem. In-
 terim & Wilhelmus de Arberg artis ingenio captus, supra
 Mosam Traiecti gladio caditur, quod episcopum Leodi-
 enses occiderit, quod officialem eius oppresserit, quod
 ligam cum Francis duxerit. Omnia iam ex ducis sen-
 tentia constituuntur, quod qui rebellionis conscij inueni-
 rentur, si de aurei uelleris ordine essent, per fratres, cae-
 teri per legistatores punirentur. Imouatis Gandauile-
 gistoribus (ita uocant qui concilium publicum faciunt
 in oppidis, per singulos annos iussu principis renouati)
 multi sunt proscripti, multi in uinculis habiti. Hoc eti-
 am statu, cum iam dux victor hostium uideretur,
 in Leodienses quoque, qui quieturi non uideban-
 tur, inque oppidum sancti Trudonis, quae placuere, con-
 stituit.

CAPVT XXXVIII.

DVrabat per id tempus bellū in Saxonia, in quo sua quisq; odia profequitur. Gottingenses tum cepere arcem Iunde, & castellanum eius duxere captiuum: Oppidum Northem sub arce Hardenberg captum & incineratum. Goslarienses arcem Hartesborg expugnauere, qua illis semper erat in diabolium malum. Sed Henricus dux Brunswici, in societatem deuocatis militibus ecclesie Hildesemensis, adequitabat Goslariam, ostentans illi cum non multis. Ciues elati recenti victoria, facile excurrunt: ducem, ut putabant, nullo negotio repulsuri: Ille, quod non cauebant, simulata fuga, retroutulit pedem. Ciues immemores, quid recenti memoria Embiccensibus acciderit, acrius cedentem perurgent sequentes, donec collocatis insidijs intercepti caduntur, capiuntur, abducuntur, are emunguntur. Stabat in vrbis porta vir militaris, casuum illorum peritissimus, qui ciues sequi suos parantes, vix potuit in tuto continere, ne in idem periculum sequentes cum prioribus laberentur: Cernitis, inquit, turbatos ordines, vestros cedi, capi, fugari: Et quid nisi in apertum ruitis periculum? Si iam ed peruenissetis, nihil vobis prosperius, quam intente fugam, si permetteretur. Sic agitur cum vrbicis, posteaquam audacia sua nullum ponunt modum. Quis nocuisset stantibus intra sua moenia? Quis vel ad proxima pugnantibus? Satiusq; erat amittere pauca que abigerentur iumeta, quam talem videre exitum, dum audent procurrere, & ut ipsi putant, ostentare vires, certare pro gloria, quibus satis superq; esse debuit, incolumitatem suam tueri. Aequè enim proficiunt milites in mercaturis, & ciues in armis: Sorte sua contenti sunt pauci. Sed hic sit huius modus voluminis.

SAXONIAE
LIBER DECIMVS-
TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

Maximilianus Austria Dux, iamdudum in occiduis partibus victor, cum post Francos intestina bella cunctos domuisset Flandrios, euocatur ab Imperatore patre Coloniam, cumq; eo profectus est Francfordiam ad cōuentum, quem idem pater indixerat principibus electoribus, vt de rege nouo constitueretur : quares iam ipsi duci inclinare ac propendere videbatur. Mutauit iam Fridericus sententiam, qui superioribus annis ea de re à principibus interpellatus, fertur respondisse : Filium nos nostrum propius agnoscimus : scimus non esse rebus gerendis idoneum : Nec volebat vlla de re minus, vt ferunt, audire, quam illa. Id siue ex sententia dixerit, siue quadam simulatione pratulerit, siue etiam magnum onus administrandi Imperij euiscerati filio auerterit, incertum est. Poterat tamen illum ad mutandam sententiam inlectere, & maturior nunc etas filij, & recens de hostibus victoria : Magno enim ore multorum efferebatur, quodd sine paternis armis, sine amicorum ope, tantam in Gallos & Flandrios rem peregisset : quanuis pro magnitudine hostilium virium, satis erat vicisse, dum tantis armis non cederet. Igitur volentibus cunctis rex creatur Romano-

RUM

rum Maximilianus anno sexto & octuagesimo post mille quadringentos: exemplo Karoli IIII. recentiori, qui & ipse viuens filium sibi curauit regem substitui. Sed in hoc gloria Maximiliani maior, quod ibi pater Karolus ut proficeret, calum fatigauit & terram, hic Fridericus ut fieri pateretur, vix potuit inslecti: Ibi nullis rebus praeclare gestis Dventzlaus, incertum qualis rex futurus, assumitur: hic verò multis euectus victorijs inclaruit. Inde verò Aquisgranum perductus nouus electus, magna omnium concurrentium principum auctoritate, multa nobilitatis frequentia, adhibitis, quos supra ostendimus, magnificis apparatibus, per archiepiscopum Coloniensem, cuius est ista prouincia, consecratur rex Romanorum. Interea multi in Flandria Brugis caduntur gladio, alij aere mulctantur, nonnulli proferuntur, tumultu omnia ciuili, quod ciues corruptis signis suis in forum armati per turmas prodierunt: ibique stantes, clamore suo vrgebant ad mortem quos voluere. Sed hac vice comes de Nassouo rem gerebat pro rege. Creauerat enim illum rex vicarium suum per absentiam. Dominus de Veris, quem extraximus Maximiliani gratiam agere diximus, filiam suam dedit coniugem Philippo de Beueren, Antonij de Burgundia filio: ut per illum rediret in gratiam: nec est frustratus expectatione sua.

CAPVT II.

PER quae tempora in Anglia caso in acie Richardo rege, Henricus de Richemont comes, nepos per patrem Henrici regis VI. regnum accepit, quod hodie tenet, cadentibus in acie cum Richardo qui sua partis erant. In Cameraco interim inter iam duos reges Romanorum & Franciae agebatur: congratulato

Mmm 2 per

per nuncios Francia rege, Romanorum regi Maximiliano, de honoris incremento: miratus tamen, quod ipse futurus eius gener, ad solennitatem coronationis inter ceteros principes non esset euocatus. Matthias Vngariae rex hanc Maximiliani assumptionem studio magno praeuenire constituit, ut impediret: sed non praeualuit, contendentibus cunctis, quod tanta nobilitati, & ut apparuit in eam diem viruti, is locus in regno deberetur. Impletis ergo solennibus consecrationis, rex in occiduas filij partes reuertitur. Sequutus est illum pater eius Fridericus Romanorum Imperator, non illo splendore, quo solebant olim Romanorum principes, nec illo apparatu, quo consueuisset eius regionis homines suos principes intueri: meliusque aliquanto fuisset, omnino non venisse, quam in ea negligentia tantam despici maiestatem. Venerat tamen, & in Gesoriaco, hoc est, in vrbe Brugensi, cum filio rege aditus est à Venetorum oratoribus, gratulantibus utriusque: cum Hermolaus Barbarus vir memoria dignus propter literas sempiterna, splendida oratione, quae extat, Imperialem & regalem maiestatem, magnifice extulisset: muneratus cum collega aurea militum dignitate. Interea Leodien-sibus ad pacem per arma redactis, cum dominos de Arberg sibi rex Romanorum conciliasset, priusquam in Francos duceret, suos iussit Cameraci obviam prodire regis Francia oratoribus. Ibi multis in medium adductis, cum non conuenisset inter utrosque, de restituenda regi filia, de quo acceptis in potestate urbibus, res sine fine permansit: & remissa sunt Romanorum regi literae ab Francis contumeliosae plenae, quid se archiducem scriberet, cum non esset, viuente adhuc Sigismundo Austriae duce? de Romanorum quoque regno cepit irrideri: quid inani titulo se iactaret, cum Romae nihil aut potestatis, aut pro-

uen-

uentus haberet? Tum rex Romanorū comparatis agminibus, duxit in Morinum, inq̄₃ sanctum Audomarum: & amissas per bella Flandria vrbes & arces, varia quidem fortuna recepit: cū in oppidū sancti Quintini duceret, comperit Francorum exercitū propinquare: certiorq̄₃ factus de quorundam suorū in suū caput coniuratione, exercitum dimisit, seq̄₃ recepit ad Insulas, splendidum Flandriae occidua oppidū: Ibi sequitur eum pater, conuenit: Quid verò cum illo egerit secretò, incompertum est. Ceterum illum ad cunctationē, qua ipse creberrima vteretur, creditur induxisse. Sed rex Morino praefecit Salazart Hispanum, Sancto Audomaro Philippum de Rauenstein. Pertransiens autem oppida minora, sacramenta ibi iussit renouari in suā personam ad praefectum filij Philippi. Inducia cū Anglicis iam penè expirantes, propter mercatores regionis, in Caesaria renouari tentabantur: Sed suspensos tenuere Anglici regis Romanorū oratores, expectantes quē exitum haberent res eius cum Francis: discesserunt à curia Francia regis nonnulli principes, quos erat pertasum foeminei imperij: Nam per vxorem comitis de Belloioco, quae regis esset germana soror, res omnes administrari videbatur. Dux Aurelianensis, etsi coram hominibus vxorem tenere videretur filiam regis Ludouici, alteram Karoli regis germanam, animo tamen ille ab alienato, filiam ducis Britanniae coniugem petebat: Alij etiam aliò dilapsi, curiam regis vacuabant. Anglici tamen sobrias cum Flandrensibus inducias pepigerunt: Missi enim Brugas ad Romanorum regem nuncij regis Henrici, hoc pacto pepigerunt, suspensis rebus, vt si continuanda essent inducia, hoc ante festum Iohānis proximè venturū innotesceret vtrinq̄₃: Sin minus, ante sex hebdomadas hoc vicissim alterutris denunciaretur.

MAximilianus interim rex cum intelligeret Anglorum molitiones, nec ipse solidum ad fœdera habuit animum, auscultans Margareta, quæ relicta erat Karoli ducis Burgundia, vt filium fratris sui ducis Clarentia paratis in Slusa nauibus, adiuuaret ad consequendam generi suo debitam regni coronam: de qua re est posterius attentatum: Nauim instructam permisit eidem domina, quam ipsa conscendit Hyberniam petitura, vt eam conciliaret filio fratris sui memorato. Interim Brugis Romanorum rex commoratur: Audiuit ibi oratores ducis Britannia, nunciantes ad illum profugisse duce[m] Anroliani, auxilium & socia arma rogantes in Francia regem: Decernuntur illis duo equitum millia. Aderant etiam nunciij regis Castella, quibus pro tempore, quod in rem videbatur, est responsum. Sed & principes electores, misis solennibus nuncijs, quæ ad Romanorum regnum pertinebant, deposcère. Summa autem cura regi fuit, ararium instruere, vt gerendi belli neruus in expedito esset: In quam rem conuocati status Flandriae, claustrales, ecclesiastici, seculares, magnum as deposcebantur. Spirituales quidem, quod iuris erat obtenderant, se non posse nisi consulto summo pontifice, in ea re quicquam constituere: facturos tamen de benignitate, quantum iure sinantur, si suis libertatibus restituantur: Flandrij multa causantur, exhaustas populi vires, crebris contributionibus: iam non esse in eorum facultatibus quod elargiantur: Quippe qui annos octo sub Karolo, & nunc penè decem sub ipso rege multa exantlassent bella: Nam annus tum erat septimus & octuagesimus. Sed res tum infecta permansit. Crescebant autem in vrribus Flandriae vehementer primium murmur,

mura, deinde aperta indignationes, quod soli Flandrenses emungerentur argento, reliquas ditionis terras perdurare immunes: non se auri montes alijs habere maiores: sinem aliquando fieri oportere exactio- num: alio- quò, si perseveraret emungere vehementer, sanguinem aliquando profluxurum. Ea tum in urbibus murmura voluabant.

CAPVT IIIII.

Interim nec in Saxonia quies erat. Nam Ernestus Magdeburgensis archiepiscopus & administrator Halberstaden- sis, cum inueniret iustam indignationis causam in ciues suos Halberstaden- ses, paratis copijs ad iuga & plenam obedientiam eos armis adigere constituit: Nam iudicium in vrbe, quod impignora- tum ab episcopo tenuere, ad redemptionem, quam ille parauerat, venire non sinebant. Tum verò prefe- cturam in parte vrbis, qua iuris esset episcopalis, illi non permisere. Cumq; intra urbem malè essent vna- nimes, intestina seditione laborantes, paratum habe- re & promptum negotium videbatur: Duplex nimi- rum gerendi belli commodum erat pontifici, quod sci- ret Halberstaden- ses ceteris Saxonie urbibus esse inui- sos & exosos, quod se ab eorum communione dudum re- traxissent: Deinde, quod intus feruente discordia, non vnum sentirent. Igitur post diui Iacobi diem festum, du- xit in eos: Vallabat opportunis locis urbem obsidione: & immisissis per tormenta lapidibus non paucis, muros de- formauit & mœnia. Exierat magna pridem pars capi- tuli, suo episcopo non refragatura: Remansit tamen de- canus, qui diuinum in ecclesia officium tueretur. Erat autem vir nobilis comes de Queruorde, iam ipsa canitie venerabilis, qui familiam suam cum ciuibus iussit mœnia

tuere pro viribus : Cùm in eo deprehensi necessarij belli articulo, quid facerent? Aliquandiũ sustinuere obsidionem. Cùm tamen non haberent quod foris sperarent à quoquam defensionis praesidium, extra communionẽ ceterarum vrbiũ positi, & potentiam hostis sui, quæ cresceret quotidie, animo perpendentes, deditionem fecere, gratiam domini sui implorantes. Accepit ille urbem in potestatem, & omne ius gubernandæ ciuitatis à consulatione in se trãstulit: Cõstituit iudices, scabinos, & omnia moderatur ex hoc die pro arbitrio. Calamitosa ciuitas luit damna imprudentiæ suæ, & improvidæ defensionis intus & foris. Iam omnis mercatura deperijt : Quisq; suo contenti, non querunt augere patrimonia : Viuunt in diem : nec est qui deformatos muros cùm mœnibus aut curet, aut cogitet, aut possit reparare. Itã se res in hodiernum vsq; in ea vrbe, quondam florentẽ, habent.

CAPVT V.

Henicus interim ðwilhelmi filius, dux Brunswicensis, qui prima suæ militiæ studia declarauit Hildesemensi bello, princeps ad arma natus, nec minùs animo quàm manu promptus, iam feruescente bello memorato, in Magnopolim cum paucis contendit : & in arce Zwerin, Margaretam Erici Pomeraniæ ducis filiam, germanam duarum, quæ coniugio erant sociatæ duobus fratribus Magnopolensium ducibus, Magnone atque Baltazari, coniugem accepit. Sed hoc primum anno profectus in eius occursum, cùm eam deduceret Bugslaus germanus eius dux Pomeraniæ, octingentis stipatus equitibus, qui armis fulgerent : Ea dos erat germana, ex constituto, vxorem excepit : eaque in tutum dimissa cum dominabus & puellis, ipse expeditum agmen

agmen suum iunxit Bugslao, & vnà mouentes copias suas, duxerūt in Honouer, oppidumq; armis terruerunt, quodd bello Hildesemensi necdū pacato se immiscuisent. Immittunt principes tormentis suis saxa grandia. Sed ciues interriti, muros & mœnia oppidi sui defendunt: nec tamen proruerunt temerè foràs. Vbi iam aliquot diebus frustra oppidū tētāssent principes, Bugslaus dux, nē incaſsum veniſſe videretur, inter comitē de Retberge & concaptiuos eius, cœpit ex vna, & ducem Henricum ex altera tractare: perfecitque, vt comes cum consortibus expromiſſa ingenti pro ſua ſuorumq; laxatione pecunia de captiuitate prodiret. Nec diū poſt, proxima bruma finitum eſt omne bellū Hildesemense, qualicunq; tranſactione: Compensata damna: captiui coequati, & vt fieri omnes exoptauère, in ſuam quiſq; dominationem, aut etiam libertatem repositus, alterna iurare cognoſcebant. Per eadem tempora alius Henricus dux Luneburgenſis, Ottonis filius, tum accepit coniu- gem de domo Miſienſi Margaretam, ſolemnitate nupti- arū peracta in oppido Tzelle, & in arce illius præcipua quam illuſtrauit multorum præſentia principū. Erneſti ducis Saxonie ea erat filia, germanam habens reginam Danie, & fratrem Erneſtum archiepiſcopum Magdeburgenſem, nec non Fridericū electorem, & Iohannem duces Saxonie ſuperioris, alios germanos. Quo etiam tempore, & Wilhelmus dux Brūſuiccenſis Henrici pater, cum non aquè ferret inſolentiam & oſtphalorum vltra & iſeram, oppugnauit & cepit arcem, quam vocant Hemelſcheborg, non longè ab Hamelen oppido ducum memoratorum, ad ripam dicti fluminis: Eiectus eſt caſtellanus, impoſuitq; dux ipſe præſidium ſuum. Aderant arma ciuitatum, quæ illi duci parerent: Brunſuici, Got-

ringa, Embica, Northem, Honouer. Tum primū Brunswicenses sacramēta praestitēre & Wilhelmo post & Wilhelmo patrem. Eodē quoquē tempore constituit Ernestus archiepiscopus Magdeburgensis, cum arma suorum militariū atq; vrbiū cum bellicis apparatus in expedito teneret, oppugnare arcem & ueling. Intercepēre rem principes Brunswicenses, & Wilhelmus pater, & Henricus filius: Effectumq; est, vt qui inerat arcis praefectus, mox abiret, euacuans praesidium: Electus est vtrinq; comes de Stalberge, qui arcem seruaret, donēc inter memoratos principes de cuiusque iure super ea re ad plenum conueniret.

CAPVT VI.

MAximiliano Romanorum regi noua indies bella crescebant in Flandria, cum grauarent Flandriae membra ad commune ararium constitutam pecuniam comportare. Reiecēre omnes omnia in Gandauenses populosiores: qui & solerent, & possent eam causam potentiū sustinere: in qua vrbe responsum se daturos cateri asseuerabant. Rex praenire constituens orituram seditionem, Gandauum contendit, vt populum sibi prepararet. Sed vbi intellexit iam auersos sibi illorum animos, contendit Bruxellas: Illic quoquē iam inueniens rem spectare ad tumultum, quia non nisi praefinito numero militum permissus est introire, redijt in Flandriam, iam magis atq; magis omnia sibi comperiens aduersa. Igitur contendit in Selandiam, vnde statuto tempore reuersus est Brugas audire responsa Flandrensium in Maio, super comportando arario. Quae cum non satis placita darentur, minas pro sua consuetudine intulere Alemani, animati, quod audirent res prosperē geri in Britannia, & quod rex Hispania maximam victoriam per-

peregisset in Granatam, nostri temporis rem omnium clarissimam: Decennio fertur continuato laborasse rex in eo regno, & urbibus eius, nouissime in vrbe omnium primaria Granata expugnanda. Interim Romanorum regi inter multa prospera quadam se immiscuere aduersa: audiuit enim captum a Francis oppidum sancti Audomari furto, cum nauiculis passim noctu introirent, absconditi a fratribus sancti Bertini, donec multiplicati insurgerent. Vix pauci ex regis elapsi, rempertulerunt, & ordinem gestorum exponunt: quod malevolentibus incolis, & ad Francos inclinantibus, superata sit illorum diligentia: nam ceteri, aut merisi, aut ceteri perierunt. Gadaui quoque commotio facta est ingressis exulibus, quos pridem proscripturum: sed paucis punitis, statim conuicuit, cum Gandauenses Romanorum regi se parituros ad omnia sponderet. Morini quoque custodes pro Maximiliano rege cum infestarentur, misere nuncios regi, nisi missis auxilijs roborarentur, importatis armis & comestibus, non se posse diu rem sustinere. Vtrunq; illis permittitur. Rex de Selandia Teuremundam contendit: ubi facto conuentu ad consilium, audiuit de aduersis successibus Martini Nigri in Anglia: qui dum ipse misceret incendia, casus esset cum omnibus copijs quas haberet: Non enim satis aderant in expedito, qui fauores & arma pollicerentur pro filio ducis Clarentie: cum rex Angliae quadraginta milium ducens exercitum, presenti regis Romanorum Heraldo fertur dixisse post conflictum: Grates, inquit, debemus Romanorum regi, & magna ducissa Burgundia, quorum opera sit ea strages peracta, ostensis caligis eiusdem Martini, quas Margareta ducis Karoli relicta, multis preciosis margaritis exornauisset. Mittitur alius Clarentie ducis filius captus in Caesiam, ut abesset

cogna-

cognationi suae pro eo tumultuanti, qui alioquì videbantur omninò non quieturi.

CAPVT VII.

Circa Morinum peruigil cura fuit Hispanorù militum cuncta tueri. Franci, duce Philippo Desquordes, veteri Flandriae hoste, non solum hoc oppidum, sed cunctam Flandriam ope Anglorum, qui iam infesti erant regi Romanorum, (praesertim quòd modernus Angliæ rex Henricus VII. ex Francis ortus, ab illis non est passus diuidi: vnde orta est illa difficultas permittendi Flandrijs inducias quas sperabant) sub leges mittere. Igitur maritima oppida Flandriae, Grauelingam, Dunkerken, Nouumportum iussit rex Romanorum diligentius asseruari: qui nauibus apparatus expectabant hostes: nam venientes excipere constituerunt: cum interim idem Philippus Desquordes, magno per Franciam parato exercitu, properabat Duacum, Insulam, Morinù, armis pulsare: Sed in alijs frustratus, in Morino prosperatur, dedentibus se passim incolis, quòd vim militum, qui inerant, sustinere haud possent: Itaq; multis caesis, atq; captis, pauci euasere. Ad oppidum Betunæ, quod in Arthesia rex Francia dedit domino de Penis, ad compensanda quæ pro ipso amisit in Flandria, fraudem struxit Philippus: Nam literis adulterinis vocauit nobiles de Flandria, quasi traditurus eis oppidum: Illi credidere, armis iam ad sumendum in potestatem oppidum apparatus. Venerat constituta dies: Dux Geldriae Karolus iuuenis, qui tum primis in armis Romanorum regi militabat, Engelbertus de Nassaw: Philippus de Rauensteen, magna stipati manu venerant, oppidum (vt sperabant) accepturi. Panduntur Francorù insidia: sed tamen magnum praelium conseritur. Cadunt multi de Franciano-

biles,
cesis
bert
suor
rolu
pepe
tam
fact
Fra
Arb
mar
pot
dan
ret
De
im
ran

Moffe
Ma
vic
na
ter
cet
pre
qu
cia
dr
sti
vo

biles, in quibus frater Philippi Desquordes. Verum illi
 cesit victoria. Capiuntur Karolus de Geldria, & Engel-
 bertus de Nassaw: Vix elabitur Philippus de Rauēsteen,
 suorum periculo redemptus. Sic peruenit ad Francos Ka-
 rolus Geldria dux. Victoria nūciata Parisium, latitiam
 peperit ingentem. Sed funestus aderat nuncius de Bri-
 tannia, qui regis fugam, militum cladem, armis & peste
 factam detegens, latitiam omnem subuertit. Inde verò
 Franci conuersi in Leodiensem prouinciam, ducibus de
 Arberg dominis, igne & ferro omnia defœdauerūt. Ro-
 manorum rex aduersa correptus valetudine, adesse non
 potuit: sed Philippo de Rauenstein Flandriam tutan-
 dam permisit: qui vindictam de hostibus sumere pollice-
 retur. Non quieuere interim Franci duce Philippo
 Desquordes, quo minus Flandria à sancto Audomaro
 imminerent. Sed diligentia Philippi de Rauenstein, cu-
 rantis omnia diligentissimè, nihil profecerunt.

CAPVT VIII.

Misit interea regi Romanorum Fernandus rex
 Hispania, victor Granata, solennes oratores,
 offerens fœdera & mutua præsidia, si Philippo filio suo
 Maximilianus, filiam Fernandi acciperet uxorem: &
 vicissim filio Fernandi Margaretam Philippi germa-
 nam, quæ nunc in Francia teneretur, coniugem permit-
 teret. Interim ad bella in Gallos, X. millia militū polli-
 cetur, ipse cum Britonibus ab occidua parte inuasurus
 prouinciam. Sed cum res in deliberationem est posita,
 quæ tamen postea illos vtrinque habet exitus. Interea
 cum ageretur de augendo arario inter tres status Flan-
 dria, militaris quidem ordo consensit: Spirituales, si iu-
 stitiam solito more debitam de iure consequatur, factu-
 ros pollicetur quod poterūt, non ad sustinenda bella, quæ
 sunt

sunt illis inter dicta, sed ad intertenendum regis statum.
 Popularis autem status oratoribus Gandauensibus, nihil
 contribuere gerendis bellis respondit, sed sustinendam pa-
 cem cum Francis in uitam putauit. Si tamen opus sit col-
 latione, ad pacem, non ad bella, polliceretur subsidia.
 Gandauenses hoc dato responso abiērunt, & destitutis
 in sua ciuitate, qui autoritate principis ius redderent,
 ipsi sua temeritate nouos creārunt legislatores. Tum vi-
 dentes rem omnem interturbari, fugerunt optimi quique
 de vrbe. Reuocati, sub pœna confiscandorum bonorum,
 non rediērunt, vitam rebus prapponentes. Miserunt, qui
 gubernacula apprehenderant, vxores cedentium post
 illos, cum liberis, vt vnā exularent. Rex autem Francia
 iam ad pacem respexit, offerens futuro socero suo Atre-
 batum, Betuniam, Ariam, Audomarum, Bipalmes, &
 omnia citra Sommam fluiuium: qua tum dicitur obla-
 tio contempta: viderint qua prudentia. Gandani inte-
 rim grauius tumultuatum est, quod exules rediērunt
 rege inuito, nec videbatur vrbs regis mandatis paritura.
 Brugis autē colligitur aes promissum per capita iux-
 ta facultates singulorum: vt regia contributionis esse-
 ctus impleretur. Sed tamen donatiua non prouenerunt
 stipendiarijs, quanuis ingens vndique pecunia corrade-
 retur. Rex à clero impensas postulat, quas fecerat ora-
 toribus ad urbem missis, duodecim aureorum millia. Ille
 respondet: Si pax cum Francis seruetur, & clero iura
 libertatis per omnia restituatur, videndum illis quomo-
 dō ad octo millia perueniant. Gandauenses vocant cle-
 rum in conuentum: Non compareret: Rogatur vt inter-
 ueniat noua turbationi: Non audet se tantis rebus inter-
 ponere, sciens quid pridē indignationis virinque repor-
 tauerit. Intelligens rex rem omnē spectare ad nouā re-
 bellio.

bellionem, quòd membra Flandria iterum resumerent gubernationem, clam firmat oppida pridem sibi parentia, Teuremundam, Alostum, Aldenardum, Curiracum, Insulas, & Duacum. Gandauenses in Hulst duxerunt, quòd capitaneus eorù quosdam ibi pridem ex suis amisisset Albicaputiatos: (Sic enim vocabant quandam suorum societatem) Iohannes Capenolle profectus ad Philippū Desquordes in Atrebatū, quingentos indè milites eduxit, pollicente Philippo, quòd maiori mox manu sequeretur. Sed in Hulst & Aldenardo Gandauenses non profecerunt: Postea tamen Aldenardū arte quadam in suam redegerunt potestatem: his enim oppidis maximè indigebāt inuehendis ex Francia frugibus, alioquì fame excrucianti.

CAPVT IX.

Interea ciues qui Brugis pro rege stabant, misso fidei nuncio, insinuârunt illi, Nisi accedat, populum omnem in rebellionem Gandauensibus accurrere. Arbitratus rex presentia sua ciues terrefacere, aduolauit: nam ex maioribus quidam regem ad ingrediendam urbem inuitabant, asserentes, & id ex animo arbitantes, maiorem populi partem, si adesset, protinùs accessuram. Introiuit ergò Brugensem urbem rex, Petro Longocollo eius inibi Sculteto ducente, cum non multis, foris manere reliquam manū quoad iuberet, insinuās. Per quod tempus in oppidū Curiracū vocatus Philippus de Rauēsteen per Iohannē de Horne regi fidelem, nō differt profectiōnem sperans arcem, quam tenuere Gandauenses, capere. Iam cum Hadriano de Likerken Gandauensium capitaneo symbolū in oppido fecit: Inter prandendū consurgens dissimulante Iohannes, arcem ingreditur, ianitorē confodiens. Mox animo voluens Hadrianus quod fieret, sequitur precedentem, & iam portis seratis, oppugnat

gnat arcem: Nihil armorum in praesidio reperit Iohannes, vnde arcem tueretur, & quo posset oppugnantes abigere. Recepit non magno negotio arcem Hadrianus, magno suorum stipatus comitatu: Iohannem confodit: perinde Philippus post veniens frustratur: Qui comperito quoddam rex quoque Brugis non prosperaretur, slusam se recepit, inuidiam in arcem. Nam rex Brugis, vt erat constitutum, armatus primo mane apparuit ad domum Scabinorum, (Burgam vocant) sperans iuxta conditum confluxuram ad se plebem. Sedebat quisque domi, proprio intentus labori. Insonuit rumor per oppidum, regem stare armatum ad domum scabinorum, proclamatur ad arma, quandò quisque suo timebat capiti: non enim instructa plebs erat ductoribus: Tum qui regem introduxere, vbi vident ad arma conclamari, nec ad stipandum, sed oppugnandum regem concurrere, malè sibi timentes, quarunt latibula. Incompositum vulgus infinita multitudine regem circumstitit fremens: nam qui cum rege starent, comparuere nulli, Concurritur in forum authore decano fabrorum lignariorum, quoddam pridem pro leui verbo ad delationem mimi, quidam eorum ordine esset decollatus, regem sumpto in foro consilio adeunt: Opus, inquiunt, videri, vt paulisper vtatur patientia, volens eat in liberam custodiam: Nam aulici sui iam penè omnes aufugerant. Primum in domum Velle, deinde in Craneborg, nouissimè in domum Iohannis de Grosis audientiarij regem incluserunt. Alemanis eiectis, nobiles qui in comitatu regis erant, in eo loco honorificè detinentur.

CAPVT X.

Vigilia erat Purificationis diuæ Mariæ, incipiente iam pridem anno octuagesimo octauo post mille quadrin-

quadringentos: Capti nonnulli ex ciuibus, qui regi talia suggestisse putarentur, vt vi armata in ciues vteretur, truncati sunt. Scultetus ipse diu latuit: Euocati Brugas Gandauenfes, ad magnum inceptum aderant, maiori numero quam sperabatur: Exclufi tamen multi sunt vrbe. Alij etiam qui ingrefsi sunt, auertuntur à confilio maligno quod conceperant. Qui de cancellaria regis erant, & alij de concilio ecclefiaftici, mifi sunt Gandauū. Rex à Brugenfibus aditus, lachrymas ante verba dedit: Col-lachrymati sunt, qui viderunt, multi. Oftensa sunt ei plurima, quæ ille se ignorare fateretur: Rogabat, vt vita illi falua fit: Promittunt omnes fanguinem fuū dare pro illo, nè quid mali patiat. Interea Gandauenfes iuxta oppidum Hulst detrimenta fufinuere non parua, in glaciem merfi, dum oppugnarēt. Inde verò cum com-meatus intercipere conarentur, cafi. Tum verò rege in custodia manēte, Gandauenfes cū alijs Flandria membris refumpta adminiftratione, Ipris & Brugis nouos magistratus erigi curauerunt. Interea Iohannes Capenolle, vt ad regem Franciæ nuncius Flandriæ mitteretur, eſt amiſus, reclamantibus nonnullis: Non oportere Philippum principem fuum hereditate auita depelli. Matthias verò Speiart, qui ſemper pro rege ſtabat Romanorū, Brugis depræhenſus, Gandauum perducitur: ibiq; excruciat, in quatuor velut patriæ proditor, diſcinditur. Brugis Iacobus de Dudenzel gladio per tumultum cæditur, multa offerens, ſua omnia exhibens, vt nudus peregrinari ſineretur: cum pro eo religioſi ordinum, nationes etiam mercatorum interuenirent: Sed fruſtrà omnia. Iacobus de Here truncatus. Nicolaus de Helst, pridem penſionarius, cum alijs excepit mortis ſententiam. Sed iam ſub icſtu gladij acclamante populo, mi-

sericordiam, meruit vitam: Sed à morte propinqua conceptum colorem nunquam posuit. Interim nobiles indignati pro rege capto, aduersus tria Flandria membra, quae potuere, moliuntur, accepta custodia oppidorum. Captus deinde ad medium ferme Quadragesimae, qui multum querebatur, Scultetus Petrus Longicollus, diu illis ludibrio fuit: Ità in foro circumduxere per tentoria, ubi ciues velut in castris excubabant, ad singula irridetur. Inde verò cruciatibus miserè in foro examinatus in tormento, quod ipse pridem faciendis questionibus excogitasse crederetur, post omnia casus est gladio, vir etiam maiori dignus loco pro ingenio & diligentia, sed vita dignissimus, quem furor popularis coeperat odisse: nunc verò magno, si fieri posset, à morte mercarentur. Sed irremediabilis à morte via est.

CAPVT XI.

Imperator, cognito filij miserabili casu, contraxit concilium principum: Missus est Wormatiensis episcopus in Brabantiam ad Philippum nepotem asseruandum: Multa pro liberando rege tentata sunt frustra. Scribit summus pontifex, & intentat censuras, gladium suum: sed nihil profuit apud pertinaces. Gandavi interim magna caedes honorum ciuium: Nam quisquis pro rege verbum vnquam molle emisisset recoleretur, suspectus habebatur, & patriae proditor. Venerat auxilia belligerendi à Britonibus: sed capto iam rege, nihil fieri potuit: Triste ubique iustitium. Philippus Desquordes, ut bellum suscitaret ex bello, Karolū ducem Geldriae captiuum suū, ad instantiam Renati ducis Lotharingiae, qui sororē eius iam coniugem teneret, per Lotharingiam misit in terram suam: Quieuit ille aliquandiu, dum Romanorum rex alijs, quibus erat implicitus, laboraret: Sed post aliquantos annos oppu-

oppugnatur, quod mox dicemus. Inclusus ergo rex Romanorum, Brugis asseruabatur: & quae fieri poterant, aut comminando, aut sciuendo, omnia contemebatur. Tentare aliquando Gandauenses aut blandimentis, aut vi publica regem eductum in manus ponere Francorum. Id cum resciret, orabat Brugeses cum lacrymis, ne villo pacto fineret. Polliciti sunt illi ex fide, & ex animo curauerunt, aucta vigilum manu, qui regem custodiret. Temperatum est interea foris ab atrocioribus motibus, ne quid per eam occasionem grauius in captum regem constitueretur. Erat multo tempore inclusus, donec Brugesibus videretur rem pro suo arbitratu componere. Non destiterunt Gandauenses aduigilare, ut siue volentibus, siue nolentibus Brugesibus, regem adimerent. Sed cauerunt hac de re Brugeses, non modo propter regem, sed etiam sua causa, certi quod rege apud illos manente, pacem pro sua voluntate essent habituri: Nec omnino spe sua frustrantur. Equidem, cum illis iam esse tempus videretur, regem iureiurando constringunt, adhibitis quibusdam ex prima nobilitate cum illo iurantibus, omnia quae facta viderentur, ex animo remissurum, nunquam vindicaturum. Id suo, & potissimum Philippi de Rauenssteen iuramento firmavit, ac venerabile Christi corpus in eam rem desumpsit. Ita tum carcere laxatur: Vtinam veteris Ioseph similitudine, iam primus in orbe Christiano, totius mundo futurus salutaris princeps.

CAPVT XII.

FRidericus autem pater, iniuriam & contemptum suum, quae perpeffus est in filio, & regno irrogata contumeliā, protinus abolere non potuit. Immixtis armis magna Flandriā clade inuoluit, rege ad omnia quiescente. Sed tum Philippus de Rauenssteen, qui sacramento suo omnia

cum rege firmasset, vt ostenderet, non sua voluntate arma renouari, derelicto rege, quē primus ipse semper ad ea tempora ab initio reconciliationis sequebatur, arcem Slusæ accepit in potestatem, (Hic est portus ille Gesoriacus, de quo in Ptolemaeo) Flādensibus ex illo die equior. Superuenerat tum noua causa, noui belli mox futura radix. Moneta currens (vt fit) bellorum tempore leuior facta, supra modum ascendente auri valore ad argenteos (stupheros vocant) sexaginta: Indè præcipiti via redigi tentatur ad viginti. Visa est cunctis ea tam grandis & subita nummi aestimatio, nimirū damni omnibus importatura, cum essent in vtraque parte nobiles, sua vtrobiq̄ lucra venantes. Nam alij leuaturi, graue nummi pondus probabant, vt viginti soluerentur pro auro: soluturi autem, minus volebant. Res diū fluctuabat: Cessissent q̄, voluntati principis, bonum valorem requirentis, maiores in populo, & magno suo detrimento pacem volentes coemissent: Sed vulgus instinctum à nobilitate sua lucra querente, nequaquam induci potuit. Iterum nouus tumultus, renouata pristina bella. Philippus de Rauenssteen, quē diximus apprehendisse Slusam, iam aperte à rege descuiit, partes plebis Flādensium amplectitur: & oppido Slusæ cum vtraq̄, arce communis, diū restitit reliquæ nobilitati. Terra mariq̄, pugnatur: Validam manum contraxit Philippus in oppidum: naues habuit expeditas non paucas. Satellites collegit ex Gallis, Germanis, Danis, manū collectitiam siue gregariam: Curauit fruges importari à Francia: Diū eam rem fortiter sustinuit: Cū terra vastaretur à regijs, ipse in mari grassabatur. Ad oppidum quod inter Brugas & Slusam medium est, (Dam vocant) tentatū est ab regijs, si possit intercipi, vt commeatus prohiberentur
à mari

à mari ad urbem. Ibi cecidit bona pars Germanica nobilitatis, frustrata ad oppidum capiendum: cum intus vigilarent diu taciti & inuicti, donèc subiectum haberent omnes. Et prostrati sunt viri, nullo precio astimandi, quia nulla re coaquandi, quos socij ad tumultum rapuere.

CAPVT XIII.

Albertus Saxonia superioris dux, qui videbatur neutraliter agere, nec se bello immiscere, Brugis postulauit pacificus cum aliquantis, qui timeri non possent, armatis intromitti, quòd haberet rem cum maioribus colloquio dignam & serid agendam: pramissis quibus hospitia curarent, & cibis parandis intenderent. Non dubitauerunt Brugenses etiam maiorem armorum numerum admittere in urbem populosam, presertim quòd audirent & crederent in vrbe pernoctaturum: nemo cogitauit de eo quod ille parauerat, stratagemate: Ipse ergò cum expedito suorum agmine continuò insequitur precedentes: Et primi quidem hospitia petiere, simulantes quòd ad manendum introissent. Ceteri interea continuato ordine oppidum pertransibant aliam portam, quae ducit in oppidulum memoratù, mille passibus distans: quod Aggerem, vt diximus, vocant: Et primi agminis iam portam tenebant oppidi sepedicti, cum nouissimi non longè Brugis abessent, continuato tamen insequentes itinere. Qui in oppido erant custodes, nihil mali à Brugis metuentes, arbitrantur sibi mitti praesidium ab amicis: ita nihil mali suspicantes oppidani Dam oppidum amisere: Et quod ante armis saepe tentatum, expugnari non poterat, tam leui nunc occasione Erugensibus deperijt: inq; eo amisso omnis fortuna belli conuersa, Brugensibus coepit aduersari. Nam inde interclusus

erat à mari commeatus, fameq; laboratū est insigniter. Accesit altera causa belli tum finiendi, quodd stipendiarij Slusis cum Philippo de Rauenstein inclusi, tumultuari viderentur, ob nescio quam causam: Sed in hoc genere hominū causam tumultūs querere, superuacuum est, quod ad omnem ventum commouetur. Capiti igitur suo timens Philippus, & iam Brugesibus suis aut prodesse, aut adesse non valēs, vtraq; de re ad pacem inclinabat: Solus ille cū solo de Nassow comite, pacis leges conscripsit. Tum Brugeses, vt stipendia soluerent militibus, argentum quod quisq; domi factū habuit, pro viribus facultatum in committē contulerūt, deficiente numismate: nam omnis exhausta erat pecunia: appensum est in statera in aris debiti estimationem, & traditū leuissimo est hominū generi, vt abcederet. Itā tertiu quoq; bellum est finitū, ciuibus ad magnam calamitatem penē omnibus perductis. Sic eat, quando certa ratione gubernari non passi, tumultuantur: discant malo suo ad tolerabiles redire cōditiones. Flandria sit exēplo vicinis prouincijs.

CAPVT XIII.

PER ea tempora in Brunswico vrbe Saxonia primaria, immissus est spiritus vertiginis in capita multorum, vt in publicis conuentibus tumultuati ciues, magnam partem consulatūs suo arbitrato destituerent administratione, nouis pro libidine surrogatis: quibus adiecere viros vigintiquatuor ex ciuibus, qui rebus gerendis & capiendis consilijs interessent. Ea res liuores in populo plurimos parturiuit, dum destituti, cum omni sua cognatione aduersarentur ceteris, qui vel gubernacula tenuere, vel sua debonestationi dederint alimentū. Vetus in vrbibus malum, dum quisq; ordinis sui obliuiscitur: nulla adhibetur à præsidentibus modestia: nulla deinde

indè à subditis in longū præstatum patientia. Ità primùm
 odia, deindè iurgia, demùm nascūtur intestina bella :
 que omnes præcipuas vrbes subuerterunt. Quares eo-
 dem fermè tempore, per annum à Christo octauum &
 octuagesimum post mille quadringentos, in veteri mar-
 chia claruit multorum detrimento. Nam in Stendalia
 dum malè parèrent ciues senatui, efferranturq; ad dis-
 turbandum publicum concilium, iam imminente illis
 Iohanne Brandenburgensi marchione principe electore,
 qui per districtum omnem axisam, vt appellant, consti-
 tuit de cereuisia, nec satis illi annueretur à subditis: in-
 terueniente turbatione, quam diximus, intestina, cogē-
 bantur Maiores inuocare principem. Qui egressus vali-
 da armatorum manu, tumultuantes repressit, & capita
 gladio puniuit : instituit que diu recusatam axisam per
 omnes vrbes Veteris marchie, facili vsus progressu per
 intestinam ciuium discordiam. Erat per ea tempora im-
 pacatum mare, cum Phrisij illi capitanei veterem insti-
 tuerent questum : Specie quidem Hollandinos perse-
 quendi, sed re vera, vt compertum erat, qui illis mili-
 tarent, nullo nauigantium incommodo abstinerunt.
 Hamburgenses, qui crebra vtūtur nauigatione per lit-
 tora Phrisia, Hollandia, Selandia, cum incurstationibus
 vexarentur, iam antè sæpè per literas, aliquandò in con-
 uentionibus cum dictis capitaneis questi, nihil serius ex-
 perirentur: armauère aliquot impositis stipendiarijs na-
 ues, & in mari quærentes, inuenerūt non contemnendam
 manum gregariorū : Pars iam per littora vaga fereba-
 tur, pars portū in nauibus asseruabat. Cum cernerēt vr-
 bici stipendiarij, quod genus hominū reperissent, aggre-
 diuntur vt caperent. Illi capi non passi, cum nihil hostibe
 præ se tulissent, se tuentur : Capiuntur tamen, nec atro-

citer se, vt dixere, defenſitabant, quòd illis periculum vite in ea eſſe captiuitate non formidarent. Inerant aliquot Franci, iam ab illis in ſuis nauibus capti: Vnà perducuntur in vrbe captiui: Seponuntur tamen Franci, quòd iam capti, ab alijs tenerentur. Septuagintaquatuor erant, quorum de capitis periculo certaretur: Impetiti in iudicio, quòd publicæ nauigationis inimici, incurſarent omnes prætereuntes: Illi impendit ſuos nominant in iudicio dominos, quorum inſſu bella hoſtibus intuliſſent, cæteris abſtinuiſſent. Studio quaſitum, vt inueniretur, quod illis obijceretur: Nõ erat qui accuſaret. Ab lōginqua vrbe pducitur nauita, qui ſibi ademptum, neſcio quid, quod ibi reperiēbatur, quereret: Vas erat non magnum ferreis clauis plenū, vilis precij, cuius prætextu tot capita damnarentur. Miſerum ſpectaculum, plectuntur omnes gladio. Mens erat, terrorem graſſantibus per mare inycere, vt illud ſinerent pacatum. Sed nulla auocant ſupplicia mortales ab exceſſibus, quòd impunitatem ſibi quiſque promittit, latere ſperans inter multorum facinora.

CAPVT XV.

R Ex Romanorum, iam diu viduus toro, de nouis nuptijs cogitauit. Iam permittit filio ditiones auitas, in patriam regionem demigrās: vbi illi pater & patruus dedere terras, vnde regium impleret ſtatum. Sigismundus Auſtriæ dux, quē ille pro atate & amore patrem vocitabat, comitatū Tirolis illi permittit, inuitans, vt ſecum in vrbe Inſprug cōmoraretur: opulentiſſimam proſectō regionem, quæ aliquot centena millia aureorum præſtaret gubernanti, ex ſale & argento, quæ ibi abundant: quorum ibi fontes & minere ſunt non pauca. Conuenerat cum Franciſco duce, vt vnicā eius filiam
cum

cum dote acciperet opulenta : Nam ducatus ille dos erat vnica proli. Misit rex solennes ad contrahendum absens de presenti matrimonium oratores, sufficienti mandato suffultos. Interim Franciscus dux in fata concessit. Bella non desuere ab rege Francia, qui latissimum illum ducatum, sua ditioni iam vacuatum arbitraretur, quodd feudum esset ab corona. Proceres resagantur, & morientis sui ducis mandata implevere, Romanorum regi Maximiliano seruantes prouinciam cum herili puella. Non desistit Gallus oppugnare prouinciam : Habebat, vt fit, in latissima regione qui illi studerent : Sed maior pars procerum pro Maximiliano stabat. Venere interim Romanorum regis oratores, & puellam regi suo deportandam deposcunt, prouinciam committentes gubernandam, quibus eam dux moriens permisit, donec veniens rex ipse cuncta propius inspiciens ordinet : Incolumiter ab rege Francorum cum puella, & securitatem publicam deposcerunt : Non negatur. Igitur rebus in prouincia constitutis ex sententia, cum puella & honesto comitatu iter per Franciam inuadunt, freti praestita securitate. Iam peruenere in locum qui Francia regi ad institutum suum visus est idoneus. Aderat rex ipse cum aliquot ex regno proceribus : Puellam sibi sisti iubet : dignanter venientem honorat. Tum sciscitatur ex Britonibus, qui e prouincia illam deduxerant, si omnia legitima, quae ad desponsationem puella pertinerent, ex persona Rom. regis essent impleta. Illi respondet, de voluntate mortui ducis parentis illius esse addictam Rom. regi, caetera se ignorare : ad hoc se exisse, vt sponsam regi sponso deducant. Tum rex communicato cum suis consilio, iubet responderi missis a rege Rom. Ire liceat quod velint : puellam nulli nuptam, nec per verba de presenti

Nun 5   cuiquam

cuiquam deuinctam, suo toro esse asseruatã. Ibi, uolentem nolentẽ, incertum, puellam dominabus de suo regno permittit, ut inclinẽt ad regis assensum, & mox toro suo impositã habuit pro coniuge, omnibus de more impletis. Tum remittendam Romanorum regi filiam, sæpẽ & multum repetitam, decernitur. In vno factõ geminum committitur piaculum: propriam sponsam tam diũ in primis affectibus habitam, itã etiam, ut in nonnullis literis nomen puellæ suo coniunxerit, contemnens ac reijciens, & quam non debuit, inuadens, iniurius fuit in socerum, cui & sponsam ademerat, & in eiusdem filiam, cui torum diũ promissum abstraxerit.

CAPVT XVI.

VNum, & idipsum tenue, ex iuris superficie quasi adminiculum, qui regis Franciæ factum tuerentur: Scripturas scrutantur, quod procuratores ad contrahendum matrimonium missi, mandatum habuerint, non pro se quisq; insolidum, sed omnes coniunctim, cum sit matrimonium opus personale, nec cadat vnum in plures. Magnis regibus non in scelus deputatur, quod minoribus in piaculum: Verumq; inuenitur, quod Græcus Anaxerfes fertur dixisse: Leges humanas telis aranearum esse persimiles, in quibus hærent muscæ, ac culices, crabrones impunẽ rumpũt peruolantes. Abiẽre tristes Romanorum regis oratores, quæ acciderãt, regi suo relaturi. Puella interim regina Franciæ ab omnibus habetur: Margareta fratri redditur in Flandriam. Nõ magnoperẽ fuisse cordi Romanorum regi has nuptias, vel inde perpenditur, quod nunquam visus sit tantam iniuriam vel minimo vindicasse: Deindẽ alijs etiam colligitur cõiecturis: Nam cum ad regẽ sui redissent oratores, relationem facientes de his quæ acciderant, eo die quo
rela-

relata suscepit, equū conscendēs in foro oppidi Insprug,
 Dominica Esto mihi, cōcurrit obuio hasta infesta. Cum
 interim Sigismundus dux patruelis, allatus gestatoria
 sella, vt erat pedibus ager, in medios equites, regē adesse
 innuit: Ille armatus obuiam proficiscitur amātiſſimo suū
 propinquo: Et prior: Quid est, inquiēs, pater? quid agi-
 tur, vt hoc tēpore in publicū prodeat vestra ſynceritas?
 Tum ille: Non sustineo, inquit, cernere perniciem capi-
 tis vestri, quōd hodiē tribus incurrere, vt ferunt, decre-
 uistis: En proficiscor in vicinum Hallis oppidū. Ad quem
 rex: Non rectē, inquit, pater de me predicāunt: Semel
 liceat incurrisse, & satis sit. Sino, inquit, semel: sed tum
 nē iteretur: Non prorsus ampliūs, quā semel, refert
 rex. Quo dicto, ille in palatium redijt. Quæ res indicio
 est, extremis & summis sensibus vix hæſſe cordi has
 nuptias, nec admissas in profunda precordiorum, qui-
 bus solent, quæ ardentē cupimus, penitūs inha-
 rere.

CAPVT XVII.

Vngarie rex Matthias longo & difficili bello con-
 gressus Imperatori, quōd quidam regni archiepi-
 scopus coronam regni ad Imperatorem Fridericum cum
 thesauro non contemnendo pertulisset, totam penē
 Austriam occupauit, ademitque Imperatori, illo ad
 omnia desidente, & nihil agente, quōd benē speraret per
 Mattheæ mortem, prout euenerat, omnia in iustam
 successionem peruentura. Sunt qui arbitrantur, omnia
 Fridericum dissimulanter pertulisse, quo subiectos, sibi
 minus audientes, alieno gladio perdomaret: Sed per-
 nicioſa nimis dissimulatio. Sunt qui ab Imperatore
 mundi domino ignauiam abigūt, quod omnes debemus,
 eius facta semper honesta ratione in melius detorquētes.

Sed

Sed non diu supererat rex Matthias huic per Austriam victoria. Vnde factum est, quod prudenter cōieciſſe creditur Imperator, vt in se ac filium tota rediret Austria. Sed tum vacuato Vngariae regno, tempus aduenerat, quo de ſucceſſione ac iure ſuo Imperator cum filio loqueretur. Intenderunt cauſam nuncijs & literis miſiſis. Magna verò imperia, non legibus & iure, ſed armis comparantur & ſeruantur. Ided Maximilianus rex, comparatis vndiq; armis, duxit in Vngariam: & accedente illi bona parte procerum in regno, initia leta belli habuit: vt etiam Albam regalem armis caperet. Ab altera parte negabat Dooladiſlaus Bohemiae rex Caſimiri Poloniae regis filius, cui tum tertio agmine ſe opponit Iohannes Albertus frater eius, is qui poſt patrem tenuit Poloniam, quòd matrem haberent Alberti Imperatoris, eiufdem Vngariae & Bohemiae regis filiam germanam, ſororem Ladislai notiſſimi de ſanguine regis. Dum inter ſe tres memorati digladiantur de regno, Imperator Fridericus viuendi ſinem fecit, de cuius ſucceſſione non eſt laboratum, quòd iam viuens habuerit filium Romanorum regem, iam Auguſtum, iam Imperij ſucceſſorem. Sed Vngaria interim inter manus trium exercituum laceratur. Scripſere proceres reſidui, qui Romanorum regi necdum parerent, Caſimiro regi Poloniae: quid ita ſibi videretur duorum filiorum arma inter ſe collidere, ad regni ſubuerſionem? Iam illi domique ſuae in eo complacitum, quòd primogenitum eius ſibi regem delegiſſent, & tamen fratrem eius nihilominus impugnare germanum & regnum: niſi aliter ille rebus conſulere, vt Iohannem Albertum filium alterum ab armis reuocaret, facturos vrgente neceſſitate, quod iam feciſſent quidam ex eorum conſortibus: qui iam Romano-

rum

rum regi armis coacti cecidissent. Apparet autem ex his literis, propensiores fuisse in proceres Polonos, quam Austrios: Siue illius & fas deponere videretur, siue magis complaceret illis in eam familiam, quæ tum potentissima videretur: quod incertum haberent, quid sperarent ex Romæ rege: cuius regnum in se diuisum, quod vergat, nihil oportet ominari, quandò veritatis ore declaratum est. Sed cum res in eos decurrit exitus, vt Iohannes Albertus exercitum patris iussu retraheret, rex Bohemæ & armis & fauore præualeret, Romanorum rex qualibuscumq; interpositis conuentis placitis, regnum Vngariæ in manu Woladislai Bohemæ regis reliquit. Ità neq; de Vngaria, neq; de Britannia sunt res prosperata. Magna semper se ostendat fortuna Australibus, sed non sæpè præbet perfruendam.

CAPVT XVIII.

PER quod tempus Henricus & Wilhelmi filius, dux Brunsvicensis, iam rerum potitus, patre ad quietem festinante, Brunsvici ciuibus cepit onerosior videri, quam ab olim principes consueuissent. Habebant foris ciues prædia plurima: quæ vel principibus, vel militaribus olim seruiebant: Nunc iam voluntate principum in manus ciuium deuoluta. Ea autem libertate illis prouenerunt: vt neq; inde ad obsequia, neq; ad extraordinaria munera teneri credantur: quod illa præferre dicuntur literæ, quibus ad tuendum ius suum perfruuntur. Princeps arbitratus æquum censei, vt quoniam tam bona parte regionis in sua commoda perfruuntur, nec in vrbe vectigalia, neque impositiones rebus venalibus patiuntur, acrius instituit, vt de tam multis prædijs, vel munera supportent cæterorum, aut in vrbe permittant in vsu principum suorum fieri rerum
im-

impositiones, quas Itali Gabellas vocant : Illis ex aduerso prae-
tendentibus, & literas à principibus datas, & nihilominus longam, qua supra hominum memoriam sunt
gauisi, libertatem. Vbi iam coepit in controuersiam
res peruenire, friuolum aliquid ex vtraque parte coepit
attendari, vnde pars altera suum credidit ius ro-
borari : Demum in apertum bellum res exiuit. Cre-
didere Brunsvicenses vanas esse minas, quas audierunt :
Nam illa se esse opum & ciuium multitudine confidunt,
quod nihil minus quam obsidionem formidarent : vnde
nihil apparabant ad eam rem, neque arma augebant,
neque commeatus abunde prospexerant : sed ad inertiam
suam sedentes, solo suae magnitudinis, quam putabant,
terrore, se omnibus esse insuperabiles existimabant.
Adiuuerunt hanc ipsorum audaciam quidam ex militari-
bus, siue ingenio detinendi, ne quid agerent, siue quod
ita crederent : qui ingressi & egressi urbem, nihil minus
quam obsidionem moliri principem testarentur. Circuibat
interim Henricus dux omnium vicinorum principum
domos, & omnes ore appellans, vel ab initio firmabat,
vel antè illigata foedera renouabat : effecitque, quod
nostra memoria nusquam alibi vidimus, vt omnium
vicinorum principum armis & consensu Brunsvicum
obfideretur. Tum imprudentiam suam socordes serò
damnauerunt, qui per tanta tempora nullum belli
secere apparatus. Satis munitam habuere urbem : Id
fecit, vt essent segniores. Sed neq; satis erant ciues
ad tutandos muros edocti, longa pace resides, & animis,
& corporibus videbatur. Tum, quod omnium maximum
erat, ad perniciem pro multitudine populi commeatus
exigui : quare in famem vergebat, obsidione in tempus
extra-

ta.

Et a. Oppugnauere aliquantis vicibus urbem qui obsede-
 runt: sed non tanta erat in armis fiducia, quanta in fa-
 me, quod sciebant nihil illis esse ad perniciem propius. Vi-
 cinum erat obsidentibus monasterium Reddageshusen: In
 hoc castra sua dux, iam adspirante bruma reuocauit,
 firmavitque, ut quantiscumq; armis inexpugnabile vi-
 deretur: Excubias opportunis locis ordinauit, ut aditus
 urbis obseruarent. Aliquot aliquando facta sunt leuia
 praelia, & in excursionibus peditum, qui iam obsessis accef-
 sere, vel in ipsa urbis oppugnatione, qua aliquando cru-
 enta fuit dum caderent icti bombardis nonnulli. Aliquan-
 do etiam fors alternata est, victoresq; cadunt. Ferunt
 ciues si viribus vsi, animis valuissent, paruo quem habe-
 bant militum numero, si ex multis suorum millibus ali-
 quanta iuixissent, facile pares fore obsidentibus. Sed lon-
 ga illos tranquillitas, & rerum insolentia fecit ad arma
 ignauiores. Ad intestinam discordiam sepe fortes fuere:
 ad externa arma propulsanda nihil unquam magnum
 ostenderunt. Durauit obsidio ex aestate per autumnum
 & vniuersam brumam, cum omnis spes ducis & auxili-
 orum eius esset in expugnatione famis: Sciebant hoc,
 qui foris bene volebant obsessis. Itaque rebus necessa-
 rijs ad importandum vndiq; in Hildesem conuectis, con-
 traxere ipsi Hildesemenses, quas ex suis vicinisq; pote-
 rant, vires & arma, ac Brunswicenses per nuncium
 significauere, ut occurreret venientibus, omni qua pote-
 rant virtute, ut commeatum etiam inuitis hostibus in-
 ueherent in Brunswicum.

CAPVT XIX.

AD oppidum Peyne Hildesemenses cum omni ap-
 paratu peruenerunt incolumes: Inde mouen-
 tes, obuios ex constituto habuere Brunswicenses:

Nes

Nec potuit tantum apparatus dux ignorare. Igitur omni quo poterat equitatu ac peditatu occurrerat impediturus, etiam cōserta hostibus manu, certus confluere: Tormenta bellica prēmisit in opportuna loca cū custodiis, ipse cū omni agmine sequutus. Iam egressi Hildesemenses cum Brunsvicensibus, in copias ducis rectè contendunt, in eum præsertim locum, in quem tormenta collocasset, & commissa manu pugnant. Ibi superiores effecti urbici, ducis primas copias repellunt, & si satis infestissent, impedimenta bellica hostibus abstulissent: Sed seruauère vires suas magno, quod cernebant, agmini ducis. Igitur progressi in villam non longinquam urbici, castra sua ex tempore communiunt, omnibus in medium acceptis: extrema curribus & instrumentis bellicis vallauerunt: dispositis ad iactum bombardis, in eam partem, vnde sibi imminere hostes prospicerent: hunc in primis errorem committentes, quòd pro multitudine suorum angusta nimis loca metarentur, quòd difficulter se vertere, minus autem possent impedimenta transferre. Dux eius rei non ignarus, suum agmen circumduxit, ea via sequutus, qua illi in vallem descenderant: Iam apparebat commissus error, quòd angusto loco mutare propugnacula non possent: Densò dux agmine mouit in hostes: Primi equites ea stetère fixi pressura, vt non se commouerent. Igitur aliquanti ducalium, ex urbicorum castris iacti bombardis, aliquanti etiam casi gladijs, tam erant propinqui, vt non se in vllam partem possent commouere. Insigni ibi clade accepta ducalibus retrocessère: Diu tamen deliberauerunt, si iterum adorirentur. Urbici autem cū hostes declinarent, quadrato agmine incessère, parati semper ad pugnam vnde cunq; incurrerentur: Illo die Brunsvicum erumpum

ptum est ex hostium faucibus, in quas iam penè fames contrusit. Tum cecidère animi obsidentium: cœpitq; inter principes de totius causâ interceptione agi. Constitutis primùm treugis, interim de cõpromisso deliberatum. Constituere demùm causam omnem in manus duorum principum, qui equiores ad omnia viderentur: Ea fides tum facta est Brunswiccensibus. Ernestus Magdeburgensis archiepiscopus, dux Saxonie, marchio Misnensis, Ioannes marchio Brandenburgensis, princeps elector, electi sunt ad causam arbitri. Aderant cum tractaretur in Tzeruest duo Henrici principes Brunswicenses, Magnus quoq; dux Magnopolensis: ipsi quoq; Brunswicenses cum amicis suis. Forma agendi hæc erat: Auditæ partes diuisim: primò duces, deindè Brunswicenses: absente parte semper altera: Verbum dicentis accipiebant notarij: Ea tarditate pronuncianum fuit. Et quanuis multa sint intentata, tamen ista vice res ad exitum non peruenit. Alio deindè tempore res à multo minoribus est coequata, vt ex quatuor arcibus, quas de manu Brunswicensium dux bello cepisset, duæ illi remanerent: Ex duabus alteris, vna maneret desolata, Assæborg, æquanda solo: Alteram ciues retinerent, cum prædijs suis: Ità tamen, vt subditos se principibus suis agnoscerent: Cætera sunt abditiora, nec manauerunt in vulgus.

CAPVT XX.

Iam cœpit Henricus dux Brunswicensis senior, agnominatus comparatione propinqui sui ducis de Luneburgo aquè Henrici, haberi formidabilis: Compertum erat ingenij neruis, animi, corporisque viribus, dexterritate consilij, multis præualere: Aboleri iam cœpit eius rei memoria, quam ante paucos annos nonagesimo post

Ooo mille

nille quadringentos Honouerenſibus intentauit. Serua-
uit memori animo iniuriam ab illis Hildeſemenſi bello
irrogatam. Tunc enim cùm aliquantam iuuentutem
cum armaturis & impedimentis commodato ex eo oppi-
do ſumpſiſſet, vt perindè imparatores eſſent ciues ad
arma, vbi opus eueniſſet, contraxerat equitum & pe-
ditum numerum, qui ſatis eſſe poſſet oppido opprimen-
do: & ſub noctis tenebras adequitans, cepit cuſtodem in
ſpecula: cauens, nè quis ſe commoueret: Tacitò collo-
cauit peditatum in horrea laterum, vt iam primo manè
ad portæ reſerationem irrumperent oppidum, aditumq;
occuparent, ſequuntur equitibus. Dies erat celebris diuæ
Katharinæ virginis: cùm ante lucem, neſcio quis oppida-
norum, urbem ingreſſurus, videt latitantes in horreis, &
iam penè ad ingreſſum portæ clamauit, nè vllò modo
portarius panderet urbem, hoſtes ad eſſe, neſcio quos. So-
nuit de turri emiſſa bombardæ cuſtos: Illic ſe commo-
uere de latibulis: nam id erat ſignum apprehenſæ portæ
vt prodirent: Prodeuntes adſpiciunt ſe proditos. Tum
detectares, exciuit ad arma oppidanos: Sed qui latuê-
re, quàm poterant occultiſſimè redibant: Colloquium
deindè quaſiuit cum habitatoribus: Illi reiſciunt, dicen-
tes: Principem ſuum abeſſe quàm longiſſimè: malè ab
redeunte mulctandum authorem eius malitiæ, qui, ab-
ſente legitimo principe, tale aliquid in oppidum duci
ſubditum attentâſſet. Fama fuit non ignorâſſe eundem
principem, cùm poſt aliquot annos Brunſuicciſes
duo proconſules, ex conuentu, quem cum nomullis
Luneburgi egerant, redeuntes, caperentur in diſtri-
ctû ducis Luneburgenſis, cuius ſaluo conductu erant
premuniti. Conradus de Veltem eius incurſionis du-
ctor erat, quoddã cauſaretur quendam ex familia ſua
imme-

immerentem Brunſuici publico caſum gladio: Aucti-
 ciam caperentur, diu tenebantur: nec poterant vllis con-
 ditionibus laxari, quanuis multa intentaret dux Lunæ-
 burgenſis, in cuius interpoſita publica fide capti eſſent,
 priuſquam interueniret idem Henricus dux Brunſuici-
 cenſis: Tum enim ſolutis non paucis millibus aut eorum,
 ex ſuo quiſque, ſunt captiuitate laxati. Cardio rerum ſe-
 rebatur, quod Henrico duci cupido inceſſerat perno-
 ſcendi, qua in conuentu illo cum Henrico duce fratru-
 le eius, à ciuitatum oratoribus acta eſſent: Idq; innotu-
 it, interceptis inter alia literis, dum memorati viri ca-
 perentur. Sed fratruelium principum amor ac familia-
 ritas, antè quidem tenuis, ex ea cauſa non magnoperè
 augebatur.

CAPVT XXI.

MAximilianus interim Romanorum rex in Itali-
 am ire conſtituit, Imperij coronam in Vrbe ac-
 cepturus: In quam rem factò principum in Duxorati-
 magno conuentu, cœpit agere de illa profectione, hor-
 tatus principes, qui multi ad eum diem conuenerant,
 vt in eam expeditionem pro Imperij honore ſe appa-
 rarent, accingerentque: Simul oſtendens, quanta rei
 Chriſtiane eſſent discrimina ab ſauiffimo nominis Chri-
 ſtiani hoſte Turco. Animaui principes de illuſtri victo-
 ria, quam nupèr Fernandus Hiſpaniarum rex de occu-
 pato Granata regno reportauit: vt decennali bello
 fortiffimum regem oppugnauit, attenuauit, & omnè
 ditione exuerit, Chriſtianismo reddens prouinci-
 am per annos ferè octingentos poſſeſſam à Sarace-
 nis: Mouitque vehementer principes omnes tranſius
 Karoli Francorum regis, eius nominis VIII. in Itali-
 am, quam ille ſine magno labore peruaſiſſet, uſque

ad regnū Neapolitanū occupandū : quod etiam armis redegerit in suā potestātē, paucis arcibus exceptis, quae inexpugnabiles haberentur. Tū verò communicato inter principes consilio, institutum est quo ordine in eam expeditionem sumptus necessarij colligerentur ex utroque ordine cleri & populi, de certa in aliquot annos prouentuum quota exporrigenda. Satis tum salubriter omnia prouisa sunt, multa ad pacem constituta : De moneta quoquē, quae plurimum inter omnes habebat momenti, tum in certam formam est conuentum. Sed expectata est in hodiernum salutarium constitutionum executionio. Renouata deindē crebrius principum regni conuentiones : In Lindow ad locum Euetum : in Frburgum, in Augustam, in Nurenbergam : Multa deliberata : Sed necdū venisse tempus magnarum ex Germania rerum cernimus. Interim Romanorum rex secundis institit nuptijs, accepta coniuge filia ducis Mediolani, eius, quem ante aliquot annos casum ferunt in ecclesia diui Stephani Mediolani : cuius frater Ludouicus dux de Bari, gubernacula apprabendens, non facile potuit dimittere, ad inuidiam omnium Italiae principum : Qui vbi vidit indē sibi creari negocium, introduxit in Italiam Karolum Franciae regem eius nominis VIII. ad occupandum, quod diximus, regnum Neapolitanum : vt impliciti Italiae principatus proprijs rebus, quibus ab illo rege formidarēt, interim sui obliuiscerentur. Per quae tempora perijt verus & legitimus successor in ducatu, huius regina germanus frater, quod certū est : incertum verò, veneno, an morbo. Ludouicus interim reginae patruus, per Romanorum regem, misso in eam causam cancellario suo, inuestitur de ducatu : quod nec pater eius, nec frater vnquam poterant ab Friderico Impera-

Imperatore vllis conditionibus impetrare, multis in eam rem expromissis: quòd diceret esse Mediolanum cameram Romani Imperij, vacuatam morte Philippi nouissimi ducis de Vice comitibus: Causamq; illam integram seruabat Fridericus successori. Nec imprudens poterat quisquam regis nostri consilium subaccusare, quòd ad transitũ Italia blandiendum erat duci Mediolani: quòd ante illum fecit Sigismundus Philippo, & nunc maiori spe faciundum erat Maximiliano, quòd Ludouicus pridem ducebat in Italiam Francia regem, inopinatò, & iusseratò superuenientem Florentinis, quòd nullis antè admonitionibus hoc præcauissent. Vnde factum est, vt restitutus per eum Pisis in pristinam libertatem, reductaq; familia de Patz is exulante, alia de Medicis extruderetur, Florentini multa centena millia aureorum, aut muneris, aut mutui specie regi numerarent, Romanorum rege simile aliquid ab affine suo præstolante: In quam rem tam facillè præbuit aurem inuestitura eius. Sed tum intermisso profectiois instituto, idem rex descendens in occiduas filij partes videre quid ageretur, per sui absentiam, fertur in Antwerpia crucem sustulisse in pectus cum omni familia, cum prætenderet expeditionẽ in Turcum, sæpè animis destinatã: sed in executionẽ necdũ qualibuscunq; impedimentis perductam.

CAPVT XXII.

NEc diũ pòst implicatur magno Switensium bello, (Heluetios dixere antiqui) qui veteri feruntur in domum Austria odio laborare: quam cruentis sæpè prælijs attenuarunt, & nunc Francorum regi deuincti fœdere ferebantur, satis contumaces regi Romanorum: cum tamen Imperio subditos negare se non possint. Magnam Sueuia ligam rex induxit super eos, vt

armis perfingeret, edomaretque: Sed infrenē populū
 nulla potuit vis perdomare. Congressi magno nuper præ-
 lio fuisse, perdidisseq; ferūtur magnā nobilitatis partē,
 comites, milites, & militares, cum ipsi quoq; nō incru-
 entā victoriā reportarent. Demū renouatis per tracta-
 tus fœderibus, satis superbo populū regi supercilio dici-
 tur obuiāsse. Indē rex versus in Geldriam, oppugnauit
 Karolum Adolphi filium, quem bello Flandrensi, non diū
 post mortem Karoli Burgundie ducis, diximus ad Tor-
 naeū cecidisse. Hunc filiū eius Franci captum remisere,
 (quod & ipsum ostendimus) ante aliquot annos in ter-
 ram suam, Tentauere antehac multi illum Romanorum
 regi conciliare: sed nihil potuit fieri, contendente rege
 ducatū illum regno Romanorū vacauisse. Vrbes autem
 in eo ducatu nō pauca, integrā fidē seruauere duci suo,
 vsq; ad inanitionem sui plenariā: Militares autem, in-
 certū quibus ex causis, satis ab se alienauit dux: vt ma-
 gis regi, quā suo principi studerent. Ergō rex, assump-
 ptis in societate belli ducibus, Alberto Saxonie, Georgio
 Bauariae, & Wilhelmo Iuliacensi, & Iohāne Cliuensi, acri
 bello ducem impugnauit: Euastata terra, aliquot capta
 arces & oppida minorā, sed maiora sese continuere. Rex
 auocatus in Alemāniā superiorē, quatuor memoratis du-
 cibus rem cōmendans, ipse profectus est ad conuentū Im-
 perij in Augustā. Nihil diū memorabile gestū est eo bel-
 lo. Gregarij pedites, qui se Guardiam appellauere, vbi
 euastatam viderunt Geldriam, per speciem non solui
 stipendij, se contulere ad Geldria ducem: vt versa sorte,
 vicinorum ducum, Cliuensis ac Iuliacensis terras inua-
 dant. Id cum fieret, duo illi duces pertasi rerum, per me-
 dios egere cum hoste, vt quod ad se pertineret, de omni
 controuersia starent iudicio regis Francia. Iam autem
 mortuo

mortuo Karolo sine hærede, successit Ludouicus (dux pridem Aureliani) proximus ex regū sanguine ad coronam. Is, repudiata cōiuge, quam specietenus tenebat, filia Ludouici regis, ac germana proximi Karoli, quamq̄ nunquam coniugis affectu tetigisset, accepit relictā Karoli: eam, quæ primò desponsata erat Romanorum regi, eidemq̄ Ludouico aliquandò à puella patre Francisco repromissa: felicē, an infelicē dicā coniugio fœminam: quæ semper ibi petitur, vbi iam alia torum occupauit. Hic Ludouicus iam rex, mira arte peregit, vt Mediolanenses in suum conspirarent ducem, euocarentq̄ illum, iam Franciæ regem. Vbi intellexit dux coniurationem suorum in se validam, cedendum tempori putauit: oneratisq̄ aliquot auro & argento mulis, concessit in alpes, Brixinā tenens affinis sui regis Romanorum urbem, expectans tēpora meliora: Sciebat enim fluxos suorū animos facillè exatiandos superbo Francorū Imperio. Interim rex Franciæ Ludouicus, miro apparatu Mediolanum inuehitur, obuiam effusis cūctis ordinibus, cum ipse medius inter armatorū millia trāsiret. Constitutis in ea vrbe, & in omni ducatu cūctis ex sentētia, cū rebus & locis, quos voluit, præfecisset, ille redibat in regnum: Non dormierūt, qui pulso duci studerēt, cū cernerent Francorū imperia à populo fastidiri. Igitur reuocatus à suis dux venit, cinctus multis ex Germania millibus equitum, peditumque: facileq̄ fugauit Francos, resumpta penè omni, quam perdiderat, ditione, vsq̄ ad paucas vrbes: quas, vel Veneti, (singulares amplificandæ ditionis magistri) vel alij occupassent. Ità versa fortuna rota, iam sterium sustulit in altū ducē Ludouicum. Sed cū Franci non ignorarēt fraudes Itatorū esse promptas in omnem partem, magno comparato exercitu rex misit in ducem.

Iam congressuri videbatur ex aduerso, cum Switenses (ut ferunt) duodecim millia, qui duci militarent, ab rege ob-
 erati, ducem deseruerunt. Itaque dux ipse à Fræcia captus, iam
 libertatem amisit cum ducatu. Frater eius Ascanius cardina-
 lis vicecancellarius quoque, à Venetis intercipitur, & in ma-
 nus regis perducitur: Itaque germani ambo capti trahuntur
 in Fræciam, cum aliquantibus ex Mediolano primoribus ad nu-
 merum XL. incertum quo exitu. Hac pro rei nouitate pau-
 cis strictimque, attingenda putauimus: nunc quod agimus, ex-
 equamur. Rex ille Fræcia factus arbiter inter tres duces,
 causam diremit: Dux Geldria usque, hodie in sua manet
 ditione.

CAPVT XXIII.

Albertus superioris dux Saxonia, qui iam dudum
 in occiduis partibus Romanorum regi militauit,
 Hollandinis quoque operas in hostes commodauit, ab ipso
 Romanorum rege remunerationis loco accepit guber-
 nationem Phrisia occidentalis: cui omnem maritimam
 palustriam terrarum regionem coniungere destinauit,
 quandiu Phrisia perdurat in ea uocabulum. Facile fu-
 it immisis pedibus gregariorum de Guardia, inter se
 domestico, ut semper, bello disidentes ad iuga cogere:
 nam uni secta addita manus stipendiariorum, expu-
 gnauit alteram: Tum ope conuersa in priorem arma tu-
 lit. Itaque infelicitis discordia sua terra poenas luit: quae si
 unum sensisset, non tam facile expugnaretur. Aliquot
 locis princeps victor, munitiones firmauit, ut populum
 in fide contineret. Sed Phrisij fluxa fide populus, quod
 non diu pro sua consuetudine in sententia permaneret,
 ubi deflexit Albertus dux, cuius canos cum pruden-
 tia reuerentur, filium, quem illis sua vice reliquerat
 praesidem, contempserunt: iuuenem, ut aiunt, non totis pra-
 cordijs arma tractantem: qui in medio praeliorum
 estu

æstu (vt fertur) alijs pugnātibus, ipse suis indulfit amoribus. Sed non consueñere nostri temporis principes primi in acie pugnare, vt Iulius factitabat. Igitur Alberti ducis filium Phrisij in munitione conclusum circumstant, sperantes cum omnibus à se facile intercipiendum, priusquàm pater arma referat in terram. Interea Magnus dux inferioris Saxonie, Iohannis filius, à patre gubernationi terrarum prefectus, præsertim terris palustribus Hadelerie prospiciens, cum videret Iohannem comitē de Oldenborg occupasse vicinam sibi Phrisiam, Stadland, atq; Blexen, easq; terras firmis munisse præsidijs, constituit & ipse amplificare ditionem in vicinos excursatos, quod eius iuri ab antiquo putarentur obstructi, inq; eam rem cõparauit arma. Viderūt hoc nonnullis oculis archiepiscopus Bremensis Iohannes, & ciuitas Bremensis, Hamburgensesq; non passi ducem latius ad mare dominari, quod terra, quam peteret, esset iuris ecclesiastici. Igitur colloquuti fœdera iungūt, communibusq; animis Magno duci nunciantes hostilia, Hadeleriam inuadunt & sui iuris faciunt, præueniētes ducis molitionem. Ibi tum Thietmarsi, qui arma sua coniunxerāt archiepiscopo & vrbibus memoratis, cum contumelijs pro suo more exasperassent gregarios pedites Hamburgensium, ab illis miseris modis cæsi cadunt, viri circiter LXX. Id hodiè queruntur, & in Hamburgi urbem intentant actionem. Magnus dux possessione terræ suæ destitutus, queritur apud omnes vicinos principes, facile impetrans, vt communibus omniū impensis iuxta fœdera quæ dudum conuenerant, vocaretur de occiduis mundi partibus ea manus peditum, quæ Guardia diceretur, ipso tū nomine terribilis, quod vastatores terrarum inuicti haberentur. Sed docuit exitus viros à viris vinci

posse. Venerat Guardia euocata, & diocesim primùm
 Bremensem constituit peruastare. Sed cum ex Olden-
 borg Visurgum transmittere nõ posset, brumali praefer-
 tim & niuali tempore, excubantibus etiam in altera ri-
 pa ipsis Bremensibus incolis, retrò tulère pedem: & per
 vicina oppidi *Wöldeshusen* in *Verdam* urbẽ duxerunt,
 facile, cum *Verdensis* administrator, *Hildesemensis* epi-
 scopus ibi restitisset, si alienam causam suam facere vo-
 luisset, cum non ignoraret multorum principum illis ad-
 esse manum. Igitur ad confinia diocesis Bremensis ac
 terræ *Luneburgensis* deducti, insigni diu fame excrucian-
 tur: Oppida *Stadiū* & *Buxtehude*, nec vnquam op-
 pugnare conati, quòd non tenerent impedimenta bellica
 expugnandis urbibus: simul expectantes, vt gelu cõstri-
 ctis omnibus vndis, peruium vbiquè iter inuenirent: Sed
 miserante Deo, non fuit ea perseverantia gelu, vt itine-
 ra durarentur, variantibus quotidie aëris qualitatibus,
 vt biduano frigori tantūdem temporis succederet ad ri-
 gorem laxandum. Et cum militares in diocesi nõ satis
 auscultarent archiepiscopo, obliqua inclinatione respi-
 cientes in ducem *Saxoniae*, cuius germanum maluissent
 pontificem suum, (Malè enim parèt plebeio generi) cogi-
 tur archiepiscopus rebus aliter consulere: Nam *Henrici*
de Brunsvico ducis filium *Christophorum* de con-
 sensu capituli accepit adiutorẽ. Tum verò dux ipse pa-
 ter arma corripiens, ducere contendit in hoc gregarium
 & collectitium genus peditum, quod tanto terrore im-
 pleuit prouincias: Omnia illi in promptu fuère. Sed rex
Daniae Iohannes, qui paucos ante annos illorum opera
Suediae regnum perdomuit, eos conduxit, mittens ora-
 tores, qui auerterent ab illis ducem. Medio tempore *Had-
 dleriam* dux solo illorum peditum terrore in potesta-
 tem

tem recepit: Tentata est per eosdem gregarios satellites
 Dourfatia post receptam Hadeleriam: Sed ibi insigni
 clade accepta repulsi sunt, scemina, vt ferunt, duce pa-
 lustrium virorum. Igitur rebus ibi constitutis, in obse-
 quium regis Danie euocati, per terram Luneburgen-
 sem, perq; oppidum Dwinfen, voluntate Hamburgensium
 requisita, transuadârunt in Eisingen. Incole palustris
 illius terre, vel nutu minimo accepto de opprimendis,
 tum apertis cataractis terra, nullo negotio omnes perdi-
 didissent sine sui sanguinis impendio, iam in luto miserè
 laborantes: Sed fides implenda fuit. Itaque transierunt
 incolumes.

CAPVT XXIII.

IN Holsatiam venerant, multis dubitantibus quò du-
 cendi: Statim tamen se res aperuit. Rex Danie Io-
 bannes, idemq; dux Holsatia, cum fratre Friderico du-
 ce, iam dudum Thietmarsis insinuârunt literas Imperi-
 les, quòd subiecti per Imperatorem Holsatica ditioni
 dicerentur. Illi verò refragati sunt, ad ecclesiam Bre-
 mensem se pertinere contententes. Iam hostilia illis
 principes memorati nunciârunt: & tamen immisissis ora-
 toribus pertentârunt, si sine sanguine dederentur. Eue-
 re qui tranquillitati consulentes, simul etiam dissidentes
 rebus suis, sine ordine aduersus numerosissimos & ordi-
 natissimos hostes, voluntati principum facillè fuissent as-
 sensi: sed commune refragabatur: nec erat constantia
 obganire. Igitur rex cum fratre, omnibus apparatis, mo-
 nit in Thietmarsiam post principiū Februarij: Peditum
 gregariorum penè sex millia predicabantur eorum qui
 stipendijs militarent: Caterum ex Iutia, Phrisia, Hol-
 satia, ex oppidis & agris, qui accesserant, numerari
 non poterant. Tam certa spe victoria venerant nonnulli.

vt pecuniam comparādis rebus ex praeda secum in zonis portarent, vnā cum sigillis, ad dandas literas, vbi pecunias expendissent. Equites splendidi ex Holsatia, Iutiāque, & omni Daniā illo splendore ibant in armis, quibus solet ad magnas nuptias properari, omne secum aurum in marsupijs ferentes. Acceſſere nonnulli ex Marchia, Luneburgensi, Brunſuiccenſiq; terris, incertum an fœdere miſſi à principibus, an ſua ſorte militantes: Nemo dubitabat tantis viribus Thietmarſos protiniꝯ ceſſuros: & ſi ad ſtatariam pugnam ventū fuiſſet, non erat ambiguum. Sperabant multi tum ſe dedituros homines, cum cernerent ante oculos rem apparatam, quā diū credere non poterant. Igitur cūctis ex re, & pro temporum & locorum qualitate cōſtitutis, magno agmine ducunt principes in terram hoſtilem XIII. Februarij: Nam aliquot dies conſumpſere in conſpectu hoſtium, expectādis copijs quæ confluxerant: ſimul vt ad ſpectu ſuo terrerent inimicos. Iam ceſſere de aridis terræ partibus, quæ ad Holsatiam contiguæ ſunt, intrō in terram paluſtrem omnibus ſuis perductis. Et tamen ea fuit hominum pertinacia cum temeritate, vt in villa Swintberg nuptias peragerent, cum primi agminis aduentarent. Ingreſſum incolæ obſeruauere ad Hammam, indè per ducturos ſuſpicati. Sed cum ſe ibi aliquandiū oſtenderent ingreſſuri, ductoribus freti incolis, qui inter ceteros ſtipendio regio militarent, ex latere per graminium iter, ſub aquis latens ducuntur, & vnicum terræ oppidum Meldorp, quod ipſum tamen incolæ negligenter communiērant, cum aliquot indè ictibus tormentorum factis tonuiſſent incaſſum, facile occupatur ab ingredientibus. Fugere qui poterant: In alios omnis ætatis, ordinis & ſexūs, eſt ſæuium, vt terrore excitato promptiꝯ dederentur.

CAPVT

Princes aliquantam in oppido moram fecere, si forte deditiois consiliū sumerent incolæ, sine sanguine parentes: Ipsi verò in palustribus sua terra locis congregati, incerti erant consilij: Quidam secum deditioem musitauerunt: Alij circūspexere fugam in Buzæ, quæ insula munitior videbatur ad tuendum: Pauculos intus habebant ad stipendia militantes: sed illos conuenire non sinebant, exteris non fidentes. Quidam ex his profugi desertores, cum oppidum ab hostibus caperetur, omnia iam perditæ foris disseminauerunt: Ea prima volitauit fama. Iterum pertentandos nuncijs putauerunt principes, si saniores sumerent mentem: Missis speculatoribus terræ gnaris, scrutantur principes, quæ intus capiant consilia: ex quibus vnum natū Phrisum ceperant Thietmarsî, quem bono suo viuere sinebant: nam ceteros correptos mox trucidabāt: Hunc hominem adigunt minis vera fateri, quo itinere sint hostes ingressuri. Id cum accepissent, proxima nocte fodientes, vallum opponunt per lutosissima itinera venturis: Ibi aliquot hominum millia seruauerunt excubias: Alij locis alijs, cum non fiderent ad plenum nuncianti capto. Igitur pessimo auspicio mota sunt castra die Luna, quæ fuit XVII. Februarij, multis reclamantibus, qui nõssent vadosa itinera. Sed præualuit consilium capitaneorum de Guardia, quos ad hoc operatos rex habuit: Præcessere hi pedites tria penè millia, cum ciuibus & agricolis maiori numero: Sequitur agmen equitum, tam certam præsumentium victoriam, vt vehicula quoquæ post se venire sinerent: Per angustum quoquæ sunt ingressi tramitem, quæres infinitam peperit cladē equestribus: Nemo cogitabat periculū esse, vbi præcessere pedites de Guardia, rem omnem habu-

habuere pro expedita. Lutosum ac profundum iter esse lateribus septum grandibus fossatis, supra genua turbauit equites. Equites vero ibant in pressura nimia, sperantes, & expectantes in solida peruenire. Iam Thietmarsi post aggerem delitescentes, tormentis missis sonuerunt, non sine discrimine venientium: Primi tamen agminis pedites pluteos confertos praeferebant, subiectisq; hastis transibant fossata, & iam in solido constiterant: sed anguste stabant, ut pugnare haud possent. Dies erat nebulosa, pluuia grandine mixta, ventis saeuientibus de caelo pugnabatur. Terra crebris fossatis discissa, non sinebat aciem extendere, aut excursionses facere. Regia tormenta iam erant collocata, sed pluuia cum ventis impediante, emitti saxa non poterant. Procurrere nonnulli ex Thietmarsis, ut euerterent: ex quibus nonnulli sunt caesi. Interim aggere tuti, tonuerunt illi bombardis, ruperuntq; ordines stantium peditem. Sed cum ambiri se ex hostibus cernerent Thietmarsi, pauci egressi, non plures trecentis, aut ad summum quadringentis, pugnam conserunt aduersus tot millia: sed luto & frigore & angusto loco constrictorum. Transilientes incola fossata, pugnauere pauci in multos, loco captos: bis retropulsi reuertuntur: bis ex fuga se colligunt, & hostes loco captos, frigore & luto madidos, cadunt, derudunt in fossata. Auxere aquam cataraclis apertis, ut fossatorum nullum iam videretur discrimen. Multis pereuntibus, primi ex Guardia pedites fugam ineunt, in qua tamen multi caduntur. Tum aucti animis Thietmarsi, in reliquam stantium manum collectitiam, ex urbibus & agris, saeuunt ad interneccionem, cadentes aut mergentes aquis, qua maxima turba fuit.

CAPVT

Tvm verò inuadunt equestrum pressam angustia
 loci turmam: Nam loco capti, commouere se haud
 poterant, in nullam partem exire valentes: Nam antea
 pedites casi, postera parte curribus cōstricti: ex utroq;
 latere fossatis inclusi stabant immobiles presente morte
 pallidi. Circunfusi Thietmarsi ex latere, lanceis ac sa-
 gittis, primùm equos vulnerauère. Iumenta vbi per-
 sensere ferrum, sauiunt, proculcant, deijciunt sessores,
 fit strepitus miserabilis: Vapor ascendens ex sudore,
 oculos obsudit: Primi agminis, cum iam fossata pedi-
 tum numerosa multitudine implerentur, vtcunquè eu-
 sere, ipsis ignorantibus quomodo transierint: Nam plu-
 uis & nebulosus aer, simul niues cum ventis, mixto ex
 sudore fumo, visum omnibus ademerunt: Miserabili ca-
 de sternuntur, conculcantur, merguntur, & vna stra-
 ge pereunt viri militares, nec gladiū stringentes. Prin-
 cipes ipsi cum aliquantis, incertum quomodo, elapsi
 sunt: Nam nè quisquam retrocederet, impediuerunt cur-
 rus: qui & ipsi iter conuertentes, cum iumenta caderen-
 tur, stetere plaustra in latum obuersa, velut pro castris
 obiecta. Creditum est, per densa casorum & mersorum
 cadauera nonnullos euasisse. Qui in oppidoremansere
 ad custodiam, multi euadunt: Qui ab hostibus occupan-
 tur, sine numero caduntur. Incredibile est memoratu,
 quanta triū horarū spatio peracta sit cades. Ipsi Thiet-
 marsi mirantur, quomodo tam breui tempore tantā con-
 ciderint turbam. Sed maior pars inuenta est sine vulne-
 re. Quæ res declarabat, aquis demersos q̄ plurimos. Ne-
 mo satis explicat ordinem rei gesta, omnibus de suo peri-
 culo cōterritis: Nebula, nox ingruēs, bombardarū fumus
 & ipsorū iumentorum vapor exuberans, visum ademē-
 re. *Mox*

re. Mox sequuti alij ex Thietmarsis, pugnantes primos nudauère armis, prostratos excussis zonis, & quos spirantes reperère contrucidant, deindè vestibus, ad extremum etiam camisijs detractis: Pauci reperti die Luna sequenti qui vita permitterentur. Hoc immaniſſimum crudelitatis genus: ſeuièrunt in mortuos: & quidè pedirum aliquot millia contumularunt: sed equitibus hoc negauère. Inerant duo comites de Oldenborg, Adolphus & Otto, milites plurimi, militares sine numero: Flos ipse Holsatia militia perijt, infinito suorù gemitu, commiseratione omnium maxima, qui nouère humanitatem, modestiam, frugalitatem, in amicos: Ceterum in omnes splendorem, fortitudinem, constantiam. Sed tunc in luto computruère sub sole tot splendidi equites: Facilis iactura sepulcri, ait ille: & alius: Calo tegitur, qui non habet vrñā. Tertia hæc insignis in Thietmarsia clades Holsatorum. Prima fuit ad annum à Christo millesimum trecentesium vicesimum secundum, cum Iohannes & Gerhardus comites rebus præſſent: qui tum euasère, caſis copijs vltra duo millia. Altera ad annū quadringentesimum quartum post mille, cum Gerhardus primus Slesuici dux, horum principum maternus proauus, cum magna suorum manu in Hamma caderet: Et hæc tertia cæteris maior. Nam caſorum numerum nemo satis explicat, cum Thietmarsi illum fuisse maximum contendit, alij negant, ad pauca millia redigentes. Sed sua cuique domus monstrat quanti perierint.

CAPVT XXVII.

Albertus deindè Saxonia dux superioris, æstate quæ proxima ſequebatur, expeditionem fecit in Phriſiam, obſeſſo in terra filio laturus opem: Ad quem recurrère qui cedi iam dictæ ſuperfuère pedites, cum multis

multis alijs, aucto semper numero nouis supplementis: Duxit ille in Phrisiam, & eo terrore cōcussit incolas, vt dimissis oppidis & omni terra, profugerent: Ignatissima pecudes merita perpetuam seruitutem, qua pro patria nec primam sustinuere pugnam. Albertus, soluta tum obsidione filij, oppida terræ communiuit, & in Groningen ducens, eam urbem obsedit: actum de omnibus reputans, vbi illa vel caperetur, vel dederetur. Ex altera parte orientis oppugnauit eam Idzardus comes orientalis Phrisia: Leuia sunt praelia multa: sed nihil ad deditionem. Ita se cōmeatibus & armis praeunierant, vt omnem impetum facile sustinerent, & tempus in autumnum extraherent: Nam est palustris & aquatica terra, qua difficilem faceret crescentibus aquis oppugnationem. Interuentu episcopi Traiectensis res componitur: Vbi Albertus dux iam morbo correptus vita sua desperat: Nam priusquam conditionibus totis consentiretur, ignorante parte urbis, ipse in castris moriens defecit, princeps animo & rebus gestis egregius, qui canos suos multis bellis pro Romano Imperio fatigauit. Filius eius ad regem contendit Romanorum, patri in eam terram gubernationem impetraturus. Interim qui fugerant Phrisij, conductis peditibus, qui pridem Alberto militabant, magna vi terram repetunt, aduersam factionem repellentes: vt est terra illa maledictioni subdita sempiterna, semper fouens hereditariam diuisionem: vt alij Schiring, alij Vetkoper censeantur, pertinaci odio, sine causa, sine fine, inuicem persequentes: Quae pertinacia etiam Hollandinos corripuit. Sed illi paulo ciuiliores, quod mundum peragrant, leuius exequuntur suam sectionem. Phrisij verò genus homi-

P p p num

num inciuile, quod rariùs alijs miscetur nationibus, suis moribus inforDESCUNT: Sed luunt pœnas ferociae suae, quod diuisi crebriùs superantur, vbi indiuisi fierent inuicti. Moriens Albertus testamento filijs commenda-uit causam Idzardi comitis memorati, nè vnquam illum desererent: Sciebat Groningensium in illum implacabile odium, quod redditu pristinae incolumitati, arma in illum exterminandum essent conuersuri: Occupauerat autem ille priori bello oppidum Dam, quod ad mare iturris Groningensibus obuium est: idque praesidio imposto communiuit.

CAPVT XXVIII.

Militares terra Groningensis adhasere profugi Idzardo memorato, quod nimia seruitute premerentur ab vrbicis, non permisi panem, aut potum, in adibus suis conficere: sed omnia ex oppido iuberentur expectari. Indè verò ad iudicium euocarentur in dictum oppidum, quotiès vel de minima re à quopiam impeterentur. A vetusta memoria, cum inuicem cadibus & incendio in se desceurent homines memorati, essentque in oppido ex militari genere, qui concilijs praesiderent cum ceteris oppidanis: complacitum erat communi omnium assensu, ad euertendas caedes & mutua incendia, vt de controuersis in oppido experirentur: euocatiq; adessent, magnis pœnis constitutis, aut amissione dexterae in criminalibus, aut praediorum euastatione in ciuilibus. Harum rerum abusus quidam inoleuit, cum desicerent in oppido militares, & Groningenses veteri constituto pertinacius inharebant. His ex rebus orta dissensio, secreuit militares terra ab oppido: qui sese interim bello tonante in terra comitis cõtinuere.

Du-

Durātibuscū treugis, quas episcopus Traiectensis proximo anno interposuit, cum Groningenses iniquis animis oppidum Damā comite teneri, condūxere manū peditū validam, aliquot millibus aureorū expromissis, quæ, dum expugnatū traderetur oppidum, soluerentur. Oppugnauere pedites cum ciuibus, nō satis communitū opidulum: Et nisi fortissimè ab his qui inerant, defensum esset, etiam expugnāssent. Comes interim armauit suos aliquot exteris conductis: Mittebantur etiā à vicinis nonnulla supplementa: fortior creuerat, quā ut ab oppugnantibus posset sustineri. Itaque repulit primo impetu Groningenses: Priusquā tamē ille accederet, impletis fossatis scæno & euectionibus multis, transiliērent in oppidum gregarij. Ibi adunati qui intus erāt, repulerunt, aliquot cētēnis oppressis. Sed ubi comes prodijt in aciem, redigūtur pedites collectiij cum Groningensibus pugnaturi, etiam duplato militum numero exuperati: Missilibus primū & deindè ex tormentis de parte comitū iacta saxa ordinem rupere, stragemq; fecere. Tum gregarij primi fugam ineunt, Groningenses sequuntur. Ibi magna fit strages de parte vrbicorū. Altera & hæc peditū infida pugna, qua vehementer eorum nomen extenuat, monstratq; & perfidum, & inane genus militū, solo nomine & gloriatione magnum. Tum victor comes firmat obsidionem, captiuis multis ex vrbe detentis: Tribus locis presidia imponit, nè quouis pacto quicquā importetur. Ad famē res ista respexit, nisi properata inundatione aut rerū cōpositione oppido consuleretur.

CAPVT XXIX.

Eodem illo tempore, cum ageretur annus primus post mille quingentos, Henricus dux Brunsvici se-

Ppp 2 nior,

nior, pro filio adiutore diocesis *Fraxovensis*, *Phrisiam* eisdem ^{in sa ab olim} subditam, nunc malè parentem, quod se liberam diceret à memoria diui Karoli Magni, ad iuga cogere inffitit. Circuivit ille suo more, vt solet, in persona, diligenter omnium vicinorum principum domos, inuitans ad auxilia submittenda, pro infreni populo sub iuga mittendo: perfecitque, vt ad principium Septembris conuenirent: seriùs quidem quàm plaustris terra oppugnada ratio deposceret, quod autumnii aquosa tempora, immeabilem faciunt terram. Sed latè contrahenda auxilia priùs cogi non poterant. Submisère suos, Henricus *Luneburgensis*, Magnus *Magnopolensis*, Bugslaus *Pomeraniae* duces: Ipse *Ericus* cum *Henrico* fratre totis incubuère viribus: & è diocesi *Bremensi* militia omnis, & ab vrbe, & ab agris, quotquot poterant, in vnum conuenère. Ferebantur inesse auxilia archiepiscopi *Coloniensis*, & provincialis *Hassiae* comitis. Poterant illa ad ingeminandum terrorem praedicari: Poterant adesse, nihil ad rem. Ingenti tum equitum peditumq; agmine terram petière memoratam: quanuis priùsquam ed declinarent, satis incertum haberetur, quò tanta dirigeretur expeditio. Finxit sibi quisque somnia: Sed tamen vigilabant omnes, & stabant ad custodiam suarum rerum. Initiù *Phrisia Stadland*, quod continenti arida tangitur, quia defendi non poterat, deseritur, intrò ad reliqua palustria retrocedentibus incolis, cum armentis & gregibus: Ibi verò se defensionem parabant. Hostile agmen plena horrea reperit, vnde faciliorem sibi fecerat oppugnationem. Multitudo verò tanta facile absumptis quae aderat, ad famem peruenère, vt castra multi desererent, inedia coacti. Oppugnatio

gnatio verò intentata est viriliter : nec defensio segnis erat stantium pro libertate : Indè, quod neceſſè fuit, incommoda sunt virinque illata: sed maiora tulère impugnantibus. Accessit autumnii pluuiiale tempus, quod incolis quantum commodabat, tantum incommodabat impugnantibus. Ecclesiam vnã incastellauère ducales, vt per vniuersam brumam dislinerent populum ruriculam ab agrorum suorum cultura. Sed accolarum instantia & incubantium ecclesie formidata inedia rem diremit: Itaque duces retraxère copias. Sequuti sunt nõ diu post ecclesie defensores. Itã aliud tempus dilata res est. Quo tempore Groningenses cum hostibus pacti, ad treugas venerunt. Pax deindè certis legibus est composita: Sed neque illa durauit, cum Idzardus comes orientalis Phrisie oppidum Dam, quod seruat aditum maris, tene- ret: Et quantum non omnino disclusi Groningenses viderentur mari, habentes portus alios, egrè tamen cernebant comitem illis incumbere. Sed neque duces superioris Saxonie tenentes occidentalem Phrisiam, desituère Groningensibus arma ostendere. Urbici fessi, ac pertasi rerum bellicarũ, missis oratoribus, paci componende institerant: Proposita sunt eis capita pactionis, que si subiret, rediret tranquillitas. Oratores retrò ferebant ad senatum vrbis, qui videbatur conditiones amplexurus. Insi- nuanda fuère eadem capitula populo: Qui vbi cognouit, vno ore reclamauit: Extrema passuros omnes, sangui- nem & vitam impensuros, priusquam acciperent conditiones. Quod vbi renunciatum est principibus, videbantur laxare rigorem: Nam extrema perpeti decernentes, solent acres intendere casus: Ibi in hunc diem res conquiescunt.

HENRICUS dux Luneburgensis, tametsi titulum habeat Brunswicccensis principatus cum patruelibus, ditionem solam habet, qua vulgò communiter dicitur Luneburgensis: eam videlicet, quam olim Hermannus ab Ottone I. Imperatore subiectus in ducalem honorem, acceperat, quod arma eius ditionis commonstrant: Is inquam princeps, cum nonnulli militares securitatem ab illo praestitam oratoribus Brunswicccensis senatus violassent, diffunderentq; rumorem, non sine eiusdem commuentiam rem esse peractam, indoluit illustre nomen suum commaculari, eosdem violentos quibus poterat rebus infectatus. Cessere illi in diocesim Magdeburgensem, excepti à contribulibus suis: Ibiq; cum nonnulli inter se militares causam armis, ut solèr, intentatis versarent, erat in parte is qui hostes memorati ducis confoueret: oppugnantibus eius partis submisit auxilia princeps memoratus, equites supra centum: Ea manus gladio & igne seuijt in memorata diœcesi, pertingens ad oppidum Balëstede, olim caput principatus de Aneholt: Quam rem archiepiscopus Magdeburgensis indignè ferebat, inflammatus à comitibus memoratis. Sed principes superiores Saxonie Fridericus, & Iohannes, inter se, & archiepiscopi memorati germani fratres, non passi vltra progredi indignationem inter fratrem & sororium, (nam germana eorundem principum tenet dux coniugem) vocat disidentes in oppidum Quedelenborg. Conuenerantq; archiepiscopus cum ambarum ecclesiarum Magdeburgensis & Halberstadensis prelati. Aderant memorati duces, comitesq; de Aneholt ðwaldemar & Georgius. Adolphus Magdeburgensis prapositus stabat
cum

cum archiepiscopo suo: Non aberat Henricus dux saepe-
dictus. Ibi interuentu principū fratrum, placatur Mag-
deburgensis sororio, cum aliquanta expromitteretur pe-
cunia in compensationem damnorum. Rebus ex senten-
tia compositis, redeunt in sua. Duo interim Henrici du-
ces Brunswiccenses patruces, vnum tum sensere: Nam
regressus illo itinere dictus iunior, in ipsa vrbe Brunswi-
censi salutauit seniore: ibiq³ causam duorum militari-
um ad arma vsq³ dissidentium composuere. Non durauit
in longum ille consensus, cum recordaretur quisq³ sua
parte pactionum, quas superioribus annis bello in Brun-
swicum intentato iniere. Visum est cuique minus se
iusto tenere, cum plus deberetur: Ambo querulantur:
Aliquot vicibus ad tractandum conueniunt. Sed creue-
runt indignationes. Demum in Brunswicum concur-
runt: Ibi cum aliquandiu tractatum esset, in illam
acerbitatem res excreuit, vt fierent alterna conuicia,
cum alitrfecus improperarent, qua videbantur con-
tingere principalem honorem. Ibi Henricus dux senior,
productis literis pactionum, vulgauit omnia consilia
edomandarum & partiendarum vrbiū Brunswi-
co ac Luneburgo. Adstitere multi quibus erat res in-
comperta, libenter tamen & cupidè acciperent nudata
consilia, vt cernerent suorum in se principum affectio-
nem. Qui de parte iunioris affuere, consilio proximi,
cum erubescerent, ad circumstantes vrbicos volebant à
se deriuare talis rei conscientiam: Sed nihil profuit, cum
exaduersò illis diceretur & locus & tēpus, quibus inter-
fuisent. Cumq³ res summa indignatione partium dissi-
dentium in apertum bellū respiceret, tanta erat securitas
ducis senioris, vt armata suorū equitū ad sexcētos manu,

contenderet in castra Prouincialis Hæstia comitis, qui ab hac parte oppugnat comitem Rheni Palatinum: Ab altera verò Romanorum rex suo sororio assistens Alberto duci de Monaco. Belli causa non minima: Contendunt enim Bauari de successione Georgij quem Diuitem cognominauère, cum ille moriens suos heredes non relinqueret. Exitus ipse in incerto est. Magnis vtrinque viribus concurritur. Germania ferè tota fauet Alberto: cum alterum tueatur aurum plurimum, vnde stipendia ille largitur larga. Et si maior vis ingruat, respicit in Gallos, Bohemos, Vngaros, quos, vt ferunt, habet fœderatos.

ALBERTI KRANTZ
SAXONIAE LIBER XIII.
ET VLTIMVS
FINIT.

IN

IN SAXONIAM

ALBERTI CRANTZII

COPIOSISSIMVS

INDEX.

- A**bbas, Cęsarıs papa 323 b.
Abel dux Slesuicccensis
561 a b. Danię rex corona-
tur 582 a. cęsus 591 b.
Accursius glossator 121.
Adalbero Herbipolensis Epi-
scopus 291 a.
S. Adalbertus archie. Magde-
burgensis primus 235 b.
S. Adalbert⁹ Pragęsis, à Pruf-
sis trucidatus 257 b.
adalbert⁹ Vuormatięsis epi-
scopus 291 a.
adaldagus Hamburgensis ar-
chiepiscopus 226 b. 227 a.
233 a. 249 b. 250 a.
adalgisus, Desiderij Longo-
bardorū regis filius, regno
Italiaęque pulsus 83 a.
adelaus Sabaudiensis comes
296 a.
adalbero archiepiscopus Bre-
mensis 339 a.
adelgisus Karoli Magni dux
in Sorabos Vuandalos cum
copijs missus 101 a.
adelstauus rex 189 b.
adolphus archiep. Colonien-
sis 515 a b. deponitur & ex-
communicatur 515 b. cum
seq. a.
adolphus Bauarię dux, fru-
strā Frisios aggressus 735 a.
secūdō subijcit 737 b. 738 a.
adolphus Brabantię dux 797
a b. 780 b.
adolphus Cliučsis dux 779 b.
834 a.
adolphus Colonięsis archiep.
484 b. 498 a b.
adolph⁹ de Dasse 473 a. 474
a b. 478 a. 505 b.
adolphus Gelię dux 880 a b.
adolphus comes de Scouen⁹
borg 759 b. Holfatię co-
mitatū dono accipit 334 b.
adolphus II. Holfatię comes
375 a. 376 b. 377 a. 384 b.
387. 388 b. 389. 409 b.
adolph⁹ III. Holfatię comes
442 b. 453 a. 454 a. 467 a.
contentio eius cum Hen-
rico Leone 443 a b. 446 b.
447 a. Holfatia eiicitur
447 b. quam Imp. benefi-
cio recuperat 452 a. Thiet-
marsiā occupat 461 a. Hol-
fatiā rursū amittit 473 a.
ex peregrinatiōe terrę fan-
ętę reuersus 477 b. Lubicā
obsidet 478. cū seq. in Ka-
nutum Danię regē arma
P p p 3 parat

INDEX IN CRANTZII

- parat 481 b. 482 a. cur ab
 Archiep. Bremēsi excom-
 municatus 484 b. 485 a.
 Kanutū Daniæ regem ar-
 mis expectat 505. rursum
 Holfatia excluditur 506 b.
 507 b. 508 a. captus in Da-
 niā trahit 509 a b. laxatur
 certis conditionibus 511 a.
- adolphus IIII. Holfat⁹ & co-
 mes de Scouenberg 513 a.
 544 a b. Transalbinam oc-
 cupat 544. Daniæ regem
 in Holfatiam mouentem
 frustrat 546 a. 548 a b. 549
 a. in Liuoniam cum expe-
 ditis, deuotionis gratia cō-
 tendit 561 a. Minorū or-
 dinem ingressus vt se ha-
 buerit 561 b. & deinceps
 590 b. 591 a.
- adolph⁹ Holfatiæ comes 687
 b. 719 b. 728.
- adolphus Lotharingæ dux
 670 b.
- adolphus mensæ regiæ præ-
 positus, à Karolo dux cum
 nauali exercitu in Britani-
 am mittitur 101 b.
- adolphus de Nassou electus
 Moguntinus 709. 713 b.
 714 a.
- adolphus de Nassou, Aquif-
 grani Ro. rex coronatus 611
 b. in bello à successore eius
 opprimitur 612 b. 613 a.
- adolphus Saxonix dux 675.
- adolphus dux Slesyuiçēsis &
 Holfatię comes 832 b. 844.
 adoptio genitura potior 155
 b. 157 a.
- adalbero archiep. Bremensis
 392 a.
- adalgarius Hamburgēsis ar-
 chiepiscop⁹ in suffraganeū
 Coloniensem detrusus 142 b.
- Aelius Rō. Patritius Gallijs
 præest 44 a. militari disci-
 plina eruditissim⁹ 51 b. de-
 negat auxiliū Britonibus
 44 a. & seq. nu. a. atrocis-
 simum bellū cum Hunnis
 gerit 51. 52. 53.
- aetius 567 a.
- aetij patritij, Romanorū du-
 cis fortissimi, mors 168 a b.
- Agapetus Papa 216 a.
- agarifus dux 84 b.
- Alani 4 b. 5 a.
- alberic⁹ ex Hetruria, Vngaros
 vastantes retropellit 213 b.
- albero Herbipolensis Episcop⁹
 pus 506 a.
- albero Marchio, mouentē in
 Bauariā Ottonem Vnga-
 rorū regem, prælio fundit
 276 a.
- albertus archiep. Mogūtinus
 rebellionis caput in Imp.
 350. carcere solutus Ecclesię
 restituitur 353 b. 354 a.
- albertus Austriæ dux Rodul-
 phi Ro. regis filius, plio suc-
 cessorem patris opprimit,
 ipseq; patri ab electoribus
 substitut⁹ & coronatus 612
 b. 613 a.

SAXONIAM.

- b. 613 a. vt ei⁹ electio à Pa-
pa comprobata 613 a. b. 615
a. mors eius 623.
- albertus Bremēsis Archiepi-
scopus 279 b. 667 b. 686.
- albertus Brunsvuiccenſis dux
385 b. 583 a. 599 a. 600 a. b.
602 b. 608. 614 a. 666.
- albertus Frācus comes de Bā-
berga 144 a. publico gladio
cur cæſus. ibid.
- albertus Hamburgēſis archi-
epiſcopus 273. 277 b. 279 b.
286 a. 288 b.
- albertus Halberſtadenſis epi-
ſcopus 609 a. 691 b. 714 b.
- albert⁹ Holſatię comes 742 a.
- albertus Liuoniēſis epiſco-
pus 496 b. 540 b. 556.
- albertus Lucerinus Epiſco-
pus 229 b.
- albertus Luncburgenſis dux
698 a. 710 a. 711 a. 715 b.
- albertus Magdeburg. archiep.
714 b. 730. 734 a. 741 b.
- albertus Magnopolenſis dux
677 a. 678 b. 684 a. 697 b.
764 b. 792 b. 793. 895 a.
- albertus Mindēſis epiſcopus
860 b.
- albertus Moguntinus Archi-
epiſcopus 373 a.
- alberti Moſellanorum ducis
mors 283 a.
- albert⁹ Nordalbingię comes
514 a. 523 a. 524 b. 539 b. 540
b. 544.
- albertus Nurenburgę burgra-
uius, in ſuos pugnat 836:
- albertus Pinguis Brūſuici &
Gottingen dux 608 b. 767 a.
- albertus Saxonię & Luncbur-
gi dux 700 b.
- albertus Suedię rex, vt regnū
conſequutus 690.
- albertus Rigeñ archiep. 556 b.
- albinus ſiue Alcuinus Karoli
Magni p̄ceptor 90 b. 91 a.
- albio cum Vuedekindo Sax.
duce ad Chriſtum cōuerſus
101 b. 124.
- albio Trāſalbianorum præ-
ſes 337 b. & ſeq. a.
- aldenardum 908 a.
- aldēborgēſis comitat⁹ 286 b.
- aldenborg oppidū captū 704.
illuſtris olim vrbs II b. Epi-
ſcopatus 240 a.
- aldēburgū 265 b. epiſcopatus
ibidē conſtitutus à quo 211.
- aldefleph oppidum obſeſſum
à quo & euerſum 441 b.
442 a.
- alebrādus Hamburgenſis ar-
chiepiſcopus 273 b.
- alexāder Imperator 159 a. ce-
lebre à pirata reſpōſum au-
fert 28 b. 29 a.
- alexander Papa 291 a. b. 403
a. 405 a.
- alexandri Magni mors 2 a.
- alexandria Italię vrbs 414 a.
- alheida Lotharij relicta à Be-
rēgario III. in vinculis Pa-
pię tenē 215 b. 216 a. edu-
ctā cōiugio ſibi ſociat Otto
Rom.

INDEX IN CRANTZII

- Rom. rex 216 b. liberi eius ex Ottone 217 a. 218 a.
- alphonsus Castellæ Hisp. rex 587 a. Rom. rex coronatus 587 b. 604 b.
- alphōsus dux Calabrię 896 b.
- aluelde oppidū 391 b. 694 a.
- alzen terra maritima ducatus Slesuicēsis, à Dano oppugnata 771 a. & deinceps.
- Amadeus Sabaudię comes 628 a.
- amadeus Sabaudię dux Pontifex declaratus 832 a.
- amalricus Hierosolymę rex 428 b.
- amasis descriptio 25 a.
- amburones 25 a. 31 a.
- amelsborne monasterium 313
- amphitheatrum Rom. à quibus Imp. inchoatum & consummatum 155 a.
- Anastasijs Imperatoris brevis vitę historia 169 & seq. a.
- anastasijs I I. Imperat. brevis narratio 173 b. is victus post, per Theodosium III. Sacris ordinibus consecratur. ibid.
- anaxerxis dictum 938 b.
- ancona obsessa 421 a. 433 a.
- andreas Momentanēsis Episcopus 229 b.
- anesus fluuius Pannonię & Bauarię limes 106 b.
- angria olim Anglaria 126 a.
- angirorum nomē vndè 48 b.
- anglia quandò ad Christum conuersa 50 b. frequentes patitur exterorum incurSIONES 50 a. item eius situs 42 b. Vide in reliquis Britones & Britania.
- anglorum orientalium, mediterrancorum & Nordhumbrorum, aliorumque Anglorum origo 46 b.
- annales Brunsvuicenses notati 661 b. 662 a.
- anno Coloniensis archiepiscopus 285 b. 291 a b.
- ansgarius Corbeiensis pater, Haraldum regē in Lutiam comitatur 127. è Corbeia Galliarū in abbatia apud Visurgū transfertur 127 b.
- apostolus regionum aquilonarium, ibidē. primus Hamburgensis Episcopus 127 b. sede sua pulsus, in Bremensem Ecclesiam assumitur 135 b. eius prædicandi studium 136 a.
- ansonarix Saxonum princeps Belgiam inuadit 54 b. 55 a.
- antonini Bassiani Caracallę Imperatoris brevis vitę descriptio 158
- D. Antonij ecclesia in terra Aldenbursensi 563 a.
- antonini pij Imperatoris breuis vitę descriptio 156 b.
- antuerpiensium nundinę 906 b.
- Aper Numerianum Cęsarem interimit 163 b. curà Dio cle.

- cletiano Imp. gladio percussus, ibidem.
 aphrica Saracenis aufertur 172 b.
 Aquinus Norvuagiæ rex 688 b.
 aquarum magna inundatio 660 a.
 aquisgranū 88 b. 237 a. 605 b. captum à Lothario Franciæ rege 241 b.
 aquisgrani Otto magnus inungitur 193 a.
 aquisgrani, regiam quarè Karolus Magnus extruxerit 91. moritur 114. tumulatur in Basilica D. Virginis 115 a. ibidem basilica D. Virginis extruitur 89 a.
 aquitanicum bellum per Karolum Magnum 82 b.
 Arbogastes & Eugenius tyranni 167 a.
 arcadij & Honorij Imperatorum breuis vitarum descriptio 167 a b.
 aretia 346 a.
 aria per prodicionem capta 898 a.
 ariouistus rex 3 a. 55 b.
 arithpertus Longobardorum rex 228 b.
 arnoldus Bauarorum dux 149 b. 150. 178 a. 215 a. 179 a.
 arnoldus Biling Saxonie gubernator 191 a.
 arnulphi Imperatoris breuis historia 176 b. & seq. a.
 arnulphus Karolomāni filius 141 b. in Imperatorem assumitur 141 b. paganorum cētum millia prostermit, è Christianis vix vno amisso. ibidem. Bauaris, Sueuis, Francis orientalibus, Lotharingis & Saxonibus dominatur 141 b. in Morauorum regē ducit 142 a. Ludouicus filius, ei succedit 144 a.
 S. Arnulphus Metensis episcopus 77 b.
 A scalis obsessa 567 a.
 asciburgum arx 366 a.
 asia omni, Christiani exturbati 590.
 asseborg arx 588 a b.
 assisium 555 b.
 assyriorum Imperium 117 b.
 Athanasius sub quo exulauerit Imperatore 165 a.
 atiflus Suediæ rex à duobus oppressus 22 a.
 atrebatum captum 878 b.
 atrebatensis cōuentus de pace componenda inter Burgundum & Fraciæ regem 822 b.
 attila à Romanis bello victus 52. 53.
 Auares Hunos esse 86 a. 100 b.
 auaricum bellum 106 b.
 S. Audomari oppidū captum 923 a.
 S. Audomarus à Francorum rege oppugnatur 882 a. ferè

INDEX IN CRANTZII

rè interceptur 891 a.
 augusta Ottonis regia sedes
 217 b.
 augustę tumultu exorto, cuius
 ras pro magna parte cōfla-
 grat 374.
 augusti nomē à quo primūm
 receptum 152 a.
 augustorū primus Christia-
 nus quis 160 b.
 augustulus vt Imperium ab-
 iecerit 168 b. 169 a.
 aureliani Imperatoris breuis
 vitę descriptio 162.
 aurelius Scarus Ro. legatus
 in Cimbrorum manus per-
 uenit 30 a. occiditur à Bo-
 lo rege. ibid.
 aureum vellus 906 a.
 australiū nobiliū cædes 717 a.
 austrasia, Metensis provin-
 cia 78 a.
 austriæ ducatus 387 b.
 austria, Norica olim dicta
 78 a.
 S. Author Treuerensis Archi-
 episc. 352. eius corpus Brū-
 uicū à quo perlatū. ibid.
 authoris huius, de scriptori-
 bus, querela 39 a.

B

Baioarij q̄ nostratib⁹ 85 a.
 Balderus ex Sueuię p̄ce-
 ribus, cur diuinus habitus
 19 b. cū rege ob puellę nu-
 ptias armis cōgressus. ibid.
 baldeuinus Flandrię comes,
 Oriētis Imperio p̄fect⁹ 523.

balduinus Constantinopoli-
 tanus Imp. 569 b. 570. 571 a.
 balduinus archiep. Treuirēsis
 675 a.
 balduinus Bremensis Episco-
 pus schismaticus 419.
 balduinus comes Flandrensis
 261 a. 283 a b. 284 a.
 balduinus Hierosolymæ rex
 395 a.
 balingstede monasteriū 333 a.
 Bamberga 227. 280 b.
 bambergensū Episcopatus à
 quo primūm erectus & do-
 ratus, & quis ibidē Epi-
 scopus 257 b.
 Bardeuicum euerfum 473.
 543 b.
 bardo! Mogūtinus Archiepi-
 scopus 279 b.
 barenborg arx capta 819 a.
 barlincensium in innocentem
 temeritas 695.
 baruth oppidū, vt à Christia-
 nis expugnatū 490 b. 491 a.
 Bataui, hodiè Geldrēses 16 b.
 17. origine Saxones. ibid.
 batauorū in Rom. bellū 38 a.
 Bauaria à Marchione Brāde-
 burgensū hostiliter inuasa
 790 a.
 bauaricū bellū à Tassilone du-
 ce excitatū 85. & quæ eius
 causa. eod. nu. a.
 bauari, qui veteribus 85 a. ab
 Vngaris cæsi 177 b. in fugā
 versū. ibid. Ottoni cur re-
 belles 193 b. & seq. a.

Be.

Beardus Castrensis episcopus
229 b.

Belgici cæsi 55 a.
bellitarius patritius qd Iustiano Imperatori in rebus bellicis præstiterit 170.

bellogradū egregiè aduersus Turcum à Christianis defensum 840.

bellum inter Odoacrem Bohemiæ, & Balam Vngarię reges 586 b.

bellū inter Mauritiū & Gerhardum fratres comites de Oldenborg 848 b. 849 a.

bellū grauis. de archiepiscopatu Magdeburgēsi 607 a.

bellum in Catalaunicis campis gestum 44 a.

Benedictū Pontificem olim, Hamburgi martyrio coronatū fuisse, falsum ostenditur 233 b.

benedictus V. pulso Leōe VIII. Pontifex eligitur 232 b. à Leone exordinatus Ottoni Imp. deditur 233 a. Hāburgi moritur 233 a b.

benedictus IX. Pontifex 276.
benedictus Tiburtinus Episcopus 229 b.

beneuentum captum & direptum 567 a.

beneuetani Guidonē Imperatorē cōstituūt 145 b. desertis signis fugiūt 24 a. iisdē bellū cōminatus Karolus Magnus, fidelitatis sacramen-

ta ab illis exigit 84 b. 85 a.
benno Pontifex 265 b.

bēnoSaxonie dux 255 b. 258 a.
benno concionator in Aldenburgo 260 a.

Berengarij tyranni 177. eius nominis primus Ludouicū Arnulphi filium capit, cæcatq̄ue 177 b.

berengarius Foroiuliēsis dux, Imperator à Romanis creatus 212 b. pugnat aduersus Guidonē Italię regē 213 a. fœdera cū Arnulpho Imperatore iūgit. ibid. Vngaris in Italiā venientibus se opponit 213 b.

berengarius II. cū Burgundione in Italiā tendente conegreditur 214 a b. à Rodolpho Burgundo regno pulsus 214 b. reduci tentatur, ibid. eiusdem mors 215 a.

berengarius III. in Italiā aduersus Hugonē contendit, partiturq̄; cum eo Longobardiā 215. Henricū Bauarię ducem retrò agit 215 b. Vngaros placat. ibi, Italię regno cū Alberto filio quī derubatus 216. Lōgobardiæ cum Alberto præficiatur 217 a. ad Ottonem in Germaniam cum Alberto descendit 217 b. vterque in exilium mittitur 227 a.

bergerdorp arx 739 b. 784 a. 785 a.

ber.

INDEX IN CRANTZII

- bergomum vt ab Arnulpho Imperatore captum 213 b.
- S. Bernhardus Hildesemensis Episcopus 266 b.
- bernardus dux Luneburgensis 729 a. 730. 733 a. 851.
- bernardus Brunsvuicēsis dux 715. 717. 727 a. 728 a. 756 a. 789.
- bernardus comes in Anehold, post Saxoniam dux, alia Saxoniam armorum insignia substituit 126.
- bernardus de Anehold comes, dono ducatum Sax. accipit 441 a. euocat omnes suae conditionis nobiles & milites 453. nouos cēsus & impositiones in subditos constituit 453 b. nobilitatem in se concitat 454 b. 455 a. Louenborg arcē frustra obsidet 481 a.
- bernardus Halberstadenensis Episcopus cur ab Ottone in carcerem cōiectus 244. excommunicās Ottonem liberatur 224 b. & seq. a.
- bernardus Karoli Magni patruus 83 a.
- bernardus comes de Raceborg 442 b. 447 b. 448 b. 449 a. 452 a. 473 a. 475 a.
- bernardus iunior de Raceborgo, Papae dispensatione à clericatu extractus & militię redditus 478 a b. 479 a b.
- bernhardus Clarcuallensis, sanctae expeditionis author 394 a.
- bernhardus Saxoniam dux 259 a b. 265 a b. 286. 814 b. 825 b. 826 a. 850 a.
- berneborg arx oppugnata 799 b.
- berno Zuerinēsis primus episcopus 486 b.
- berno Obotritorum Episcopus 407 b. 411 b.
- berosus Babylonicus scriptor 9 b.
- bertoldus Carinthiae dux 287 a b.
- bertoldus abbas de Lucka, Episcopus Liuoniensis 495 b. 496 a.
- bertoldus abbas Luneburgensis 421 b. 429 a.
- bertoldus Hildesemēsis episcopus 909 b.
- bertoldus Verdenensis episcopus 863 a. 909 b.
- bertoldus Metensis Episcopus 436 b. sede sua pulsus 464 a.
- bertoldus qui Bauariae ducatum nactus 194 a. duplex illi coniugium ab Ottone Rom. rege propositum 202 a.
- bertoldus Sax. dux 69 a. pugnatus in Dagobertum Metensium regem 69 a b. idem cāsus post 70 b.
- betunia Arthesiē capta 879 b.
- bezelinus archiepiscopus Hāburgensis 337 a.

Bin

SAXONIAM.

- Binga 319 b.
 bifantius Maioricarum rex
 670 b.
 bifuntium 404 b.
 Blondus 590 b.
 Bohemia Rom. fit ditionis
 ac tributaria Saxonis 185.
 eiusdē motus 749 b. item
 Dux vt inter electores ad
 missus 256 b. 257 a. 675 b.
 bohemi 6 b. obedientiam
 Rom. Ecclesiæ negant 711
 b. vnionis ergo ad Con-
 cil. Basileense vocati 814 b.
 815 a.
 bohemicum bellum à Karo
 lo Magno peractum 88 a.
 boij Saxonum patres 7 b.
 boiorum origo & sedes 6 a.
 boleslaus Poloniæ rex ab Hē
 rico Imperatore oppugna
 tur 263 b.
 bolislaus Bohemiæ dux, cur
 & quandiū cum Ottone
 Magno bellum habuerit
 193 a.
 bolislaus Polonorū dux 369.
 S. Bonifacius Moguntinensis
 episcopus 124 b. 191 b.
 bonifacius episcopus & Mar-
 tyr 96 a.
 bonifaci⁹ VIII. 255 a. 613 a b.
 bonifacius IX. 729 b. 731 b.
 bononia Picardiæ capta 883.
 bononiēse studium Paduam
 translatum 569 a.
 bononienses fugati & obsessi
 420 b.
 bosna à Turco occupata recu
 peratur 896 a.
 Brabantia Saxoni tributaria
 55 b.
 brabantinorum origo 17 a.
 brabantinorum solum Gal-
 licum incolentium origo
 112 a.
 brabantinos falso Cimbros
 appellari 29 b.
 brandeburgensis Episcopatus
 fit Magdeburgensi suffra
 ganeus 235 b.
 brandeburgēsis marchia 187
 a. 693 a b. 728 b. 729 a.
 733 b.
 brandeburgensis marchio à
 Vuandalis prouincia pul-
 sus, apud Magdeburgū de
 præbenda victitat 265 b.
 274 a.
 brandeburgū electuram Im-
 perij habet 187 b. cum to-
 ta prouincia sibi subijcitur
 185 a.
 Brema 277 b. 749 b. obsessa
 557 b. munita 273 b. dire
 pta 388 a. 410. succensa
 177 a. 184. ibidē. S. Pe-
 tri Ecclesia à quo extructa
 106 a. item tumultus ob
 duos simul electos Episco
 pos 419 a.
 bremensium pietas 553 b. tu-
 multus in Senatū 812 b.
 bremensis episcopatus à quo
 institutus 102 a. 103. 104.
 105. 106 a.

Q 99 bres

INDEX IN CRANTZII

- bremensi Ecclesiæ priuilegij donati à Karolo Magno exemplar 103. eidē comitatus Stadenſis reſtitutus 381 a.
- bremēſis diœceſis vaſtata 783 a. prædam paſſa 798 b. ciuſdem limites per Karolū Magnum 105.
- S. Brigitta 669 b. 729 b. 730 a.
- brifaçum oppidū milite cinctum 198 b. & deinceps.
- britaniæ vndè Angliæ nomē 45 b. 46. 49 a.
- britaniæ & Saxoniz comparatio 4 a.
- britaniæ nomen, in cōtinentem Galliarum tràſlatum 49 a.
- britones Romanis parēt 43 b.
- Iulius Cęſar primus claſſe, ad eos accedit. ibi. Claudius eorum inſulam pro Imperio, deditā recipit 44 a.
- britanicus Claudij filius curitā appellatus 44 a. à noſ uerca è medio tollit 153 a.
- brixia dedita 627.
- Bruçteri Saxones oppugnantur 35 a.
- bruge Flādrenſium 681 a. ibi dēm tumultus 881 b. 891 b. 904 b. 911 b. 915 927.
- bruningus ex primoribus Saxonū 194 b. eius vrbs Eliucri ſuccenſa à quo. ibid.
- bruno epiſcopus Olomucenſis 595.
- bruno Epiſcopus & martyr 257 b.
- bruno Bunnenſis præpoſitus, electus Colonienſis 515 b. 519 a. 521 a b. 522 a b.
- bruno Treuerenſis Epiſcopus 323 a. 324.
- bruno Epiſcopus Tullenſis 278 b. 381 b.
- bruno Siguinus Epiſcopus 356 a.
- bruno Auguſtenſis Epiſcopus vt Bambergem Epiſcopatum oppugnārit 268.
- bruno Colonienſis archiepiſcopus S. Pātaleonis cœnobij Coloniz fundator 191 b. eiſdem parentes 189 b. item mors 234.
- bruno marchio Saxoniz 255. 256 a. 280 b. 281 a.
- bruno filius Vuigberti Saxonum primarij 129 b.
- bruno, Ludolphi Saxonum Principis, filius 136 b. Brūſuici fundamenta ponit 138 b. cum Normānis Daniſq; congreſſus, cum ſuis cæditur 139 b. & ſeq. a.
- brunsberg arx, à Karolo Magno obſeſſa 96 b.
- brunſuicū 413. 269 b. 614 a b. à quo inchoatum 138 b. 139 a. vndè dictum. ibid. obſeſſum 500 a b. 941 b. & deinceps.
- brunſuicum S. Authoris reliquiaz à quo plataz 352. ibid. dēm

SAXONIAM:

- dēm tumultus 703 b. 934 b.
 grauis cōtrouersia inter populum & Clerū 755 a. Clerus in urbē redit 782 a. Ciuēs solennem pœnitētiam agunt 713 a.
- brunswuicēses in Nouamciuitatem mouent 823 b. 824 a. eorundem Duces vndē dicti 139 a.
- brunswuicēsis terra à Saxōnibus quandō habitari cœperit 81 a.
- brunswuicēsis Ducatūs origo 81 b. primus Dux 557.
- brunswuicēsis & Lunēburgēsis Ducatum permutatio 805 a.
- Bugslaus dux Pomeraniæ 920 b.
- bulgarorum Mysiam tenentium origo 5 b.
- bullā aureā Karoli IIII. Imp. 681.
- Burchardus Bituricensis Archiep. orator 76 a.
- burchardus Episcopus Halberstadensis 827 a.
- burchardus Magdeburgensis episcopus 695 a.
- burchardus Sueuię dux qui donatus à rege Henrico 149 b.
- burgundia regnū olim 865 b. in prouinciā à quo redacta 271.
- burgundionum origo 870 b.
- buslo electus Magdeburgensis 607 a.
- C**
- Acannus Hunorum rex 100 b.
- Cædes inaudita 53.
- cęlestinus Papa 476 a. 487 b. 554. 569 a.
- cæsaris nomen vndē 151 b.
- cæsaris Commentaria 56 b.
- C. Cæsaris autoritas 29 b.
- caiff militis, perfidia 673 b.
- calixtus Papa, Milo prius dictus, episcopus Viennensis 360 b. 366 b. 367 a.
- calixtus Papa 433 a. à schismate recedens Beneuētianus fit Episcopus 437 a.
- caij Marij Consulis virtus 30 b.
- caius Caligula Imperator 152 b. vndē illi Caligulæ nomen &c. ibid.
- caius Iulius Cæsar dictator &c. 151.
- calmaren arx Suediæ 689 b.
- caluen oppidum 714 a.
- caluorde dedita 857 a.
- caminensis diœcesis 240 a.
- campanæ ad confectionem Eucharistiæ quandō & à quo institutæ 567 b.
- canēs in vrbes deducere, proprii genus apud veteres 194 b.
- cannosum oppidum 295.
- canonizatio D. Francisci 552. 555 b.
- cantuariorum & Vestuariorum origo 46 b.
- Q 99 2 capi

INDEX IN CRANTZII

- capitolium Romanū 302 a b.
 capella diuini auxiliij 84 a.
 capuana Ecclesia Metropolitana per quem 238 b.
 carausius à Maximiliano occidi iussus 39 b.
 Carolus, vide in dictione Karolus
 carus Augustus declaratur 163. carinum filium Casarem creat 163 b. mors eiusdem. ibid.
 carinthiæ ducatus 287 a b. 676 b.
 casimarus dux Pomeraniæ 448 b.
 casimirus Poloniæ rex 831 a.
 cassinus mons 75 a.
 castellum S. Angeli Romæ egregiè à Crescentio munitur 251 b.
 castitatis exemplum insigne 262 b. 266 b. 267 b.
 catti apud Tacitum, qui auctori 8 b.
 catulus Bauriæ dux, Latinis quis 332 a.
 Cedoaldi Anglorum regis ad Christū conuersio 72. mors & sepultura. ibid.
 cepionis cur bona publicata 30 a. primò post Tarquinium regē amittit Imperium. ibid.
 cerealis Romæ dux Batauos vt reconciliet Romanis 38 a.
 Cherfonesi descriptio 25 b.
 cherfonesus Cimbrica Saxonibus parec 14 b. in Danie ditione venit 18 b. vastatur sæpius à Saxonibus. ib.
 cherfonesus Cimbrica, vide Iulia
 Chidinga vrbs, ad amnē Ostrit 59 b. à Saxonibus obsessa 60 b. capitur 63 a. habitanda Saxonibus perpetuò conceditur 63 b.
 childericus Merouæi filius 54 b.
 Chorizates diuinitus puniti 264.
 Christianus de Oldēburg 408 b. 409 a. 410.
 christianus Moguntinus archiepisc. 414 a. 420 b. & seq. 432 b. 435. 437 a.
 christiani nominis primus persecutor Nero 153 b.
 christiernus Daniæ rex 845 a. 848 b. 856 a. 866 b. 901 b.
 christophorus adiutor Ecclesiæ Bremensis 668 a.
 christophorus Daniæ rex 393. 622 b. 640 a. 647 b. 648 a.
 christus sub quo Imperatore natus 152 a. crucifixus 152.
 Cimbriæ insula 768 a. vt ab Holsatis recepta. ibid. & c.
 cimbrica regio 3 a.
 cimber quid 26 b. 28.
 cimbrorum sedes quæ 25 b. 26. 29 b. celebris expeditio 29. & seq.
 cimbri cum Teutonibus, Romanorum exercitus conteruat

- rūt 25 a. cęsi, ibid. C. Man-
 lium & Q. Seruiliū pro-
 consules bello vincūt 30 a.
 in Hispaniam transgressi à
 Celtiberis impediuntur 30
 b. vastant Herreria. ibid.
 cisterciensis ordo 404 a.
 citzēsis Episcopatus fit Mag-
 deburgensi suffraganeus
 235 b.
 Classicus & Tutor duces in
 societatem belli acciti 38 a.
 Claudius Nero in Imperium
 succedit 153 a. vt se gesse-
 rit, & eius mors, ibid.
 claudij secundi Imperatoris
 breuis vitę descriptio
 162 a.
 Clemens Papa schismaticus
 712 a. 724 b.
 clemens II. Pontifex creatur
 276 b. Henricum III. Imp.
 coronat. ibid. veneno tol-
 litur 277 a.
 clemēs III. Papa à qbus crea-
 tus 298 b. vt Romam de-
 ductus ab Henrico III.
 Imperatore 299 b. vt Ro-
 mę se habuerit 300 a. b. 302
 a. quousq; durarit 311.
 clemens IIII. Papa 600 b.
 clemens V. Papa 629 a.
 clementinę 629 a.
 clemētia ducis Saringię filia
 cur diuortium passa 416 a.
 Clodio dux 54 a.
 clouueus, primus Christo fi-
 delis Francorum rex 57 b.
 quatuor filios relinquit re-
 gnum inter se distribuē-
 tes, ibid.
 Cluniacēsis abbas legat⁹ Im-
 peratoris ad Pontificē 355
 a. 356 b.
 Colbeke villa Halberstadens-
 sis 264.
 colonia 521 a. ab Henrico
 IIII. Imp. munita 325 a.
 obfessa ab Henrico V. 325.
 item à Normannis 132.
 colonię tumultus 734.
 coloniam Magorum 3. corpo-
 ra vndē & à quo translata
 414 b. 415 a.
 coloniēsis Archiep. in cele-
 bri conuentu abbati Ful-
 densi cedere coactus 456 a.
 cum seq.
 cometes terribilis 864 b. ab
 initio Quadragesimę in
 Dominicam passionem
 324 b.
 comitatus Hertzeueldeusis
 379 b.
 comitatus de Peyna, vt Hil-
 desemensi Ecclesię proue-
 nerit 602 b. 603 a.
 comitatus Tirolis 936 a.
 comes de Belloioco 917 b.
 comes de Henneberge 824 b.
 comes sancti Pauli 871 a. b.
 comes de Retberge 910 b.
 comes de Speilberg 618 b.
 189.
 comites de Anhold 333 a.
 comites Holfatię 719 b.
 Q99 3 co.

INDEX IN CRANTZII

- comes de Pirmont vndè ori-
ginem trahat 123 b.
comites de Queruorde 332. a
372.
comites de Regēsteen in epi-
scopum Halberstadensem
mouent 679 a.
comites de Ringelheym qui
130 a.
comites de Scouenborg &
Holfatiæ 594 b. & c. 619 a.
639 b. 728 b. 861 a.
comites de Solmis Vuestpha-
lia ciecti 750 b.
comites de Suppelēborg 372 b.
commodi Antonini Impera-
toris breuis vitę descriptio
157 a.
Cōcilium Basileense 810. 811.
812. 813 a. 814 b. 815 a. 816 b.
817. 828 b. 829 b. 832.
conciliū Claramōranū 309 b.
conciliū Constantiense 277 a.
757 b.
cōcilium Florentinū inchoa-
tum Ferrariæ 830 a.
cōcilium Lateranense 361 b.
concilium Leodiense 374 a.
conciliū Lugdunense 604 b.
cōcilium Mantuanum 846 a.
concilium Moguntinū 279.
343 b.
concilium Romæ in Cōstap-
tina basilica 355 a.
cōciliū apud Treas celebra-
tum à Paschali Rom. Pon-
tifice 343 a.
concilium Viennense 629. a
conciliorū autoritas 811 a.
812 b.
confluentia 459 b.
confirmatio Episcopi 398 a.
cōradus comes de Aldenborg
malè in Phrisones mouent
694 b. 695 a.
conradus archiepiscopus Co-
loniensis 587.
conradus Guiscardi 552.
conradus Henrici III. Imper-
ratoris filius 309 a. mors
eius, & continentia cum
vxore 311 b.
conradus Karoli Magni dux
101 a.
conradus Herbipolensis epi-
scopus 500 a. 554 a.
conradus episcopus Lubicens-
sis 411 b. 412 a b. 417 a. 421
b. 428 b.
cōradus prius Lubecēsis, pōst
Herbipolensis Episcopus
488 b. 489 a.
conradus Ludouico patruo in
Imperio succedit 145. 178
a. in sola Alemannia re-
gnat 145 b. cęditur eius ex-
ercitus à Saxonibus 147.
Bauaros, Sueuos & Saxo-
nes sibi aduersos habet 178
b. & seq. a. moritur succe-
dente Saxone 148 a b. 179
b. 180.
conradus Mogūtinus Archie-
pisco. 458 a. 466 b. 499 b.
cōradus II. Henrico Imp. suc-
cedit 267 a b. oraculo ter-
ritus

SAXONIAM.

- ritus Mediolanensem obsidionem soluit 270 b. à lothanne XIX. corona & Im. perijtutulis ornatus. ibid. Burgundię regnum in provinciam redigit 271. eiusdem expeditiones 270 a. 271 a. 272 b. 273 b. mors & sepultura 273 b. 274 a.
- cōradus III. 384 a. cōfirmat in Sax. ducatu Albertū marchionē 384 b. Marchionatū Brandenb. vacātem cōfert 385. eius expeditiones militares 387 b. 392 a. 393 b. 394. 395 a b. eiusdem mors & sepultura 395 b. 396 a.
- conradus Sapiens 196 b. vndē sic dictus. ibid. Euerhardum comitem cędit, Giselferto Lotharingię duce in Rhenum se mittente 200 b. & seq. a.
- conradus Germaniæ rex, Frederici II. filius, Henricum Rom. regem electū aggressus superat 575 b. 576 a. vt hæresim nouā defenderit 580 b.
- conradus gener Ottonis Rom. regis 217 b. quē Lotharingiam nactus 205 b. rebellionē eidem Ottoni mouet 213. in gratiam ab eo recipitur 220 b.
- conradi Francorum ducis & regis Ottonis generi, laus 221, in Vngaros quā for-
- titer depugnārit 222. mors & tumulus eius 223 a.
- conradus dux Saringiæ 392. a
- conradus comes in Scouenborg 595 b. 596 a.
- conradus Verdenfis episcopus 585 b.
- conradus comes in Vuitin 392 a.
- conradus de Vuitin Marchio 313 a.
- Corbeienſe monasterium 127 b.
- Cornelius Tacitus Germaniæ diligentissimus designator 57 a. Italicarum laudum studiosus executor. ibid.
- constantinopolis vndē dicta 165 a. à Saracenis triennio obsessa 174 a. à Turcorum Imperatore expugnatur 859 a.
- constantini Magni Imperatoris breuis vitæ descriptio 164.
- constantinus II. Imperator 171 b. eiusdem depositio 172 a.
- constantini, Constantij filij, Imperatoris breuis vitæ historia 172.
- constantini III. Imperatoris breuis vitæ descriptio 174 a.
- constantinus V. cum Irene matre imperat, à qua excæcatus 174.

INDEX IN CRANTZII

- constantius & Galerius Imperatores &c. 164 a.
 constantij Augusti brevis historia 168 ab.
 constantij Constantini II. filij, Imperij brevis narratio 172 a.
 constantij, Magni Cōstantij ni patris, mors & tumulus 44 a.
 constantis, Cōstantij & Constantini fratrum Imperatorum brevis vitarum descriptio 164 b. & seq. a.
 constantia Friderici II. Imp. mater 542 a.
 consulatus C. Marij quare in plures annos prorogatus 30 b.
 corsorum familia Romæ 302 b.
 Crema obseffa 403 a.
 cremona dedita 627 a.
 crescentius Numetanus 247 a. urbem sibi subijcere curat 248 a. Iohannem XV. Pontificem vrbe excedere cogit. ibidem. reuertentis Pontificis pedes osculatur 248 b.
 crescentius à Romanis consul creatus 251 a. Iohannem Episcopum Placentinum, Rom. Pontificem declarat. ibidem. Urbem munit aduersus Ottonem III. 251 b. iumento auersus imponitur & confoditur 252 a.
 Crito Christiani nominis sequissimus & osor 338 b.
 Crucegladiatorum ordo 497 a.
 Cunigūda Henrici Imp. coniunx 257 b. eius in Ecclesiam & pauperes liberalitas 260. virginitas & miracula 266 b. miraculose pudicitiam suam ab alijs iniuste accusatam ostendit 262 b. eiusdem sepultura, cuius miraculum relatum 267 b.
 cuno Otonis Bauari filius 313 a. per insidias interemptus 312 b.
 cuno Palatinus comes 304.
 cuno Prænestinus Episcopus 357 ab.
- D
- D**acia vnde dicta 28 b.
 Dagobertus Metesium rex à Sax. duce superatus 69. eundem vicissim vincit 70 b.
 dam oppidum 932 b. 933 b.
 damianus Alanus Episcopus 229 b.
 dan III. Danorum rex 23 b.
 dancmarus Ottonis Magni frater consanguineus 194 a. cur rebellis fratri 194 a b. 195 a. ab eo obseffus, sagitta configitur 195 a b.
 dancquerode arx Brunsvuici 269 b. 281 a b.
 dani ad fidem couertunt 210 a. victi

- victi 760 a. victos Saxones
 ad tributa compellūt 24 a.
 danorum in Saxones odium
 1 b. 2 a. 3 a. corundem stirps
 regia mirè cōsumpta 36 b.
 Demyn Vuandalix vrbs ex
 pugnata 439 a.
 decij Cibaliensis breuis vitæ
 descriptio 160 b. cum seq. a.
 deciorum apud Romanos
 gloria 34 b.
 deetz domina de Kelling
 dorpe 512 a b. 513 a.
 deetz nobilis Vuestphaliæ
 familia 512 a.
 delmehorst arx obsessa 848 a.
 delphinatus, principatus Frā
 ciæ quis 835 a.
 desiderius Longobardorum
 rex 78 a. 83 a.
 detheri marchionis tyrannis
 compescitur 288 b.
 Dietherus de Isenborg 847 b.
 djetherus legatus Apostoli
 cus 353 b.
 diethmari Saxonis militis
 calliditas 147 b. & seq. a.
 digotio 628 b. 629 a.
 diocletiani Imperatoris bre
 uis vitæ descriptio 163 b.
 SS. Dionysij & sociorū mar
 tyrum tēplum in Francia à
 Christo consecratum 72 a.
 dispensatio apostolica 299 a.
 308 a.
 diuortium ob sanguinis pro
 pinquitatem 797 a.
 Dola Burgundiæ capta ac di
 repta 884 a.
 domitianus Imperium quot
 annis tenuerit 155 a. vt se
 gesserit, cum eiusdem more
 te, ibid.
 donatio Constantini, Eccle
 siæ Romanæ facta, qualis
 231 a.
 dordracum 681 a. 790 b. 889.
 dorning arx frustra obsessa
 721 b.
 Dracunculi morbo affectus
 Imperator Henricus V.
 371.
 Drusus Nero ad Imperiū de
 stinatus, in Germania mo
 ritur 152 a.
 drusi Neronis laus 35 36 a.
 Germanicum suū filiū cur
 nominārit, ibid. b.
 Duellū inter principes 16 b.
 18. 21. 22. 23 a. 33 a.
 duellum detrectare ignomi
 niosum olim 18 b.
 E
 Berhardus Eystetensis
 Episcopus 323 a.
 in Ebbeckestorp acre certa
 men cōmissum 139 b. quæ
 inibi r eliquiarum sancta
 rum consecratio 140. 179 b.
 ebo Rhemensis Archiepisco
 pus à Papa omni honore
 cur destitutus 133 a. Hilde
 semensis tertius Pontifex
 designatus moritur 133 b.
 Ecclesiæ rebellem esse, quan
 tū malū 538 b. 540 b. 541 a.
 Q99 § ecco.

INDEX IN CRANTZII

- eccola fico, vnde apud Italos 436 a.
 eccelinus 558 a. 560. 574 a.
 Eduardus Angliæ rex, Fran-
 ciæ regem bello aggressus
 superat 670.
 Egardus annaliû scriptor 612.
 egbertus Saxoniz Marchio,
 rebellionẽ refuscitat 304 b.
 egbertus Saxoniz marchio
 Turingiz Lantgrauios cõ-
 misso prælio capit 280 b.
 281 a. eius filius Egbertus
 vt oppressus 281. 307.
 egbertus marchio Saxoniz ad
 Imperium aspirans à qui-
 bus frustratus 255 b. item à
 quibus oppressus. ibidẽm.
 256 b.
 S. Egidius 114.
 Eidora fluuius 22 b.
 Electores Imperij à Gregorio
 V. Pontifice instituti 252.
 quo ordine Imperatori sua
 officia deferant 681b. 682.
 683.
 eliucri vrbs, interfectis habi-
 tatoribus, succeditur 194 b.
 elizabeth in Mersburgũ trãs-
 latio 557 b.
 elmenovurius 238 b.
 Emanuel Græcorum Imper.
 437.
 Embica 847.
 embica, vt in ditionem Brüs-
 uicccensium Ducum ve-
 nerit 603.
 embicccenses cæsi 888.
 emme, vxoris Luderî comi-
 tis, liberalitas in ecclesiam
 Bremensem 258 a. eiusdem
 inciues 258 b.
 Engelbertus Colonienfis ar-
 chiefisc. 543 b. 544 a.
 engelhardus Magdeburgen-
 sis archiepiscopus 279 b.
 Episcopus de Simonia conui-
 ctus deponitur 192 b.
 epistola Emanuelis Græcorum
 Imp. ad Fridericum I.
 437. eiusdẽ responsio 438 a.
 epistola Henrici III. Impera-
 toris ad regni principes
 325 b. ad eandẽ responsio
 327.
 Eresberg mons. 95 a. vnde di-
 ctus. ibidẽm.
 eresborg præsidium 80 b.
 eresborg arx à Karolo magno
 expugnatur 96 b.
 eresburg vrbs 147.
 eresburg vrbs deditur 195 a.
 erphordia 454 b. 611 a.
 erphordiz pars magna con-
 cremata 864 b.
 erphordienfis Academia quo
 tempore instituta 731 b.
 erlongus pseudoepiscopus
 Herbipolensis restituitur
 317 b.
 ericus Daniae rex 578 a. 581.
 582 a. 601 a. 615 b. 618 b. 751.
 & deinceps.
 ericus Kanuti fratris necem
 vindicans, tandẽm ab hoste
 obsidetur 376. 377 a.

eri

SAXONIAM.

- ericus electus Magdeburgensis 607 a.
 ericus Pomeraniæ dux 751 b.
 ericus Osnaburg. episcopus, diœcesi à suis electus 833 a. à Monasteriensibus in episcopum electus, frustratur 842 a. 843.
 ericus dux de Salina, Henricum comitem de Honsten in congressu capit 756 b.
 ericus Saxoniam Dux 660 b. 685 a. 731 b. 739. 742 a. 750 a. 784 a. 785 b. 792 a. 798 a.
 ericus Slesuici dux 643 b.
 eridagus sacerdos 162 b.
 ermenfredus rex, Turingis præest 57 b. duos fratres perimit. ibid. vnde bellum exortum 58 a. victus. ibid. & 59 b.
 ernestus Gotingensis dux, Brunsvuicensem subijcit ditionem 703.
 ernestus Halberstadenſis administrator 919 a.
 ernestus episcopus Hildesemensis 598 b. 861 a.
 ernestus Magdeburgens archiepiscopus 919 a. 921 b. 922 a.
 ernestus dux Saxoniam, Marchio Misnæ, vt Quedelborg expugnârit 676 a.
 ernestus Sueuorum dux & Vuelpo comes, Imperatori rebelles 271 b. cum seq. a.
 error de Adolphis Holsatorum comitibus sublatus 545 a b. 561 a.
 ertenborg deditum 685.
 erteneborg arx 449 b. 450 a. 453 b.
 erteneborg oppidum euerſum 826 a.
 Ethico nobilis dominus in Rauensberge 130 a. Iudith eius filia, Imperatori Ludouico matrimonio iugitur 130. vt libertatē amârit 130
 ethiconis Bauariæ ducis eximia pietas 352 a.
 Eudo (vel vt alij Vdo) comes Andegauensis regis Francorum tutor, regium sibi nomen vendicat 181 b.
 euerhardus Bambergensium episcopus 257 b.
 euerhardus regis Conradi frater in Eliucri urbem sæuit 194 b. quare punitus, Othoni se obijcit, rebellionē mouens. ibid. 195 a b. 196 a.
 euerhardus episcopus in Mekelenborg 393 a
 euerhardus Saltzburgensis archiepiscopus 529 b.
 euerhardus Treuerensis Archiepiscopus 279 b.
 eugenius Pontifex 810 a b. 811 a. 812 a b. 816 b. 817 a. 828 b.
 eustachius Albanensis episcopus 229 b.
 Excommunicatus Otto Romanorum rex ab Episcopo Halberstadenſi 224 b.
 ex.

INDEX IN CRANZII

expeditio Christianorum in
 terram sanctam per Vrba-
 num Pontificem 309 b. &
 seq.

Eysenbuttel 281.

F

FAcinus in leonem audax
 672 a b.

familia de Vuenstēzec 721 b.
 722 a.

fauentia dedita 569 a.

Fernādus Flandriæ comes fi-
 lius regis Portugalię 536 b.

fernādus Hispanię rex 925 b.

ferdinandus rex Neapolita-
 nus 896 a.

festū Visitationis Marię cur
 confirmatum à Papa Bo-
 nifacio 729 b.

fesulana vrbs à Florentinis
 capta 266 b.

feudorum vsus 116 a.

feūdi concertatio 771. 772.

Filij rebellantis patri, nouum
 exemplum 314 b. vsque ad
 nu. 320 b.

Flandrensium origo 17 a. 880
 a. & deinceps. 891 b. 904.

906 b. 908 a. 911 b. 918 b.
 619 a. 922. 923 a. 927 a. & c.

flandrensiū solum Gallicum
 incolentium origo 112 a.

flandreses falsò Cimbros di-
 ci 29 b.

flandrenses cum rege Francię
 pacem ineunt 899 a.

flandri in Vuādaliam transf-
 lati 407 a.

Flensborg oppidum 752 b.
 760 a. obsessum 721. vt in

Danorum ditionem vene-
 rit 752 b. 753 a. vt rursus

creptum Holsatis cesserit
 760 b. frustrà obsidione

iterum tentatū 776. 777 a.

Florentia 583. quando primū
 caput tollere ausa 267 a.

obsessa 635 a. & deinceps.
 à Karolo Magno renouata
 102 a.

florētīnorum libertas 779 a.
 audacia compressa 810 a.

floriani Imperatoris breuissi-
 ma vitæ descriptio 162 b.

& seq. a.

Formosus Papa 142 b. à suc-
 cessore effoditur & in Ty-
 berim proijcitur 143 a.

foroiulīenses Berengarium
 Imperatorem sibi consti-
 tuunt 145 b.

Franckfordia 676 a. ibid. con-
 uentus celebris 653 b. 820

b. 828 b. 831 b. 832 a.

francorum nomen vndè 78 a.
 item origo 17 b. & quanti-
 cam faciant. ibid.

francia Germaniæ, nūc Fran-
 conia 78 a.

francia Orientalis apud scri-
 ptores, quæ 78 a.

franci in quo reliquas nati-
 ones superent 91 a. Turin-
 gis præsumt 64 a. item Au-

strasiæ, Sueuiæ, Baiuariæ
 & Franconiæ 78 a. Came-

ra

SAXONIAM.

- racū Gallię & Tornacū occupant 54. victores Saxo-
 num 70 b. cæsi 83 a b. eorūdem in mare vsq; Britannicum excursus 39 b. 40.
 francorum regnum vt à Karolo magno amplificatum 88 b. eiusdem magna contentio 247 b.
 franci & Papa vt se inuicē obsequijs efferant 76.
 francos sub Valētiniano migrasse in Germaniam, falsum esse 40 a.
 B. Franciscus Assisij solenniter canonizatus 555.
 franciscus nouissimus Britannię dux 49 b.
 franciscus Picolomineus cardinalis 859 a.
 franconia olim Francia Germanię, dicta 78. & quę mutationis eius causa. ibid.
 Fregepani ciues Romani 306.
 fresburg vrbs 147.
 Friburg arx 411. 412 b. solo æquatur 413 a.
 fridericus comes de Arnberg 352 b.
 fridericus Austrię dux Rom. rex declaratus, ab aduersario vnā electo, captus in carcerem mittitur 638 a b. 639 a. 651 b. 652 a.
 fridericus Baurię dux 788.
 fridericus Baurus Leoni IX in Pōtificatu succedit 280 b. Victorq; appellatus 284.
 fridericus marchio Brandenburgensis 756 a. 789 b. 790 a. 792 b. 788. b
 fridericus dux Brunswicensis 713 a. 715. 729 a. 732. 738 b. 842 b. 843. 854 b. 876 b.
 fridericus Burggrauius Nurenburgensis, fit marchio Brandenburgensis 779 b. vt persecutus publicos hostes 783 b.
 fridericus archiepif. Colonienfis 706. 707 a. 709 b. 738 b.
 fridericus, Friderici I. filius & Sucię dux 470 a. patre in expeditione mortuo, exercitum ductandi in terram sanctam, curam excipit 472 a.
 fridericus Halberstadenfis Episcopus 316 b.
 fridericus Magdeburgensis Episcopus 853 a.
 fridericus Misnæ marchio 692 b. 693 a. 821.
 fridericus Moguntinus Archiepiscopus 199 a. vt in carcerem Saxonię incidit 202 b. 205 b.
 fridericus Palatinus 388 a.
 fridericus I. 396 b. cur Barbarossa ab Italicis cognominatus. ibid. arbiter inter principes constitutus. ibid. conuentus ab eo celebrati. ibid. 402 a. 433 b. cum seq. 451 b. 455 b. cum seq. 465 b. cum

INDEX IN CRANTZII

- eum seq. 470 a. expeditiones 397 b. & deinceps, 402 b. 403 a. & deinceps, 408. 414 a b. & seq. b. 435. cum seq. 448 a. 449. 450. 458 a. 470. cum seq. à Pontifice excommunicatur 404 a. eidem reconciliatur 436 b. 437 a. Emanuelis Græcorum Imp. ad eum epistola 437. cui Fridericus respondet 438 a. filio, se viuente à Papa coronam donari optat 459 b. 462 b. disfidium eius cum Lucio & Urbano pontificibus 459 a b. 462 b cum seq. Alpium vias obstruit 464 a. minatur rursus illi excommunicacionem Papa 467 a. cum Kanuto Daniæ rege controvertit 468. eius mors 471 b. 472 a.
- fridericus II. vt in Rom. regē assumptus 536 a. Romæ ab Honorio Imperator coronatur 541 b. summo Pontifici rebellis excommunicatur & Imperio deponitur 542 a. Henricum filium Germaniæ regem declarat 542 b. Hierosolymitani regis, cum titulo regni Hierosolymitani in dotē dato, filiam ducit 544 b. in terram sanctam expeditionem parat 546 b. 550 a b. 551 a. cum 556 a. Pontifici reconciliatur 554 b.
- fridericus II. in Italiam mouens, Veronam, Vicentiā &c. vrbes capit 558 a b. filium regno destitutū & re-legatum, cur (vt ferunt) interfici iusserit 557 a. 558 a. 559 a. in Mediolanenses ducit 559 b. rursus à pontifice excommunicatus 560. 564 a. vt in Pontificē & alios sæuiat 565 a. 566 a b. 567 a. 568 a b. tertio excommunicatus 572 b. in Parmenses mouens vt Victoriā urbē extruxerit 574 a b. alius illi regno suffectus ab Imperij electoribus 575.
- fridericus II. amissa vrbe Victoria & euerfa, in fugam pulsus 577 b. 578 a. in Placentinos & Hetruriā mouet 583 a. mors eius 583 b.
- fridericus III. Austriæ dux, in Rom. regem electus 832 a. pacē Ecclesię restituit 832. audientes minus Imperio per alios comprimi passus 835 b. Romam profectus & vxorem & Imperialem benedictionem accipit 837 b. cunctator 838 b. in Bohemiæ regem mouet 839 b. Danorū regem in nouum Holsatiæ ducatum inuestit 866 b. Austriā amittit 939 b. mors eiusdem 940 b.
- fridericus Saxoniz dux 802 a
fri

SAXONIAM.

- fridericus Siciliae rex 636 b.
 fridericus Sueviae dux 365 a.
 371 b. 372 b. 373 a. 415 b.
 fridericus Tornacensis episcopus 881 b. 884 a.
 fridlaeus danorum rex 32 a.
 eius filius Frotho. ibid.
 frislaria oppidum 96 a. eius ecclesia insignis, diuinitus ab incendio praeseruata, ibid.
 in Frislaria conuentus Francorum & Saxonum Principum 149 a. 180.
 Froto Daniae rex 27 b. 32 a.
 Fuldense monasterium 193 a.
 fuldensis abbas 206 b. in celebri conuentu sibi Coloniensem Archiepisc. cedere cogit 456 a. cum seq.
 fulminatam 552 b.
 fulgur terribile 359 b.
 furadus orator 76 a.
- G
- G**Alba in Imperium à quibus assumptus 153 b. eiusdem depositio & mors, ibid.
 galeatus vicecomes 625 b.
 galieni Imperatoris breuis vitæ descriptio 161 b.
 gallorum parentes & regni fundatores qui 78 a.
 gallorum superbia, retunditur 206 a b.
 galli notari 17 b.
 gallici scriptores notati 29 b. 39 b.
- galli Hostilij & Volusiani eius filij, Imperatorum, breuis vitarum descriptio 161.
 gambecke arx, dedita 768 b. 769 a.
 gaudai tumultus 878 a. 911 b. 913. 926. 930.
 gaudaensium temeritas 839 a. 905.
 gandersheim 242 b. 265 a.
 gandersheim monasterium à quo extractum 136 b.
 garganus mons 250 b.
 gaisir Aquitaniae dux 75 b.
 garlese arx, capta 783 b.
 garumna amnis 82 b.
 Gebhardus Constantiensis Episcopus 323 a.
 gebhardus Ecclesiae Herbipolensi ab Imperatore profectus 365 a. in aduersarium mouet 365 b. 366 a.
 gebhardus Salsburgensis archiepiscopus 291 a. 305 a.
 gebegardus comes de Suppenborg 332 a.
 gebeshufen arx expugnata 741 b.
 gelasius II. Papa 360 a b.
 gelderus Saxonum princeps 19 a. casus quo funere ab hoste decoratus 20 a.
 gelria 865 a. 889 b. 890 a.
 geldrenses Bataui dicti 16 b. 17. eorundem origo & conditio olim, ibid. praeclare de iisdem Tacitus, ibid.
 gelu inauditum 793 a.

ge-

INDEX IN CRANTZII

- georgius Ottenensis episcopus 229 b.
 georgius Tudertinus Episcopus 229 b.
 gepidarum origo 5 b.
 gerberga regina Franciæ 234.
 gerhardus Bremensis Episcopus 541 b.
 gerhardus Hildesemensis episcopus, Ottonē Brunsvicensē aggressus, Albertū Halberstadensem episcopum captum seruat 691 b.
 gerhardus Holfatiæ comes 561 a. 570 b. 578 a b. 579 b. 595 b. 596 a b. 598 b. 615. a b. 617 b. 618. 619 a. 639 b.
 gerhardi comitis de Mansfeld de horrēdum facinus 692.
 gerhardus episcopus Minden sis 597 b.
 gerhardus comes de Oldenburg 848 b. 855 a. 857 b. 858. 863 b.
 gerhardus Osnaburgensis episcopus 535. in archiepisc. Bremensem confirmatur. ibid. 535 b. 540.
 gerhardus Slesvici dux 598 a. 720 a. 729 b. 736 b. 813 b. 814 a.
 gerita puella ex regia Danonorum stirpe sola relicta, in ipsis nuptijs ab Halदानo abducitur legitimum cum eo cōiugium contrahens 36 b. 37.
 gerlacus Moguntinus archiepiscopus 676.
 germanorum parens quis 9 b.
 germania vt à Tacito descripta 4 a.
 germaniæ laus 17 b. reges quādō esse desierint 145 b.
 germaniam vt deploret Augustus 36 a.
 de Germanæ linguæ iniuria, querela 13 a.
 germaniæ & Galliæ ante Iulium Cæsarem Romanis vt incognitæ 16 b.
 germani Italici barbari 4 b. Puppiani & Albini Imperatorum corporis custodes 159 b.
 in Germanos Imperatoris electio trāsferitur 252. item Imperiū occidentale 174 b
 germanorum de Romanis victoria 31 a. præclara facinora 4 b.
 germanorum mercatorum classis ab Hispaniæ finibus prohibita, à rege intercipitur 782 b.
 germanis cur excidium comminatus 270 b.
 germanicus Drusi Neronis filius vndē sic nominatus 35 b. eiusdem laus 36.
 geroldus Aldenburchensis electus 397 b. 398 a.
 geroldi Baioriæ præfeti mors 88 a.
 geroldi Sueuorum ducis, bellum cum Saxone 126.

gero

SAXONIAM.

- gertrudis diua monialis 77 b.
 gertrudis vxor Henrici comitis de Northem 281 b. & seq. a.
 gertrudis nobilis fœmina, S. Authoris reliquias Brunsvuicū aduchit, erecto ibid. dem monasterio 352 a.
 Gibellini qui 565. sequuntur 590
 giselbertus Bremensis Archiepiscopus 609. 619.
 giselbertus Lotharingæ dux 181 a. vt regno exuere Karolū Simplicē tētet 181 a b.
 giselbertus Lotharingæ dux vt rebellionem inter Ottonem Magnum & Henricum fratres foueat 196 a b. eundem Otto persequitur 198 b. ab hoste præuentus in Rhenum equo se demittit, ibique perit 200 b. 201 a b.
 gisla filia principis Vuandaliæ de Vuarle 268 b.
 Glaciam dedicisse quæ ædificia subrueret 362 a.
 gladiocruciatorū ordo 497 a.
 Gneus & Anatrog Vandalarū Principes 272 b. & seq.
 Godfridus dux, Christianæ expeditionis ductor præcipuus, in sanctam terram 309 b. & seq.
 godfridus Holsatorum dux à Vuandalis per insidias occisus 334 a.
 godfridus Lotharingæ dux Henrico Imp. rebellis, ab illo capitur 177 b.
 gordiani Imperatoris breuis vitæ descriptio 160 a.
 goslaria vrbs à quo fundata 190 b.
 goslaria capta miserè decipitur 503 b.
 goslariæ vrbs initia, & vndè tam mirificè vrbs ornata 280 a.
 goslarienses 913 a. cæsi. ibid.
 gotelo Lotharingæ dux 275.
 gotfridus Belgicorū dux bello superatus 55 a.
 gotfridus Danorum rex mittit nūcios ad Karolum Magnum 112 b.
 gotfridus Danorum rex Obotritos oppugnans, à Karolo Magni filio impugnatur 113. cum nauibus 200 in Phrisiam venit. cod. n. b. eius mors. ibid.
 gotfridus Lotharingæ & Brabantia dux 263 a.
 gotfridus & Sigefridus, Normannorum regij proceres, cadunt 141 b.
 gotfridi Normannorum Ducis vanitas & mors 88.
 gothi 867 a. 5 b. 10 b.
 gottingenses 913 a. obsessi 717 b. 730 b.
 gottorpe arx 754 a. 763 b. 765 a. 776 a.
 gottorp arx, obsessa 643 b.
 Græcia quandò Imperium

R r r con.

INDEX IN CRANTZII

- consequuta 118 a.
 græcorum vnio cum Rom.
 ecclesia 817. 828 a. 830 a.
 gram Danorum rex 13 b. eius-
 dem cōtrouersia cū Phin-
 norū rege 14 a. in nuptijs
 Saxonix regem opprimit
 15 a. idem à Saxonibus op-
 pressus, ibid.
 granata 929 a.
 grandio immensa 326 a.
 gratiosus Prænestinus Epi-
 scopus 229 b.
 graua capta 890 b.
 Gregorius Montelongus 559
 a. 574 a. 576 b.
 gregorio Papa instāte, Euan-
 gelium Angli suscipiunt
 50 b.
 gregorius Pontifex 550 a. 551
 b. 555 b.
 gregorius Papa Auinione se-
 dens 692 a.
 gregorius V. qui Pontifica-
 tum adeptus 250 b. Ottoni
 III. Imperij coronam im-
 ponit, ibid. urbem cur re-
 linquere cogatur, ibidem.
 quandò restitutus 252 a.
 Sanctiōnem de Imperato-
 ris electiōe edit 252. mors
 eius 253 a.
 gregorius VII. Papa creatur
 292 a. Vuormatiæ aduer-
 sus eum conciliū cogitur
 292 b. & deinceps. Herico
 III. gubernationē, digni-
 tatem, & regni titulum in-
 terdicat 294 a. eundem po-
 steà in ecclesiæ sinum re-
 cipit 296 a. consulitur de
 regni causa 295 b. Episco-
 porū aduersus eum cōgre-
 gatio, in qua Ro. sede desti-
 tuitur, Clemente III. in Pō-
 tificem assumpto 298 b. à
 Romanis in castello S. An-
 geli Romæ obsessus 302 a.
 per Guiscardum Norman-
 num liberatur, & in Cam-
 pania moritur 303 b.
 gregorius VIII. schismaticus
 360 a. b. captus & à Calixto
 Papa in monasterium de-
 trusus 363 a.
 gregorius X. Pontifex 604 b.
 gregorius XI. Papa 709 a.
 Grilo Karoli Magni dux 101 a.
 Groningensium cum vicinis
 urbibus simultas 786. incli-
 natio 788 a.
 grone arx 790 b. 791.
 gruona vrbs 147 b.
 Grypho Marcelli filius cur à
 fratribus captus 74 b.
 grypho ad Saxones cōfugit,
 collectoq; exercitu Pipino
 fratri occurrit 75 a. Tassilo-
 nem ducatu proturbat, ibi.
 capitur & dimittitur, ibid.
 Guelphi qui 565. sauiunt 590.
 Guido Spoletanus dux, Italię
 rex declarat 213 a. pugnat
 cum Berengario Impera-
 tore designato, ibid. ab Ar-
 nulpho Imperatore expel-
 litur

SAXONIAM.

- litur 213 b.
 gunterus archiep. Magdebur.
 gēsis 741 b. 756 a. 801 a. 815 a.
 guncelinus Dapifer 503 b.
 gunterus comes de Sualen-
 berg 607 a.
 gücelinus comes de Zuerino
 422 a. 442 b. 443 a. 446 a b.
 509 a. 578 b. Lubicam ab
 Imp. missus 659.
 gunterus comes de Zwartzen-
 borg, Rom. rex à quibus, &
 aduersus quem electus 675.
 676 a. eiusdem mors 676.
- H
- H**Achemolen arx, expu-
 gnata 818 b.
 haddingus Daniæ rex 15 b.
 fugatus 16 a.
 hadeleri ad Albix littus, à Ka-
 rolo Magno domatur 109.
 haduida vxor Hugonis Paris-
 siorum comitis 234 a.
 hadriani Imperatoris breuis
 vitæ descriptio 156 a.
 hadrianus pontifex 79 a. 83 a.
 102 b. 399 a.
 hæresis noua in Sueuia 580.
 halberstadij misera clades
 444. episcopatus vndè 99 a
 halberstadenſium tumultus
 794 b.
 halberstadenſes obſeſſi, cum
 magna vrbis calamitate
 deditionem faciunt 919.
 920 a.
 halberstadenſis ecclesia cur, à
 quo, & quomodò fundata
 125 a. cum præcedēti nu. b.
 hallenses 801 a. 819 b. 821.
 hallis tumultus 886 a.
 hama Saxo duellū cum Da-
 no experitur 32 b. 33 a. suc-
 cumbit, ibidē.
 hamburgum 307 a. 308 a b.
 336 b. 708 b. 751 a. 763 a. 579
 623 a. vndè dictum 33 a. 107
 108 a. Metropolitana sedes
 ferè ibi constituta 113 b. &
 seq. a. subuersum à Vuilſis
 Vuandalis 114 a. instaura-
 tur rursus. ibid.
 hamburgenses 935 b. sacris
 interdicti & cur 680 b.
 hamburgensis ecclesiæ prim⁹
 Episcopus quis 127 b. priuī
 legia renouata 277 b. ei Bre-
 mensis ecclesia incorpora-
 ta 127 b.
 hamburgensis cum Bremensī
 Ecclesia vnitur, omni eius
 honore & potestate in Bre-
 mensē translata 134 b.
 135 b.
 hanſa eijcere, quid 704 a.
 haraldus & Reinſredus vt re-
 gnum Daniæ conſequuti
 127 a.
 haraldus regno eiectus, fœ-
 dus cum Lodouico Impes-
 ratore percutit, baptiza-
 tusq; cum armatura forti
 in Iutiam mittitur 127 a.
 harelongi nobiles 198 b.
 hartuicus præſtitus, quid
 Bremē. eccle. pſtiterit 381 a.
 Rrr 2   eius.

INDEX IN CRANTZII

- eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopus 382 a. 392 b. captus 391.
 hartvuuicus II. Bremensis archiepiscopus 461 a. 469 a. 494 b.
 hartvuuicus Hamburgensis episcopus 416 b.
 hartvuuicus Ratisponensis Episcopus 319 a.
 hasa fluuius 84.
 hassiones vtrum Saxonie portio 7 a.
 hatto Moguntinus archiepiscopus 144 a b. 146 b. 147 a.
 in prælio cadit 179 a.
 havelbergensis Episcopus fit Magdeburgensi suffraganeus 235 b.
 Hebertus Viromãdorum comes qua perfidia vsus in Carolum Simplicem 182 a.
 heideba nunc Slesvuuicũ 209.
 helgo Saxoniam vastat 18 a.
 heliogabali Imperatoris breuissima vitæ descriptio 158 cum seq. a.
 hemelscheborg arx capta 921
 henningus Danorum rex fœdera percutit cum Imperatore Ludouico 127 a.
 henningus electus Hildesemensis 862 b. 863.
 henningus Hildesemensis episcopus 909.
 henricus Aretinus Parmensis prætor 537 b.
 henricus Argentinus episcopus 529 b.
 hēricus Auftrici dux 422. 423 a
 hēricus de Badeuide comes 384 b. 386 a. 387. 388 b.
 henricus Ethiconis, domini in Rauensberge, filius, Bauariam in feudum qua arte ab Imperatore consecutus 130 b. Aurei currus dux cur dictus. ibid. & seq. a.
 henricus in Italiam mouet 215 b.
 henricus Bauariæ dux rebellis Ottoni II. 241.
 henricus Bauariæ dux ab Ottone II. fratrueli scapitur 243 b. qua occasione rursus dimissus. ibid.
 henricus Bauariæ dux quid Gertrude coniuge ducta dotis noie acceperit 378 b.
 henricus de Bauaria, cum Alberto Marchione de ducatu Saxonie contendit 383. & deinceps. mors & sepultura eius 387 b.
 henricus Bonus, Sifridum & Tiadericum comites & marchiones filios habet 379 b. 380 a b.
 henricus Abbas Brunsvuicce. sis 421 a. 426 b. 428.
 henricus Brūsvuiccenſis dux 680 b. 748 b. 749 a. 861. 867 a. 910 a. 913 a. 920 b. 941 b
 henricus Burgūdiæ dux 242 a.
 henricus Campanie comes & rex Hierosolymitanus 489.
 henricus Catulus Bauariæ dux 384 b.

henri-

SAXONIAM.

- henricus Craſſus, Ottonis Ba-
uari filius 313 a. in Phriſia
cum alijs caſus 311 b. 312 b.
- henricus Cardinalis Epifco-
pus Albanenſis 470 b.
- henricus Ot. Sax. ducis filius,
Pragā ad deditiōē vrget
185 a. eiufdē expeditiones
149 b. 150 a b. 184. 186 a b.
187 a. ſingularis eius mode-
ſtia & prudētia 146 b. 150
b. exiſtimatio apud exteros
185 b. 188 a.
- henrici (Ottonis Saxonix ducis
filij) Imperatoris laus
189 b. 190 a b. vrbes ab eo
fundatæ 190 b. Epifcopi
conſtituti, ibid. & ſeq. a.
Monafteria ab eo & relicta
vxore erecta 191 a b. teſta-
mentū & mors, & eiufdem
tumulus 192 a b.
- henricus Bauarus Ottonis I.
nepos, primus ab Electori-
bus in vim nouæ conſtitu-
tionis electus & aſſumptus
Imperator 255 a. circa ele-
ctionem eius controuerſia
256. eius caſtitas 257 b. Giſ-
lam ſororem Vngarorum
principi cōiungens & prin-
cipem & regnū omne, ad
fidem pertrahit 257 b. 258.
Bambergeniū Epifcopa-
tū primus erigit ac dotat
257 b. Eccleſiæ Bāber. duo
monafteria adijcit 260 a.
- henricus Bauarus Imperator,
Ottonis I. nepos, Romæ
pontif. benedictionem ac-
cipit Imperatorque conſa-
lutatur 256 b. 262. Papiæ
tumultū ſedat 262 a. Mar-
ſeborg comitatūs partem,
Eccleſiæ Marſeburgēſi at-
tribuit 262 b. eiufdem hu-
milis 262 b. expeditiones
quas habuit militares
256 b. 257. 260 b. 261 a b.
262 a. 263 b. 264 a.
- henricus Bauarus Imperator,
Ottonis I. nepos, ad colo-
loquiū cum Roberto Fran-
corum rege conuenit 266
a. conuentum celebrem in
Germania agit 266 b. eiuf-
dem virginitas, miracula,
mors & ſepultura 266 b.
267 a b.
- henricus III. à Conrado patre
rex designatus 273 a. ſucce-
ditque illi in omni ſua di-
tione 274 b. in Italiā ſchiſ-
matis componendi cauſa
proſectus, ibiq; Imperij ti-
tulis inſignitus 276 a b. pa-
ci ſtudet 277 a. conſulitur à
Rom. de eligendo Pontifi-
ce 278. intereſt Moguntin-
g ſynodo 279 b.
- henricus III. Imp. quid Goſla-
riæ in Saxonia præſtiterit
280 a. prima expeditio in
Vratiſlaum Bohemiæ ducem
275 b. ducit in Baldui-
num Flandrenſium comi-

INDEX IN CRANTZII

- tem 283 b. mors eiusdem
& sepultura 284 a b.
- henricus III. in Ro. regē eli-
gitur 284. eo adhuc puero,
duo per Imperium consu-
les ordinarij creantur 286
a. adolescens quid passus,
quidve fecerit 287 b. 288
a. Saxonia, conspiratione
Saxonum territus, cedit
291 a. Romę defertur 291 b.
in Saxones ducit 292 a b.
305 b. & seq. a.
- henricus III. vt aduersus Gre-
gorium VII. Rom. Ponti-
ficem cōspirārit 292 b. 293
a. 294. 298. & deinceps. vt
rursus ab eo exceptus &
corruptus sit 294 a. 295. 296.
& deinceps. Septemfolia
Romę in deditionem ac-
cipit 302 b. synodum Mo-
guntię indicit 304 b. causa
eius cum Pontifice habita
à doctis discutitur 305 a.
secundas nuptias Colonię
contrahit 306. à Conrado
filio ob ineptos mores re-
spuitur 309 a. ex Italia Ra-
tisonam reuersus Iudęos
baptizatos ad Iudaismum
redire permittit 310 b. Mo-
guntię cum Principibus
colloquitur 310 b. à Ponti-
fice excommunicatio in
eum renouatur 311 a. 320 b.
rursus anathematizatur à
Papa 321 b. vt tandem Im-
perio exutus sit 314 b. vsq;
ad nu. 323 a. post dimissum
Imperium quise gesserit
quidve fecerit ad mortem
vsq; 324 a. vsq; ad nu. 331 a.
- hēricus V. quo ordine ad Im-
perium peruenit 314 b. &
deinceps. legatio ad Rom.
pontificē 323 a. & seq. ne-
gocium quod ei cum patre
post successionem in regno
fuit 324 a. & deinceps. idē
quid cum Pontificibus 343
b. vsq; ad nu. 368 a.
- henricus V. vt consecratus à
Pontifice & Imperator de-
claratus sit 349 b. varię ad-
uersus eum conspirationes
& defectiones 350 a b. 354 a
b. 361 a. 365 a. conuentus ab
eo celebrati post mortem
patris 343 b. 344 b. 345 a.
361 a. 368 a. expeditiones
eiusdem militares 344 a b.
347 a. & deinceps. 350 b.
352 b. 363 a b. 368 b. 369 a.
370 b. mors eius &c. 371.
- hēricus VI. Friderici I. filius,
rex declaratus 455 a. cum
seq. Constantiam monia-
lem regis Neapol. filiā sibi
matrimonio iungit, ibid.
462 a. Confluentię canoni-
cos malè afficit 459 b. item
Italïę episcopū 463. in Sa-
xoniam mouet 474. Hen-
ricum Leo nem certis con-
ditionibus in gratiam re-
cipit

SAXONIAM.

- cipit 475 b. 476. in Italiam
 contendit 476 a. Romæ co
 ronatus 476 b. Apuliam ar
 mis ingreditur & Neapo
 lim frustra obsidet 477 a.
 expeditiones reliquæ 483 a
 487 b. & deinceps. mors ei
 us 491 b.
- henricus VII. Rom. rex de
 signatus 524 a. in Italiam
 eum expeditis contendit
 525 b. & deinceps. Romæ
 excitato tumultu corona
 tur 630 a. 631. 632 a. Roma
 mouens, Florentinos fru
 strâ obsidet 635 a b. 636 a.
 mors eius 637.
- henricus VII. Angliæ rex 924.
- henricus dux Foroiulianus
 peremptus 87 b.
- henricus Friderici II. Imp. fi
 lius, Germaniæ rex, viuen
 te patre, declaratur 542 b.
 Brunsvicum frustratus a
 mittit 542 a. regno à patre
 destitutus 557 a. 558 b. 559 a.
- henricus Holfatiæ admini
 strator Vuandalorum ter
 ram deuastat 386 b. 387 a.
- henricus & Iohannes Holfat
 iæ comites 609. 615 a. 655.
- henricus comes de Honsten,
 captus 756 b. 827 a.
- henricus Lotharingiæ dux
 324 b. ab Henrico V. Rom.
 rege ducatu priuatur 325 a.
- henricus episcopus Lubicen
 sis 421 b. 432 b.
- henricus dux Luneburgensis
 729 a. 756 a. 758 a.
- henricus dux Luneburgensis
 921 b.
- henricus Magdeburgensis epi
 scopus 317 a. 323 a. 327
- henricus princeps Magnæ
 polensis 642 b. 645 a.
- henricus episcopus Minden
 sis 598 b.
- henricus Mirabilis Transyl
 uanorû dux 608 b. 666. b.
- henricus episcopus Monaste
 riensis 822 b. 826 b.
- henricus Monasteriensis epi
 scopus 868.
- henricus & Nicolaus Holfat
 iæ comites 684 b. 687 b.
- henricus Obotritorum domi
 nus 605 b. 606 b. 607 a.
- henricus comes Orlemunde
 409. 523 a.
- henricus electus Osnaburgens
 sis 722. 747 a. 788 b. 789 a.
- henricus Osnaburgensis epi
 scopus 598 a.
- henricus, Ottonis Saxo. ducis
 filius 145. primus ex Saxo
 nibus Rom. rex 146. 149 a.
 vt Saxoniam administrâ
 rit 146. insidiæ illi structæ
 146 b. 147 a. à superuenien
 tibus Frâcis mirabili con
 silio liberatus 146 b. 147 a.
 vt Ro. regni insignia nact
 148 b. 149 a. Imperatoriam
 dignitatem oblatam vt re
 cuset 149.

R R 4

hen.

INDEX IN CRANTZII

- henricus Ot. Sax. ducis fil. qui Constantini Magni lanceam nactus 183 b. cum Vngaris inducias pactus 184 b. vt suos ad pugnam instruat. ibid. Brādenburgum cum prouincia sibi subijcit 185 a. Gronam Dalmatarū urbem expugnatam militi cur permittat 185 a. foederā cum Ludouico rege iungit 188 b.
- henrici, Henrici Aucupis filij, laus 189 b.
- henricus Leo 388. 403 a b. in Saxonia confirmatur 390 a. Fridericū in Sueuia oppugnat 393 b.
- henricus Leo, Saxonie armorum insignia mutat 123 b. vt ducatu Saxonie priuatus 126 a.
- henricus dux Leo, Saxonie Principes cur aduersantes habeat 408 a. & deinceps. peregrinatio eius in terrā sanctā 421 b. cum seq.
- henricus dux Leo, ad expeditionem Italicam rogatus ab Imp. 433 b. 434 a b. indignationem ob hoc Imp. incurrit, & omni honore solenniter destituitur 435 a. 436 a. 440 a. cum seq. de illata iniuria sibi cōqueritur 441 b. ab alijs rursus oppugnatur & excōmunicatur 441 b. 442 a. anathemate soluitur 442. mouet in Vuestphaliā 442 b. in Vricū Halberstadensem 444 a b. in Thuringiā 445 b. in Adolphū III. Holsatiæ comitē 447 b. mouet in illū Imp. 449. cū seq. in gratiā Imp. redire tentat 451 a b. 452 a. in exiliū abit 452 b. reuersus in Saxoniam 461. euocatur ab Imp. 470 b. Stadensem comitatū recipit cum Holsatia 472 b. 473 a. Bardeuicū euertit 473. Lubicam in dedicationem accipit 474 a. itē Louēborg arcem 474. arcem Zegeberge oppugnari iubet 474 b. Holsatiā restituere cogitur &c. 475 b. 476 a. vt recuperationi pristini honoris studeat 48 b. cum præced. mors eius 483 a. 486 a.
- henricus Leonis ducis filius 476 a. 482 b. fit Palatinus Rheni 483 a. interest expeditioni sanctæ 487 b. 492 b. mināti Philippo regi accedit, fratrem Ottonem deferens 502 b. 503 a.
- henricus Padeburnensis Episcopus 316 b.
- henricus electus Raceburgensis 523 a.
- henricus Ratisponensis Episcopus 529 b.
- henricus Sankenstede legum Doctor 867 b.

henri

SAXONIAM.

- henricus Sardinia^e rex 573 a.
 henricus Saxonum rex 14 b.
 in vxorē filiā regis Phin-
 narum accipit. ibidē. op^o
 primit inter sacra nuptia^r
 rum 15 a.
 henricus Saxoniae dux 402.
 405 b.
 henricus dux Slesyuicentis
 789 b.
 henricus Thuringiae Lātgra-
 uius aduersus Fridericum
 II. Rom. rex electus 575. à
 Cōrado Friderici filio dis-
 sipatis copijs superatur 575
 b. 576 a. mors eius 579 b.
 hēricus de Zyuartzeborg co-
 mes, in latrina submersus
 454 b.
 henricus Zuerinensis comes
 524. facinus eiusdē audax
 & memorabile 543 a.
 henrici duo, pater & filius,
 Bauariae duces 351 a.
 henriciana hāeresis damnata
 323 b.
 heraclij Imperatoris breuis
 vitæ narratio 171 b.
 heraclius & Tiberius fratres
 in Imperij consortium ad-
 missi 172.
 herbipolis 317 b. 363 b. 364.
 vndē contractum vocabu-
 lum 305 b. à Saxonibus ob-
 fessa 305 b. 306 a.
 herbipoli generalis conuen-
 tus indictus 365 b.
 herbipolensi Ecclesiae debitū
 Francie ducatum cur Con-
 rado nepoti cōcedat Hen-
 ricus V. Imp. 354 b.
 herculus Maximianus con-
 fors fit Imperij 163 b.
 heribertus Coloniensis Archi-
 episcopus 256 a. miraculis
 claret 263.
 heribertus Hildesemēsis epi-
 scopus 529 b.
 herlinberg arx, à quo extru-
 cta 502 a.
 hermannus Bambergensis
 pontifex 291 b. 292 b.
 hermannus Coloniensis Ar-
 chiepiscopus 279 b.
 hermannus Archiepiscopus
 Hamburgensis 273 a.
 hermannus Hartesburgi co-
 mes 502.
 hermannus Hassiae Lantgra-
 uius, electus Hildesemen-
 sis 862 b.
 hermannus Hildesemēsis
 pontifex 408 b.
 hermannus Lotharingie dux
 Rom. rex declaratus 304 a.
 cur Alliorū rex dictus, ibi.
 regis deposito nomine,
 Henrico III. Imperatori
 recōciliatur, cū eius morte
 306 a.
 hermānus prouinciæ ad Al-
 bim, tutelā ab Ottone ac-
 cipit 226. dux constitui-
 tur 236 b. Luneburg arcē
 extruit 238 b. moriens fi-
 lium Bennonem successo-
 rum 5 rem

INDEX IN CRANTZII

- rem relinquit 249 a.
 hermannus Sueuorum dux
 196. 208.
 hermānus Thuringiæ Lant-
 grauius, Northusen & Mol-
 husen vrbes, in beneficium
 accipit 501.
 hermannus de Zyuerino co-
 mes captus 475 a.
 hermannus comes de Vuint-
 zenborg, ob constupratam
 alterius vxorē, à marito cū
 cōiuge ppria cōfossus 397.
 hermolaus Barbarus 916 b.
 hertzeuelde Bremensis dioc-
 cesis 382 a.
 heruli vt affectent Germaniæ
 originem 17 b.
 heruordia 126 a.
 heruordēses in Osnaburgens-
 ses pugnātes victores 805.
 hesdunum Arthesiæ captum
 879 b.
 hettruria ab Vngaris deuasta-
 ta 214 a.
 Holfaria 506 b. 511 b. 845 a. vn-
 dē dicta, & quos terminos
 habeat 336 a. ad Adolphū
 comitē de Scoyuenborg vt
 peruenerit 334 b. 338. regi
 Danorū cedit 845 a. 855 a.
 diuidit inter filios Danorū
 regis 903 b. fit ducatus, il-
 lo Daniæ rex inuestit 866 b.
 holfati, aliās Transalbiani
 Saxones, aliās Nordalbin-
 gi 109 b. Obortitis Vuan-
 dalis arma inferunt, ibid.,
 ducit in eos Karolus Ma-
 gnus. ibi. eorum pagi, Obo-
 tritorum fiunt 112 a.
 holfati pro prædicatore rogāt
 339 a. cur ad Daniæ regem
 concedentes proprium com-
 item oppugnent 406 b.
 & deinceps. vt Daniæ paru-
 erint 509 b. 511 b. 512 a. quē
 in libertatem, excusso Da-
 niæ iugo, se vindicārit 513
 a b. 544. Plone Vuandalor-
 um præsidium capiunt 387
 a. eorundē clades in Thier-
 marsia 745 a. & cum Da-
 nis contentio 651.
 Hiddefacker arx, dedita
 854 a.
 hildebaldus Archiepiscopus
 Coloniensis 105 b.
 hildebertus Moguntinus ar-
 chiepiscopus, cum breui ei-
 us vitæ annotatione 193 a.
 hildebrandus cardinalis 284.
 hildebrandus monachus 278
 b. Ro. Ecclesiæ Subdiaco-
 nus & Oeconomus fit 279 a.
 hildericus Franciæ rex regno
 priuatur 75 b. & seq. nu. a.
 hildesemensū tumultus 909
 b. 910 a.
 hildesemensis Ecclesiæ fun-
 datio 125 a. motus 862 b.
 863. 876 b.
 hildesemensis Ecclesiæ insi-
 gnis, initium 131 b.
 hildeuardus Halberstaden-
 sis Episcopus 234 b. 235 a.
 Hogenus

SAXONIAM:

- Hogenstegen præsiidiū 677 b.
 hoiium oppidum à quo incensum 283 b.
 holdensten, ad Albim locus 112 b.
 hollandinorum bellum maritimum 830 a.
 hōsten arx oppugnata 694 a.
 horborg arx 720 b.
 horeburg arx 411. 412 b. 413 a. 445 b.
 horneborg arx 711 a. euerfa 557 b.
 honorius Papa 374 a. 541 a.
 honouer oppidum 419 b. castrum 612. oppugnatum 911 a.
 horne oppidum expugnatum & munitum 749 a.
 horsa & Hingest fratres 47 a.
 hostis cæsi exequiæ 20 a.
 hotherus Suediæ rex cur cum Baldero cōgressus 19 b. 20 a.
 Hugo Abbas 248. vndè cognominatus 242 b. qua occasione regnum occuparit. ibid.
 hugo Abbas Cluniacensis 326 b.
 hugo Arelatensis, Rodulpho successori Berengarij I I. in regno succedit 214 b. & seq. a. cum Berēgario III. Longobardiam diuidit 215.
 hugo Capetus dux, Ludouicum Frāciæ regem captum Lugdunū mittit 206. eundem laxat 207 a. in cum cur ducat Otto Rom. rex 206. 207.
 hugo Magnus 242 a. 248 a.
 hugo Ostiēsis cardinalis episcopus 529 b.
 hugonis Italiæ regis legatio 188 a.
 hundingus Sax. Princeps in duellum euocatus 18 a.
 hungarorum Pannonias tenentium origo 5 b.
 huni, vndè dicti & pfecti 10 a. territi diuinitus fugiūt 106 b. in fugam acti 51. 52. 53. in Pannonia à Karolo Magno oppugnantur, maximumq; prælium committitur 86.
 hunorum terra describitur 86 b. 87.
 hult 927 a. 929.
 hunoldum in Aquitania rebellatē Karolus Magnus subiicit 79 b. 82 b. 83 a.
 Hydruntum expugnatum à Turco 895 a b. obsessum à duce Calabriæ 896 b.

I

- Iacobus Columna Prænestinus episcopus cardinalis 567 b.
 Ianua obsessa 414 a. expugnata 415 b.
 Ida nobilis ex Sueuia mulier 381 b.
 Ieiunium ante pugnam indictum 221 b. violare, piaculum 268 a.

ict.

INDEX IN CRANTZII

- ierficus Bohemiæ rex 859 b.
 ieffe Ambianensis epifcopus
 orator Karoli Magni III b.
 Ignis è cælo lapfus 615 b.
 Imaginum veneratio 643 b.
 644 a.
 imperium occidentale iacet
 168 b. renouatū & ad Ger-
 manos translatum 174 b.
 imperium Romanum quan-
 dō declinare cœpit 73 b.
 imperator Rom. feruus effe-
 ctus 161.
 imperatoris nomen vndè 151.
 imperatoris mira demiffio et
 patientia erga Romanum
 Pontificem 295 b.
 imperatoris cuiusdā vita ali-
 orū meritō speculū 330 b.
 imperatores excommunicati
 404 a. 535 a. 536 a. 542 a.
 560.
 imperatores bimestres aut tri-
 mestres cur in Imp. cata-
 logo non recensiti 168 b.
 imperatorum Romanorum
 catalogus 151 a.
 Innocētī Papa Ottonē Imp.
 excommunicat 535 a. 536 a.
 innocentij Papæ epiftola De-
 cretalis, aduersus Adolphū
 Colonienfem archiep. 516
 a. eiusdem epiftola ad Ot-
 tonem IIII. Ro. regē 519 b.
 innocētis hominis occifi mi-
 raculum 254 a.
 innocentius II. Papa 374 a.
 innocentius IIII. Papa 556
 b. 562. 570 b. 571 a b.
 infulæ Flandricæ 917 a.
 inundationes maris grauiffi-
 mæ in Hollādia & Sclan-
 dia 790.
 Iodocus marchio Morauicæ
 706 b. 729 a. 732 a. 733 b.
 iohannes Albertus Poloniæ
 rex 940.
 iohannes Antonius Campa-
 nus 859 a.
 iohannes Bauariæ dux vene-
 no extinctus 797 a.
 iohānes Bohemiæ rex 653 b.
 iohannes Bohemiæ rex 668
 b. 669 a. 670 b. 675 a b.
 iohannes Brandenburgensis
 marchio 826 a. 935 a.
 iohannes dux Brūfuiuccensis
 600 a b. 602 b.
 iohannes Capenolle Ganda-
 uenfis capitaneus 906 b.
 iohānes Capiftranus ordinis
 Minorum 840 b. 841.
 iohannes Daniæ rex 902 b.
 iohannes Græcus Epifcopus
 Placentinus, Rom. Ponti-
 fex declaratur 251. oculis
 orbatur 252 a.
 iohannes Græcorum Impē-
 rator 138 a. 817.
 iohannes epifcopus Halber-
 ftadensis 789. 795 b.
 iohannes rex Microfolymis
 tanus 544 b. 551 a. 553 a.
 iohannes Hildesemenfis epi-
 fcopus 602 b. 789 b. 793 b.
 iohannes comes de Hoia ab
 Ofna.

S A X O N I A M.

- Ofnaburgensibus captus
laxatur 833 a b.
- iohannes Holfatiæ comes vt
à Lubicensibus exceptus
592 a b. 593 a. 594 a. vt il-
los rursus exceperit 593 b.
mors eiusdem 594.
- iohānes & Gerhardus fratres,
Holfatiæ comites 561 a.
578 a b. 595 b. arma mutuo
sibi mouent 579 b.
- iohannes Hus conuictus &
damnatus 758 a.
- iohannes Largus, Holfatiæ
comes 639 b.
- iohannes Leodiensis episco-
pus 780 b. 790 b.
- iohannes Lubicensis episco-
pus 773 b.
- iohānes Magdeburgensis epi-
scopus 853 a b. 857 a.
- iohannes Mindensis episco-
pus 610 b.
- iohannes Mindensis episco-
pus 666 a.
- iohannes episcopus Monaste-
riensis 843 b. 853 a.
- iohannes X. Papa 149.
- iohannes XII. Papa 225. 227
a. vt in Cardinales ani-
maduertat 228 a. mors ei-
usdem 232 a.
- iohānes XIII. Papa qui à Ro-
manistractatus 236 b. cau-
sa per Ottonem Imperato-
rem discutitur 237 b. Otto-
nem II. Imperiali diade-
mate honorat 238 a. Ca-
- puanam Ecclesiam metro-
politana cōstituit 238 b.
- iohānes XV. Pōtifex urbem
relinquere coactus 248 a.
reuertitur 248 b.
- iohannes XXII. Pontifex
638 a.
- iohannes Perusinus Episco-
pus 229 b.
- iohānes archiepisc. Rigenfis
780 b 781 a.
- iohānes dux inferioris Saxo-
niæ 852 b.
- iohānes Semeca Decreti glos-
fator 600 b. 601 a.
- iohannes Slesyuicensis epi-
scopus 759 b.
- iohannes Stargardizæ captus
792 b.
- iohānes Treuerensis archiep-
scopus 529 b.
- iohannes Verdensis episco-
pus 843 b.
- iohannes II. Vuagriæ comes
596 a. 601 a. 619 b.
- iohannes Zvuerincensis epi-
scopus 781 b.
- ioppe à Saracenis expugnata
& euerfa 489 b.
- iordanus dapifer 475 a.
- iordanus nobilis Siculus, ab
Imp. ferreæ candenti sedi
cū corona impositus 488 a.
- ioseph patriarcha Constanti-
nopolitanus 828.
- iouiniani Imperatoris bre-
uis vitæ descriptio 165 b.
- Irene Constantinopolitana
Impe-

INDEX IN CRANTZII

- Imperatrix ad Karolū Ma-
gnū Oratores mittit 111
b. petitur ab eo in coniu-
gem. *ibid.* in monasterium
destruitur. *ibid.*
- irene Constantini V. mater
quot annis imperârît 174 b.
- iringi militis, autoritas quā
ta 58 b. legatio ad Fran-
corū regem 61 b. proditio
in propriū regem 63 b. pro-
ditoris eiusdem exitus. *ibi.*
- Isara fluuius ex occisorū ca-
daueribus consuetum flu-
xum remittit 242 a.
- iso Verdēsis episcopus 529 b.
- Itali, cōtempo Imperio, suos
in prouincia Imperatores
constituunt 145 b.
- italici scriptores notati 179
b. 180 a.
- italicarum ciuitatum mira-
facies & dissensio 565 b.
- itzecho 513 b. 514 a. 736. 743.
b. 789 a.
- Iubileus annus quandō & à
quo institutus 255 a. 613 a.
- iudei in carcerē coniecti à Ba-
uaro 788 a. inuiti baptiza-
ti, ad Iudaismū p̄mittente
Imperatore redeunt 310 b.
- iudith Imp. Ludouici cōiunx
conficto crimine traducta
128 a. cogitur cōtinentiam
in monasterio p̄feri 128
b. marito Impe. redditur.
ibid. eius pater quis 130 a.
- iulianus Cardinalis 810 b.
- 829 b.
- iuliani Imperatoris breuis vi-
tæ descriptio 165 a.
- iulius Cæsar an septē in Ger-
mania arces (vt aiunt) fun-
dârit 56 a. cur ciuile bellū
in Senatū excitauerit 56.
iulius Cæsar prim⁹ classe, Bri-
tonū insulā ingressus 43 b.
- iulius Ciuilis, rebellionis au-
thor 38 a.
- iulius Didius IC. vt ad Impe-
rium peruenierit 157 b.
- iunde arx capta 913 a.
- iustitiæ zelus in Principe 758
b. 759 a.
- iurgenberg ad Goslarium à
quo fundatum 269 b.
- iustini Imperatoris breuis hi-
storia 170 a.
- iustini minoris, breuis vitæ
descriptio 170 b.
- iustiniani Imperatoris breuis
historia 170.
- iustiniani I I. Imp. breuis vi-
tæ narratio 172 b. 173 a.
- iutia 25 b. per quem ad Chri-
stum cōuersa 209 a. Saxo-
nibus paret 13 b. in Daniæ
ditionē venit 18 b. vastatur
sæpius à Saxonibus. *ibid.*
- iutiæ puincie descriptio 25 b.
- iutas Danos, Cimbros dici
28. K
- K** Anutus Daniæ rex 271
b. 272 b. 468. 481 b. 504
b. 505 a. &c.
- S. Kanutus dux, Slesyuiccen-
duca.

S A X O N I A M.

- ducatū administrat 338 b.
 Kanutus Slesuici dux ab Imperatore coronā accipit 374 b. mors eiusdem 375 a.
 Kanuto Magni filio, Daniæ pars deputata 396 b.
 Karlomannus Martelli filius patri vt succedat 74. Saxonones qui domuerit 74 b. Romæ constructo monasterio fit monachus, relicta fratri regni administratio 75 a. ad Cassinum montem cur transeat. ibid.
 Karolomannus & Pipinus, Gryphonem fratrem capiunt 74 b. Alemannis arma inferunt & Aquitaniam componunt. ibid.
 Karolomannus Pipini filius vt patri succedat 77 b. 82 a. Sueffione coronatur 77 b. moritur, trāssato in Karolum fratrem regno 78. 82.
 Karolus Burgūdiæ dux 859 b. 865. 867 b. cum sequentibus multis.
 Karolus Calus puer adhuc destituto patre imperio 128 b.
 Karolus Calus cū fratribus grauissimā pugnā edit 132 b. res per Pōtificem Sergiū componitur 133 a. Metim veniens, prouinciæ coronā accipit 134 a.
 Karolus Calus Ludouicum Germaniæ regē superat 137 a. Imperij coronā accipit. ibid. fugatus à nepote Ludouico 138 a. Papiæ à Pontifice salutatur 138. eiusdē mors 138 b.
 Karoli Calui Imperatoris historia breuis 175 b. & seq. a.
 Karolus Crassus, Germaniæ regis filius, vt Imperiū adeptus 141 a. Imperij sui anni quot. ibid. cur volens Imperio cesserit 141 b.
 Karolus rex Franciæ 49 b. 50 a. 807. 897.
 Karoli Franciæ & Germaniæ regis, breuis Imperij narratio 174 b.
 Karolus dux Geldriæ 924 b. 925 a. 930 b.
 Karolus Magnus & Karolomānus fratres, Pipino patri patruoque Karolomanno succedunt 82 a.
 Karolus Magnus fratri in regnū succedit 78 a. Christianam religionem Saxoniam infert. eod. nu.
 Karolus Magnus fit Imperator 92 b. iii. vt Imperatoris titulū auersatus 92 b. bellū ei primū Aquitanicū 82 b.
 Karolus Magnus bellū Vuādalis infert 85 b. 86 a. item Hunis 86. in Holsatos ducit 109 b. itē contra Normānos 88. Saracenis pulsus, Vascoñiā & Pampiloniā recipit 98 b. Beneuentanis bellum comminatus, ab ijs fide.

INDEX IN CRANTZII

- fidelitatis sacramenta exigit 84 b. & seq. nu. a. bellū in Hispania gerit 80 b. Bohemicum & Liburnicum bella peragit 88 a. Saxoniam ad Christum cogit 48 b. Pannoniā ad Rabam fluuiū deuaſtat 106 b. duas in se cōiurationes experitur, vnam quidem à proprio filio 89 b. 90 a. Longobardorū regem Desiderium oppugnat 83 a. in exilium eundem proſcribit. ibidē. Italię toti à se subactę, Pipinum filium præponit. eodem nu. eiusdem bellum maximū cōtra Saxonos 79 b. & seq. nu. 83 b.
- Karolus Magnus** Romanam Ecclesiam in libertatem vendicat 78 b. p̄dijs multis amplificat. ibid. à Papa honorificē exceptus 110 b. Leonis Papę iniuria affecti causam, Romę examinat 110 b. 111 b. Romę in SS. veneratione occupatur 85 a. munera ei oblata à Persarum rege 113 a.
- Karoli Magni natiuitatis locus** 78 b. forma, incessus, valetudo, eloquentia, in lingua Latina summa eius expeditio, Studia, præceptores 90. & 91 a. 93. vxores quatuor 130 a. eiusdem nominis splendor 113 a. tēperātia 91 b. inter cœnandū lectio qualis, & in pauperes liberalitas. ibidē, & seq. a. pius affectus & liberalitas in Ecclesiam D. Petri Romę 92. religionis diuinę cura, & quanti diuinū officium fecerit 94. Sermones patrum, Homilias SS. & Martyrologia quæri ac conscribi iubet. ibid.
- Karoli Magni in Saxones expeditiones**, in ordinē temporum ab authore redactę 94.
- Karolus Magnus quos, cur & quomodò Episcopatus instituerit atque fundauerit** 98 b. 99 a. 102 a. 106 b. 124 b. prædam in episcopia & monasteria distribuit 87 b. Aquisgrani basilicam D. Virginis extruit 89 a. item pontem Moguntię in Rheno. ibid. item Palatia duo operis egregij. ibid. Pontificibus & Abbatibus imperat vt collapsas ædes sacras restaurent. ibid.
- Karolus Magn⁹ se viuēte filijs regnū diuidit** 112 b. quot annis regnauerit 88 b. eiusdem mors & sepultura 114. 115 a.
- Karolus Karoli Magni filius**, missus à patre aduersus Saxonos decertat 101 b. in Bohemos agens, Lethonem ducem

SAXONIAM.

- ducē occidit 112 b. Danorum regem Gotfridum impugnat 113.
- Karolus Marcellus, præfectus aulæ fit Francicæ 73 a. eius laus 73 b. Saracenos pellit. ibidē. Saxōes oppugnat 74 a. suam inter filios dignitatem distribuit 74 b.
- Karoli III. Imperatoris historia brevis 176.
- Karolus III. Rom. rex electus 668 b. 675 a. primam inter seculares principes vocem Bohemo in electione tribuit 673 b. alius ei p̄lectionem Rom. rex opponitur 676 a. Romæ à Cardinalibus cōsecratus 681 a. item Auniōne 690 b. aurea eius bulla 681.
- Karolus IIII. Mediolanū frustra obsidione tentat 696. Philippū Austriæ ducem in se mouentem vt frustrarit 698. Lubicam solēniter quī ingressus 706 a. et deinceps. Vuētzlaum filiū Ro. regem declarat 709 b. vt Imperij neruos exhauserit 710 b. 711 b.
- Karolus Siciliæ rex 605 a.
- Karol⁹ Simplex 181 a. Robertū Burgūdiæ ducē cædit 182 a. vt captus ab homine perfido 182 a. legatio eius ad Henricū Ro. regem 182 b. 183 a. item mors 188 a.
- Ketter Angermunde, oppidum vndē dictum, capitur & à Brandenburg. marchione subigitur 783 b.
- Kijl oppidum 563 a. 594 a. kilonenses 688 a.
- in Kinutude episcopatū Karolus Magnus instituit 106 b. qui p̄dēt trāslatus in Verdā. ibid.
- kiuermont arx Lotharingiæ 203 b.
- Klotzeke arx 729 b. 730.
- Koningslutter in Saxonia monasteriū, à quo fundatum, muratū & magnis indulgentijs ornatum 382 b. 383 a.
- Krodo Saxonib⁹ vocabulum execratiōis, vndē ortū 99 a.
- Kyrie eleison, à Christianis cū hoste congregantibus, exclamatum 186.

L

Ladislaus Vngariæ & Bohemiæ rex, Austriæque dux 831 b. 837 b. 838 a.

S. Ladislai Pannoniæ regis mors 309 b.

lalandia 677 a.

lācea Cōstātini Magni, apud Nurenburgenses 183 b. eius descriptio 183. eandem quī nacti sint Rodolphus Burgundionū & Henricus Ro. reges 183 a b. adorat Otto Magnus cum alijs, victoriaque potitur 197.

Sic lant-

INDEX IN CRANTZII

- lantgravius Hassiæ in Pade-
burnensem mouens 854.
lauresheimensis abbatia 199 b.
laurensis & Corbeis cœnobium
280.
Lecca annis Bauaros Ale-
mannosque dirimit 85 b.
lemgovu oppidum 660 a.
lenditum in Francia quando
institutum 72 a.
leodiū 324 b. 359. obsessū 899
a. expugnatū 859 b. 860 a.
leodienſis terra Saxoni tribu-
taria 55 b.
leo Belgicæ dux inito prælio
cadit 55 a.
leo Papa 92 b. 109 b. & seq.
leo VIII. Papa 227 b. & seq. a.
exemplū eiusdē literarū ad
Ottonē Imperatorē 228 b.
229 a. eiectus ad eundē Ot-
tonē confugit 231 b. & seq.
per quem restitutus rursus à
ſede pellitur 232 a b. ſecun-
dō restitutus 233 a.
leo IX. Rō. Pōtifex 279 a. 280
a b. 282 a b. 283. 284 a. 381 b.
leo II. vt Imperiū adeptus 172
b. depositus et occisus 173 a.
leo III. Imperat. 173 b. hostis
imaginum 174 a.
leonis III. Imperatoris breuis
vitæ historia 174 a.
leonina vrbs ad Vuokeniſſā
lacum à quo extracta 418 a.
leonina vrbs Romæ suburbi-
um 299 b. 300 b. vnde sic
dicta 300 a.
leonina stirps 509 b.
de Leone, fabula 432 a. 436 a.
leprosus diuinitus mundatus
72 a.
letho Bohemorum dux occi-
sus à quo 112 b.
leuardē oppidū captū 786 b.
lex in mulieres Saxones 68 b.
Libentius Archiepiſcopus
Hamburgensis 272 b.
libertatis vis 33 b.
liborius Padeburnensi Epi-
ſcopatu præfectus 106 b.
liburnicum bellum à Karolo
Magno peractum 88 a.
lichtenberga arx 502. 503 b.
licinius à Galerio prius Cæ-
ſar, poſt à Cōſtantino Ma-
gno Auguſtus deſignatus
164 b.
liemarus Bremensis archiepi-
ſcopus 307 a.
linea ducum Brunſuiccenſis
um 665 b.
linea Karoli Magni 77 b. 143.
linea ducum Saxonis 661 a.
& c. 664. 665.
linea comitum de Scoyuen-
borg & Holfatię 594 b. & c.
linovu arx reſtaurata 633 a.
linovu præſidiū euerſum 678.
lipoldus electus Moguntinus
499 b.
lipſiæ gymnaſium publicum
quando cœpit 749 b.
liſmona 278 a.
liuonia quādō & per quos ad
fidē conuerſa 494. & dein-
cēps.

SAXONIAM.

- cæps. 540 b. 541 b.
- Lotharius Saxoniz dux 369.
- lotharij Imperatoris breuis historia 175.
- lotharius Ludouici Imp. filius, vt patris Imperiũ inuasit 128 b. vt eundẽ rursus restituerit. ibi. consors Imperij constitutus 129 a.
- lotharius (q̄ Luderus propriè) Saxoniz dux, vt ad Imperiũ peruenerit 372 b. & seq. Expeditiones quas milites habuit 373 b. 374 a b. 382 b. 383 a.
- lotharius Frãcię rex cũ consorbrino suo Ottone II. de Lotharingia cõtendit 241 b. & deinceps. ad eam recuperandam rursus se conuertit 247 b.
- lotharingia vndẽ dicta 133 a. Saxoni tributaria 55 b. quibus nominibus inscripta 241 b. de ea cõtendunt Otto II. & Frãcię rex Lotharius 241 b. & deinceps.
- louëborg arx 453 b. 455 a. 474. 481 a. 505 b. 507 b. 509 a. 510 a b. 549.
- louuenrode arx expugnata 701 a.
- lubica 211 b. 307 a. 375 b. 386 b. 389 a. 413 b. 417 b. 418. 478. 479. 510 a. 657 a. 658 b. 659. 706 a. & deinceps. 738 a. 864 b. 887 b.
- lubicenses 857 b. 858 a. Danis subiecti in libertatẽ se vendicant 548 a b. 549 a.
- lubicensium & Hamburgensium expeditio 784 b.
- lubicensium bellũ cũ Holsato comite 617 b. 618. in magistratum tumultus 750 a. pietas 553 b.
- lubicensis Episcopatus ex Polonia in ditionẽ Brandenburgensem trãslatus 235 b.
- luceria Apuliz ciuitas 568.
- lucius Papa 458 a b. cum seq.
- ludericus Abbas 239 b.
- luderus comes, Bennonis Saxoniz ducis frater 255 b. 258 a b.
- luderus Saxoniz dux, vt inferioris ducatus nactus 307 a. 331 b. & seq. quare Lotharius post sumptũ Imperiũ dicitus 332 a. 372 b. vt ad Imperium peruenerit 372 b. & seq. vide in reliquis, Lotharius.
- ludolphus Austrię dux Zuceros inuadens cum omni Australi nobilitate ceditur 716 b. 717 a.
- ludolphus Basileensis episcopus 529 b.
- ludolphus Halberstadensis antistes 586 a.
- ludolphus archiep. Magdeburgensis 499 b. ei Albertus p̄positus surrogatur. ibid.
- ludouicus marchio Brandenburgensis 655 a b. 656. 676 a b.

INDEX IN CRANTZII

- ludouicus Balbus, Karoli Calui filius, in Imperatorem assumitur 141 a.
 ludouicus Nihilfaciēs cur ita dictus 181 a. patri Ludouico Balbo heres scribitur. ibid. moritur filio relicto Carolo Simplici. ibid.
 ludouicus Bambergensis episcopus 709. post Magdeburgensis 713 b. 714 a.
 ludouicus Bauarus & Fridericus Austrię dux Ro. reges simul electi 638 a b. 639 a.
 ludouicus, capto aduersario, frustra Pontificis in electionem suam, assensum postulat 638 a b.
 ludouicus Bau. Ro. rex. Romā venit coronaq; insignitur 653 b. permagnificum conuentū Fræckfordiæ agit 653 b. 654. cōspirant aduersus eum principes, aliū ei substitutētes 668 b. mors eiusdem 669.
 ludouicus Delphinus regis Fræciæ, validā armatorū manū in Rheni ripam ducit 835.
 ludouicus Flandriæ comes 670 b.
 ludouicus Fræcorū rex 395 a.
 ludouicus Karoli Magni filius Imperator declarat 114 a. Transalbianā regionē Brementi & Verdensi pontificibus cōmendat 126 b. cum seq. a. abbatia extruit 127 b.
 arbiter inter duos de regno cōtendētes cōstitutus 128 a. vt Imperiū eius à Lothario filio occupatū 128. lamentationes eius ad amicos 128 b. Imperio à filijs restitutus 129 a.
 ludouicus fili⁹ Ludouici Imp. Germaniæ rex 133 a. 134 a. nepoti Ludouico Imp. Lotharingiæ partem permittit 134. vt Saxoniæ p̄fuerit 135 b. in Vuandalos pugnat Normānosq; coercet 136 a. Karolo Caluo in Italiā tendenti cū exercitu, occurrit 137 a. eiusdem mors 137. b.
 ludouicus Lotharii filius Imperiū cū Italia, in diuisione à patre accipit 133 b. Lotharingiæ pars illi assignata 134 a. mors eius 137 a.
 ludouicus Arnulphi Imperatoris filius, in Imperium succedit 144.
 ludouicus Karoli Simplicis filius, coniecto in carcerē patre, cum matre se ad Anglos recipit 182 b. inde euocat⁹ in patris locū rex assumit 183 a. desciscūt ab eo Frāci. ibi. fœdera cum Ro. rege iungit 188 a b. Lotharingā relicta, vxorē ducit 202 a. 203 a. in gratitudo eius in Vuilhelmum Normannum 188 b. 203 a b. capitur 206 a.
 ludouici Pij Imperatoris breui

SAXONIAM.

- uis vitæ historia 175 a.
 ludouici II. Imperatoris historia breuis 175 b.
 ludouici III. Imperatoris historia breuis 176 a.
 ludouici IIII. Imperatoris historia breuis 177.
 ludouicus Leodiensis Episcopus 878 a. 899 a.
 ludouicus dux Luncburgensis 667 b.
 ludouicus Magdeburgensis episcopus 610 b.
 ludouicus Magdeburgensis episcopus 666 a.
 ludouic⁹ Sax. Princeps Romæ religiōis causa pfectus, reliq^{as} indè adfert 135 a. tres eius filia moniales, quarta verò Frācorum regi nupta 136. monasteriū ab eo extructū. ibid. eiusdē mors 138 b.
 ludouicus prouincialis Thuringiæ comes captus 445 b. 449 b.
 ludouicus Thuringiæ Lantgrauius, B. Elizabeth maritus 547 a.
 S. Lugderus, primus Monasteriensi Episcopatu præfectus 107 a.
 lugdunum 207 a.
 luitpoldus Moguntinus Archiepiscopus 282 a.
 Iullo Moguntinensis Episcopus 104.
 lupoldus Marchio 304.
 lupoldus dux Sueuiæ 255.
 lupoldus Austriæ dux 529 b. 531 a. 625 a.
 luncborg monasterium 273 a.
 luncburg arx à quo extructa, & quæ eius appellationis causa 238 b. monasterium ei sub regula sancti Benedicti, à quo adiectū 139 b.
 luncburgensis ducatus arma 237 a.
 luncburgenses vt Magnū ducem Alberto substituto eicerint 698 a. 699 b. 700. 701.
 lupia amnis 81 a.
 lupus Vasconiæ dux, Karolo Magno se cū tota prouincia permittit 79 b. 83 a.
 lusatij vndè dicti 6 b.
 lusuntius fluuius 6 a b.
 luthmūdus præpositus 382 b.
 luticiorum gens 285 b.
 M
 Macedonia vastata 30 a.
 Macedones post exitū Alexandri Magni quò se verterint 2 a.
 macrinus & Diadimen⁹ eius filius, Imperatores, vt Imperium consequuti 158 b. mors vtriusque. ibid.
 magdeburgū collapsum restauratur, fundato ibidē monasterio 207 b. & seq. a.
 magdeburgensis & Halberstadenensis Ecclesiarum contentio 741 b. 742 a.
 magdeburgensium tumultus
 Sff 3 741 a.

INDEX IN CRANTZII

- 741 a. §11 a. sœuitia 695 a.
 magnopolensis dominus in
 Ducem creatur 677 a.
 magnus dux Brunsvuicensis
 685 b. 686. 697 b. 698. 702.
 703.
 magnus Caminensis episco-
 pus, pòst Hildesemēis 739.
 magn^s Hildesemen. episcop^s
 794 b. 795 b. 801 b. 808 a.
 magnus dux inferioris Saxo-
 niæ 331 b. 332 b. 335 a.
 magnus rex Suediæ, vt regno
 destitutus 688 b. 689. 690.
 magnopolitana Ecclesia quò
 translata 413 b.
 magorum trium corpora, Co-
 loniam vndè & à quo trās-
 lata 414 b. 415.
 mahumetes Imp. 896 b.
 manegoldus Patauiensis epi-
 scopus 529 b.
 manfredus 583 b.
 marcellus falsarius 802 b.
 marchionis nomen vndè, &
 quandò cœperit 187.
 marchionatus Danorū Sles-
 vuici & Brādenburgi, quā-
 dō & à quo instituti 187 a.
 marchionatus de Lādesberg
 666.
 marci Antonini Imperatoris
 Rom. maximum in Mar-
 comannos bellum 38 b.
 marci Antonini & Lucij Cō-
 modi Antonini Imperato-
 rum breuis vitarum descri-
 ptio 156. cum seq. a.
- marcomāni Vuandali Boios
 Bohemia pellunt, & ab ijs
 inhabitatur 6a.
 marcomannicum bellum in
 Germania 157 a.
 margareta Danorum & Nor-
 manorum regina 719 b.
 marcradus Holfatorum præ-
 fectus 447 b. 453 a.
 marcus episcopus in Vallerf-
 leue 191 a.
 maria Karoli Burg. ducis filia
 868 a. 877 b. & deinceps.
 898 a.
 marinus Apost. nūcius 846 b.
 marquardus Vuestēzee 678 a.
 maritimæ ciuitates regi Da-
 niæ confœderantur 762 b.
 item Hamburgum 763 a.
 marserborg comitatūs ma-
 gna pars Marseburgensi
 Ecclesiæ attribuitur 262 b.
 martiani Imperatoris breuis
 historia 169 a.
 martinus Narniensis episco-
 pus 229 b.
 martinus Niger in Anglia cœ-
 sus 923 b.
 martinus V. Papa 778 a. 788.
 martina vt sibi & filio Hera-
 clioni Imperium comparā-
 rit, vt quæ amiserit 172.
 massagetæ oppugnātur 738 a.
 matthias Vngariæ rex 672 b.
 859 b. 896 a. 897 b. 916 a. 939 b.
 matthias Speiart 912 a. 929 b.
 mathildis prima Abbatisa
 in Quedlinborg 191.

ma^s

S A X O N I A M.

- mathildis comitissa 296 a.
 mathildis matronæ nobilis,
 quâ Italici scriptores mul-
 tum laudât, origo, laus, pic-
 tas, prudentia 308 a. 298 b.
 299 a. 307 b. 308 a b. 311 b.
 351 b.
 mathildis vxor Henrici Ro-
 regis 189 a. monasteria ex-
 truit 191 b. Ottonē & Hen-
 ricum filios plenè inter se
 conciliat 204 b.
 mathilda Henrici Leonis
 vxor 422 a.
 mauritius comes de Alden-
 borg, captus 749 b.
 mauritius administrator Bre-
 mensis 683 b.
 mauritij Cappadocis, Imper.
 breuis vitæ narratio 171 a.
 maxentius à Cōstantino Ma-
 gno victus 164 b.
 maximilianus Friderici III.
 Imp. filius, vxorē Karoli du-
 cis filiā accipit 868 a. 877 b.
 881 b. cōtrouersia eius cum
 Francorū rege 882. & dein-
 ceps. in Ro. regē creat 914 b.
 915 a. in Frācos ducit 916 b.
 917 a. Flādriæ status cōuo-
 cat, ærariū instruitur 918 b.
 922. 925 b. qui à Brugēsis
 captus 927. & deinceps. fru-
 strat spōla sua 936 b. 937. cū
 seq. in Vngariā ducit 940 a.
 maximus tyrānus in Gallijs
 purpurā sumēs Gratianum
 Imperatorē opprimit 166
 b. & ipse à Theodosio op-
 pressus 167 a.
 maximinus Cēsar in Christi-
 anos crudelis 164 a.
 maximini Imperatoris bre-
 uis vitæ descriptio 159 b.
 S. Maximini monasteriū Tre-
 uirense 235 b.
 Mediolanū frustrā obsessum
 696. diuinitūs obsidione li-
 beratur 270 b. ibidē seditio
 625. 626.
 mediolanēses victi 559 b. 560
 a. corūdē expugnatio, sum-
 mam ipsis ignominia ad-
 ferens 435 b. 436 a.
 megedeborg castellum 99 b.
 meinardus Herbipolēsis epi-
 scopus 506 a.
 meklenborg ciuitas 342 a.
 melchior Zvuerinensis epi-
 scopus 666 b. 725 a.
 meldorp oppidum ab Holsa-
 ris captum 743.
 mensium nomina Germani-
 ca, à quo inuenta 93.
 merouæus Francorum rex 51
 b. 52 b. 54 b.
 mersborg vrbs 186 a. à Karolo
 rege obsessa 178 b. renouata
 190 b. dedita 198 a.
 meyner, siue Meynardus, in
 Liuonia Christum annun-
 ciat 494 b. fitq̄ue Episco-
 pus. ibid. cum seq.
 Militū olim in constituendis
 & deponendis Imperatori-
 bus licentia 157 b. 161 a.

INDEX IN CRANTZII

- milo Saracenus 429 a b.
 minorum fratrum, singulare
 exemplum 563 a b.
 mindensis Ecclesia cur, à quo
 et quomodo fundata 124 b.
 mindenses tumultuantes, vr-
 bis suæ concilium eijciunt
 748. bāno imperiali adacti
 ciectos recipiunt 749 a.
 mindensium pons super Vi-
 surgum 741 b.
 miraculum 131 a.
 misa fluuius 6 a. 7 a.
 misna Saxonibus paret 190 b.
 munitur, primo cōstituto
 in ea episcopo. ibidē.
 misnenses vndē dicti 7 a.
 misnēsis Episcopat⁹ fit Mag-
 deburgēsi suffragane⁹ 235 b.
 misithæus Gordiani præto-
 rio præfectus 160 a.
 missam vt peregerit Holsa-
 tiæ Comes iam Minorum
 ordinem ingressus 563 a.
 mistiuoi Polonię dux rebel-
 lat Imp. Conrado, Christi
 fidem abiiciens 269 b.
 mistiuoi Boleslai Poloniæ
 regis filius rebellis Hērico
 Imp. 264 a. Russos victor
 ad Christi fidem cogit. ibi.
 mistiuoi Vuandalorū Prin-
 cept 264 a. 265 b.
 Modōccensium cum Medio-
 lanēsis discepratio 270.
 mogūtia obsesta 218 b. 219 a.
 ibidē tumultus 818 a. &
 maximus Principū cōuen-
 tus 320 a. eiusdem pons in
 Rheno extructus igne con-
 flagrat 89 a. item eius ar-
 chiep. captus Brunsvuici
 seruatur 388 a b. 389 a.
 moguntia clades insignis ob
 duos in discordia electos
 pōtiffices 847. arx ad Rhe-
 ni fluenta & publicum li-
 terarū gymnasium à quo
 extructa 848 a.
 moguntini ob Episcopi cadē
 puniti 405 a.
 molhusen 501. & Molhusen-
 ses 791 b.
 molne oppidum 750 a.
 monarchia à quo inuecta 151.
 monasterium Vuestphaliæ,
 vndē nomen habeat 107 a.
 monasterienses Vuestphalię,
 Episcopo suo graues 362 b.
 domātur. ibi. corundē bel-
 lum aduersus Capitulum
 848 a. itē Episcopat⁹ à quo
 institut⁹ 106 b. & seq. nu. a.
 monasteriū B. Mariæ ad op-
 pidum Stadense 390 a.
 monasteriū fratrum Cārthus-
 siensium in Arnsboke 687.
 monasterium in Hagerestor-
 pe 389.
 monasterium in Hartesborg
 multis p̄dijs doratū 269 b.
 monasterium Dominarum
 in Quedelenborg 691 a.
 monasterium Vuasteen à quo
 extructum 730 a.
 mons Sancti adiutorij 84 a.
 mor⁹

SAXONIAM.

morbi genus mirabile circa
Niueruam 312 a.

mori pro suorum salute qua-
tum 34 b.

morinum obsessum 834 b.
885 a. deditum 924 b.

mosellanorum ducatus 283 a
Mymyngrode Vuestphaliae
locus, qualis 106 b. & seq.
a. in eo episcopatus consti-
tuitur. ibid.

Myndyn arx apud Vuesera
fluuium 107 a.

N

NAnseiu obsessum & des-
ditum 872 b. 873 a. re-
cuperatum 873 b.

narfes Italiae rector vt contu-
meliam ab Imperatrice il-
latam retorserit 170 b.

Nemetense palatium 106 a.

neronis Imperatoris vita bre-
uiter 133.

nerua vt ad Imperium perue-
nerit 155 b. Vlpium Traia-
num Crinitum adoptat,
cum eius morte. ibid.

neustria, hodiè Normannia, à
Normanis occupata 140 b.

Nicephorus vt Constantino-
politianum regnum inua-
serit 111 b. mittit oratores
ad Karolū Magnum. ibid.

nicephorus Constantinopol.
Imp. cur à suis interfectus
137 b. 138 a.

niclotus Obotritorum prin-
ceps 392. 406 a.

nicolaus archiepif. Bremens-
fis 800 b.

nicolaus Holsatiae comes 687
a. 688.

nicolaus III. Papa 611 b. 612 a.

nicolaus de Neapolis 1C. 725.

S. Nodoaldus Treuironum
Episcopus 77 b.

noë filios orbem terrarū di-
uisisse 9 a.

normanni, qui Gallicis scri-
ptoribus 132 a.

normannorum centum mil-
lia caesa 177 a.

normannorum digrassandi
per littora Germaniae &
Galliarum libertas 132 a.

normannis vt parucrii Bri-
tania 49 b.

nordalbingia veteribus quae
II. Dano paret 522 b.

nortbertus archiep. 340 a.

northem 913 a.

northusen oppidum 315 b. 501.
succensum 445 b.

northusenses vrbs suae conci-
lium gladio caedunt 705.

in Northusen monasterium
Mathildis regina extruit
191 b.

nouaciuitas obsessa 217 a.

nouauicus 557 a.

nouimagij super Vualam pa-
latium à quo extractum
89 a. palatium Imperato-
ris succensum 283.

nouogardia Russiae ciuitas
capta 876 b. 877 a.

Sff 5 no

INDEX IN CRANTZII

- noxiorum 4000 & quingen-
ti, gladio plectuntur 101 b.
Nuborg frustra oppugnatur
720 b.
numerianus Augustus decla-
ratus, cum eiusdem morte
163 b.
nuptiæ conditionibus firma-
tæ 689 b. 690.
ob Nuptias puellæ atrox pu-
gna 19 b.
nurebergenses acie cum Bur-
grauio bellum gerunt 836.
nuremberg arx obsessa 317 b.
nussia 580 a. 584 b. obsessa 867
q. cum seq.
- O
- O** Borriti in Normanno-
rum ditionem veniunt
88 a.
Ocko primarius Phrisonum
cur à suis cæsus. 711 a.
octavianus Imperator 89 b.
octavius primus post Iulium
Cæsarem Augustus &c. 151
b. 152 a.
Odilo Baiariæ dux 74 b.
odo Campanensis comes cæ-
sus 275 a.
odoacer Bohemiæ rex 501 a.
504 a. 529 b.
odoacris Vuandali in Italia
mors 169 b.
odoacris Sax. dux 54 b.
Oliuerius 879 b.
Ono ab Ungaris rex electus
prælio funditur. 275 b. &
seq. a.
- Oppenheim 293.
Oratio Rom. regis, ad regni
prelatos & principes 530 a.
ordo Crucegladiatorum 497 a.
ordo Teutonicorum 497 a b.
553. 554 a b.
ordulphus inferioris Saxonie
dux 286 b. 289 b.
orientis Imperium in tria di-
uisum 837.
Osnaburga 94 b.
osnaburgensis ecclesia cur à
quo & quomodo fundata
98 b. 124 b.
osnaburgenses ab Heruorden-
sibus victi 805. vt comitem
de Tekeneborg armis vr-
geant 716 a.
ostiensis Cardinalis 365 b.
in Ostervuyck episcopatus à
Karolo Magno constitutus,
& vbi idem hodie sit 99 a.
ostphali q. vnde dicti, & qui
à Vuestphalis distincti 81
a. 25. 26. & seqq.
Otterslund vnde mari nomē
209 b.
ottersberge arx 557 b.
otto comes de Balenstede, pa-
ter comitum de Anhold
333 a. 353. armorum eius in-
signia 333 b.
otto Bambergensis episcopus
323 a. 324. 364 b. 369 b. 370
a. 371 a.
otto Brandenburgensis mar-
chio 504 b. 505 a. 586 a b.
otto Bauarorum dux 287 b.
289 b.

SAXONIA M.

- 289 b. 290 a b. 292 b. 312 b.
 otto Bohemiæ dux 477 a.
 otto Bremensis archiepiscopus 667 b. 703. 749 a.
 otto princeps Brunsvuiccen-
 sis 694 a b. 724 a b. 725 a.
 otto dux Brunsvuiccen-
 sis 610 b. 612. 617 a. 557. 790 b.
 804 b. 805 a.
 otto Friderici I. filius 422 a.
 436 b.
 otto Frisingensis episcopus
 529 b.
 otto Halberstaden-
 sis episcopus ob labem Simonix de-
 positus à Papa 374 a. resti-
 tutus ab Innocètio II. ibid.
 otto & Henricus fratres co-
 mites de Rauensberg 313 a.
 otto electus Herbipolensis
 527 a.
 otto Hildesemensis episco-
 pus 585 b. 603 a. 608 a.
 666 a.
 otto dux de Leina 733 b. 735 b
 otto princeps Luneburgensis
 547 a. 555 a. 557.
 otto dux Luneburgensis 669
 a. 819. 836 a. 851 b 854 a.
 otto Magnus Magdeburgen-
 sem episcopatum instituit
 125 a.
 otto Misnensis Marchio 301.
 otto Monasteriensis episco-
 pus 750 b. 789 b. 796 b.
 otto Montisferraten-
 sis pontificis orator 567 b.
 otto Ludolphi Saxonū prin-
 cipis filius 136 b. principa-
 tum arripit 141 a. filiā Ar-
 nulphi Imperatoris in vxo-
 rem accipit 143 a. filius eius
 Henricus, primus ex Saxo-
 nibus Imperator 143. regni
 diadema recusat 145. mors
 eius 146 a.
 otto Galbæ Impera, successor
 153 b. 154 a.
 otto, Henrici Aucupis filius,
 vt in regno patri succedat
 192 a b. Magnus cur co-
 gnominatus 192. eius laus
 189. 193 a. expeditiones
 quas habuit militares 193.
 195 a. 196 b. 198. 200 b.
 201 a b. 203. 206. 207.
 209 a b. 210 a. 216 b. 217
 a. 218. & deinceps, 221 a.
 & deinceps 238 a.
 otto, Henrici Aucupis filius
 us, Magdeburgum Episco-
 patum transfert 224 a.
 qua in re impeditus 224.
 225 a. repetit eiusdem con-
 stitutionem 234 b. & de-
 inceps. in Italiam Pontif-
 ficis causa contendit 236
 b. cum sequen. cur ab Epi-
 scopo Halberstaden-
 sis ex-
 communicatus 224 b. in
 Italiam per literas à Car-
 dinalibus vocatus 225 b.
 Berengarium III. & Al-
 bertū in exilium proseri-
 bit 227 a. Imperij coronam
 Romæ accipit 227 b. 228 a.
 vt à

INDEX IN CRANZII

vt à Leone VIII. Pontifice honorat⁹ 228 b. & seq. Hēricū fratrē rebellē in gratiam recipit 204 a. b. fundat monasteriū Magdeburgi 208. item tres episcopatus 211 a. b. eiusdem mors & sepultura 240.

Otto II. Imp. à Pōtifice coronatus 238 a. patri in Imperio succedit 241 a. de Lotharingia contendit cum rege Franciē 241 b. & deinceps. liberi eius 242 b. cur Vdalricum Bohemiæ regem armis persequutus 243 a. Vuandalos domat 241 a. item cædit 243 b. reliquias S. Stephani in Ecclesiam Halberstadensem collocari iubet 243. b. Henricum Bauariæ ducem captum cur dimittat. ibid. Sclauoniam & Dalmatiā inuadit 244 b. in Græcos ducēs, ab ijs superatur 244 b. 245 a. à piratis interceptus 245 b. Beneuentanos cur adortus vrbem capiat, spoliat ac incendat 245 b. 246 a. eiusdem mors & sepultura 246 a. b. Romæ de successore eius contentio 246 b. & seq.

otto III. Imperator creatur 247. in Italiam prius quo tempore venerit 248 b. in Vuilleshufen aliquandiū

moratur, ibi præcepta constitutaque edens 250 a. à Gregorio V. quem ad pontificatum euexit, Imperij diadema accipit 250 b. vota emissa exoluit. ibidem. Romam capit Crescentio designato consule interfecto, & Iohanne Episcopo Placentino, Rom. pontifice electo, oculis orbo 251 b. & seq. a. obsidetur Romæ in palatio 252 b. vxorem Mariam cur concremari iusserit 253 b. & seq. a. mors eius 254 b. quare tyrannidis accusatus ab Italicis 255 a.

ottonis tertij, de eligendis Imperatoribus, constitutio 121 a.

otto III. Henrici Leonis filius, Rom. rex creatur cōfirmaturque 498 a. b. 527 a. prima eius expeditio in Aquisgranum 498. copias in aduersarium Philippum educit 502 b. cum seq. nuptias solenniter contrahit 530. 531 a. b. in Italiam magno agmine accedens, honorificè à Pontifice excipitur, & Romæ coronatur 532. 533 a. b. Romam oppugnat 534. item in Apuliam mouet 535 a. conuentus ab eo celebrati 526 b. 527 a. 529 b. 532 a. à Papa anathematis

SAXONIAM.

- thematate percussus 535 a.
 Fridericus illi substituitur
 536 a. à Francorum rege
 grauiissimo prælio supera-
 tus 536 b. 537 a. & deinceps.
 absolutus & benè contri-
 tus moritur 541 a.
- otto comes de Scouenborg
 702. 703 a. 845 a.
- otto de Svuinfurde Sucuorū
 dux 287 a.
- otto de Vuiltisbach comes
 Palatinus 525 a. vt Philip-
 pum Rom. regem interfe-
 cerit. ibid. & 526 a. 490 a.
 cum seq. vt proscriptus &
 truncatus sit 527.
- P
- Actum legis commissio-
 riæ 752 b.
- Padeburna 80 b. 98 a. 101 b.
 ibidem episcopatus à Ka-
 rolo Magno constitutus
 102 a.
- padeburnensis ecclesia cur, à
 quo & quomodo fundata
 124 b.
- padus fluuius 331 a.
- paganorum cōtinentia 14 b.
- praga 749 b.
- pannonia ad Rabam fluuiū
 deuastata 109 b.
- pannoniæ vt ab Hunis & Go-
 this & alijs occupatæ 144 b.
- S. Pantaleonis cōnobiū Co-
 loniæ à quo fundatū 191 b.
- papa vt se de hæresi purget
 356 a b.
- papia regni sedes 215 b. obsef-
 fa 83 a. capta 214 b. ibidem
 tumultus sedatus 262 a.
- parisiiorum suburbia succens-
 fa 242 a.
- papyrius Ro. consul cum ex-
 ercitu cæsus 30 a.
- parmensium cædes 573 b. ob-
 sessio 574 a. vsque ad 578 a.
- paschalis Papa 312 b. 331 a. 359
 b. 433 a.
- paschatis die communican-
 di mos Christianorū 124 a.
- pattenhusen expugnatum ac
 direptum 804 b.
- paulus Papa 859 a.
- Peregrinatio celebris in ter-
 ram sanctam 421 b. vsque
 ad nu. 432 a.
- perona Leodiensium 860. b
- perfarum regni interitū cau-
 sa 73 a.
- pertinax Imperator vt ad Im-
 perium peruenerit, cum ei-
 usdem morte 157 a b.
- petrus Caputius Cardinalis
 580 a.
- petrus Leonis vrbis præfectus
 356 b.
- petrus rex Nauarræ 670 b.
- petrus Pisanus diaconus, Ka-
 roli Magni præceptor 90 b.
- petrus Vngarorum rex 275 b.
 ab Vngaris expulsus resti-
 tuitur. ibid. & seq. a.
- Philippi Arabis Imperato-
 ris breuis descriptio 160.
- philippi II, Imperatoris bre-
 uis

INDEX IN CRANTZII

- uis historia 173.
 philippus, Henrico VI. Impc. fratri surrogatus 498 b. in Ottonem IIII. mouet 499 a b. in Brunsvuicum contendit, vrbem frustra obsidens 500 a b. 501 a. rursus in Ottonem vires conparat 502 b. Aquisgrani rex consecratur 515. Ottonem aggressus vulnerat & in fugam vertit 521 a. ex communicationis vinculo absoluitur 522 a. lachrymabilis eius exitus 525 b. 526 a.
 philippus Austriae dux vt in Impe. mouens a suis deceptus 698.
 philippus de Beuceren 881. 889 b. 900. 901 a. 915 b.
 philippus Burgundiae dux 807 a. 816. 822 b. 846. 850 b.
 philippus Coloniensis archiepiscopus 437 a.
 philippus Desquordes 878 b. 924 a.
 philippus rex Franciae 536 b. 537 a. 538 a b. 571 b.
 philippus electus Raceburgensis 523 a.
 philippus de Rauenstein 877 b. 881. 886 a.
 phinni domiti 669 b. 670 a.
 Phocae Imperatoris vitae breuis narratio 171.
 Phrisij 786 b. 787. edomiti in libertatem se rursus vindicant 790 b.
 phrisones tributarij Normanorum 132 a. frustra oppugnati 735 a. dediti 737 b. 738 a. Ro. regem vt oppreserint 585 a. eorundem insolentia 731 a.
 Picardia ad Franciae regem redit 877 a.
 picti sedes in Scotiam transferunt 43 a.
 pilcorum foenitorum vsus olim apud Saxones 206 b.
 pipinus Martelli filius patri vt succedat 74. item fratri Karlomanno 75 a. Gryphonem fratrem capit, Tassilone restituto 75 b. regnum in perpetuum illi a successoribus prouenit 76 a. prima eius in Saxones, post coronam, expeditio 76 b.
 pipinus Karoli Magni filius Italiae praefectus 83. rex 113 b. bellum illi contra Hunos a patre commissum 86 a. Venetias sibi subijcit 113 b.
 pipinus Karolo Magno ex cubina natus cur tosuratus & in monasterium conclusus 89 b. & seq. a.
 piratae cuiusdam in signe responsum 28 b. 29. a.
 pius Papa 845 a.
 Plinij xx. libri rerum Germanicarum 4 b.
 Pol arx capta 749 a.
 polaborum terra 383 b.

SAXONIAM.

pomerani vt ad Christum cō-
uerſi 369 b.
pontifex exordinatus 233 a.
pontificis assensum in electi-
one ad Imperium non re-
quiri 654 a.
pontificia sedes Romam A-
uinione relata 692 a.
popo Vuormatiēsis episco-
pus 298 a.
porenensis episcopatus fit
Magdeburgenſi ſuffraga-
neus 235 b.
Prati cuiusdā diuina immu-
nitas 258.
Pribislaus 386 a. 409 b. 421 b.
principibus elemosyna, sa-
cerdotibus Miſſe, & popu-
lo ieiunia indicta 266 b.
Probi Impera. laus, & breuiſ-
ſima vitæ deſcriptio 163 a.
procopius Morauic Marchio
729 b. 732 a.
prodigia 854 b.
proditorum poena 650 b. 734-
a. 859 b.
Pudicitia miraculo compro-
bata 262.
pultes feruentes, ad vrbs de-
fensionem 835 a.
punica bella 38 b.
puppianus & Albinus Impe-
ratores à Senatu eligūtur,
cum morte vtriuſque 159 b.
Ptolemaeus 4 a.

Quedelinborg vrbs à quo
fundata 190 b. abbatia

in ea cōſtruitur 191, ſepeli-
turq; Henricus Imperator
192 b. expugnatur ac miſe-
rè diripitur 876 a.

in Quedelenborg vrbe prin-
cipum conuentus 239 b.

in Quedelenborg, Alheidis
Saxonie ducis filia abbatif-
ſa 143.

Quintilij Vari mors 36 a.

Q. Catulus & C. Marius Ro-
mani conſules 25 a.

R

Raceburgi à quo erectus
episcopatus 413 b.

radulphus Karolo Simplici in
regno ſubſtituit, Sueſſione
ſumpto diademate 182 a.
raimundus Tolofanus comes
570 a b.

rainaldus Teutonici generis
nobilis 552 a.

ob Raptum puellæ bellum
243 a. 656.

ratenovu oppidum proditio-
ne deditum 734 a.

ratispona 310 b. 313 b. obſeſſa
219 b. tota conflagrat 220.

ibidē reliquias B. Diony-
ſij martyris Leo Papa pro-
bat 280 b.

ratzeburgum 750 b.

ratzeburgēſis diœceſis 240 a.

rauennæ Imperatori Leo-
ni cum filio, ſedes 169 b.

Reginbertus comes de Rin-
gelheim Danos ſuperat
coerctūque 179 a. 189 a.

re.

INDEX IN CRANTZII

- regnum per alios administra
re, quantum malum 73.
regis in auferendis SS. reliqui-
js temeritas diuinitus pu-
nita 182 b. & seq. a.
regium nomen vt Romanis
inuifum 56 a.
reinerus epifcopus Halberfta-
denfis 352 b.
reinoldesborg arx 505. expu-
gnata 678 a.
reinoldus Colonienfis archi-
epifcopus 408 b. 414 a. triū
Magorum corpora Colo-
niam transfert 414 b. ciuf-
dem mors, & Coloniam
translatio. ibid. & 415 b.
reliquiarum facrarum mira-
culum 131 a.
rembertus Hamburgenfis e-
pifcopus 139 b.
renatus dux Lotharingę 869
b. 873 a.
rentelen oppidum 819 b.
reualia Liuonię vrbs 497 a.
541 a.
Rhemis epifcopus reftituitur
207.
Ribeling arx dedita 715 b.
ribenborg arx capta 785 b.
richardus Anglię rex 452 b.
519 b.
richardus Cornubię comes
587 a. vt Romanum Impe-
rium ambiat 587 b. 588 a
589 b.
richardus Grambatofa 628.
rīga Liuonię vrbs à quo pri-
mò communita 496 b. pri-
ma Liuonię fedes Epifco-
pali 495 a.
ripenborg 685 a.
riphæi montes 2 b.
rixa coniunx Luderī Saxo-
nię ducis 307 a. 332. aliàs
Ribensā 351 b.
Robertus Bauarus in locum
Vuentzlai fuffectus Rom.
rex confecratur 738 b. ei
mortuo Sigifmundus Vn-
garię rex fubftituitur 756
b. 757 a.
robertus Burgundię dux 181
b. victus prælio cadit 182 a.
roberti Francorum regis cum
Henrico Imp. colloquium
226 a.
robertus Guifcardus Normā-
nus 300 b. 301 a. ingentes
copias in Urbem ducens,
Gregorium VII. ex castello
Crefcentij liberat 303 a b.
robertus Neapolitanus rex
628. 652 a.
rodeborg arx capta 758 a.
rodogifus Foroiulianus dux
83 a.
rodolphus Burgundię dux
149 b.
rodolphus Burgundiorum
rex vndè Magni Conftan-
tini lanceam naftus 183. a
dono mittit eam Henrico
Romanorum regi 183 b.
Sucuię parte magna poti-
tur. ibid.

rodul-

SAXONIAM.

- rodolphus Burgundionū rex, Berengarium II. regno pel-
lit, ac occupat 214 b. Hu-
goni Arclatēsi cedit, ibid.
& seq. a.
- rodolphus Burgundionū rex
vt regnum Imperatori sub-
miserit 263. 271 a.
- rodolphus episcopus Halber-
stadensis 740 b.
- rodolphus comes de Habf-
burg Rom. rex 604 b. 605 a
611 a. Aquisgrani non sine
miraculo coronatus 605 b.
mors eius 611.
- rodolphus de Rynfelde vt
Sueuiæ ducatū nactus 287.
- rodolphus Saxonix dux 738 b
739 a. 781.
- rodolphus Suevię dux Roma-
norum rex electus 296 b.
297. ab Henrico III. Impe-
ratore oppugnatur, vulne-
ratusque moritur 297 b.
298 a.
- rodolphus comes Thietmar-
siæ 388 b. 390 a. cæsus. ibid.
- rodolphus Traiectensis epi-
scopus 796 b. 813 a. 812 b.
826 b.
- rodolphus electus Treueren-
sis 459 a.
- roë, rex Daniæ 18 a. euocatū
ad duellum Hundingum
Saxonix principem vincit.
ibidem.
- rogerius Normannus per Im-
per. domitus 382 b. 383 a.
- rolo dux vt ad baptismum ve-
nerit 176.
- roma à Gothis capta 167. b
item ab Ottone III. 251 b.
à Normannis vastata 303
a b. ibidem tumultus 816 b.
- romani à Teutonicis cæsi
414. turpiter fugam tentat
245 a.
- romani scriptores vt histori-
am suam texerint 39 a.
- romanorum Imperiū quan-
dò cœperit 118 b. vt attri-
tum ad ruinam vsque 778
b. 779 a. eiusdem interitūs
causa 73 b.
- romani consules C. Marius
& Q. Catulus 25 a.
- romana ecclesia, bona domi-
nio vacantia occupat 79 a.
eiusdem eminentia edicto
declarata 171. donationes
à Constantino factæ 78 b.
- romanorum Pōtificum scan-
dalum 142 b. & seq. a.
- de Romano pontificatu inter
Symmachum & Lauren-
tium dissensio 169 b. 170 a.
- ropertus Bambergensis Epi-
scopus 292 b.
- rosimon, Caroli Calui Impe-
ratoris coniugis frater, Ita-
liæ præficitur 137.
- rostockij publicum gymna-
sium collocatur 781 b.
- roschildia Daniæ quondam
vrbs insignis à quo funda-
ta 18 a.

T t t ro.

INDEX IN CRANTZII

rothomagum 203 b.
 Ruffinus Arcadij Imperato-
 ris curator perfidiae poenas
 dat 167.
 Rupertus Archiepiscopus Co-
 loniensis 872 b. 887 a.
 russi ad fidem coacti à quo
 264 a.
 russorum regis filia Impera-
 tori Henrico III. iungitur
 306. ab eo desciscit, multa-
 rum in Christo filiarum
 mater effecta 311 a.
 rusticus Gregorij VII. Papæ
 nepos 301 b. 302 b.
 ruteni Baronis de Plavuis cru-
 dele consilium 691 a.

S

Sacrum in venatione 131 a.
 sacramenta ecclesiae Ot-
 to Imp. moriens suscipit
 240.
 sala fluvius 112 a.
 saladinus Hierosolymæ & Ba-
 byloniæ rex 491 b.
 salardus Vngarorû dux 214 b.
 salina Lunepurgensis 599 b.
 salueldia 196 b. 217 b.
 sanguine pluisse 854 b.
 sanianus Feranensis Episco-
 pus 229 b.
 saraceni vndè se genitos & di-
 ctos testentur 492 b. vt oia
 Romam vsque deuasent
 213 b. cæsi pulsiq; Calabria
 & Apulia 238 a. eorundem
 impia libertas concessa per
 Christianum Imperatorè

568 a b.
 sanctorum cultus 85. inuoca-
 tio 427 b. 500 b. 549 a. me-
 rita 500 b. 501 a. reliq; 182
 b. 183 a. loca 428 a. 556. 562.
 sarstede oppidum exustum
 911 a.
 sationes 4 b.
 saxona fluvius 6 a. vndè Sax-
 ones 7 a.
 saxoniae descriptio 11 a. & de-
 inceps. insignia 123 b. 661 b.
 662 a. ad Christum con-
 uersio per quem 48 b. pri-
 mus episcopatus quis & à
 quo institutus 93 b.
 saxonia vastata 18 a. 70 b.
 ante Karoli Magni aduen-
 tum quibus administrato-
 ribus vsa 121 b. in Danorû
 ditionem venit 28 b. in p-
 uinciam redigitur ac in E-
 piscopos distribuitur 103 a
 b. 104 a. 116 b. 133 a. tumultu-
 tuatur 452 b. 472 b. de eadè
 contentio Alberti Marchi-
 onis & Henrici de Bauaria
 383 b. & deinceps.
 Saxonia superior quæ 12 a.
 præteritis legitimis successo-
 ribus, ad Misnenses trans-
 it 710 a. 792 a.
 saxoniae tam inferioris quàm
 superioris ducibus, electio
 vicissim permixta 710 a.
 792 a.
 saxoniae inferioris principû
 catalogus 334 a.

fa.

SAXONIAM.

saxones vnde dicti 7a. à Fran-
cis in belli societatem vo-
cati 60. in Phinniam &
Suediã arma pferunt 38 b.
Belgia peruastata vrbes ca-
piunt 55 a. Valentiarum
arcem occupant ibidẽm.b.
Siborg & Mersborg arces
oppugnant 97 b. in Haf-
sones mouent 96a. mira-
culosẽ fugantur, eodem
num. 97 b. Francos cœdũt
101 a. Hunnis obiecti, su-
periores fiunt 52 b. 53. cum
Noruagijs arma iungen-
tes, iniuriam sui regis per-
sequuntur 15 a.

saxones Italiam ingressi 64
b. redeunt 66 a. reducti
rursus 67 a. cum Sueuis bel-
lũ ob occupatas sedes com-
mittunt 67 b. 68 a. quos se-
cundò exturbant 68 a.

saxones Danorum hostes 3 a.
20 b. eorundem tributarij
24 a. item tributarij Fran-
corum 71 a. liberi rursus 72
a. à Britonibus ad stipen-
dia euocati 42 b. victi 68
a. 70 b. domiti 74 b. cæsi
20 a. 24 a. 66 b. 80 b. 81 a.
193 a. 350. à Francis iussu
Valentiniani Imperatoris
oppressi 41. bello exhau-
sti, componere coguntur
74 a.

saxones victores 147 b. 193 a.
285 b. 286 a. 352 b. 353. 549

a. ad mare quotidie luti-
tantes 38 b. in libertatem
se vendicant 23 a b. inter
Vuandalos sedem figunt
81 a. cum Danis pro libera-
tate pugnant 32 a. & de-
incẽps. pacem cum iisdem
habent 34 b. Liuoniam ad
Christum cõuertunt 494.
rursus tributa Danis solu-
ũt 32 a. victi à Danis, gra-
uius iugum experti 33 b. à
tributis liberant 35 a. item
quandiu Imperium tenu-
erint 584.

saxones in prouincia sua diũ
ante Theodoricum Fran-
corum regem confedisse 39
b. 42.

saxonum in Gallijs militia
54 b. virtus atque agili-
tas 41. item feritas, incon-
stantia, pertinacia in fal-
sa religione, temeritas 80
a. 74 b. 46 b. perfidia 45. 50.
51 a. 83 b. coniuratio aduer-
sus Henricum III. 291 a b.
excursus in mare vsque
Britanicum 39 b. 40. vi-
res multũ contractæ 84
b. & bellum per continu-
os xxx. annos gestum idq;
qua conditione à Karolo
Magno finitum 80 a. 84.
saxonum multi, baptizati
80 b. 98 a.

saxonum principum olim ar-
morum insigne quale 81 a.

Ttt 2 saxo.

INDEX IN CRANZII

- faxonum idola 95.99 a b. prima apud scriptores mentio 15 a. 56 b. 39 a.
- de Saxonum origine, varia Scriptorum sententia, & eiusdem refutatio 1. 2. 3. 9 a. 29 b. & seq. authoris sententia 4. & deinceps.
- faxones Angli 45 b. Britanniæ quando dominari ceperint. ibid.
- faxones orientales & occidentales 81 a b. eorundem origo 46.
- faxones Transalbanici, hodiè qui 109 b. 112 a.
- faxonum Meridianorum origo 46 b.
- faxo Sialandicus Danicæ antiquitatis scriptor 3 a. 6 a.
- faxi miraculum in ecclesia Coloniensi 821 a.
- Scauria 736 b. 790 b.
- Schaldinborg arx 630 b.
- Schidingen vrbs 198 a.
- schisma inter Pontifices 276. 298 b. 360 a. 403 a. & deinceps, 712 a.
- Scotia vt à Britania dirimitur 43 b.
- scoti Hyberniam incolentes, in Scotiã sedes suas transferunt 43 b.
- secta Beguinarum & Suestri-
onum 696 a.
- sedium olim muradarum ratio per classes 7 b.
- senæ 810 a.
- senebaldus filius Arnulphi Imperatoris 213 a.
- senescallus 552 a b.
- septemfolia Romæ 301 b. à quo extracta 158. 302 b. Hèrico III. Imperatori deditur. ibid.
- B. Sergius Pontifex 72 b.
- seueri Cæsaris à Galerio creati mors 164 a.
- septimij Seueri Imperatoris breuis vitæ descriptio 158.
- sexcenta millia pugnatorum in vna expeditione 470 a.
- Sibico Spirensis episcopus 279 b.
- siborg arx à Karolo Magno capta 80 b. 96 b.
- siborg arx 96 b. à Saxonibus oppugnatur 97 b.
- sicambriæ situs, neque duas (vt quidam aiunt) esse Sicambrias 40 a.
- siciliæ regibus vndè Hierosolymitani regni inscriptio 544 b.
- sifridus Augustensis Episcopus 529 b.
- sifridus Ottonis Bauari filius 313 a.
- sifridus comes de Blanckenborg 422 a.
- sifridus Archiepiscopus Brementensis 333.
- sifridus Hildesemensis episcopus 541 a. 612 b.
- sifridus Moguntinus Archiepiscopus 529 b.
- sifridus comes Palatinus Rheni

SAXONIAM.

- ni 260 b.
 sifridus Moguntinus à Pontifice confirmatus 499 b.
 sifridus rex præest rebus Saxonis 15 b.
 figebertus Metensium rex 67.
 figebertus scriptor 306 b.
 figefridus Danorum rex 80 b. 100 b.
 figefridus Moguntinus Archiepiscopus 291 a. Ecclesia priuatur per Pontificem Gregorium VII. 294 a.
 figefridus ex primoribus Saxonum 194 a.
 figefridus & Amilo nepotes de successione regni Daniaci decertantes 127 a. utroque cadente, alij præficiuntur. ibidem.
 sigismundus Austriæ dux 873 a. 936 b.
 sigismundus Vngariæ rex & eius vxoris Mariæ insolentia 718 a.
 sigismundus Vngariæ rex, xiii Rom. regem eligitur 756 b. 757 a. eius laus 757 a. 778 a. Constantiensi interest concilio 779 b. in Italiam profectus, & Mediolani & Romæ coronatur 809 a. 810 a. Basileensi concilio auctoritatem à Papa impetrat 812 b. 813 a. fœdera cum Turcorum Imp. init 815 b. 816 a. mors eiusdem 828 a.
 siluester III. Pontifex 276 a.
 simblus Phinnorum rex 14 a. eiusdem cum rege Gram controuersia. ibid.
 simon electus Padeburnensis 581 b.
 simon episcopus Padeburnensis 861 a.
 simon comes de Tekeneborg 442 b. 443 a.
 simonica hæresis & sacerdotalia coniugia à Synodo damnata 279 b. 316 a.
 sindagerus ex Bambergensi episcopatu ad summum in vrbe Pontificatum peruenit 273. 276 b.
 sinibaldus Cardinalis 570 b.
 siuarus Saxo 36 b. vxore in ipsis nuptijs priuatus 37 b.
 Slesuicum fit colonia Saxonum 187 a.
 Slesuici Marchionatus quando & à quo institutus 187 a. marchio eius trucidatus à Danis 209 a.
 Slesuicensis ducatus Iutiæ finibus contentus 25 b. Saxonibus subest 18 b. iure feudi Holsato permiffus 719 b.
 Slufa 905 b. 932 a b.
 sluttere arx 535 b.
 Soldanus Turcorum princeps 429 b. 430 a b.
 somma fluuius 875 b.
 sophia III. Ottonis soror & abbatissa in Gandersheim 265 a.

Ttt 3 foras

INDEX IN CRANTZII

- Sorabi qui 122 b. in Saxoniam
 & Turingiam exercitum
 ducunt. ibid.
 Sorabi Vuandali 101 a.
 Speculum Saxonum, vtrum
 recte Karolo Magno asseri
 batur 115 b. 116. & seqq. de
 eiusdem Glossatore, autho
 ris iudicium 120 b. & seqq. a
 Spiritus in arce quadam se
 ostendens 391 b.
 Spielbergi comes attenuatur
 791 a. ictus telo interit
 819 b.
 Splijt 610 a.
 Stadium quandò edificatum
 380 a. munitum. ibid. captū
 380 b. 524 b.
 Stadenſis comitatus quid iu
 ris ab olim habuerit 379 a.
 & deinceps.
 Stadenſium nobilium linea
 380 b. & seqq.
 Starcaterus Danus in duellū
 euocatus 32 b. 33 a.
 Statuam à Saxonibus victori
 bus erectā plebs colit 353 a.
 Stauenovu arx capta 825 b.
 Stedingi impugnāt Bremen
 ſes 540 a.
 in Stendalia ciuium tumul
 tus 935 a.
 Stephanus Columna 653 b.
 S. Stephanus Vngarorum rex
 263 b. qui ad Christi reli
 gionem peruenerit 258 a.
 Stilico Honorij Imper. cura
 tor & dux fortissimus 167.
 Stormaria quæ terra, & vnde
 dicta 336 b. eiusdem descri
 ptio 379 a.
 Stratagema 642 a. 931.
 Sturyuold arx dedita 863 b.
 Subdiaconatus 562 b.
 Suevia Alemania vnde sic di
 cta 145 b.
 Sueui Germani 10 b.
 Sueui à Saxonibus regione
 exturbati 68 a.
 Summa fluius 127 b.
 Sufatum, quandò Colonienſi
 ecclesie parere cœperit, vt
 que ad ducem Cliuensem
 defecerit 833 b. 834. 835 a.
 Svuederus Traiectenſis episc.
 796 b. 833 a.
 Svuerting* & Hanefus Saxo
 niæ Principes in Danos dus
 cūt 32 a. Svuertingus amo
 re patriæ hostem admoto
 igne secum opprimit 34 a.
 Svuitensium bellū cum But
 gundis 873.
 Synodus, vide Concilium.
 T
TAcitus 4 a. 7 b. vt Ger
 maniam descripserit 4
 a. loquax Italis 4 b. item
 vt apud Italos reconditus.
 ibidem. eiusdem Taciti de
 origine Saxonum testimo
 nium 7 b.
 tacitus Imperator vt ad Im
 perium cuectus, cum eius
 dem morte 162 b.
 tamerlanes Turcorum Im
 pera

SAXONIAM.

- peratorem captum circumducens 740 b. 741 a.
 tancredus Sicilia regnum sibi vendicans 476 b. cum seq. 483. 484 a.
 tartari Sarmatiæ campos occupant 564 b. eorundem origo 5 b. vita. ibid.
 tartari, mirabilis hominum colluies mūdum circum euntium 779 b. 780 a.
 taruisium frustra obsessum 558 b.
 tassilo Bauariæ Ducatu perturbatus per quem 75 b.
 tassilo Baiariæ dux, inito cū Hunis fœdere, bellum Karolo Magno mouet 85. cum filio in monachum tonsuratus 85 b.
 Templarij 629 a.
 terdona obsessa 398 b.
 terremotus ingens in Germania & Italia 359 a.
 testamenti factio ante pugnam 208 b.
 Teuremunda 906 a. 908 a.
 teutonem Germanorum ex Tuiscone parentem 10 a.
 teutonum ante natum Christum in Italiam accessus 3 b.
 Thadaeus sinuessanus I C. 572 a.
 theodericus Colonienfis Archiepiscopus. 529 b. 775 b. 791 a. 833 b. 834.
 theodericus Flandrensis, cur in Phrisones moueat 263 a
 theodericus Italiae rex 170 a. Arriane secte propugnator Iustino Imperatori minatus ibid.
 theodericus Kagelvuid Archiepiscopus Magdeburgensis 691 b.
 theodericus Metensium Episcopus ab Henrico rege coercetur 260 b.
 theodericus Metensium rex cum Ermenfredo rege prelio congressus 58 b. 59 a b.
 theodericus Mindensis episcopus in bello aduersus Normannos cadit 140 a.
 theodericus comes de Ringelheim 180 b. 189 a.
 theodericus comes de Vueringrode suspendio dānatus 716.
 theodericus Vuifigotharum rex cum Hunnis prelio congressus 51 b. 52 b. occumbit 53 a.
 theodosij I. Imperatoris breuis vitæ descriptio 166 b. 167 a.
 theodosij minoris, Imperatoris vitæ breuis historia 168 a.
 theodosij III. Imper. breuis narratio 173 b.
 theodosius Milecensis Episcopus 229 b.
 theophania coniunx Ottonis II. 244 b.

INDEX IN CRANTZII

- thietmarus Bremensis decanus 389 b.
- thietmarus comes 149. 278 a.
- thietmarus Verdenſis epiſcopus 390 b.
- thietmarſia 381 a b. ad deditio-
nē coacta 469 a. à proprio
epiſcopo deficit ad alium
469 b. Holfatię ducatu inſ-
corporatur 866 b. cuius
magna quęſtio & liſ orta.
ibid. & 893 b. 894. eiufdem
q̄ſtio ab Holfatis infelici-
ter renouata 609 a b. 610 a.
- thietmarſi populus 336 b.
- thietmarſi in Holfatis egreſ-
ſi 722 b. 723. 745 a. in Phri-
ſones 766. & deinceps. in
Hamburgenſes 805 b. & c.
inter ſe tumultuantur 817
b. 824 a. item caſi 641 b.
642 a b. victores 643 a.
- Thomas Cantuarięſis Archi-
epiſcopus curcaſus 420 a.
- thomas Palæologus 851 a.
- thoruttū à Chriſtianiſ obſeſ-
ſum 492. cum ſeq.
- Thuringi à Francis cęduntur
58 a. 59 b. caſi pacem petūt
61.
- Tiadericus Marchio 265.
- tiberius Nero vt Imperium
adeptus ſit 152. ſub eo Chri-
ſtus crucifixus. ibid.
- tiberij II. Imperatoris laus &
breuis hiſtoria 170 b. & ſeq.
- tiberius III. vt Imperium na-
ctus & Leonem II. vincitū
ſeruauerit 173 a. eiufdem
mors. ibid.
- tidericus comes de Euerſten
vt captus & ſuſpenſus 588.
b. 589 a.
- tigurini 25 a.
- tilen præſidium 767 b.
- tilo Maregrauius de Bräden-
burgo 611 a.
- tira regis Anglię filia 210 a.
- titus Imperator & c. 154 b. 155
a. Romę amphitheatrum
abſoluit 155 a.
- Tornacum 284 a. munitum
879 b.
- toſto. Danorum & Saxonum
regibus minatur 15 b. 16 a.
pacis conditionem accipit
à rege Saxonum 16 a. Had-
dingum Danię regem op-
pugnat 16 a. piraticam ag-
greditur, ac duello ſterni-
tur 16.
- Traiani Vlpij Criniti Impe-
ratoris breuis vitę deſcri-
ptio 155 b. cum ſeq. a.
- traiectum captum 900 b. 904
a. 796. 813 a. 818 a. 823 a.
- traiectenſes ſuum epiſcopū
excludunt 890 b.
- transalbiana regio, Eridago
ſacerdoti à Karolo magno,
deindē à Ludouico Impe-
Verdenſi & Bremenſi pon-
tificibus commendatur
126 b.
- transalbiani à Karolo Ma-
gno ſubacti 337 a.

tra

SAXONIAM.

- trafico Obotritorum Vuan-
dalarū dux quatuor milia
Holfatorum cædit
109 b.
- trauena 375 b. 467 b.
- transrhemani quanti faciant
suam in Germanos referre
originem 17 b.
- Trebellius Bulgarorū rex Ius-
tinianum II. Imperio re-
stituit 173 a.
- tremonia 197 a.
- tremoniensium bellum cum
comite de Marka 726 b.
- treueris conuentus 865 a.
- treuiri vt affectent Germaniæ
originem 17 b. 112 a.
- Tridentum 324 b.
- S. Trinitatis Ecclesia Floren-
tiæ iuxta mœnia 266 b.
- Troia vrbs Italiæ 261 b.
- S. Trudonis oppidum captū
899 a.
- Tuisco Noë filius, Germano-
rum parens 9 b.
- tuitium 80 b. 98 b.
- tullus Leucorum vrbs 275 a.
- tunderen arx 762 a. expu-
gnata 688 b.
- turbo maximus 821 a.
- turcorum origo 5 b. pugna
cum Venetis de Cypro &
Candia. ibid.
- turcus vniuersam Græciam
inuadit 837 a.
- turingia miserè vastata 501 b.
- turingis Franci præsumt 64
a. 71.
- Tvuiseling arx funditus euer-
sa 712 b.

V

- Valētiniani Imperato-
ris laus & breuis vitæ
descriptio 165 b. & seq. a.
- valentiniani II. Imperatoris
breuis vitæ descriptio 166
a b. 167 a.
- valentiniani III. Imperato-
ris breuis historia 168 b.
- valens à fratre Valentiniano
Imperij consors cōstitutus
165 b.
- valentis & Gratiani Impera-
torum breuis vitarum de-
scriptio 166 a b.
- valentinus Mercenensis Epi-
scopus 229 b.
- valeriani Imperatoris breuis
vitæ descriptio 161.
- valentianæ in feudum datæ
261 a.
- vassenberg arx expugnata
521.
- Vdalricus Bohemiæ dux cur
ab Ottone II. oppugnetur
243 a.
- vdo Hildesemensis Episco-
pus 316 b.
- vdo primus marchio Comi-
tatum Stadensem in feu-
dum accipit 381 a.
- Vecti & Vecta 47 a. 49 a.
- vechta oppidum 733 a.
- venerab. Bedæ locus in hist.
sua Anglica explicatus
48 b.

Ttt 5 vene.

INDEX IN CRANTZII

- venetię à Pipino, Karoli Magni filio, subactę 113 b.
- venetorū & Ianuensium factio stultissima 590 a.
- verdēsis Ecclesia cur, à quo & quomodò fundata 124 b.
- vermium volitātium in aere prodigium 308 b.
- vermibus Imperator absumptus 177 a.
- vespasianus Imperator &c. 154 b. primus Imperiū partitus, ibid.
- vexillum B. Ambrosij Mediolanensibus aufertur 404.
- Vffo Danię regis filius 20 a. in duellū euocatus, Saxonię regis filium vnā cum armigero perimit 21. & seq.
- Vicariatus Rom. magistratus 653 b.
- vicelinus Aldenburgēsis Episcopus 393 a. 770 b.
- vicelini deuoti cuiusdam viri Saxonis, & Vuandalorum prædicatoris, historia 339 b. & deinceps. 375 b.
- vicentia obsessā 558 b.
- vidor Papa designatus cōtra Alexandrum III. 404 a. & deinceps.
- viCTORię in Italia vrbs in Italia & successus 574 b. itē eiusdem euersio 578 a.
- virginopolis, vrbs Magdeburgum dicta 230 b. fit Vuandorum metropolis. ibid.
- virginitas in maritali toro ad finē vitę seruata ab Imperatore Henrico & eius coniuge 267 b.
- B. Virgo per visionem apparens, maris tempestatem pollicita 427 b.
- viridunum à Lothario Francorum rege captum 247 b.
- visurgus 660 a.
- vitellius Imperator &c. 154.
- S. Viti corpus sub Pio Ludouico in Corbeiam translatum 183 a.
- Vlricus Halberstadensis episcopus 438 b. 439 b. 444 a b.
- Vngaria à tribus simul impugmata, Bohemię tandem regi cedit 940 a. &c.
- vngari in Pannonias veniūt 144. in Sueuiam & Bauriam excurriunt 145 a.
- vngari excurrentes sæpius repressi 184 a. vexati leuibus prælijs 184 b. victi 193 b. cæsi 177 a. Imperatori militant 177 a. fidem recipiunt 258 a.
- vnvuanus archiepiscopus 259 a b. & seq. a.
- Volmarus electus Treuerensis 459 a b. ab Urbano proficitur 463 a. exulare cogitur 464 a.
- vordia arx 541 a.
- vox diuinitus inter psallentes

SAXONIAM:

- tes audita 770 a b.
- Vpſalensis episcopus accusatus deponitur 794.
- Vrbanus Pontifex in Henricum III. Imp. excommunicationem renouat 311 a.
- vrbanus Papa Lucij successor 462 b. cum seq. 467 a.
- vrban^o VI. Papa 712 a. 724 b.
- vrbs Kiffin 341 b.
- vratislaus Bohemię rex Henrico III. obedientiam negas ab eo corripitur 275 b.
- Vt quilibet in rebus nationis suę scribendis, affectus sit 24 b.
- vto Karoli Magni præfectus, Hamburgo à Vuandalis eiectus 114 a.
- vto primarius inter Francorum proceres 203 b.
- vto Hermāni Sueuorum ducis frater 196.
- Vulgi furor 703 b. 705. 741 a.
- Vuala siue Vuaalis 89 a.
- vualbertus Vuigberti ducis Angrię, filius 131 b. Romę deuotionis gratia pfectus, à Papa corpus Alexandri martyris accipit, idq; trās latum in Vuildeshusen religiosè veneratur. ibid. cū seq. a. eiusdem mors & sepultura 134 b.
- vuagria quę terra olim 336 a.
- vuagrię descriptio 579 a.
- vualdemarus Abelis Danię regis filius 591 b.
- vualdemarus Danię rex 405 a. 450 a. 510 b. 511 a. 524. 539 a b. 677 a. 684 a. 689.
- vualdemarus Kanuti Danię regis frater 478 b.
- vualdemarus marchio Brandeburgensis 693.
- vualdemarus Slesvici dux 506 b. & seq. 508 b. 539 a. 618 a. 648 a. 643. 646 b. 655. 645 a.
- vualdemarus Slesvicensis Episcopus 481 b. 482 a. 511. electus in Bremensem 523 b. 524 a. 526 b. 334 a. 335. 540 a b. 481 b. 482 a. 469 b.
- valkenberg arx 535 b.
- vualramus electus Traiectensis 813 a. 818. 826. 842 b.
- vualterus de Blandensilen, Leonis copiarum præfectus 474 b.
- vuandalorum origo 5 b.
- vuandali Aphricam quandiū tenuerint 108 a. in Thuringiam irrumpentes, à Saxonibus repulsi 71. oppugnati à Karolo Magno 85 b. 86 a. subacti 272 b. cæsi 243 b. ad fidem conuertuntur, fiuntque tributarij 210 b. 392 a.
- vuādali à Christi fide deficientes, magnā in Christianos stragē edūt 265 b. coercētur cęso Mistiuoi principe. ibi.
- vuandalorū in Hamburgum scuitia 184 b.

vuand.

INDEX IN CRANTZII

- vuandalica gens quos com-
 plectatur 6 b.
 in Vueddingstede conuentus
 fratrum Prædicatorū quā-
 dō & qua occasione insti-
 tutus 383 a.
 Vuedekindus primarius dux
 Saxonum 80 b. 107 a. cum
 Saxonibus Rhenum trans-
 gressus, omnia deuaſtat.
 ibid. & 98 b.
 vuedekindus dux, Christia-
 nos in Saxonia persequu-
 tus 123 a.
 vuedekindus Saxonum dux,
 rebellionis author 101 a.
 baptizatus 101 b. 103 a. 124.
 vt in religione profecerit
 126. Vuestphāliam guber-
 nat 125 b. in Geroldū Sue-
 uorum ducem pugnat. ibi.
 eiusdem mors & sepulta-
 ra 126.
 vuedekindus dux Anglariæ,
 cur rex Saxonū apud scri-
 ptōres nominetur 121 b.
 vuelpus Bauarię comes 289 b.
 vuelpus Bauarię dux 342 b.
 332 a.
 vuelpus Bauarorū ducatum
 amissum, Imperatori re-
 conciliatus, recipit 309 b.
 vuelpus iunior, relicta fratri
 Bauaria, Mathildam con-
 iugem sibi iungit 311 b. re-
 ligioni vt se commendā-
 rit. ibid. & seq. a.
 vuentzlaus regis Bohemię
 filius, vxoris diuortium &
 raptum passus 656 a..
 vuentzlaus rex Bohemię, Ro.
 rex, viuente patre, creatus
 709 b. 711 b. vt vtrunque
 regnum administrārit 711
 b. ei destituto Robertus
 Bauarus in regno Ro. sur-
 rogatur 738 b.
 vuētzlaus Morauię marchio,
 Rom. rex electus 668 b. vi-
 de in dictiōe Karolus IIII.
 vuerbena Saxonię colonia, à
 Vuandalis vastata 273 b.
 vuerlaon vrbs 184 a.
 vuermundus Danię rex 20 b.
 præclara ad eum legatio.
 ibid. & seq. nu.
 vuesera fluuius 104 a. 107 a.
 vuesera, olim Visurgus 81 a.
 vuessillo Moguntinus archi-
 episcopus 305 a b.
 vuestphali 35 b. vndē dicti SI.
 notati 81 b.
 vuestphali Anglarij 97 a.
 vuestphalia 7 a. deuaſtata
 440 a. 441 b.
 vuestphalia, vetus Saxonia
 69 b.
 Vuladislus Bohemię rex
 940. 941 a.
 vldaricus Bohemię dux, vt
 raptam Imp. filiā in vxorē
 rem nactus 243 a.
 Vuichmānus Magdeburgen-
 sis archiepiscopus 408 b.
 412 b. 419 b. 421 b. 441 b.
 449 b.
 vuiche

SAXONIAM.

- vnichmannus aulicus Otto-
 nis Imperatoris, vt Vuan-
 dalos in Saxoniam conci-
 tet 236 a. vt è medio abla-
 tus 236.
 vuidekindus de Dascenberg
 417 b.
 vuidela arx capta 802 a.
 vuigbertus Rauennatū Epi-
 scopus quī in Papā assūm-
 ptus 298 b. & deinceps.
 vuigbertus Vuedekindi du-
 cis filius 126 b.
 vuigbertus Angriæ dux 129
 a. primarius inter Saxones
 129. filius eius 129 b. Ro-
 mā deuotionis gratia pro-
 fectus, SS. reliquias secum
 refert, quas in nouum à se
 erectum collegium collo-
 cat. ibid. eiusdem mors &
 sepultura. ibid.
 vuigberti cadauer è tumulo
 proiectum 323 b.
 vuigbertina hæresis damna-
 ta 323 b.
 vuildeshufen 129 b. 250 a. 131
 b. 849 b.
 vuiligisus dux Spoletanus,
 Leonis Papæ causa, Romā
 aduolat 110 a.
 vuilhelmus dux Aquitaniæ
 285.
 vuilhelmus de Arberg 890 a.
 907 a. 912 b.
 vuilhelmus dux Brunsvuic-
 census 805 a. 807 a. 808.
 843 b. 846 b. 848 b. 888 b.
 901 b. 921 b.
 vuilhelmus Hollandiæ co-
 mes, aduersus Fridericum
 II. Rom. rex electus 580 a.
 581 a. in Phrisones mouēs
 ab ipsis opprimitur 585 a.
 vuilhelmus dux Lunenburgē-
 sis 667. 683 b. 685 a. 686.
 783 a. 790 b. 799 b. 804 b.
 805 a.
 vuilhelmus dux Lunenburgē-
 sis & Brandeburgēsis mar-
 chio 528 b.
 vuilhelmus comes de Hen-
 nenberge 861 b.
 vuilhelmus Henrici Leonis
 ducis filius 509 b.
 vuilhelm⁹ comes Iuliaci 514
 b. 515 a.
 vuilhelm⁹ marchio Misnen-
 sis 706 b. 733 b. 797 b.
 vuilhelmus Archiepiscopus
 Moguntinus 234 b. 244 b.
 vuilhelmus dux Normaniæ,
 Ludouicum & Henricum
 reges, istis vtrunque federe-
 ribus, coniungit 188 b.
 vuilhelmus & Otto Lantgra-
 uij Thuringiæ, commisso
 prælio capti 281 a.
 vuilhelm⁹ Siciliæ rex 476 b.
 vuilhelmitarum ordo 285.
 vuillebrādus Magdeburgen-
 sis archiepiscopus 586 a.
 vuillegisus Moguntinus ar-
 chiepiscopus 256 a.
 S. Vuillehadus primus Bres-
 mensis Episcopus 102 a.
 104 b.

INDEX IN CRANTZII SAX.

- 104 b. persequutionem patitur 102 b. Phrisijs & Saxonibus Christum prædicat 106 a. 124 b. eiusdem mors & sepultura 106 a.
- vuillericus episcopatûs Bremensis administrator 109 a.
- vuilsi Vuädali à Karolo Magno armis oppugnantur 106 a.
- vuinuli ad paganismum coacti à quo 259 b.
- vuizilo archiepiscopus Magdeburgensis 297 b.
- Vuentzlaus dominus Lunenburgensium 727.
- vuentzlaus Saxonix & Luneburgi dux 715 a b. 718 a.
- Vuolacræ in feudum datæ 261.
- vuoltorp præsidium deiectû 678.
- vuormatia obsessa 370 b.
- vuormatiæ Karolus Magnus coronatus 77 b.
- vuormatiæ conuentus, vbi negocium inter Põrificem & Henricum V. Imperatorem vtrinq; tractatum 366.
- Vvulfardus de Veris 890 b. 899 a. 907 b. 915 b.
- S. Vvulfgangus Ratisponensis Episcopus 280 b.
- Vvulfenbittel arx 807 b.
- Z
- Zacharias Papa 76 a.
- Zacharias protospatrius Rom. Põrificem adducere missus 172 b.
- Zegeberge oppidum 657 b.
- zegeberg Vuagriæ monti, arx cum subiacenti Ecclesia à quo imposita 377 b. 378 a. succensa arx cum Ecclesia 386 a. 387 b.
- zegeberge arx obsessa 474 b.
- zeno 169 b.
- Zueno in Daniæ regno confirmatur 396 b. regno pulsus denuò restituitur oppresso Kanuto 402 b.
- zuenotto Danorum regis filius 210 a.
- zuentebaldus vel Zuantocopus, Morauorum rex armis superatus 142. eremitam agit 142 b.
- Zuiceri ducentem in se Austriæ Ducem cum omni penè nobilitate Australi cædunt 716 b. 717 a.
- Zvuerinensis episcopus 240 a. 393 a.

FINIS.

4 . 12

8 1/2

Ayuntamiento de Madrid